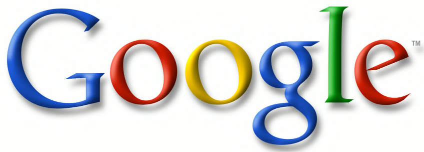
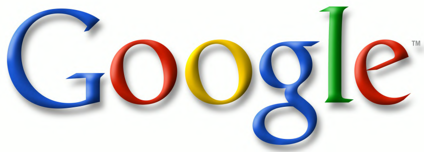
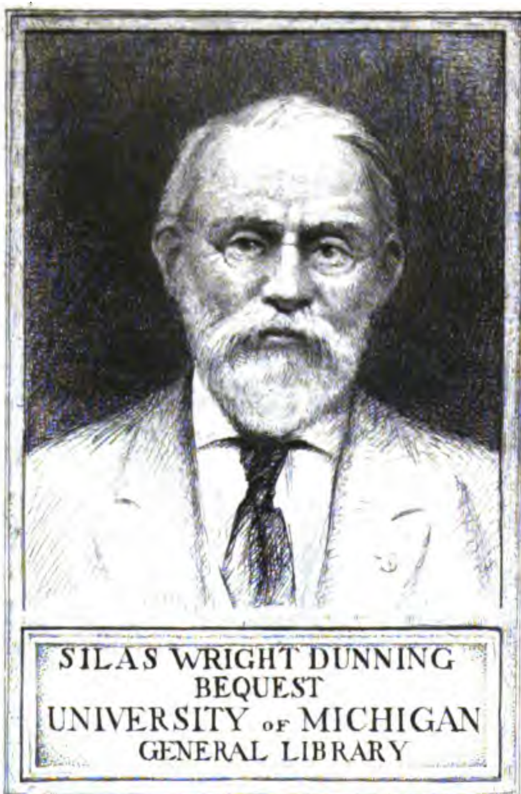

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

S' TITELS INHOUDT

ZOo iemandt die niet vatten kost,
Hier staat een gespouljeerde Post,
En waar die is van daan gekomen,
Dat wyzen ons de Sparre-boomen.
Hy krabt zyn ooren, en 't heeft reên,
Dewyl zyn Brieven ons ontleên
Een aanslag, vreemt om aan te hooren.
Brittanje neygt haar oog en ooren,
Om of 't haar beuren mogt misschien,
Het heymlyk van die MIS te zien.
Zy ziet het, doch schynt aan haar leunen,
Zich aan dien aanslag niet te kreunen:
Europa, egter mee belust,
Op 't geen 'er schuylt, op wat 'er rust,
Schynt onze vlugge Boô der Goden
Te wenken, en tot haar te noden.
Merkuur, op dat verzoek niet vies,
Heeft reets zyn handt in het Vallies
Om haar een Brief ter handt te stellen:
Doch wat die Brief haar zal vertellen?
Dat weet ik by myn neen noch ja
U niet te zeggen, raat 'er na.

EVROPISCHE
MERCVRIVS
VAN'T JAAR MDCCXVII.
XXVIII.STVK
EERSTE DEEL.
Tot AMSTERDAM By ANDRIES VAN DAMME 1717.

Printed in the Netherlands

Nederlandsch gedenkboek of

EUROPISCHE MERCURIUS;

BEHELZENDE

De Voornaamste Zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheide andere Deelen der Waereld.

Historischer wyze, onverward en klaar beschreven, en met de noodige Authentyke Stukken voorzien.

Door J. C. *Philologo-Polit.*

AGT-EN-TWINTIGSTE STUK.

EERSTE DEEL.

VERVATTENDE

De ZES EERSTE MAANDEN van het Jaar 1717.

Verciert met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By ANDRIES VAN DAMME,

Boekverkoper op 't Rokkin, bezuyden de Beurs. 1717.

B E K E N T M A K I N G.

Tot Amsterdam, by den Drukker dezer Mercurius, is gedrukt en te bekomen:

Na-sporing van den Sin en t'Samenhang van den Sendbrief Pauli aan de Romeinen, door een algemene Afdeling, nader Ontleding, en Breder Verklaring over den zelven, gedaan door Marcus van Peene, in zyn Leven Bedienaar des H. Euangeliums in de Gemeente J. Christi tot Leiden, de tweeden druk, met Registers vermeerdert, in Quarto.

W: Dampier en L: Wafers Reistogten rondom de Waereldt; begrypende, in vier beknopte Boekdeelen, een naauwkeurige Beschryving van verscheide nieuwe ontdekte Zeën, Kusten, en Landen, zo in Amerika, Asia, als Afrika; benevens veele nuttelyke Aanmerkingen ontrent de Stroomen, Winden, Havens, Dieptens, Engtens, en andere fraye waarnemingen en byzonderheden, zo van bereisde, als voor dese onbereisde Gewesten: alom doormengt, met de beschryving der Inwoonders, aardt, zeden en plegtigheden dezer vreemde Volkeren; mitsgaders derzelver Lansdouwen, Vrugten, Gewassen, Dieren, en andere zeldzaamheden, voorzien met een groot getal Kaarten, Kust-ontdekkingen en andere fraye Verbeeldingen, uit het Engels in 't Nederduits overgebragt door W: Sewel, in Quarto.

Konst om Geld te winnen: als mede, J: B: Schuppius Konst om Ryk te werden: by deze Geldgebrekkelyke Tyden zeer nut en dienstig: het eerste beschreven, en't laatste uit het Hoogduits vertaalt door J: le Long, in Octavo.

De Hollandsche Koophandel, Staatkundig verhandeld; vervattende den Oorsprong en Voortgang van dien Handel; de wyze waarop die gedreven word; de Regeerings-vorm en Bezittingen der Hollanders in de Indiën, en door welke Middelen zy hunnen Handel door de geheele Waereld hebben uitgebreid: in 't Fransch beschreven door den Heer Huet, Bisschop van Avranches, en uit die Taale overgebragt, en met eenige Byvoegzelen vermeerdert, in Octavo.

aan, wie hen opvolgt als zy uitgestorven zyn? of indien eenige zaak hen aangaat, zo is het dit, dat het dan beter is, dat 't iemant is, van 't overige van hun Bloed, wie het ook zoude mogen zyn, dan van een Bloed, dat geheel vreemd is. Het is wel zeeker, dat by aldien'er tegenwoordig maar een Prins alleen van het Koninglyke Bloed overig was, die geen wettig kind had (al was het myn Heer de Hertog zelfs) dat hy liever zien zoude, dat de Kroon uit noodzakelykheit, aan een gewettigde van zyn Naam overgong, dan aan een ander, die men daar toe zoude konnen verkiezen.

Indien men in de tyd, als men die grote Prins op den Troon plaatste, van wien het Huis van *Vrankryk* voortgesprooten is, hem over deze stoffe zyn gevoelen gevraagt had, zoude hy zonder twyffel, in overeenkomst van het geen de Natuur leerd, geantwoort hebben, dat, ingevolge zyne wensch, alle zyne wettige Nakomelingen voor alle andere zouden moeten voorgaan, maar dat hy, by gebrek van dezelve, wenschte, dat de geenen, die buiten het Huwelyk geboren zyn zouden, geroepen wierden, om hen op te volgen. Het is een natuurlyke drift in de allergrootste Mannen, van vieriglyk om de behoudenis van hunne naam te wenschen. Deze begeerte was oorzaak, dat de oude volkeren zelfs vreemden voor hunne eige kinderen aannamen. Men vind daar van berugte voorbeelden in de Historien. De agting, die *Romen* voor de Memorie van Cæsar had, dede de naam van dien groten Overwinnaar vereeuwigen, en maakte die aan alle Keizers erfelyk. Het is te vermoeden, dat by aldien myn Heer de Hertog alleen van het Koninglyke Huis overig was, dat hy alzoo edelmoedig zoude denken dan deze oude Romeinen; hy zoude zonder twyfel tragten om de Naam van *Bourbon* door aanneming te vereeuwigen, indien hy anders niet konde. Maar zoude hy geen beter voldoening hebben, van te vinden dat die geheel was vastgesteld op de Nakomelingen van de Gewettigde Prinssen, en zoud hy het niet voor een groote vertroosting houden, van den Troon te laten, aan de geenen, die door het Regt van hunne geboorten zyn naam zouden voeren? zoude het voor het Huis van *Bourbon* glorieuser zyn, dat de Prinssen die de Eer hebben, van uit het zelve gesprooten te zyn, en daar van de naam te voeren, genootzaakt wierden om Meesters te ontfangen, die niet van dit voortreffelyke Huis zyn zoude? neen zonder twyfel. De voorrang van de gewettigden boven ieder vreemdeling, wie het ook zoude mogen zyn, zal altoos honorabel aan het Koninglyke Huis zyn; en by gevolge zo kan het geen voordeel voor het zelve zyn, van deze voorrang in twyffel te laten. Derhalven, verre dat de wettige Prinssen eenig waaragtig belang hebben, om de Gewettigde van de bekwaamheit te beroven, van by gebrek van hen te konnen succederen, zo handelen zy in der daad tegens de belangen van het Koninglyke Huis, als zy aan dezelve deze bekwaamheit betwisten.

Te zeggen, zoo als de Autheur van 't Request voorgeeft, dat het Recht van Nakomelingschap aan de gewettigde Prinssen, gevoegt by het Recht van Successie, van een gevaarlyk gevolg is, en hen t'eeniger tyd zoude konnen vervoeren, om zelfs de voorrang boven de wettigen te eisschen, is niet de waarheit

de

de gek te scheeren, en een droom voor een wezentlyke zaak te verkoopen. Heeft men ooit onder particulieren, by voorbeeld, wel tegens hunne aanstellingen van twede Erfgenamen durven inbrengen, dat zy van een gevaarlyk gevolg zyn, om dat de twede Erfgenaam t'eeniger tyd de voorrang boven de eerste zoude konnen eisschen? het is hier mede het zelfde gelegen, ten opzigte van het onberoepelyk Recht van de wettigen boven de gewettigden. Verders, zo zyn de gewettigden of uit zich zelven bekwaam, om tot de Kroon te konnen komen, of zy hebben dit Recht niet dan uit het Edict. Indien zy het uit zig zelven zyn, zo moet men niet zeggen, dat zy door de Fondamenteele wet daar van zyn uitgesloten. Zo zy dit Recht niet hebben dan door het Edict, zo konnen zy het niet behouden dan op de voorwaarden in het Edict uitgedrukt. Heeft men wel ooit gedagt, dat men zich van een Exceptie kan ontslaan, door het Recht zelfs, dat het mede brengt?

Wat aanbelangt de Eerwaardigheden der Prinssen van de Bloede; welk belang konnen de wettige Prinssen hebben, om te beletten, dat die niet aan de Gewettigde Prinssen mede gedeeld werden? blyven alle de Rechten van de wettige Prinssen daarom niet in haar geheel? hebben zy de Voorrang niet in deze Eeren, zo als zy de Voorrang in de Successie hebben? kan men zeggen, dat'er een waarachtige gelykheit is, wanneer deze Voorrang blyft? wanneer dezelve in haar geheel onderhouden werd? en voor het overige, zou deze zoort van Associatie, die altoos de gewettigde Prinsen achter de wettigen stelt, zo veel mogelykheit aan een Neef een opzigte van zyne Oomen geven? Hy, die alle dagen zonder onderscheit zo veele vreemde Prinsen op gelyke wyze handelt? Is hy minder dan hy is, om dat hy in zyn Huis de hogerhand geeft aan Kardinalen, aan de Ambassadeurs, en aan de allerkleinste Souvereinen?

Wanneer Koning LODEWYK de XIV. uit Staatkundige redenen de Prinssen van 't Huis van *Lotthoringen* bekwaam verklaarde, om by gebrek van de Prinsen van zyn Bloed tot de Kroon te konnen opvolgen, en aan hen alle Eeren toeschont; zo weet men, dat verscheide Perzoonen daar tegens Representatien aan de Koning deden. Men had 'er zelfs, die tegens deze aanneming van vreemde Prinsen, niettegenstaande zy van zodanige groote geboorte waren, protesteerden. DE GROOTE CONDEE, die men niet beschuldigen zal van de ware Glorie niet gekent, of de Voorregten van zyn Huis verzuimt te hebben, die Prins, die in zyn ongelukken, en in 't midden van onze Vyanden, aan het Hof van den Aartshertog zyn schuilplaats genomen had, en zeer wel wist alle de Eeren, die aan hem toebehoorden, vond niet een oogenblik te raade, om te denken, dat deze schikking aan hem het minste nadeel toebracht. Hy kante zig daar niet tegen, om dat alle zyne Regten bewaart bleven; hy bleef in zyn plaats; en het was genoeg voor hem. Indien men zegt, dat hy zig aan de wil des Konings onderwierp, om dat 'er over het belang van 't Koningryk gehandelt wiert, aan 't welk *Lotthoringen* op deze voorwaarde zoude vereenigt werden; zo zoude deze groote Prins, alzo kundig in de wetten van Eer, als in de konst des Oorlogs, niet in gebreke gebleven zyn, om zig over zyne verdraagzaamheit voor het gemeen te verontschul-

ſchuldigen, van de Offerhande die hy van zyne eige belangen, en die hy tot voordeel van de Natie dede; indien hy in der daad gelooft had, dat deze zaak zyne Glorie zoude hebben konnen kwetsen.

Hy geloofde dan, dat hy zig konde onthouden, *van de loop van deze nieuwigheit te ſtuiten, zonder de Eer van zyne Naam, en het belang van zyn Nakomelingſchap te verraden, en zonder de Deugd van zyne Voorouders te verbaſteren.* Men gebruikt hier de zelfde woorden van den Auteur van het Requeſt, die hy zonder twyffel, door een misſlag, aan de wettige Prinſen van den Bloede toeſchryft, zonder in agt te nemen, dat hy om de toeſtemming te regtvaardigen, die zy tot de Diſpoſitien van de geweezene Koning gegeven hadden, uit vreeze van hem te mishagen, hen zelfs beſchuldigt, van in dit geval *de Deugd van hunne Voorouders verbaſtert te hebben*, enz. door een ſlaafagtige vreeze, die onmogelyk in zodanige Edelmoedige herten geen plaats kan hebben. Zekerlyk deze Prinſen dagten wel geheel anders, als men dezelve zedert heeft doen ſpreken. Indien het Edict en de Declaratie hen zo grote moeijelykheit veroorzaakt hadden, als men onderſtelt, zo hadden zy duizend gelegenheden, die de andere Onderdanen van den Koning niet hadden, om aan hem hunne klagten eerbiediglyk voor te dragen. Zy waren niet alleen Prinſen van den Bloede, maar zyne klynzoonen; en hy zoude hen met een vaderlyke goetheit gehandelt hebben. Derhalven zo bewyſt hunne poſitive toeſtemming, die de Auteur van 't Requeſt tragt te verbloemen, onder den naam van een bloot ſtilzwygen, dat zy deze diſpoſitie een lange tyd gelooft hebben onverſchillent met hunne Regten te zyn.

Men geeft voor, *dat de groote meenigte van Prinſen van den Bloede de glans van het Koninglyke Huis zoude konnen verduiſteren.* Maar de geweze Koning, die het Hooft van het zelve was, moeſt daar over meerder jaloers zyn, en beter konnen oordeelen, dan een ander. De Prins, die hem het allernaaſte volgde, keurde zyn gevoelens goed, als hy die aan hem openbaarde. Hy wiſt, dat de geen, die een Huis onderhoud, 't zelve niet onteerd; en dat het niet is de Glorie van het zelve te verminderen, als men het verval van 't zelve voorkomt.

Men kan deze Redeneering door een zeer klare gelykenis onderſteunen. Indien de Koning de Eer dede aan een vreemt Prins, van aan deszelfs Baſtaarden dezelfde Rang te geven, als aan zyne wettige Kinderen, zoude het Huis van dien Prins gelooven daar door onteert te zyn? in tegendeel zoude het zelve dit voorregt aanmerken als een groot voordeel, dat het boven andere Souvereine Huizen zoude doen uitblinken. Het is inderdaad een Glorie voor de geen die regeert, dat alle de geenen, die van hem afgekomen zyn, tot de gewettigden toe, zo verre boven andere Menſchen verheven zyn.

De wettige Prinſen dan geenig belang hebbende, om aan de gewettigden de Eeren te betwiſten, die het Edict zyn toegeeigent, zo blykt het klaar, dat zy zulks niet meer hebben, om zig tegens de Titel van Prins van den Bloede te kanten, die de Declaratie aan hen geeft, nademaal zy dezelve niet hebben, dan door die van de gewettigden, die hen vergezelſchapt. Een karacter dat on-

onwederleggelyk is, en beletten zal, zonder dat men kan vrezen, dat de Nakomelingschap zig daar ooit in zal vergrypen.

Hunne Nakomelingschap in de regte Linie, doet niet meer voor de Eer dan voor de Successie. Wy hebben bewezen, dat de gewettigde Prinsen door het Edict noodzakelyk de naaste boven alle andere vreemden tot de Successie moesten zyn, en in gevolge van dit zelfde Edict, zo zyn zy het ook tot de Eeren: en hierom zyn de wettige Prinsen niet geregtigt, en het is van hun belang niet, om de herroeping van het Edict nog van de Declaratie te eischen.

Tweede Voorstelling.

Dat de gewezene Koning zyn magt niet heeft te buiten gegaan, met aan de gewettigde Prinsen de Titel en Voorregten van Prinssen van den Bloede te geven.

Men moet het Regt van Successie niet verwerren met de Titel en Voorregten van Prinssen van den Bloede.

Wat aangaat de Titel, hoewel men die volgens de gemeene styl gewoon is te voegen, by het Regt om tot de Kroon te succederen, zo zyn het echter twee zeer verscheide Denkbeelden. Die van Prins van den Bloede behoeft niet noodzakelyk gevoegt te wezen, by die van opvolger tot de Kroon. Voor dezen hadden de Prinsen van den Bloede dezen Titel niet, hoewel zy altoos tot de Successie geroepen wierden. De Dogters konnen nooit tot de Kroon komen; egter zyn zy Prinsessen van den Bloede. * De Hertogen van *Longueville*, zyn door verscheide van onze Koningen, en met toestemming van de zonen van *Vrankryk*, voor Prinsen van den Bloede erkend geworden; en men gaf niet te min voor, dat zy onbekwaam verklaard zyn, van te konnen succederen. De Koning konde dan de Gewettigde Prinssen met de Titel van Prinssen van den Bloede vereeren, zonder hen tot de Kroon te roepen; alzo dezen Titel in zich zelfs niet anders betekend, dan de mannelyke nakomelingschap van het Koninglyke Bloed. Den Auteur van het Requeft zegt, dat LODEWYK de XIV. met de qualiteit van Prinssen van zyn Bloed aan

* Declaratie van Koning KAREL de IX. in de Maand van December 1571. KAREL, door Gods Genade enz. Wy hebben gezegt, en verklaart, zeggen en verklaren door deze tegenwoordige, dat wy onze gemelde Neef LEONOR D'ORLEANS, Hertog van *Longueville*, houden en agten voor Prins van ons Bloed, en onze wil en begeerte is, zo als die altoos geweest is, dat hy, zyne Kinderen, en Successeurs van de regte Linie, voor zodanig zullen gehouden en erkent werden, zo als wy die houden en erkennen, en altoos willen erkennen, voor gesprooten te zyn van het gemelde Huis van *Orleans*, en in deze graad zo na by ons, als in alle andere plaatzen, alwaar hy, en zyne gemelde Kinderen en Erfgenamen zig zouden mogen bevinden; dat zy de eerste plaats na de andere Prinsen van ons Bloed zullen hebben, en dat zy dezelfde Eeren, Gezag, Voorzitting, Regten, Rang, en Prerogativen zullen genieten, als zyne voorgangers gehad hebben, en met de Reeden overeenkomt, enz.

Manuscript de Brienne à la Bibliotheque du Roy. Cotté 310. Feuil. 256. & 257. *Histoire du CHARLES VII. Recueil de Godefroy, de l'impression Royale*, pag. 834.

aan zyne gewettigde kinderen te geven, door zyne Declaratie, de Natuur en de Wet verkragt heeft.

Ik antwoort; eerstelyk. Wat is een Prins van den Bloede volgens de Natuur? het is een Man uit het Bloed van een Koning voortgesprooten. De Bastaarden van een Koning, zyn in der daad niet minder van hem voortgekomen, dan zyne wettige Zoonen. Derhalven, als men de Natuur alleen aanmerkt, zo zyn zy niet minder Prinsen van het Koninglyke Bloed, dan de geenen, die in het Huwelyk voortgeteelt zyn. Het is derhalven dan niet zig boven zyne Geboorte te verheffen, maar zig na dezelve te schikken; het is veel eer dat 't gebruik dan de macht hen daar toe noodzaakt en verpligt, als men dezen Titel alleen aan de wettige Prinsen wil bepalen; en het is aan dezen Titel in 't geheel zyne Natuurlyke betekenis te geven, als men die uitbreid, tot op gewettigde Prinsen toe. De Declaratie heeft hen geen Prinsen van den Bloede gemaakt: zy zyn het uit de Natuur van het Koninglyke Bloed: en door de gewoonte zyn zy Prinsen; en de Declaratie heeft aan hen alleen het Regt gegeven, van de twee hoedanigheden te vereenigen, die zy afzonderlyk door de Natuur en de Gewoonte bezaten.

Ten tweeden, zo is 'er geen positive wet, die den Titel van Prinsen van den Bloede alleen aan de wettige Prinsen geeft: het is alleen de gewoonte. Of de magt van een Koning moest wel bepaalt zyn, indien hy in zyn Koningryk het Gezag niet had, van een gewoonte uit te breiden, of te veranderen; dat is te zeggen, om, onder den Titel van Prinsen van den Bloede, de gewettigden na de wettigen mede te begrypen: boven al wanneer het Karacter van de Gewettigden, 't welk hen onderscheit, zodanig onwedersprekelyk is, dat het niet is, dan door het karacter zelfs, dat zy Prinsen van den Bloede zyn. De gewezene Koning heeft dan nog de natuur, nog de wet verkragt, wanneer hy den Titel van Prinsen van den Bloede aan zyne gewettigde Kinderen heeft gegeven, en by gevolge heeft hy zyne Magt niet te buiten gegaan.

Laten wy vervolgens van de Voorregten van de Prinsen van den Bloede spreken, die bestaan in de Eeren van het Hof en van 't Parlement.

De gewettigde Prinsen hadden alle Eeren van het Hof voor het Edict van 't Jaar 1714. Dit zelfde Edict geeft aan hen de Eeren van het Parlement, en verzekert de eenen en anderen, tot op hunne nakomelingschap. Wy zullen zien, of deze Dispositie de Magt des Konings te buiten gaat.

Zyn deze Eeren dan zodanig verknogt aan de Geboorte van de Prinsen van den Bloede, dat die aan niemant anders konnen medegedeelt worden: indien dit zo is, zo volgt daar ook uit, dat zy die ten allen tyden uit zig zelven, en onafhankelyk van alle toestemmingen van Koningen genoten hebben: maar is dit ook aldus, zo heeft men zonder twyfel in alle Tyden een oneindig respect voor de Prinsen van den Bloede gehad: dog al het geen men noemt Eeren, Voorzittingen, Onderscheidingen, en plegtige Voorregten, juist net zodanig als men die heden ziet, heeft dit alles niet een zekere oorsprong? de geheele Waereldt weet, dat de voorzitting van de Prinsen van den Bloede, voor dezen onder hen niet geschikt was, dan na dat zy de naaste tot de Kroon waren,

maar

maar dat de oudste Pairs de voorrang hadden, zo a's dat viel, en dat zelfs vreemde Prinsen in verscheide gelegentheden hen zyn voorgegaan; en dat het HENDRIK de III. is, die eerst de Rang onder dezelve heeft vastgestelt; volgens de order van het Bloedverwantschap, en boven alle andere Pairs, niettegenstaande zy veel ouder in alle zittingen van 't Parlement, en andere publique Ceremonien waren.

Het zal niet zwaar vallen, om het bovengemelde te bewyzen; men vind genoeg daar van in de Historien en in alle Ceremonie boeken beschreven, (a) Du Tillet verhaalt een oneindig getal van diergelyke voorbeelden in zyn Tractaat over de Rang, en wy zullen ons vergenoegen met eenigen van dezelve aan te halen.

„ In het Arrest gegeven door PHILIPPUS AUGUSTUS in de Maand „ van July 1216 tot de huldiging van de Graaf van *Champagne* en *Brie*. Zo „ is na de Pairs van *Vrankryk* en andere Bisschoppen en Baronnen, voor de „ gemelde Baronnen geschreven, William, Graaf van *Ponthieu*, Robbert, „ Graaf van *Dreux*, Petrus, Graaf van *Bretagne*, William, Graaf van *St. Paul*, „ William de Rochel, Senechal van *Anjou*, William, Graaf van *Joigny*, „ Joannes, Graaf van *Beaumont* op de *Orse*, en Robbert, Graaf van *Alençon*. „ De Graven van *Dreux* en *Bretagne*, waren broeders, Prinsen van den Bloe- „ de, en bekwaam om de Kroon te erven, en de gemelde Graaf van *Ponthieu* „ niet, en het is vreemt dat hy voor hen gaat.

In het verhaal van de Krooning van KAREL de VI. leest men het volgende Artikel.

(b) *En in de Zitting van de Heeren ontstond 'er een verschil tusschen LODEWYK Hertog van* Anjou, *en PHILIPPUS Hertog van* Bourgonje. *Want LODEWYK zeide, dat hy de oudste was, en voor zyn Broeder PHILIPPUS geboren, en dat hy daarom de Eer moest hebben van voor hem te zitten. PHILIPPUS zeide, dat in de Krooning van Koningen de Pairs van* Vrankryk *de voornaamste waren, en dat hy als Pair en Deeken van de Pairs voor hem moest gaan; en daar ontstonden van de eene en andere zyde zeer hevige woorden; want LODEWYK hield staande, dat hy Pair was, en zyn Hertogdom als Ryksvorst bezat, PHILIPPUS antwoorde, dat hy Deeken van Pairs was, en zyn Broeder niet meer dan Ryksvorst; waar op de Koning zyn Raad by een riep, en in dezelve wierd uitdrukkelyk besloten, dat PHILIPPUS in het tegenwoordige het eerste zoude gaan, waar over LODEWYK niet wel te vreden was.*

(c) *Daar was nog een ander verschil tusschen de gemelde Prinssen van den Bloede; te weeten, of een Prins, die Hoofd van zyn Huis, dog verre van de gemelde Kroon af is, voorgaat voor de naaste Prins, die geen Hoofd van zyn Huis is.*

In

(a) Du Tillet Recueil des Rangs. Pag. 11. *Danes ses Oeuvres in Quarte*.

(b) *Grande Chronique de France*, Feuillet 53. Chronique de *Juvenal des Ursins*, Edition de Louvre, pag. 6. Grand Ceremonial Francois pag. 154. Edition 1649.

(c) Du Tillet Recueil des Rangs, page 16. & 17.

In het groot Geregts-Hof, gebouden door Koning KAREL *de VI. op den* 16. *April* 1396. *wierd* PETRUS, *Heer van* Navarre, *de allernaaste tot de Kroon, voorgegaan door de Hertog van* Bourbon, *Hoofd van zyn Huis, die veel verder daar van was. De gemelde Koning, en Koning* KAREL *de VII. schynen in het oordeel van* JOAN, *Hertog van* Alencon, *gegeven te* Vendosme *op den* 10. *October,* 1458. *het tegenwoordige verschil beslist, en ten voordeele van de Hoofden van het Huis en niet voor de naasten tot de Kroon uitgesprooken te hebben: want de gemelde Hertog van* Bourbon, *Hoofd van zyn Huis, en verre van de Kroon, wiert door het gemelde Oordeel boven de Graven van* Angoulesme *en* Maine *geplaatst; ook was hy Schoonzoon van de Koning, en diergelyke naauwe vereeningen zyn gerespecteert ..... Als de Graaf van* Foix, *die in het gemelde Oordeel van gemelde Hertog van* Alencon *voor de Graaf van* Vendosme *gong, om dat zyne oudste zoon Gaston, Prins van* Vienne, *aan Mevrouw Magdalena van* Vrankryk, *dogter van gemelde Koning* KAREL *de VII. getrouwt was, het welk zonder deze Alliantie niet zoude geschiet zyn.*

In de Kronyk van Juvenal des Ursins, vint men de volgende woorden.

(d) *Op de eerste dag van January* 1414, *wiert de Graaf van* Alencon, *een zeer voortreffelyk Heer, en by uitnementheit in de wapenen ervaren, tot Hertog verheven: zo als men zegt, uit haat tot de Hertog van* Bourbon, *die voor hem ging, niettegenstaande hy altoos veel nader tot de Kroon was; dog Hertog geworden zynde gong hy voor.*

Ter gelegenheit van het Crimineele Proces van de Hertog van *Alencon.* (e) *Op de Questien en zwarigheden door de Koning voorgesteld, over welke hy aan zyn Parlements-hof geschreven heeft door Meester Jean Tudert, zyn Raad en Requestmeester van zyn Palys; na dat de Registers van het gemelde Hof, hier over zyn nagezien, gevisiteerd en wel onderzogt, zo heeft men geraadpleegd in zodanige Forme en Manier als volgd. Eerstelyk, over het eerste Artikel enz. vervolgens over het twede Artykel, inhoudende, of de zaken van de Heeren van den Bloede, die geen Pairs van* Vrankryk *zyn, met dezelfde Voorregten moeten behandeld werden, als die van de Pairs. Het Hof heeft daar tegenwoordig niet over konnen delibereren, om dat over een diergelyk geval in Regten voor het zelfde Hof Proces geentameerd is, en dat het delibereren over dit Artikel in der daad een Decisie van het gemelde Proces zyn zoude.*

Over het derde Artikel inhoudende: dat men ook wilde weten, of de voornoemde Heer van Alencon, *zyn Hertogdom van* Alencon *als Ryksvorst bezat, en verondersteld, dat hy het als Ryksvorst bezat, of hy dan ten opzigte van zyn Persoon, het zelve Privilegie en Voorregt moet genieten, als een van de twaalf Pairs van* Vrankryk. *Men vind in de Registers van het Parlement, dat de Heer van* Alencon *zyn Hertogdom als Ryksvorst bezit, en dat de Koningen in vorige tyden hem voor*

(d) Juvenal des Ursins, Edition de Louvre page 28. Du Tillet verhaalt deze zelfde passagie pag. 16.

(e) Du Tillet pag. 12, 13 & 14.

voor Pair van Vrankryk *hebben gebonden en erkent, als het zelve als Ryksvorst bezittende: en hierom schynt het, dat hy dezelfde Eeren als de andere Pairs moet genieten.*

Over het vierde Artikel, inhoudende: dat men ook wilde onderzoeken, of de Pairs by zyn Proces behoorden geroepen te werden; begeerende de Koning te weten, of de andere Heeren van den Bloede, die een Pairschap hebben, en niet van de twaalf Pairs zyn, ook noodzakelyk by dit Proces moeten geroepen worden: en of zy in dit geval dezelfde Eeren en Voorregten van de gemelde twaalf Pairs moeten genieten of niet; zo is in de oude Registers van het gemelde Hof gevonden, dat de geenen, die tot Pairs van Vrankryk *verkooren zyn geweest, of die een Pairschap bezitten, zo wel als de oude Pairs tegenwoordig waren, en geroepen wierden by de gemelde Processen van Robbert de Artois, van Messire Jean de Montfort, en van den Koning de* Navarre, *en hierom is geoordeeld, dat men ook aldus moet doen.*

(f) *In het gemelde Proces van* Artois, *gemelde* KAREL *de eerste, en na hem vyf Hertogen, en twee Graven, die Pairs waren . . . Hoe veel uitstekender het gemelde Prinsdom dan het Pairschap was; van alle tijden af, by de Zalvingen en Krooningen, en in het gemelde Parlement; zyn de Ministerschappen in 't bezonder aan de Pairs toevertroud, en aan hunne zorg bevolen, waarom de gemelde plaatsen geen opzigt op het Bloed, maar op het Pairschap en de rang van het zelve hebben.*

(g) *By de Krooning van de Koning* LODEWYK *de XI. gedaan te* Reims 1461. *door de Aardsbisschop Jean Juvenal de Ursins, waren tegenwoordig de Hertog van* Bourgogne, *eerste Deeken van de Pairs, de Hertog van* Guyenne, *de Hertog van* Bourbon *was op zyne plaats als Procureur, de Hertog van* Normandie, (h) *de Graaf van* Angoulesme *op zyne plaats; de Graaf van* Vlaanderen; *de Graaf van* Nevers *op zyn plaats; de Graaf van* Champagne; *de Graaf van* Vendosme *op zyn plaats; de Graaf van* Thoulouse, *en de Graaf van* Eu, *op zyn plaats.*

In het Crimineele Proces van de Ryks Maarschalk van *Bourbon*, gehouden in't Parlement van *Parys*, wanneer de Koning FRANÇOIS I. in't Jaar van 1527. zyn groot Geregtshof hield, vind men deze woorden.

(i) *'s Anderendaags op Zaterdag den 27. July, kwam de Koning weder in het Parlement, en nam plaats op zyne stoel, zittende aan zyne regterhand op hooge stoelen* HENDRIK de II. *Koning van* Navarre, *en de Hertog van* Vendosmois. *De Graaf van* Saint Paul *bod zig neergezet in een laag gestoelte van de Raadkamer, aan de zyde van de Gemeene Leeden van het Parlement, maar om dat het getal van de Wereldlyke Pairs niet genoeg was, dede de Koning hem plaats nemen by*

(f) Du Tillet Pag. 12, 13 & 14.
(g) *Grand Ceremonial François* Pag. 173.
(h) Prinsen van den Bloede veel nader tot de Kroon dan de Hertog van *Bourbon*.
(i) *Grand Ceremonial François* pag. 476.

by den gemelde Koning van Navarre, *en Hertog van* Vendosmois; *en verkoor de gemelden Graaf van* Saint Paul, *die zyn Bloedverwant was, en een Broeder van de Hertog van* Vendosmois, *en van het Bloed van het Huis van* Vrankryk, *tot Pair, om alleen in deze Handeling te assisteeren, en zonder dat hy daar na eenig gevolg daar uit zoude konnen trekken; of zig voor Pair van* Vrankryk *uitgeven, laten noemen, of de Titel daar van aanmatigen.*

In het Regifter van het Parlement van het zelfde jaar, als dezelfde Koning FRANÇOIS de I. op den 16. December over het Tractaat van *Madrid* zyn groot Geregtshof hield, leest men deze woorden;

(k) *Aan de Regterhand des Konings, op de hoge stoelen van de gemelde Raadkamer waren de Hertog van* Vendosme, *Pair van* Vrankryk, *de Prins van* Navarre, *de Graaf van* Saint Paul, *de Hertog van* Albanie, *de Hertog van* Longueville, (l) *de Prins de la Roche Suryon, en Messire Louis de Cleves Ridder.*

(m) Het Geregtshof, in 't welk besloten wiert, dat de Koning het Hertogdom van *Bourgogne* niet aan KAREL de V. konde geven, nog als gevangen naar *Spanjen* te rug keeren, was in dezelfde Order geschikt.

(n) *By de Krooning van* HENDRIK *de II. te* Reims *in 't jaar* 1547. *waren de Koning van* Navarre, *representeerende den Hertog van* Bourgogne; *myn Heer van* Vendosme, *representeerende den Hertog van* Normandie; *myn Heer van* Guise, *representeerende den Hertog van* Aquitanie; *myn Heer van* Nevers, *representeerende de Graaf van* Tholouse; *myn Heer van* Montpensier, (o) *representeerende de Graaf van* Vlaanderen; *en de Heer* d'Annmale, *representeerende de Graaf van* Champagne.

(p) *En de gemelde Koning* HENDRIK *de II. bewaarde ook op den* 12. *November* 1551. *de Order van de Prelaten, die Pairs waren, zonder zig aan het Bloed te laten gelegen leggen, nademaal de Kardinaal de Guise, Aarts-Bisschop van* Reims, *voor de Kardinaal van* Bourbon, *Prins van den Bloede en Bisschop van* Laon, *gong, en de Kardinalen van* Chatillon, *Bisschop van* Beauvais *Pair, en van* Bellay, *die geen Pair was, de Voorrang boven de Kardinaal de* Vendosme, *ook Prins en geen Pair hadden; en op den* 12. *February in de zelfde tyd, gong de Kardinaal de* Lorraine *eerste Pair voor den Kardinaal van* Bourbon, *Prins van den Bloede en Pair, en de gemelde Kardinaal van* Chatelon *Pair, gong voor de Kardinaal van* Vendosme, *die geen Pair was.*

(q) In de Krooningen van FRANÇOIS de II. en KAREL de IX gongen de Hertogen van *Guise* en van *Nevers*, nog voor den Heer van *Montpensier.*

In

(k) pag. 478.
(l) Prinsen van den Bloede.
(m) *Grand Ceremonial &c.* pag. 490.
(n) pag. 232.
(o) Prins van den Bloede.
(p) Du Tillet Recueil des Rangs, pag. 15.
(q) *Grand Ceremonial François*, pag. 312, 341.

In het pleydooi van de Heer van *Montpensier* tegens *M. de Guise*, welk verschil de oorzaak was van het Edict van HENDRIK de III., leest men het volgende Artikel, zynde de redenvoering van de Advocaat van *Montpensier*.

(r) *Indien het tegenwoordig verschil moeste verhandelt werden tusschen twee Prinsen van den Bloede en Pairs, of tusschen twee Pairs geen Prinsen zynde, zo was 'er geen twyffel overig, of men zoude de Order van de Oudheit moeten volgen, en van de Verkiezing tot het Pairschap.*

Om dit Krakkeel te eindigen, gaf HENDRIK de III. zyn Edict op den 8. January in deze Termen.

(s) *Wy doen te weten, dat om een einde te maken van de Processen en Verschillen voor deze gerezen tusschen de Prinsen van den Bloede, Pairs van* Vrankryk, *over de Voorzitting uit hoofde van hun gemelde Pairschap enz. Wy willen, enz. Dat de gemelde Prinsen van onsen Bloede, Pairs van* Vrankryk, *in het toekomende zullen voorgaan, en hunne rang houden volgens hunne Trap van Bloedverwantschap voor alle andere Prinsen en Heeren, Pairs van* Vrankryk, *zo in de Zalvinge en Krooningen van Koningen, als in Zittingen van de Hoven van het Parlement, en alle andere Plegtigheden, Vergaderingen, en publicque Ceremonien, enz.*

Uit deze omstandigheden blykt klaar:

1. Dat de Rang van de Prinsen van den Bloede voor dezen niet gerigt is geworden, na hunne Naverwantschap tot de Kroon, nog na de eerste Geboorte, maar volgens hunne verscheide Waardigheden.

2. Dat zy geen plaats als Pairs namen, voor dat zy Pairschappen hadden.

3. Dat zy in verscheide gelegentheden door Kardinalen en Pairs, geene Prinsen van den Bloede, zyn voorgegaan.

4. Dat de Rang van Prinsen van den Bloede, nog onder de Regeering van HENDRIK de III., onder hen, door het Pairschap gereguleert wiert, zo als men ziet door het Artikel van het proces van de Heer Montpensier.

5. Dat het HENDRIK de III. is, die het eerst hunne Rang heeft vastgestelt.

6. Dat het Edict zelfs van HENDRIK de III. in de perzoon van de Prinsen van den Bloede veel eerder een Pairschap veronderstelde, dan dezelve daar van bevryde.

7. Dat het dan zedert den tyd van HENDRIK de III. is, dat zy het Regt hebben verkregen, van als geboorne Pairs aangemerkt te moeten werden, en zonder Pairschappen te hebben, de voornaamste Fonctien van de Pairs te oeffenen.

Waar uit dan volgt, dat hunne Rang verandert zynde, de geene die zy tegenwoordig bezitten, geen noodzakelyk gevolg van hunne Geboorte is, die altoos even doorlugtig en waardig geweest is: maar dat zy deze voorregten voornamelyk hebben door de toelatingen van Koningen, onder een gebruik, dat

(r) pag. 337.
(s) pag. 347.

dat by trappen is ingevoert. Nademaal het dan HENDRIK de III. is, aan wien de Prinsen van den Bloede hunne voornaamste Voorregten in het stuk van Eer verschuldigt zyn, zo is het Koninglyk gezag immers volstrektelyk daar van de Meester; en indien dit dus is, zo heeft LODEWYK de XIV. door zyn Edict die aan zyne gewettigde Kinderen konnen mede deelen.

Het gebruik van dwars door de Raadkamer te gaan is nog minder oud. De geheele waereld weet, dat dit voorregt zig voor dezen niet verder dan tot op de eerste Prins van den Bloede incluis uitstrekte. De Prins LODEWYK van *Condee*, de Prins HENDRIK zyn Vader volgende, die in deze hoedanigheit dwars door de Raadkamer gong, wierd te rade, om die ter zelver tyd mede dwars door te gaan. Zyn Vader vertoonde aan hem, dat dit recht aan niemand dan aan de eerste Prins van den Bloede toebehoorde: maar hy ging egter voort. Ziet hier de oorsprong van deze vaststelling Het Huis van *Condee* kan deze geschiedenis niet ontkennen. Het zoude wel vreemd zyn, dat de Wil van een Koning niet dat geene, tot voordeel van zyne Kinderen, zoude konnen uitwerken, het geen een Prins van den Bloede zig zelven wel heeft konnen aanmatigen.

Wat aangaat de Eerwaardigheden van het Hof, zo zoude het wel iets buiten gewoons zyn daar over te twisten, indien de Koning dezelve kan geven, aan wien hy goed dunkt. Zo kan hy die ook zekerlyk in't geheel, of voor een gedeelte volgens zyn welbehagen mede deelen.

Het is waereldkundig, dat de Heeren van *Longueville* het grootste gedeelte van deze Waardigheden genoten hebben: alle de Ceremonie-boeken melden daar van. Alle de Historien getuigen, dat de Graaf van *Dunois*, hoofd van hun Huis, met alle de eerwaardigheden begunstigd wierd, die toen de Prinssen van den Bloede genoten. Indien in 't vervolg van tyd, door gewoonte en goedvinden des Konings, daar in eenige nieuwe onderscheiden gemaakt zyn, volgt daar uit, dat de Koningen die niet aan het huis van *Longueville* hebben konnen geven? en indien zy het niet gedaan hebben, dat zy daarom geen Authoriteit gehad hebben, om het te doen? in een woord, alle onze Ceremonieboeken zyn vol van voorbeelden, die bewyzen, dat ten opzigte van de waardigheden van het Hof, vreemde Prinssen dikwils met de Prinssen van het Hof zyn vermengd; waar uit het dan klaar blykt, dat deze Waardigheden geen andere regel dan de Wil der Koningen hebben.

Indien men dan overeenkomt, dat de Eerwaardigheden van het Hof van de Willen der Koningen afhangen, uit welke oorzaak zoude men dan durven bestaan, om voor te geven dat zy geen Meesters van de Waardigheden van het Parlement zyn? Deze doorlugtige Vergadering spreekt desselfs Arresten niet anders dan in de naam van de Koning uit: Hy is daar altoos geagt, en tegenwoordig; het is zyne Vierschaar, en hy is 'er Meester over. Of indien hy Meester van de Vergadering is, waarom zoude hy het dan ook niet zyn van de Waardigheden die men daar ontfangt, en van de plaatzen, die men daar neemt? Het is de Koninglyke authoriteit, die de Rang van de Prinsen van den Bloede, zo wel in deze plaats, als overal gereguleert heeft. Waarom zoude

dezelve

dezelve voor de eenen niet konnen doen, het zelfde datze voor de anderen heeft konnen doen? zullen de Prinsen van den Bloede wel erkennen, dat de magt van onze Koningen onbepaalt is, wanneer zy door dezelve begunstigt werden? zullen zy hem dan zodanige naauwe bepalingen voorschryven, als hy andere komt te begunstigen? het was dan noodzakelyk dat de Wil van deze Prinsen, de maatregel van het Koninglyk Gezag was. Is een Koning minder Koning in zyn Parlement dan in zyn Hof? neen, zonder twyfel; en ik geloof, dat de Autheur van het Request niemant zal vinden, die zulks met hem zal staande houden.

Als men eerst zal erkent hebben, dat de Waardigheden van het Hof, en het Parlement, van de bloote Wil des Konings afhangen; zo zal het niet ligt zyn, om te ontkennen, dat hy die in een Huis kan vereeuwigen.

Heeft KAREL de VII. zulks niet in het Huis van *Longueville* gedaan? men spreekt hier niet van meerdere of mindere Voorregten. Het is zeker, dat de Nakomelingschap van de Graaf van *Dunois*, zig zonder de Wil van den Prins met den Adel zoude verwert hebben: en het is deze zelfde Wil, die alle zyne Nakomelingen onmiddelyk agter de Prinsen van den Bloede geplaatst heeft.

Waarom heeft een zodanige Hertog de Waardigheden van het Hof, en niet die van het Parlement? waarom heeft hy dezelve alleen voor zyn perzoon, en niet voor zyn Nakomelingen? om dat het aldus aan den Koning behaagde. Waarom heeft men verscheide Vrouwelyke Hertogdommen, welkers Dogters voor eeuwig alle Waardigheden aan hare Mannen hebben overgegeven, en dat zelfs op een zeer ongelyke Voorwaarde? om dat het aan den Koning, de Souveraine scheidsman over de Waardigheden, behaagde, die aan zodanige Familie, en op zodanige Voorwaarden te geven. Wat meer is, zekere Waardigheden, die de Koning niet dan mondeling geeft, als het regt van zig te dekken in de Audientien van Ambassadeurs, en verscheide anderen aan vreemde Prinsen gegeven; als ook zekere onderscheidingen, zelfs aan groote Familien van Staat vergunt, gaan die niet, door deze zelfde Wil van den Souverein, tot op hunne Nakomelingschap over? zyn het dan alleen de intrede in het Parlement op zyn vyftien Jaren, de Eer van niet genoemt te werden, als men de stemmen opneemt, en de passagie door het Parquet, die niet konnen medegedeelt werden? wat is'er dog in dit alles zo heilig, om een hinderpaal van het Koninglyke gezag te zyn?

Men zoude zig op verscheide vermaarde Autheuren konnen beroepen, die over de onbepaalde magt der Koningen, ten opzigte van de Rang en Eeren, geschreven hebben; maar men heeft deze getuigenissen niet nodig. Van dat 'er eenige Wet is, die in dit opzigt het Koninglyke Gezag bepaalt, zo zoude het in tegendeel zyn, de fondamenteele Wet van Staat om te keeren, indien men de magt van onze Koningen in dit stuk wilde beteugelen.

Derde Voorstelling.

Dat de Koning niet tegens de Fondamenteele Wet van Staat gehandelt heeft, met de gewettigde Prinsen, by gebrek van de wettigen, tot de Kroon te roepen.

Wy hebben reets aangemerkt, dat het natuurlyk de pligt van den Autheur van het Requeſt was, om door authentike bewyzen de voorſtelling, die hy doet, goet te maken, als hy ſtaande houd, dat het Edict van 't Jaar 1714, door het welk de gewettigde Prinſen, by gebrek van de wettigen, tot de Kroon geroepen werden, de Fondamenteele Wetten van den Staat kwetſt.

Men heeft regt, om van hem te eiſchen, dat hy de Wetten aanhaalt, die hy voorgeeft, dat daar door zyn geſchonden geworden: want om te weten, of dezelve geſchonden zyn of niet, zo moet men onderrigt zyn, van het gene zy gebieden; van het gene zy verbieden; en in een woord van alles dat zy inhouden.

Een beſchreeve of niet beſchreeve fondamenteele Wet, moet zo oud als de Monarchie zelfs zyn; en moet altoos zodanig in agt genomen geweeſt zyn; dat men niet een overtreeding alleen daar tegen kan vinden. Zodanig is de *Salique* Wet. Derhalven is het Requeſt, onder eene onvermydelyke verpligting, volgens het geen hy aanhaalt, of om de eige uitdrukkingen van deze Wet te verhalen, door welke hy voorgeeft, dat de gewettigde Prinſen volſtrektelyk, zelfs by gebrek van de wettigen, uit de Succeſſie tot de Kroon geſlooten zyn; of om door zekere Voorbeelden, en getrouwe Overleveringen te bewyzen, dat de Natie altoos geweigert heeft, om de gewettigden aan te nemen, als, de wettige Opvolgers ontbrekende, zy zig hebben aangeboden, om in derzelver plaats op den Troon te klimmen: want wy ſtaan toe, dat een zodanige gewoonte dezelfde kragt van een Wet zal hebben. Indien hy nog het een nog het ander niet doen kan, zo als hy in der daad niet kan doen, gelyk de geheele werelt moet toeſtaan; zo zoude het genoeg zyn in de Regels van Regten, van hem door eenvoudige Ontkentenis te antwoorden. *Het Edict van 't Jaar 1714. ſchend de Fondamenteele Wetten van den Staat niet, ten opzigte van de Succeſſie tot de Kroon: derhalven heeft de gewezene Koning zyne magt niet te buiten gegaan.* Maar men wil veel verder gaan, en twee zaken bewyzen,

Eerſtelyk, dat de gewettigde Prinſen, verre van uitgeſlooten te zyn, in der daad in de twee eerſte ſtammen tot de Kroon geſuccedeert hebben.

Ten tweeden, dat deze Gewoonte nooit wezentlyk in het derde is vernietigt geworden.

Het bewys van de eerſte voorſtelling kan men aantoonen, door berugte Voorbeelden, die ons de Hiſtorieſchryvers van *Vrankryk* hebben nagelaten.

In de Stam der Merovingianen.

(t) De groote Clovis liet vier zoonen na, te weten: Thierry, die buiten het huwelyk gebooren was, Clodomir, Childebert en Clotaire. Thierry ſuccedeerde te gelyk met de anderen, en was Koning van *Auſtraſien.*

Dagobert, de eerſte, na zyne eerſte Vrouw verlaten te hebben, trouwde met Nantilda, welke hy ook daarna verſtiet. Hy had vervolgens veele Byzitten, en onder anderen Ragnetrude, by welke hy een Zoon teelde, die Sigebert genaamt

(t) *Gregor. de Tours.* L. 3. Num. 22.

naamt wiert. Hy nam ten laatsten Nantilda weder aan, by welke hy Clovis de tweede had. Nogtans zo deelde Sigebert, hoewel hy niet in een wettig huwelyk gebooren was, het Koningryk met Clovis.

Theodebert getrouwt hebbende Visigarde, dogter van den Koning der Lombarden, nam Deutorie van haare Man weg, by welke hy een Zoon teelde, Theobaldus genaamt, die na de dood van zyn Vader, zonder eenige zwarigheit te ontmoeten, tot de Kroon kwam.

Men zoude nog andere Voorbeelden konnen bybrengen, maar men heeft 'er reets meer dan nodig is, om te doen zien, dat de Bastaarden, in de eerste Tyden van de Monarchie, door de Gewoonte van de Natie niet zyn uitgesloten geweest.

In de Stam van de Carlovingianen.

Men zoude Charles Martel konnen aanhalen, maar om dat hy geen Koning was, zoude dit Voorbeeld geen klem genoeg hebben.

In zyne Nakomelingschap, vind men aanstonds een Natuurlyke Zoon van Charlemagne, Hugues genaamt, die *Bourgondien* tot zyn erfdeel kreeg, hoewel hy de Titel van Koning niet aannam.

Een veel kragtiger Voorbeelt, is dat van Bernard, Natuurlyke Zoon van Pepin, die de oudste Zoon van Charlemagne was. Deze Pepin was door zyn Vader tot Koning van *Italien* gemaakt. Hy stierf voor Charlemagne zonder wettige Kinderen, en liet niemand na dan Bernard, zyne natuurlyke Zoon, die voor Koning van *Italien* erkent wiert, zonder dat zyne Oom, Lodewyk de Goedertieren, onder voorwendzel van zyne gebrekkelyke geboorte, zig daar tegen kantede:

Louis le Begue had drie Zoonen, Louis, Carloman en Karel de Eenvoudige. De twee eerste waren gebooren van Ansgarde, en de laatste van Adelaide. Het is waereldkundig, en alle Historieschryvers van die tyd komen daar in overeen, dat Louis le Begue deze twee Vrouwen op een en dezelfde tyd had. Dat men nu uit deze twee huwelyken kieze, en dat men voor wettig houde, welke dat men wil; (want zy konden het niet beide te gelyk zyn.) Louis en Carloman moeten Bastaards zyn, of Karel de Eenvoudige, dit kan niemant tegenspreken; en egter wederhielt dit de *Franschen* niet, om deze drie Prinsen voor hunne Meesters te erkennen. De twee eerste regeerden op een en dezelfde tyd, en Karel de Eenvoudige kwam na de dood van Louis tot de Kroon: Louis en Karel, bygenaamt de Vette, deelde de Nalatenschap van Carloman, Koning van *Beyeren*, hunne Broeder, onder zig, die zonder wettige Kinderen stierf, en niemant naliet dan een Bastaardzoon, Arnold genaamt; maar deze twee Koningen ook zonder wettige Kinderen gestorven zynde, zo erfde Arnold de geheele Nalatenschap van zyn Vader en zyne Oomen, met de Keizerlyke Kroon.

(u) Dezelfde Arnold, geene wettige Kinderen hebbende, dede Zuintibolk en

(u) *Annales Bertiniani* 6, 39. *Omnibus Assentientibus atque collaudantibus Suintibolk Filum Regue* Lothari *prefecit.* Ann. Met. Ao. 895. dat is: hy heeft met toestemming en toejuiching van allen zyn Zoon Zuintibolk, tot Koning van *Lotthar ingen* gemaakt.

en Ratold, zyne Natuurlyke Zoonen, voor zyne Opvolgers erkenden, alleen ingeval hy geene zoon by de Koninginne zyne Gemalinne had. Dit wiert ook uitgevoert, want Zuintibolk wiert in der daad Koning van *Lotthaeringen*. Daar is niemant, die onbewust is, dat de Koningryken van *Austrasien*, *Germanie*, *Beyeren*, *Lotthaeringen* en *Italien*, wezentlyke Gedeeltens van de Monarchie van *Vrankryk* waren. Men ziet dan door alle deeze Voorbeelden, dat het geene in de eerste stam, ten opzigte van de Bastaarden, gepractiseert is, wegens hunne bekwaamheit van tot de Kroon te succederen, ook in de tweede in agt genomen is geworden; met dit onderscheit alleen, dat zy begonden niet meer met de wettigen te deelen, en niet, dan by gebrek van dezelve, te succederen.

Men is niet onbewust van de tegenwerping, die kwalyk onderrigte Lieden daar over maken. Zy geven voor, dat men in de eerste Tyden zeer dikwils den Staat van de wettige Kinderen en die van de Bastaarden verwerde; onder voorwendzel, dat men meenigmalen Vrouwen van een geringen staat, aan welke de Koningen en Prinsen uit Liefde getrouwt waren, Byzitten noemde. (x) Maar waar halen zy dit zeldzaam beginsel van daan? mogelyk hebben zy in de Historie van Gregorie de Tours niet gelezen, hoe zeer de *Fransen* tegens den Koning Theodebert verstoort waren, als hy de Koninginne Visigarde verstiet, om Deuteria te nemen. Zy hebben van deze vermaarde Historieschryver niet geleert, hoe dat zy hem noodzaakten, om deze Byzit en Overspeelster te verlaten, en zyne wettige vrouw weder te nemen. Zy hebben niet meerder hunne gedagten laten gaan, over deze plaats in de Jaarboeken van de Fulde, alwaar hy van Arnold spreekt, die zyn natuurlyke Zoonen Zuintibolk en Ratold benoemde, om na hem te succederen; dezelve melden nadrukkelyk, dat het volk hem beloofde van zig onder hunne Heerschappy te zullen onderwerpen, (y) dog onder voorwaarde alleen, als hy geene wettige Kinderen zoude komen na te laten. Het volk wist dan zeer wel, dat deze twee Prinsen niet wettig waren; nademaal, indien zy daar voor hadden konnen doorgaan, de oudsten zouden geweest zyn van allen de geenen, die in 't vervolg van tyd na hen zouden hebben konnen volgen. Derhalven zo blykt uit deze Voorwaarde, dat, niettegenstaande hunne meerderheit van jaaren, egter

de

(x) *Conjuncti Franci contra eum valde scandalisabantur, quare sponsam suam relinqueret. Tunc commotus relicta Deuteria, de qua parvulum Filium habebat, Theobaldum Nomine, Visigardem duxit uxorem.* Greg. de Tours. L. 3. Cap. 7. dat is: de vereenigde *Fransen* waren zeer verstoort, waarom hy zyne Vrouw zoude verlaten, waar over hy beweegt wordende, Deuteria verliet, by welke hy een Zoon had, Theobaldus genaamt, en Visigarde voor zyn Huisvrouw getrouwt heeft.

(y) *Eo tamen Modo ut si de regali sua uxore haeres ei non produceretur.* Ann. Fuld. Op die voorwaarde nogtans, dat hem van zyne Koninglyke Huisvrouw geen Erfgenaam zoude gebooren werden.

de jongsten, in hoedanigheit van wettigen, hen zouden voorgegaan hebben. Een klaarblykelyke Proef, dat de gewettigheit, en het Bastaardschap in die tyd, al zo wel bekent waren, als tegenwoordig. Zo veele Sententien door Bisschoppen uitgesproken, zo veele Interdicten, zo veele Excommunicatien uitgebliksemt door Souvereine Pausen tegens zodanige grote Prinsen, laten die toe, om een oogenblik te twyffelen aan het Respect, dat men altoos voor de Heiligheit van het Huwelyk moest hebben, en aan de strengheit, die tegens schandelyke verkeeringen geoeffent wort? De Natie konde zig beledigt houden, over kwade verbintenissen, maar de Kerk konde niet dan de misdaat zelfs bestraffen.

Men gelooft, dat men genoegzaam de eerste voorstelling heeft doen stand grypen; te weten, dat in de twee eerste stammen, niet alleen de Bastaarden niet uitgesloten waren, maar dat het een zeer gewoon gebruik was, om hen tot de Kroon te roepen: eerst in gelykheit met de wettigen; vervolgens alleen by gebrek van dezelven. Het blykt dan klaar, dat de gewezene Koning nog de eerste en Fondamentele wet van Staat geschonden heeft, nog de gewoonte overtreden, die zedert Clovis tot aan Hugues Kapet is gepractiseert geworden; dat is, te zeggen, gedurende de vyf eerste Eeuwen van de Monarchie.

Wy hebben tegenwoordig te bewyzen, dat deze laatste gewoonte, van de gewettigden na de wettigen te roepen, niet in de derde stam formelyk is vernietigt geworden.

Dezelve heeft niet konnen vernietigt worden, dan op tweederley wyzen, of door eene positive en zeer nadrukkelyke wet, of door een gebruik dat agtervolgens in agt genomen is geworden. Zonder dat, gaat het oude gebruik door; en de gewettigde Prinsen hebben ten minsten een gunstige gelegenheit, om zig daar op te konnen beroepen.

Ten opzigte van een positive Wet, dezelve kan men niet aantoonen, om datze 'er niet is. Derhalven blyft 'er alleen overig, om te onderzoeken, of 'er een standvastige gewoonte is, *door welke de gewettigde Prinsen by gebrek van de wettigen altoos zyn uitgesloten.*

Het is hieromme, dat men zeer wel kan bewyzen, dat de verdeelingen van de Kroon, die dikwils tot ongeluk van den Staat, onder de twee eerste stammen zyn voorgevallen, in de derde in 't geheel zyn vernietigt, en zelfs onder de wettige Prinsen; om dat 'er altoos gewettigde Prinsen geweest zyn, aan welken men niet meer dan enkelde inkomsten gegeven heeft.

Derhalven kan men zeer wel bewyzen, dat de gewettigden het voordeel van de regte Linie verlooren hebben, om dat, zo haast als zulks voorkwam, de jongste wettigen, in welke graad die ook waren, hen altoos zyn voorgegaan.

Om hen dan in 't geheel door de gewoonte buiten te sluiten, zo zoude men diergelyke voorbeelden moeten aantoonen: dat is te zeggen, zodanige, die bewyzen, dat by gebrek van de wettigen, de gewettigde de Kroon geeischt hebben, en verworpen zyn geworden, maar men vind 'er geen een: en in tegendeel, zo ziet men in de derde stam gewettigde Kinderen, dewelke de Historie-

D schryvers

schryvers van die Tyd verzekeren, voor presumptive Erfgenamen te zyn aangenomen geweest, ingevalle de wettigen hadden ontbrooken. Gelykt dit na eene uitsluitinge?

Philippus de eerste, agter Kleinzoon van Hugues Capet, en Vader van Louis de Dikke, had twee natuurlyke zoonen by Bertrade. Philippus was plegtig met Bartha Haynault getrouwt, en Bertrade, dogter van de Graaf van *Montfort*, was een Vrouw van Foulques, Graaf van *Anjou*. Het overspel was dubbelt; en men kan in deze gelegentheit niet zeggen, datmen in die tyd niet zo naauw op zodanige zaken zag, om dat Philippus en Bertrade, om deze zondige gemeenschap, in volle forme zyn geëxcommuniceert geworden, en dat deze twee Kinderen gedurende de excommunicatie gebooren zyn. De oudste, die de naam van Philippus had, als de Koning zyn Vader, en die Graaf was van Mante en Montlery, stond in 't vervolg van tyd tegens den Koning Lodewyk de Dikke zyn Broeder op, voor dat die Prins kinderen had: en Suger, een man ruim zo wel in zaken van Staat als in de Kerk ervaren, zegt in 't Leven van Lodewyk de Dikke, (z) dat het zo zeer niet de verbintenissen van de Graaf de Mante, nog het Credit van zyne Moeder waren, die hem zo ondernement maakten, maar eerder de Staat van de Koninglyke Familie, om dat, *ingevalle de Koning ontbrooken had, de Successie op hem moest komen.*

Philippus Augustus, met Ingeburge van *Denemarken* getrouwd zynde, had een tegenzin in haar, en nam Agnes de Mariane, by welke hy twee kinderen had, te weten, een zoon genaamd Philippus, en een dogter genaamd Maria. De Paus Colistin bestrafte hem strengelyk, en Innocentius de III. noodzaakte hem door zyne Bullen, om zyne wettige vrouw weder te nemen. Na de Dood van Agnes (a) verzogt de Koning aan den zelfden Innocentius de III. de genade om zyne Bastaarden te wettigen die hy ook verkreeg, en de Bisschoppen van *Vrankryk* maakten deze zaak bekent. Van dat oogenblik af wiert zyne zoon gehouden *voor bekwaam, om op zyne beurt de Kroon te erven.* Rigord deze geschiedenis verhalende, en de gevolgen die uit dezelve onfeilbaar moesten ontstaan, zegt, *dat deze wettiging aan zeer veele mishaagde.* En in der daad, zo bevestigde dezelve het Regt van te succederen zo verre, dat Innocentius de III. zeide, dat (b) *de Koning hier mede voor zyne Nakomelingschap wilde zorgen, dat hy hem deze gunst tot het welvaren en voordeel van* Vrankryk *vergunde*

(z) *Hoc etiam unum & Matrem, & Filii & totam efferebat progeniem, ut si de Regis ruina quacunque occasione contingeret, alter Fratrum succederet. Suger de Vita Ludovici Grossi Regis. pag.* 112. *Edit. Francof.* 1596.

(a) *Infantes prædictos legitimos Hæredes esse mandavit, est pod modam litteres suis confirmavit, quode factum eo Tempore pluribus displicuit. Rigord de Rebus gestis Philippi Augusti pag.* 202. *Editi Francof.*

(b) *De sua Posteritate provide cogitans Postulavit, ut eos legitimare per favorem sedis Apostolicæ curaremus .... Ut tam honori Regiæ Dignitatis quam utilitate, & necessitate Regni Franciæ, provide consulamus, prædictos puerum & puellam de special*

vergunde.... en dat men, uit hoofde van zyne Onderdanigheit voor de Heilige Stoel, aan hem geene zaak konde weigeren, die hy regt had, om zelfs door zyn eigen gezag te doen, enz.

Het is dan zeker, dat zedert het einde van de twede Stam, tot aan Philippus Augustus incluis, geene verandering in 't gebruik is gemaakt, waar door gewettigden, by gebrek van de wettigen, tot de Kroon zyn geroepen geworden. Zedert de tyd van die Koning, tot aan HENDRIK de II. toe, vind men in de Historien geen voorbeeld, dat den Bastaard erkend, of gewettigd is geworden. Het is derhalven onmogelyk, om een gewoonte te vinden, uit welke men zoude konnen bewyzen, dat men hen heeft uitgesloten, alzo de gewoonte niet kan uitsluiten het geen 'er niet is.

Wat aangaat de Natuurlyke Kinderen van HENDRIK DE II. KAREL DE IX. en HENDRIK DE IV. zo is dit gebruik niet meer tegens hen geweest, dan tegens de geenen die 'er nooit geweest zyn; om dat in de Tyd, dat zy geleefd hebben 'er in waarheid zo veele wettige Prinssen waren, die noodzakelyk voor hen moesten gaan, dat men geen gelegentheid zelfs gehad heeft, om hen te konnen uitsluiten. (c)

Zoude men willen bybrengen, dat de Koningen, hunne Vaders, zig niet tot hun voordeel nadrukkelyk verklaard hebben, over hunne bekwaamheid van by gebrek van de wettigen tot de Kroon te konnen komen? een diergelyke Redenering kan niet regtmatig zyn. Als een Koning al het geen niet doet, dat hy doen kan, zo volgt daar niet uit, dat daarom een andere het ook niet kan doen. By voorbeeld, om dat een Koning zyne natuurlyke kinderen niet erkend heeft, volgd daar uit, dat een ander Koning de zynen niet erkennen kan? de verzuimingen besluiten geen gebrek van magt in zig. Men moet konnen aantoonen dat deze Koningen niet hebben konnen doen, het geen zy niet gedaan hebben, en dat is iets dat onmogelyk is.

Derhalven laat ons de derde stam in drie Tyden onderscheiden. De eerste van Hugues Capet tot aan Philippus Augustus, dat zyn meer dan twee honderd jaren. De twede van Philippus Augustus tot aan HENDRIK DE II. dat zyn meer dan drie honderd jaren. De derde van HENDRIK DE II. tot aan LODEWYK DE XIV. dat zyn by de twee honderd jaren.

In de eerste, zyn de gewettigde Prinsen voor bekwaam erkent, om te konnen succederen.

In de tweede, zyn geen gewettigde Prinsen geweest.

speciali Gratia legitimationis titulo de commodi fratrum nostrorum consillo decoramus ut nullu! eis in naturalibus defectus obsistat.

——— Inn. 3. Recueil de Baluze page 684.

(c) *Insuper cum Rex ipse superiorem in Temporalibus minimi recognoscat, sine juris alterius lesione, in eo se jurisdictione nostra subjicere potuit, & subjecit, in quiro forsitan videretur aliquibus, quod per se ipsum non tamquam Pater cum Filios sed tamquam Princeps cum subditis potueret dispensare. Recueil de Baluze. pag. 675.*

In de derde zyn'er geweest, aan welke men geene uitsluiting gedaan heeft, nog door de weg van Regt, nog door de weg van Daad.

Men kan derhalven dan niet zeggen, dat de gewoonte in het einde van de twede stam gepractiseert; in de derde volkomen is vernietigt geworden; en dit is het geen, dat wy ondernoomen hebben, om aan te toonen.

Men weet wel, dat eenige Auteuren van *Vrankryk*, die over het algemeen Regt geschreven, en malkanderen van tyd tot tyd de een na de ander gecopieert hebben, na dat zy hebben toegestaan, dat in de eerste Eeuwen van de Monarchie, de gewettigden met de wettigen succedeerden, ook gemelt hebben, dat zy in de derde stam van de successie zyn verworpen geworden. Maar behalven dat deze Auteuren zeer jong zyn, in vergelyking van Suger en van Rigord, Tydgenooten van de eerste Koningen van de derde stam; zo kan men zeggen, dat hunne schriften geen Wetten zyn; dat hunne Autoriteit het algemeene Regt niet maakt, het welk in 't geheel bestaat of in beschrevene Wetten, of in 't gebruik, en dat men dezelve op zyn hoogste niet anders moet aanmerken, dan als getuigen van het vooroordeel van hunne tyd; alzo zy geen een positive wet nog voorbeelt bybrengen, om het geene zy voorgeven te bevestigen, en dat zy nadrukkelyk tegens de getuigenissen van de oude schryvers spreken. Men kan nog zeggen, dat, hoe veel geloof ook in veele zaken aan hen mag gegeven werden, zy zig in verscheide anderen hebben bedrogen, over welke zy zig in 't geheel niet hebben verdedigt; na dat men hen hunne fouten had aangetoont. Men kan daar byvoegen, dat zy in 't byzonder een misslag komen te begaan, in het stuk, waar over men tegenwoordig handelt, als zy komen te zeggen, dat de uitsluiting van Bastaarden door een gemeen Regt in alle staten van het Christendom was vastgestelt. Daar is byna niemant, of hy heeft net het tegendeel hier van gezien in de Historien van *Castilien*, *Arragon*, *Portugal*, *Sicilien*, *Milanen*, en van alle de Staten van *Italien*.

Boven dien, indien zy zeggen, dat de Bastaarden in de derde stam van de successie zyn verworpen geworden, en daar mede hebben willen te kennen geven, dat de Bastaards niet meer mededeelden, zo hebben zy gelyk.

Indien zy hebben willen zeggen, dat de gewettigden door de wettigen uitgeslooten waren, zo hebben zy nog gelyk gehad.

Indien zy hebben willen zeggen, dat de gewettigden niet meer geagt wierden van de regte Linie te zyn, en dat zy daarom niet meer de toenaam van *Vrankryk* konde aannemen, die alleenig aan de wettige kinderen van Koningen, en aan hunne Bastaard dogters toegestaan werd, die volgens de *Salize* Wet niet konnen succederen; zo hebben zy zonder twyffel gelyk, wy staan hen zulks toe: want de wettigen zelfs, die van de zyde Linie waren, stonden van de toenaam van *Vrankryk* af, en namen die van hun Erfdeel aan, zonder egter het Regt te verliezen, van te konnen succederen.

Indien zy hebben willen zeggen, dat de Bastaarden, die niet door hunne Vader waren aangenomen, van alle hoop om te succederen uitgeslooten waren: zo hebben zy gelyk gehad, en wy komen daar in overeen.

Ten laatsten, indien zy hebben willen zeggen, dat de Koningen geduurende

de den Tyd van deze Eeuwen geene Bastaarden gehad hebben, of niet goedgevonden om dezelve te erkennen; zo hebben zy gelyk, en wy hebben het ook gezegt.

Maar indien zy hebben willen zeggen, dat de Bastaarden van Koningen, hoewel erkent, door de Wet of door een Gewoonte verklaart geworden, in 't geheel uitgesloten te zyn van alle Successie tot de Kroon, zelfs by gebrek van de wettigen, zo hebben zy ongelyk gehad; om dat zy geen Reden gehad hebben, om zulks te zeggen, zo als wy reets genoegzaam hebben bewezen. Ook hebben zy zulks niet expresselyk gezegt. Maar indien zy al gezegt, en geoordeelt hadden, dat de gewettigde Bastaarden van Koningen mede moeten begrepen zyn in de Ordinantien, alleen tegens de Bastaarden van particuliere Familien gemaakt, zo zoude het niet dan een kwalyk gegronde uitlegging zyn, strydende tegens het goede begrip, dewelke zekerlyk niet meer dezelfde Authoriteit hebben zoude, om een oud gebruik te vernietigen, dan een nadrukkelyk Edict van LODEWYK de XIV. om het te herstellen.

Want eerstelyk, zo is 'er veel onderscheit, tusschen het Regt om de Vaderlyke goederen van een Familie te erven, en het Regt om tot de Kroon te succederen. De Staat heeft daar geen belang by, dat een Bastaard van een particulier, tot nadeel van zyne Maagschap zyn Vaderlyk erfdeel geniet, maar wel daar in, dat de Successie tot de Kroon blyft aan het Huis dat regeert, om alle verschillen voor te komen.

In de tweede plaats, waar vind men meerder Ordonnantien tegens de Bastaarden van particulieren, dan in de Inzettingen van Charlemagne? dewelke zo weinig opzigt hebben, op het geene dat de Successie tot de Kroon betreft, dat het zelfs in het Huis van *Charlemagne* is, daar men de allergrootste Voorbeelden vind van Bastaarden, die tot de Kroon gesuccedeert zyn.

In de derde plaats, indien het ontwyfelbaar is, zo als de Auteur van het Request zegt, dat de Koningen geen Regt hebben, om de Successie tot de Kroon te reguleeren, maar dat zulks moet geschieden volgens de eerste Wetten van de gewoontens, blyft 'er dan nog wel reden overig, om voor te geven, dat hunne Ordinantien, tegens Bastaarden van Particulieren, tot een rigtsnoer strekken voor de Successie tot de Kroon, en dat zy, die op een egte wyze daar over niet konnen disponeren, zulks door indirecte wegen zouden mogen doen?

Ten laatsten, zo antwoorden wy, dat geen van alle deze verscheide Auteuren het stuk van Regt op die wyze verhandelt hebben, als wy het zelve verhandelen: dat niemant van hen zelfs zig in de stoffe heeft ingelaten, over welke tegenwoordig verschil is; want het komt daar op aan, of het door eenige Wet beslist is, dat de gewettigden van een Koning onbekwaam zyn, om tot de Kroon te konnen succederen, als 'er geen een wettige meer overig is; en of 'er wel een voorbeeld in de Monarchie is, dat, alle de wettigen uitgestorven zynde, de Kroon eerder aan vreemdelingen, dan aan Bastaarden van de laatste stam is toegelegt: het zoude ligt voor deze Auteurs zelfs te bewyzen zyn, dat een verschil op deze wyze voorgestelt, door hen, tot voordeel van de gewettigden,

tigden, zoude zyn beslist geworden: alzo dezelve erkennen, dat zodanig de gewoonte was, in de twee eerste stammen van onze Koningen. Maar hoe het ook zy, en op wat manier men ook deeze Auteuren wil verstaan, zo konnen zy egter alle met malkanderen niet dan een Vooroordeel en nooit een Regel formeeren. Of de magt van een Koning van *Vrankryk* zoude wel bepaalt zyn, indien hy niets tegens een eenvoudige Preventie konde doen, zonder aanstonts beschuldigt te werden, van de Fondamenteele Wetten om te keeren.

Na dit alles, konnen de allereenzydigsten, tegens de gewettigde Prinsen in dit stuk, deze twee waarheden niet ontkennen; de eene, dat'er geen een nadrukkelyke Wet tegens hen is; de andere, dat'er geen eenige Gewoonte tegens hen is.

Maar laat ons voor een oogenblik veronderstellen, dat, in de derde Stam, niets tot hun voordeel gedaan is; zo men wil hunne staat in onzekerheit laten, zo vereischt de Reeden altoos, volgens het gevoelen van de Regtsgeleerden, dat men over een zaak oordeele, zo als het allernaast met de Wet overeenkomt. De gewoonte in de derde stam, kan die hier in wel iets decideren? en moet men dan niet te rug gaan, tot de geene, die onmiddelyk dezelve voorgaat; dat is te zeggen, tot de laatste tyd van de tweede stam? en wy hebben gezien, dat zy toen by gebrek van de wettigen zyn geroepen. Dit is het zelfde, dat LODEWYK de XIV. gedaan heeft. Hy heeft het allernaaste aan de Wet geoordeelt, en dit is genoeg om klaar te doen zien, dat hy nog de Wet geschonden nog gekwest heeft.

Wat heeft hy dan gedaan? hy heeft gezegt, doet, indien myn Huis uitsterft, het geene dat men dede in het voorval van *Charlemagne*. Men erkende de gewettigden van zyne stam voor zyne opvolgers, als de wettigen kwamen te ontbreeken. Indien dit ongeluk aan de wettigen van myn Huis overkomt; erkent myne gewettigde. Kan men dit de Naam geven van de oude Gewoonte te overtreden, nieuwigheden in de Successie te voeren; en de Fondamenteele Wet van den Staat te schenden?

Vierde Voorstelling.

Dat de Koning door zyn Edict van 1714. de Regten van de Natie niet gekwest heeft; dat hy niets heeft gedaan tegens het belang van zyn Volk; en dat hy niets heeft ondernomen, dat boven zyne Magt gaat.

Men kan hier, door de Regten van de Natie, niets verstaan, dan de Magt, die dezelve heeft, om zig een Meester te verkiezen, wanneer de Familie, met welke men zegt dat dezelve een verbintenis heeft gesllooten, komt te ontbreken.

De Auteur van het Request zegt, *dat het Regt van te succederen, aan het Huis alleen verknogt is, het welk de Natie verkoren heeft, om over haar te regeeren; en dat dezelve hier om als onbekwaam en altoos heeft verworpen allen de geenen, die niet van dit Huis zyn.*

Deze uitsluiting van vreemdelingen, bewyst niets tegen de gewettigde Prinsen, om dat die van het Huis van *Bourbon* zyn.

De

De Autheur van het Requeſt geeft voor, *dat zy door het Edict van* 1714. *in het Koninglyke Huis ingevoert zyn.* Waar haalt hy dit vreemt beginzel van daan? Het is de Natuur, die aan hen dit voordeel heeft gegeven, en het is de Wettiging die hunnen ſtaat heeft vaſtgeſtelt, en hunne afkomſt bekent gemaakt. De particulieren genieten dit Voorregt zo wel als de kinderen van Koningen, en men heeft nooit aan een gewettigde Zoon betwiſt, dat hy van het Huis niet was van de geene, die hem erkent had.

Karel de XI. verklaarde Leonoor van Orleans, Hertog van *Longueville*, voor Prins van zyn Bloed, als uit het Huis van *Orleans* geſprooten zynde.

Hendrik de VI. erkende Ceſar van Vendome, voor uit het Huis van *Vendome* geſproten te zyn, als hy zegt: *Wy doen te weten enz. Dat wy begeerig zynde, om de Naam en Stam te doen herleeven van de Hertogen van* Vendome, *van welke wy zyn afgekomen, in de Perzoon van onze gemelde Zoon enz.*

Het is zeker, dat men aan de gewettigde Prinſen niet kan betwiſten, dat zy van het Huis van *Bourbon* zyn. Het is derhalven niet, als of zy van een vreemt Huis waren; en daarom door de Natie konnen uitgeſlooten worden.

De vraag is om te weten, of de Natie in het Contract, dat dezelve gemaakt heeft, de Gewettigde by gebrek van de Wettigen mede heeft willen begrypen, of dezelve volkomen uitſluiten. Het is ten uiterſten nodig, dat dit laatſte point nadrukkelyk bewezen werd, dat is te zeggen, dat de Natie hen volkomen heeft willen uitſluiten: anders zal het niet waar zyn, dat het Edict van 1714. de minſte inbreuk op de Regten van dezelve gedaan heeft.

Om aan ons te bewyzen, dat de Natie volkomen de Gewettigde Princen heeft willen uitſluiten, by gebrek van de Wettigen, zo moet men ons dit Contract aantoonen, dat voor een bewys aan de wettige Prinſſen diend, en ons doen zien, dat het een nadrukkelyke Clauſule van uitſluiting inhoud, of met ons toeſtaan, dat zodanige uitſluiting nergens gevonden word.

Indien de wettige Prinſſen geen een bewys konnen voor den dag brengen, zo konnen zy zig niet dan op het bezit beroepen. Want hoe kan men uit het bezit van de Wettigen beſluiten, dat de Gewettigden, by gebrek van hen, expreſſelyk moeten uitgeſloten worden: nademaal dit gebrek in de derde Stam nog niet voorgevallen zynde, het ſtiptelyk dit agtereen-volgend bezit van de wettigen is, dat belet heeft, dat de Natie geen gelegendheit gehad heeft, om zig duidelyk over de gewettigde te verklaren.

Het is niet redelyk, dat men van ons Voorbeelden vorderd, dat de gewettigden in de derde Stam dadelyk in bezit geweeſt zyn, om hunne bekwaamheit te bewyzen van te konnen ſuccederen, nademaal de wettige ſucceſſie nooit heeft ontbroken. Men kan dan het gevoelen van de Natie hier over niet gewaar werden, dan door de oude gebruiken van de zelve. Men heeft hier boven aangetoond, hoedanig die in de twee eerſte Stammen waren, en dat dit zelfde gunſtig gevoelen, voor de gewettigden tot in de Derde heeft plaats gehad. By gevolg is het niet waar, dat men uit de verbintenis van de Natie met de

de Koninglyke Familie een gevolg zoude konnen trekken, van eenige uitvlugting der gewettigde Prinssen, by gebrek van de wettigen.

Laat ons tegenwoordig de belangen van de Natie onderzoeken. Is het verstandig gedaan van een Natie, welker Regeering erffelyk is, van na menigvuldige gelegentheden, als na een waar wel-zyn te haasten, om een Koning te verkiezen? Volgt hier uit, dat dezelve zig aan een erflyke Regeering heeft overgegeven, en dat (om my te bedienen van de uitdrukkingen van het Request) de Natie met een Familie gecontracteert heeft, niet zeer klaar, dat dezelve de verderffelyke ongemakken van Verkiezingen gekent heeft; dat dezelve gelooft heeft, dat het voordeelig was, van die te myden; dat dezelve gevreest heeft van door de partyschappen van de Pretendenten verscheurd te zullen werden, en dat dezelve tot behoudenis van hare rust, wanneer zy deze Familie verkooren had, eerder had behooren te wenschen, dat die eeuwigduurend zyn zoude, dan uitsterven? Men moet dan besluiten, dat dezelve aan hare keur alle uitgestrektheit heeft willen geven, waar toe zy bekwaam was. Zy heeft het regt van te verkiezen aan zig behouden, minder door een begeerte, om daar van dikwils een gebruik te maken, dan uit een zuivere geest van voorzienigheit, om de ongelukken te herstellen, die zouden konnen voorvallen. Deze gissing is zo natuurlyk, dat men met geen reden het tegendeel zoude konnen veronderstellen, en nog minder het zelve besluiten. Derhalven al het geen dat van de vernietiging van de regerende Familie afwykt, is voor overeenkomstig met de begeertens van de Natie geagt; en al het geen het gevaar van de Verkiezingen doet afwyken, is ook zekerlyk overeenkomstig met de belangen van dezelve. Dit is het geen, dat de Koning zelfs gedagt heeft; dit is het geen, dat hy in zyn Edict verklaart. Om wat reden onderneemt men dan van heden als een onfeilbaare zaak staande te houden, dat de allerheiligste Regten van de *Franze* Natie door deze daad zyn geschonden geworden, en dat desselfs allerwezentlykste belangen zyn opgeoffert? zoude het niet veel redelyker zyn van te besluiten, dat het Edict, zeer verre van de Regten van de Natie te schenden, zeer verre van desselfs belangen te verkorten, niets gedaan heeft dan hare eerste geest te volgen.

Laat ons nu zien, waar in de gewezene Koning de paalen van zyn magt zoude konnen te buiten gegaan hebben.

Wy hebben reets aangetoont, dat zyn Edict de Fondamenteele Wetten van den Staat niet schend, om dat het geen ongelyk aan de wettige Prinsen doet; om dat het niet tegens de gewoontens stryd; om dat het nog de Regten, nog de belangen van de Natie kwest; en dat het in tegendeel, zonder die van het regt van te verkiezen te berooven, met desselfs begeertens en verlangens, ten opzigte van de eeuwigduurentheit van het Koninglyk Huis, overeenkomt.

Men zal misschien zeggen, dat de gewezene Koning over de Kroon als een vaderlyk goed gedisponeert heeft, en dat hy ten minsten hier in, tot nadeel van de Natie, zyne magt heeft te buiten gegaan. Maar deze beschuldiging kan nooit goet gemaakt worden. Ziet hier de eige woorden van het Edict.

Indien het gebeurde, dat ons geen een Prins van den Bloede van het Huis van Bour-

Bourbon *meer overig was, zo geloven Wy, dat in dit geval de Waardigheit van te succederen zoude toekomen aan gemelde Gewettigde Kinderen.* Is dit de Kroon weg geven? Is het niet te zeggen, dat hy gelooft, dat zyne Gewettigde kinderen onder de laatste Rang van zyne Successeurs moeten gerekend, en mede begrepen zyn in het allereerste Contract van de Natie? Hy verklaard, dat dit zyne meening is, en zyne meening is zigtbaar op de oude gewoontens gegrondvest.

Wat aanbelangt de uitdrukkingen van dit Edict, men moet die niet anders aanmerken, dan als een Formulier van de Ordinaris styl der Koningen, die niet van den zin van deze Acte veranderd, en ook volgens de Regelen niets kan byvoegen tot het geen in de inleiding gezegd werd.

Men zal misschien nog zeggen, dat hy zig te onregt het regt heeft aangematigt, om dit Contract tot voordeel van de Gewettigden uit te leggen, het welk de Fransen met zyn Familie gemaakt hebben. Maar indien men voorgeeft, dat deze uitlegging de paalen van zyn gezag te buiten gaat, en dat hy zulks niet konde doen, dan met toestemming van de Natie; (behalven dat het zeer vreemt is van het gezag van den Souvereinen Wetgever te bepalen) moet men dan egter niet geloven, dat 'er een zodanige eendragtige toestemming geweest is, nademaal hy, na alle vereischte plegtigheden volgens de form van de tegenwoordige Regeering in agt genomen te hebben, gezien heeft, dat zyn Edict overal zonder tegenstreving is aangenomen geworden? alle Parlamenten hebben het zelve geregistreerd, die de eenigste uitvoerders van 't regt der Natie zyn, als de algemeene Staaten niet vergaderd zyn. Het Request zegt, dat de Parlamenten daar toe zyn gedwongen geworden. Waar uit zal men dit bewyzen? heeft men wel ooit het minste teeken van dit gewaande geweld gezien?

Maar, zegd het Request, *zedert een lange tyd was de weg om te klagen gesloten.* Het is waar, dat de gewezene Koning zulks verboden had, voor het registreren van zyne Edicten: maar het is altoos geoorlooft geweest, om zulks daarna te doen, men heeft daar van verscheide voorbeelden. Wat meer is, hy heeft nooit verhinderd, dat men hem zelfs vertoogen dede, voor dat Edicten geregistreert wierden. Het Parlament van *Parys* had de stoutheit en vryheit wel, hoe ontzaggelyk hy ook was, van aan dezen grooten Koning te kennen te geven, de tegenstrevingen, die hy zoude ontmoeten in eene zaak, dewelke hy niet minder dan die van de gewettigde Prinsen ter herten nam. Men moet toestaan, dat men in deze laatste niets diergelyks gezien heeft. Hoe kan de Koning dan twyffelen dat zyne Onderdaanen zyn Edict, en de uitlegging, die het Fondament en de zelfstandigheit van het zelve is, niet vrywillig hebben aangenomen?

Men wil hier uit niet besluiten, dat de Natie door deze stilswygende toestemming zodanig verbonden is, dat de positive weygering van hare zyde in het toekomende geen plaats meer zoude konnen hebben.

Men erkend, dat het dezelve is, die in deze zaak de voornaamste is, of eerder het eenigste belang heeft. De Auteur van het Request houd staande, dat

dat dit belang vereischt, dat het Edict moet herroepen werden. De gewettigde Prinssen geloven, met de gewezene Koning, dat de Natie verpligt is, om hen zelven te verdedigen. Het is aan haar alleen, dat het staat om zig te verklaaren, of als een tusschen beiden komende Party, om Regt van hare Koning te verzoeken, terwyl zy het geluk heeft, van 'er een te hebben; of dat die zelfs daar over oordeele, indien zy het ongeluk heeft, van alle wettige Prinssen te verliezen. Het is zy, die in het een en ander geval moet spreeken. Indien zy als Party tusschen beyden komt, zo willen de gewettigde Prinssen niet tegen dezelve twisten. Indien het ooit komt te gebeuren, dat zy als Regter over deze zaak zal uitspraak doen, zo zullen zy zig vrywillig aan haar oordeel onderwerpen: maar zo lang als zy hare eyge stem doet hooren, wie heeft dan Regt om de zyne te geven? en wie is van haar gevolmagtigt, om haare klagten voor den Troon te brengen?

Zo lang als zy stilzwygd, indien men over hare waarachtige Gevoelens moet oordeelen, is het dan niet redelyker om zulks te doen na hare oude gewoontens, dan volgens de ydele voorwendsels van den Auteur van het Request? op welke grond kan hy dan de herroeping van het Edict eischen? wat is'er dog de hoogdringende Reden van? Is het dat ingebeelde gevaar, met welke hy de volkeren wil verschrikken, en dat niemand kan begrypen, dan de geenen die volstrektelyk daar in geen belang hebben?

Zo lang de Natie over deze ver af zynde en gewaande gevaaren werd onderhouden, is het niet waar dat dezelve in veel tegenwoordiger en wezentlyke gevaren gebragt werd. Is 'er iets dienstbaarder in een tyd van Minderjarigheit, dan de Rust? en is 'er wel iets gevaarlyker dan het minste zaad van verdeeling en Twedragt? men ziet reets van wat uitwerking het voorbeeld van het Request is, 't welk men aan den jongen Koning gepresenteert heeft. Dat van de Hertogen is in 't geheel gereet, om van hunne zyde al het Koninglyk gezag te bepalen. Anderen zullen dit van naby volgen; en men zal niet dan Request op Request zien, om veranderingen en nieuwigheden te verzoeken.

Men is overtuigd, dat de glinsterende wysheit van myn Heer de Regent hem het waare van het valsche doet onderscheiden; en men hoopt, dat zyne Regtvaardigheit, en zyne goedheit hen niet zullen toelaten, om het geheyligde Pand van Koninglyk gezag te gebruiken, om een oordeel te vellen; nog dat hy niet zal gedogen, dat om een simpel Request, dat nog op reden nog bewys steund, de Memorie van de gewezene Koning zyne Oom besmet werd, nog dat Prinssen afgezet werden, die de eer hebben van zyne Schoonbroeders te zyn; en onder zyne Ouders het bewind van de grootste zaken van Staat hebben; nog dat men met schaamte bedekt de geene, die geheel *Vrankryk* waardig geoordeeld heeft, om de voorrang te hebben over de opvoeding van haren Koning.

Het *Fransche* Hof, dat in 't begin van 't jongst voorleden jaar zig nog al vleide om voordeel te zullen trekken, uit de verdeeltheden der

Groot-Brittannische Onderdanen, scheen oogluikende toe te laten de beweging, die den Pretendent tegens de *Britsche* Monarchie durfde ter hand vatten; gevende aan den Grave van Stairs, die door zeer nadrukkelyke Memorien daar over klaagde, een flauw antwoord; maar naulyks was de laatste onderneeming van den Pretendent in *Schotland* mislukt, of het *Fransche* Hof veranderde van toon, bannende den zelven uit hare geheele Monarchie, en bewilligde de verdere Pretenzien van het *Groot-Brittannisch* Hof, zo tot het veranderen der Haven van *Mardyk*, als om eene Triple Alliantie tusschen hen, *Groot-Brittannien*, en de *Zeven Vereenigde Nederlandsche Provintien* aan te gaan.

Als men met opmerkende gedagten bespiegelt den tegenwoordigen Staat van *Vrankryk*, door Koning Lodewyk XIV. nagelaten, te weten, overladen met onnoemlyke schulden, de Kroons goederen verpand, de inkomsten, door oneindige belastingen, zonder vrugt, de gewoonlyke herkomens van de Pagten, door gestadige voor uit betalingen, voor den tyd, geconsumeert, en het volk, wegens verscheide agter een volgende Oorlogen, uitgeput, zo kan men zig niet genoeg verwonderen over het geluk dezer Monarchie; hebbende aangetroffen een Prins Regent, die zig uit dat doolhof van zwarigheden redden, en een zekeren weg banen wilde, waar door de onderdanen eindelyk hope konde scheppen, om de vrugten te zullen smaken, welke de Vrede, en een algemeene herstelling der vervallene Zaken, hun scheen te beloven. Immers mosten alle, die de goedheit van den overleden Koning misbruikt, en door veelerhande slinkse wegen de Schatten des Ryks ingeswolgen hadden, zig voor een nieuwe Geregts-Bank verantwoorden, krygende elk een Vonnis naar de grootheit hunner Woekenaryen.

De verdeeltheit der Geestelyken in *Vrankryk*, over de Pausselyke Constitutie Unigenitus, had een ongemeene opschudding veroorzaakt; wyl de meeste Prelaten by haar eerstgenomen besluit perzisteerden, datze die Constitutie niet zouden aannemen, ten ware deswegens eene opheldering of nader verklaring gedaan wierde.

IN een gevaarlyke beweging had zig *Groot-Brittannien*, met het begin van 't jongst gepasseerde Jaar 1716. gezien, zo door den toeleg der kwaataardige *Schotten*, als door de dreigementen, welke van over Zee kwamen; maar het vond zig wel haast van deze bekomme- GROOT-BRITTANNIEN.

ringen ontheft; wyl het Parlement, overeenstemmende met de belangen des Konings, zyn Majesteit in staat stelde, om alle desselfs Vyanden te konnen tegen gaan. Zommige verradersche Lords, in den *Towr* en elders gevangen zittende, ontfingen de straffe des doods; waar tegens veele des Konings Genade, eerst met geduurige uitstellen der straffe, en eindelyk door een volkomen kwytschelding hunner Rebellie; smaakten.

Met den aanvang van het jongst gepasseerde Jaar, had men de halsstarrigheit der Rebellen nog meer zien toenemen; en hare hoofden, ontfangende een gering secours uit *Vrankryk*, een hoogmoedige kam opsteeken; inzonderheit den Grave van Marr, die deze hulpe onder zyn Volk ten breedsten wist te doen uitmeten. Nog meer zag men de hope van haar aanstaande glorie uitbotten, wanneer den Pretendent, zittende te paard, tusschen de twee Graven van Marr en van Marshal, te *Dundee* binnen reed; nemende te *Scone* zyn verblyf, alwaar hy zyne Koninglyke bevelen uitgaf; Actens van Pardon verleende, de gewaande Staten des Ryks zamen riep, en aan dezelve een bedroefde Redeneering deed. Deze mismoedigheit had een tegenstrydige uitwerking, want zyne aanhangelingen betoonde, in plaats van medelyden, een kleinagting, en merkten dit aan als een ongelukkige voorzegging ten kwaden, geconsidereert dat met tranen te storten nooit geen Koningryk gewonnen wierd. De gevolgen van dit voorteeken, beantwoorde wel haast hare meeningen; want 's Konings Leger, versterkt met *Hollandsche* Hulp-Troupen, nauwlyks ter optogt gereed zynde, of men zag den Lafhertigen Pretendent, niet durvende een Oorlogskans wagen, schandeleus de vlugt nemen, even als zyn gepretendeerde Vader, nu omtrent 30 jaren geleden, uit *Ierland* ook had moeten doen.

Zo dra was den Herder niet weg gedreven, of zyne schapen zogten elk een goed heen komen, zommige naar *Vrankryk*, of *Zweeden*, en andere naar de Eilanden rondsom *Schotland* gelegen. De voornaamste Steden, trouwloos hem toegevallen, kwamen zeer bedeest hare onderwerping aan de wettige Regeering van Koning GEORGE betuigen; dog eenige snoode Protestantsche Priesters, welke den Pretendent als haren wettigen Koning met Adressen begroet hadden, en dierhalven voor eene welverdiende straffe vreesden, kozen een schandelyke Vlugt. *Schotland*, aldus, zonder meerder bloed te storten, uit

de

de klauwen van oproerige Hoofd-Rebellen gered, en gevolglyk in een gewenschte rust gebragt zynde, zo hadmen de *Hollandsche* Hulp-Troupen gelicentieert, om weder te rug naar hun bescheide Guarnizoenen in de *Nederlanden* te mogen keeren.

Het Staatkundig *Fransche* Hof, spelende nu voor de beste Vriend van *Groot-Brittannien*, verzond den Pretendent buiten hare Landpalen; dog den Paus had hem voor eerst de Stad *Avignon*, tot zyn verblyf aangewezen. Dit alles scheen de *Groot-Brittannische* Koninglyke regeering een gewenschte rust te beloven, maar die wierde geturbeert van een deel Eedweigerende geestelyke Perzoonen, zo door het doen uitstrooijen van snoode Laster-schriften, als het Leeraren van oproerige Predikatien, altemaal geschikt om Zamenrottingen onder het gemeene Volk, dat zig de Wet niet verstaat, te maken. Het Parlement, hebbende toegestaan, om hare Zitting tot zeven agter een volgende Jaren te verlengen, zo scheen zulks de laatste doodsnik der Jacobiten, die reeds in de maanden May, Juny en July, verscheide van hare driftigste Voorstanders aan de Galg hadden zien ophangen. Het zelve gaf ook vryheit aan den Koning, om eene reize naar zyne Keurvorstelyke Staten in *Duitschland* te mogen doen; dus den geheimen Raad, met eenparige stemmen, den Prins van Wallis tot Regent van de Monarchie geliefde te verkiezen; en in welke functie dien Prins, geduurende het uitlandig wezen van den Koning, zig zo voortreffelyk kwam te kwyten, dat hy de herten der Onderdanen in 't algemeen veroverde; bejegenende alle zoort van menschen zeer heusch en minzaam, betoonende aan den nooddruftigen ongemeene liefdadigheden, gevende vergiffenis aan veele strafwaardige Perzonen, en vry latende of ontslaande uit de gevankenis zommige schuldige en van misdaad overtuigde Verraders. Zyne Gemalinne, de Princesse van Wallis, was in 't laatst van 't voorleden jaar bevallen van een doden Prins, dog dit bedroeft nadeel verhoopten de welmeenende *Britten* haast vergoed te zien.

NAAUWLYKS vond zig het groot *Duitsche* Ryk uit een Langduurigen zwaren Oorlog tegens *Vrankryk* gered, of den hoogmoed der *Turken* verpligte 't zelve op nieuw het harnas aan te gespen, om de Christenheit te ondersteunen, en den Keizer, als hoofd van 't Ryk, de behulpzame hand te bieden. De *Ottomannische Porte*, trots geworden DUITSLAND.

 den

den door hare behaalde overwinningen tegens de *Venetianen* in 't Jaar 1715 scheen geen andere staat gemaakt te hebben, of zy zoude den Roomsch Keizer, onder voorwendzel van de *Carlowitse* Vrede ongeschonden te willen blyven handhaven, in agteloosheit brengen, om dan met haar verschrikkelyk groot Leger, het naulyks bevredigt *Hongaryen* op 't lyf te vallen, en vervolgens, ondersteunt van de aldaar nog zynde Malcontenten, andermaal eene kans tegens het Keizerryk te wagen. Deze bedriegeryen, aan het Hof te *Konstantinopolen* gesmeed, konden zo geheim niet werden gehouden, of den dapperen Prins Eugenius van *Zavoyen* ontswagtelde wel haast den snoden toeleg; werpende op eenen dag, door de beroemde Veldslag by *Solankemen*, hare voornemingen in duigen, zodanig, dat zy zig, geduurende de geheele Veldtogt, niet weer konden herstellen, en zien mosten dat de sterke Vesting *Temiswar*, van het Keizerlyke Leger ingesloten, belegert, en gewonnen wierde. Nog verscheide andere kleine plaatzen mosten haast volgen, ja de Keizerlyke Posteeringen zagmen veel verder uitzetten, als men zig in 't begin van de Veldtogt had durven verbeelden. Zelf ging de onverzaagtheit der Christenen zo verre, datze geheel tot in *Wallachyen* door drongen, van waarze gevankelyk mede sleepten den beroemden Vorst Nicolaas Mauro Cordato, Hospodar of Prins van dat Landschap.

Alle de Leden van het Groot *Duitsche* Ryk, door de bovengemelde voorspoeden aangemoedigt, zagmen een vast besluit nemen, om, door milde onderstanden van geld en manschap, het Keizerlyke Leger te vergrooten; op dat de aanstaande Veldtogt, onder des Hemels gunst, nog roemrugtiger als die van het voorleden Jaar uitvallen, en daar door eene algemeene gewenschte rust in *Europa* verkregen werden mogt.

Den Aards-Hertog van *Oostenryk*, door de Keizerinne in 't voorleden Jaar ter waerelt gebragt, en over welkers Geboorte aan de meeste Hoven van *Europa* uitmuntende vreugdeteekenen waren getoont, most al vroeg, te weten oud zes maanden en 21. dagen, de schuld der Natuur betalen; zynde dit sterflot inzonderheit beklaaglyk voor het Huis van *Oostenryk*, als moetende nu wederom des Hemelsch gunste, tot het verkrygen van een anderen Aards-Hertog, lydzaam afwagten.

IN

IN de uitterste verwarring waren tot nu toe de Oorlogs krakkeelen in 't *Noorden* gebleven, ja geheel *Europa* most zig verwonderen over de onbedenkelyke Krygsluft, waar mede den Koning van *Zweden* scheen aangedaan; latende geen middelen onbezogt, om zyne Vyanden eenige afbreuk te mogen doen, ja verstorende zyne Vrienden, de twee Zeemogentheden, *Groot-Brittannien* en den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, met hare Schepen, varende ten Koophandel op *Deenze* en andere Havens van de *Oostzee*, door *Zweedze* Kapers te laten wegnemen. Deze ongehoorde stoutheit had menig braaf Koopman, zo in *Engeland* als in *Holland*, wiens geleden schade men op eenige Millioenen begroote, doen zugten. Hier tegens heeftmen in 't begin van 't voorleden Jaar ook gezien, dat de onderneming van zyn *Zweedze* Majesteit, om *Noorwegen* in te dringen, de verwagting van die expeditie geensints beantwoorde, wijl eene nadeelige ontmoetinge hem alles weder deed verlaten; kunnende die Ramp egter genoegzaam opwegen, dat den ongemeenen toestel der *Noordze* Geallieerde, tegens *Schoonen* ter hand gevat, in duigen spatte, en geen gevolg kreeg; door 't welke een zoort van verwydering onder zommige zaam verbonde *Noordze* Potentaten ontstond, hoewel de Koning van *Deenmarken* de redenen dezer opschorting in een opentlyk Manifest klaarlyk deed aantoonen.

NOORDER KROONEN.

Onderwylen bleven de omleggende Gebuurlanden, als *Mekelenburg*, *Holstein*, en een gedeelte van *Poolen*, door de Troupen, welke zyn Czaarse Majesteit daar in had doen voeren, zeer zwaar belast, als moetende zy deze ongenoodigde gasten voeden, niet tegenstaande menig Edelman en Boer, verarmt en uitgeput, zelf hunne Woonplaatzen verlaten hadden.

BELANGENDE de gepasseerde zaken van 't jongst gepasseerde Jaar in de *Nederlanden*, moet men onderscheiden die der thans genoemde Keizerlyke, en die der *Zeven Vereenigde* Provintien. De eerstgemelde bevonden zig ontheft van de Administratie, door de twee Zeemogentheden, *Engeland* en *Holland*, over hun geoeffent, na dat zy een geruimen tyd onder het juk van *Vrankryk* gezeten hadden; ontfangende van 't Keizerlyke Hof, tot haren provizioneelen Gouverneur Generaal, den Grave van Koningsek, om het bewind uit de

NEDERLANDEN.

naam

naam des Keizers te aanvaarden; maar, gelyk Regeerings wisselingen elk een niet ten genoegen strekt, alzo bevondmen ook hier de vorige Magistraats Perzonen niet wel te vreden, vermits zommige derzelve, door 't veranderen der Kamers, van hunne bedieningen waren uitgesloten. Den Marquis de Prié, door 't Hof van *Weenen* benoemt, om by afwezen des Prins Eugenius van *Savoyen*, die tot Gouverneur Generaal der *Keizerlyke Nederlanden* was verkoren, het bewind uit handen des voormelden Grave van Koningsek op zig te nemen, had zyne Regeering in 't laatst van 't Jaar, met veel genoegen, beginnen te aanvaarden; betoonende zig zeer yverig bezig, tot het agtervolgen der reeds aangevange veranderingen in de Regeering, ten nutte van de gemeene zaak; invoegen, wyl men desselfs oogmerk zuiver en heilzaam aanmerkte, zo zagmen de Leden der Collegien en byzondere Kamers het verzoek van den Souverain met meer bereidwilligheit toestemmen, dan bevorens gedaan was; verlangende het Volk, om den Keizer, haren Opperheer, volgens de gewoonlyke wyze, in deze Landen gehuldigt, mitsgaders hunne Voorregten, Previlegien en oude Gewoontens bevestigt te zien, wyl men daar door alle nayver, tusschen den Souverain en de Onderdanen, wegnemen, en het vertrouwen wederzyds doen aanwasschen zoude.

Nu komen wy tot de *Vereenigde Nederlandsche Provintien*. Deze, om de geslotene Vrede met *Vrankryk* nog zekerder te stellen, hadden in 't laatst van 't Jaar 1715. ten einde gebragt het beruchte Tractaat, waar in de Barriere der van ouds genoemde *Spaansche Nederlanden* tegens *Vrankryk* werd bepaalt. Dit Tractaat, met veel omzigtigheit opgestelt, en wederzyds, alvorens de uitwisseling, rypelyk overwogen, deed nogtans te voorschyn komen eenige woelgeesten, zo in *Vlaanderen*, *Brabant*, als elders, die aan het Keizerlyke Hof eenige voorgewende nadeelen wisten voor te stellen, en te weeg bragten, dat over 't zelve eene herziening in *s' Gravenhage* most gedaan werden; gelyk dan ook geschiede, dog men bevond, dat de Salutaire voornemens van den Staat helder doorstraalde. Op dit Tractaat volgde een vernieuwing der Alliantien, eertyds tusschen haar Hoog Mogende en de vorige Koningen van *Groot-Brittannien* opgeregt, strekkende deze vernieuwing tot groot genoegen van wederzyds welmeenende Onderdanen, geconsidereert dat het vertrouwen, welke de gemelde twee Zeemogentheden op malkander kwamen te stellen, het eenigste ware mid-

middel was, om hen beide ontzagchelyk in *Europa* te maken. De waarheit hier van had *Vrankryk* in den laatsten Oorlog kragtig ondervonden, en dus trachte die kroon mede deel aan dat Tractaat te hebben; invoegen nog voor het einde van 't verlopen Jaar eene *Triple* Alliantie gesloten, welkers substantie niet openbaar gemaakt, maar geheim gehouden wierde.

Dit werk gaf hope, dat de Vrede veel jaren bestendig zoude zyn; en wyl den Oorlog onnoemelyke Schatten had verspilt, zo zagmen haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal hare Finantien voortzetten, om zig door den tyd van de meeste Lands-schulden te ontdoen; Continueerende ten dien einde de Loteryen, door de Heeren Staaten van *Holland* uitgeschreven, en maakten de heffing van een Familie-Geld werkstellig; zo mede toestaande de gewoonlyke Last van den Honderssten Penning over de Vaste Goederen en Obligatien der Ingezetenen, mitsgaders een Amptgeld, op alle aanzienlyke Lands-bedieningen en Officien.

In 't laatst van het jongst gepasseerde Jaar, zag zig de Provintie van *Holland* vereert met het bezoek van den *Moscovischen* Czaar, die tot zyn eerste Verblyf-plaats de Stad *Amsterdam* verkoos. De gissingen, over de verschyning van dezen Monarch gemaakt, mogen wy niet te boek slaan, latende zulks liever aan den tyd, en aan het vervolg van deze Mercurius bevolen.

Eindelyk, in het gepasseerde Jaar waren overleden, te weten, de Keurvorst van de *Paltz*, plaats makende voor zyn Broeder, en by gevolge ook voor een nieuwen Bisschop van *Osnabrug*; en een Aards-Hertog van *Oostenryk*, die maar weinig maanden bleef leven. Wyders had de Princesse van Wallis een doode Prins ter Waerelt gebragt; gelyk ook de Czarinne een jonge Vorst, die kort na zyn geboorte stierf.

F *JANUARY.*

1717. *January.*

JANUARY.

WEST-INDIEN. UIT de Stad *Boston* in *Nieuw Engeland* had men te *Londen* tyding ontfangen, dat aldaar den 20. November van het jongst gepasseerde jaar, tot het houden van eenen algemeenen Dankdag, door den Heer Samuel Shute, als Kapitein Generaal en Gouverneur der Provintie *Massachusets Bay*, was afgekondigt deze volgende Proclamatie.

NAdemaal wy, door de voorzienigheit van den Almagtigen God, gebragt worden na het einde van een jaar, uitmuntent door meenigerlei zeegeningen, zo openbare als byzondere, waar in niet alleenlyk onze Natie, maar ook deze Provintie belang heeft.

Dat het den Hemelschen God behaagt heeft, onzen zeer genadigen Souverain Koning GEORGE, te bewaren voor de verraderlyke Zamenzweeringen tegens zyne Kroon en Waardigheit, waar door zynen Throon gevestigt is in Geregtigheit, en verzekert voor zyne Koninglyke Nakomelingen, en waar door de veiligheit van de Protestantze Religie in *Europa* grotelyks is bezorgt: dat God aan zyn Majesteit verleent heeft eene behoude en voorspoedige reis uit *Groot-Brittannien* na zyne Erf-Landen, en dat hy heeft gehoort de zugtingen der Protestantze Belyders in *Vrankryk*, en de deure van hoop voor hen geopent.

Dat God ons Land in hare dierbaarste belangen heeft begunstigt, en onze Burgerlyke en Godsdienstelyke Vryheden doen duren; dat het hem behaagt heeft onzen Gouverneur behouden in deze Provintie over te brengen, na eene gevaarlyke reis; dat hy ons Vreede heeft gegeven in onze Landpalen, en gezontheit in onze woningen; dat hy de besmettelyke ziektens heeft weggenomen, wanneer die eens en wederom dreigden onder ons uit te breeken; dat hy ons in den Rykdom zyner Goedheit verleent heeft eenen vollen Oogst, daar door onze herten vervullende met spyze en vrolykheit, en ons bekroonende met andere ontelbare Zeegeningen. Al 't welk ons brengt onder eene onvermydelyke pligt van dankbaarheit en gehoorzaamheit aan den goedertieren Gever van dit alles.

Om die reede heb ik het nodig geagt, met advys van zijne Majesteits Raad, en ter begeerte van de Leeden, te ordonneeren en te beveelen, dat Donderdag den 6. December (Oude Styl) aanstaande, gevierd zal worden, als een dag van

van dankzegging aan den Almagtigen God, door deze gantsche Provintie; 1717. January
ernstelijk vermanende alle Predikanten en Gemeentens, dat zy in hunne respective Vergaderingen hun diep gevoelen van deeze grote Zegeningen betuigen, door hunne dankelyke Lofzeggingen, aan Hem, die ons dagelijks met zijne weldaden heeft overladen, en daarenboven grond gegeven, om op toekomende en nog grooter genade te hopen. En alle Handwerken worden op den gemelden dag by dezen verboden.

Ook dat'er den 20. Augustus, van het jongst gepasseerde Jaar, op het Eiland *Bermudos*, door een schrikkelyken Orkaan, de Schepen en Vaartuigen, daar leggende, op strand geworpen, alle de Huizen beschadigt, drie Kerken tot de grond toe ingestort, zware boomen uit de aarde gerukt, van de welke zommige in de lugt getrokken, een groot stuk weegs van haar plaats neet gesmeeten, en veel Beesten gedood waren geworden.

HIER zal men nu vervolgen de Onderhandelingen der *Poolsche* Grooten, om hare verdeeltheden te beslissen. Dit werk hebben wy in ons (*a*) voorgaande stuk gebragt tot den 3. December; welke schakel van Dag-verhaal, nopende de Conferentien, tusschen de Plenipotentiarissen des Konings, en die der geconfedereerde Gedeputeerden, uit *Warschauw*, gedagteekent 25. December en eersten January, aldus luyde.

POLEN.

(a) ziet twede deel, pag. 302.

DEn 4. dezer handelde men in de Conferentie wederom over de betaling van't Leger, en daar wiert in't byzonder, tusschen de Gedeputeerden van *Groot Polen* en die van *Klein Polen*, getwist over het Tarif. De eerstgemelde drongen, dat men zig moest houden aan het Tarif van 1661., en de laatstgemelde aan dat van 1676., zo als door den Koning mede voorgeslagen was, en alle de Geconfedereerde Standen zulks tot *Leczna* en *Vengrow* te voren reeds aangenomen hadden. De Gedeputeerden van *Groot Polen* wilden niets weten van deze aanneming, en zy verzogten den Bisschop van *Cujavien*, dat hy hare zaak wilde verweeren, nadien hy daar by ook belang had, ten opzigte van de Goederen, die hy in hare Provintie had. Maar hy antwoorde, dat hy het Tarif van 1676, als het reedelijkste, reeds gekozen had; dat den toestand der Republyk niet toeliet andere te maken, en dat hy zig daar by houden moest. Ondertusschen wierd over dit Point nog zeer getwist, als mede over verscheide andere, tot dat men eindelyk, omtrent het voorwerp van het Reglement van het Leger, overeen kwam, 't welk gegeven wierd aan de Secretarizen, om het zelve in't net te brengen. Men stond toen op om te scheiden, maar den Starost Kopianicky hield ze by een, en sloeg voor:

1717. January 1. Dat yder Officier gegoed moest zyn in het Waywoodschap, daar hy zyne repartitie had.

2. Dat men geen Regiment mogt geven aan eenige der Senateuren.

3. Dat men geen Officier van het Leeger mogt aanneemen die onder de *Saxise* Troupen gediend had.

De Bisschop van *Cujavien* antwoorde, dat men ligtelyk kon begrypen wat men met het Leger doen wilde, maar dat de gedagten des Konings geheel anders waren; willende zyn Majesteit een Leeger hebben, dat hem en de Republyk genegen was, en niet gediend zyn van *Zweedze* aanhangers: dat men daarenboven, indien men alle de geene, die onder de *Saxen* gediend hadden, van de Militaire Bedieningen uitsluiten wilde, zelfs aan de *Polen* groot ongelyk doen zoud, als mede aan de groote Namen van *Sapicha*, *Flemming*, *Lubomirsky*, en *Potokky*; en dat hy in het Kroons-Leeger reeds een regiment voor den Graaf van Flemming had.

In de Conferentie van dien namiddag beraamde men het Ontwerp van de Krygstugt, en men besloot het zelve benevens het Reglement van het Leger, door den Secretaris van de Confederatie aan den Maarschalk Ledochowsky te zenden, om die twee Ontwerpen te teekenen.

Den 5. begon de zitting met het leezen van 't Project der schikking van de Winter-verdeeling, en men overleide hoe men het Fonds zoud vinden tot de vermeerdering der 20. florynen van yder Paard, die men toegestaan had, om den soldaat in 't toekomende voor contant geld te doen leeven. Zommige sloegen voor, de Schatting, die men den Joden opgelegt had, te verdubbelen. De Bisschop van *Cujavien* antwoorde, dat men die Belasting met de Winterverdeeling niet kon vermengen, om dat dezelve tot de Schatkist behoorde. Men repliceerde hem, dat de Republyk haar eige Meester was, om over de Belastingen te disponeren, zo als het haar goed dagt. Daar na quam men op de Kerkelyke Goederen, en de Bisschop van *Cujavien* verklaarde, dat, alhoewel die Goederen volgens de Wetten van alle lasten bevryd waren, men nogtans, uit liefde voor het Vaderland, een onderstand van liefdadigheit van 100000. florynen toestaan wilde. Men was daar mede geensins te vreede, en men twistede sterk over dit point, zonder dat men zig dien aangaande verstaan kon, weshalven deze zaak tot een andermaal uitgestelt wiert, ten einde men daar over alvorens met den Primaat en de Geestelykheit kon raadplegen. Daar na ontstonden eenige verschillen tusschen de Gedeputeerden, over de plaats daar men het Geregtshof moest houden. Die van *Klein Polen* wilden het zelve den winter tot *Lemberg* hebben. Die van *Groot Polen* zeiden, dat die plaats te zeer afgeleege was. Men sloeg *Warschauw* voor, maar eindelyk quam men overeen dat het tot *Radom* zoud zyn. De Starost Belski zeide toen, dat men moest verhinderen, dat dit Hof zig niet bemoeide met de geene, die door het Tractaat vrygesprooken waren; en men stelde vast, dat men dien aangaande in het Reglement van dit Geregtshof zoud lassen, *Salvô Beneficiô Amnestiæ*, waar mede de Vergadering scheidede. 's Namiddags vertoonden de Gedeputeerden eenige Articulen, die hunne Maarschalk gaarn veranderen, en by 't

Re-

Reglement van het Leger voegen wilde, alvorens het zelve te tekenen. De Plenipotentiarissen des Konings bewilligden daar in, denkende dat eindelyk het gemelde Reglement zoud voltrokken werden, maar de Gedeputeerden van *Groot Polen* protesteerden op nieuws tegens het Tarif van 1676, en niet tegenstaande men alles wat mogelyk was in 't werk stelde, om dezelve van hare hartnekkigheit te doen wederkeeren, kon men ze egter niet overwinnen, en men was genoodzaakt te scheiden. 1717. January

Den 6. zynde Zondag, hadden de twee Generaals van de Kroon openbaar gehoor by den Koning, en woonden daar na den Godsdienst by, in de Hofkapelle van zyn Majesteit.

Den 7. vergaderde men, om het Reglement van het Leger ten einde te brengen. Maar de Gedeputeerden van *Groot Polen* zeiden, dat zy over de *Weissel* met den Generaal-Maarschalk moesten gaan spreken, zo dat men scheidede. De Gedeputeerdens van *Klein Polen*, vrezende, dat die van *Groot Polen* den Maarschalk mogten beweegen, om zig aangaande het Tarif voor haar te verklaren, zonden den Starost Belski na *Praag*, om 't zelve te beletten. Men hielt daar eene lange Conferentie, en de Gedeputeerden van *Groot Polen* wierden eindelyk genootzaakt het gemelde Tarif aan te nemen, waar na Ledochowsky, als Maarschalk van den Ryksdag, de beide Constitutien, rakende de betaling van het Leger, en de Krygs tugt, aanstonts tekende.

Den 8. zond de Waywode van *Podolien* aan de Plenipotentiarissen des Konings, zeven Articulen, met verzoek, dat zyn Majesteit die wilde toestaan voor de uitwisseling der Ratificatien.

Den 9. wierden de ontwerpen van de betaling van 't Leger en van de Krygstugt, door de Plenipotentiarissen des Konings, en door alle de Gedeputeerden getekent, na dat men in het eerste gelast had, dat men eene Constitutie wilde maken, dat alle de geene, die omtrent de betaling van hare taxen in gebreken bleven, zouden vervallen in de straffe van eeuwige ballingschap. Daar na quam men overeen, dat het Geregtshof tot *Radom* zoud worden gehouden. 's Namiddags twiste men wederom sterk, of de Kerkelyke goederen mede contribueren zouden, dog die zaak bleef onafgedaan.

Verleede Dingsdag den 26. December hebben de Gedeputeerden der Geconfedereerden by den Koning op eene plegtige wyze, en onder eene zeer groote toevloet van Magnaten en andere Heeren, gehoor gehad. De Waywode van *Podolien* voerde het woort, en de Starosta Belski las de pointen voor, dewelke aan deze Gedeputeerden in plaats van hare instructie door hare Principalen waren gegeven, welkers inhoud bestaat in 't volgende.

1. Dat naardien de Kroons troupen, en die van 't groot Hertogdom *Littauwen* hare confederatie ontbinden, en zig weder onder 't bevel en den magt van hare Veldheeren zullen begeven, deze laatste werden verpligt zekeren eed af te leggen, 't welk de Geconfedereerden zeer ootmoedig en ernstlyk verzoeken.

2. Dat als deze ontbinding der troupen zal zyn geschiet, de *Saxize* en *Russize* dan ook aanstonts buiten dit Ryk gaan.

3. Dat de Ratificatie van het Tractaat van beide zyden, zonder uitstel zou-

1717. January zoude werden overgegeven aan den Vorst Dolhorucky, als aan den Middelaar.

Op deze drie Pointen is, uit de Cancelery, aan den Waywode van *Podolien* gegeven dit volgende antwoort.

Op het eerste. Dat het geene de Geconfedereerde Standen begeeren, door den Koning niet zal werden gehindert maar bevordert.

Op het tweede. Dat zo dra als de Ratificatie van het Tractaat aan den Mediateur van wegens de Geconfedereerden zoude zyn overgegeven, dat dan ook van wegens den Koning aanstonts zal geschieden.

Op het derde. Dat zyne Majesteit verzekert, dat de ordre, tot het vertrek der *Saxize* en *Russize* Troupen by de overlevering van de Ratificatien, gegeven zal werden.

Daarenboven heeft zyne Majesteit verklaart zelf in de *Tarnogerize* Confederatie te zullen treeden, en die met Koninglyke ordre goet te keuren. Na dat de Koning deeze verklaring aan de Geconfedereerde Standen hadde gecommuniceert, baden zy hem onderdaniglyk, dat zyn Majesteit dat geene dat hy haar nu mondelyk hadde believen te beloven, schriftelyk wilde bevestigen. Ondertusschen hebben de Veldheeren den bewusten eed afgelegt.

De twee Veldheeren, van *Polen* en *Littauwen*, bleven onderwylen nog groote swarigheit maken, om den vereisten eed, volgens den inhoud van het Vredens Tractaat af te leggen; ja den Vorst Dolhorukki, *Muscovischen* Minister, had zelf getragt de Geconfedereerde *Polen* te bewegen, om dezelve van dezen eed te verschoonen, maar daar tegens zagmen den Starost van Belski op 't kragtigste protesteeren. Zelf geliefde den Koning, beide de voormelde Veldheeren, tot het presteeren van dien eed, ernstelyk te doen vermanen, of dat hy hare weigering zoude aanmerken als een kleinagting, tot nadeel van zyn Koninglyk gezag. Deze dreigementen en meer andere redenen bragten eindelyk de voltrekking te weeg; want wanneer de aanwezende Senatoren, mitsgaders de Staats Ministers, en de Gevolmagtigden des Konings enz. den 2. January op het Slot te *Warschauw* verzamelden, zo verschenen daar ook den Opper- en Onder-Veldheer van *Littauwen*; waar op den Koning, hier van verwittigt zynde, zig tegens de middag mede derwaards begaf, hoorende in desselfs tegenwoordigheit, door den *Littauwzen* Kantzelier, den gerequireerden geheelen eed, ten opzigte der gemelde twee Kroons Veldheeren, voorlezen; en welke zy ook in hare Logementen, als kunnende door onpasselykheit niet in de Vergadering verschynen, voltrokken; weshalven men dat

point

1717. January

point voor voldaan hield, en de hope vermeerderde, om eerlange alles tot een gewenscht einde gebragt te zien.

De Manschap, aan de Geconfedereerde *Polen* door den Koning toegestaan, om in dienst te mogen blyven, bestont in 't geheel uit 18050. koppen; te weten, het Koninglyk Regiment 1325. dat van den Kroon Prins 1225; van den Kroons Grooten Veldheer 1675. van den Kroons onder Veldheer 1175. het Koninglyke Regiment ligte Paarden 650. en van de *Duitsche* Troupen 12000. zo Voetknegten als Dragonders. Maar alzo nu zommige van de *Poolsche* Natie in deze verandering weinig genoegen schepte, zo zagmen deswegens uitmunten den Heer Gurzingsky, die, hebbende nog verscheide Grooten tot zyn aanhang verlokt, voorgaf, om een nieuwe Confederatie te willen oprigten, die 't gewaande aangedane ongelyk der Natie konde redresseeren; nemende tot dien einde den tytel aan, van *Maarschalk der Reconfederatie*, en trok daar door naar zig eenige *Poolsche* afgedankte Vanen, zeer gemakkelyk te verleiden, wyl dezelve thans geen onderhoud, om te kunnen bestaan, hadden; maar gemerkt zynen aanhang weinig toeloop der aanzienlykste *Poolsche* Grooten kreeg, en dat de meeste part tot Vrede neigden, zo most zyn voornemen verydelen. Men meende dat dit misnoegen van den Heer Gurzingsky was veroorzaakt, uit de reeds begonnen Verandering onder de *Poolsche* en *Littauwsche* Troupen, van dewelke men zeer vele oude Vanen en ervaren Officieren afgedankt, en daar tegens, alleen uit gunst, andere in plaats aangenomen had.

Den *Pruissischen* Envoyé had by den Vorst Dolhorukki, Mediateur wegens zyn Czaarse Majesteit, op het kragtigste tegens het Vredens Tractaat geprotesteert, ten opzigte van het ongelyk dat de Euangelische en Gereformeerden, omtrent de Vryheit van hare Religie, daar in kwame te lyden: dog van wat vrugt dit zoude zyn, most den tyd leeren.

VRANKRYK.

HIER zal ons de zaak, wegens de bewuste Pausselyke Constitutie Unigenitus wederom veel Schryfstoffe aan de hand geven. Men verzekerde, dat in de Conferentie, die den 18. December daar over te *Parys* in 't Aardsbisschoplyk Palys wierd gehouden; een besluit tusschen de Kardinalen de Noailles en de Rohan was genomen, om de gemelde Constitutie op zekere voorwaarden te ontfangen. Twee Commis-

1717. January missarissen, door den Hertog Regent benoemt, te weten, den Hertog van Noailles en den Procureur Generaal, assisteerden van wegens den Koning by deze Conferentie; en zeer weinig Bisschoppen, meest voor een vergelyk zig toonende, waren daar tegenwoordig. Een extraordinair Courier zag men daar op naar *Romen* afvaardigen; by welkers te rug komst men meende te zullen hooren, wat ingang zodanige aanneming der Bulle by den Paus mogt gevonden hebben. Een zeer nadrukkelyken Brief van de Priesters van *St. Etienne* en *St. Foi de Conches*, geschreven aan den Bisschop van *Evreux*, zagmen vervolgens in 't licht komen, verklarende in dezelve hunne gevoelens omtrent de afkondiging, die zy van de Constitutie Unigenitus reeds gedaan hadden, en van de Pastorale Instructie in het mandement van dien Bisschop vervat. Wy verklaren, zeggen zy,

1. DAt het onze meening nooit geweest is, de Constitutie te ontfangen; en dat wy daar tegens nog sterker hinderpalen vinden, als ooit te voren.

2. Dat de Pastorale Instructie ons onvoldoenende schynd, om de tallooze zwarigheden, waar van deze Bulle vol is, weg te nemen; datze zelf hare ongevallen heeft, en geensints bekwaam is om den schat des Geloofs in veiligheit te stellen, of eene bestendige Vreede aan de Kerk te geven.

3. Dat wy, in de regtmatige vrees die wy hebben, dat de afkondiging der Bulle en der Pastorale Instructie, tot nog toe aangemerkt is, en in 't vervolg aangemerkt zoud kunnen worden, als eene aanneeming van die beide; die gedane afkondiging herroepen, en Godt en de Kerk bidden, dat zy ons vergeven het nadeel 't welk wy daar door aan de Waarheit en aan hare Voorstanders mogten hebben veroorzaakt.

4. Dat de veroordeeling der Moreele aanmerkingen over 't N. T., zekerlyk betrekking hebbende tot de veroordeeling der 101. Stellingen, en deze Condemnatie groote moeijelykheden lydende; wy, nog den Autheur, nog het boek durven veroordeelen; voornamentlyk wanneer wy agt geven op de goetkeuring, en op de stigting waar mede het zedert 30. of 40. jaren herwaarts gelezen is.

De beweegredenen, myn Heer, (*dus gaan zy voort*) die ons aanzetten, krygen van dag tot dag een nieuwe kragt in onze gemoederen, en in alle oplettende, en niet vooringenomene verstanden: en indien iets vreemt mogt schynen, is het zeker niet, dat men ziet, dat wy zulk een groote klaarheit omhelzen; maar liever, dat wy den misslag niet hebben kunnen myden, waar over wy nu ons nederig, en opregt berouw toonen.

Voor 't overige betuigen wy, myn Heer, dat niets verder van onzen toeleg afwykt, als dat wy de minste krak zouden willen geven aan de schuldige gehoor-

hoorzaamheit, het zy aan den Paus, het zy aan de Bisschoppen die de Bulle aangenomen hebben; en wy hopen dat wy, met Gods hulp, ons nooit zullen onttrekken die onderwerping, en gehoorzaamheit, welke wy aan hen schuldig zyn, agtervolgens de heilige en onveranderlyke Regelen van 't Christendom, en van de Catholyke Kerk, in welkers geloof wy leven en sterven willen. 1717. January

Wy bidden Uwe Grootheid ook, goed te vinden dat deze Brief, welke wy de vryheit neemen aan U te schryven, niet geheim blyve: wy agten ons verpligt dezelve openbaar te maken, om des te zeekerder te ontgaan dien vloek, vervat in de woorden van den Regter der Ligten; *Zo wie hem Myns ende myner woorden zal geschaamd hebben in dit overspeelig en zondig Geslagte, diens zal hem den Zoone des Menschen ook schamen, wanneer hy zal komen in de Heerlykheit zyns Vaders met de Heilige Engelen.* En indien het gebeurde dat men aan nieuw gevaar van de zyde der Menschen bloot gesteld wierd, zullen wy ons met die Godspraak van den H. Geest vertroosten; *Welgelukzalig is hy, die den God Jacobs tot zyne hulpe heeft, wiens verwagtinge op den Heere zynen God is. Die den Heemel ende de Aarde gemaakt heeft, de Zee en al wat in dezelve is; die trouwe houd in der eeuwigheit; die den verdrukten Regt doed; die den hongerigen brood geeft.*

Den Bisschop van *Gap*, niet weinig bezeten met den Geest van Loijola, durfde een zeer buitensporigen Brief aan den Hertog Regent schryven, zig verklarende voor de Constitutie; aan 't hoofd (zo hy voorgaf) van wel 100. Bisschoppen. Den Prezident van 't Parlement te *Rouan*, dezer dagen den Aartsbisschop van die Stad bezoekende, vond hem droevig, en hem de reden zyner droefheit gevraagt hebbende, zo antwoorde hy, *ik hebbe een groot getal oproerige Brieven, tegens de Constitutie, van myne onderhoorige Priesters ontfangen, dus wil ik my tegens dezelve van myn gezag gaan bedienen*; waar op den Prezident weder sprak, dat hy hem niet kon raden zulks te doen, dewyl men in dat geval genootzaakt zoude zyn, om hem ter verantwoordinge te roepen. Het Parlement van *Bretagne*, hebbende op het voorbeeld der Pairs, by (*a*) arrest van den 24. December, scherpelyk verboden het ontfangen, doen lezen, afkondigen, uitvoeren, verkopen of verspreiden van eenige Bullen of Brevetten van het Hof van *Romen*, niet voorzien met in het Parlement geregistreerde opene Brieven des Konings, zo volgt hier nu het merkwaardig vertoog, door den Procureur Generaal by die gelegentheit aan 't Hof gedaan, welke Stukken ongetwyffelt den Paus zeer onsmakelyk zouden voorkomen, luidende dat vertoog als volgt.

(*a*) ziet voorgaande stuk, tweede deel, pag. 245.

1717. January

Myne Heeren;

INdien ik geweten had, dat men zig gereed maakte om in het publyk te verspreiden, Brevetten van den Paus, strydig met de Grondregelen van het Koningryk, met de magt der Bisschoppen, en met de Regten der Faculteiten van de Godsgeleerdheid; zoud ik de ordres, die ik ontfangen hebbe, voorgekomen zyn, en geen ogenblik gewagt hebben, zonder van U te verzoeken, het verbod, dat by Arrest van het Parlement van *Parys*, den 16. dezer uitgesproken is.

Dit Arrest verbied, eenige Bullen of Brevetten van het Hof van *Romen*, aan te neemen, af te kondigen, te drukken, of te verkopen en uit te geven, zonder geregistreerde Opene Brieven des Konings; uitgenomen Brevetten van Boetvaardigheit, van het vergeven van Benefitien, of van andere ordinaire Expeditien, zaken van particulieren rakende.

Welke grove dwaling zoud het niet zyn, te denken, dat dit Arrest een nieuwe Grondregel behelsd: zy heeft haar beginsel in 't Koninglyk Gezag; het gebruik daar van is byna even zo oud als het opregten der *Fransse* Monarchy.

De Historien hebben in der daad van Eeuw tot Eeuw, voor ons bewaard een oneindige meenigte van voorbeelden, van de oplettendheit die onze Koningen altyd hebben gehad, om den loop der Brevetten van *Romen* te stremmen, alvorens zy dezelve hadden doen onderzoeken, en daar van de uitvoering geordonneerd. Indien ik het mag zeggen, onze Koningen hebben daar ontrent niets gedaan, dan eene der voornaamste verpligtingen, die aan hare Kroon gehegt zyn, na te komen. Als Beschermers van de Vryheden der Gallicaanse Kerk, hebben zy moeten waken, om dezelve te handhaven, zonder te lyden dat daar aan eenige inbreuk geschiedede.

Maar welk een gevaar zoud dit kostelyk overschot van de aloude Regeering der eerste Kerk niet lopen, indien aan 't Hof van *Romen*, onafhangelyk van het gezag des Konings, vergund was, Brevetten in het Koningryk te zaaijen, na het goeddunken van hare eyge vooroordeelen, of van hare belangen. Weet men niet, met welken na-yver, en zelfs met hoe veel verdriet *Romen* deze Vryheden aanziet, welke de Gallicaanse Kerk altyd tegens des zelfs Ontwerpen van Usurpatie heeft aangekant? bespeurd men niet van tyd tot tyd, dat het gemelde Hof aanslagen waagd, om zig een zoort van bezit, 't welk zy dan in gelegentheden die haar 't gunstigste voorkomen, zoekt te doen gelden, te bezorgen?

Nooit, Myne Heere, heeft men hare onderneemingen meer moeten dugten, en Uwen yver heeft meer belang als ooit, om deze heylige Vryheden, die onze Koningen aan U in bewaring hebben gegeven, in haar geheel te handhaven.

Vrankryk is het eindelyk niet alleen, die de nieuwigheden van 't Hof van *Romen* gevreest heeft, en die diergelyken verbod heeft gedaan, om dezelve onnut

nut te maken: de nabuurige Koningryken, *Spanjen*, *Portugal*, de *Nederlanden* en *Duitsland*, hebben tot het zelve middel toevlugt genomen. Zelfs tot *Napels*, byna onder 't gezigt van den Paus, hebben de Souverainen, door dienzelfden weg, de Regten van hare Souverainiteit gehandhaaft. 1717. *January*

Wat zoud ik my dan niet te verwyten hebben, Myne Heeren, indien ik, het gevaar door de dreigementen van dit staatzugtig Hof aangekondigd ziende, my heden van myn Ampt niet queet, om het zelve af te keeren?

Hier tegens yverde wel het meest, voor de aanneming der Constitutie, den Aartsbisschop van *Rheims*, gelyk men zien mag uit de voornaamste Plaatzen van zynen Brief, geschreven aan de Prelaten te *Parys* vergadert.

Myne Heeren,

DEzelve redenen, die my hebben belet de eere te hebben, van my in Uwe Raadplegingen te laten vinden, wederhouden my nog hedendaags, en laten my niet toe, om my tot Uwe Doorlugtige Vergaderinge te begeven. Het vuur van de Verdeeltheit, dat de Nieuwgezinde zedert eenige maanden in myn Aarts-Bisdom hebben ontsteeken, neemt dagelyks toe, en verpligt my te blyven, om eenen groteren brand voor te komen. Het Concilie van *Efezen* ontfing met goetheit den Brief van Capreolus, Aartsbisschop van *Carthago*, die zig verontschuldigde van die algemeene Sinode niet te konnen bywonen, ter oorzake der stropingen der Barbaren; en de Vaders namen zulk eene wettige verschoninge goetgunstig aan.

Ik vlei my, myne Heeren, dat Gy dezelve goetwilligheit voor my zult gelieven te hebben in eene tyds gelegentheit die nog verschromelyker is: die Aartsbisschop had niet te vreezen als een vyandelyk Volk, dat de Provintien verwoestede: en ik heb eenen inwendigen Oorlog uit te staan, en te stryden tegens Priesters, die opentlyk den Godsdienst aandoen; en die, t'zamenspannende tegen het Bisschoppelyk Gezag, zig aan de gehoorzaamheit zouden willen onttrekken, die zy ons verschuldigt zyn. . . .

Ik ben overtuigt, myne Heeren, dat de zaak van de Kerk in Uwe handen in verzeekeringe is: Ik ken Uwe diepe geleertheit, Uwen brandenden en verligten yver, Uwe hoge wysheit: Ik twyfel niet of de Prelaten, die zig hebben afgezondert, hebben eene opregte begeerte om zig wederom te vereenigen; maar de quade trouw der zulke die tot hen naderen, en de listige verbloemingen der Aanhangeren ontrusten ons, en men kan niet zonder bekommeringe zien eene Onderhandelinge, in dewelke zy door omwegen inkomen. Zy schynen de Prelaten, die de Bulle nog niet hebben aangenomen, niet aan te kleeven, als om haar te halen uit de beroerte, en eenig voordeel uit het Vergelyk, dat ontworpen wert; maar op het ogenblik dat de Verdeeltheit zal hebben opgehouden, zullen zy hen verlaten, gelyk zy de Kerk hebben verlaten.

1717. January Zal ik de vryheit durven nemen, myne Heeren, van U te vertonen, met al 't ontzag dat ik aan myne Vaders schuldig ben, dat het te vreezen is, dat de Nieuwgezinde, zig van dezelve toegeventheit zullen bedienen? hebben zy de Vreede van Clemens de IX. niet misbruikt? hebben zy 'er niet valschelyk uit ingebragt, dat de eerbiedige stilzwygentheit genoeg was? en heeft de Opper-Kerkvoogt, die de Stoel van Petrus hedendaags zo heiliglyk en zo heerlyk bekleet, niet moeten verklaren door eene Bulle, die algemeenlyk is aangenomen geworden, dat men aan de Leerstukken, die door de Kerk waren uitgewezen, eene innerlyke aanhanginge schuldig was?

De Oudheit heeft ons de weegen voorgebaant, die men in de tyden van tegenspreekinge heeft te volgen; en 't gedrag dat de Kerk heeft gehouden, om de Wederstrevende te rug te brengen, moet ons tot Regel strekken.

't Concilie van *Calcedonien* noodzaakte de Bisschoppen van *Egypten*, om Eutychus te veroordeelen, onder straffe van zelf in den Ban te worden gedaan....

De geleerde Theodoretus, had aan den Brief van den H. Leo onderschreven, en aan de uitwyzingen van 't Concilie van *Calcedonien*... Hy had moeite om over te gaan tot het verwaten van eenen Patriarch, die den Stoel van de Hoofdstad van het Keizerryk in het Westen had bekleed .... dog aangedrongen door de Bisschoppen .... sprak hy vloek tegen Nedorius, tegen Eutychus, en tegen alle de geene, die niet eene regtgelovige Leere hadden: maar de Vaders van *Calcedonien*, argwanende deze onderscheidinge van 't Regt en van de Zaak, die de Jansenisten in onze dagen zo menigmaal te werk hebben gestelt, en vrezende dat Theodoretus beweeren mogt, door eene arglistige uitspringinge, dat hy Nestorius niet had veroordeelt, als onderstellende dat hy de dwalingen hadde geleert die men hem te laste leide, dwongen hem klaarlyk en eenvoudiglyk Vloek te zeggen aan dien Aarts-Ketter en aan zyne Medestanders.

Sophronius, Bisschop van *Constantiana*, Joannes, Bisschop van *Germænicia*, en Amphiloquus, Bisschop van *Sida*, wierden ook uitdrukkelyk verpligt, om de Vloeken uit te spreeken, die hen waren voorgeschreven geworden.....

De Maximianisten, gevoelende dat zy in kleinen getale waren, verzogten dat het dispuut mogt geopent worden.... De H. Augustinus wilde hunne begeerte nooit inwilligen. Hy verwierp ook de voorstellinge, die Julianus deed van eene nieuwe overzieninge der Vraagstukken van de Genade, die al uitgewezen waren. Waar toe een nieuw onderzoek, zegt die Vader? de Stoffen, zyn die niet genoegzaam verhandelt geworden door den Paus, en door de Bisschoppen op 't Concilie van *Palestina? deze Kettery moet dan niet meer onderzogt worden: de Kerk heeft uwen wederstant al lang genoeg verdragen; 't Staat aan de Christelyke Mogentheden om ze te dempen....*

Niets is den Ketteren gemeener, zegt de H. Augustinus in zynen brief tot Dioscorus, als te geloven met eene hoogmoedige verwaantheit, dat hunne reedenen en hunne beloften het tegen 't Gezag van de Kerk moeten overhalen.

Wan-

Wanneer 'er Punten van Leere nog niet zyn uitgewezen geworden, en dat 'er gronden zyn om van we'erkanten te twyfelen, zo kan men zonder pligtig te zyn, een gevoelen staande houden, dat namaals zoud konnen verworpen worden; mits dat men eenen geest van Vreede behoud, en dat men innerlyk gezind zy om zig te onderwerpen aan 't oordeel dat tusschen zal komen. 1717. January

't Is het geene ons leert de H. Augustinus, daar hy spreekt van het dispuut dat tusschen den H. Stephanus, en den H. Cyprianus was: maar na dat de Kerk, of t'zamengeroepen in een Concilie, of verspreit over den geheelen Aardbodem, zig verklaart en geuit heeft, kan men, zonder Scheuring-maker te zyn, niet weigeren de zaak aan hare uitwyzinge te verblyven.

Moeten wy, myne Heeren, tegenwoordig de Constitutie Unigenitus niet als eene *Regel van Geloof en van Tugt aanzien?* zy is afwellende van den H. Stoel; wy hebben ze ontfangen in het Koningryk door eene volkomene aanneminge; en de stilzwygentheit der Bisschoppen van het overige der Waereld, aan dewelke zy is aangekondigt geworden, is ook eene stilzwygende toestemming. Moeten dan de Prelaten, die zig hebben afgezondert, niet beginnen met het aannemen van de Bulle? dat zy de 101. Stellingen veroordeelen, die getrokken zyn uit het Boek der *Zeedelyke Reflexien*, met dezelve benamingen als in de Constitutie zyn uitgedrukt, en dat zy de toeëigeninge der Stellingen maken, om over het stuk van de Zaak niet wederom in twist te vallen, die des te heeviger gemeenlyk is, om dat het de eenigste toevlugt is der zulke, die ten aanzien van het stuk van Regt, hebben moeten onderdoen: Wy moeten van de Godvrugt der wederstreevende Prelaten, dit openbaar teeken van hunne gehoorzaamheit verwagten: een langduriger tegenstand zoude misdadig zyn: men zoude niet meer moeten geloven dat Menschen onschuldig waren, die zig langer zouden kanten tegen eene Veroordeelinge, geslagen door de wettige Magt van de Kerk.

't Is aldus dat zig in hunne brieven van omschryvinge uitdrukten de Bisschoppen van de Vergaderinge der Geestelykheit van 1663, van welke President was de Heer Kardinaal Barberyn, een van onze Voorzaten.

Vooraf toe te laten de Uitleggingen der Prelaten, dat zoude 't gezag van de Kerk zyn bloot te stellen. De Waarheit duld geene ontzieninge; de Kerk lyd niet dat men over hare Uitwyzingen beraamt, en 't past niet te dingen, wanneer men moet gehoorzamen.

Ik zal niet vreezen te zeggen, myne Heeren, dat 't zelfs gevaarlyk zoude zyn de Uitleggingen te keuren, die zy mogelyk in 't vervolg zouden willen geven: zy zouden bewimpelt konnen zyn, en in verscheidene zinnen konnen worden geduid. De Nieuwgezinde zouden ze te hunnen voordeele verklaren; de Twistingen zouden vereeuwigen, en deze Bulle, die de grondlegginge van het Jansenistendom ondermynt, zoude niet meer als eene ydele voorstelling zyn. Zy zouden (te weten die Uitleggingen) wel konnen niet worden aangenomen door den Paus, door de Bisschoppen van het Koninkryk, en min nog door de Kerken, die eenvoudiglyk de Constitutie hebben aangenomen.

1717 January Zoude 't niet een nieuwe oorsprong van Tweespalt zyn, gevaarlyker nog als die, de welken Gy zoekt te smoren? en de Pastorale Instructie die door de vergaderinge is opgestelt, moet die niet volstrekken? zy is in het Koningryk ontfangen geworden, en de Uitdrukkingen van 't Geloof moeten Eenvormig zyn, gelyk de H. Irenæus zegt. . . .

Men wil de vryheid der Scholen beveiligen, en men onderstéld dat de Bulle dezelve benadeeld: maar wie is 't die deze vryheit belemmert, of eer wie is 't dieze te niet doet, als de Faculteiten van Godsgeleerdheit? zy verbieden uit haar eigen gezag den Studenten, vraagstukken te verweeren, die de Kerk aan de Reden-twist overgeeft. Zy verbindenze aan Stellingen, die zy zelf begunstigen, en door eene koenheit die verdiend beteugeld te worden, schryven zy gevoelens voor die regtdraats strydig met de Bulle zyn. Zullen wy den *Meesteren der Studien niet doen kennen, dat zy Discipelen ten aanzien van ons zyn, en dat de Bisschoppen de ware Leeraars zyn, die Jezus Christus heeft gesteld, om zyne Kerk te onderwyzen?* .

Men wil, dat de Bulle de Leere van den H. Augustinus en van den H. Thomas aandoet. Bemerkt Gy niet, Myne Heeren, dat deze ydele voorwendzelen dezelfde zyn, daar de Jansenisten zig van de geboorte van hunne Ketterye af van bedienden: maar wie maakt zig niet eene glorie van de Leere van de Genade te volgen, en de geleerde Schoole der Thomisten te eeren? . . . .

Onnodige voorzorgen toe te laten, om de Leere van den H. Augustinus en van den H. Thomas te verzeekeren, dat zoude den Paus zyn te honen, die de Constitutie heeft gegeven, en de Bisschoppen dieze hebben aangenomen; het zoude zyn te sterken de twyffelingen der zulke die zig valschelyk inbeelden, dat de Bulle dezelve aandoet; het zoude eeniger wyze zyn te geregtigen het gedrag der Janzenisten, die om de zwakke geesten te verleiden, hen inboezemen, dat zy de Verdedigers van die twee groote Ligten van de Kerk zyn, en met die ontzagbare Namen niet gaan Pronken, als om 't venyn van hunne ongodsdienstige nieuwigheit te ligter te verbreiden, op 't voorbeeld der Ketteren, die van alle tyden af hunne verderffelyke gevoelens op 't gezag van de Oudvaders, en zelfs van de Schrift hebben geschraagd.

Men wil U, Myne Heeren, een nieuw Ligchaam van Leere voorstellen, en men verlangd de eere van Uwe goedkeuringe. Ik geloof dat de Prelaten, die het voordragen, niet als regtzinnige en zuivere meeningen hebben; maar behalven dat het onderzoek van zodanig een Geschrift langwylig zoude zyn, en dat de kwalen van de Kerk de minste uitstel niet toelaten; moeten wy dan niet een billyk mistrouwen hebben van die geene, die aan dat Werk de hand hebben geslagen; eene ongelukkige ondervinding heeft ons de schalke vermommingen der Nieuwgezinden niet als al te veel doen kennen: zy hebben zig bevlytigt van meer als 60. jaren af, om hunne dolingen met den schyn van de Waarheit te bedekken; en, sluitende zig op in eenen kring van gevoelens die zo menigmaal zyn veroordeelt geworden, wenden zy alle hunne poogingen aan, om door twyffelzinnigheden, door agterhoudingen, en door ydele behendigheden, de oordeelen van de Kerk te verydelen: zy tragten de Regtgelovige

lovige

lorige uitdrukkingen met hunne valsche Leere te paren; zy spreeken somtyds gelyk de Katholyken, maar zy denken niet gelyk de Katholyken: en de naamloze Schriften, daar zy zig met meerder vryheit in uiten, ontdekken ons hunne verkeerde gevoelens niet als al te veel. 1717. January

't Is 't verwyt dat de H. Augustinus aan Julianus deed: *Gy belegt zodanig de bewoordingen*, zeide hy hem, *dat de betwiste Punten, niettegenstaande de verscheidenheit onzer gevoelens, evengelyk, zo door U, als door Ons, zouden konnen worden beweerd.*

Pelagius verklaarde zig niet alleen duister in zyne Schriften, maar hy zond den Lezer, om hem te blinddoeken, van 't eene werk tot een ander. Hy zeide, dat men het Lighaam van Leere zoude onderzoeken, dat hy gemaakt had, om zyn geloof te bewyzen: maar de H. Augustinus merkt aan, dat hy zig in dat Boek over verscheidene zaken uitstrekte, daar 't tusschen hem niet op aanquam. . . . De Janzenisten zyn nog behendiger als de Pelagianen.

De ongelukkige geschiedenissen van het Concilie van Rimini verschrikken ons over de verdragmakingen. Die Sinode bestont uit een groot getal van godvrugtige en geleerde Bisschoppen. . . . Maar 't verlangen om den loop van de verdeeltheit te stremmen, bewoog hen tot eene ongelukkige toegeventheit; en was de dodelyke oorzaak van de overtreedinge, die men hen te laste legt.

In der waarheit het uiterste gewelt, dat de Keizer tegens hen pleegde, haalde een groot getal van Bisschoppen over, en deedze toegeven: maar de doorlugtige Prins, die heden de Waarburg van het Koninglyke Gezag is, laat ons eene volkomene vryheit; en zyn yver voor de Godsdienst is aan een yder bekent. Onderregt door eenen Koning, die gelyk was aan eenen Constantinus en eenen Theodosius, heeft hy van hem geleert, dat de minste vonken ontsteeken door den adem van de Staatzugt, en door bezondere belangen die met den sluyer van de Godvrugt, en met den schyn van strengheit, en van hervorminge zyn overdekt, veeltyds eenen groten brand veroorzaken, zo menze niet in hare geboorte smoort, om dat 'er in stof van Godsdienst, nooit ligte of geringe twist is, nog geringe eenzydigheit, en daar de gevolgen niet dodelyk van konnen zyn: aldus sprak Lodewyk de Grote, in zynen Ban van 1664. voor het teekenen van 't Formulier; en hy vertoont 'er de konstenaryen der Medestanders van Janzenius volmaaktelyk in. Wy hebben alle, myne Heeren, het zelfde verlangen, om de Vreede in de Gallikaanse Kerk te zien herstelt: want, dank zy aan de Goddelyke Barmhertigheit, zy is op andere Plaatzen niet gestoort, maar deze Vreede vereischt, volgens 't Concilie van *Calcedonien*, dat men 't niet alleen over de Leere eens zy, maar over de maniere van ze uit te drukken. Deze eenstemmigheit zoud die te zamen konnen gaan met eenen verschillende aard van verschillende aannemingen en verschillende uitleggingen? konnen Wy van deze Constitutie niet zeggen, het geene de Vaders van het vierde algemeene Concilie, van den Brief van den H. Leo, zeiden? *De Uitwyzing heeft aan alle behaagt; deze Uitwyzing is die der Regtgelovigen:*

't ge-

1717. Jenuary 't geheele verdrag moet dan in de gehoorzaamheit bestaan, en de Prelaten, die de Bulle nog niet hebben aangenomen, moeten zig aan het oordeel van de Kerk gedragen, zo zy zig niet willen bloot stellen, om de uitwerkingen van haar Gezag te gevoelen.

Verschoont, myne Heeren, myne eerbiedige Vertogen: ik onderwerpze aan Uwe verligtingen, U erkennende voor myne Vaders en voor myne Meesters. Geene andere beweegreden verwekt de vryheit die ik durf nemen, als het welzyn van de Godsdienst, 't verlangen tot eene ware Vreede in de Kerk, en 't belang van Uwe glorie: Ik ben, &c.

In de Conferentie over de Constitutie, den 7. January binnen het Palys Royal te *Parys*, in tegenwoordigheit van den Hertog Regent gehouden, verscheenen de vier Commissarissen des Konings, namentlyk, den Maarschalk d'Huxelles, den Marquis d'Effiat, den Heer d'Aguesseau Procureur Generaal, en den Heer Amelot Raadsheer van Staat: wyders bevonden zig daar ook den Kardinaal de Noailles; mitsgaders de Bisschoppen van *Arras*, *Mirepoix*, *Chalons*, *Bajonne*, en *Boulogne*; zynde die van *Montpellier*, *Verdun*, *Senez* en *Pamies* t'huis gebleven, verklarende opentlyk, dat zy, nadien de Constitutie op geenerley wyze konde aangenomen werden, daar niet te doen hadden, en dat zy dezelve ook nooit dagten te ontfangen. Zommige, die voor een vergelyk stemden, mits aannemende de Constitutie op zeekere voorwaarden, scheenen te hopen, om nog dien dag een einde van de zaak te zullen maken, aanspreekende zeer ernstig den Kardinaal de Noailles, dat hy daar toe de handen wilde leenen. De andere daar tegens betoonden zig deswegen uittermaten ontrust, en voornamentlyk de twede ordre der geestelyken, zo wel de faculteit der Theologie, als die der Universiteit van de Stad *Parys*, benevens de meeste Priesters; welke altemaal zeer ernstige Brieven aan zyn Eminentie afzonden, hem vermanende, van standvastig voor de goede zaak te willen blyven; ja de Benedictynen van *St. Germain des Pres* durfden rond uit betuigen, dat zy, daar mogt van komen wat het wilde, de Constitutie noit aannemen zouden. Boven dien zagmen den 12. in de Vergadering der *Sorbonne* een besluit nemen, dat alle Doctoren der Geestelykheit aanstonts den Kardinaal de Noailles zouden gaan opwagten, om zyn Eminentie te beloven, *dat de Faculteit altoos gereed bleef, van zig by hem te voegen, zo lang als hy het nut van* Vrankryk, *de Kerk, en de waarheit geliefde voor te staan; vertrouwende vastelyk, dat hy noit aan zy-*

ne

ne pligt zoude mankeeren. Hier op gingen 150. der gemelde Doctoren den Kardinaal de Noailles opwagten, aan welkers hoofd zig bevond den Heer Le Maire, Deeken van de Faculteit, die zyn Eminentie in dezer voegen aanſprak. 1717. *January*

Myn Heer,

IK heb voor dezen de Eer gehad, Deeken der Prieſters van U Bisdom te zyn, maar myne hoge jaren en myne gedurige zwakheden hebben my genootzaakt, eenen laſt af te leggen, daar toe ik my niet in ſtaat zag, om die langer te kunnen dragen. Heeden heb ik de Eer van Deeken der H. Faculteit te zyn, dewelke zig beroemt, dat zy U tot een Lidmaat heeft. Zy is dezen morgen vergadert, en ik heb de Eer van aan U Eminentie ter hand te ſtellen het beſluit, 't welk zy nu genomen heeft, waarby zy U Eminentie verzekert, dat zy met U altoos vereenigt zal zyn, vertrouwende, dat Gy noit de Regten van het Vaderland, de Grondleer van het Geloof, en de Waarheit van de Kerk, ter zyde zult zetten.

Den Kardinaal antwoorde daar op.

IK ben zeer gevoelig, myn Heer, over de Eer die Gy my aandoet. Dit is eene nieuwe beweegreede, en een nieuw ſpoor, om my aan te prikkelen tot ondersteuning van de Party, die de Goddelyke voorzienigheit my toegelaten heeft te kiezen. Ik verzeker U, en ik betuig, dat ik noit iets doen zal tegens het Vaderland, tegens de Kerk, of tegen de Waarheit, nog iets dat Uwe Doorlugtige Vergadering, waar van ik het my een grote Eer reeken, Lidmaat te zyn, zoud kunnen mishagen.

De Doctoren, wezende zeer voldaan, ſcheide van zyn Eminentie; en toen hy hun deed uitgeleide, zeide een van haar met veel hartigheit, *Standvaſtigheit*, *myn Heer*, *Standvaſtigheit*.

In de Conferentie van den 22. dezer maand te *Parys* binnen het Paleis Royal, ten overſtaan van den Hertog Regent, over het werk der Conſtitutie wederom gehouden, verklaarde den Kardinaal de Noailles, dat hy geenſſints zoude kunnen afgaan van zyne gevoelens; invoegen dit werk hoe langer hoe ernſtiger wiert. Men had vier dagen te voren, ofte den 18. het Feeſt gevierd wegens de *St. Pieters* Stoel te *Romen*; wanneer de Prieſters van het Oratoire der *Louvre* meenden, dat zy dezen Apoſtoliſchen Zetel geen beter eer konden aandoen, als met te verklaren, van niet te geloven, dat de Conſtitutie

1717. January. Unigenitus door dezelve was uitgegeven; schryvende uit dien hoofde 's morgens een brief, uit de naam van haar gantsche broederschap, en met toestemming van den Pater Generaal hunner Vergadering, aan den Kardinaal de Noailles, open leggende een gedeelte der misslagen van de Constitutie, en rond uit zeggende, *niet te kunnen zien, dat dezelve op eenigerley wyze ontfangbaar was; dat, die aan te nemen, niet anders zoude zyn, als te veroordeelen de waarheden des Geloofs, de Leere der H. Vaderen, en de regulen der Tucht, zo als die in de Rooms Katholyke Kerk binnen* Vrankryk *stand grepen; ja dat het daar en boven de onnozelheit en Regtvaardigheit ter zyden stellen zoude.*

Nog een anderen kragtigen Brief had den Pater Richard, Priester van het Oratoire en Cure van St. Amatre tot *Langres*, aan den Bisschop en Hertog van *Langres* geschreven, gedagteekent den 4. dezer maand; welken merkwaardigen Brief wy den Lezer niet mogen onthouden.

Myn Heer,

IK kan niet langer uitstellen aan Uwe Grootheit met een volkome vertrouwen te kennen te geven, myne gevoelens en de beweegredenen die my hebben aangezet, om de Constitutie Unigenitus van Onze Heilige Vader en de Pastorale onderwyzing van Uwe Grootheit af te kondigen; Ik neem de vryheit niet om zulks te doen, als na dat ik my wijdlopig onderrigt, en de verligtingen des Heiligen Geestes, zo noodzakelijk in den moeijelyken staat, waar in ik my bevind, in den gebeede zedert een geruimen tijd verzogt heb.

Ik verklaar, 1. Dat ik de afkondiging van deze Constitutie, door my gedaan, nooit heb aangemerkt, als een waaragtig teeken van aanneeming, 2. Oordeelde ik dat de Pastorale onderwyzing betrekkelyk was tot de Constitutie, datze was genomen door den Paus, en datze daar door het Geloof en de Leere der Kerk genoegzaam beveiligde: maar van dag tot dag door regte brieven van een groot getal Priesters van verscheide Bisdommen in dit Koningryk vernemende; dat de afkondiging die zy daar van hadden gedaan, door hunne Hoofden aangemerkt wierd, als eene aanneeming, en dat zy zig in conscientie verpligt hebben geagt zulks te herroepen, zo meen ik dat die zelve ware verpligting op my legt, om aan U te verklaren, dat ik herroep de afkondiging die ik heb gedaan, zo wel van de Constitutie Unigenitus als van de Pastorale Instructie en 't Mandement daar toe behoorende, om dat ik.

1. De gemelde Constitutie niet gehouden heb of houde voor den Reegel van ons Geloof; hebbende verscheide Heilige Prelaten, uitmuntend door de zuiverheit van hunne Zeden, door hunne diepe geleerdheit, en door de opregtigheit van hun Geloof; geheele Kerken, wyze en berugte Universiteiten van *Vrankryk*, ja van Koningryken zelf, geweigerd die aan te neemen; het welk eene bekende

bekende zaak, en overeenkomstig is met de verklaring der Parlementen, dewelke met regt uitspraak hebben gedaan over de wys alleen van 't oordeel der Bisschoppen, dat de Constitutie, van hare kant niet ontfangen zynde met eensgezintheit en gelykvormigheit, niet gegeven kan worden voor een Regel des Geloofs, agtervolgens den vasten grondregel der Wetgeleerden, en de Leere der Gallicaanse Kerk. 1717. January

2. Nadien de Pastorale Instructie aan 't Hof van *Romen* niet is ontfangen, oordeel ikze niet volstrekt bequaam om de Leere en 't Geloof van de Kerk te beveiligen; boven al ontbloot zynde van die matigingen door de wysheit van 't Parlement daar aan gehegt, om de geheiligde Regten der Bisschoppen, de Vryheden van de Gallicaanse Kerk, de Grondreegelen van 't Koningryk en de onschenbare trouwe, die men aan onze Koningen verschuldigt is, te bewaren, *in weerwil van de vrees voor alle onregtvaardige Excommunicatie, die ons nooit kan beletten te doen, het geen van onze schuldigheit en pligt is.*

Voor 't overige, verklaar ik aan Uwe Grootheit de afkondiging, die ik heb gedaan, voor nietig en onregt, als strydig niet alleenlyk met het Arrest van 't Parlementshof, maar ook met de waarheit en met de regtvaardigheit, om reedenen hier boven aangeroert. Protesterende daar benevens, dat ik, met de Genade van Jezus Christus, wil leven en sterven in de verschuldigde gehoorzaamheit aan de Kerk, in al 't geen zy beslist heeft, en beslissen zal, over de Stoffen des Geloofs, en byzonderlyk in 't toekomende over de Constitutie Unigenitus: en verder, dat ik my noit zal onttrekken de gehoorzaamheit aan de beveelen van Uwe Grootheit, in al 't geen mynen Pligt, myne Eer, en myne Conscientie niet zal quetzen. Ik ben &c.

Den 11. January ontfing het *Fransche* Hof een Courier van haren Ambassadeur in 's *Gravenhage*, mede brengende de aangename tyding, dat het nieuw genegotieerde Tractaat, tusschen *Groot-Brittannien*, *Vrankryk*, en haar Hoog. Mog. de Heeren Staten Generaal der Vrye *Vereenigde Nederlanden*, gesloten was; en wierd deze blyde boodschap den 15. door een ander Expresse, die het Tractaat, gedagteekent in *s' Gravenhage* den 4 January, zelf overbragt, nader bevestigt. Hier over zagmen den Adel, de Ministers en alle Hovelingen, hare gelukwensingen, zo by den Koning als by den Hertog Regent, komen afleggen, mitsgaders verscheide Grooten, ter eeren van dit geval, vrolyke maaltyden en gasteryen aanregten, en waar omtrent den Hertog van Noailles in 't byzonder uitmuntede; ja de agting die den Hertog Regent, over zyne voorzigtige Regeering, by 't gemeene Volk reeds had verkregen, rees daar door nog meerder.

Over het verschil, tusschen de wettige en onwettige Prinsen, had den Hertog Regent, in een gesprek met den Hertog van *Bourbon* des-

1717. January. wegens gehouden, zig verklaart, dat, nademaal zy beide de Ligitimatie by 't Leven van wylen den Koning, zonder eenige gedane protestatie daar tegens, getekent hadden, het niet regtmatig zoude zyn, om deze zaak, als met haar Consent in 't Parlement gepasseert, te herroepen; en dat hy dierhalven gerezolveert bleef, om dezelve in den tegenwoordigen Staat, tot de meerderjarigheit des Konings, te laten berusten.

Het Geregtshof agtervolgde nog wel hare strenge Proceduuren, dog geenssints met zo grooten drift als te voren. De negende Lyst van derzelver Taxatien, begrypende ruim 400. Perzoonen, bedroeg niet meer als zes Millioenen; ook was de tiende Lyst by na op den zelven voet, in dewelke 350. Perzonen maar vier Millioenen mosten opbrengen. Nog waren twee Arresten van dat Geregtshof gemeen gemaakt, bevelende het eene, een ygelyk, van wat staat hy ook zoude mogen zyn, goederen onder zig hebbende van verwezene Perzonen, daar van aan den Procureur Generaal des Konings, binnen de tyd van 14. dagen, eene verklaring te geven: het ander veroordeelde, uit hoofde van wanverschyning, den Heer Chartier, Ontfanger der Regten van de Goederen te *Vicsy*, om *Amende Honorable* te doen, en dan gehangen te werden, vermits hy de gelden des Konings tot eigen voordeel gebruikt, en veel afknevelingen begaan had: ja desselfs Commisen mosten deze Executie aanzien, en voorts negen jaren uitgebannen blyven. Het proces van den Heer Milker was nu mede onderhanden; en zouden de Heeren Bourvalais, Miot, en La Blanc, in de Bastille de meerderjarigheit van den Koning blyven afwagten, verhopende zy alsdan een genadig Pardon van zyn Majesteit te zullen verwerven. Men had ook een begin gemaakt, met het doen verkopen der Meubilen en andere Goederen van den (*a*) Heer Gruet; zynde aan desselfs Huisvrouw alleen toegewezen de 20000. Livres door haar ten Huwelyk gebragt, en nog 10000. Ecus voor zyne drie kinderen.

(a) *ziet voorgaande stuk, tweede deel, pag. 289.*

GROOT-BRITTANNIEN.

DEN Secretaris van Staat Methuen, hebbende onlangs van 't Eiland *Jamaica* ontfangen twee Adressen aan den Koning, het eene van wegens de Kooplieden en verdere Inwoonders der Stad *Kingston*, en het ander van den Gouverneur en Raad aldaar, leverde dezelve dezer dagen over aan den Prins van Wallis, als Regent van *Groot-Brittannien*

nien gedurende de uitlandigheit zyns Vaders. Luidende het eerstgemelde Adres aldus. 1717. *January*

Zeer genadige Souverein.

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, de Koopliéden en andere Inwoonders van de Stad *Kingston* in 't Eiland *Jamaica*, verstouten ons ootmoedelyk, ons aan Uwe Majesteit te adresseren, om U te verzeekeren van onzen gestadigen yver en trouwe voor U geheiligt Perzoon en Regeering. En gelyk als wy den Pretendent en zyne Aanhangers afgezworen hebben, zo vervloeken en verfoeijen wy dagelyks meer en meer alle aanslagen die ten zynen behoeve gemaakt zyn, door het aanqueeken van eene godloze Rebellie onder Uwe Majesteits Onderdanen.

Wy zyn altyd vastelyk van gedagten, dat niet alleenlyk onze Religie en Vryheeden, maar ook den Koophaudel van *Groot-Brittannien* in alle zyne takken, afhangen van Uwe Majesteits vaststelling op den Throon. En wy hadden te veel reede om te duchten, wanneer wy als Dieven en Zeerovers ontrent de Commercie, door de vyanden van Uwe Majesteits Successie gehandelt wierden, dat niet alleenlyk onze Koophandel, maar dit U Majesteits Eiland, geschikt was tot een gedeelte van 't Slagtoffer van hunne verderflyke voorneemens.

Wy hebben onze dankbaarheit aan Uwe Majesteit tragten te toonen, door het verkiezen van zodanige Leeden, om ons in de laatste vergadering te representeren, dat daar mede werkelyk nagekomen zal worden, het geen Gy by Uwen laatsten genadigen Brief begeert. En Wy verzekeren Uwe Majesteit ootmoedelyk, dat Wy altyd zulke Perzonen zullen verkiezen die hun best zullen doen, om Uwe Majesteits Regeering met eer te onderschragen, en een Additioneel onderhoud te verzorgen voor de twee vrye compagnien, zo lang als Uwe Majesteit goet zal vinden dezelve op de been te houden, 't welk Wy ter dezer tyd zo noodzakelyk als nuttelyk voor ons oordeelen.

Wy hopen ootmoedelyk, dat het Uwe Majesteit genadelyk believen zal, zodanige ordres te geven, dat'er middelen werden beraamt, tot het beter bevolkeren van dit U Majesteits Eiland, en dat op een gelyke en onpartydige wys, waar by geen Particulier of Maatschappy, meer gedrukt zy als andere, 't welk nu ons overgekomen zoud zyn door den ondergang van deze Uwe Majesteits Stad, indien wy niet waren verlost, op ons verzoek, door den Raad van Uwe Majesteit in dit Eiland.

Wy agten ons zelven by deeze gelegentheit verpligt, om Uwe Majesteit verzeekering te geven van onze grote voldoening over de regtvaardigheit en opregtigheit van den Lord Archibald Hamilton, onzen tegenwoordigen Gouverneur, die alle brave Kooplieden altoos heeft aangemoedigt en begunstigd, en wiens byzondere voorzigtigheit en gematigdheit in zyne Regeering, de rust onder ons, zo als wy hopen, zullen herstellen, en die Uwe Majesteits goed-

 keuring

1717. January keuring vindende, een einde zullen maken van alle onze ongelukkige en onredelyke verdeeltheden.

Dat Uwe Majesteit lang Regeere, zeegepralende over alle Uwe Vyanden, en in volmaakte liefde Uwer Onderdanen, en zyn Koninglyke Hoogheiten zyne Nazaten in een altoosdurende opvolging, is de zeer opregte en hartige beede, van &c. &c.

In 't laatst van de jongst afgeweke maand December, wanneer den Heer Horatio Walpole uit *Holland* in *Engeland* te rug kwam, verstond men dat den Koning had goetgevonden, om eenige veranderingen te maken onder zyne Staats Ministers. Aanstonds zagmen de Thorys deswegens breed opgegeven, ja zommige hunner voornaamste yveraars vleiden zig, dat wel eenige der vorige Ministers, alschoonze voor half Thorys gezint te Boek stonden, nu wel weder geemployeert zouden werden: dog deze vreugde kitteling eclipzeerde aanstonts, wyl zy niemant van dien aanhang gevordert zagen. Den 23. December geliefde den Lord Townshend zyne bediening van Secretaris van Staat neer te leggen, en de Zegels, tot dat hooge Ampt behoorende, over te geven, werdende daar in gevolgt van eenige andere Heeren. Zedert waren nog groote veranderingen gedaan, en most den tyd doen zien, of den Koning, by zyne te rug verschyning, dit alles bevestigen zoude.

Den 7. January wierden 32. tot nu toe niet aangeklaagde gevangene Rebellen door een Proclamatie van het open Hof ontslagen, en over 25. schuldig bevondene het Doodvonnis gevelt. Onder de eerstgemelde bevond zig eenen Mr. Patton van Grandham, die tot zyne Regters, op de uitspraak van desselfs Vryheit, deze volgende Redenvoering deed.

My-Lords.

IK heb dikwils horen spreeken van de goedertierene geneigtheit van zyn Majesteit den Koning GEORGE. Ik gevoel nu door myne eige ondervinding de uitwerkselen, en ik tast de vrugten daar van met de uiterste vreugde en dankbaarheit. De handelingen van dezen dag zyn zodanig, dat geene oogen die gezien, of geene ooren die gehoort hebben; maar wy zyn levendige Getuigen, en zullen daar van verklaringen geven terwyl wy leven, adem scheppen en in wezen zyn: en ik mag wel zeggen, niet alleenlyk in myn eige naam, maar ik hoop ook in die van alle myne Medegevangens, dat wy, welke uitvlugten wy te voren ook hebben gemaakt, zo veel als in ons is, die genade

genade zullen vergelden met eene zeer dankbare erkentenis, en een getrouw en dienstpligtig gedrag, jegens zyn Majesteit den Koning GEORGE, en zyne Koninglyke Kinderen, welke God op den Throon van deeze Ryken lang beware, en altyd doe zyn de grootste vertroosting en verhenging van hun Volk, en een schrik van alle hunne openbare en bedekte Vyanden. 1717. January

Deze Hope van genade strekte zig ook uit tot de meeste Rebellen, die nog te *Londen* gevangen zaten; verkrygende op den laatsten dag van December wel 80, welke een geruimen tyd bevorens uitstel van Executie bekomen hadden, 's Konings Pardon, mits datze naar de buitenlandse Colonien zouden gevoert werden.

De menigvuldige uitstellen, om het Parlement te doen zitten, deed onder de Thorys een gerugt ontstaan, als of den Koning het zelve wilde vernietigen; maar om aan hun het tegendeel te toonen, zo wiert door den Raad afgekondigt deze volgende Proclamatie.

NAardien dit tegenwoordige Parlement tot den 19. January naastkomende was geprorogeert, doen wy met advys van sijne Majesteits zeer honorable geheime Raad, hier door publiceeren en verkondigen, dat het gemelde Parlement den 19. January verder zal werden geprorogeert tot Donderdag den 28. van de gezeide maand January; en wy hebben aan den Lord Opper-Cancelier van *Groot-Brittannien* ordre gegeven, om tot het prorogeeren daar van dienvolgens eene commissie gereed te maken. Voorts verklaren wy by dezen, dat het gezegde Parlement, op den gezegden 28. January naastkomende, zal werden gehouden, en zitten tot het afdoen van verscheide wigtige en importante zaken. En werden de Geestelyke en Waereldlyke Lords, de Ridders, Burgers van Steeden, en stemhebbende Plaatzen, mitsgaders de Gecommitteerden der Provincien, en Vlekken van 't Huis der Gemeente, hier by gevordert en bevolen, om zig dienvolgens op den 28. January naastkomende, tot *Westmunster* te laten vinden.

De zekerheit van het teekenen der nieuwe Alliantie, den 4. January in *s'Gravenhage* verrigt, waar van wy *(a)* voorwaards gemelt hebben, deed niet alleen onder de welmeenende een groote vernoeging opryzen, maar de effecten van Staat vrywilliger werden. Dit Tractaat, tot nu toe zeer geheim gebleven, zal men in 't vervolg den Lezer vertoonen; behelzende, zo als men thans waereldkundig maakte, onder anderen.

(a) ziet pag. 40.

Dat

1717.
January

DAt de Pretendent uit *Avignon*, en uit alle de landen van *Vrankryk* zal moeten vertrekken voor de uitwisseling der ratificatien; en dat die Kroon aan hem nooit zal mogen geven eenige zoorten van bystand, nog van volk, schepen, nog geld; en ook niet dulden dat hy ooit weder in *Vrankryk* of *Lotteringen* komt.

Voorts, dat de groote Sluis van *Mardyk* t'eenemaal zal werden verbroken, en nooit weder gemaakt.

Dat de respective Geallieerdens beloven, het Tractaat van *Utregt* te zullen guarandeeren, en wel uitdruklyk ten opzigte van de renunciatien van de *Franze* Kroon, door den Koning PHILIPPUS gedaan; en dat zy malkanderen zullen guaranderen in 't bezit van de landen, die ieder van haar, ten tyde van het teekenen van het Tractaat, hadde; en dat, indien iemant van haar in 't bezit van 't zyne wiert gestoort, zy malkanderen zullen moeten byspringen met zeker getal krygsvolk, zo men zegt 8000. man te voet, en 2000. te paard; maar dat die gene, die werd aangetast, zal hebben keur, of hy deze bystand wil hebben in volk, geld, of schepen.

Een zeldzaam geval van zekeren Zeerover in de *West-Indiën*, die uit wraak, over 't ongelyk zyne Medemakkers aangedaan, den Oorlog genoegzaam aan alle Zeerovers verklaart had, moet het Slot van 't *Groot-Brittannisch* Artykel dezer maand zyn. Eenige Matrozen van het Schip de John en Maria, door de Zeerovers geplundert, en daar na omtrent het Eiland *Cuba* verongelukt, waren te *Londen* gekomen; verhalende, dat 'er van die Rovers zeven Schepen in Zee kruisten, die nog veel thuiskomende Koopvaarders aangesnoert en geplundert hadden. Wyders, dat zekeren kapitein Jennings, geboren op *Jamaica*, daar hy wel 6000. Ponden Sterlings 's Jaars van zyne vaste Goederen proffiteerde, dog zyn geheel Capitaal, met Vissen na het Zilver der verongelukte Schepen verloren had, ook een Zeerover was geworden. Dat zyn Scheepsvolk meest bestont uit *Franschen* en *Spanjaarden*; dat hy, hebbende verstaan hoe Barbarisch een zyner Mederovers de *Engelsche* gehandelt had, zig nog zo edelmoedig toonde, om wraak daar over te willen nemen; hem aantastende, en dwingende, na een zeer bloedig gevegt, waar in wederzyds veele sneuvelden, te stryken; zettende het Volk op een Klip, alwaarze met hoog water altemaal mosten verdrinken. Verder, dat de gemelde Jennings, wiens Schip vry grooter en sterker bemand was, dan de andere Zeerovers, zoude verklaart hebben, zyn toeleg te wezen, om de overige te vervolgen, en alle, die hy mogt krygen, op gelyke wyze te verdelgen; verhopende

pende daar door een genadig Pardon des Konings te zullen verdienen.

1717. *January*

DUITSLAND.

DE weder te rugkomst binnen *Weenen*, van den Heer Fleischman, gewezen Keizerlyken Rezident zedert eenige jaren aan de *Ottomannische Porte*, hebben wy in ons voorgaande stuk, daar het tweede-deel ten einde liep, aangeteekent; maar niet op wat wyze hy zyne intrede deed, en vervolgens ter gehoor van den Keizer wierde opgehaalt. Dit pragtig buiten gewoone voorval verdient hier geplaatst.

NA dat de Heer Alselmus Franciscus van Fleischman, die vier jaren by de *Ottomannische Porte* als Rezident van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit geweest is, uit de verdrietige Gevankenis losgelaten is geworden, waar in hy tegen alle recht der Volkeren, en tegen de hoogste Auctoriteit van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, met zyn geheele Suite door de *Turken* te *Semendria* geworpen, en 48. dagen gehouden is geweest, namentlyk van den 24. Juny tot den 10. Augusti van het verlopene Jaar; als ook daar na uit zyn Arrest, waar in hy te *Belgrado* van den 10. Augustus tot den 29. October gehouden is geworden, zoo is eindelyk gemelde Heer Resident met zyn geheele Suite den 3. December te *Weenen* aangekomen. Waar op zyn Keizerlyke Majesteit ordre gaf, dat de Heer Rezident den 9. der zelver Maand zyn publyke Intrede in de Rezidentie Stad en Paleis zoude doen, en vervolgens ter Keyzerlyke Audientie gaan, om mondeling rapport te doen.

Den zelven dag begaf zig de Rezident's avonts tusschen vyf en zes uuren ter gemelde Audientie, in een zeer magnifique ordre.

Eerstelyk gingen vier Hellebardiers van de Stads Wagt.

2. Kwam de Luitenant Generaal Wagtmeester van gemelde Wagt, kapitein Rudolfus van Rosenveld, te paard.

3. Volgden 20. Man van dezelve Wacht met haar Officiers en Trom, maar niet slaande.

4. Reed de Stalmeester van den Resident, op zyn *Turks* gekleed; aan weêrzyden ging een Lakkey, ook op zyn *Turks* in rood en geel Laken, en dragende een witte Flambeau om te lichten.

5. Wierden geleid drie treffelyke Paarden van eer van gemelde Resident, de een na den ander, alle met zware Toomen, Tuigen en Steygbeugels van verguld Massief Zilver, en de Dekkleden op zyn *Turks*, hangende tot aan de grond, ten deele van Chinees Goud Laken, en ten deele rykelyk met Goud en Zilver gestikt, werdende yder paard geleid door een Stalknecht, gekleed op het *Turks* in rood fyn Laken, met geele Bonnetten, omboord met zwarte Zabels en geele zyde sluyers om 't Lyf.

6. Kwam op een zeer schoon paard de Keizerlyke Rezident, gekleed met

1717. een kostelyk lang *Turks* habyt van Staat, van Zilver Laken, gevoert met de
January schoonste Zabels, hebbende op 't Hooft een witte Bonnet, omboort met Zabels, en verciert met zwarte pluimen van rygers-veeren, omzet met Robynen. Zyn paart was kostelyk voorzien met een zware Toom, Tuig en Bid van Zilver, omzet met kostelyke gesteentens, geborduurde Zaal, Pistolen, met kostelyke Gesteentens voorzien, Dekkleed van groen Laken, geheel met massif Goud geborduurd, en hangende tot aan de aarde op zyn *Turks*, en met een kostelyke Zabel, &c. Aan weerzyden van den Rezident marcheerden zyn Lyfknegts te voet, op zyn *Turks* gekleed in rood en geel Laken, dragende Flambeauwen; en ter zyde 't paart gingen twee Heydukken.

7. Volgde de Heer Philippus van Fleischman, Broeder van den Rezident, te paard en op zyn Duits gekleed.

8 Kwamen de Keizerlyke Tolken, Hendrik Fornier van Sonnenhold en Daniel van Pond, in het Turks habyt.

9. De Keizerlyke Scholieren van d'Orientaalse Talen, Jan Adam Venner, Jan Gotschalk, Michiel Petrowitz, Jan Gets, Jan Adam Zizla te paard, op het *Turks* gekleed.

10. De Kamer Adjutant te paard, en de Pages van den Resident: ook op het *Turks*, en eindelyk maakten 20. Man van de Stads Guarde de agterhoede.

De Intrede geschiede door de *Italiaanse* Poort, de *Carinter* en andere Straten, na 't Keizerlyke Paleis; alwaar, de geheele Stoet aangekomen zynde, de Rezident in 't Voorhof ging en van 't Paart afsteeg; gevolgt van zyn geheele Suite, die ook afgestegen was in het Buitenhof: hy ging vervolgens door de vertrekken van de Trawanten en Ridders, en door de eerste Antichambre in de tweede, en wiert kort daar op met zyn geheele Suite ter Keiserlyke Audientie ingeleit, waar in hy mondeling raport deed. Zyn Keizerlyke Majesteit heeft tot teken van zyn hoogste genoegen, behalven de verzekering van zyne Keizerlyke Genade, hem niet alleen, maar al de Tolken en Scholieren van de Orientaalze Talen, nevens de andere Bediende ter handkus geadmitteert. De Rezident, met zyn Suite, hier op te rug gegaan zynde, steeg we'er te paard, en keerde op dezelve wyze na zyn Logement in de Tuin van *Pfeffershoven* in de Voorstad voor de *Hongaarse* Poort.

Het was de Keizerschen onlangs gelukt, om den Vorst van *Wallachyen*, genaamt Nicolaas Mauro Cordato, uit zyne Rezidentie Stad *Bucharest* te ligten, mitsgaders in verscheide Plaatzen van dat Landschap, en zelfs in *Targovista* bezettingen te leggen; dus de Standen van gemelde Vorstendom, als genoegzaam overheert, zig zeer ootmoedig by een wydluftige Memorie aan zyn Keizerlyke Majesteit kwamen onderwerpen, verzoekende dat aan haar een ander Vorst,

in

in plaats, van den bovengemelden Nicolaas Mauro Cordato, mogt gegeven werden; wyl zy genegen waren, om de *Turkze* bescherming af te smyten, en het Huys van *Oostenryk* getrouw te blyven. Ziet hier den voornaamsten inhoud dezer Memorie. 1717. January

WY komen Uwe Keizerlyke en Koninglyke Katholyke Majesteit, te Voet gevallen, onderdanig voordragen, hoe dat onze Gedeputeerden, by den in *Zevenbergen* gebiedende Generaal, de Grave van *Steinville*, voormaals hebben aangehouden, om ons by den toenmaals verwarde toestand der Vyanden, met Keizerlyke hulpbenden aan de hand te willen gaan, op dat wy daar mede het Vorstendom van *Wallachyen* voor Uwe Keizerlyke Majesteit mogten verzekeren, en inzonderheit de Stad *Giurgiobraila* en *Toorey* innemen en bezetten konden, dog wy zyn van hem, met dit en andere onze verzoeken, aan Uwe Keizerlyke Majesteit gewezen. Nadien nu de zaken zedert hier en daar eeniger maaten verandert zyn, zo hebben wy met deze, Uwe Majesteit wel zeer onderdanig willen bidden, ons een Vorst, en wel Georgium Cantacuzenum, onder billike Voorwaarden te geven: de oorzaken waarom, zyn, om dat het Land zulks ten hoogsten van noden heeft, en wy, die nu te *Tergovis* by een zyn, als dan met den anderen konnen overleggen, hoe wy onze Krygsmagt met de Keizerlyke konnen zamen voegen, om den Vyand in de naaste Veldtogt afbreuk te doen; ten anderen, om dat het Land zodanig een Regeering gewoon is, en de Wetten en ingevoerde Ge[illegible]ontens niet wel anders konnen behouden werden, en bygevolge alles te gronde zou konnen gaan; te meer, om dat de *Turken*, in de plaats van den in Keizerlyke hegtenisse zynde Mauro Cordato, deszelfs Broeder Joannes tot Vorst verklaart hebben, en zyne Gezanten, reets werkelyk hier en daar in het Land, aanhang mogten krygen, indien men zulks in dezer voegen niet voorkwam; en eindelyk, ten derde, zo zyn ook zeer veele Lieden uit het Land gegaan, die dan niet alleen zouden wederkeeren, maar ook de nabuuren hier door een vertrouwen krygen, om zig te eerder onder des Keizers bescherming te begeven. Dat wy in het byzonder daar toe Georgium Cantacuzenum wensen te hebben, geschiet, om dat zyn Heer Vader Tertagy Cantecuz, zig voormaals als onzen geweze Vorst by het Huis van *Oostenryk* aangenaam heeft gemaakt, en zig daar en boven 30. Jaren lang, in de Keizerlyke Landen, en inzonderheit *Zevenbergen*, heeft opgehouden, en overzulks, zo veel te meer de Christelyke gewoontens en gebruiken geleert, als mede om dat zulks, van voor langen tyd, van de Keizerinne Moeder, en wylen den Keizer Joseph, van loffelyke gedagtenisse, is belooft, hem daar toe te verheffen, waar by nog komen veele andere verzekeringen, hem door den Hertog van *Lotteringen*, de Markgrave van *Baden*, en anderen gedaan. Weshalven wy verhopen, dat Uwe Keizerlyke Majesteit, dit ons Voetvallig verzoek zult plaats geven, wanneer wy in onderdanigheit dezelve verzekeren, dat wy, die onder het Barbarize *Turkze* Jok, met zo veele verdrukkingen, egter getrouw zyn geweest,

1717. January nog veel minder onder de Christelyke Regeering van Uwe Majesteit, goed nog bloed zullen sparen, en ons als zeer getrouwe Onderdanen gedragen.

Gegeven den 3. January 1717. en ondertekent van twee Bisschoppen, de Ban, de Groot Schatmeester, Opper-Cancelier, twee Generaals, en negen Raden.

Boven gemelden gevangen *Wallachischen* Vorst, Nicolaas Mauro Cordato, had getragt den Keizerlyken Officier, die hem opligte, door kragt van geld te Corrumpeeren, om hem te ontslaan; maar dezen, zig doof houdende voor 't gerammel van goude sleutels, bewaarde hem wel ter degen. Hy wierd, op Keizerlyk bevel, naar *Hermanstad* in *Zevenbergen* gevoert; dog onderweeg eenige onheusche bejegeningen van zyne geleiders moetende verdragen, zo klaagde hy daarover aan den Prins Eugenius, die, uit achting voor zyn perzoon, tydig daar in voorzag. Ondertusschen was een grooten troup Tartaren over den *Donau* gegaan, om een invazie in *Wallachien* te maken, en, was 't mogelyk, de Keizerlyke bezettingen te verdryven; dog keerden onverrigter zaken weer te rug, wyl den Heer Detriné, overste der Ratzen, met zyn Volk en eenige gereguleerde Keizerlyke Troupen, hen te gemoet trok, en zedert een genoegzame bezetting binnen *Torgovista* en *Bucharest* plaatste, om te kunnen beschermen alle de Landzaten, die des Keizers belangen aangenomen hadden. Den dienst van evengemelden Oversten der Ratzen wierd by den Keizer zo behaaglyk opgenomen, dat hy hem, behalven verzeekering van advencement, deed beschenken met een goude Gedenkpenning en Ketting, nevens een kostelyke Diamant-Ring, te zamen gewaardeert op 1600. Ryksdaalders.

Men had te *Weenen* berigten uit *Turkyen*, hoe dat de *Ottomannische Porte* geen minder yver, als het Keizerlyke Hof, deed blyken, om hare magt te vergrooten; voorgevende, van een verschrikkelyk Leeger, wel 700000. man sterk, alle bekwaam tot de wapenen, in de aanstaande Veldtogt op de been te zullen hebben; waar van een gedeelte de Vesting *Belgrado*, als zynde de sleutel van alles wat de Turken in *Europa* bezaten, most dekken, en een ander gedeelte tragten *Wallachyen* weder onder gehoorzaamheit te brengen; terwyl de grootste magt den *Donau* passeeren, en *Peterwaradyn* belegeren zoude. Deze buitengemeene toerusting diende thans wel ten principalen, om aan de Christenen te doen zien, dat de *Ottomannische Porte*, door een onge-

gelukkige Veldslag, als die van 't voorleden jaar, zig geenssints laat bewegen tot een schandelyke Vrede. Den Sultan, houdende als nog zyn verblyf te *Adrianopolen*, had bevolen derwaarts te brengen den grooten Standaar van Mahomet, om alle Musselmannen tot het aannemen der Wapenen tegens de Christenen op het kragtigste aan te moedigen; dog veel voorname Hof-Ministers verwierpen dit, en waar onder, als de principaalste, den Mufti of Opper-Priesten zig bevond, die, nevens het Volk, meer genegentheit tot Vrede als Oorlog deden blyken; behalven ook dat de Priesters, vreezende weder voor een kwaden uitslag, oordeelden dat men den Standaart van Mahomet, als zynde het waardigste pant der *Turken*, zo ligt niet behoorde te wagen. 1717. January

Onderwylen zagmen de *Turken*, geduurende het Winter Zayzoen, de Keizerlyke Posteeringen verscheide malen ontrusten, en zomtyds eenige voordeelen behalen. Onder anderen hadden zy deze maand een aanslag gesmeed, om *Panzova*, hun onlangs door de Keizersche ontweldigt, weder te herwinnen; kleedende ten dien einde 60. Janitzaren als Rascianen, die kwansuis eenige Vaten met Wyn derwaards brengen, en by die gelegentheit de Wagt dronken maken zoude, als wanneer een andere vyandlyke party gereed stond om toe te schieten en zig van de bezetting meester te maken; maar den Keizerlyken Officier, dien 't Oppercommando aan deze post was toevertrouwt, eenig nadenken krygende, deed deze gewaande Rascianen zo nauw betasten, dat hy welhaast ontdekte, datze *Turken*, en onder hunne klederen gewapent waren; nemende dezelve voorts gevangen, en verydelde aldus haren aanslag.

Behalven de zware lasten, welke de Keizerlyke *Erflanden*, tot de aanstaande Veldtogt tegens de *Ottomannische Porte*, moften opbrengen, en weswegens de begrooting van zommige in onze voorgaande *Mercurius*, het (a) tweede deel, stuks wyze aangeteekent zy, zagmen nu op nieuw nog eene Specificatie, volgens welke *Bohemen* bezwaart wierde, boven desselfs ordinaire belastingen, met 163333. florynen, moetende aldus in 't geheel contribueeren 363333. florynen, en boven dien nog 40000. florynen, zo tot het versterken der Vestingen, als ten behoeve van de Kamer. *Morawien* was gequotizeert, boven hare ordinare Schatting, op 121111. florynen, en 20000. florynen voor de Fortificatien, mitsgaders 3000. centeners Meel en 10000. (a) ziet pag. 162.

1717. lieeden die verwerpen; maar dat men van hem niet kan vorderen, dat hy
January zelf die Kroon daar van uitsluite, naardien dezelve die, als Guarandeur van de *Westphaalsche* en *Noordze* Vreede zynde, reeds heeft aangenomen, welke vreeden door de *Noordze* Geallieerden zyn verbrooken: en zyne Majesteit van *Zweden* stelt dit vertrouwen op zyne Keizerlyke Majesteit, dat die, deszelfs andere inzigten aan een kant stellen, de bemiddeling zal toelaten, om zo zwaren werk, als de herstelling van de ruste, en de balance van 't *Noorden* te helpen bevorderen, hoewel zyn Keizerlyke Majesteit zig de principale bemiddeling van de Vreede in 't *Roomse* Ryk altyd zal behouden, en dat het van dezelve altyd zal afhangen, dit groote werk na deszelfs gelegentheit en glorie te schikken, als 't aan dezelve zal believen zo groten gewigte op zig te nemen, agtervolgens de regtmatigheit van de zaak van zyn Majesteit van *Zweden*, en de ware belangen van zyn Keizerlyke Majesteit en van 't *Roomze* Ryk. De gemelde Minister heeft ordre om te dringen op eene declaratie, na de eene of de andere wyze; te meer, dewyl de regtmatigheit van zyne Meesters zaak, en de staat zyner zaken hem daar toe onvermydelyk noodzaken, indien zyne Keizerlyke Majesteit volherd by zyne gedagten, om deze Vreedehandeling tot *Brunswyk* te doen beleggen.

NOORDER KROONEN. ZO even, onder het Artykel van *Duitschland*, kwam te passe, om wegens de *Noorder-kroonen* het nodige aan te teekenen; dus staat ons hier alleen nog te melden, dat den Heer Jakson, *Groot-Brittannischen* Rezident te *Stokholm*, aan den Baron van Mullern, Minister van Staat zyner *Zweedze* Majesteit, wegens eenige *Engelsche* Matrozen, hebbende in de maand December schipbreuk geleden, en zig tot nu toe in *Zweden* opgehouden, den volgenden Brief had geschreven.

Myn Heer,

NAdien tegenwoordig tot *Helsingburg* by de 50. Matrozen zyn, Onderdanen van *Groot-Brittannien*, die den Koning, myn Meester, op een van zyn Oorlogschepen, onlangs in 't *Kattegat* op de Kust van *Zweden* vergaan, gedient hebben; zo is 't van myn pligt, om te tragten haar de middelen te bezorgen, om langs den kortsten weg na Huis te keeren. Ik neem dan, myn Heer, de vryheit, om U zeer ootmoedelyk te verzoeken, van de goetheit te hebben, aan zyn Majesteit in faveur van deze ongelukkige Perzoonen te spreken, op dat men ordres na *Helsingburg* zende, waar by men haar permittere, om na *Elzeneur* te passeren; op dat deze Matrozen aldaar d'occasie zouden kunnen vinden, om na *Groot-Brittannien* te keeren. Ik ben met alle respect en bedenkelyke opregtheit, &c.

Stokholm *den* 15. *December* 1716.

R. Jakson.

Den

Den Baron van Mullern geliefde eenige dagen daar na, aan den *Groot-Brittannischen* Rezident Jakson, dit antwoord te laten toekomen. 1717. *January*

Myn Heer,

BY de Brief, die Gy my d'eer hebt gedaan, van aan my den 15. December te schryven, van uw begeerte geinformeert zynde, dat aan de Matrozen van *Groot-Brittannien*, die zig in *Zweden* gezalveert hebben na de Schipbreuk, onlangs op deze Kusten aan een Oorlogschip van den Koning, uw Meester, overgekomen, gepermitteert werde, na *Elzeneur* over te gaan, om van daar na hun Vaderland te kunnen keeren; zo heb ik niet gemanqueert daar van aan den Koning raport te doen; en ziet, myn Heer, zyn Resolutie, dat, nadien de Commercie met *Denemarken* t'eenemaal gesuspendeert is, zyn Majesteit aan de voornoemde Matroozen de Passage na *Zeeland* niet kan toestaan, maar dat zy met Relaizen na *Gottenburg* zullen geleit werden, van waar zy na *Engeland* of *Holland* zullen kunnen gaan, met het eerste Schip 't geen derwaarts zal willen zeilen, en dat ondertusschen zy op kosten van zyn Majesteit zullen onderhouden werden, gelyk zy zedert hun aankomst tot nu toe gedaan zyn. Ik hoop, myn Heer, dat deze genereuze Procedure van zyn Majesteit jegens deze ongelukkige, genoegzaam zyn genegentheit voor uw Natie zal betoonen, en dat de vlyt, waar mede ik my heb gequeten in 't geen Gy my hebt willen recommanderen, U zal persuaderen van myn promptitude, om U plaisier te doen; zynde verders met veel agting, &c.

Lund den 3. *January* 1717.

H. G. van Mullern.

HET Tractaat van Alliantie, tusschen *Groot-Brittannien*, *Vrankryk*, en de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, in gereedheit gebragt zynde om voltrokken te werden, zo zagmen den 4 January in 's *Gravenhage* de twee *Fransche* Gezanten, den Abt du Bois, en den Marquis de Chateauneuf, met Gedeputeerdens uit de Vergadering van haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal, in de Treveskamer te zamen komen, en weinig uuren daar na ook den Generaal Cadogan *Groot-Brittannischen* Minister, die gezamentlyk het bovengemelde Tractaat onderteekenden; moetende de Ratificatien binnen den tyd van zes weken uitgewisselt werden. Uit Consideratie van deze zaak zagmen de *Fransche* Ministers den 6. dezer Maand een heerlyk Festyn geven, en waren daar toe genodigt meest alle In- en Uitheemse voornaame Grooten. NEDERLANDEN.

1717. Jenuary Wy hebben dien korten inhoud van de Memorie, door den Heer Sternhok, Rezident des Konings van *Zweeden*, aan den Keizer onlangs overgelevert, (a) even voorwaards vertoond; maar ziet hier nu ook het geheel geschrift, 't welk den *Zweedzen* Minister Baron van Gortz, op den zelven tyd in *s'Gravenhage* aan den Keizerlyken Gezant, den Baron van Heems, ter hand stelde.

(a) ziet pag. 71.

Memorie betreffende het Vredenswerk in het Noorden, door den Heer Baron van Gortz, Minister van den Koning van Zweden, *overgelevert aan den Heer Baron van Heems, Envoyé zyner Keizerlyke Majesteit althans residerende in* s'Gravenhage.

PRO MEMORIA.

DE eigentlyke gemoeds beweging van zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, betreffende het Vredenswerk in het *Noorden*, en in 't bezonder het Congres te *Brunswyk*, komt in gevolge de gedaane voorgaande Verklaringen daar op uit, dat men of de *Noordsche* zaaken te gelyk in 't algemeen, of de daar door veroorzaakte Onrusten in 't *Roomsche Ryk*, en de regtmatige uitvoering van de Ryks Constitutien in 't byzonder moet overwegen. Voor zo verre, dan:

1. De Intentie mogt zyn, om het een met het ander te gelyk te ondernemen, en ingevolge van dien een algemeene Vreede-handeling te beramen; zo is zyne Koninglyke Majesteit daar van op geenerlei wyze afkeerig, en daar ontbreekt dan niets meer, dan dat alle in Oorlog zynde Partyen, zo als in diergelyke gevallen altoos gebruikelyk is, hunne Mediateurs verkiezen, en dat men daar na over een plaats tot het zenden van gemagtigde Ministers met malkanderen overeenkomt.

Zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* heeft van zyne kant al voor langen tyd verklaard, en blyft ook standvastig daar by, dat dezelve zyne Keizerlyke Majesteit, uit oorzaak van deszelfs hooge Vriendschap, en het vertrouwen, dat hy op zyn billykheit lievend gemoed steld, zeer gaarne by het Vredenswerk zoude willen gebruiken, dog ook te gelyk de Mediatie van de Kroon van *Vrankryk*, dewelke aan zyne Koninglyke Majesteit eerder dan de Keizerlyke is aangeboden, en ook zelfs werkelyk is aangenomen, en om die reede niet weder kan afgeslagen, of verworpen werden.

Welke Mediatie, de vyanden van zyn Koninglyke Majesteit toen ter tyd hebben verkooren gehad, is tot nog aan dezelve onbekend, nademaal daar van als nog geene volkome verklaring gedaan is. Dog ingevalle zy de Mediatie van *Vrankryk* niet zouden willen aaneemen, maar zig alleen aan de Keizerlyke houden, zo heeft zyn Koninglyke Majesteit daar niets tegen.

Nade-

Nademaal het ook altoos het werk van de Mediateurs plag te zyn, om een plaats tot de Vredehandeling te beraamen, zo zal zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* alleen verwagten, dat door de Mediateurs, zo wel aan dezelve als desselfs Vyanden, een diergelyke voorstelling gedaan werd. 1717. *January*

Ingeval geen van de vier Plaatsen welke zyne Koninglyke Majesteit, om te verkiezen, van zyn kant heeft voorgesteld, mogt aangenomen werden, en de Mediateurs, als dan de Stad van *Brunswyk* tot een algemeene byeenkomst zoude willen voorstellen; zo verklaard zyne Koninglyke Majesteit hier mede voor uit, dat dezelve tot de eene Plaats niet meerder ongenegen is, dan tot de andere, en niet weigeren zal, om zodanige Plaats aan te neemen, en zyne Ministers zonder uitstel derwaarts af te zenden. Dog by aldien

2. De Intentie van zyne Keizerlyke Majesteit mogt zyn, om de Rykszaken, die met het Noordsche Werk gemeenschap hebben, in 't byzonder voor te nemen, en daar mede geen voorneemen heeft, zo als de Heeren Keizerlyke Ministers verscheide maalen hebben te kennen gegeven, om gemelde Rykszaken, als voor een Tribunal, in een Vierschaar te onderzoeken, en als Regter over de zelve te oordeelen, maar alleen om in gevolge zyn Ryksgoedvinden, de gerezene misverstanden tusschen alle de strydende Partyen in der minne te vereffenen, alvorens tot middelen getreden word, die tot de regtmatige bescherming van de Ryks Constitutie vereischt werden, zo heeft men niet nodig dien aangaande een nadere verklaring van zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* te verwagten, alzo die van te voren overvloedig gedaan zyn; en gemelte zyne Majesteit ziet alleen te gemoet, dat zyne Keizerlyke Majesteit het ten dien einde uitgegevene Commissorum aan de Partyen zal bekend maken, ten einde dat dezelve hunne Ministers met Instructie mogen voorzien, die zy ter zelver Materie dienstig zullen oordeelen te zyn.

Zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* zoude dan in dit geval niet in gebreke blyven, om aanstonts zonder uitstel zyne Ministers af te zenden, alzo dezelve wel erkent, dat aan zyne Keizerlyke Majesteit als Opperhooft van het Ryk alles toebehoort, niet alleen om diergelyke goedaardige Handelingen te beramen, maar ook om na welgevallen een Plaats ten dien einde te benoemen, en de belang hebbende Partyen derwaarts te ontbieden; ook zoude zig dan wegens de Mediatie in 't geheel gene zwarigheit meer opdoen.

Haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Zeven *Nederlandse Provintien*, geliefden in dezen tyd, by forme van waarschouwinge, bekent te maken aan hare Onderdanen, handelende in de *Middelandze Zee*, dat den Koning van *Marokko*, en ook den Dey van *Algiers*, de Vrede gebroken hadden; derhalven Vryheit gevende, om deze Barbaren vyandlyk te mogen aantasten; luidende dit Plakkaat, gearresteert den 6. dezer maand, by forme van een Oorlogs Declaratie, als volgt.

1717. January. DAt, niettegenstaande de gemaakte en van tyd tot tyd vernieude Vrede, tusschen Ons en den Keizer van *Marocco*, egter door deszelfs Schepen, of van zyn Onderdanen, verscheide masen, en nu wederom eenige Koopvaardy Schepen van onze Onderdanen vyandelyk zyn aangetast en weggenomen, en 't Volk tot Slaven gemaakt; en dat van gelyke door de Regeering van *Algiers* de Vrede, met dezelve door Ons niet lang geleden gemaakt en vernieut, zonder eenige oorzaak trouloosfyk is verbroken, met wegneming van Schepen en Goederen van de Onderdanen van den Staat, insgelyks 't Volk tot Slaven makende. Zo hebben dan haar Hoog Mogende gerezolveert, aan haar Onderdanen, Commissien van Retorsie, tegen alle Oorlog- of Roof-schepen van *Marokko* en *Algiers*, te geven, mits zy de gewone cautie stellen; belovende 150 gulden voor yder Man, die in 't gevegt op 't Roofschip is geweest; als mede van yder pond 't werk 't geschut, waar mede 't Roofschip zal gemonteert zyn, te zamen gerekent aan kogels, in een reize heeft konnen schieten, Bassen onder 't geschut niet gerekent. De Premie zal verdient zyn, als 't Roofschip verovert, of tusschen de verovering en opbrenging verongelukt, of wel op een andere wyze vernielt mogt werden; maar alleen de helft, ingeval 't daar op zijnde Scheepsvolk aan Land mogt geborgen werden, ten ware het, verovert en opgebragt, dood of verdronken zy. Van de hernome of vry gemaakte Schepen zal de Commissievaarder de helft der waardy van zodanig Schip en Goed hebben. Die in een Actie met de Roofschepen werden gequetst, zullen ten laste van den Lande gecureert, en de verminkte de helft genieten van 't geene door den Staat is toegelegt, aan die, op de Schepen van Oorlog varende, verminkt worden, te weten voor zo veel den uitkoop eens aangaat, enz.

Den Minister des Konings van *Deenmarken*, in *s'Gravenhage* rezideerende, had ter ordre van die Majesteit doen gemeen maken een zoort van Declaratie of Waarschouwing, rakende alle Negotianten, thans op *Zweden* handelende; welkers Substantie behelsde.

NAdien men zekere narigt heeft bekomen, dat *Zweden* effectivelijk van voornemen is, een groote quantiteit Koorn in *Holland* op te kopen, en het zelve na *Gottenburg* of aan de *Westzee* leggende *Zweedze* Plaatzen te laten transporteren, om aldaar een Magazyn op te regten; zo wert een yder hier mede aangekondigt, dat van de Koninklyke *Deenze* zyde d'ordre afgegaan is, dat geen Schepen, van wat Natie zy ook mogen wezen, by de nog durende onrust in *Noorwegen*, toegelaten zouden werden, zonder Convoi op *Gottenburg* of andere aan de *Westzee* leggende *Zweedze* Plaatzen te komen; en dat alle diergelijke Schepen, die zodanig met Oorlogsprovisie en Mondkost, in 't byzonder met Zout en andre zaken, ten behoeve en nutte van de *Zweedze* Armee dienstig, geladen zijn, en zonder Convoi gaan, by 't attraperen van dezelve op de *Jutlandze*, *Schoonze* en *Zweedze* Kusten, geconfisqueert zullen werden.

De aankomst van den *Muscovischen* Czaar in deze Landen, op 't einde van ons (*a*) voorgaande Stuk kortelyk aangeteekent hebbende, zo zal ons nu de verschyning der Czarinne ook Schryfstoffe verschaffen. Hare Majesteit, de reize van *Hamburg* naar de zelve Geunieerde *Nederlanden* voort zettende, kwam in 't begin der maand January te *Wezel*, werwaards haar Hoog Mog. om de afreize gemakkelyk te maken, wyl hare Majesteit op 't uitterste Zwanger was, eenige Vaartuigen hadden gezonden. Zy trad in het Jagt der Heeren Gedeputeerden; maar weinig minder als drie uuren daar op geweest zynde, zo gevoelde zy het Barens-wee, en keerde daar op weder naar *Wezel*, alwaarze den 13. des middags verloste van een Prins, die 's avonds overleed. Onderwylen bleef zyn Czaarse Majesteit zig nog tot *Amsterdam* ophouden, daar hy ziek, dog in 't kort weder hersteld wierd. 1717. January. (a) ziet pag. 31.

Den Koning van *Groot-Brittannien*, den 19. January van *Hanover* vertrokken, arriveerde den 23. 's namiddags te *Uitrecht*. Hy trad zonder vertoeven in eene der Jagten, en kwam daar mee 's avonds te *Alfen*, houdende zyn nagt-verblyf in de Herberg de Star. 's Morgens wierd de reize verder tot aan *Vlaardingen* voortgezet, alwaar zyn Majesteit 's avonds ten zeven uuren aankwam, en op de Huizinge van *Vlaardingen* verbleef tot den 27. wanneer hy in het Koninglyke Jagt trad, in 't zelve op stroom zyn middagmaal hield, en die nagt ook sliep. 's Anderendaags (den 28.) was de wind gunstig, om naar *Engeland* over te steeken, dus zagmen alle de Jagten het Anker ligten, en op de middag in volle Zee geraken. De gelukkige overkomst van dezen Monarch, staat ons in 't vervolg te beschryven.

Tot besluit dezer Maand moet hier nog geplaatst werden, de Memorie van afscheid, door den Abt du Bois, Gezant des Konings van *Vrankryk*, by haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, aan dezelve in 't laatst van January overgegeven, luidende als volgd.

De Abt du Bois, Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris des Konings van *Vrankryk*, de beveelen uitgevoert hebbende die zyn Majesteit hem had toebetrouwd, om met den Heer Marquis de Chateauneuf te contribueeren tot herstelling der oude eenigheit, tusschen het Koningryk van *Vrankryk* en de *Vereenigde Provintien*, dewelke, na dat ze hare geboorte gekregen had, op de grondvesten van deze Republyk, zig zo lang gehandhaaft heeft, tot wederzyds voldoening en voordeel, maakt zig vaardig om na *Vrankryk* te keeren.

1717. January. Nademaal de Heere gezeegend heeft de goede meeningen van zyne Majesteit, van den Koning van *Groot-Brittannien*, en van U Hoog Mogende, voor de gemeene rust, door de gelukkige sluiting van eene drievoudige Alliantie, tusschen de Kroonen van *Vrankryk*, *Engeland* en Uwe *Republyk*, die geen ander oogwit heeft als de handhaving der Vreede in hunne Staaten, en de rust van *Europa*, en waar ontrent de eenparige toevloeijing van alle de Provintien der Republyk, niets overlaat dat tot voltoijing van zulk een heilzaam werk te wenschen zoud zyn, meend hy, dat hy zig kan bedienen van de vergunning die hy heeft, om na *Vrankryk* te keeren; maar hy heeft ordre, om, voor zyn vertrek, U Hoog Mogende te verzeekeren, dat zyn Majesteit en den Heer Regent, met een oneindig vermaak zien de vernieuwing van dezen band, van hare kant reeds verzelt met eene vrindschap, zo overeenkomende met de belangen van de *Republyk*, als met die van *Vrankryk* zelf; en die de tyden begint te doen herleven, waar in de Kroon van *Vrankryk* hare Vrinden en hare Vyanden erkende aan het gedrag, 't welk zy ten opzigt van de *Vereenigde Provintien* hielden; en om U de verzeekering te bevestigen, die hy U reeds van harentweegen gegeven heeft, dat zy oplettende zullen zyn, om U te doen gevoelen wezentlyke uitwerkingen van hunne goetwilligheit, en van de begeerte die zy hebben, om zig in alle gelegentheden die zig zullen opdoen, kragtdadelyk te laten gebruiken tot het geene aan de *Republyk* dienstig kan zyn, voor de veiligheit van hare Landen, de handhaving van hare Vryheit, en het voordeel van hare Onderdanen.

De Abt du Bois, onderregt van de gevoelens van zyn Majesteit, en van zyn Koninglyke Hoogheit, en willende dezelve helpen bevestigen en vereeuwigen, voor zo veel hy daar aan kan toebrengen, is zeer verlangende om rekenschap te gaan doen aan zyn Majesteit, en aan den Heer Regent, van de goede meeningen die hy bespeurt heeft in alle de Gedeputeerdens, die deel hebben aan de Regeering van de *Republyk*, en om dat getuigenis, 't welk hy aan de waarheit niet kan weigeren, te geven, dat hy in alle heeft erkent eenen even gelyken yver voor de openbare rust, eene waaragtige genegentheit voor de herstelling van eene opregte vrindschap met *Vrankryk*, een eerbiedigheit en eene oneindige deferentie voor zyn Majesteit, en een volkome vertrouwen in de doordringentheit, de wysheit en edele opregtheit van zyn Koninglyke Hoogheit.

Hy zal niet vergeeten de agting en de opmerkingen, die U Hoog Mogende hebben gehad voor de Ministers des Konings, dewelke in plaats van de zwarigheden te hebben vergroot, die zy in den loop van hare Negociatie zouden hebben moeten te boven komen, alleenlyk te roemen hebben over de gemakkelykheden en over de hulp, die zy in de opregtheit van U Hoog Mogende hebben gevonden.

De Abt du Bois erkent, dat hy met regt verdienen zoud van ondankbaarheit beschuldigt te worden, indien hy vertrok, zonder U Hoog Mogende te hebben gebeeden overtuigt te willen zyn van zyne groote erkentenis voor de goedheden, waar mede dezelve hem hebben vereert, dewelke, gevoegt by de,

eerbied,

eerbied, die hy voor haar heeft, hem verpligten om gelofte te doen van eene regtmatige en welgegronde eenzydigheit voor deeze magtige *Republyk*, en van eene opregte agting voor de Doorlugtige Leeden, waar uit dezelve bestaat. Het is door deze gevoelens, dat hy hoopt, wel ontfangen te zullen worden van zyn Majesteit en van den Heer Regent; en dat hy wil dat geheel *Europa* oordeele van zyne onderscheiding en van zyne opregtigheit. 1717. *February*

Hage *den* 28. *January* 1717.

Was getekent,

Du Bois.

FEBRUARY.

DE Artykelen tot een accommodement, tusschen de twistende *Poolsche* Natie, gereed zynde, zo wierd de Ratificatie den 30. January tot genoegen van alle Vredelievende uitgewisselt, en het houden van een Ryksdag tegens den eersten February vastgestelt. Nu was de Confederatie los gemaakt, en dus zagmen den Waywode van *Krakau*, uit naam van den *Poolschen* Adel, den *Fraustetsen* Starost wegens *Klein Polen*, en den Heer Scipio, reprezenteerende 't Groot Hertogdom *Littauwen*, hunne Complimenten van Dankzegging, aan den geweezen Maarschalk der Confederatie, voor desselfs dienst, afleggen. Wyders deden de *Poolsche* Grooten, welke tot de Confederatie hadden behoort, den 31. January te *Warschauw* een pragtige Intrede, hebbende den Heer Leduckowsky een gevolg van 500. aanzienlyke Edelen by zig; en na hem was den Kroons-Schryver de pragtigste, alhoewel de overige mede in Statieuze zwierigheit, d'een boven den andere, wilde uitmunten. Den volgenden dag hieldmen de zo lang begeerden Ryksdag, die ten langsten tot 's avonds ten zes uuren bleef duuren; zynde den Koning des morgens in de groote Zaal van het Paleys POLEN.

1717. Februari. Paleys op den Throon komen zitten, omringt van den *Poolschen* Adel en Senatoren, afwagtende de overige Heeren. Den voormelden Heer Leduckowsky, met zyn aanhang daar binnen tredende, en de eerbewyzingen aan den Koning afleggende, zo nam yder desselfs Competente Zitplaats; waar op men aanstonds voortging tot de Lezing der Ryks Constitutien, mitsgaders van het gesloten Tractaat en de Ratificatien; werdende daar mede wel vier uuren doorgebragt, en toen volgde verscheide aanspraken tot den Koning, die telkens, ter materie dienende, daar op antwoorde, en de meeste Grooten toeliet zyne hand te kussen, nemende den Heer Leduckowsky in't byzonder met veel Ceremonien zyn afscheid. Den Koning, van 's morgens ten tien, tot 's namiddags ten vier uuren op den Throon gezeten hebbende, ging toen met het gevolg naar de Hoofd-kerk, alwaar het *Te Deum*, onder 't Losbranden van Kanon, wierd gezongen; wyl hier mede nu alles, tot bylegging der verdeeltheden, scheen afgedaan. Immers zagmen de order, tot den uittogt der *Saxische* Troupen, werkstellig maken; dog het verblyf der *Russen* bleef onzeker.

VRANKRYK. VEELERHANDE stoffe, betreffende de *Fransche* Monarchie, hebben wy deze Maand aan de hand, om den Lezer voor te stellen; zullende voor eerst het vervolg van 't verschil tusschen de wettige Prinssen van den bloede en die der gewettigde, zeer omstandig komen te blyken, uit de volgende

Tweede Memorie van de Gewettigde Prinsen van Vrankryk, *briefsgewyze geschreven aan een voornaan Heer binnen* Parys.

Myn Heer,

GY doet my gelyk, en het is waar, dat ik in de Brief, die ik de eer gehad heb, van aan U.E. omtrent het einde van de maand van September te schryven, geen ander oogmerk gehad heb, dan om my te verklaren.

Ik geloof, dat ik niets in dezelve gezegt heb, dan het gene naauwkeurig is; als ook dat ik niets zonder bewyzen heb te voorschyn gebragt; voor het overige, indien het uit myne nasporingen blykt, dat het gene LODEWYK de XIV. ten opzigte van zyn twee Gewettigde zonen gedaan heeft, niet tegenstrydig is met de belangen nog het gevoelen van de Natie, dat niemant hier uit iets te vrezen heeft, en dat een zodanige verstandige schikking, van geen ander uitwerkzel zyn kan, dan om de algemeene rust te verzekeren; zo is het een

een voordeel voor deze Prinsen, maar hier uit moet men niet besluiten, dat ik partydig geweest ben, alzo dit voordeel niet aan dezelve wert toegeschreven, dan door de Voorbeelden, die ik aangetoont heb, en door de Aanmerkingen, die een iegelyk over deze Voorbeelden komt te maken. 1717. February

Indien de geenen, die over deze stoffe geschreven hebben, geen ander inzigt gehad hadden, dan om zig zelven te onderrigten, en het gemeen te verligten, als ik getragt heb te doen, zo zouden zy voorzigtiger geweest zyn, en niet dan zekere Geschiedenissen aangehaald, en niet dan vaste beginzelen gesteld, en uit dezelve niet dan redelyke gevolgen getrokken hebben.

Ongelukkig hebben zommigen door een overtollige yver, de zaaken op een buitensporige wyze behandeld, en hier in, zonder daar aan te denken, meer kwaad als goed aan de zaak gedaan, dewelke zy willen verdedigen. Schryvers van zodanige inborst verdienen des te weiniger Geloof, om dat zy, verre van de waarheit na te vorschen, het nergens anders op toeleggen, dan om die te veranderen, en overeenkomstig met hunne oogmerken te maken.

De twee Geleerden, onder uwe vrienden, die myne Brief onderzogt hebben, zyn Luiden van verstand en zagtzinnigheit, die zig nu aldus hebben gedragen. Het blykt in tegendeel, dat zy, zonder de eene of andere Party te omhelzen, alleen gedagt hebben om de verschillen van beide zyden te onderzoeken, en zig te laten onderrigten, om te leeren, waar eigentlyk de alderedelste Kwestie in bestaat, die zig ooit onder ons zal opdoen

En alzo hunne Aanmerkingen by UE. twyfelingen hebben veroorzaakt, zo is het niet dan al te regtvaardig, dat ik tragte, om dezelve uit de weg te neemen. By aldien ik my kom te bedriegen, zo is 't ten minsten ter goeder trouw. Ik onderwerp myne zwakke verligtingen aan uw Oordeel, en ik keur voor af goed, het geen, dat UE. uit dezelve zult besluiten.

Het komt U, myn Heer, en uwe twee Vrienden voor, dat het niet in 't geheel zeker is, dat Thierry de eerste Koning van *Austrasien*, Chilperic Koning van de *Soissons*, en andere Prinsen, die ik genoemt heb, niet dan Bastaarden hebben nagelaten, om tot de Kroon op te volgen, alzo 'er geene wettige waren; laat ons derhalven onderzoeken wat van de zaak is.

Als Clovis aan Clotilde trouwde, zegt (*a*) Gregorius de Tours, de alleroudste en allerwaaragtigste van onze Historieschryvers, zo had hy by een Byzit een zoon geteelt, genaamt Thierry. Tredegaire, die na Gregorius de Tours de alleroudste en allerzekerste van onze Historie-Schryveren is, (*b*) zegt de zelfde zaak van Thierry, en verklaart zig in dezelve uitdrukkingen. Waar blyft dan plaats overig om te twyffelen, dat Thierry geen Bastaard geweest is?

L Uwe

(*a*) *Rex valde gavisus sue eam conjuglo sociavit habens jam de concubina Filium nomine Theodoricum.* L. 2. C. 28. dat is; *de Koning zeer verheugt zijnde, heeft zig met haar in 't Huwelyk begeven, hebbende reeds by een Byzit een Zoon die Theodoricus genaamt wiert.*

(*b*) *Hist. Franc. Epitomata. C.* 20.

1717. Februari. Uwe Vrienden antwoorden, dat in eenige Texten van het *Roomsche* Regt, en in een Canon van het Concilie van *Toledo* (c) in het Jaar van 400 of 401, de Vrouwen die zonder goederen, zonder geboorte, en zonder plegtigheden getrouwt zyn, niet anders dan voor Byzitten gehouden werden, niet tegenstaande dezelve waarlyk getrouwt waren, aan Perzonen die ver boven dezelve verheven zyn. Zonder twyfel, myn Heer, om dat de Vrouwen van die zoort, meerder den stand van een Maitres, dan van een wettige Egtgenoot hadden.

Indien uit het Canon van dit Concilium blykt, dat deze zoorten van Huwelyken in die tyd in *Spanjen* toegelaten wierden, zo is dit geen gevolg, dat zulks het zelfde was in alle andere plaatzen, in welke men de *Roomsche* Wetten opvolgde. Tot getuigenis hier van dient het gene de H. Leo antwoorde op de Vragen, die hem door de Bisschop van *Narbonne* wierden voorgestelt: antwoorden, die van die Tyd af door de Bisschoppen van *Vrankryk* als voor Godspraken zyn aangenomen, en van woort tot woort in de Canons van hunne Concilien gevoegt, om voor hunne volkeren als een wet te dienen.

Ieder Dogter of Vrouw, zegt dezen Paus (d) *die gemeenschap met een Man heeft, is daarom zijne Vrouw niet; want, een andere zaak is het zijne Vrouw te zijn, en een andere zaak zijn Byzit te zijn. . . . . Die zijn Dogter aan een Man ten Huwelijk geeft, die een Byzit heeft, wort niet geoordeelt, van zijn Dogter aan een Man te geven, die reets getrouwt is, indien deze Man in het openbaar zijne Vrouw niet getrouwt heeft.* Woorden, die klaar bewyzen, dat deze Huwelyken van Conscientie, zoo als uwe vrienden dezelve noemen, verre van te *Romen* toegestaan te werden, niet anders dan voor zuivere Hoeteryen wierden aangemerkt, en dat, volgens de Taal van den H. Leo, die omtrent in het midden van de vyfde Eeuw stierf, de hatelyke naam van Byzit niet anders dan een Maitres betekende, en geenzints een getrouwde Vrouw, zelfs zonder Huwelyks goet, nog Ceremonien.

Maar

(c) *Si quis habens Uxorem fidelum, si Concubinam habeat, non communicet. Cæterum, qui non habet Uxorem & pro Uxore Concubinam habeto, Communione non repellatur, tantum, ut unius mulieris, aut Concubinæ ut ei placuerit conjunctione sit contentus.* Dat is: *Indien iemant een getrouwde Huisvrouw hebbende, daar en boven een Byzit heeft, zal niet mogen communiceren; dog voor het overige zal de gene die geen Huisvrouw heeft, en een Byzit voor zyn Huisvrouw houd, van de Communicatie niet verdreven werden, onder voorwaarde, dat hy met de Gemeenschap van eene Vrouw of Byzit, na dat het hem zal behagen, ook zal te vreden zijn.* 1 Concil. de Tolede Can. 17.

(d) Non omnis Mulier viro juncta, Uxor est Veri . . . itaque aliud est Uxor, aliud Concubina . . . . . si Filiam suam viro habenti concubinam in Matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam Conjugato dederit, nisi forte illa Mulier . . . Publicis Nupticis honestata videatur. Pag. 113. 1 Tom. *des anciens Concile. de France par le P. Sermond in Folio, chez Cramoisy* 1629.

Maar myn Heer, laten wy met uwe vrienden veronderstellen, het geen zekerlyk zo niet is, dat deze zoort van Huwelyken in die tyd overal in zwang gongen: konnen zy daar uit, indien zy het niet klaar doen blyken, dan volgens myn gevoelen een onmogelyke zaak besluiten, dat de Moeder van Thierry de I. van welke op geen een plaats in de Historien gemelt of gesproken wert, op deze wyze met Clovis is getrouwt geweest? 1717. February

Nogtans is dit iets dat men moet bewyzen, want hoe kan men anders voorgeven, dat Thierry geen Bastaart was? hebbende het woort van Byzit altoos, volgens het algemeene gevoelen, en volgens de natuurlyke zin betekent een Dogter, of niet getrouwde Vrouw, die zig door een Man laat misbruiken: men moet het in deze zin altoos op alle plaatzen verstaan, daar het voorkomt, indien het niet door de omstandigheden blykt, dat het anders moet uitgelegt werden.

Of konnen uwe Vrienden bewyzen, dat deze zoorten van Huwelyken, die men gedurende eenige tyd in *Spanjen* en in andere plaatzen, in welke men de *Roomze* Wetten opvolgde, heeft toegestaan, ooit onder de oude *Franzen* zyn in gebruik geweest, die zig nooit aan deze Wetten gehouden hebben?

De Wet der *Franzen* was de *Salize* Wet. En is in deze *Salize* Wet, die omtrent tagtig Titels of Hoofdstukken inhoud, wel een die deze Huwelyken toelaat? Is 'er wel een daar men iets in vind, dat hier na gelykt? ik heb ze alle met oplettenheit herleezen, en niets gevonden dat daar eenige gemeenschap mede heeft.

Clovis had naauwelyks den Ouderdom van zeventien Jaren bereikt, als zyn zoon Thierry geboren wiert. Men vind zomtyds wel jonge luiden, die zig met hunne zestien Jaren laten verleiden; maar zelden gebeurt hen dit, wanneer zy in deze Ouderdom volstrektelyk meester zyn, om een Vrouw na hunne keur te nemen: maar laat ons verder gaan.

Vind men in Gregorius de Tours, in Frodigaire, die na hem volgt, en in onze andere Historieschryvers van de eerste en tweede stam wel een eenige plaats, alwaar de hatelyke bynaam van Byzit aan een Vrouw gegeven wert, die waarlyk getrouwt is, hoewel zonder Huwelyks goed, nog plegtigheden? uwe Vrienden zouden ons vermaak aan doen, met ons deze plaatzen aan te wyzen, ik voor my weet 'er geen eenige.

Men vind 'er in tegendeel de hatelyke naam van Byzit, in tegenstelling van die van Vrouw. Men vind, dat Koninginnen byzitten van hare Mannen geweest zyn, voor dat zy hunne Vrouwen wierden. Zodanig was het gelegen met Fredegonde zo vermaart in onze Historien. Zodanig was het gelegen met de Koninginne Bellchilda, eerst een Byzit, en namaals een Vrouw van een Man, die haar met zyn eigen hand doodstak. Deze Barbaarsche en wreede Man was Theodebertus de II., oudste zoon van Childebertus de II. beide Koningen van *Austrasien*, de een na den ander. Blykt dan hier uit niet, dat de naam van Byzit niet dan in een kwade zin gebruikt wert, en dat onze oude Historieschryvers daar mede niet anders hebben willen betekenen, dan een zodanige Perzoon, die men hedendaags een Maitres noemt.

1717. Februari. Als Gregorius de Tours van Guntramnus (*e*) Koning van *Bourgondien* zegt, *dat hy aanstonds voor een Byzit een van zijne Huisgenoten, die een slavinne was, nam, en dat hy vervolgens aan een Dogter van qualiteit trouwde:* Wat is het anders dat hy hier mede wil zeggen, dan dat Guntramnus, voor dat hy aan een Dogter van qualiteit trouwde, tot zyn Byzit een slavinne had, die een van zyne Huisgenoten was?

Is dit de natuurlyke zin niet van de Woorden van de Historieschryver? en is het niet zodanige klare Woorden te verdrajen, met te zeggen, als uwe Vrienden doen, dat deze slavinne in waarheit de eerste Vrouw van Guntramnus was, en dat het niet dan na de Dood van deze slavinne was, dat deze Prins weder aan een Dogter van qualiteit hertrouwde?

Zegt de Historieschryver, dat de slavinne de Vrouw van Guntramnus was? zegt hy, dat deze Prins niet aan een Dogter van qualiteit hertrouwde, dan na de dood van de slavinne? niets van deze natuur [w]eet in Gregorius de Tours, nog in Fredegaire gevonden; waarom schryft men dan aan de zelven, en dat zonder eenig Fondament, gedagten toe die zy nooit gehad hebben? en gedagten die zo strydig tegens de regtmatige en natuurlyke zin van de Text van den een en den ander zyn?

Zonder twyfel myn Heer, gedenken uwe Vrienden niet meer aan die Sententie van den H. Leo, in zyne Decretale Brief aan den Bisschop van *Narbonne*, (*f*) *dat zijn Byzit te verstooten, en vervolgens een Vrouw te nemen, niet is twee malen te trouwen; om dat*, zo als deze Paus zegt, *een andere zaak een Vrouw is, en een andere zaak een Byzit*: laat ons tot onze Historieschryver wederkeeren.

Als Fredegarus van Thierry de II. Koning van *Bourgondien*, (*g*) een Prins, die door zyn Grootmoeder Brunehaut in de Debauchie was opgetrokken, zegt, dat hy in den Ouderdom van vyftien Jaren een Zoon by een Byzit had, en dat hy in de volgende Jaren nog drie andere Zonen teelde, kan dit wel anders verstaan werden, dan dat Thierry Maitressen had, by welken hy vier Zonen geteelt had?

Te zeggen, dat deze vier Princen Zonen van een en dezelfde Moeder waren, die aan Thierry getrouwt was, is niet dan lonter inbeelding: want, zegt Fredegarius dat zy van een en dezelfde Byzit geboren waren? zegt hy dat deze Byzit waarlyk de Vrouw van Thierry was? in tegendeel, zo geeft hy op

(*e*) Guntramnus autem primo Venerandam ejusdam suorum Ancillam pro concubina Thoro subjunxit; postea vero Marcatrudem, Filiaca Magnarii in Matrimonium accepit. L. 4. C. 25.

(*f*) Ancillam a Thoro abjicere, & Uxorem accipere, non Duplicato Conjugii, sed profectus est Honestatis, aliud est Nupta, aliud Concubina pag. 123. Tom. 1. *des anciens Conciles de France par le P. Sermond.*

(*g*) Fredeg. Chronique Cap. 21. 24. 29.

op een andere plaats te kennen, (*h*) en dat in nadrukkelyke Termen, dat Thierry niet trouwde, dat hy door gewelt Byzitten had, en dat uit de schandelyke gemeenschap, die hy met deze Byzitten had, vier kleine jongens voortgekomen waren. 1717 *February*

Een kragtig bewijs na myn gedagten, dat in de Taal van deze Autheur de hatelyke naam van Byzit niet anders dan een Maitres betekent.

Wanneer in de zelfde Tredogirus van Dagobert de I. gezegt wert, (*i*) dat hy te gelijk drie Vrouwen had, die met de Titel van Koninginne vereerd wierden, en zo vele Byzitten, dat men het getal van dezelve niet noemen kan, kan men daar uit dan wel verstaan, dat deze Monarch, die niet boven de vyf of zesendertig jaren leefde, zo vele wettige Vrouwen de een na den ander getrouwt heeft? ik laat zulks zeer gaarn aan het oordeel van de allerpartydigsten over, en bid hen, om my te zeggen, of 'er wel een redelijk begrip is, dat deze passagie aldus kan uitleggen?

Gy ziet dan, myn Heer, dat de hatelyke naam van Byzit by onze oude Historieschryvers niet anders betekent, dan een Maitres, en geenzints een getrouwde Vrouw, zelfs zonder Huwelyksgoed of Ceremonien. Waar uit dat ik dan vryborstig kan besluiten, dat Thierry de I. Koning van *Austrasien*, die een zoon van een Byzit was, zo als Gregorius de Tours zegt, zekerlyk een Bastaart was. Een hoedanigheit, die deze Prins niet belettede, die de

L 3 oudste

(*h*) Cœpit Vir Dei (*S. Colomban*) cum increpare, cur Concubinarum adulteriis misceretur, & non potius Legitimi Conjugii solaminibus frueretur, ut Regalis Proles ex honorabilis Regina procederet & non potius ex Lupanaribus videretur emergere. . . . . . Verebatur enim (Brunechaud,) si abjectis Concubinis Reginam Aulæ præfecisset. . . . . Filios *Theodorici* quos *de adulterinis permixtionibus habebat*, ad Verum Dei addudicit. *Fredeg. Clevoni*, C. 36. dat is: *de Man Gods*, *de* H. Colomban *heeft hem begonnen te bestraffen*, *waarom dat hy zig met de Hoereryen van Byzitten vermengde*, *en zig niet liever met het vermaak van een wettig Huwelijk vertroostede*, *op dat uit een eerlijke Koninginne een Koninglijke spruit zoude voortkomen*, *dan zig door Hoereryen schijnen uit te mergelen*. . . . .

. . . *Want Brunehaut vreesde*, *dat hy*, *zijne Byzitten verstotende*, *een Koninginne in het Hof zoude halen*. *De Zonen van Theodoricus*, *die hy uit* hoeragtige vermengingen *had*, *bragt hy by de Man Gods*.

(*i*) Luxuriæ supra modum deditus tres habebat ad instar *Salomonis* Reginas & plurimas Concubinas. Reginæ hæ tres erant *Nantechildis*, *Wulfegundis* & *Berchildis*, nomina Concubinarum, eo quod plures fuissent increvit huic Chronicæ inseri. *Fredig. Chroniq.* C. 60. dat is: *aan de Overdaad ten allerhoogsten overgegeven zijnde*, *had hy op het voorbeeld van Salomon drie Koninginnen*, *en zeer vele Byzitten*. *Deze drie Koninginnen waren* Nantechildis, Wulfegundis, *en* Berchildis, *de namen van de Byzitten*, *die zeer velen in getal geweest zijn*, *zal men in deze Chronijk niet voegen*.

1717. oudste van de vier Zonen was, die Clovis naliet, om deel in zyne successie
February te hebben, en dat hy zelfs niet een zodanig groot deel had, dan die van zyne broeders te zamen, welke, hoe wettig die ook mogen geweest hebben, niet gelyk met het zyne waren.

Laat ons tot andere Voorbeelden overgaan, dewelke gy in twyfel trekt.

Ja, myn Heer, ik stem toe, aan uwe twee Vrienden, dat Chilperic Koning van *Soissons* geenzints wettig was. En hoe zoude hy het dog konnen geweest zyn? hy, die een Overspeelder was, en ter zelver tyd in Bloedschande leefde.

Clotarius de I. trouwde voor de eerstemaal in het jaar van 517. aan Ingonde: omtrent vyf jaren daar na voor de tweedemaal aan Aregonde, zuster van Ingonde. In het jaar van 524. voor de derdemaal aan Gondioche eene Weduwe. In het jaar van 530. voor de vierdemaal aan Radegonde. In het jaar van 536. of 37. voor de vyfdemaal aan Chunsene; en ten laatsten in het jaar 555. voor de zesdemaal aan Valdrado, weduwe van zyn Agterneef Thibaut, Koning van *Austrasien*.

By Ingonde had hy vijf Zonen en een Dogter. De allerbekentsten van deze vyf zijn.

Charibert, Koning van *Parys*, die in 't Jaar 570. in de ouderdom van omtrent 50. jaren stierf.

Goutran, Koning van *Bourgondien*, die in 't jaar 593. in de ouderdom van 69. jaren, zommige zeggen 71. stierf.

En Sigebert, Koning van *Austrasien*, die in het jaar 575. niet boven de 40. jaren oud zijnde, door twee Moordenaars omgebragt wiert.

Van Aregonde kwam niet voort dan Chilperic, Koning van *Soissons*, die omtrent in het einde van September van 't jaar 584 op het Kasteel van *Chelles* vermoort wiert.

By Chunsene had hy de Prins Chramne, die in het jaar van 560. zelfs op order van zyn Vader, levendig met zijne Vrouw en twee Dogters in een Hut van stroo verbrant wiert.

By de drie andere Vrouwen had Clotarus geene kinderen.

Men kan niet net zeggen, op welke tijd alle deze Vrouwen gestorven zyn. Dog dit is zeker, dat Ingonde, die de eerste was, ten minsten tot het jaar van 535. geleeft heeft, nademaal zy in dat jaar in de kraam is bevallen van Sigebert, Koning van *Austrasien*.

Clotarus wettiglyk geene anderen hebbende konnen trouwen, voor dat zy dood was, of voor zyn Huwelijk in behoorlijke Forme was vernietigt; zo volgt hier noodzakelijk uit, dat alle de anderen, die hy trouwde, in die tyd, dat zijn eerste vrouw nog leefde, niet dan Byzitten waren; en dat by gevolge de kinderen, die hy by de zelve teelde niet wettig konde zyn. Chilperic was dan een Bastaart, om dat hy niet lang voor de dood van Indegonde geboren wiert, die de Zuster van zyn Moeder en de eerste Vrouw van zijn Vader was.

Zullen uwe Vrienden zeggen, dat Bloedschande alstoen onder Luiden van de eerste en tweede Rang geoorloft was? en hoe konnen zy zulks zeggen, na-

nademaal men zeer gemakkelyk uit zo veel Concilien bewyzen kan, die in die tyd in *Vrankryk* (*k*) gehouden zijn, dat 'er geen eenige is, die zodanige Misdaad niet ten uittersten verdoemt. 1719. *February*

Zal men zeggen, dat Clotarus deze zes vrouwen niet trouwde, dan de eene na de andere? maar, hoe zoude men zulks konnen zeggen? want, behalven dat, volgens deze onderstelling, Ingonde, die de eerste was, drie of vier malen zoude moeten verstooten en weder aangenomen zyn; een zaak, des te minder waarschynelyk, om dat daar van geen een woort door alle de Historieschryvers van die tyd gemelt wert; en dat het boven dien zeker is, dat zy een van zyne Vrouwen was, die hy het meest beminde: zo kan men ligt bewyzen, dat hy 'er verscheide op een en dezelfde tyd gehad heeft.

(*l*) Gregorius de Tours verhaalt, dat *Ingonde* hem verzogt hebbende, dat hy hare zuster aan eenig groot Heer wilde doen trouwen, Clotarius op staande voet na deze schoone zuster toegong, en dat hy, in haar behagen scheppende, dezelve zelfs trouwde; en daar na tot de Koninginne zeide, dat hy, geen magtiger nog groter Heer, dan zig zelfs kennende, hare zuster getrouwt had, om de eene en de andere des te meerder eer aan te doen.

Te zeggen, dat de veelheit van vrouwen in die Tyden onder de *Franzen* niet verboden was, is iets, dat men nooit zoude konnen bewyzen. Waren de *Franzen* van deze eerste tyden ook geen Christenen? en is het wel onder de Christenen geoorloot geweest, om verscheide vrouwen gelyk te hebben? Ik ben verwondert, dat uwe vrienden, die ik voor Perzonen van oordeel houde, hier over de geringste twyffeling gehad hebben.

Daar is geen meerder waarschynelijkheit in het geen zy in de derde plaats zeggen, dat de Prinsen Chramne en Chilperic, voor wettigen moeten doorgaan, als ter goeder trouw geboren zijnde uit het Huwelijk van hare Moeders; want hoe kan men staande houden, dat de Moeder van de een en den ander ter goeder trouw is getrouwt geweest, alzo zy niet onkundig waren, dat Clotarius, als hy haar ten Huwelyk nam, reets getrouwt was.

Hoe groten Bastaart dat Chilperic ook was, zo liet hy egter niet na, om met zijne wettige Broeders te deelen, en al zo wel als zy Koning te zijn; want het in die tijd de gewoonte was, dat de Bastaarden zo wel als de anderen hunne Vaderlijke Goederen erfden, en ook zo wel als de anderen tot de Kroon opvolgden.

Thibaut, Koning van *Austrasien*, wat uwe Vrienden ook van hem mogen zeggen, was niet minder een Bastaart dan Chilperic, Koning der *Soissons*.

Van wien was Thibaut een zoon? van Theodobert zijn Voorzaat, en van een

(*k*) *Concile d'Age can.* 61. 1 *d'Orleans can.* 18. *d'Auvergne can.* 12. 111. *d'Orleans can.* 10. 111. *de Paris can.* 4. *p* 172, 181, 243, 257, 315. 1 *Tom. des anciens Conciles de France, par le P. Sermond in Folio chez Cramoisi* 1629.

(*l*) *Greg. de Tours. l.* 4. *c.* 3.

1717. February een Dame Deuteria genaamt, die Theodebert getrouwt had, hoewel zijn Vrouw nog leefde; een zaak die zo scherp als 'er een zijn kan, en door de (*m*) Canons verboden is.

Theodebert was van zijn kant omtrent twee jaren aan Visigarde getrouwt geweest. Thibaut was derhalven van de eene en andere zyde een Bastaart, en in overspel geboren. Niettemin zo stelden hem de volkeren, na de dood van zijn Vader, hoewel de Zoon nog maar een kind was, op den Throon; en by gevolg zo is het waar, dat de Bastaarden onverschillent zo wel als de Wettige succederen, om dat het de volkeren aldus begeerden.

Sigebert de II. Koning van *Austrasien*, is 't vierde voorbeeld, waar van ik in mijn brief kom gewag te maken; hy was een zoon van Dagobert de I. en van een jonge schoonheit, op welke Dagobert op het oogenblik dat hy haar zag verliefde. Was deze jonge Perzoon Ragnetrude genaamt, de Vrouw van Dagobert, in die tyd als Sigebert in de waerelt kwam, of wiert zy het eerst daar na? ik vraag het aan uwe Vrienden: men kan hier in niet mistasten, om dat (*n*) Fredegarius, een Historieschryver van die tijd, de moeite genomen heeft, om in zyne kronyk de namen van alle de Vrouwen van Dagobert aan te tekenen.

Ragnetrude niet van het getal zijnde, en by gevolg niet anders aangemerkt konnende werden dan als een Maitres van die Prins, hoe kan dan de Prins, die zy by hem had, wettig geweest zijn? deze zoon, hoe onwettig hy ook was, regeerde niet te min by het Leven van zijn Vader, en bekwam door het Regt van Eerstgeboorte het allergrootste gedeelte van zijn Nalatenschap.

Dit standvastig en eendragtig gebruik, gedurende de eerste stam in agt genomen, begon allengskens een weinig in de tweede te veranderen; zodanig dat de natuurlijke Zonen omtrent het einde van de negende Eeuw, niet meer tot de Kroon geroepen wierden, dan by gebrek van de wettige Prinsen.

Karel den Grooten nogtans, die, zo als het my schijnt, gelegenheit tot deze verandering gegeven heeft, liet egter niet na om in het jaar 813, in de plaats van zyn Zoon Pepin, drie jaren van te voren gestorven, Bernard een Bastaartzoon van Pepin, tot Koning van *Italien* te verklaren.

Dat Bernard niet anders dan een natuurlyke Zoon van Pepin geweest is; daar voor hebben wy een goede Borg.

Deze Borg is Thegan, Aartsbisschop van *Trier*, een Man van groot aanzien, niet alleen ten opzigte van zyne deugden, maar ook van zyn geboorte, een man die Bernard, (*o*) gekent had, en in groote agting was by den Keizer Lo-

(*m*) *Ziet pag. 436. 1 Tom. des anciens conciles par le Pere Sirmond.*

(*n*) Tres habebat ad instat *Salomonis* Reginas. . . . Reginæ vero hæ erant *Nantechildis*, *Wulfegundis* & *Berechildis*. *Chroniq.* C. 60. Dat is: *Hy had ingevolge het voorbeelt van Salomon, drie Koninginnen . . . . en die drie Koninginnen waren* Nantechildis, Wulfegundis en Berchildes.

(*o*) *Bernardus* Filius nomine *Pipini*, & ex Concubina natus. C. 22. *p.* 280. 2 *Tom. de la Collection de Duchesne.*

Lodewyk de goedertierene. Deze allergeloofwaardigste getuige, zegt, *dat het by een Byzit was*, dat Pepin, Bernard gehad heeft. 1717. Februarij

Indien uwe Vrienden antwoorden, dat het woord van Byzit hier ter plaatze geen Maitres betekent, maar een Vrouw die zonder plegtigheden getrouwt is, zo eisch ik, dat zy zulks bewyzen, en verzoek hen, dat zy ons willen aantonen, dat de Moeder van de jonge Bernard, van welke geen een woort van alle de Historieschryvers van die tyd gerept wort, op deze wyze getrouwt geweest is.

Deze Huwelyken zijn in tegendeel altoos zo weinig gedoogt geworden, dat in de vyftiende Canon van het Concilie van Pepin, in het Paleis van *Vernon*, gehouden, met nadrukkelijke woorden gezegt wert, (*p*) *dat de Huwelijken, het zy van Edelen of Onedelen, alle in't openbaar moeten voltrokken werden.*

Ik zoude my aan zodanige onwederleggelyke antwoorden konnen houden; nogtans, om U Lieden meer en meer te overtuigen, en om indien ik kan de twyfelingen, op te lossen, die men U lieden ingeprent heeft, zo wil ik wel voor de tweedemaal naaukeurig onderzoeken, wat het woort van Byzit eigentlyk by onze Historieschryvers betekent, en voornamelyk by die van de tweede stam.

Als Eginhardus, een man die aan het Hof van Karel den Grooten zeer bekent en geagt was, en die het Ampt van Secretaris bekleede, zegt, dat deze Prins by een (*q*) Byzit Pepin toegenaamt Bossu had, die in 't jaar van 792. een zamenzweering, tegens zyn Vader maakte, moet men dit in deze zin verstaan, dat de Moeder van deze wederspannige zoon geen Maitres geweest is, maar in der daad de Vrouw van Karel den Grooten, hoewel zonder eenige plegtigheden getrouwt? indien dit aldus is, zo zouden de andere Vrouwen van Karel den Grooten, om dat deze Huwelyken in stilte gedaan, egter onverbreekbaar waren, hoewel men die niet in 't openbaar had voltrokken, niet dan Maitressen geweest zyn, om dat men op geen eenige plaats vind, dat die Prins, volgens de Plegtigheden in die tyd gebruikelyk, de moeder van deze wederspannige zoon verstoten heeft.

Volgens de getuigenis van Paul Diacre, een man die by Karel den Grooten in agting was, (*r*) *had deze Keizer Pepin, voor dat hy getrouwt was, by een jonge Dogter Himiltrude genaamt.* Dit woort van jonge Dogter geeft zeer wel te kennen, dat zy geen Vrouw was.

De Sterrekundige, die het Leven van Lodewyk de Goedertierene geschre- M ven

(*p*) Ut omnes Homines Laici publicas Nuptias faciant, tam Nobiles. *Pag.* 32. *&c.* 2 *Tom. des Concile du Pére Sirmond.*

(*q*) Erat ei Filius nomine Pipinus ex concubina natus. *Eginhardus de Vita Caroli Magni* 2 *Tom. Duchesne pag.* 101.

(*r*) Habuit ante Lugale conjugium ex Himiltrude nobili Puella Filium nomine Pipinum. Pag. 262. 2 *Tom. Duchesne.* Dat is: *Hy had voor zijn Wettig Huwelijk by Himiltrude, een edele Dogter, een zoon die Pipin genaamt wiert.*

1717. Februarij ven heeft, in wiens dienst hy was, verklaart zig in zodanige naauwkeurige uitdrukkinge over de Geboorte van Pepin, dat 'er geen plaats overig is, om daar aan te twyfelen, wanneer hy zegt, (*s*) *dat Lodewijk alzo gevoelig als de Koning van Italien geraakt wiert, over de zamenzweering van Pepin, hun natuurlijke Broeder*. Is 'er wel iets van meerder kragt om te bewyzen, dat Pepin zekerlyk een Bastaart was, en dat by gevolg de hatelyke naam van Byzit, by de Schryvers van die tyd, niet anders dan een Maitres betekent?

Na de dood van Luitgardo, (*t*) de vierde Vrouw van Karel den Grooten, die op den 4. Juny in het Jaar 800. zonder kinderen stierf, had hy nog vier Byzitten, niet tegenstaande hy by de zestig Jaren oud was. Eginhardus, die dezelve kende, heeft haar alle vier genoemt, als ook de zes kinderen, die van haar gekomen zyn.

Veronderstelt, zo als uwe Vrienden doen, dat Karel den Groote deze Byzitten, de een voor en de andere na, getrouwt heeft, zo zoude het egter in deze Prins een groot teeken van ongebondenheit zyn, van in zyne ouderdom binnen den tyd van 12. of 13. Jaren tot vier reizen toe getrouwt en hertrouwt te hebben, na dat hy reets van te voren nog vier malen was getrouwt geweest.

Maar, myn Heer, waar hebben uwe Vrienden gevonden, dat deze vier Byzitten wettige Vrouwen geweest zyn? hebben zy deze ontdekking in een Historieschryver van die Tyd gedaan? verre daar van af; want alle de Historieschryvers en Geslagtkundigen van de tyd van Karel den Grooten af, hebben alle, zo als Egerhardus verhaalt, eendragtig gelooft, dat deze Prins Maitressen had, en dat hy by dezelve op verscheide tyden 10. of 11. Bastaarden, zo zonen als dogters, gehad heeft.

De gedagten om deze kinderen te wettigen, in et staande te houden, dat zy gene Bastaards zyn, is maar voor een korten tyd bekent geweest. Het zoude genoeg zyn, dat men die maar eenvoudig verwierp; nogtans om alle twyfeling weg te nemen, die zig daar omtrent zoude mogen opdoen, zo laat ons zien waar op die gegront is.

Is-

(*s*) Hieme Transacta una ad Patrem egrediuntur; uno tamen audito officiante eorum pluremam ala critatem, eo quod compererunt, Fratrem suum naturalem Pipinum contra commudem patrem Rebellionem meditatem, *Tom. 2. Duchesne pag.* 289. Dat is: *Na dat de Winter voor by was, keerden zy tegelijk na hun Vader te rug, dog wierden zeer gevoelig geraakt, als zy gewaar wierden, dat hunne natuurlijke Broeder Pepin, tegens de gemeene Vader een aanslag gesmeed had.*

(*t*) Defuncta Fastrada, Luitgardem Alamannam duxit, de qua nichil Liberorum tulit: post cujus Mortem quatuor habuit concubinas &c. *Tom. 2. Duchesne pag.* 100. Dat is: *Na het overlyden van Fastrada, heeft hy Luitgarde Alamanna getrouwt, by welke hy gene kinderen gehad heeft: na welkers dood hy vier Byzitten hadde enz.*

Is het dat deze Keizer, in enige van zyne Capitulatien, deze Huwelyken heeft goedgekeurt, van welke uwe Vrienden zo veel gesproken hebben; of dat de hatelyke naam van Byzit in deze Capitulatien geen Maitres betekent, maar een Vrouw, die in der daad getrouwt is, nogtans zonder Bruidschat of Plegtigheden; in 't geheel is het tegendeel bekent, Karel den Groote keurt in dezelve goed het oordeel dat de H. Leo, byna voor vier Eeuwen geleden, over deze zoorten van Huwelyken gegeven had, en zegt met deze Paus, (u) *Een andere zaak is een Vrouw, een andere zaak een Byzit. Die zijn Dogter aan een Man ten Huwelijk geeft, die een Byzit heeft, moet daarom niet geoordeelt van zijn Dogter aan een getrouwt Man te geven, ten minsten zo deze Man in 't openbaar zijn Byzit niet getrouwt heeft.* En op een andere plaats, zegt hy met de H. Leo, en gebruikt zyne eige woorden: *Het is niet tweemaal te trouwen, als men een Byzit verstoot, en daar na een Vrouw neemt.* Waar op is dan het denkbeelt van uwe twee Vrienden gegrond, dat de Byzitten van Karel den Grooten, wettige Vrouwen geweest zyn. En dat die Prins deze Byzitten de eene na de andere getrout heeft?

1717. Februáry

Karel den Grooten, zeggen zy, heeft zodanige schoone Ordinantien gemaakt, om de zeden van zyne Volkeren te verbeteren, dat 'er geen waarschynelykheit altoos is, dat zyne zeeden zodanig verdorven zouden geweest zyn, als van hem gezegt wort. Welke lofstuitingen hebben de Pauzen en Concilien niet aan zyne Godvrugtigheit gegeven? men heeft hem onder het getal van de Heiligen geplaatst, en men vind nog hedendaags Kerken in *Vrankryk*, *Vlaanderen* en *Duitsland*, die een Feest tot zyn Eer houden. Het is waar, maar daar zyn 'er ook anderen, (x) alwaar men op den Dag van zyn overlyden maar een dienst voor hem doet. Is het aldus dat men Geschiedenissen wederlegt, door Lieden van die tyd verhaalt, Lieden, die zekerlyk niet verdagt zyn, en welke niemant ooit beschuldigt heeft, dat zy in eerbied of yver voor Karel den Grooten gemanqueert hebben?

Hy zoude de eenigste niet geweest zyn, die schoone Wetten gemaakt, en die zelfs niet onderhouden had. Zynden wel schoonder dan die van zyn kleinzoon Karel, bygenaamt le Chauve? en egter moet men toestaan, dat 'er byna nooit een Prins geweest is, die dezelve meerder dan hy heeft onderhouden.

Wat aangaat de lofstuitingen, weten uwe Vrienden niet, het geen men al voor lange tyd gezegt heeft; dit heeft geen betrekking op Karel den Groten.

 een

(u) Non omnis mulier viro juncta uxor est Viri . . . . aliud & uxor, aliud Concubina *pag.* 1039. *du Recueil des capitulaires par Mr. Baluze Tome* I. Non est conjugii duplicatio, quando Ancilli relicta uxor assumitur, sed profectus est honestatis. *ibid.* Quicunque Filiam suam Viro habenti concubinam in Matrimonium dederit, non ita accipiendum est quasi eam conjugate dederit &c. *Dans le même Tome. pag.* 1046.

(x) te *Aken*, *Metz* enz.

1717. een groot Prins zonder twyfel, en die de Godsdienst beminde, ik spreek niet
February dan in het algemeen: zyn uwe Vrienden onkundig, zeg ik, in het geen al voor lang gezegt is, dat, hoe minder lof de Prinsen verdienen, die zig doen vrezen, hoe meer men hen die geeft. Deze fout is te vergeven; want de allerингetogenste Luiden, wanneer zy daar toe gelegenheit hebben, maken geen zwarigheit van zig aan de zelve schuldig te maken; en de loftuitingen van Prinsen in dit geval, zyn verre van hen opgeblazen te maken, niet dan verstandige vermaningen, om hen tot de deugt op te wekken.

Het Concilie te *Auvergne*, gehouden in 't Jaar van 535. onder Theodobert, Souverein van deze Provincie, en Koning van *Austrasien*, noemt deze Prins (y) *een zeer Godvrugtig Koning*, niettegenstaande dat deze gedebaucheerde Prins nog geen jaar te voren in 't openbaar de Vrouw van een Man getrouwt had, die nog leefde. Wat heeft men niet al van de Koninginne Brunehaut gezegt, en welke lof heeft de Paus Gregorius egter aan haar niet gegeven? dit is waar dat 'er in het stuk van Historien weinig staat te maken is, op alle loftuitingen die men aan magtige Luiden geeft, dewelke men ontzien moet, nog op die met welke men dikwils na hun dood, om welstaanshalven, hunne Lykpredikatie opschikt.

Ten laatsten, myn Heer, zo schynt het my niet iets tegenstrydig te zyn, ten minsten voor zo ver als men uw gezegt heeft, dat Karel den Grooten gedebaucheert geweest zynde, egter zeer gelukkig is, om dat niemant twyfelen kan, of hy heeft voor zyn overlyden een zeer ernstige Penitentie gedaan. Hy had een harde kastyding nodig, om zo wel zyne eige swakheden te verzoenen, dan de genen, die hy in zommige van zyne Dogters had verdragen, en al het menschelyk bloed, dat hy in zo vele Oorlogen uit loutere staatszugt geplengt had.

Maar, myn Heer, indien uwe Vrienden zodanig jaloers zyn, om den Keizer te regtvaardigen van de swakheden, die men aan hem toeschryft, zo behoorden zy ten minsten het zelve te zyn, om hem te verdedigen tegens de verwyten, die men hem gedaan heeft, over de weinige regtvaardigheit tegens zommigen van zyne kinderen geoeffent.

Pepin le Bossu, had regt tot de successie, en als de oudste van zyn kinderen had hy, zo als het aan my voorkomt, op welke wyze men het ook beschouwt, of het meeste gedeelte of ten minsten zo veel als de anderen moeten hebben. Indien men veronderstelt, dat hy onwettig was, zo is het gemeen gevoelen: dat hy daarom geen minder regt had, om dat de Gewoonte tot

(y) Cum in Nomine Domini congregante Sancto Spiritu, consentiente Domino nostro gloriosissimo piissimoque Rege Theodeberto in Arverno urbe sancta Synodus convenisset. 1 *Tom. des Conciles de Sermond*, *pag.* 241. Dat is, *als in de Naam des Heeren en bystand van den H. Geest, en met toestemming van onze allerdoorlugtigste en allergodvrugtigste Heer de Koning Theodebertus, de Heilige Synodi in de Stad van* Auvergne *was byeen gekomen.*

tot die tyden toe de Bastaarden had toegelaten: en met veel sterker reden, indien men haar wettig veronderstelt, als zommige van de hedendaagse Schryvers voorgeven, was het een onregtvaardigheit om hem uit te sluiten. 1717. February

Ondertusschen had Pepin le Bossu, voor dat hy zelfs tegens het Leven van Karel den Grooten had zamen gezwooren, het verdriet gehad, van drie van zyne jongere Broeders beschonken te zien, de een met het Koningryk van *Italien*, de andere met het Koningryk van *Aquitanien*, en Karel de oudste van deze Koningen met verzekeringen, van in de groote Staaten van zyn Vader te zullen opvolgen. Alles was voor de zonen van Hillegarde geschikt, en daar bleef niets over voor Pepin, nog voor de drie andere zonen, die Karel den Groten in zyne oude Dagen by zyne Byzitten gehad heeft. Dit is het eerste voorbeeld van natuurlyke zonen van onze Koningen, die hun Vader niet opgevolgd hebben, in eenig gedeelte van zyne Staaten.

Deze verandering, die geen andere Reden had, dan de buitensporige genegentheit van Karel voor zommigen van zyne kinderen, wierd aanstonds zo weinig goedgekeurd, dat het volk na de dood van Louis le Begue, de twee zonen, die deze Prins by een Vriendinne, Ansgarde genaamd, gehad had voor Koningen erkende; een vriendinne, die hy, uit een onderwerping voor de wille van zyn Vader, genoodzaakt was te verlaten, om aan de Koninginne Alix te trouwen, die Moeder van Karel de eenvoudige was.

Dat deze Vrindinne waarlyk de vrouw van Louis le Begue geweest is, is iets dat men niet kan zeggen, om dat het niet blykt, dat zy om gewigtige oorzaken door een Kanonniek vonnis is verstoten geworden.

Het is waar, dat in de eerste Tyden de Egtscheiding in *Vrankryk* heeft plaats gehad, maar alleen in zeekere Gevallen, en om oorzake, die zeer klaar waren; dit is het geen dat (z) Marchulphus heeft aangemerkt, alvorens dat hy toestaat, dat een Brief van Egtscheiding mag verleent werden.

Een Concilie, langen tyd voor dat gehouden (a) heeft de getrouwde Lieden geëxcommuniceerd, die Egtscheiding deden, en weder hertrouwden, voor dat de

(z) Certistrebus & probatis Causes inter Martium & Uxorem repudiandi Locus patet. *L.* 2. *C.* 30. 2 *Tom. du Recui el des Capitulaires par M. Baluze p.* 423. Dat is: *Dat in zekere zaken en om gewisse oorzaken de Egtscheiding tusschen een Man en Vrouw plaats heeft.*

(a) *Concile d'Agde en* 506. *Can.* 25. Hi vero seculares qui conjugale Consortium culpa gravione demittunt, vel etiam demiserunt, & nullas Causas Discidei probabiliter proponentes, propterea sua Matriomonica demittunt, ut aut illicita aut aliens præsumant, si antequam aput Episcopos Cumprovinciales Caussus Diffidei dixerint, & primus Uxores quam Judico damnentur, abjecerint, à Communione Ecclesiæ & sancto Populi Cætus pro eo quod Fidem & Conjugia maculent, excludantur. P. 166. 1 *Tom. des Conciles de P. Sirmond.* Dat is: *deze wereldlijken, die door een zware schult de Huwelykze zamenwooning verlaten, of reets hebben verlaten, en gene waarschynelijke oorzaken van Egtscheiding*

1717. de oorzaken van de egtscheiding door de Bisschoppen van de Provintie voor
February genoegzaam verklaard waren. Dit Reglement, gemaakt in de eerste tyden, van de eerste stam (b) wierd door Karel de Groten goedgekeurd, en in dezelfde uitdrukkingen hernieuwt, in het begin van de twede; waar uit dan volgt, dat de Egtscheidingen nog regtvaardig, nog wettig waren, indien 'er niet van te voren een Oordeel was gegaan, waar door de oorzaken voor van waarde te zyn verklaard wierden.

Voor dat Louis le Begue aan de Koninginne Aliz trouwde, was 'er toen wel een Vonnis, door het welke hy van Ausgarde gescheiden wierd? dat blykt geenzints. Lodewyk verliet haar met leedwezen, om dat hy haar zeer teder beminde; en hy verliet haar echter zonder plegtigheden in agt te nemen. Een zeer kragtig bewys, volgens myn Oordeel, dat het Banden van Liefde en geene Banden des Huwelyks waren, door welke hy zig aan haar verbonden had.

Hoewel dat de Zonen van Louis le Begue, hoe onwettig dezelve ook waren, alle beiden na hem geregeerd hebben, zo belet dit voorbeeld niet, dat de order van de successie in het Carlovingiaansche Huis ongevoeliglyk ten opzigte van de Natuurlyke Zonen veranderde. Zy deelden niet meer gelyk met de anderen, en kwamen niet dan de Wettige Prinssen tot de Kroon.

Aarnout Zoon van Carloman, Koning van *Beyeren*, succedeerde niet in zyne Staaten, dan na zyne Oomen van Vaders zyde, die jonger Broeders van Carloman waren. Na de dood van hen was 'er van het Carlovingiaansche Huis geen wettige Prins meer overig, dan Karel de eenvoudige, Koning van *Vrankryk*, maar Karel was zo leelyk uitgeschilderd, en de Westersche Franschen, en de Volkeren van *Duitsland*, hadden zodanige afkeer van hem, dat de geenen die hem veragteden, Aarnout voor hem aannamen.

De Koning Lotharius, ik meen Lotharius Koning van *Vrankryk*, Zoon van Lodewyk de IV, d'Outremer Lotharius zeg ik, liet twee Zonen na, een Wettige, die Lodewyk de Vde, laatste Koning van de tweede stam was, en een Bastaard Aarnout genaamd, die door de bescherming van Hugues Capet, Aartsbisschop van *Rheims* wierd, dien hy daar na zo veel moeijelykheit aan deed.

Lodewyk overleden zynde, zo gaf zig Aarnout zyne natuurlyke Broeder niet voor Erfgenaam uit, maar liet aan zyn Oom Karel, Hertog van Neder *Lotharingen*, de eer en moeite over, om de Successie te betwisten; en vry ver van zyne Pretentien tegen te staan, waagde hy te vergeefs zyn leven en eer, om aan hem de Kroon te verzorgen.

Het

ding voorstellende, daaromme hunne Huwelijken verbroken, om of ongeoorlofde of vreemden aan te gaan, indien zy van te voren aan de Bisschoppen van hunne Provintie de oorzaken van hunne oneenigheit niet hebben bekent gemaakt, en hare Vrouwen eerder verstoten, dan die door het Regt veroordeelt zyn, zullen van alle gemeenschap van de Kerk, en van de Heilige Vergadering van het Volk, om dat zy het Geloof, en het Huwelyk besmetten, uitgesloten werden.

(b) *Pag.* 1092. *du I Tom. du Recueil des Capitulaires par M. Baluze.*

Het is op deze wyze, dat allengskens door de tyd het nieuwe gebruik is ingevoerd, die het Regt der Bastaarden zo ver verminderd heeft, dat zy niet dan na de Wettige Prinssen konnen succederen: een Regt, dat altoos in kragt blyft, om dat de gewoonte die het zelve tot nu toe heeft ingevoert nooit verworpen, of vernietigt is geworden. 1717. Februarv.

Alhoewel, dat in de derde stam het geval alleen, in het welk de Bastaarden tot de Kroon konnen succederen, nog niet gebeurt is, zo zyn zy dog altoos van tyd tot tyd hier toe bekwaam geoordeelt geworden; en Suger en Rigord, zyn hier geloofwaardige getuigen van. Men kan niet twyffelen aan het geen deze onberispelyke Mannen, die zo wel van de gewoontens en zeden van hunne tyd onderrigt waren, in dit geval zeggen.

Is'er wel iets kragtiger dan de getuigenis van Suger (*c*) die sprekende van Lodewyk den Groten, en van zyne natuurlyke Broeders, zoons van den Koning Philippus de I. en van Bertrade van *Montfort*, de derde Vrouw van den Hertog van *Anjou*, zegt, dat hy aldien Lodewyk had komen te overlyden, een van zyne Broeders hem zoude opgevolgt hebben.

Te zeggen, als uw Vrienden doen, dat het niet zeker is, dat de Zoon van Bertrade en van Philippus de I. alzo wel als de Zoon en Dogter van Agnes van *Meranien*, en van Philippus Augustus niet wettig geweest zyn; is een onnozel uitvlugt, van 't welk men zig alleen bedient, om dat men anders niet kan antwoorden.

In welke woorden drukt zig Suger uit, als hy van Bertrade, de Moeder van de Broeders van Lodewyk den Groten spreekt, (*d*) zegt hy datze in waarheit de Vrouw van Philippus was? verre daar van af, want uit de spreekwyze, die hy gebruikt, blykt klaar, dat zy het niet was. Indien de Moeder geen Vrouw was van de Prins, die haar onderhielt, konnen de Zoon en de Dogter, die van deze Prins en haar wierden voortgeteelt, dan Wettig geweest zyn?

Philippus voerde in 't jaar van 1093. Bertrade weg, en trouwde een jaar daar na met haar, niettegenstaande dat zy nog een Man in 't leven had, en zyne Vrouw ook nog leefde. Om deze oorzaak wiert Philippus geëxcommuniceert. Hy bleef zeven of agt jaaren lang onder de Ban van de Kerk, en wiert

(*c*) Cum Regis Ludovici Frater Philippus de Super inducta Andegavense... Honorem Montelherei & Medunteris... obtinuisset Philippus tanto ingratus beneficia recalcitrare: erat enim Amalricus de Monteforte... Avunculus ejus, Fulco Comes Andegavensis... Frater ejus, Mater etiam his omnibus potentior...

Hoc etiam neum & Matrem & Filios & totam efferebat Progeniem, ut se de Regis Ruina quacunque Occasione Contingeret, alter Fratrum succederes Suger de Vita Ludovici Grossi Regis. Tom. 4. de la Collection de Du Chesne pag. 298. & 299.

(*d*) De super inducta Andegavense ibid.

1717. February wiert van dezelve niet eer dan in 't jaar van 1102. ontslagen. Waarom konnen dan de zoon en de dogter, die in deze tusschentyd uit de schandelyke vermenginge van Philippus en Bertrade gebooren wierden, geen Bastaarden zyn?

Op welke wyze spreekt (e) Rigard, van Agnes van *Meranien* niet, met dezelfde uitdrukkingen als Suger van Bertrade spreekt. Hy houd haar niet voor de Vrouw van Philippus Augustus.

Philippus was voor de eerste maal aan Izabelle van *Henegouwen* getrouwt, die in de maand van Maart in het jaar 1190. stierf; en voor de tweede maal aan Izemburge van *Denemarken*, die in de maand van July in 't jaar van 1236. kwam te overlyden. Deze twede vrouw moede zynde, zo haast hy met dezelve getrouwt was; zo dede hy gedurende den tyd van drie jaren alles wat in zyn vermogen was, om dit Huwelyk te vernietigen; dog dat niet willende gelukken, zo trouwde hy in 't openbaar aan Agnes, dogter van Berthold de IV. Hertog van *Meranien*, in het jaar van 1196, en leefde met haar vier of vyf jaren lang. Agnes stierf in 't jaar van 1201. uit spyt, dat Philippus genoodzaakt wiert haar te verlaten, en zyne Vrouw Izemburge weder te nemen. Hoe konnen dan de zoon en de dogter van Agnes en Philippus geboren, wettig geweest zyn? ik geloof niet, myn Heer, dat hier iets tegen kan ingebragt werden.

De andere twyfelingen, die myne berispers uw ingeboezemt hebben, schynen my niet beter gegront te zyn.

Hoe hebben zy uw konnen zeggen, dat het niet dan de wettige Prinsen zyn, die van het Koninglyke bloed bennen? Als de Koning hun vader dezelve voor zyne kinderen erkent heeft, zyn zy dan niet van zyn Huis, en voeren zy wel een andere toenaam, dan die van het Huis van *Vrankryk*: het is een algemeen gebruik in alle regeerende Huizen, en tot getuigenis hier van, dienen beide Don Juan van *Oostenryk*, en de grote Bastaart van *Savoyen*, zo vermaart in onze Historie ten tyde van François de I.

Hoe hebben uw deze Critiquen konnen zeggen, dat volgens de Fondamenteele wet van staat nooit andere Prinsen, dan de wettige bekwaam geweest zyn, om tot de Kroon te konnen succederen Het geen zeker is, en zo zeker dat men geen oorzaak heeft, om daar aan te twyfelen, is, dat 'er geen wet is, nog ooit geweest heeft, door welke de Gewettigde werden uitgesloten, en dat verre van daar, dat deze Wet veronderstelt, dat die waaragtig was, en tot een hoeksteen gedient heeft, om die doorlugtige Staat te grondvesten, die zodanige lange tyd gestaan heeft. Het is in tegendeel waar, dat Clovius de I. tot aan Philippus Augustus, dat is te zeggen, gedurende de zeven eerste eeuwen van de Monarchie, de Gewettigde zonen van de Koningen tot de Kroon gesuccedeert hebben, en daar toe bekwaam zyn geoordeelt geworden.

Geloofc,

(e) Eodem, Anno 202. Maria Superinducta Domino disponente viam Universæ Carais ingressa est. *Tom. 5. Du Chesne* pag. 14.

Gelooft, myn Heer, nog my nog uwe Vrienden, onderzoekt onze Historieschryvers, ik wyze uw onbeschroomt na dezelve. Het is van hen, dat gy zult leeren, welk het gevoelen van de Natie van alle Tyden af over het tegenwoordig verschil geweest is. 1717. *February*

Te vergeefs ontrust gy uw zelfs, over het geen uwe Vrinden voorgeven, dat het geen Lodewyk de XIV. tot voordeel van zyne Gewettigde kinderen gedaan heeft, de Regten van het Volk kwest; nadien hy in tegendeel niet gedaan heeft, dan, na dat hy te voren rypelyk had overwogen en onderzogt, of dit met de gewoontens van de natie overeenkomstig was; en het is alleen om zig na dezelve te voegen, dat hy zyne twee natuurlyke zonen niet geroepen heeft, om tot de Kroon te succederen, dan na de wettige Prinsen, alzo de Natie, die zedert een lange tyd, zonder onderscheit, alle de zonen van Koningen had aangenomen, in het toekomende heeft goetgevonden, om geene Gewettigden, dan by gebrek van Wettigen, te ontfangen.

Indien de Staten van *Vrankryk*, op order van den Koning byeen vergadert, met zyne toestemming verklaarden, dat zy deze Gewoonte afschaften, en begeerden dat in het toekomende niet dan wettige Prinsen tot de Kroon zouden mogen succederen, zo zouden de gewettigde Prinsen hier tegens niets in te brengen hebben, maar zouden, uit gehoorzaamheit voor de bevelen van de Natie door zyne Majesteit goetgekeurt, zig met de Rang moeten te vreden stellen, die men aan dezelve zoude komen te geven. Maar nademaal deze zo bekende en over oude gewoonte, tot nu toe, niet is afgeschaft of vernietigt geworden; zo is'er niemant, die niet zien kan, dat het geen tot hun voordeel gedaan is, nog tegens de Belangen, nog tegens de Regten van de Natie strydig is.

Te zeggen, als uwe vrinden, datmen aan hen onregtmatig de Eere en Rang gegeven heeft, die de Wettige Prinsen genieten, is, na het schynt, het Koninglyk Gezag aan te tasten, en dat op een plaats, waar over de Koning moet jaloers zyn, alzo'er niemant behalven zyne Majesteit is, die Regt heeft, om in zyn Koningryk de rang van een ieder te reguleren, en eeren uit te deelen. Indien de Prinsen van den Bloede zedert een of twee Eeuwen eenige bezondere eeren bezitten, is het niet van den Koning, dat zy die gekregen hebben?

Ten laatsten, myn Heer, de Luiden, die uw willen doen begrypen, dat men het getal van de Prinsen van den Bloede niet kan vermeenigvuldigen zonder dezelve te verkorten, hebben zonder twyffel hier op niet gedagt. Indien het gebeurde, dat Lodewyk de XV. een talryke Nakomelingschap naliet, het welk men ten hoogsten wenscht, en dat de Prinsen van den Bloede van hunne zyde insgelyks deden, zoude daarom hunne waardigheit verminderen? neen zonder twyffel, nooit zal dezelve een krak krygen, zo lang zy die ondersteunen zullen, zo als onze Prinssen heden doen, door hunne Perzoneele verdiensten, door hunne Onderdanigheit aan den Koning, en door hunne yver voor den Staat.

Onder Jean, onder Karel de V. en onder Karel de VI. heeft men in *Vrank-*

1717. *ryk* van dertig tot veertig Prinssen van den Bloede gehad, uit de Huizen van
February Orleans, Anjou, Berry, Bourgogne, Alençon, Evreux, Bourbon, en Artois, alle Takken van het Koninglyke Huis en ook daar voor erkend. Was deze talryke Meenigte schadelyk aan den Staat? verre van daar, zy was de steunzel en luister daar van, die dezelve ontzaggelyk by de Onderdanen en vreemdelingen maakten.

Voor het overige, myn Heer, neem ik de verontschuldigingen niet aan, die gy maakt, van my deze twyffelingen voorgestelt te hebben. Verre van zulks kwaad te vinden, ben ik des te meer daar over verheugt, dat hoe meer men die ophelderd, hoe meer men de waarheit ontdekt. Indien gy 'er nog eenige overig hebt, of dat uw nieuwe te binnen komen, zo zal ik tragten om dezelve op te lossen, zo haast als UE. aan my daar van zult kennis gegeven hebben.

Den 30. *December* 1716.

Ik ben &c.

Aangaande het werk der berugte Pausselyke Constitutie, was thans den onderstaanden Brief, door de Priesters van het Oratorie der Stad *Nantes* aan den Kardinaal de Noailles geschreven, met den druk gemeen gemaakt.

Myn Heer,

DE Kerk van *Vrankryk* doet overal horen de eenpatige stem van hare toejuigchingen; alles we'ergalmd daar van, zelfs buiten de uitterste palen van het Koningryk, en alle de herten zyn verblyd, dat den Hemel U Eminentie heeft laten geboren worden en bewaard, om het Geloof van het Evangelium in de dagen der verzoeking te handhaven. Wy zyn maar, myn Heer, het zwakste gedeelte der Kudde: ondertusschen kunnen Wy de gevoelens en de uitdrukkingen van onze blydschap niet agterhouden; Wy komen dezelve met vertrouwen uitstorten voor de voeten van U Eminentie, en aan dezelve verzeekeren, dat niemand meer deel neemd als Wy, in de glory van Uwen voorspoed, en dat Wy niet ophouden dien God te danken, die U doet zeegepralen in Jezus Christus.

Wy zullen altyd in eeren houden den Prelaat, dien de Heere over onze Hoofden gesteld heeft, niettegenstaande Wy het ongeluk hebben, in zyne ongenade te zyn: maar wy zullen opentlyk zeggen, dat de belangen van U Eminentie, de onze zyn; dat geen geweld Ons zal kunnen scheiden van de Waarheid, die Gy verdedigd; en dat Wy met U verwerpen eene Constitutie, die den haat geteeld heeft, die de dwaling heeft gebaard, en die een aanzienlyk dog ongelukkig vervoerd Gezag heeft verrascht, en uit de handen van den Opperssten Herder der Kerk gescheurd.

Dit

Dit zyn, myn Heer, de gevoelens, die Wy hebben geput in de Vergadering, waar van Wy de eere hebben Leeden te zyn; en Wy zyn overtuigd, dat het de Geest is van den geenen dieze regeerd. Maar al waren Wy onder Vreemdelingen en Vyanden van de goede zaak, Wy zullen 'er nooit andere gevoelens van hebben, en Wy zullen tot U Eminentie zeggen: *Wy zyn Uwe, ô David, ende met U zyn Wy, Gy Zoone Isai! Vrede, vreede zy U, ende vreede Uwen Helperen, want het is zigtbaarlyk, dat Uwe God U in zyne bescherming genomen heeft.* 1719. February

Dit zyn, myn Heer, de betuigingen, die Wy de vryheit neemen aan U Eminentie te doen. Wy zyn met de uitterste toegenegentheit en het diepste ontzag, &c. &c.

Ook had de geestelykheit van *St. Etienne du Mont*, den 22. January aan den Kardinaal de Noailles, om zyn Eminentie af te raden, van de handen te leenen tot een vergelyk, omtrent de aanneming der Constitutie, eenen wydlopigen Brief, door wel 60 Kerkelyke Perzonen onderteekent, overgegeven; in de welke zy zig bedienen, onder anderen, van deze aanmerkelyke uitdrukkingen.

Wy kunnen niet geloven, myn Heer, dat U Eminentie genegen is, eene Bulle te ontfangen, tegens dewelke het geroep van het Geloof zo algemeen en zo aanhoudende is; of dat Gy, omze verdraaglyk te maken, een middel zoud willen gebruiken, onbekend aan onze Vaderen, en zonder voorbeeld in de Kerkelyke Historie. Een middel, volgens het welk *men alles zoud kunnen aannemen en alles verdoemen*, en dat, *een couleur van waarheid aan de Dwaling, en een schyn van dwaling aan de Waarheid* gevende, alles betwistbaar en onzeker zoud maken, en in de Kerk invoeren de *verderffelyke vryheid, van heden te verbannen, het geen wy gisteren gecanoniseerd hadden*, en van onder Kerkschendige Censure te brengen, de besluiten des Concilien, de Geloofs-Articulen, en de woorden van de Eeuwige waarheit zelfs; een middel eindelyk, tegens het welk altoos zouden uitschreeuwen de Eenvoudigheit des Geloofs, de Christelyke Opregtigheit, en het Regt dat men schuldig is aan een Autheur, die, door zo dikwils herhaalde betuigingen, zulke uitmuntende blyken geeft van de zuiverheit zyner gevoelens.

Vergun, myn Heer, dat Wy ons aan Uwe voeten werpen, en dat Wy U met nedrigheit, en met al het vertrouwen dat Uwe goedheit Ons inboezemd, vertoonen, dat de Bulle tegenwoordig is, het geenze was toenze eerst te voorschyn kwam, en dat de verwondering, waar mede zy alle de gemoederen aanstonds aandeed, nog dezelve is: dat de schranderheden van 't menschelyk verstand, *de weezendlyke gebreeken*, dieze behelsd, niet kunnen verbeeteren: dat het in de magt van niemand is, de Bulle iets anders te doen beteekenen, als het geenze door haar zelfs te kennen geeft; en dat de Katholykste verklaringen niet kunnen regtvaardigen een Decreet, 't welk altoos zyn zal het geen

 het

1717. het is, *onafhangelyk van alle verklaring*, en dat alle de voorzorg, die men by het
February ontfangen daar tegens zoud mogen neemen, ongetwyfeld zal overhoop werpen.

Wy hopen nog, myn Heer, van Uwe Vaderlyke Liefde, dat Gy niet kwalyk neemen zult de vryheit, welke Wy ons aanmatigen, om U te zeggen, dat Wy niet zouden gelooven, dat onze Conscientie ons toelaat, *de aanneeming van de Constitutie toe te stemmen, met hoedanige verklaring dezelve ons ook zoud kunnen voorgesteld worden*, &c.

Boven dit alles, hadden die van de geestelykheit der Parochy van *St. Roch* in *Parys*, tegens de Constitutie eene kragtige en ronde verklaringe gedaan, schryvende uit dien hoofde den 27. January aan den Kardinaal de Noailles deze navolgende Brief, door wel 33. Priesters onderteekent.

Myn Heer,

DE Geestelykheit der Parochie van St. Roch, kan voor U Eminentie niet veinzen, dat zy ontroerd is geweest over de algemeene verspreide geruchten, dat Gy op 't punt stond van de Constitutie Unigenitus aan te neemen:

De regtmatige vrees, van over Ons den vloek te halen, waar mede God, door den Profeet, de zulke dreigd, die stilzwygende blyven, wanneer het tyd is om te spreeken, verpligt Ons, Onze stem te voegen by die van zo veele Ordres en Gemeenschappen van Uw Bisdom, om de vryheit te neemen, van aan U Eminentie met eenvoudigheit, en zonder omwegen, te verklaaren:

1. Dat geene Verklaring, hoedanig die ook zy, de Waarheit veilig kan stellen, of dienen om de Constitutie te doen aanneemen; dat hoe meer de Verklaringen overeenkomstig zullen zyn met de Waarheit, hoe meer zy strydig zullen wezen met de Bulle; en datze klare en overtuigende bewyzen zullen worden, dat men ze volstrektelyk moet verwerpen.

2. Dat alle conditioneele aanneeming zo veel tegenstand en wederlegging zal ontmoeten als een zuivere en enkele aanneeming; en dat ze, in plaats van iets toe te brengen tot herstelling der Vreede, eene eeuwige bronaar van verdeeldheit zal wezen, wanneer sommige de Verklaringen en andere de Constitutie verwerpen.

3. Dat den Autheur der Zeedelyke Aanmerkingen de zuiverheit van zyne meening, en van zyne gevoelens zo klaar geregtvaardigd heeft in zyne Protestatie en in zyne Schriften, dat men niet zonder onregtvaardigheit de Censure van de Bulle op hem kan toepassen, en dat men in tegendeel een openbaar getuigenis aan zyne onnozelheit verschuldigt is.

4. Wy zyn verpligt om aan U Eminentie met een zeer diep ontzag te verkla-

klaren, dat wy Uw voorbeelt niet zouden kunnen navolgen, indien Gy (dat God verhoede) U verklaarde voor eene aanneming der Bulle met uitleggingen. 1717. FebruarY.

Voorts blyven wy met eene diepe eerbiedigheit en met de onschenbaarste getrouwheit &c. &c.

In dezen tyd kwam zeer onverwagt, door de schielyke dood van den Heer Daniel-François Voizin, open te vallen eene der aanzienlykste bedieningen van dit Koningryk, namentlyk Kantzelier en Zegelbewaarder. De tyding wegens dit overlyden wierd aanstonds aan den Hertog Regent gebragt, die ylings den Heer d'Auguesseau, Procureur Generaal, by zig ontbood, en tot hem zeide, *ziet ik make u Kantzelier van* Vrankryk, *want Voizin is doot.* Dezen Procureur Generaal scheen daar over ontzet, en betoonde zig wat agterlyk, als of hy tot zulk een gewigtig Ampt veel te gering, en gantsch onbekwaam was; dog zyn Koninglyke Hoogheit klopte hem op de schouder, zeggende, *maakt hier geen excuzen, ik geve het u, 't is een goede brok; recommandeert my nu slegs iemant, om in u plaats Procureur Generaal te werden*; waar op gemelden Heer den Advokaat Generaal Joly de Fleury recommandeerde, en welke keur zyn Koninglyke Hoogheit mede approbeerde. Deze nieuwe verkiezing behaagde geenssints de Jezuiten, welke aan den overledenen een yverig voorstander van haar Collegie verloren, en dierhalven hare Kerk met rouw gewaat behingen, maar men zag in tegendeel het gemeen veel vreugde-vuuren branden: Door het snood Jezuitendom was het, dat den laatst overleden Koning Lodewyk de XIV. den Heer Voisin, op voorspraak van Madame de Maintenon, van d'eene Charge tot de ander, en eindelyk tot de Importantste Bediening van 't Koningryk verhief; welk Ampt aan den bezitter de eerste rang, naast de Prinssen van den bloede, komt te geven. Hy wierd den 6. February met weinig statie in zyn Parochie Kerk van *St. Servaas* begraven, en was de man, die de Zegels had gehegt aan 't Edict, waar by de gelegitimeerde bastaard Prinssen, de Regten en Prerogativen, als Prinssen van den Bloede, ontfingen; ja die het Testament des overleden Konings met zodanige Clauzulen wist te dicteeren, welke het Parlement van *Vrankryk* nu t'eenemaal kwam te verwerpen.

By eene Declaratie des Konings, wierd aan zyne Onderdaanen geboden, van zig alvorens den eersten December des Jaars 1717. te moeten

1717. February. ten ontslaan van hare portien in Schepen, toebehoorende uitheemze Natien; of anders van dezelve den geheelen eigendom te verkrygen; zo mede tot uitsluiting der kinderen, geboren in de Steden van *Italien*, *Spanjen*, en *Portugaal*, tusschen opregte of genaturalizeerde *Franschen*, en de Dogters aldaar, van de Regten en Privilegien, welke de *Fransche* Natien in de gemelde Landen had. Over dit laatste Artykel zagmen den Ambassadeur van *Spanjen* veel moeite aanwenden, om't zelve kragteloos te maken, en te doen vernietigen, dog hy konde zyn oogmerk niet bereiken. In nog een andere Declaratie, tot vermindering der Pensioenen, vondmen de volgende aanmerkelyke expressien; *Dat, niet tegenstaande de Pensioenen, door den overleden Koning gegeven, op den dag van zyne dood met volkome regt vernietigt zyn, hebbende deszelfs toeleg niet geweest, om de kroons inkomsten, door giften en mildadigheden tot boven den loop zyner Regeering te verbinden, men egter dezelve wel eenigzints wilde aanmerken als schulden van den Staat, en ten minsten daar van een gedeelte over laten, om de zodanige gunstelyk te handelen, die van den overleden Koning eenige weldaden verdient hadden, het zy met hun lyf en leven te wagen, of wel door andere Perzoneele diensten, of uit aanmerking van eene doorlugtige geboorte, dog beroofd van stevige geldmiddelen*; zullende derhalven voortaan de gene, die een Pensioen trekken van 10000. Livres en daar boven, in het toekomende maar trekken drie vyfde, die van 6000. tot 10000. twee derde, die van 3000. tot 6000. drie vierde, die van 1000. tot 3000. vier vyfde, en die van 600. tot 1000. vyf zesde; blyvende op den ouden voet die van 600. en daar beneden, meest ten tyde van het overlyden des Konings gegeven aan zommige Officieren der Troupen, en andere, welke dat onderhoud bezwaarlyk konden ontbeeren. Men zoude de Pensioenen van *St. Louys* ordre, nog ook die der Officieren van 's Konings Troupen niet verminderen, en geen nieuwe geven, aan wie het mogt zyn, tot dat de nu in wezen bevondene, door afsterving of aanstelling in andere bedieningen, op twee Millioenen gebragt waren; blyvende egter 500000. Livres gerezerveert, om de tegenwoordige goede diensten te vergelden.

Den Pretendent van de *Groot-Brittannische* Kroon, moetende, uit hoofde der (a) nieuw gesloten Alliantie, de Stad *Avignon* verlaten, zo was al voor eenige tyd, op ordre van 't *Fransche* Hof, den Heer Luitenant Generaal Dillon derwaards geschikt, om hem zulks aan te kondigen,

(a) ziet pag. 64.

digen; en dat hy zig over de *Alpes* naar *Italien* geliefde te begeven. 1717.
Deze slegte boodschap had ook den Maarschalk d' Huxelles aan de Koninginne Weduwe van *Engeland* te *St. Germain* gebragt, invoegen hare Majesteit ordre gaf, om alles tot hare aftogt uit *Vrankryk* gereed te maken. Weinig dagen daar na kwam tyding, dat den Pretendent het verzoek van 't *Fransche* Hof mede bewilligt had, en zig vervaardigde om den 12. February uit *Avignon* te vertrekken. Op deze tyding wierd de Acte van Ratificatie, aangaande de gesloten Alliantie, naar 's *Gravenhage* afgezonden, en des wegens de volgende Artykelen, uit de *Latynsche* en *Fransche* taale overgezet, gemeen gemaakt. February

NAdemaal de allerdoorlugtigste en allermagtigste Vorst en Heer GEORGE, door Gods Genade Koning van *Groot-Brittannien*, *Vrankryk* en *Ierland*, Hertog van *Brunswyk* en *Lunenburg*, Keurvorst van het Heilige *Roomsche Ryk* enz.; en de allerdoorlugtigste en allermagtigste Vorst en Heer LODEWYK de XV. door Gods Genade Allerchristelykste Koning; en de Hooge en Mogende Heeren STATEN GENERAAL der *Vereenigde Nederlandsche Provintien*; ten allerhoogsten begeeren, om de Vrede, die tusschen hunne Koningryken en Heerschappyen respectivelyk is vastgestelt, vaster te maken, en alle oorzaken van agterdogt, die de rust van hunne Heerschappyen op eenigerhande wyze zoude konnen verstooren, van nu af aan in 't geheel weg te nemen, en ten laatsten, de Vriendschap, die onder dezelve bloeid met nieuwe banden verders nog sterker toe te trekken, noodzakelyk geoordeelt hebben, om deze heilzame oogmerken te bereiken, van onder zig eindelyk over een te komen, en het tegenwoordige Verbond van onderlinge bescherming op te regten, ten welken einde,

I.

Dat van dezen Dag af, tot in Eeuwigheit, zal zyn en blyven een ware vaste en onschendbare Vrede, een opregte en innerlyke Vriendschap, en een nauwe Confoederatie en Unie, tusschen de gemelde doorlugtigste Koningen, hunne Erfgenamen en Successeurs, en de Heeren Staten Generaal, de Landen, Gewesten en Steden onder hunne respective Heerschappyen gelegen, en der zelver Onderdanen en Inwoonders, zo binnen als buiten *Europa*, en dat die aldus bewaart en onderhouden werd; dat de in Vrede zynde Partyen malkanderen ter goeder trouw, onderling alle voordeel en nuttigheit toebrengen, en alle schade en ongelyken, op de beste wyze, zo als zy konnen, verhoeden en weeren.

II.

Alzo men door ondervinding geleert heeft, dat de Nabuurschap van dengenen, die by het leven van Koning Jacobus de II. den Titel van Prins van *Walles*, en na deszelfs overlyden die van Koning van *Groot-Brittannien* heeft aangenomen, bewegingen en onrust in *Groot-Brittannien*, en de Heerschappyen

1717. Februa'ry pyen van het zelve zoude konnen verwekken; zo is overeengekomen en geordineert, en de allerdoorlugtigste en allerchristelykste Koning verbind zig door dit tegenwoordig Tractaat, dat hy zal te weeg brengen, dat de bovengemelde Perzoon uit het Graafschap *Avignon* zal vertrekken, en onmiddelyk in de Gewesten, over het *Alpische* Gebergte gelegen, zyn verblyf gaan nemen, na de ondertekening van dit tegenwoordig Verbond, en voor dat de Ratificatien van het zelve zelfs zullen konnen uitgewisselt werden. De allerchristelykste Koning, om deze Wil van zyn Gemoed des te klaarder te doen blyken, niet alleen in het heilig en onschenbaar onderhouden van alle Verbonden en Overeenkomsten, aan welke de *Fransche* Kroon, ten opzigte van de gemelde Perzoon, al voor lang verpligt is, maar ook om in het toekomende alle oorzaak van agterdogt en mistrouwen weg te nemen, beloofd en verbind zig op nieuw, voor Hem, zyne Erfgenamen en Nakomelingen, dat hy nooit t'eeniger tyd, direct of indirect, ter Zee of te Land, eenige Raad, Hulp of Bystand, in Geld, Wapenen, Ammonitie, Voorraad van Oorlogscheepen, Soldaten, Schippers, of op eenige andere wyze aan den voorsz. Perzoon zal geven, of verstrekken, die den bovengemelde Titel zig aanmatigd, of aan andere perzoonen, wie die ook zouden mogen zyn, dewelke, Volmagt van hem hebbende, na dezen, of in openbaare Oorlog, of door heimelyke zaamensweeringen, of Oproeren en Rebellien, de rust van *Groot-Brittannien* zouden konnen verstooren, en zig tegens de Regeering van zyne *Brittannische* Majesteit kanten. De voorgemelde Allerchristelykste Koning, beloofd en verbind zig daarenboven, dat hy van nu af aan nooit in het toekomende aan de bovengemelde Perzoon magt zal geven, van naar *Avignon* te rug te keeren, of om door eenige Landen, onder de Heerschappy van *Vrankryk* gelegen, door te trekken, onder voorwendzel van naar *Avignon* of *Lotharingen* te rug te keeren, of in 't geheel in eenig gedeelte van zyne Heerschappyen een voet te zetten, veel minder aldaar te woonen, onder wat andere naam of schyn het ook zoude mogen zyn.

III.

De voorgemelde Allerdoorlugtigste Koningen, en de *Staten Generaal* beloven en verpligten zig onderling, dat zy alle toevlugt of schuilplaats zullen ontzeggen, aan de Onderdaanen van die Bondgenoot, die voor Rebellen verklaard zyn, of daar voor verklaard zullen werden, zo haast diergelyke Requisitie door degeen, van de in Vreede zynde, zal gedaan zyn, voor wiens Onderdaden deze Rebellen zullen zyn gehouden; en dat zy ook de bovengemelde Rebellen zullen nootzaken, om uit hunne onderlinge Heerschappyen, binnen den tyd van agt dagen te vertrekken, na dat de Minister van de gemelde Bondgenoot, de voorsz. Requisitie in Naam van zyn Heer zal gedaan hebben.

IV.

De voorgemelde Allerchristelykste Koning, om des te overvloediger te doen blyken, hoe verre zyn Koninglyk Gemoed genegen is, om de volle executie uit te voeren van alles, waar over men van te voren met de Kroon van *Vrankryk* is overeengekomen, zo ten opzigte van de Stad *Duinkerken*, als alle

andere

andere zaaken te verrigten, die aan den Koning van *Groot-Brittannien* noodzakelyk hebben gescheenen, tot de volkomene Destructie van de Haven van *Duinkerken*; als ook, op dat eindelyk alle agterdogt in 't geheel mag verdwynen, van een nievwe Haven by het Kanaal genaamt *Mardyk*, of die plaats tot eenige andere gebruiken bekwaam te maken, dan tot uitstorting van de Wateren, die dat Gewest anderzints zouden overstroomen, en tot een gemeene Haven, die noodzakelyk is voor de Inwoonders van dat gedeelte van *Nederland*, om levensmiddelen en onderhoud te bekomen, en niet dan door Schepen, die niet meerder dan zes voeten breed zyn, zal mogen gebruikt worden; zo neemt zyn Allerchristelykste Majesteit op zig, en belooft van alles te zullen uitvoeren, waar over door de Heer d'Iberville, Ambassadeur van den Allerchristelyksten Koning, te *Hamptoncourt*, al voor lang is overeen gekomen, zo als die in het Memoriaal, gedateert den 19. dag van September in het Jaar des Heeren 1716. uitgedrukt staan, en door de Heeren Vicomte van Townshend en Methwin, Secretarissen van Staat van *Groot Brittannien*, en ook van den voornoemde Heer d'Iberville ondertekent zyn, welkers inhoud hier volgt. 1717. February

Uitlegging van 't geen in het 4. Artikel van het Tractaat, ten opzigte het Kanaal en de Sluizen van Mardyk, *moet geinsereert werden.*

(1.) Dat de grote Passagie van de nieuwe Sluis van *Mardyk*, die 40. voeten wyd is, tot de grond zal gedistrueert, en gevult werden, dat is te zeggen, met weg te nemen de laage Fondamenten, Planken, Paalen, en alle andere Materialen langs deszelfs geheele lengte, en de Hoofden daar van te verheffen, waar van het hout en de materialen zullen by malkander verzamelt werden; en dit alles, zal elders mogen geemplojeert werden, tot zodanige gebruiken, als zyne Allerchristelykste Majesteit zal goetvinden, behoudens nogtans, dat men zig daar nooit van bediene, tot eenige Haven of Sluis te *Duinkerken* of te *Mardyk*, of op eenige andere plaats, welke die ook zoude mogen zyn, op distantie van twee mylen van deze twee plaatzen; zynde de intentie van de contracterende Partyen, en het oogmerk dat men zig door dit tegenwoordige Tractaat voorstelde, dat geen Haven, Fortificatie, Sluis of Kom, gemaakt of gebouwd zal mogen werden, te *Duinkerken*, aan de Sluis van *Mardyk*, of op eenige andere plaats aan het strant op een zodanige Distantie aan die kant.

(2.) Dat de kleine Sluis ten opzigt van zyne Diepte zal blyven, behoudens nogtans dat deszelfs wydte op 16. voeten zal gemaakt werden, dat is te zeggen, met op tien voeten aan de Westzyde der Fondamenten van de gemetzelde zuil te avanceren, na dat men zes voeten van de zoldering en Fondamenten of Boog van deszelfs geheele lengte, aan dezelfde zyde, zal afgenomen hebben; de overige vier voeten van de zoldering nodig zynde, om tot een Fondament of nieuwe Boog te dienen: en gelyk men het gemelde Fondament tien voeten ver van het oosten moet avanceren, zo zal men insgelyks

1717 February tien voeten van de zelfde gemetzelde zuil na de kant van het Westen afnemen, van deszelfs Fondament af; op dat de tegenwoordige Boog nooit zal konnen dienen voor een sluis van de wydte van 26 voeten, zo als die nu tegenwoordig is.

(3.) De Opwerkingen, en Dyken van het Duin af, op de plaats van het Strant wanneer de zee op zyn hoogste is, tot het laagste toe, zullen aan beide zyde langs het nieuwe Kanaal geslegt werden, boven al aan de oever van het Strant, en de steenen en fascines, die boven deze Rivieren zyn, zullen konnen gebragt, en tot zodanig gebruik besteed werden, als zyn Allerchristelykste Majesteit zal goedvinden; behoudens nogtans, dat men zig nooit van dezelve bediene, om eenige Haven te *Duinkerken*, of te *Mardyk*, of op eenige andere plaats, welke het ook zy, op de Distantie van twee Mylen van een van deze twee plaatzen te maken; zynde de intentie van de Contracterende Partyen, en het oogmerk, dat men zig door dit Tractaat voorstelt, dat men nooit meer Opwerpingen, of Dyken, binnen deze Distantie, op eenige plaats van het strant aan die kant zal maken.

(4.) Is nog gestipuleert, dat men, onmiddelyk na de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaat, een genoegzaam getal werklieden zal gebruiken, tot slegting van de gemelde Opwerpingen langs het nieuwe Kanaal, ten einde dat dezelve zullen omvergeworpen, en dit werk vervult zyn, binnen twee Maanden na de Ratificatie, zo het mogelyk is; maar alzo men vertoont heeft, dat men ter oorzaak van het Saizoen niet voor in het aanstaande Voorjaar zoude konnen beginnen met het slegten van de Fondamenten van de kleine Passagie, nog de grote omverwerpen, zo is overeengekomen, dat dit werk op den 25. Maart of 5 April zal begonnen, en op de manier hier boven uitgedrukt in 't geheel volbragt werden, indien het mogelyk is, met het einde van de maand Juny 1717.

(5.) Zullen de Dyken of Opwerpingen van het oude Kanaal, of van de Haven van *Duinkerken* insgelyks geslegt werden, en indien er nog eenige brokken van het Fort *Blanc*, en de Kasteelen *Verd*, en de *Bon Esperance* overig zyn, zullen die alle gelyk met het Strant weggenomen werden: en als dit Tractaat zal geratificeert zyn, zullen de Koning van *Groot-Brittannien*, en de Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, Commissarissen naar deze Plaatzen konnen zenden, om ooggetuigen van de Executie van dit Artikel te zyn. Wy hebben deze Acte provisioneel ondertekent, dat dezelve zal goedgekeurt werden, door zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, zyne Allerchristelykste Majesteit en de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*.

Te *Hamptoncourt* den 19. September 1716.

Getekent,

TOUWNSHEND,
P. METHWIN,
D'YBERVILLE.

Nade-

V.

Nademaal het oogmerk en de opregte meening van dit Verbond, tusschen de voorgemelde Koningen en de Staten Generaal, is, dat zy onderling de vrede en rust van hunne respective Koningryken, Heerschappyen, en Provintien beschermen, die door de laatste Vrede, tusschen de doorlugtige Koninginne van *Groot-Brittannien*, de doorlugtige Allerchristelykste Koning, en de voorgemelde Staten Generaal der *Vereenigde Provintien* te *Utregt* op den 11. April 1713. gesloten en onderteekent, is vastgestelt, zo is overeengekomen en geaccordeert, dat alle en een iegelyk Artikel in 't byzonder, van de voorgemelde Tractaten van Vrede, voor zo verre dezelve de voordeelen betreffen, van de drie voorgemelde Mogentheden, respectivelyk, en van een ieder van dezelve in 't bezonder, en te gelyk de Successien tot de Kroon van *Groot-Brittannien* in de Protestantze Linie, en tot de Kroon van *Vrankryk* volgens de voorgemelde Tractaten, van volkomen magt en kragt zyn zullen; en dat de doorlugtigste voorgemelde Koningen, en de Staten Generaal wederzyds hunne Guarantie of Borgtogt beloven, tot vervulling van alle verbintenissen die in de voorgemelde Artikelen begrepen zyn, voor zo verre dezelve opzigt hebben, op de Successien en Voordeelen van de voorgemelde Koningryken en Provintien, en te gelyk tot handhaving en bescherming van alle Koningryken, Provintien, Heerschappyen, Regten, Immuniteiten, of Voordeelen, die een iegelyk van de voorgemelde Bondgenoten respectivelyk in der daad zal bezitten, ten tyde van de onderteekening van dit verbond; en daarom zyn de voorgemelde Koningen, en de Staaten Generaal onder zig overeengekomen, en hebben toegestemt, dat by aldien iemand van de Bondgenoten, door een Prins of Staat welke die ook zouden mogen zyn, Vyandelyk aangetast komt te werden, dat de overige Bondgenoten, aanstonds hunnen Officien by den Aggressеur zullen aanwenden, op dat aan de Beledigde Party regt geschiede, en de gemelde Aggresseur zig verders van alle vyandelykheit onthoude.

V I.

Dog by aldien deze Officien de gewenste uitslag niet mogten hebben, in het vereenigen van de gemoederen van beide Partyen, en in het verkrygen van voldoening, en vergoeding van de schaden binnen de tyd van twee Maanden, zo zullen die van de in Vrede zynde, die niet door Oorlog zyn aangetast, gehouden zyn, om zonder vertoeven den Bondgenoot by te springen; en aan den zelfden aangetaste, de hulpe hier onder uitgedrukt, te verschaffen, te weten:

De Koning van *Groot-Brittannien* 8000. Voetknegten en 2000. Ruiters.
De Allerchristelykste Koning 8000. Voetknegten en 2000 Ruiters.
De Staten Generaal 8000. Voetknegten en 2000, Ruiters.

Dog by aldien de Bondgenoot, die als boven in een Oorlog is gewikkelt geworden, liever eenige bystand ter zee hebben wilde, of ook voor de Troupen te Land of ter Zee eerder gereed geld verkiezen zoude, zo zal aan hem de vrye keur gegeven werden, behoudens, nogtans over al de proportie van

1717. de onkosten die gemaakt zullen werden, volgens het getal van de Troupen
February hier boven beschreven.

VII.

Is insgelyks overeengekomen, en geaccordeert, dat by aldien de Koningryken, Heerschappyen of Provintien van een van de Bondgenoten uit oorzaak van de voorgemelde Successien, of onder eenig ander voorwendzel door binnelandsche Beroertens of Rebellien mogten ontrust werden, zo zal de gene, die in zodanige beroertens gevallen is, met regt van de Bondgenoten konnen eischen de hulp hier boven gemelt, of zodanig gedeelte van dezelve, als hy genoeg zal oordeelen, en dat voor rekening en op kosten van de Bondgenoten, die gehouden zyn, om de gemelde hulpe te verschaffen. De voorsz. bystand zal binnen de tyd van twee maanden verschaft werden, na dat dezelve zal geëischt zyn, behoudens nogtans, dat de requirerende party, als boven gemelt is, de keur zal hebben, of hy de bystand in Troupen te Land of ter Zee, of eindelyk in Geld wil gelevert hebben. De onkosten die uit kragt van dit Artikel, in het geven van deze hulpe gemaakt werden, zullen aan de Bondgenoten, die dezelve gedaan hebben, binnen de Tyd van een Jaar vergoed werden, na dat die oproeren zullen gestilt en gedemt zyn. Maar indien deze hulpen niet genoegzaam mogten zyn, zullen de Bondgenoten op nieuws onder zig overeenkomen, om meerder te verstrekken, ja ook indien het de nood vereischt, den Aggresseur den Oorlog aan te zeggen, en de beledigde party met alle hunne kragten te helpen.

VIII.

Het tegenwoordige Verbond, zal door zyne *Brittannize* Majesteit, en door de Heeren Staten Generaal Geratificeert werden, en de Ratificatien zullen in behoorlyke Form binnen drie weken na den dag van de ondertekening van dit Verbond, of eerder, zo zulks geschieden kan, onderling uitgewisselt werden. Ten oirkonde dezes hebben wy ondergeschrevene Plenipotentiarissen van zyne *Brittannische* Majesteit, van zyne Allerchristelykste Majesteit, van de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, en in de naam van hen allen hier boben gemelt, het tegenwoordig Verbond, door onze handen ondertekent, en met onze Zegels bekragtigt. Gedaan in *s'Gravenhage* enz.

Den jongen Koning, den 15. dezer Maand zeven Jaren oud geworden, wiert uit de opvoeding der Vrouwen genomen, en aan die der Mannen getransporteert. Deszelfs Gouvernante de Hertoginne van Ventadour, zyne Majesteit dien morgen in tegenwoordigheit van den Hertog Regent en 't gantsche Hofgezin gekleed hebbende, gaf hem over aan evengemelden Hertog Regent, die deze Vorstinne met een korte aanspraak bedankte, voor de goede zorge in de opvoeding van den jongen Monarch gedragen, en betuigde dat de Natie deswegens aan haar grootelyks verpligt was. Voorts stelde hy den Koning in

handen

handen van den Maarschalk de Villeroy, zyn Gouverneur, den Bisschop de Frejus zyn Leermeester, en van de verdere hooge Staats Perzonen, die hem ten dienste moeste staan. Voormelde Hertoginne de Ventadour nam alstoen afscheid van den Koning, en kuste zyne hand; 't welke hem zo weekhartig maakte, dat hy haar omhelsde, en met tranen op de wangen verliet; begiftigende haar met een geschenk van Juweelen, waardig ruim 50000. ecus. Des avonds wierd zijne Majesteit ontkleed door Mansperzonen, en deze uitgetrokke kleederen mede aan de Hertoginne de Ventadour gegeven.

1717. February

ZYN tegenwoordige Majesteit, den Koning GEORGE, thans buitens Lands zijnde, en eerlang te rug verwagt werdende, zo had zeker gezelschap van *Whigze* Heeren ondertusschen 400. ponden Sterlings by een gezamelt, tot het vervaardigen van verscheide afbeeldzels, om by deszelfs te rug verschyning, op den Dankdag, door de Stad *Londen* om te voeren; maar de Thorys en Jacobiten, afkeerig van diergelyke beschimpingen, hoewel zy by andere gelegentheden hare rol zeer buitensporig speelden, tragtede de uitvoering daar van te stremmen; overleverende ten dien einde den 26. January een Request, door wel 150. Perzonen van hare streng ondertekent, verzoekende dat niet alleen de Vergaderingen der Whigs in Salisburycourt, St. Joris, en in de Reebok (gezelschappen door dezelve bekostigt) gestoort, maar ook dat de Beeltenissen, welke in de Reebok gereed stonden, weggehaalt mogten werden, op dat door zulke buitensporigheden geen ongelukken kwame te geschieden. Den Ridder Robert Schilt, ondersteunt van nog drie andere, droeg deze laatste zaak zeer ernstig voor aan de Aldermans; dog het eerste wierd finaal geweigert, en het twede zoude men in de naaste zitting overwegen, in welke tusschentyd de Processie al verrigt was. Onder anderen betuigde den Ridder William Thompson, Griffier van *Londen*, aan deze Heeren, dat het wel van hunne pligt was, om voor de ruste der Stad zorge te dragen; maar een oud gebruik zynde, dergelyke vreugdebedryven by opentlyke dagen van blijdschap aan te regten, dat het bygevolge ongevoeglijk zoude wezen om de welmeenende daar in te storen; kunnende geduid werden als een kwalyk gezintheit, en als of de Stad *Londen* geen genoegen schepte over de gelukkige wederverschyning des Konings. Op dat nu de Thorys deze goede meening niet kwame te storen, zo

GROOT-BRITTANNIEN.

1717. February. deed den President van 't Whigze gezelschap, den 25. January in de Herberg 't Reebok zamen gekomen, een deugtzame aanspraak; hun alle vermanende, van zig ten tyde der Processie wel te wagten, aan ymant eenige overlast te doen; en welke aanspraak mede in andere gezelschappen der Whigs gehoort wierde.

Den 30. January vierde men zeer plegtig den Geboortendag van zijn Hoogheit Prins Frederik, tredende in het elfde Jaar zijns Ouderdoms; maar nog veel meer over de gelukkige behouden terugkomst des Konings aan 't Hof te *St. James*, uit zijne Keurvorstelyke Statendommen in *Duitschland*. Hy, den (a) 28. January, een weinig na middag, van voor *Hellevoetsluis* onderzeil gerakende, arriveerde 's anderendaags te *Margate*; alwaar dezen Monarch 's namiddags ten drie uuren aan land stapte, en zig voorts naar *Canterburry* begaf, daar hy sliep, en 's morgens de reize voortzette naa *Londen*; komende 's avonds omtrent ten zes uuren, onder toejuichingen des Volks, te *St. James*. De voornaamste bedienden van Staat, en ook den grootsten Adel, waren den 30. January den Koning gaan ontmoeten; zo mede den Prinsse van Wallis, die hier wel een geheel uur op *Blakheat* na de verschyning van zijn Heer Vader vertoefde. Zyne Majesteit, daar aankomende, trad uit zyne koets, ontfing den Prins met open armen, hem nemende, neffens den Grave van Herefort, Kapitein van een Compagnie der Guardes du Corps, en den Grave van Dorset, kamer Jonker, in zijn koets, waar mede hy 's avonts binnen *Londen* verscheen. De straten, door welke zijn Majesteit passeerde, zagmen vol Volk, en de Vensters der Huizen met Illuminatien opgeschikt; terwijl het Kanon van den *Tour* en van *St. James Park* afgeschoten, de klokken geluid, en op de meeste Plaatzen van de Stad Vuurwerken verbrand wierde. De Societeit van de Reebok en andere deden hare Processien, trekkende de eerstgemelde in goede ordre van *Cheapside* na de Beurs, passeerde wyders door de voornaamste Straten na *St. James*, en zo verder na *Charing Cros*; ziet hier de afbeeldingen dezer Processie.

(a) ziet pag. 77.

Eerstelyk zes Pypers, gaande voor de voortroup.

2. Marr, met een Staf van Commando in zyn hand, in een droevig gelaat.

3. Foster met een slabbe voor zyn borst, werdende hare paarden yder door een man by den Toom geleit.

4. Drie

4. Drie Standaarden, met dit opschrift, Tiranny, Papery en Slaverny. 1717. Februarij.
5. Een met rouw bekleede trommel.
6. Vier *Schotze* Hooglanders te paard, die met Wywater sprenkelen.
7. Twee Hansbeulings met een beddepan.
8. Een Belleman met een Bel.
9. De Paus, de Duivel, en de Pretendent onder een verhemelte, dog op een kar.
10. Een Kardinaal, een Jesuit en andere Monnikken.
11. Een geharnast man, verdediger van Koning GEORGE, met Oranje Linten verciert.
12. Eene grote Baniere, met dit opschrift, *Koning GEORGE Beschermer van de Natie, in spyt der Rebellen, den Paus, en de Pretendent.*

Meer als duizent brandende Flambauwen verligtede deze Processie, en twee a drie ryen Musquettiers stonden langs den weg geposteert. Te *Charing Cros* komende, wierden alle de Beeltenissen, omtrent middernagt, onder 't geluit van trom en trompetten, in een groot vreugde vuur gesmeten en tot assehen verteert, na dat men alvorens yder van dezelve een harangue had laten doen. De voormelde Societeit was eerst voornemens geweest, om deze toegestelde figuuren voor haar herberg te verbranden, maar den Lord Major van *Londen* liet hun aanzeggen, zulks in de Stad niet te willen doen, uit vreeze dat daar uit wel eenige disorder mogt ontstaan.

Des anderen daags (Zondag) begaf zig den Koning tydig na de Koninglyke Kapelle te *St. James*, zynde alvorens van een groote menigte der aanzienlykste Heeren gecomplimenteert, over deszelfs behouden te rugkomst in dit Ryk: gaande na de Kapelle, wierd het Zwaart van Staat voor hem gedragen door den Grave van Stamfort, en het Hof vertoonde zig dezen dag zo talryk als men ooit te voren niet zag. Den Lord Major, het Hof der aldermans, en verdere Regenten van *Londen*, kwamen 's Maandags hunne pligtpleegingen by den Koning afleggen, doende den griffier by die gelegentheit een zeer fraye aanspraak, welke door zyn Majesteit gunstig beantwoord, en den Sherif Charles Cook tot Ridder gemaakt wierde. Vervolgens geliefde den Koning de behandelingen der Regeerings-Zaken, en voornamentlyk de zodanige, die opzigt tot het Parlement hadden, by der hand te nemen, invoegen den geheimen Raad deswegens verscheide malen vergaderde. De (a) gevreesde verandering onder de *Groot-Brittannische* Staats Ministers, was tot nu toe van geen meerder gevolg geweest: alleenig

(a) ziet pag. 01.

1717. February alleenig had den Koning de directie der buitenlandsche zaken in de Noorder-Provintien den Secretaris van Staat Stanhope, en die der Zuider Provintien den Secretaris Methwin aanbevolen en toevertrouwt, mitsgaders den Lord Townshent den 3. February tot Onder-koning van *Ierland* verklaart; welken laatstgemelden dat viceroischap aangenomen, en deswegens 's Konings hand gekust hebbende, zo most de vreeze voor verdere verwydering t'eenemaal verdwynen; dus de Whigs, ten hoogsten in dit geval vergenoegt, de Thorys, die een geheele verandering verwagtede, de loef af staken.

Het Parlement, volgens de (a) laatste dagstelling, den 28. January by een gekomen, wierd door den Lord Kantzelier weder geprorogueert tot den 4. February, en zedert nog eens tot den 3. Maart; als wanneer ongetwyffelt hunne handelingen zoude beginnen. Midlerwyle was onder alle de Proceduuren, zedert eenigen tyd gehouden met de gevangene Rebellen, of die eenig deel daar aan schenen te hebben, geen zeldzamer zaak voorgevallen, als die van den berugten Jood Francis; welken Abrahamyt, zijnde in 't begin der Rebellie gegrepen, door de Jurys, niet tegenstaande veel klaarblijkelijke beschuldigingen, vry gesproken, en uit de gevankenisse losgelaten was. Dit Regtsgeding, den 2. February in 't Hof van de *Old Baly* begonnen, duurde van tien uuren des voormiddags tot ten elf uuren 's nagts, ter prezentie van den Lord Major, den Lord Baron Bury, de Regters Tracy en Prat, en de Heeren Jekyl en Cowper; zijnde de Verdedigers van dezen aangeklaagden Jood de Heeren Ward en Hungerfort; en bestonden de pointen tot zijnen laste, dat hy op de dood van den Koning toegelegt, Rebellie verwekt, en tegens zijn Majesteit, met het schryven en afzenden van Brieven, tot het verkrygen van Volk, Geld, en Wapenen, om den Pretendent op den Troon dezer Monarchie te mogen helpen, Oorlog gevoert had. De Jury geroepen zijnde, en hy verscheide derzelve aanstonds niet willende aannemen, zo zagmen egter twaalve den eed afleggen, en het Hof tot de te Regtstelling treden. 's Konings Advokaten begonnen de beschuldiging tegens dezen Jood, zeggende, *dat omtrent drie à vier jaren geleden eene Correspondentie aangevangen, vastgestelt, en door hem, nevens zekeren Dalmoy en meer andere, tot den tyd zyner gevankenis, voortgezet was geworden; dat hy alle Verradersche Brieven, welke hem over en weder waren toevertrouwt, (zynde die uit* Vrankryk *onder Converten, ook veele* in

(a) ziet pag. 63.

in Cyfers of Caracters aan hem geaddreßeert) had doen bestellen; dat hy eindelyk, zig gefrustreert ziende in zyne verwagting, aangaande de overzending van een genoegzaam getal Krygs-troupen, zeer sterk daar toe kwam aan te dringen, wyl het anders met hem gedaan, en hy geruineert zoude wezen. Vervolgens, *dat Dalmon daar op hem had gebeden, dat hy zig tog gemakkelyk en stil geliefde te houden, vermits alles geprepareert en zodanig een partyschap geformeert wierd, bekwaam om hunne gesmeede desseinen uit te voeren.* *1717. February*

Milord Townshend, van deze verraderlyke Correspondentie kennis krygende, gaf aanstonds ordre, om den Jood Francis met alle zyn Papieren in verzeekering te nemen, mitsgaders de brieven, aan den zelven geadresseert, op 't Post-Comptoir aan te houden. Mr. Smith en Mr. Wilcox, tot dit exploict benoemt, vonden hem te bed, en maakten zig ylings meester van desselfs Papieren en brieven, nevens het boek tegens hem geproduceert, en welke altemaal aan den Heer Horatio Walpole behandigt wierde. By zyn examen voor den Lord Townshend verontschuldigde hy zig in 't eerst, met beroepinge op zyn boek; maar ten laaatsten scheen hy een volle Confessie te willen doen, door het expliceeren van de figuuren, in de Papieren en gemelde boek vervat. Zyn examen en Confessie wierd in geschrift gestelt, en van hem zelf geteekent, ter prezentie van den Lord Townshend en den Secretaris van Staat Stanhope; waar in hy klaarlyk bekende het schrikkelyk voornemen van de laatst gesmede Rebellie, ja dat den inhoud der ontcyfferde brieven ten voornaamsten behelsde, de intentie en invazie van den Pretendent, welke schriften hy aan andere most Communiceeren; beteekende de letters M. H. Mr. Harvey, D. D. den Hertog van Ormont, en M. B. den Lord Bolingbroek; desgelyks vondmen verscheide nombers in een aan zyn Exame gehegten Brief, gedagteekent 20. January 1715; welken Brief hy by zeker geval had geopent, en daarom niet durven wegzenden; uitleggende de Cyffers, dat door N°. 22. den Hertog d'Aumont *Franschen* Ambassadeur aan 't Hof van *Engeland*, N°. 6. den Koning van *Vrankryk*, N°. 7. de Thorys, N°. 8. den Pretendent, en N°. 9. den Koning George most verstaan werden. Deze verraderlyke Brieven, nevens het Boek, wierden in getuigenis tegens hem gelezen, waar op des gevangens Advocaten wel eenige oppozitie maakten, maar zy wierden glad over staag geworpen. Egter, niet tegenstaande dat het Verraad ten vollen

1717. *February* len was bewezen, zo verklaarden de Jury dezen snooden Jood Francis onschuldig, en het Hof ontsloeg hem mede.

De barmhertigheit des Konings, betoont aan veel schuldpligtige gevangens, die reeds hare vryheit hadden verkregen, en waar door de overige mede eerlang hunne verlossinge te gemoet zagen, weerhield nogtans niet, dat 'er op nieuw zodanige booze Perzonagien gevonden wierden, welke met buitenlandse Hooge Mogentheden durfden aanspannen, om de naulyks uitgedoofde vlam van Rebellie en verdeeltheit in *Groot-Brittannien* weder te ontsteken. Men had zedert eenigen tyd het gedrag van den Grave van Gyllenberg, Envoyé des Konings van *Zweden*, nauwkeurig nagespoort, en ten laatsten ontdekt, dat dien Minister met zommige begunstigers van den Pretendent, in zyn woninge diverse Raad-plegingen had gehouden, om denzelven op den Troon te helpen. Het *Groot-Brittannisch* Hof, van deze Clandestine beradingen de lugt hebbende gekregen, nam een Cordaat besluit, tot stremming van den aanslag eer die konde uitgevoert werden; doende zig van den gemelden *Zweedzen* Minister, des nagts tusschen den 10. en 11. February, door den Generaal Wade, den Kollonel Stanhope, een Kapitein van de Guarde te voet, verzelt van 18. Granadiers, zo mede twee Boden van Staat en een Constable, verzekeren. Hy, door dit gezelschap overvallen, wierd genoodzaakt zig als gevangen, en zyne Papieren mede aan haar over te geven, welke Schriften men aanstonds verzegelt bragt na de Secretarie van Staat, behorende tot het departement van Mylord Stanhope. Zedert deed men dien *Zweedzen* Envoyé door een Officier en 12 gemeene Soldaten, verzelt van twee Bodens van Staat, altoos bewaren; zonder vergunning van toegang aan ymant, wie het ook mogt zyn, om met hem apart te kunnen spreken, ja, wat meer is, buiten gebruik van pen en inkt. Ter zelver tyd, of zeer weinig dagen naar dit merkwaardig voorval, wierden gevat den Ridder James Banks, Mr. Smith, Mr. Cesar, en nog verscheide Perzonen van distinctie, en daar en boven ook eenige Boden landwaart in gezonden, om (des mogelyk) de verdere deelgenoten van dit verradersch Collegie op te halen.

Geen kleene ombragie veroorzaakte dit zeldzaam werk by de andere Uitheemse Ministers; dog niemand vond zig meer geallarmeert als den Marquis de Montleon, Ambassadeur van *Spanjen*; welken Heer aanstonds

aanstonds de andere buitenlandze Gezanten ging spreeken, en by die gelegentheit de voormelde daad met een lange Elle geliefde uit te meten; zeggende, van voornemen te zyn, om deswegens aan den Koning te klagen, en dan, door een expressen, aan zijn eigen Heer en Meester, den Koning van *Spanjen*, van alles een nette kennisse te geven. Hy ging, terwijl de andere Uitheemse Ministers zulks eerst overwogen, alleen naar 't Hof, en ontmoete aldaar den Secretaris van Staat Stanhope, aan wien hy vraagde naar de oorzake van zulk een zeldzame handeling; maar kreeg tot antwoord, dat hy zekerlyk wel konde denken, dat een zaak van zo veele gevolgen onmoogtlyk ware te practizeeren op een lossen grond. Den *Spaanschen* Minister, zig geenzints met het bovenstaande antwoord voldaan houdende, verklaarde, zig van 't Hof zo lang te zullen abzenteeren, tot dat hy eerst ordre van zijn Koning, om zig daar na te kunnen reguleeren, zoude bekomen hebben. Hier op repliceerde den voormelden Heer Secretaris van Staat Stanhope, dat hy deswegens den Koning dagt te spreken, en dan den volgenden dag een nader antwoord van zijn Majesteit aan hem verhoopte te geven. Zedert zagmen meest alle de Uitheemse Ministers dit voorbeeld van den *Spaanschen* Gezant volgen, met zig van het Hof geretireert te houden; hoewel nog eenige den Koning kwamen opwagten, aan wien zijn Majesteit zig verklaarde, dat hy binnen weinig dagen hun alle het nodige berigt zoude laten toekomen; gelijk dan ook geschiede, doende door den Secretaris van Staat Stanhope, aan yder der voormelde Uitheemse Ministers dezen circularen Brief ter hand stellen.

1717. February

Brief van den Heer Stanhope Secretaris van Staat, aan de Uitheemze Ministers, den 12. February.

DE Koning verscheidenmaal berigten en onwedersprekelyke bewyzen ontfangen hebbende van zeer gevaarlyke practyken, eenigen tyd herwaarts voortgezet en belegt door den Grave van Gillemberg, Minister des Konings van *Zweden* alhier, die klaarlyk strekken om in zyne Majesteits Heerschappyen eene Rebellie onder zyne eigene Onderdanen aan te queeken, welke door Uitheemse Troupen ondersteunt zoude werden. En de gemelde Graaf door zodanig een gedrag de publyke trouwe geschonden hebbende, het welk hem de bescherming onwaardig maakt, die hy volgens het regt der Volkeren behoorde te genieten, als mede de Voorregten die aan zyn Character toekomen,

1717. February zo heeft zyn Majesteit, om zulke gevaarlyke practyken te stuiten, en de vrede en ruste zyner Heerschappyen te bewaren, het volstrektelyk nodig geagt, den gemelden Grave van Gillemberg in verzekeringe, en alle zyne Papieren in bewaringe te neemen; om daar door de verderflyke intrigues, waar in hy gewikkeld was, aan de waereld te doen blyken, en alzo de maatregels, welke sijne Majesteit goedgevonden heeft te neemen, genoegzaam te regtvaardigen.

Ik twyfel niet of de Koning zal my in korten tyd ordre geven, om aan U volkomender berigt te geven van de redenen, die zyn Majesteit hebben aangezet tot het neemen van dit besluit; dog ter zelver tyd ben ik gelast, om aan U op zyn bevel bekend te maken het geene reeds gedaan is, ten einde Gy zulks aan U Hof zoud mogen berigten; zyn Majesteit geensints twyfelende, of U Meester, het gedrag van den voorzeiden Graaf volkomentlyk wetende, zal ten eenemaal overtuigd zyn, dat niet alleenlyk de Vreede en de Rust van zyne Majesteits Heerschappyen, maar ook de Rust van *Europa*, en de zeekerheit van de tegenwoordige Alliantien, deze Proceduren absoluit noodzakelyk hebben gemaakt.

Over deze verklaring scheenen alle de Uitheemse Ministers genoegzaam voldaan, wyl ze wederom als te voren ten Hove kwamen: alleenlyk had den *Spaanschen* Minister, op den bovenstaande circularen Brief, het volgende Antwoord aan den Secretaris van Staat Methwin toegeschikt.

Londen *den* 18. *February* 1717.

Myn Heer,

GIster avond heb ik den Brief ontfangen, welke uw Excellentie my de eere gedaan had dien zelfden dag te schryven; door den welke dezelve my onderregt van de reedenen die zyn Majesteit gehad heeft, om den Graaf van Gyllenberg, Minister des Konings van *Zweeden*, te doen arresteeren, en alle zyne Papieren in verzeekeringe te neemen. Na uwe Excellentie bedankt te hebben voor de goedheit die dezelve gehad heeft, om my van zyn Majesteits gevoelens kennis te geven, volgens de ordre daar toe ontfangen, dewyl dit my in staat stelt, om 'er den Koning myn Meester getrouwelyk van te berigten; zo zoude ik niet anders konnen, dan wagten na een antwoord, om dat dan ook aan uwe Excellentie te doen weten. Ondertusschen moet ik zeggen, dat het een groot ongeluk is, dat 'er geen ander middel is geweest om de vreede en stilte van zyne Majesteits Landen, en de ruste van *Europa*, nevens de veiligheit der tegenwoordige Alliantien te verzeekeren, dan door het arresteeren van den Perzoon van een publyk Minister, en het aantasten van alle zyne Papieren, welke de geheiligde bewaarsters van zyns Meesters geheimen zyn. Op welke wyze men deze twee daden ook opneemt, zy schynen het regt der Volkeren zeer gevoeliglyk te kwetzen.

Ik heb de eere van te zyn &c.

Op

Op dat de geheele Waerelt van dit Voorval de nodige kennisse 1717
mogt hebben, zo deed het Hof in de *Londense* Courant ook deze Pe- *February*
riode stellen. *Zyn Majesteit, zeeker berigt gehad hebbende, dat den Grave van Gyllemberg, Envoyé des Konings van* Zweden, *verraderlyke practyken smeed tegens zyn Majesteit, en desselfs Regeering, heeft, tot bewaring van de Vreede en Rust zyner Ryken, nodig geagt hem in verzeekering te doen nemen.* Den volgenden dag, na de voormelde arresteering, kwam mede ordre van't Hof, om ten spoedigsten 23. Oorlogschepen klaar te maken, en welk getal men haast tot 32. vermeerderde, leggende een beslag op alle Koopvaardy-schepen, waar van de Matrozen geligt, en de Vloot daar mee bemant wierde. De Thorys zedert een geruimen tyd veel ophef gemaakt hebbende, over het in dienst houden van zo veel Troupen, die volgens haar zeggen in Vredens-tyd onnut, en slegs tot merkelyke verdrukking der Natie op de been bleven, schynende dit een der voornaamste Pointen te zullen zyn, die zy in de Zitting van 't Parlement meenden op het tapyt te brengen, zo hadmen voorgenomen om de reforme van ettelyke duizent Man eerlange werkstellig te maken; maar wyl nu deze ontdekking ter goeder tyd gelukt was, zo scheen deze reforme provizioneel gestremt, en de drift der Thorys onverwagt beteugelt.

Onderwylen was men vast bezig met het doorlezen van een groot getal brieven, meestendeel in Caracters en Cyfer-letteren geschreven, en tusschen de *Zweedze* Ministers resideerende aan verscheide Hoven, namentlyk den Grave van Gyllenberg, den Baron van Gortz, den Baron Sparr, en meer andere van dien aanhang gewisselt; welke brieven en geschriften wy nodig vinden, om hier aan den Lezer agter malkander te vertoonen.

Brief van den Baron Sparr aan den Grave van Gyllenborg, gedagtekent Parys *den 25 September* 1716.

Myn Heer, myn geliefde Grave.

IK zal UE. met die openhartigheit, met dewelke ik altoos met UE. wensche te leven, zeggen, dat ik over drie dagen, door een weg, onnodig om omstandiglyk aan UE. te beschryven; hebbe vernomen, dat gy met eenige der voornaamste van des Pretendents party in onderhandeling zyt getreden; dat zy meenen, dat UE. door den Koning onzen Meester zyt gevolmagtigt om het

1717 February te doen; en in een woord, dat gy niet vreemt zyt van te geloven, dat zyne Majesteit zal treeden in de belangen van dien Prins.

Ik zal beginnen met U E. te zeggen, dat ik daar over ten hoogste zal zyn verblyd, en dat het niet is door een geest van nieuwsgierigheit, dat ik U E. deze vrage doê, maar veel eer om nevens UE. mede te werken, hoewel maar indirectelyk, tot dat ik zal hebben eene volmagt gelyk als de uwe; zonder de welke wy, gelyk gy weet, omzigtiglyk moeten te werk gaan.

Doe my dan de vriendschap, aan my te schryven wat daar van zy, en dat ten eerste. Ik vleye my, dat gy u wel daarby zult vinden. Ik ben heden met schryfwerk zo overladen, dat ik geen meer tyd hebbe, als om u te verzekeren dat ik van ganscher herte ben &c.

Brief des Grave van Gyllenborg aan den Baron Gortz, gedateert Londen, *den 29. September O. S. 1716.*

IK hebbe nu d'eere, van 't antwoorden op den brief van U Excellentie van den 22. der verleede Maand, met u te zeggen, dat de gansche Waereld hier meent, of dat *Vrankryk* zeer zwak moet zyn, of dat de Regent na den Throon staat, en dat hy zig wil verzekeren om dezelve, tot wat prys het ook zy, te verkrygen van den Koning GEORGE; want men agt het onmooglyk, dat *Vrankryk* zoude hebben konnen bewilligen schandelyk op te offeren een werk, dat aan 't zelve zo veel gekost, * en om 't welke de overleede Koning een oorlog van 10. jaren gaande gehouden heeft. Men gaat hier zo verre, van weddingen te doen, dat de jonge Koning van *Vrankryk* binnen zekeren tyd zal zyn afgevaardigt, om voor zyn Oom plaats te maken. Maar indien 't gerugt, dat 'er nu loopt, dat deze laatste Prins aan de kinderpokken zoude zyn ziek geworden, werd bevestigt, zo konde de voorzienigheit zyne ver-uitziende ontwerpen wel verydelen, welke onder andre dingen strekken om 't *Hanoverze* Hof op te regten, ten einde het zelve *Vrankryk* diene, in onze plaats, om een tegenwigt te maken tegen de magt des Keizers; en 't was met dat inzigt, dat *Vrankryk* in de verleede lente tyd al heeft aangeboden, het bezit van 't Hartogdom *Breemen* aan de *Hanoverze* te willen guarandeeren. Indien de Keizer wel overweegt den tyd, in dewelke *Vrankryk* deze passen doet, en dat *Engeland* zo veerdig is om die te beantwoorden, zal hy bevinden, dat zyn laatste voordeel tegens de *Turken* aan die Mogentheden nayver heeft gegeven, en haar vroeg doen denken aan Maatregels, om zig over en weer tegens zyn magt te guarandeeren. Ik weete niet wat dat wil zeggen, maar 't Ministerium doet het gerugt nu loopen, dat men tegenwoordig met der daad bedagt is, om de Vrede in 't *Noorde* te doen maken, en dat die zal werden gemaakt tot genoegen des Konings van *Zweden*. Myne vrienden willen my doen geloven, dat dit geschied, om de gemoederen, die myn papier ‡ heeft getrokken uit de blindheit,

* Dat van *Mardyk*.

‡ De Grave van Gyllemborg bekent te zyn de Schryver van 't Libel, genaamt, *Opmerkingen van een* Engels *Koopman*.

heit, waar in zy waren, een weinig te stillen. Wat daar van ook zy, ik kan U Excellentie verzekeren, dat noit eenig papier een algemeender goedkeuring heeft gehad; en, indien ik myn goedvinden durf zeggen, gelove ik, dat men niet qualyk zoude doen, het in den *Hage* te doen drukken, in 't Frans, in 't Nederduits, en zelf in 't Engels. U Excellentie kan zyn verzekert, dat deze Messieurs, hier, indien zy daar op antwoorden, my gereed zullen vinden, om haar geheelyk te overtuigen, en dat dit de aangenaamste zaak zoude zyn, die ik in deze waereld meest wensche. 1717. Februarv

Ik hebbe voorgenomen, om, behalven dat stuk, nog verscheide andre tegens 't Parlement gereed te hebben, en die by stukken te doen openbaar maken, het ongedult der menschen alhier haar niet toelatende lange vertoogen te lezen; en indien ik hadde, waar uit ik deze kosten kon doen, zo wilde ik 'er ten eerste eenige van laten drukken, en de papieren doen brengen in zodanige plaatzen, dat het niet zoude zyn in de magt van dit Hof, om het drukken van dezelve te verhinderen. De insinuatien, die aan my zyn gedaan, komen 'er op uit, om den Pretendent in te voeren; maar naardien ik daar over, zonder een uitgedrukte ordre des Konings, myns Meesters, my in die zake niet kan inlaten, zo hebbe ik niet willen komen tot eenige byzonderheden.

Tien duizent man, uit *Zweden* hier overgevoert, zouden 't werk doen, en ik gelove dat het aan gelt niet zoude ontbreken.

Ik zende hier nevens de overzetting van 't papier 't welk hier openbaar gemaakt is.

Brief van den Baron Gortz aan den Grave van Gyllemborg, gedateert in den Haag *den* $\frac{9}{20}$ *October* 1716.

Myn Heer,

IK geve my de eere, om by dezen te antwoorden op den uwen van den $\frac{2}{13}$ October.

Ik ben van gedagten, myn Heer, dat wy ons tot nog toe niet veel behoeven t'ontrusten, over het Tractaat tusschen *Vrankryk* en *Groot-Brittannien*.

U gedrukt papier verdient de goedkeuring, die het vind.

Ik hebbe het aan den Koning gezonden, en by deze goede gelegentheit niet nagelaten om u hof te maken. Ik zal zorge dragen, dat de overzettingen van dezelve in andere talen gedrukt werden. Schryf my, indien 't U.E. belieft, hoe hoog de kosten, om de andere stukken, die gy van u maakzel zult konnen geven, wel zouden belopen. Gy zult wel doen, van in u raport aan den Koning, nog aan uwe Correspondenten in *Zweden*, geen gewag te maken van de voorslagen aan U.E. gedaan, rakende den Pretendent. Ondertusschen loopt gy geen gevaar, met my dien aangaande alle byzonderheden te schryven, maar 't zal voor al nodig zyn, om my te doen begrypen, hoe tien duizend man het werk zouden doen, dat is te zeggen, wat ontwerp of schets men heeft gemaakt,

1717. gemaakt, en welke beweeg-reden men aan den Koning van *Zweden* wil geven, om in deze zaak te treden. Ik hebbe de eere zeer opregtelyk te zyn &c.

February

GORTZ.

Brief des Graafs van Gyllenborg aan den Baron Gortz, gedateert Londen $\frac{12}{23}$ *October* 1716.

Myn Heer.

IK hebbe tegenwoordig d'eere te antwoorden op den Brief, dien U Excellentie my den $\frac{4}{15}$ heeft geschreven. Ik laate d'alliantie, die *Vrankryk* onlangs gemaakt heeft, daar. Dat Ryk deede al in 't verleede voorjaar aan de *Hanoverzen* aanbieden de guarantie van 't bezit van *Breemen*, en ik twyfele niet of het zelve doet het nu ook. Wat weet men of dit ons geen goede gesteltheden tot *Weenen* zal voortbrengen? de Grave van Volkra heeft niet anders als schertzende aan Monsieur Petkum gezegt, dat zyn meester in deze alliantie zoude treden.

Ik ben zeer verblyd, dat het gedrukte vind de goedkeuring van U Excellentie, ik verzekere den zelven, dat, om te drukken de stukken die nodig zullen zyn, het my ten minste 60. guinees zal kosten. Men moet de Drukkers omkopen, die veel wagen met het drukken van dat gene, dat aan de regeering onsmaaklyk is. In 't kort ik zal nette reekening houden van yder stuiver.

Ik wil beginnen met ons tractaat, en daar over korte opmerkingen maken. Dan zoud ik drukken eenige uittrekzels van den tol, om aan te tonen, hoe weinig de Koophandel op *Petersburg* en *Riga* nodig is, voor al dit Jaar. Ik zal daarna komen tot de oorlogs-verklaring van *Hanover*, dien ik indien 't nodig is zal uitpluizen. Voorts wil ik overgaan tot ieder een van onze overige Vyanden, en ik twyffele niet of ik zal de Natie van deszelfs dwalingen ontdoen. Ik hebbe de eere, met eene zeer eerbiedige aankleving te zyn U E. &c.

GYLLENBORG.

APOSTILLE.

U Excellentie zal, door mynen laatsten aan den Heer van Müller, hebben gezien, wat ik hebbe geschreven over het bewuste onderwerp; U E. zal dien brief voortzenden, of behouden, zo als het dezelve zal geraden vinden; edog ik verzoeke dat U Excellentie dien aangaande my wel gelieft te informeeren.

Daar is geen middel-weg; men moet *Bremen* opofferen of de *Hanoverzen*. Het laatste is niet zo zwaar om te doen, van wegen het algemeen misnoegen.

Tien

Tien duizent mannen zullen genoeg zyn; de Misnoegden begeeren maar een Corps van gereguleerde troupes, by dewelke zy zig zouden konnen voegen. Dat Corps, in de maand Maart overgevoert, als de Ooste winden doorgaans waaijen, en als men 'er minst om denkt, zal een algemeenen opstand maken. Daarenboven zullen 'er moeten zyn wapenen voor 15- of 20000. man, en zo veele monteeringen als men zal konnen krygen; want, belangende de Paarden, die zal men hier hebben. U Excellentie zult gemakkelyk konnen oordeelen, hoedanigen voordeel daar uit zoude ontstaan voor den Koning; ook hebben wy, na myn gering oordeel, geen andre party te nemen, ten ware wy alles wilden afstaan. Myne luiden zyn niet in de Stad, maar ik zal haar spreken op een der dagen van de aanstaande week, en dan zal U Excellentie te verwagten hebben haar ontwerp. Ondertusschen zoud ik van gevoelen zyn, dat, indien men't alles konde verrigten zonder vele *Engelschen* in den dienst te brengen, men minder gevaar zoude lopen; alzo weet ik dat niet, of ik moet reppen van't gene dat den Koning meer moet hebben; want hoewel zy zullen tragten te doen al dat ik begeere, wyl't zal zyn een contributie van vele geheven, zo zouden wel eenige valsche broeders daar onder konnen lopen. Onze luiden eens aan land gezet zynde, sta ik in voor 't overige; in een land, daar van tien menschen negen Rebellen zyn, en daar alles in overvloet is, zal ons niets konnen ontbreken. U Excellentie zal van't overige ten eersten naauwkeurig werden onderregt; midlerwyl bidde ik dezelve t'erinneren het gene ik de eere gehad hebbe, van aan dezelve in de voorleede Zomer te schryven, aangaande zekeren N. . Niemant kent de Zee en de Kusten beter als hy, en hy is een kloekmoedig eerlyk man. Kortom, het zal zyn een roemwaardige onderneming, die onze rampen zal eindigen, door die gene, die daar van de Autheurs zyn, te bederven; belangende het gene ik ten opzigte van den tyd te zeggen hebbe, het zal hoe eerder hoe beter zyn, na dat de Koophandel tot *Gottenburg* eindigt, en eer die hier begint.

1717. February

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan M. Gustaaf Gyllenborg in s'Gravenhage. Londen *den* $\frac{16}{27}$ *October* 1716.

Myn zeer geliefde Broeder.

IK ben u oneindig verpligt, over u regelmatigheit in aan my te schryven, en ik verzoeke u daar in te volherden. Betuigt, indien't u belieft, by alle gelegentheit aan den Baron Gortz, hoe zeer gevoelig ik ben van wegens de goetheden, die hy voor u heeft: tragt om die van uwe kant te verdienen, en laat de beste gelegentheit, die gy van u leven vinden zult, om al 't geen, dat u voor u beroep zal nodig zyn, te leeren, niet ontsnappen.

Gy zult den Baron Gortz van myne zeer ootmoedige eerbiedigheit verzekeren, en hem zeggen, dat ik niet zal in gebreeke blyven zyne ordres te gehoorzamen, met opzigt tot dat gene, dat ik alleen moet schryven aan hem.

1717. Bid hem mynent wegen, dat het hem gelieve my te vereeren met zyn antwoord, aangaande de paspoorten die de Koopluiden verzoeken.

February Heb ook de goetheit, van aan den Baron Gortz te zeggen, dat ik zynen brief aan Petkum, aangaande myn geschrift, gezien hebbe, en dat ik goede redenen hadde, om aan hem niet te bekennen dat ik daar van de Schryver was; maar dat ik ten opzigt van andre, die my daar over gesproken hebben, weinig zwarigheit make om het tegendeel te zeggen. Ik weete dat Petkum van 't geschrift, dat hier is uitgekomen, heeft gesproken als van een Pasquil; hy was niet van dat gevoelen, als hy 't de eerste maal zag, maar dat is de tale van de Heeren Ministers, en men moet dikwyls zingen als zy. Ik gelove dat de Schryver zal mogen roemen, dat hy t'eenemaal na den smaak der *Engelschen* heeft geschreven; dat de draay, dien hy aan zyn papier heeft gegeven, de nieuwsgierigheit van duizend menschen heeft veroorzaakt, die 't zelve, zonder dat, niet zouden hebben gelezen, en ik kan u verzekeren, dat dit papier nu zelve met zo veel drift werd begeert, als in den beginne.

Geef dit klein briefjen, zo 't u belieft, aan den Baron Gortz over.

Myne huisvrou en dogter groeten U, en ik ben met myn gansche hart geheelyk voor U.

Biljet des Graafs van Gyllenborg aan den Baron Gortz; Londen $\frac{14}{27}$ *October* 1716.

IK hebbe zedert gesproken met twee der voornaamsten, die my hebben verzekert, dat 'er 60000. ponden Sterling zullen wezen, als ik haar zal tonen een briefjen des Konings, met de verzekeringen van hem zelf, dat hy haar zal bystaan. Wat het ontwerp of de schets aangaat, ik zal die binnen eenige dagen hebben. Een van haar, die de eerste beweging maakt, heeft my verzekert, dat wy in deze zaak niets te vrezen hebben van den Regent.

Brief van den Baron Gortz, aan den Grave van Gyllenborg; s'Gravenhage *den* $\frac{19}{30}$ *October* 1716.

GY hebt my vermaak gedaan, myn Heer, van my te hebben geschreven d'omstandigheden vervat in u Apostil. Men moet volstrektelyk niet spreken van gelt, nog zig haasten om te weten wat schetz uwe luiden zig maken.

't Is genoeg haar enkelyk te hooren als zy haar gevoelen uiten: daarna zullen wy zelf oordeelen, wat vastigheit daar in is, en wat ontwerp men zal dienen te maken.

Brief

1717. February

Brief van Monsieur Gustavus Gyllenborg, aan den Grave van Gyllenborg, s'Gravenhage *den 3 November* 1716.

Myn Heer, myn zeer geliefde Broeder.

DIe, dewelke gy my d'eere gedaan hebt te schryven van den $\frac{16}{27}$ October, wierd my verleede Saturdag behandigt. Ik hebbe d'eere gehad den Baron Gortz te zeggen het geene dat gy my daar in geordoneert hebt.

Ik hebbe hem u brief gegeven om die te lezen, zo wel als het biljet: hy heeft daar op geantwoord dat hier volgt. Men herhaalt dat men gansch niet moet spreeken van gelt, maar enkelyk de luiden hooren, om te vernemen wat zy in staat zyn te doen, en my dat schryven, zonder zig nevens haar te openbaren.

Voor't overige heeft hy my geordonneert, aan u te zenden de Copye, hier nevens gaande, van zyn brief aan Monsieur Petkum.

Ik zal niet nalaten te doen alles wat mogelyk is, om te gewinnen de gunste niet alleen van den Baron Gortz, maar ook van alle de gene, met dewelke ik te doen hebbe. Ik recommandeere my &c.

GUST. GYLLENBORG.

Brief van den Graave van Gyllenborg aan den Baron Gortz; Londen *den 4. November* 1716.

Myn Heer.

OM te antwoorden op't geen U Excellentie my d'eere gedaan heeft te schryven, in't Apostil van zyn brief van den $\frac{1}{2}\frac{5}{7}$ der verleede Maand, zoude ik wel mede stemmen, dat het niet kwaad kon zyn te aanhooren de insinuatien van dit Hof, indien dezelve gedaan wierden, niet alleen zonder dat ik haar alvorens beloofde daar van aan den Koning verslag te doen, maar ook zonder dat ik haar dede hopen, dat zyne Majesteit besloten hadde zig met de *Hanoverze* te verzoenen, en *Breemen* aan haar op te offeren, behoudens iets anders daar tegens van de kant van den Czaar. Maar nadien zy zig zonder dat niet zullen openen, uit vreze dat wy ons mogten bedienen van hare opening, en om nog te vermeerderen het mistrouwen datter is tusschen de Geallieerden van't *Noorde*, en daar uit voordeel te trekken, zo is't in myn magt niet, om iets precys uit haar te halen.

Derhalven zoude ik juist niet konnen zeggen, waar toe hare bystand tegens den Czaar ons voordeelig konde zyn; maar om te oordeelen na het discours van die gene, die my daar van hebben gesproken, als uit haar zelven, hoewel ik wel hebbe gemerkt dat het was op ordre van de Ministers, zo zoude ik geloven,

1717. February loven, dat, de præliminaire aangaande *Breemen* zynde toegestaan, de *Engelse* Ministers blyde zullen zyn, om den misslag, dien zy begaan hebben, te verbeteren in het defensif Tractaat, dat'er tusschen ons is, luid te doen klinken, en door de Natie te bewegen, aan ons te geven den bystand daar in bedongen, 't zy in geld of in Schepen. Ik zoude my inbeelden, dat men deswegen konde komen tot een Tractaat, aangaande 't gene dat zy zouden moeten doen, om ons te helpen iets te nemen van den Czaar, tot vergoeding van onze schade in *Duitsland*. Van de andere kant, indien wy haar niets over doen, zal U Excellentie gewisselyk bevinden, dat zy 't loon-trekkent Parlement, dat zy nu hebben, zullen bewegen tot kragtige besluiten, en zelf tot een verklaarden Oorlog tegens ons, zo wel om hare voorgaande daaden te regtvaardigen, als om ons tot buigen te dwingen. Dit is 't gene dat wy ons moeten voorstellen. De *Engelze* Ministers zyn niet schroomagtig dat te zeggen, en zy hebben doen zien, dat 'er niets is dat haar wederhoud. Het zyn alle razende menschen. Sunderland, die eeniger wyze aan 't hoofd is der zaken, en die zig heeft verkregen al het vermogen dat hy by den Koning van *Engeland* heeft, nadien hy heeft bewilligt dat gene, dat'er tegen ons is geschied (zynde behalven dat onzen vyand) is nu tot *Hanover*, om zyne lessen te leeren van de *Duitzen*, en U Excellentie kan staat maken, dat hy 't met alle mooglyke onbeschaamtheit zal uitvoeren. UE. zal dan goet vinden, dat wy by tyds denken om onze maatregels te nemen tegens luiden, die zig ter halver weg zekerlyk niet zullen ophouden. Men zal moeten haar ruineeren, of zelf vergaan, dat is te zeggen, indien 't in haar vermogen zy dat te weege te brengen.

Ik hebbe de declaratie des Konings van *Denemarken* gegeven, op dat die in de Post-boy gedrukt zoude werden, welkers Schryver in de passage, alwaar gewag gemaakt werd van Vertogen door de *Engelze* Ministers, en den Admiraal Norris gedaan, den Koning van *Groot-Brittannien* niet heeft durven noemen, maar alleen gestelt, dat de Minister van zeker Prins, gelyk ook zyn Admiraal, die Vertogen had gedaan, &c. UE. ziet daar door in wat onderwerping men de Drukkers houd, en wat zwarigheit dat 'er is, om iets dat mishaagt te doen drukken.

Men spreekt hier meer als oit van onze gemaakte Vrede met den Czaar. De Envoyé van *Vrankryk* is de gene, die daarna verneemt met de meeste ongerustheit, apparent om dat dit het ontwerp, waar omtrent men tot *Hanover* is overeen gekomen, zoude krenken; een zaak dien ik uit zyne redenen hebbe gemeent te merken.

Ik werde alle dagen gequelt, om paspoorten van UE. Hier is niemant, behalven den Koopman, met den welken ik een Contract hebbe aangegaan, die graan naar *Zweden* wil zenden, maar wel andere Koopmanschappen. Ik zende aan mynen Broeder eenen Brief, dien myn Koopman, uit *Zweden*, van den Schipper van zyn Schip heeft ontfangen. UE. zal daar uit onder andere dingen zien, hoe onze eige luiden ons ondiensten doen. Ik zende UE. ook

ook de Gazette, die hier uit gezag van de Secretarye van Staat gedrukt werd, op dat UE. zie, hoe dat men tragt alles tot ons nadeel uit te leggen. 1717. February

Ik ontfong met de laatste Post een Brief van Monsieur den Grave vander Nath, die my op de allerverpligste wyze schryft, dat hy, niet tegenstaande het gebrek van gereed geld in *Zweden*, myne Wisselbrief, dien ik op d'ordre van UE. op hem getrokken hebbe, aanstonds zal vereeren. Ik was niet verwagtende, immers niet van den Grave vander Nath, dat hy, niettegenstaande een lang afwezen, altyd voor my behoud de opregtste Vriendschap, dien hy my eens belooft, en waar van hy my by alle gelegentheden wezentlyke blyken gegeven heeft. Maar nu doet zig een andere zwarigheit op, namentlyk, dat Monsr. Tharm my schryft, dat hy zwarigheit vind, om my het geld, als hy't zal hebben ontfangen, zo haast over te maken; zo dat ik met alle de goetheit, zo van UE. als van den Grave van der Nath, misschien nog lang zonder hulpe zal zyn, ten zy uwe my de gunste bewyze van my te redden, terwyl ik wagte na de zomme, om welke ik de vryheit hebbe genomen hem te verzoeken, en die my nodig is, meer als men met eenige uitdrukkingen zoude konnen te verstaan geven. Ik zal u ook bidden, dat, gelyk des Konings Ministers altyd zyn betaalt in Ecus, gerekent na den Wissel van *Stokholm* op *Hamburg*, UE. gelieve te ordonneeren, dat het nu ook op dezelve wyze geschiede; want zonder dat zullen wy te veel op de Wissel verliezen. Ik hebbe de eere te zyn &c.

KAREL GYLLENBORG.

APOSTILLE.

MYne vrienden zyn tegenwoordig in de Stad. Een expresse, dien zy gisteren van den Pretendent kregen, zal haar nog meer in staat stellen om een ontwerp te formeeren. Zy zyn heden bezig met het te maken. Daar zyn 'er maar vyf of zes van de aanzienlykste, welkers advyzen werden gehoort. Men wil weten, indien wy het toestaan, waar men 't gelt zal betalen, hier of elders, dan of het moet werden overgevoert na *Zweden*; zy hebben my ook gevraagt, of wy Zee-Officieren nodig hadden, en dat zy 'er ons dan goede zouden leveren.

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan den Baron Gortz; gedagtekent Londen *den* 13. *November* 1716.

Myn Heer,

IK hadde de eere in myn laatste aan U Excellentie te schryven, dat ik heden de vryheit zoude nemen, om hem te zeggen myne geringe gedagten, over de zaken vervat in zyn laatste Apostille. Dezelve komen uit op het gene ik reets geschreven hebbe, dat wy moeten komen tot een besluit op de eene of

1717. February. de andre wyze, en dat by tyds. Wy hebben, na myn gering oordeel, geen tyd om die met raadplegingen te verliezen. Indien wy geen voordeel trekken van hare tegenwoordige onderlinge hevigheit, zo zal die weder koel werden. Want het hof, dat is te zeggen de party van den Prins, doet alles wat moogelyk is om haar te gewinnen. Met de voornaamste moest men misschien rond uit te werk gaan. Zy wagen haar leven en goederen in zig te verklaren, zo dat zy niet zullen spreken als van goede tekenen. En wat belangt de luiden van den tweden rang, behalven dat het misschien gevaarlyk zoude zyn hare voorslagen maar enkelyk te aanhoren, dezelve zyn van zo weinig belang, en zo verward, dat men daar door niet kan maken eenig goet denkbeelt van de zaak. Ik zoude derhalven geloven, dat het zekerste zal zyn, alle zamenkomsten en discoursen van dien aard, tot dat ik nieuwe ordres van UE. kryge, te myden.

Myn Koopman heeft my doen weten, dat men op den tol heeft verboden aan de Schepen, die koorn na't *Noorde* moeten brengen, de nodige documenten te geven. Ik hoope dat ik egter de middelen zal vinden, om deze quaadaardigheden te verydelen; dat is te zeggen, indien men de Schippers niet vreesagtiger maakt, als men heeft begonnen te doen, en dat die niet weder weigeren de reize te ondernemen.

De Heer Walpole is heden weder na *Holland* gekeert. Men zweert aan 't hof, dat hy maar om zyne eigene zaken gekomen was. In dat geval moet hy zig zeer hebben gespoed: want ten opzigte zyner Audientien by den Prins, en zyne Conferentien met het Ministerium, heeft hy zeer weinig tyd gehad, om die waar te nemen.

Ik neeme de vryheit, om hier nevens te zenden een brief voor den Heer Baron van Mullern, dewelke niet anders behelst, als dat gene 't welk UE. in de Gazette zal zien; daarom hebbe ik niet nodig geagt, dat UE. de moeite nam, van die toe te zegelen. Ik verzoeke &c.

Van U Excellentie

KAREL GYLLENBORG.

Brief van den Heer Gustavus Gyllenborg, geschreven aan den Graaf Gyllenborg; s'Gravenhage den 17 November 1716.

Myn Heer, myn zeer beminde Broeder,

IN myn laatste, van den 13. dezes, hebbe ik my de eere gegeven, van aan u te beloven by deze Post eenige Stukken te zenden, waar uit UE. zult konnen zien, wat'er in dezen tyde al om gaat aan het *Fransche* Hof. Nu zal ik my de eere geven het zelve na te komen, dog eerst en voor al moet ik UE. waarschouwen, om dezelve naukeurig te bewaren.

Om dan tot de zake te komen, geve ik my de eere van aan UE. bekent te maken,

maken, dat 's Dingsdags alhier een Brief is aangekomen van den Heer Baron Sparr, behelzende, dat hy hoopte dat Monsieur Lench al tot de Koning zoude zyn afgezonden. In zyn laatste was ingesloten een Brief van de Hartog van Ormont aan de Heer Baron Gortz, waar in de Hartog zeid, dat de Koning, zyn Meester, hem had belast aan hem (Gortz) te laten weten, dat hy in 't kort eenig onderstandgelden was verwagtende, en dat hy als dan 60000. pond Sterlings aan zyn *Zweedsche* Majesteit zoude overmaken, latende de dispositie daar van alleen aan hem; ende dat hy verzoekt, dit te willen aanmerken als een Teken van zyn genegen wille tot zyn *Zweedze* Majesteit. De brenger van deze Brief hadde daar en boven gezeid, dat de remizen zouden mogen geschieden of aan .... of aan .... Monsieur Sparr heeft naderhand de brenger dezes verzekert, dat de Oorlogschepen, in *Vrankryk* gekogt, ten eersten zoude gereed zyn, en gelevert worden. Ende dat wy aan het *Fransche* Hof sterk daar over uit zyn, van iemant tot zyn Czaarse Majesteit te zenden, om de Vrede met *Zweden* te bevorderen. Maar gelyk dit verzoek vele zwarigheden ontmoet, en dat *Vrankryk* daarenboven voor ons niets schynt te doen, alvorens met *Engeland* daar over te beraadslagen, zo heeft Monsieur Sparr hem voorders gezeit, dat Mylord Marr eenen *Duitschen* Neef had, genaamt Erskins, die by den Czaar een Medicynmeester en Geheime Raad was, en zeer wydlopige Brieven had geschreven aan Mylord Marr, aangaande den Czaar; behelzende, dat hy in 't toekomende niets meer dagt te ondernemen tegens den Koning van *Zweden*; dat de Alliantie was afgebroken; dat hy geen goet verstand konde houden met de Koning GEORGE, maar hem dodelik haate; dat hy zeer gevoelig was over de regtmatige zake van den Pretendent, en niets meer wensche, als zig te verbinden, om hem in zyne Domeinen en Heerschappye te herstellen; dat hy, alles tot zyn voordeel hebbende, de eerste stap niet doen kon, maar, indien de Koning van *Zweden* wat meer na by wilde komen, dat de Vrede tusschen beiden zekerlyk zoude getroffen werden.

1717. Februdry

Den Pretendent heeft de Baron Sparr doen verzoeken, voor hem een permissie te verkrygen, om na *Stokholm* te mogen vertrekken. Waarop Monsieur Sparr had geantwoort, dat dit zoude zyn den Oorlog met Trompettengeschal te verklaren, en daar door de gantsche zake te verydelen. Ziet, myn zeer beminde Broeder, dit heb ik waardig geoordeelt, om van u met oplettenheit aangemerkt te werden.

GUSTAVUS GYLLENBORG.

Brief van den Heer Baron Gortz aan den Baron Sparr, geschreven den 12. November 1716. ende ingesloten in de voorgaande Brief.

IK merke de zendinge van Mr. Lench aan als onzeker; want ik gelove dat *Vrankryk* niet het minste wil doen, waar door *Engeland* eenige suspicie of ongenoegen zoude konnen opvatten, voor al eer het Tractaat van Alliancie, dat 'er tegenwoordig op handen is, geeindigt en gesloten zy.

Egter

1717. February

Egter dunkt my niet ondienstig, dat zy aan 't Hof van *Engeland* deden bekent maken, hoe dat zy voornemens zyn iemant tot den Koning af te vaardigen, om het gevoelen van zyn Majesteit omtrent de vereeniging te vernemen, en zig daar door te beter in staat te konnen stellen, van goede diensten te doen.

Wat aangaat het werk van *Engeland*, en den brief des Hartogs van Ormont aan my, waar van ik u de copye hebbe overgezonden, zo moet ik u, myn Heer, in opregtigheit bekennen, dat ik, wanneer my deze zake verbeelde, grote zwarigheit make, my daar mede eenigzins te moeijen. 't Is juist om dies wille, dat ik dezelve aan den Koning hebbe voorgedragen, ende ik wenschte wel dat ik my daar van t'eenemaal konde ontheffen.

Een redelyk Mensch kan ligtelyk begrypen, hoe onmogelyk dat het is, in dit geval, een Vredenstractaat formelyk op te stellen; ongetwyffelt zoude 't-zelve tot wederzyds grote schade en gevaar uitvallen, ende ons geheim daar door ontdekt worden; zynde dierhalven het beste middel, om wederzyds de nodige materialen, tot het aanstaande werk, in tyds by een te schaffen. Al is het, dat wy in staat zyn, om het dessein uit te voeren, evenwel is'er nog tyds genoeg een Tractaat van Vrede op te regten, zo als wy het zelve best zullen goet vinden.

Ik weet zelf niet, welk van beiden het best is, datter onder de Naam van een spoedige bystand verzogt wert. Ik oordeele, dat het beter zy ons eige interest te beoogen: ende voor de vryheit van de *Engelsche* Natie in te staan.

Uwe vrienden behoorden ons te zenden 't geene wy benodigt zyn, om ons in staat te stellen, van aan haar de behulpzame hand te konnen bieden. De vereischte zomme is juist niet groot; drie hondert Duizend Kroonen zyn tegenwoordig genoeg, om te dienen tot vermeerdering van onze Zeemagt tot *Gottenburg*.

Ik zie niet, wat gevaar uwe Vrienden hier konnen lopen. Ik zal hen genoegzaame verzeekeringe geven, ende alle menschen, die 's Konings humeur kennen, konnen zig verzeekerd houden, dat, wanneer zyn Majesteit niet in staat is de geleende zomme door zyn auxiliaire magt te vergoeden, hy alle kragten zal inspannen om zyn Vrienden de opgeschote gelden te betalen; te meer, dewyl hy niet gaarne zoude zien, dat het iemand wiste, ten dezen einde eenig geld ter leen ontfangen te hebben.

Deze Edellieden, niettemin, hadden, om 's Konings gunst te behalen, hare aanbiedinge konnen doen met woorden, uitende het geen, dat ik aan de Koning had voorgedragen; wat my aangaat, ik ontfange het geld op geene andere wyze, als by forme van negotie. Maar alles is afhangende van een spoedige resolutie, om deze drie hondert duizend Kroonen, ten behoeve van de Krygslieden, ten eersten op te schieten, zonder dewelke zy niet moeten denken, datter iets kan uitgevoerd werden. Ik hope in *Engeland* zelve het vierde hondert Duizent te ontfangen.

Vrankryk kan ons dit verdrag niet wyten, dewyl 'er geen Tractaat van dien aart kan bewezen worden. 't Geen ik te voren gezeid hebbe, wegens het

omzigtig

omzigtig gedrag van het Hof van *Vrankryk* tegens *Engeland*, is in waarheit toepasselyk op de onderhandeling met den Czaar. 't Is zeker, dat 't Hof van *Vrankryk* in geen onderhandeling wil treden van dien aart, gelyk die van *Engeland* was; ende gy bekent, zodanige onderhandeling met ons intrest geenszins over een te komen. Over zulks oordeel ik, dat de hulp van *Vrankryk* niet te dienstig voor ons kan zyn, derhalven genoeg het aangeboden te mogen hebben, zonder de zake voorders aan te dringen. Monsieur Lenck kan ook, door 't heen en weer reizen naar *Zweden*, voornamentlyk in deze tyd van 't jaar, de onderhandeling niet bywonen. Hier toe word tyd vereischt, en indien wy komen tot een verdrag met zyn Czaarse Majesteit, zo zal het zelve ten langsten binnen den tyd van drie Maanden moeten eindigen. De hulp van Milord Marr schynt van gelyken onbequaam en ondoenlyk, ter oorzake van de tyd, die tot deze Correspondentie noodzakelyk vereischt word. Maar ik geloof, dat door hulpe van den Medicyn-meester de goede disposities van den Czaar zullen gehandhaaft worden, indien ze zodanig zyn, als ons is voorgedragen. Ingeval de Czaar hier komt, en dat iemand middel vind, om met dien Doctor confident heimelyk te verkeeren, zal de zake zekerlyk verre gevordert worden, dog alles wat dezen confident geschreven heeft, moet, gelyk als ik gezegt hebbe, wel gegront en gefondeert zyn. Ondertussen ben ik op andere middelen en wegen bedagt. 1717. February

Is het zake dat 'er een bequaam ontwerp kan gemaakt en uitgevonden worden, dan zal ik geen moeite of zwarigheit ontzien, het zelve perzoonlyk over te brengen.

Ondertussen, zo uwe vrienden dit myn consept wilden goetkeuren, ben ik verzekert, dat ik de Koning te eerder tot haar voordeel zal overhalen; maar ik moet van deze zake niets dan mondeling aan zyn Majesteit voordragen. Het is my genoeg, dat ik eerst voor al weet, dat ik hier door de ongenade van zyne Koninglyke Majesteit niet hebbe te vrezen. Dat de Pretendent voornemens is naar *Stokholm* over te komen, verwondert my zeer; want daar door zoude ons heimelyk verstand, gelyk als by Trompetten-geschal, aan de waereld bekent worden.

Brief van den Baron Gortz aan den Graaf Gyllenborg, geschreven in s'Gravenhage *den* $\frac{12}{23}$ *November* 1716.

IK hebbe in mynen vorigen brief van verlede vrydag gemelt, dat ik op de uwe van den 13. dezes zal antwoorden; het welk ik door dezen tegenwoordige zoeke na te komen. Gy zegt, myn Heer, dat, terwyl Gy tot deze zake zyt aangezogt, het nodig zoude zyn, om met de voornaamste vryborstig tot dit werk te treden. Ik ben van het zelve gevoelen. De zake moet opentlyk, zonder eenige omwegen, behandelt en voorgedragen worden. Ik geloof, myn Heer, het zal een genoegzame preuve zyn van onze vryborstigheit, rond uit te zeggen, dat niets eigener nog aangenamer is, als over eenig geleden af-

1717. front wrake te nemen ; maar dat het zeer wysselyk gedaan is, de zake alvorens te overleggen, of de beweegreden van de wrake, of revenge, haar gewenscht einde bereiken kan.
February

Indien uwe Natie op deze maatregels reflexie nemen, dan zullen zy ongetwyffelt begrypen, dat het is om aan ons de waarschynelykheit te doen zien, door het gelukkig succes van deze onderneeminge aan hen te herhalen. Daar en boven zal het van gelyken nodig zyn, dat ze ons de hand bieden in de nodige punten vast te stellen, dat is, om met geld by te springen.

Als ik het wagen durf, myn Heer, openbaar ik U in vertroulykheit, dat ik al eerlang met de Heer Ambassadeur Sparr over deze zake door brieven gehandelt hebbe.

De voornaamste leden, van het Hof te *Avignon*, presenteeren aan de zyde van hunnen Meester zestig duizend ponden sterlings, *ad captandam benevolentiam.*

Ik hebbe daarop getoond, dat de teerheid van de verbintenis niet toeliet, ons met diergelyke aanbiedinge te verhaasten, maar dat ik voornemens was, om die by forme van leen te ontfangen; ende dat ik in dit geval, afgezonden zynde met volmagt van 's Konings eyge hand, om geld te negotieeren, de zelve kon accepteeren, met verzeekering, van die door zyne Koninglyke Majesteit regtelyk te doen betalen; dat, indienze my ter zelver tyd een ontwerp van hunne zake geliefde ter hand te stellen, ik niet zoude manqueeren het zelve aan den Koning te zenden; ende, ingeval zyn Majesteit swarigheit maakte, zig met het bewuste dessein te moeijen, dat ik zelve hem zoude aanmanen om de somme, welke ik in zynen naam ter leen ontfing, stiptelyk weder te betalen; aangezien de Crediteurs hun geld niet wilde in gevaar stellen, maar ter contraire tot hun profijt uitgezet, en deze aanbiedinge, onder geen andere voorwaarde als by forme van leen, gedaan hadden; ten einde, de Koning, hunnen genegen wille ziende, des te meer zoude beweegt worden, om het verzogte secours te verhaasten. Voorders hebbe ik geschreven, dat, by aldien de Koning goed keurde het ontwerp van een beroerte door gantsch *Engeland* te verwekken, het beter was deze Entreprize eenen glimp of schyn te geven, onder pretext of voorwendzel van revenge te nemen, over de veragtelyke wyze van handelen des Konings van *Engeland*, en voor de *Engelse* vryheit in te staan.

Hier hebt gy, myn Heer, de Kopy van het Contract om geld te negotieren, door my met particulaire personen van dit Land ingegaan. UE. zult vinden, dat daarby grotelyks te profiteeren is, het welk nodig was aan vreemdelingen toe te staan, door dien in gantsch *Zweeden* zig daar toe niemand durfde verklaaren. Indien iemand van uwe Natie genegen is, zig hier in te laten, zonder zig met deze wigtige zake te moeijen, ik zoude op staande voet met hem willen handelen, over de zomme van drie honderd duizent kroonen. 's Konings Zegel, waar van gy hier hebt de Copy, is genoeg om ieder een van alle arglist en bedrog te bevryen, ten opzigte van de Obligatien van Staat, waarop deze gelden genegotieert zyn.

Maar

Maar wy moeten ons op het spoedigste hier op verklaren; anderzins is 'er geen hoop meer, gelyk ik gezien hebbe in den Ambassadeur Sparr, getekent in het Post-scriptum, het welk ik UE. heb medegedeelt. 1717. February

Indien het de Koning op die voet wil aannemen, dan zal het wel aangaan, dog anderzins is het niet doenlyk. Met een woord, wy moeten geld hebben, ende daar en boven dienen wy te weten, hoe dat de conditien leggen met *Engeland*, ende hoe verre zy den Koning zoeken in te wikkelen, om hunne zake te bevorderen, en uit te voeren.

Voor 't overige, myn Heer, herhale ik het geen, dat ik in myn voorgaande brief tot u gezeid hebbe, aangaande de rogge, garste, en Mout tot *Gottenburg*.

Ik verzoeke dat dezelve, zoo haast als 't doenlyk is, herwaarts overgevoert werden, voor al eer de Vorst op handen komt. Insgelyk wenschte ik ook, dat UE. eenige Kooplieden kon aantreffen, die zig wilde verbinden, om deze drie zoorten van granen naar *Zweden*, ofte direct uit *Engeland*, ofte van *Koningsbergen* of *Dantzig*, door middel van geleende paspoort, te leveren.

Indien UE. voor honderd duizend Kroonen aan graanen konde beschikken, ik zou by overleveringe, voort de helft van het geld per wissel overmaken, dewelke nog voor de winter geaccepteerd konde worden, door hunne eyge Correspondenten in *Zweden*.

Ik neme de vryheit, myn Heer, om u dit punt, als zynde van de grootste aangelegentheit, ten opzigte van den dienst des Konings, ende welvaart van uw eige Vaderland, op het nadrukkelykste te recommanderen.

Apostille, aan den Baron Sparr, Haage *den* 20. *November* 1716.

GY zegt my niets van de zaak van *Engeland*. Indien die niet tydig genoeg kan zyn beschikt, om daar van in *Zweeden* berigt te zenden, en voor de Vorst antwoord te hebben, zo moeten de Vrienden niet meer daar aan denken. Want na de winter zoude de tyd te kort zyn, om te overleggen wat'er nodig is, en wy verloren hebben den tyd, om de nodige stukken t'adjusteeren; zo dat het best zal zyn t'eenemaal af te breeken, indien de geinteresseerden nog agterlyk blyven, om te komen tot d'uivoering van haare beloften.

Brief des Graafs van Gyllenberg aan den Baron Gortz, Londen *den* 4. *December* 1716.

Myn Heer.

ZO dra als ik U Excellentiens brief van den 23. der verleede Maand ontfing, heb ik my begeven na 't huis van een der voornaamste, by dewelke ik

1717. February een zeer vriendelijk, openhartig, en lang gesprek had. Ik toonde hem den brief van U Excellentie, dien ik zo veel als ik konde bevestigde. Daarop vraagde hy my, of ik met iemand van zyn party daar over hadde gesprooken, en als ik hem zeide van neen, bad hy my om Gods wille dat niet te doen. Hy zeide wyders, men heeft ons hier van *Avignon* willen doen geloven, dat alles zyn gang, en wel voort gong; dat de Baron Gortz onze aanbieding had aangenomen, en van wegens den Koning van *Zweeden* duydelyke verzeekeringen gegeven van zyn Majesteits bystand. Men heeft ons, ten opzigte van 't geld, en op dat wy een ontwerp zouden maken, sterk gedrongen, en wy zyn dadelyk, en met ernst, aan 't een en 't ander bezig geweest. In 't midden van dit alles komen hier even drie Posten van *Avignon*, alwaar men zo grooten drift niet meer schynt te hebben. Deze verandering heeft ons zeer ontrust, maar wy hebben niet geweten, waar aan die toe te schryven, ten ware het mogte zyn aan de ziekte van den Prins. Maar ziet hier de verklaring van dit alles. Tot *Avignon* is men van 't werk al te gerust geweest; men heeft vaste staat gemaakt op den bystand des Konings van *Zweeden*, en nu vreest men ons den moet te beneemen, aan d'eene kant, door openhertiglyk te bekennen, dat men zig hadde bedrogen, en aan d'andere kant durft men ons op een onzeekerheit niet engageeren, om aan haar gelt te bezorgen, wel wetende dat dit zoude zyn het laatste dat wy geven zouden, indien wy bevonden dat het was aangelegt tot een ander oogmerk als wy ons hadden voorgestelt, en zonder te hebben gehad duidelyke verzeekeringen van den bystand, die ons zo nodig is; aldus ziet gy, zeide hy, hoe veel 'er is gelegen indien gy ons het goede wenst, dat gy aan niemand openbaart dat gene, 't welk ik zie dat ons Hof tot *Avignon* zelf met zo veel zorge verbergt.

Indien gy anders doet, zult gy 't credit des Ridders van St. Joris alhier over hoop werpen, 't welk UL. misschien zal nodig zyn, en gy zult UL. maken d'aanklevers van zyne onverzoenlyke vyanden, dien het, als haar aanslag zal zyn mislukt, niets zal scheelen of *Zweden* ondergaat of niet; en gy weet nogtans dat zy 't zyn, die tot hier toe uw zaak zo te landewaart als in 't Parlement van *Engeland* hebben verdedigt, en de Vyanden genoodzaakt, om zagter en omzigtiger voort te gaan, als zy anders zouden hebben gedaan. Gy zult hare hulpe gedurende d'aanstaande zitting des Parlements van *Engeland* nog nodig hebben; uw vyanden maken zig gereet, om daar verschrikkelyke indrukkingen tegens U lieden te geven, door geschriften, die reeds dadelyk onder de pers zyn, en door requesten der Koopluiden, die hare schepen hebben verloren, en reets twee malen ter week te zamen komen, om daar over Raad te plegen.

Edog (zeide hy) om weder te komen op den brief van den Baron Gortz, sta my toe, u met vryheit te zeggen, dat indien de vrage was, of wy enkelyk zouden bystaan den Koning van *Zweden*, en dat wy dien aangaande waren overeengekomen, dan zoude het de moeite waardig zyn van zig te informeeren, welke zekerheit wy nemen, en wat winst wy daar voor begeeren zouden; maar dat is tegenwoordig de zake niet, en zal die ook nooit zyn; want

ik

ik moet u openhartig bekennen, dat'er onder ons zeer weinige zyn, die zig aan de belangen van uitheemse Vorsten iets laten zyn gelegen, als voor zo veel die opzigt hebben tot onze eigene, ende dat wel zeer zigtbaarlyk. *Manus nostræ oculatie sunt credunt quod vident*, dat is te zeggen, onze handen hebben oogen, en geloven wat zy zien. Zo dat, zig te vleyen dat wy ons gelt zullen geven aan iemant, wie't ook zy, uit eerbiedigheit of vriendschap, zulks zou wezen ons niet te kennen; gy zoud ons op dat point niet konnen veranderen, derhalven zal men ons moeten nemen, zo als wy zyn. 1717. February

Wat aangaat het gewin, zouden wy wel een groter konnen hopen in eenig land, als die dewelke wy t'huis hebben, zonder ons gelt te wagen? Trekken wy niet, zeven of agt ten hondert op de publicque fondzen, en verzekeringen van't Parlement van *Engeland*, en werden wy niet alle vierendeel Jaars precys betaalt? Zo dat, deze vrage gansch buiten tyds zynde, men een andre zal moeten formeeren, dewelke zal zyn, of wy door hulpe van geld willen verdienen de bystand des Konings van *Zweden*? Aangaande deze bystant zeg ik u ront uit, dat wy, ten opzigte van zyn Majesteits woord alleen, ons meer durven verlaten, als op alle verzekeringen of obligatien van andre; ik zegge, dat men ons alleen verzekere, dat wy door ons gelt zyne bystant zullen verdienen; dat men ons daarna te kennen geve, wat men wil dat wy doen; en wy zullen zulke kragten inspannen, dat zyn Majesteit geen berouw zal hebben, aan ons te hebben gegeven zyn Koninglyk woort, van ons te zullen bystaan. Maar Monsieur, voegde hy daarby, wat moet men hier van oordeelen, dat wy, na een onderhandeling van drie maanden of meer, nog zyn in onzekerheit over dat gene, dat de grontslag moeste zyn van alle onze ondernemingen; ik wil zeggen den bystant des Konings van *Zweden*, en dat wy door ons gelt moeten verdienen, niet den bystand daar't om te doen is, maar alleenlyk een antwoord, of wy 't zullen verkrygen of niet. Hoe zouden wy onkosten konnen doen, hoe zouden wy onze vrienden konnen blood stellen, en in 't kort onze goederen en levens wagen, daar wy misschien eene weigering van zyn Majesteit zoude konnen bekomen, en ons laten zitten: onder andre zouden we ook zyn bloot gesteld aan de vreze, van te werden verraden door die geene, die, den quaden uitslag van onze ontwerpen ziende, en dat'er van onze kant niets te hopen was, tragten zouden haar fortuin te maken by onze vyanden, door ons op te offeren. Laat ons dat alles onderzoeken Monsieur, en gy zult zelfs bekennen, dat wy te veel zouden wagen, met het volgen van die gene, die ons laten in eene zodanige onzekerheit; maar aan de andere kant, de Koning van *Zweden* wat waagt hy? onze regeering is die niet zyne Vyand, zo veel als 't in deszelfs vermogen is? Staat dezelve zyne vyanden niet by op allerlei wyzen, en zal hy die in 't aanstaande Jaar niet meer als oit bystaan? Wat zoude men dan konnen inbrengen tegens het voorbeeld van Scipio, die den Oorlog overbragt in 't land van die gene, die dezelve wilde brengen in zijn land? Deeze afwending zoude zijn zo veel te groter, als dezelve onverwagt zal opkomen, en daar is wel eenige reden om te hopen een goeden uitslag, om dat het gantsche land is misnoegt, en

1717. *February* dat men mag geloven, dat de helft van de troupen door 't Parlement zullen werden afgedankt, en dat het gewis is, dat een groot gedeelte van deze troupen, op de komste van een genoegzaam Corps, tot d'onzen zullen overgaan.

Maar genomen dien aanslag gelukte niet, zal onze regeering den ganschen ondergang van den Koning van *Zweden* dan meer wenschen als te voren? en als men zal hebben voldaan aan de begeerte van den Koning GEORGE, ten opzigte het land van *Bremen*, zal men dan minder denken op de middelen, tot het voorkomen van des Czaars verder uitbreiding zyner Landen?

Ik bid U, zeide hy, stel dit alles de Baron Gortz voor oogen, en ik ben verzekert dat hy van gevoelen zal veranderen, en dat hy, al handelende, zig niet zal laten ontsnappen eene gelegentheit, aan den Koning van *Zweden* zo voordeelig, en zo glorieus voor hem zelve. Zeg hem ook, indien 't U E. belieft, dat 'er niets regtmatiger is, als 't geen hy begeert aangaande een plan of ontwerp, en de middelen om de zaak staande te houden, maar dat men aangemoedigt moet werden, op dat men niets te vergeefs arbeide, en dat men de gansche zaak niet door quaad overleg wage. Eene duidelyke verzekering tot *Avignon* gegeven, zal alles in beweging stellen; maar zonder dat zal alles quynende toegaan. Aangaande de Couleur, dien de Koning van *Zweden* aan zijne onderneming moet geven, zoude ik, zeide hy, altyd hebben d'opinie, die de Baron Gortz wil dat ik hebbe van zijn ontwerp, te weten dat de Koning van *Zweden* den Ridder ernstelijk zal willen herstellen; maar ik vreze zeer, dat mijne aanhangeren deze zaak geheel anders zullen begrypen, dat is te zeggen, dat zy zig zullen inbeelden dat zijn Majesteit van *Zweden*, niets aan den Ridder hebbende belooft, en zig niet voor hem hebbende verklaart, zig niet anders van die onderneming zal bedienen, als alleen om zijne eigene zaken daar door te beter te konnen doen, met uitsluiting van hem, en om den Koning GEORGE te noodzaken tot zo veel beter Conditien. Maar zijn Majesteit van *Zweden* zal zig in dezen bedrogen vinden; want door dien 't grootste gedeelte van de Natie tegenwoordig met het uiterste opzet Jacobitis is, en alleenlijk haakt na de wederkomste van den genen, dien de zelve gelooft te zijn deszelfs wettige Souverein, zal dezelve zig niet voegen by ymand, die zig voorheen niet opentlijk voor hem verklaart; in tegendeel, verstaande dat het niet anders als een Uitheems verschil is, 't welk den Koning van *Zweden* herwaarts trekt, zullen zy, uit spyt, zig te zien versteken van hare verwagting, en niet wetende waar de ressentimenten van zyn Majesteit zoude konnen gaan, of wie van zyne wraaklust vry zouden zyn, de gewoonlyke wyze van de Natie volgen, niettegenstaande hare vorige verdeeltheden. Dat is zo waar, zeide hy, dat, indien de Ridder van St. Joris niet in *Engeland* van een *Engelze* Vader was geboren, alle zyne pretensien zouden by 't gemeene volk nergens toe dienen, 't welk, als het tusschen vreemdeling en vreemdeling te doen is, zig zekerlyk zal verklaren voor den genen die in 't bezit is, zonder veel opzigt te hebben tot de regtmatigheit van de zaak. Voor 't overige, voer hy voort, ik sta gehelyk nevens u toe, dat het voorgeven wegens de maintineering

ring van der *Anglikaanze* Kerk, in 't Manifest des Konings van *Zweden*, zo veel te nodiger is, wyl men daar door de ongeruste gemoederen, ten opzigte van de Religie van den Ridder, weder zoude gerust stellen. 1717. *February*

Ook zoude zyn Majesteit handelen na zyne bekende wyze van doen, 't welk is by alle gelegentheden voor 't Protestants welzyn te waken. Zie daar Monsieur wat 'er meest wezentlyk is geweest in myn gesprek met mijn vrient, dien ik aan U Excellentie voorstelle als een verstandig man, en zo wel bewust van 't geen 'er tot *Avignon* geschiet, dat hy my al voor lang heeft gezegt wat daar van onzent weege is gehandelt, waar van ik egter geene kennisse nam, zo lang als ik 'er niet iets duidelyk van zag, nog in de brieven van U Excellentie nog in die van Monsieur Sparr. Zelf heeft hy my gezegt, dat zeker bloedverwant van Mylord Marr zig sterk maakte, om ons zeer goede diensten te doen by den Czaar, en dat men aan den Baron Sparr daar van kennisse had gegeven; maar, my met het werk van andre niet bemoeijende, heb ik gemeent dat U Excellentie van daar langs den naasten weg beter zal zyn onderregt. Ik bediene my nu van den zelven vriend, om te zien of 't mooglyk is graan te bekomen uit verscheide havens, zo van *Engeland*, *Schotland*, als *Ierland*. Ik vreeze voor de kwaadaardigheit der Ministers, zelf in deze zaak. Ik hebbe d'eere zeer eerbiediglyk te zyn &c.

CARL GYLLENBORG.

APOSTILLE.

Den 4. December. 1716.

HEt is onmogelyk, myn Heer, dat ik U beloven kan veel koorn na *Zweden* te zenden voor de vorst, om dat ik alreede de eere gehad heb, van uw Excellentie te verwittigen, dat men geen schepen kan huuren om eene reize in den winter te doen. Ik moet myn koopman dat regt doen, van te bekennen dat het zyn schuld niet is. N..... zelf, schoon hy eerst van voornemen was om weder na *Gottenburg* te keeren, heeft zig zulks door zyne Vrouw laten ontraden. Misschien zal ik nog 2 of 3 schepen konnen doen vertrekken voor Kerstyd, zo 't open water blyft; hoewel ik daar voor niet zoude konnen instaan. Nopende Koorn tegens 't voorjaar, ik heb 'er in *Schotland* al na laten vernemen, en ook te *Dantzig* en *Koningsbergen*. Als ik van alle die plaatzen antwoord zal bekomen hebben, dan wil ik de pryzen tegen malkanderen vergelyken, en kiezen 't gene redelykst is. Laat uw Excellentie maar voldaan wezen, dat ik geen oogenblik tyds verliezen zal om uwe ordres te gehoorzamen. Dewyl 'er nog tyds genoeg is, weet ik niet, of het niet best zoude zyn, dat eenige Kooplieden van *Gottenburg* my hier met Wisselbrieven verzorgden voor de halve zomme, welke ik hier door een eerlyk Koopman zoude laten besteden, om Koorn op zyn eigen naam te kopen, en het als zyn eigen af te scheepen, mits het te laten verzeekeren, op dat wy geen

1717. February geen risico zoude lopen. 't Is een zeer moeijelyke zaak, met ledige handen voor groote zommen te contracteeren. Hoe 't nog gaan zal weet ik niet; maar 't is zeker, dat 'er verleden Zomer in gantsch *Engeland* (want ik schreef na alle plaatzen) niemand dan N..... alleen te vinden was, die zig met dit werk bemoeijen wilde.

De Koopliedeen op *Moskovien* handelende, hebben heden een request aan Mylord Townshend gepresenteert, behelzende, dat zy groote schade geleden hebben, door 't neemen van hunne scheepen; vertonende onder andere, dat het *Zweedsche* Kapers waren, gecommandeert door *Engelsche* Onderdaanen, die haar de meeste afbreuk gedaan hadden. Dit is maar een klein voorspel van den storm, dien wy in 't Parlement zullen uit te staan hebben. Nu ik van een storm spreeke, moet ik u ook zeggen, dat 'er verscheide Koopvaarders, met het Esquader van den Admiraal Norris gezeild, in de Havens van dit Ryk aangekomen zyn. Belangende 't Esquadre zelf, men meend dat het te rug gedreven is door tegenwinden, die nog heftig duuren. Ik laat het aan U Excellentie, of wy, om het zenden van Koorn zo vroeg in 't voorjaar als 't wezen kan aan te moedigen, niet een premie van een daalder koper geld voor de ton behoorden toe te staan; aan de genen, die koorn te *Gottenburg* brengen voor 't uitgaan van de maand Maart, uit aanmerkinge, dat de scheepsvragt in dat saisoen hoger is, dan op andere tyden. Ik ben &c.

CARL GYLLENBORG.

Brief van den Baron Gortz aan den Graave van Gyllenborg, s' Gravenhage, *den* 11. *December* 1716.

Myn Heer.

UWen aangenamen, van den 4. dezer, heb ik ontfangen. Ik zal de eere hebben van op den inhoud daar van te antwoorden, dat, hoe kragtiger de redenen zyn, welke bygebragt worden, om ons in de bewuste zaak te doen treden, men des te meer behoort overtuigd te wezen van de ware begeerte die wy hebben, om de zaak te onderneemen. 't Is overtollig, ons eenige beweegredenen voor te houden: want wy hebben geen spoor van noode. Gelyk ik, nevens u, myn Heer, geen perykel loop van 'er by te verliezen, zo zal ik ook u vryelyk zeggen, dat, voor myn vertrek uit *Zweden*, wy van onze kant reeds al tot deze togt geschikt waren. 't Is ligt te geloven, dat die genegtheden zedert toegenomen zyn, naar mate dat het hevig misnoegen van 't Hof, daar gy zyt, toegenomen is. 't Komt dan maar alleen hier op aan, door wat middel wy onze regtmatige begeerte na wraak voldoen zullen. Wy hebben in *Zweden* meer dan troupen genoeg daar toe, maar 't geen ons belet, van tot de daad te komen, is eerstelyk, dat wy geen Schepen hebben die nodig zyn, zo wel tot het overvoeren van troupen, als om die te convoyeeren. Ten tweden, wy weten niet hoe men meent de troupen te konnen onderhouden,

houden, wanneer zy ter bestemder plaatze zullen gekomen zyn. Ten derden, men moet aanstonts paarden weten te vinden voor de Ruitery, om op te zitten: want het is wel bekent, dat, als men in een open land invalt, de eerste indruk door de ruitery geschieden moet. Ten vierden, wy moeten het getal van de troupen weten, die tot dezen togt nodig zyn, om de uitrusting van Schepen daar na te reguleeren. 1717. February

't Is waar, myn Heer, dat wy nu eenige maanden herwaarts gesprek, over deze zaken, met het Hof van *Avignon* gehad hebben. Zy verklaarden zig zeer wel voldaan te zyn, met die wyze waar mede wy haar aangesproken hadden, en zy beloofden, niet alleen de nodige verklaringen te geven op de voorslag van geld op te schieten, maar ook om aanstonts te verschaffen 't gene wy zoude van noode hebben, om van onze kant, gedurende den Winter, alles te vervaardigen tot de eerste treede; zynde zelve van gevoelen, dat zo men iets doen wilde, zulks geschieden moest terstont, na dat de hinderpaal, die een strenge Winter aan de scheepvaart konde toebrengen, zoude uit den weg genomen zyn; maar tot nog toe eindigt dit alles maar in een ydele hope. Evenwel heb ik van myne kant geen tyd laten verloren gaan, tot deze onderneminge. Ik heb my bevlytigt, om Oorlogschepen te vinden; ook heb ik'er reeds eenige gevonden, en al verdingen gemaakt, om'er zes, van tusschen de 60. en 70. stukken, alle gewapent en toegetakelt, te kopen; en zy moeten te *Gottenburg* in 't voorst van Maart gelevert worden. Het verschot van Geld, 't welk ik van 't Hof te *Avignon* eischte, was alleen om die schepen te kopen, en de zomme was niet boven 60000. ponden Sterlings. Zo ik het middel, om ons met geld te verzorgen, voorgeslagen heb, op den voet slegts om het ter leen op te nemen, dat is alleen geschiet, myn Heer, met oogmerk, om het gevaar van eene ontdekking van 't werk, van weerkanten te beter te ontwyken, en de genen, die 't geld zouden schieten, te beveiligen, ingevalle daar iets mogte opkomen, dat den toeleg ondoenelyk maken zoude. Ook is het de vreze voor eenige trouwloosheit of te leurstelling, die men niet voorzien kan, welke ons zal verhinderen, van ons te verklaren, eer wy ter plaatze komen, daar wy ons vertonen zullen.

Onze Vrinden zullen niets tegen deze voorzorg in te brengen hebben, als zy maar aanmerken, dat, als wy 't Mom-aanzigt te vroeg afrukken, en daar na onzen slag missen, wy dan aan de *Engelsche* Ministers een zeer goede reden zoude geven, om die Natie tot eenen oorlog tegen ons aan te voeren; waarin zy, zonder veel moeite, *Holland* ook zouden konnen wikkelen. Dit is een gevaar van 't uiterste gevolg; en zou men dan willen, myn Heer, dat wy het zelve om een beuzeling zoude loopen? ik weet niet hoe men deze geldzaak, daar 't op aankomt, anders behandelen zal.

De scheeps toerusting te *Gottenburg* kan ons niet anders nut zyn, dan tot den aanslag dien men ons voorstelt; en 't geld, dat wy eischen, zal zelfs voor die toerustinge niet genoeg wezen. Voor 't overige, hoe goed en bondig ik de redenkaveling van uwen Vrind in andere gevallen ook zoude mogen vinden, zo weet ik nogtans het gevoelen van 's Konings goede trouwe en zyn belang,

1717. 't welk uw Vrind onderstelt, niet over een te brengen met de vreze, die men
February evenwel toont, dat wy geen andere beooging hebben, dan te maken dat men ons het Hertogdom *Bremen* wedergeve.

Ey lieve, myn Heer, wat beter zekerheit kan de Koning van *Zweden* bekomen, ten aanzien van het bezit van dat Hertogdom weder te krygen, dan door den Koning GEORGE tot dien staat te brengen, dat hy niets meer is, dan een Keurvorst van 't Keizerryk. Door welk middel de Koning van *Zweden* zal te weege brengen, dat hy door 't Huis van *Lunenburg* aangezogt word, als voor dezen. Kan goede trouw, en iemands woord wel stand houden tegen zulk een duidelyke reden, na dat wy ondervonden hebben, hoe weinig staat 'er te maken is op een zekerheit, die op woorden of Tractaten steunt? om kort te gaan, myn Heer, het geschil daar ontrent is by ons een afgedaane zaak; zo dat 'er niets overblyft, dan bedagt te wezen op de middelen Hoe?

Zo als ik de zaak versta, zullen de gene, die 't geld verschaffen, in geen gevaar zyn; dewyl zy 't geven kunnen op de naam van *Hollandze* Kooplieden, en onder voorgeven van de grote winst, die 'er te doen is, in met my te handelen; en om aan de zaak een beter koleur te geven, zouden zy aan eenige *Engelsche* Kooplieden Commissie konnen verleenen, om een accoord met my aan te gaan, op den voet van het Contract, het welk ik de eere gehad heb van U bekent te maken. Na dit alles zoud 'er geen perykel overblyven, dan dat van 't geld te verliezen, ingevalle de aanslag niet uitgevoert zoude worden; dog zo zy maar het minste vertrouwen stelde op 't woort van een Koning, dan zou deze zwarigheit terstont verdwynen. Zyn Majesteit benyvert zig te veel, om 't gene hy belooft heeft na te komen, dat men eenig mistrouwen deswege tegen hem opvatten zoude. Hier van hebben wy een versch blyk gezien: want niettegenstaande de zeer grote kosten, die wy genoodzaakt zyn te dragen, zo heeft zyn Majesteit evenwel gewilt, dat de eisch van Mr. Cook, en andere Kooplieden in *Vrankryk*, wegens 't geld voor hem in *Turkyen* opgeschoten, zoude voldaan worden; en daarom heb ik die Crediteuren ook betaalt

Tot besluit, moet ik u nog eens zeggen, myn Heer, dat men tot een spoedige rezolutie moet komen, of aan deze zaak niet meer denken het gantsche toekomende jaar. 't Zou ook nodig wezen, dat deze, die ons toegedaan zyn, tragten, dat de helft van de troupen, die nu in *Engeland* op de been zyn, afgedankt, en eene Scheepstoerusting tot May toe verhindert werde. 't Is ons, t'onzer onderrigtinge, ook nodig te weten, wat getal gereguleerde Troupen 'er zullen overblyven, na dat de helft daar van zal afgedankt zyn. Ik agt, dat wy 10. of 12000. *Zweden* in dezen togt zouden konnen gebruiken, waar onder 4000. Ruiters moesten zyn.

Als de zaken op zodanig een voet, als gemelt is, zullen gebragt zyn, meen ik zelfs na *Zweden* te gaan, om 't werk voort te zetten; want ik zou my in die zaak liefst op anderen niet verlaten. Ook zou ik deze zaak liever voor de vuist met u afspreeken, dan door de andere weg, welke ik al te lang agt te zyn.

De

De bloedverwant van den Lord Marr heeft in der daad berigt gezonden, dat den Czaar eenigzints tot Vrede genegen is, waar van wy niet laten zullen ons te bedienen, op dat wy te beter in staat mogen wezen om de zaak, daar't nu op aankomt, voort te zetten. De Czaar zal binnen korten hier komen, Zo't zo geschikt konde werden, dat de gemelde vriend van den Lord Marr my quàm spreken, ik zou wel haast bemerken wat 'er te doen zoude zyn. Gy zult wel konnen oordeelen, myn Heer, dat een verdrag met den Czaar een groot gewigt aan de andere zaak geven zoude. 1717. *February*

Ik ben &c.

GORTZ.

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan den Baron Gortz; Londen den 18. December 1716.

Myn Heer,

IK ontfing eergisteren den brief, die Uw Excellentie my den 11. dezes de genade deed van my te schryven, en ik hebbe geen ogenblik verloren, om d'ordres, daar in vervat, uit te voeren. Ik hope, by de naaste Post, daar van aan Uw Excellentie rekenschap te konnen geven.

Ondertusschen zal ik d'eere hebbe, t'antwoorden op't Apostil van Uw Excellentie, dat ik niet zal nalaten my te schikken na't geen Uw Excellentie my daar in schryft; indien ik tot hier toe het tegendeel hebbe gedaan, zo is dat geweest, op dat men my niet mogt beschuldigen, de zaken niet te hebben voorgedragen, zo als zy waren van d'een en van d'ander zyde; het daar na latende aan onze Ministers, om te kiezen dien zy meest dienstig oordeelen zoude.

Uw Excellentie zal my nogtans, volgens zyne gewoonlyke goetheit, ten besten houden, dat ik hem zegge, dat my dunkt, dat, wat besluit wy nemen, het nogtans wel zoude zyn het volk hier in een goed humeur te houden: dat is te zeggen, dat wy niet schynen hare aanbiedingen t'eenemaal te verwerpen; want, zonder dat, zullen zy van naby bemerken de beweegredenen, die ons zo weinig doen luisteren. Zy zullen misschien de ware beweegreden ontdekken, en in dat geval de zaak doen in't riet lopen. Behalven dat een weinige hoop haar nog langer zoude doen uitstellen, om dezelve in 't Parlement voort te zetten, en ik gelove dat het dat is, het geen Uw Exellentie schynt te wenschen.

Ik denke, dat het tot dien einde nodig zoude zyn, dat Uw Exellentie een antwoord schreef aan Petkum, die klaagt dat hy'er geen op zyne Brieven heeft ontfangen; aan hem te kennen gevende u genoegen wegens de moeite dien hy zig deswegens heeft genomen, en hem verzoekende die te willen continueeren, om de Ministers in dezen goeden weg te houden, tot dat Uw Exellen-

1717. tie zal hebben ontfangen antwoord op het rapport, door hem van de gantsche
February zaak gedaan aan den Koning, en dat men zig dan meer kan aanmoedigen. Nadien Petkum gemeenlyk alle zyne Brieven toont aan Townshend en aan Bothmar, zo verbeelde ik my, dat zy daar door gemaklyk zullen werden gebragt te geloven 't gene zy wenschen. Indien deze brief komt voor d'aankomste van den Koning GEORGE, zal die den indruk, die de Duitzers en Sunderland, met hare gewoonlyke hevigheit, aanstonds zoude willen geven, misschien verhinderen. Ik herhaale nog, dat het niets is als de goetheit van Uw Excellentie, die my myn gering gevoelen zo vry doet zeggen.

Uw Excellentie zal, wegens de opgekome Vorst, wel oordeelen, dat men niet meer moet denken, om Schepen voor de maand February naastkomende te zenden: het zal ons werk zyn, om het Contract tot dien einde te maken, en zelf zal men zig daar mede moeten haasten, dewyl de Granen daaglyks duurder werden, zo dat 'er niet een Koopman is, die wil aannemen om 'er ons te leveren, immers niet minder als tot 16 Schellingen in kopere munt, met vryheit van tol; ik moet Uw Excellentie bekent maken, dat het volkomen nodig is, dat wy N. vergenoegen, met aan hem te doen weder geven den tol, dien hy heeft betaalt; eensdeels om dat hy 't is, die ons credit hoog heeft opgebeurt, en ten andere, om dat hy is de Makelaar van alle die tot *Londen* in Granen handelen, en dat hy ons derhalven diensten of ondiensten kan doen.

Om nu weder te komen tot het Contract, 't welk staat gemaakt te werden. De Koopluiden, die zig daar in zullen begeven, begeeren volstrektelyk yzer tot betaling, op dat hare Schepen geladen weder komen; zo dat wy van die Bergstoffe de nodige quantiteit tot *Gottenburg* moeten hebben, en het niet laten weg voeren, als door die gene, die Granen of andere noodwendige zaken hebben aangebragt: daar tegens zullen deze Koopluiden zig verbinden, om eene aanzienelyke zomme, als eene boete, te betalen, indien zy binnen den bestemden tyd haar Contract niet volbrengen, welke tyd zal zyn zo kort als mogelyk.

Dit gansche werk moet werden behandelt met grote geheimheit, op dat onze vyanden gene hinderpalen maken; en 't is ook, zo 't my dunkt, om die reden, dat men die Ministers in goet humeur moet houden.

Ik zende hier nevens een ontwerp van 't Contract, en ik verzoeke uw Excellentie my daar van te willen zenden een half dozyn, om my daar van te bedienen als 't nodig is.

Ik hebbe brieven uit *Zweden* gezien, die melden, dat het Zout daar uittermaten schaars werd, en dat zy wenschen dat men haar Zout bezorge: Ik moet dan de orders van Uw Excellentie verzoeken, of ik Paspoorten moet geven, indien 'er luiden zig opdoen, die deze Koopmanschap na *Zweden* zullen willen zenden: maar ik zal het moeten weten met d'eerste ordinaris Brieven, om dat de Schepen nog voor, of kort na Paaschen, na *St. Hubes* moeten varen, om het Zout af te halen, op dat zy in 't begin van de Lente weder hier zyn. Ik ben &c.

KAREL GYLLENBORG.

Het ontwerp van 't Contract zal met d'eerste ordinaris Post werden gezonden.

Brief

1717. February

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan den Baron Gortz, Londen *den* $\frac{11}{22}$ *December* 1716.

Myn Heer,

IK hadde de eer van aan Uw Excellentie door myne laatste te beloven, dat ik hem heden zoude geven een wydlopig antwoord op den brief, die dezelve my de genade dede den 11. te schryven: maar, nadien 'er nog iets af te doen is, zal Uw Excellentie my, zo't hem believt, ten goede houden eene kleine uitstelling, dien ik noch verzoek.

De zaken, die ik negotieere, zyn in een redelyken goeden trein; en, indien dezelve zo voortgaan, maak ik staat om Dingsdag een expressen aan Uw Excellentie te zenden, met een omstandig verhaal van alles; en om ter zelver tyd te beginnen de zaak van de briefjes voor 10000. Guinees, die Uw Excellentie tot myn laste zal stellen in de rekening, die staat te werden gemaakt voor't geld in *Zweden*; staande de Geinteresseerden, als ik hope, dien aangaande met my over een te komen, om de wetten van 't land niet te overtreden, die aan de Onderdanen volstrektelyk verbieden, geld, zonder uitgedrukt verlof van den Koning haar Meester, ter leen te mogen geven. Ik make staat, van ter zelver tyd daar by te zullen voegen een brief van een myner vrienden, aan den bloedverwant van Mylord Marr; waar door Uw Excellentie zoude konnen hebben de gelegentheit, om vertrouwentlyk met hem te spreken.

Heden zyn'er twee posten uit *Holland* aangekomen, zonder my te hebben gebragt eenige ordres van Uw Excellentie.

De Jagten en de Schepen, die den Koning zullen overvoeren, werden hier nog door tegenwinden opgehouden. De Heer Walpole is deze morgen uit *Holland* hier gekomen. Ik weete niet wat hy aanbrengt. Altyd 't is zeker, dat de verwarring onder de bovedryvende party grotelyks vermeerdert, 't welk zeer ongemeene gevolgen zoude konnen hebben in 't aanstaande Parlement. Ondertusschen arbeide ik aan myne kleine blaauwe boekjes, waar van ik gelove met myn expressen aan Uw Excellentie een staaltjen te zullen komen zenden.

Ik recommandeere my in deszelfs goede gunste, biddende volkomen te willen zyn verzekert van d'aldereerbiedigste aankleving, met dewelke ik d'eere hebben te zyn

Myn Heer

Van Uw Excellentie de zeer ootmoedige en zeer gehoorzame Dienaar

CARL GYLLENBORG.

1717. Februarÿ

Brief van den Baron Gortz aan den Grave van Gyllenborg. s'Gravenhage 29 *December* 1716.

DE antwoorden op u beide aangename, van den 18. en 22, hebbe ik uitgestelt, myn Heer, om het te doen by dezen. Haar inhoud doet my zien, dat myn redeneering van kragt is geweest, en dat men van de zyde der vrienden wel weder zoude konnen beginnen met eenige wezentlyke zaak, die natuurlyker wyze moet gaan voor al 't geen dat men van ons wenst. Ik zal zeer blyde zyn dat de zaken dien trein nemen.

Het is buiten twyffel 't beste middel, de zaken alleen te doen gaan door onze handen, en niemant anders daar omtrent te laten verschynen, als U Excellentie alleen.

Ik ben verpligt een tweede reize te doen na *Parys* en Ik vertrek zo aanstonts; dog dat zal egter niet beletten, dat uw expresse my zoude konnen werden gezonden. Indien hy komt gedurende myn afwezen, ik late Monsieur Stambke hier, die zig zal vinden voorzien met alles wat 'er nodig is, om 't gene, dat'er te doen mogt zyn, waar te nemen; ik wil zeggen, dat hy zal zyn in staat, om mynent wegen te geven een recipis, en zodanige verzekeringen, als gy zoud konnen begeeren. Ik reekene dat myne reize niet langer als een maand zal duuren.

Het zal, myn Heer, aan U staan t'oordeelen, of gy gedurende dien tyd met my directelyk zult konnen correspondeeren, of dat het beter zal zyn, dat gy uw brieven herwaarts zend.

Belangende het Zout na *Zweden* te zenden, zal ik u zeggen, dat het nu niet nodig zal zyn, dewyl ik daar omtrent al hebbe voorzien: maar daarentegen bidde ik u, myn Heer, te volharden, en ter harte te nemen het articul van de Granen, ten opzigte van 't welke ik aan u al hebbe toegestaan de conditien, die men van u heeft begeert, Ik hebbe de eere te zyn &c.

Brief des Graafs van Gyllenborg aan den Baron Gortz; Londen *den* 29. *December* 1716.

Myn Heer,

IK ben genoodzaakt, het zenden van myn expressen tot Vrydag uit te stellen, om dat een van myn principalen nog niet weder tot *Londen* gekomen is; maar hy zal hier morgen egter zyn. Ik hebbe brieven gereed voor den Medicyn, die ik met de post niet durve wagen. Terwyl ik den voornaamsten myner vrienden wagte, zende ik morgen een Edelman na den Czaar, om te tragten hem in te boezemen gedagten van vrede. Ik hebbe hem mede gegeven brieven voor myn broeder, op dat hy hem by U Excellentie inleide, van welke hy moet ontfangen de redenen, die U Excellentie zal nodig agten. Hy is een Moskoviter van geboorte, dog, gelyk hy lang is bekent geweest van myn

myn vrient, en misschien ook te werk gestelt omtrent diergelyke boodschappen, zo verzekert hy my, dat wy volkome vertrouwen in hem konnen stellen. Ik hebbe hem doen te verstaan geven, dat hy, tot een voorwendzel van zyne reize, moet nemen zyne genegentheit tot den dienst van den Czaar, die hem heeft verpligt om te ontdekken, dat de Koning GEORGE de grootste aanbiedingen van de waerelt dede, om *Bremen* van den Koning van *Zweden* te krygen, tot koste van den Czaar, die de offerhande daar van zoude zyn. U Excellentie zal daar by doen, wat dezelve zal goet vinden; ik zoude egter dienstig agten, dat die Heer niets wist van den weg van den Medicyn. 1717. February

Ik hebbe nog een brief voor hem, door dewelke myn broeder kennisse met hem zal konnen maken, en alzo de boodschappen tusschen U Excellentie, en den Medicyn over brengen, tot dat U Excellentie het geraden zal vinden, hem te zien en te spreken. Men verzekert hier, dat de Koning GEORGE geen mondgesprek met den Czaar zal houden, en men schynt weinig vergenoegt van dien Vorst. U Excellentie zal de goetheit hebben van indagtig te zyn dat geen 't welk ik de eere had hem te schryven in myne laaste, aangaande Mylord Sunderland; ik hebbe zedert vernomen, dat die Heer doet al wat hy kan, om zyn party smaak te doen krygen in 't ontwerp des Konings GEORGE, tot het maken van een haven tot *Haarburg*; beweerende, dat *Engeland* daar van meer voordeel zal trekken, als van deszelfs Koophandel in *Amerika*. Men ziet wel waar toe dit alles dient. Ik arbeide daar tegen. Een lid van 't Parlement heeft my verzogt, hem te onderregten aangaande de gelegentheit en den aard van die haven. Ik verzoeke U Excellentie my daarin te willen helpen. Naardien 't niet meer zo sterk vriest, hope ik nog eenige Schepen met graan na *Gottenburg* te konnen zenden; maar ik herhale nog dat geen, 't welk ik Uw Excellentie al verzogt hebbe, dat 'er yzer zy voor zodanige Handelaars, met wien ik gecontracteert hebbe, en dat zy voor alle andere daar omtrent mogen voorgaan. Ik agte eenige koopluiden te zullen konnen bewegen, eerst tot *Gottenburg* te gaan lossen, en dan na *Koningsbergen* of *Dantzig* te zeilen, om granen te laden, en die te brengen na *Gottenburg*, en aldaar yzer in betaling te ontfangen; in welk geval ik de particulariteiten deswegen aan Uw Exellentie schrven, en door myn expressen zenden zal. Ik hebbe de eere gehad, aan Uw Exellentie in een myner Brieven te zeggen, dat ik verscheide Brieven uit *Zweden* hebbe gezien, die klaagden over de dierte van 't Zout; en dewyl verscheide Koopluiden vertoonde, dat het nu de tyd was, om Zout uit *Portugaal* te halen, en dat het daar na te laat zoude zyn; maar dat zy geen Schepen durfde derwaarts zenden, zonder Paspoorten van Uw Exellentie, zo heb ik gemeent, dat 'er in een zake van die aangelegentheit geen tyd moest werden verloren; invoegen ik aan zommige van haar Uw Exellenties Paspoorten hebbe gegeven, om van *St. Hubes* te gaan regt naar *Zweden*, tegen d'Obligatie, dat zy nergens anders zouden varen. Ik heb de eere, van met een zeer eerbiedige aankleving te zyn.

Monsr. van Uw Exellenties de Ootmoedige &c.

C: GYLLENBERG.

Brief

1717.
February

Brief des Graafs van Gyllenborg aan den Baron Gortz; Londen *den* 1e *January* 1717.

Myn Heer.

Gisteren avond, zeer laat, kwam myn man van 't platte land weder: Ik moet hem dezen namiddag zien, om te horen het gevoelen van 't gantsche lighaam. Ondertusschen heb ik een besluit genomen, van Monsr. Mandel expres te zenden, om aan U E. te brengen de nevensgaande Brieven; eene derzelve is aan een Schots Edelman, ten einde hy kennisse make met myn Broeder, die hem den Brief moet overgeven.

Ik hope, dat U E. zal goedvinden de bewegingen, die ik hebbe gemaakt over dat werk; indien dezelve overtollig zyn, is 'er niets als een weinig moeite verloren, en de onkosten, die ik gedaan hebbe door 't zenden van Monsr. Mandell.

Ik bediene my van hem, om aan U E. te brengen de ontwerpen der Contracten, welke ik doende ben te maken, en die ik bidde dat U E. my gelieve weder te zenden, met zyn hand geteekent; indien wy iets willen doen, moet men 't haastelyk doen, eer de Graanen dierder werden. Ik bidde U E. zelf in dat Contract te stellen de kwantiteit, die dezelve van yder zoorte van Graan wil hebben; en herhaale op nieuw dat gene, waar van ik de vryheit al hebbe genomen gewag te maken, ten opzigte van de nodige kwantiteit van yzer, tot de precyse betaling der Contractanten; indien wy ons credit, dat een weinig begint te herleven, handhaven, zullen wy 't apparent verre genoeg voortzetten. Ik ben doende, om nog een Contract te maken met Koopluiden, die 't Sout van hier na *Dantzig* en *Koningsbergen* doen brengen, en daar Koorn laden zoude, om het na *Stokholm* te zenden, mits dat 'er op yder ton werde betaalt twee Daalders winst, waar over wy nog zullen convenieeren. Ik moet in weinige dagen antwoort hebben, of dat zal konnen geschieden of niet; in alle gevalle zende ik hier nevens aan UE. ook ontwerpen van die Contracten, die UE. mooglyk zal goetvinden te tekenen, en my die weder te zenden. Belangende het grote werk, ik spreke daar niet van, eer ik zie hoe 't is gelegen ten opzigte van 't geld; ondertusschen zende ik aan U E. het gevoelen, door een Officier ter zee gegeven aan myne vrienden, ten aanzien van zyn beroep. Hy heeft ook een kleine Memorie, door de kapitein Mandell aan my gezonden; welken aangaande ik misschien de eere zal hebben, de ordres van U E. te ontfangen. Het is zeker, dat alle de zaken, die hier gedaan werden, meer in 't verborgen geschieden, als in *Holland*, daar men de minste pas, dien wy doen, weet. Tot bewys, alle de Koopluiden spreken hier niet als van de zaak, waarom Monsieur Cohue * in *Holland* is gekomen. Wy zouden misschien middel vinden, om die Schepen behendiglyk te doen kopen door Koop-

lui-

* *Een Burgermeester van* Gottenburg.

luiden, onder voorwendzel van ze te willen gebruiken tot den koophandel, die dezelve dan daar na regt na *Gottenburg* konden zenden. 1717. *February*

Myn man is tot mynent geweest, na dat ik dit bovenstaande geschreven hadde; en hy heeft my gezegt, dat het gelt tot 20000. Guinees gereed was, indien ik maar wilde geven quitantie, dat ik het hadde ontfangen ten dienste des Konings myns Meesters, en dat enkelyk, op dat hy iets zoude hebben, om te konnen toonen aan de gene, die deze inzameling doen, ingevalle zy dat t'eeniger tyd quamen te vorderen. Ik hebbe hem geantwoort, dat ik zodanigen quitantie, zonder UE order, niet konde geven; welke order ik dan met deze post verzoeke. Hy heeft my ook gezegt, dat men, door order van 't Hof van *Avignon*, reeds 8000. Guineas aan den Heer Baron van Sparr hadde geremitteert.

Deze regulen hebbende geschreven, zo komen de *Hollandse* Brieven van den 25. en door dien ik uit een Brief van myn Broeder zie, dat UE. stond op zyn vertrek, zo zal 't overtollig zyn den expressen af te vaardigen, te meer, na dien twee Brieven, waarom het te doen was, onnut zyn geworden. Ik zal nogtans aanstaande Maandag met de *Franze* Post een dubbelt, en daar nevens de bovengemelde stukken, zenden.

UE. zal heden ontfangen eene Copie van den Brief, die Monsr. Petkum gisteren schreef aan den Baron Sparr, welkers inhoud bevestigt de kwade voornemens van die oplopende en grimmige menschen, die het bestier van zaken thans krygen; voor al, indien 't gene Monsr. Petkum my verzekert waar is, dat Mylord Townshend, aan wien hy dien Brief hadde voorgelezen, zoude hebben bekent, dat alles, wat hy ten opzigte van onze zaken hadde geschreven, waarheit was. Al 't gene, waar mede wy ons mogen vleijen, is, dat de tegenwoordige verwarring onder die luiden, ons misschien voordeelig zoude konnen zyn; ten minsten is 't zeeker, dat, indien wy serieuselyk denken op 't groote werk, het succes niet zal konnen mislukken; ik hebbe d'eere te zyn. &c.

CARL GYLLENBORG.

Ik hebbe de eere, van aan UE. te wenschen een gelukkig nieuw jaar; biddende my te willen ordonneren, waar ik aan UE. moet addresseeren een douzyn flessen water van *Barbados*, 't beste dat in *Londen* is, dewelke ik meende aan UE. in *Holland* gezonden te hebben.

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan den Baron Gortz tot Parys. Londen. 7. *January.* 1717.

GIsteren ontfing ik de brieven, die UE. my de genade gedaan heeft van te schryven den 29. der verlede Maand; d'eene, aangaande het doen van dit Hof, is ter regter tyd gekomen. Ik hebbe dien, om te lezen, gegeven aan een der voornaamste Whigs, hebbende middel gevonden om Vriendschap met hem te maken; en nadien ik morgen middag met hem moet eeten, zo zal ik

1717. weten d'uitwerking, die dezelve zal hebben gehad. Hy is reeds op den goe-
February. den weg, en ik twyfel niet, of hy zal nog verder werden geleid, door zulke opregte redeneeringen.

Monsieur Petkum is met den brief, die U E. aan hem heeft geschreven, wonderlyk ingenomen. Hy vaart in 't openbaar schriklyk uit tegens de *Hanoversen*, van wegens de grove leugens, die zy van hem hebben geschreven. Ik gelove dat hy ditmaal onnozel is. Hy heeft my gezegt, dat hy met deze post zelf aan U E. zal schryven De replique van den Heer Walpole is aanmerkens waardig. Myn Vriend, die een der Campvegters van de Whigs is, heeft my wegens dezelve zaak gezegt; *indien dit niet is de uitwerking van het tegenwoordig misnoegen, en dat het Hof geen middel vind om die luiden weder te gewinnen, weet ik zelf niet, of het deze zake wel op het tapyt zal durven brengen, maar dat is 't niet dat my zal vergenoegen.*

Ik arbeide, om het na myne wyze, of als myn maakzel, te doen komen voor 't Parlement. Myn Vriend arbeid daar aan met my, en daar toe tragt hy zig van alles wel te doen onderregten. Het was voor hem, dat ik dezer dagen van U E. verzogt een omstandig verhaal van *Haarburg*; en 't is ook op zyn verzoek, dat ik U E. verzoeke, my ten eerste te willen zenden al 't geene, dat dezelve heeft konnen gewaar worden van het Tractaat, tusschen *Hanover* en onze Vyanden gesloten; voor al, indien men kan hebben het accoort, waar door de bystand van de *Engelsche* magt voor haar is bedongen.

U E. Ziet daar door, wat ik aan de een en andere kant ben doende, dat is te zeggen ten opzigt van Vrienden. Ik kan niets doen, alvorens te hebben ontfangen de ordres van U E. op myne laatste. Ik hope dat U E. my zal vergeven, dat ik, voor de aankomste van zynen brief, Paspoorten hebbe gegeven aan zes Scheepen voor het Sout: ik zal 'er geene meer geven, en ik hope, dat het gene ik gedaan hebbe, geen quade uitwerking zal hebben, voor al, als ik aan U E. zegge, dat ik genootzaakt ben geweest de Koopluiden daar door ter neder te stellen, met wien ik contracteere over 't Koorn; dewelke my scheenen kwalyk te nemen, dat ik haar die paspoorten weigerde, ter zelver tyd, als hare Correspondenten, in *Holland* zelf, aan Schepen gebrek hebbende, (om dat die na de Oost-zee gezonden, nog niet weder zyn gekomen,) haar verzogten *Engelze* Scheepen voor hare Reckening te bevragten, tot het laden van Sout, voor *Zweeden* na *Portugaal* te gaan, en dat met Paspoorten van U E.

Ik hebbe brieven van antwoord uit *Ierland* ontfangen, maar weinig voldoende; 't is waar, dat de Graanen daar goed koop genoeg zyn, maar niemand wil geld schieten om die te kopen; men wil 't wel doen voor myn geld, en dat op hare namen, en mits alle nodige middelen beramende voor de veiligheit van de zaak, maar dat is 't al. Als ik de quantiteit, die wy hebben moeten, weete, zal ik zien wat 'er te doen zy. U E. kan midlerwyl zyn verzekert, dat ik dag en nagt op deze zaak denke, zo veel te meer, om dat ik weet dat 'er by ons reets zeer groot gebrek is. Ik hebbe niets om by deze regu-

lan

len by te doen, als dat men niet met een eerbiediger aankleving kan zyn, als ik ben &c. 1717. Februar

CARL GYLLENBORG.

Ik verwagte de ordres van UE. waar ik het water van Barbados moet zenden. Ik zal 'er by doen twee douzyn flessen Usquebaug, zo goed als 'er werd gevonden in gansch *Ierland*, het land van waar deze drank komt.

Brief van den Baron Gortz, aan den Grave van Gyllenborg. Parys *den* 8. *January*, 1717.

IK hebbe niet eerder als nu konnen zeggen, dat ik tegenwoordig ben geauthoriseert, om te treden in de zaak dien gy weet, en dat men my heeft gelaten de vryheit, daar omtrent te doen al 't gene ik geraden zal vinden. Gy kond 'er zelf van oordeelen uit de nevensgaande Copie van de volmagt, dien men my heeft gezonden. Op wat zyde ik deze zaak wende, zie ik niet, dat wy 'er konnen intreden op een andere voet, als die ik u ten eersten heb aangewezen. Gelyk het belang altoos de grootste zekerheit der Tractaten, en het gene, dat wy verzogt werden t'ondernemen, zo groot en meest dienende is tot de herstelling onzer zaken, van alles wat men zoude konnen dedenken, zo kan men niet twyffelen, of wy zullen ons daar toe begeven met goeder harte, en dat wy niets liever eisschen, als het te doen zonder medewerking van wie 't ook zoude mogen zyn, indien de tyd toeliet dat wy die konden ontbeeren.

De eenige zaak, die my daar toe ontbreekt, zyn Oorlog- en Transport-Scheepen. Van de eerste zoorte kan ik 'er twee hebben in *Holland*, en zes in *Vrankryk*, alle gewapent en geëquipeert; en men verbind zig om de zelve in staat tot *Gottenburg* te leveren in de maand van Maart. De laatste zullen ons niet ontbreeken, maar men moet de hand aanstonds aan 't werk slaan, dat geld vereist. De Heer Sparr hadde my verzekert, dat ik hier 100000. Ecus gereed zoude vinden, maar by myne komste hebbe ik bevonden, dat de vrienden, verre van te doen wat zy belooft hadden, tegenwoordig koel zyn; zo dat ik u, Monsr. hebbe wille verzoeken, van u vrinden aan te manen tot een spoedig besluit, of zy ons, op den voorgeslagen voet, aanstonds willen leveren het geld dat wy hebben moeten, tot het verkrygen der gemelde Schepen, of niet. In 't eerste geval, moet men my daar van op 't allerspoedigste berigt doen ontfangen, om myne aannemers te werk te stellen; in 't laatste geval moet men dit werk t'eenemaal afbreeken, en niet meer daar op denken: als 'er nog vier weeken verlopen, zal alles zyn verloren, ten minste voor dit Jaar; en daar na zullen de gesteltheden der zaken zig veranderen zodanig, dat men 'er niet meer op zal konnen denken.

Het was voor 't overige ons voornemen, om een Transport te doen van

1717. Februari 8000. Voetknegten, en 4000. Ruiters, daar onder 500. gemonteerde, en dus te zamen 12000. Man.

Wy zouden ook met ons brengen eene genoegzame Artillery, en Geweer om tien of twaalf duizend andere mannen te wapenen, met de vereiste Ammonitie van Oorlog, en dit alles ontschepen ter plaatze, die men ons stond aan te wyzen; zo dat wy zouden mede brengeen alle nodige Oorlogs behoeften, uitgenomen de Paarden, die wy verwagten uit het land; en kan alles werden uitgevoert, zonder de minste bekommering, mits dat van de andere kant de zaak geheim gehouden werde. De Heer Sparr heeft my gezegt, dat de reede van de koeldheit der Heeren hier te lande, is het Tractaat van dit Hof met *Engeland*, en 't aanstaande vertrek van den Pretendent uit dit land.

Wat my belangt, ik vinde die reden zeer zwak; want gelyk dat Tractaat, en 't vertrek van den Pretendent uit dit land, het Hof van *Engeland* weder moet gerust stellen, en aan 't zelve benemen het voorwendsel om de Troupes in 't land te doen blyven, zo werd onze onderneeming gemakkelyker en zeekerder; en te geloven, dat dit Hof, uit de grond van deszelfs hart, den Pretendent niet liever op den Throon van *Engeland* zoude zien, als den Keurvorst van *Hanover*, vooral indien de eerste voortging met zig wel te gedragen ten opzigte van dit Hof, dat zoude zyn deszelfs belang, en de byzondere gevoelens van den Regent kwalyk te verstaan.

Mr. Sparr heeft my ook gezegd, dat onze Vrinden hier meenen, dat wy geen andere Oorlog-Schepen zullen van node hebben, dan die acht, welke reeds te *Gottenburg* zyn. Maar men moet weten, dat die Schepen yder maar veertig stukken voeren; zo dat het al te veel gewaagt zoude wezen, zulke uitgelezene Troupen, tot dezen togt te neemen, dus voor 't gevaar bloot te stellen; dewyl drie of vier groote Schepen genoeg zoude zyn, om 'er jagt op te maken, en ze alle weg te nemen. Maar wanneer wy de agt Schepen zullen hebben, van 60. tot 70. stukken, dan zou 'er ten minsten een Esquader moeten zyn, om ze tegen te staan; en, eer men dat kan uitrusten, zou de slag afgeslagen wezen.

Om te eindigen, myn Heer, ik wagt hier na een spoedig ja of neen, en ik blyf u raden, dat gy geen berigt van deze zaak na 't Hof zend; want onze Ministers zelve weten 'er niets van, en ook niet, waarom zy zulken draai hebben moeten geven aan de volmagt, die zy afgevaardigd hebben. *Aut nunc, aut nunquam*, of nu, of nooit, zo wel voor die Messieurs, als door ons.

Als gy deze zaak zult vastgesteld hebben, ten minsten voor zo veel de Oorlog Scheepen van hier betreft, dan wenschte ik dat gy eens tot my overkwaamt in *Holland*, onder voorwendzel van order daar toe te hebben; gevende middlerwyle aan 't Hof hope, van met eenige gunstige aanbieding te zullen wederkeeren, op dat wy dus al 't overige tot onze onderneeminge te zamen overleggen mogen; waar na ik na *Zweeden* vertrekken zoude, om order op alles te stellen, en van de uitvoeringe des te meer verzekerd te wezen. Ik ben, Myn Heer &c.

GORTZ.

P. S.

1717 Februari

P. S. Ik zende u hier ook de volgende Copie van de volmagt, welke zyn Majesteit my gunstiglyk heeft believen te geven.

NOs Carolus Dei Gratia Suecorum, Gothorum Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Estoniæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stettini, Pomeraniæ, Cassubiæ & Vandaliæ; Princeps Rugiæ, Dominus Ingriæ & Wismariæ; nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & Montium Dux &c. Notum hisce testatumque facimus; quandoquidem fidei & dexteritati Perillustris & Generosi, nobisque sincere Dilecti Baronis à Gortz, Serenissimi Holsatiæ Ducis Consiliarii intimi, supremique aulæ ejus Mareschalli, commisimus varia negotia in usum nostrum iis in locis, ubi commorabitur, peragenda; præsens temporum vero rerumque conditio haud facile permittit, ut ratione singuli cujusvis actus, particularibus litteris fiduciariis (vulgo Plenipotentia) eum munire possimus: Idcirco ad præveniendam omnem, quæ exinde exoriri poterat, moram, necessarium esse duximus, præfatum Liberum Baronem à Gortz, Ministrum nostrum Plenipotentiarium hisce constituere, eique plenam facultatem concedere, sicuti etiam vigore præsentium plenam facultatem ei concedimus, cum omnibus & singulis, cujus conditionis sint, nomine nostro tractandi & concludendi cuncta ea, quæ ex usu nostro & ad commodum nostrum spectare poterunt: Verbo Regio spondentes, nos gratum ratumque esse habituros, ac plenæ executioni mandaturos quidquid supra nominatus liber Baro à Gortz ita transegerit atque concluserit. In quorum majorem fidem hasce Sigillo nostro Regio munitas manu propria subscripsimus die 23. Octobris 1716.

CAROLUS.

Brief van Monsr. Stambke, aan den Grave van Gyllenberg, s' Gravenhage den 12. January 1717.

GY zult waarschynelyk eerlang, myn Heer, ontfangen het berigt, dat gy begeert wegens de Quitantie, die men van u eischt. Ware het niet om dat punt alleen, 't zou myns oordeels goed geweest zyn, dat uw Broeder mynen raad gevolgd hadde, 't welk was, om u niet van de voorgenomene reistogt te zeggen; ook zou het u des te aangenamer verrast hebben, indien hy u van *Parys* geschreven hadde, in plaats van u te bereiden, dat gy uit die Stad tyding van hem bekomen zou. Ik verbeeld my dat uw voornemen, om een Expresse te zenden, dan niet belet zoude geweest zyn. Evenwel hoop ik, dat gy dat voornemen hervatten zult, wanneer gy de twee groote Brieven van den 29. December zult ontfangen hebben. Ik heb Brieven van daar ontfangen, waar in my onder andere gezegt word, dat ik zorg moest dragen, dat de Wissel-brieven van uw vrienden voor al niet getrokken worden op den Heer Gortz, maar op James Amiot, een *Engelsch* Koopman, door wien ik die geaccepteert moet krygen.

1717. Men zegt, dat het Hof van *Engeland* goed gevonden heeft een vinnig Schrift
February tegen ons in druk uit te geven. Ik heb 't nog niet gezien, zo dat ik niet weet, of men 't Hof van *Londen*, of dat van *Hanover* daar door verstaat. Nu ik van gedrukte dingen spreek. Hebt gy deze ook nagezien, myn Heer, welke ik u hier nevens zende? In deze onzekerheit, waar in ik ten dien opzigte ben, vind ik my gehouden U die mede te deelen, als iets dat zeer fraai geagt word. De uwe &c.

A. E. STAMBKE.

Brief van den Baron Gortz, aan den Grave van Gyllenborg.
Parys *den* 13. *January* 1717.

IK moet u verwittigen, dat onze Vrienden hier een zeer groot genoegen in myn ontwerp hebben gehad. Zy hebben my honderd duizend Livres doen tellen, en beloofd, dat zy my de rest in *Holland*, ter zomme van een Millioen guldens zullen doen betalen. Ik zal dan met alle mogelyke vlyt gaan arbeiden, om de schepen, en alles wat 'er nodig is, t'zamen te brengen. Ik zal ook op 't spoedigste weder na *Holland* keeren, daar gy nader tyding van my verstaan zult. Ik zal daar met ongedult uwen Expresse verwagten, en ook de perzoon die met den Medicus spreken moet. Ik ben &c.

GORTZ.

Brief van Monsieur Gustavus Gyllenborg, aan den Grave van Gyllenborg.
Parys *den* 13. *January* 1717.

Myn zeer waarde Broeder.

NA dat den Heer Baron Gortz, den Brief aan U getekent had, beval hy my, U van zynent wege te zeggen, dat het volstrektelyk nodig is, dat onze Vrinden tot een spoedig besluit komen, en ons zonder uitstel geld doen tellen; of anders zullen wy de schepen van hier niet tyds genoeg konnen hebben. Voor 't overige bid ik U te geloven dat ik ben &c.

GUST. GYLLENBORG.

Brief van den Grave van Gyllenborg aan den Baron Gortz te Parys.
Londen *den* 15 *January* 1717.

EErgisteren ontfing ik den brief dien U Excellentie my de gunst gedaan heeft van te schryven, nevens de kopye van 's Konings volmagt; by welke gelegenheit ik de eere zal hebben, van te verzoeken, of U Excellentie ook

wil,

wil, dat ik na dezen by 't opschrift van de brieven den tytel voege, van Plenipotentiaris van zyne Majesteit. 1717. *February*

Nopende onze zaak, ik begaf my terstond by eenen der voornaamste van myne Vrinden, tot wien ik, zonder iets te reppen van de koelheit der Messieurs in *Vrankryk*, zeide, om hem tot spreken te bewegen, dat ik ordre van U Excellentie ontfangen had, om zodanigen quitantie te geven, die men my afgeëischt had. Dit scheen hem wel te gevallen, en hy antwoorde my, dat deze, die 't gansche bestier van de zaak had, weder na 't land gegaan was, en niet zoude wederkeeren voor aanstaande Zaterdag, invoegen dan niets voor Maandag konde gedaan worden: maar dat hy egter niet twyfelde, of ik zoude dan voldaan zyn. Wy zullen eens zien, wat die Heer op zyne wederkomst zal zeggen; en zo de Messieurs in *Vrankryk* myne Vrinden hier niet van gevoelen hebben doen veranderen ('t welk ik nogtans niet heb konnen bespeuren) zo hoop ik dat alles naar wensch zal gaan. Dog zo dat niet gebeurt, dan ben ik zeer veel van 't gevoelen van U Excellentie, dat men alle die Messieurs aan hun quaad noodlot moet overlaten, en op een andere wyze te werk gaan.

Myn Wigse Vrind had groot gevallen in U Excellenties brief, dien hy las en overlas: veele andere van die party beginnen al van taal te veranderen ter gunste van ons. Ik heb aan mynen broeder een schriftje gezonden, op myne kosten uitgegeven, en van een vry gematigden styl; zynde daar in iets van 't myne, en 't gene in 't naschrift tot lof van den Prins gezegt werd, is om 's Princen party te winnen, die ons reeds toegedaan zy.

Zo U Excellentie 't goed vind my te bevelen in *Holland* te komen, dan zoud ik van gevoelen zyn, dat gy 't zelfde ook deed aan Monsieur Petkum, onder voorgeven, dat gy van ons beide onderregt begeerde wegens den staat der zaken alhier, ten opzigt van onze gemeene belangen. Dit zou geen argwaan baren, en men zou gemaklyk middelen konnen vinden om Monsieur Petkum te misleiden.

Verscheide Kooplieden verzooken tegenwoordig Paspoorten van U Excellentie om hunne geladen Schepen van hier na *Dantzig* en *Koningsbergen* te zenden om koorn van daar naar *Stokholm* te voeren, voor yzer, dat zy weder hier brengen zouden. Ik heb haar belooft, ordre dien aangaande van U Excellentie te verzoeken, als mede wegens de schepen, die met pekelharing na *Stokholm* en *Gottenburg* zouden varen.

Ik zend aan myn broeder Copye van de antwoorden, welke ik uit *Ierland* ontfangen heb. Zo de quantiteit van koorn groot is, en wy 't zelve haast gelevert willen zien, dan zullen wy genoodzaakt zyn 't van alle kanten te laten komen; anders hebben wy 'er hier genoeg van. Ik hebbe de eere van te zyn &c.

CAROL. GYLLENBORG.

Brief

1717. February

Brief van den Baron Gortz aan den Graave van Gyllenborg, Parys *den* 16. *January*, 1717.

Myn Heer,

ZO ontfang ik de Uwe van den 1. 2. 4. en 7. dezer. Gy moogt 'er staat op maken, myn Heer, en verzekeren uwe Vrinden, dat de expeditie in *Engeland* tegenwoordig ons eenigste voorwerp is, en alle onze gedagten bezig houd. 't Zal nu maar aan twee dingen hangen; 't eene is 't bekomen van vier of vyf oorlogschepen, en 't ander is geld. Ik weet wel waar ik de eerste zal konnen krygen, maar zonder 't andere kan ik niets uitregten. Ik kan de Contracten die men my aanbied niet tekenen. Het staat daarom aan uwe vrinden, om die hinderpaal uit den weg te nemen, en voor de andere scheeps toerusting te zorgen. Men moet niet een oogenblik laten verloren gaan; want de tyd is kort. Onze Vrinden hier, hebben my verzekert, dat het geld haast komen zal. Uit uwe brieven moet ik geloven, dat 'er 20000. Ponden gereet zyn. Ik zend U hier nevens de quitantie, welke ik gegeven heb, op dat gy de Uwe daar na reguleeren moogt, die gy in 't vervolg verwisselen zult tegens de myne, die ik U zenden zal, als gy my de namen van de Crediteuren gezegt, en 't gelt ontfangen zult hebben. Wy zyn hier overeen gekomen omtrent het ontwerp van onze onderneminge, en men heeft my belooft iemand na *Holland* te zenden, om my alle berigten van daar te brengen, die my nog zouden mogen manqueeren. Gy kond uwe Vrinden ook verzekeren, dat onze Prins mede van de party zal zyn; maar ik beveel U ernstig, dezen handel niet aan 't papier te vertrouwen, uitgenomen 't gene de quitantien betreft, op den reets gemelden voet.

Ik verwagt hier geen tyding meer van U, maar wel in *Holland*; en zo Uw man, in myn afwezen, daar mogte aangekomen zyn, zal hy bevonden hebben, dat Stambke van alles onderregt is.

Ik zend u alhier, volgens uwe begeerte, de getekende Contracten te rugge. De uitdrukkelyke belofte, om haar yzer te laten toekomen, belemmert my wat, om dat ik myne gedagten niet heb laten gaan op het gereed maken van zulk een groote party. Nopende Uw geld, gy moogt 'er, op reekening van 't gene gy ontfangen zult, vier duizend Ecus van behouden. Ik heb die vermeedering aan den Koning nog niet voorgesteld; maar ik hoop die voor U te verwerven. Ik ben &c.

GORTZ.

Kopie, gevoegt by den bovenstaanden Brief van den Baron Gortz, aan den Grave van Gyllenborg. Parys *den* 16. *January* 1717.

IK ondergeschreve, Plenipotentiaris van zyn Majesteit den Koning van *Zweden*, bekenne ontfangen te hebben van - - - voor den dienst van zyne

Zweedze

Zweedze Majesteit de zomme van - - die dezelve - - - goed gevonden heeft, om aan gemelde zyne Majesteit te leenen: welke somme van - - - - ik belove van wegen zyne Majesteit, en uit kragte van de volmagt die ik van hem in goede forme te voorschyn gebragt hebbe, weder te doen geven aan den - - - - of zyne ordre binnen den tyd van twee jaren, te rekenen van den datum dezer Quitantie; zo dat 'er alle vier maanden een zesde deel van 't Kapitaal betaald zal worden, met den Interest van dien, tegens een half per cento 's maands, en te contineeren tot de volkomene betalinge van 't geheel. In kragte en t'oirkonde waar van, ik deze tegenwoordige geteekend heb. *Parys den* 11. *January* 1717. 1717. *February*

De Baron GORTZ.

Brief van den Grave van Gyllenborg aan den Baron Gortz. Londen *den* 18. *January* 1717.

Myn Heer.

DE Vriend, die de zaak bestiert, kwam Zaterdag avond van 't land te rugge, gelyk ik in mynen laatsten de eere hadde van aan Uw Excellentie te verwitttigen, dat hy doen zoude. Hy heeft my heden laten weten, dat, op eenen brief, dien hy van Mylord Marr ontfangen had, om aanstonds twintig duizend pond Sterlings na *Vrankryk* aan de Koninginne Douariere over te maken, die de betaling daar van aan ons zoude doen, hy dat geld reeds al overgemaakt hadde, 't welk hy ook hoopte, dat aan Uwe Excellentie al betaald zoude zyn. Hy verzogt my vergiffenis, van dit niet eer aan my bekend gemaakt te hebben, dewyl hy had moeten na 't land gaan op dien zelfden tyd dat de zaak afgevaardigd was. Hy voegde daar by, dat hy nader ordres van Mylord Marr verzogt had, wegens de plaats, daar 't overige van 't geld betaald zoude worden. Ik twyfel niet, of de Baron Sparr zal al berigt van dit alles ontfangen, en aan Uw Excellentie kennis daar van gegeven hebben, 't welk ik U nogtans bidde my met den eersten te willen laten weten, om de gemoederen myner Vrienden alhier te stillen, die zig verbeelden dat de gemelde Baron niet gelykerhand met Uw Excellentie werkt, in eene zaak waar in het minste misverstand veel kwaads zoude konnen doen. Ik heb haar gezegd, dat Uw Excellentie voorhad, dat ik in *Holland* by hem komen zoude, om alles met hem te overleggen; waar mede zy zeer wel te vrede waren: maar ik zeid haar ook, dat ik met leege handen niet gaan konde, en dat 'er ten minste tien duizend pond Sterlings gereed moste zyn, om die mede te neemen. Ik heb haar ook verzogt, my eenen brief te doen hebben van den broeder des Czaars Medicus; op dat, indien Uw Excellentie 't goedvond my te gebruiken, om met hem te spreeken, zulks my tot een inleiding dienen mogte. Ik kan Uwe Excellentie myne ongerustheid niet genoeg zeggen, om dat

V de

1717. February de bovengemelde zaak een geheel anderen keer genomen heeft, dan ik verwagt hadde, en ik ook niet weet of zulks Uw Excellentie wel behagen zal. Myne Vrienden zelfs zyn niet te vrede, om dat alles buiten hun weten gedaan is; maar dewyl zy genoodzaakt zyn, groote agtinge te hebben voor den Bestierder van de zaak, die een perzoon van groot gevolg is, zo moeten zy zig vertonen als voldaan en vergenoegd. Zo Uw Excellentie nu nog dunkt, dat myne reize na *Holland* nodig is, dan bid ik U, my ten eersten, ordre tot dien einde te zenden, op dat ik 'er myne dingen naar schikken mag.

Na dat ik dus veel geschreven had, ontfing ik die van den 13. welke Uw Excellentie my de gunst gedaan heeft van te schryven; waar uit ik met veel vermaak zie, dat 'er een begin van onze zaak gemaakt is. Ik heb dezen brief aan een myner vrinden voorgelezen, welk my zeide, dat die zomme deze was, waar van hy my voor eenige dagen had gesproken; en daar van ik ook in een myner voorgaande gemeld heb, dat hy die zomme toen meende agt duizend ponden te zyn, dog datze maar zes duizend vyf honderd pond beliep; 't welk net beantwoord deze, die aan Uw Excellentie betaald was, en die een gedeelte maakt van de twintig duizend ponden, welke overgemaakt zyn. Hy heeft my beloofd, met de rest te zullen spoeden; maar ik agt het nodig, dat de Vrienden in *Vrankryk*, van welke zy ordres verwagten, op haar verzoeken, het werk ten spoedigste voort zetten. Hy heeft my doen hopen, dat ik eene goede zomme gelds zal hebben, als ik na *Holland* ga, om mede te nemen.

Myne voorgaande van den 2. 4. 8. en 14. January, zullen U Excellentie bekent gemaakt hebben, waarom ik den Expresse niet zond. U Excellentie zal al gezien hebben de Declaratie des Konings van *Denemarken* tegen den invoer van koorn en zout. Tot nog toe zyn myne Kooplieden niet ongerust geweest; maar heden by my wezen klagen over ons, dat, dewyl hunne Correspondenten in *Holland* haar verzogt hadden, *Engelsche* Schepen voor haar te bevragten, om zout van *Portugaal* te halen, en na *Zweden* te brengen, en ik beloofde haar U Excellenties Paspoorten te zenden, men nu zwarigheit maakte om haar die paspoorten te geven, alhoewel ik wel wist dat dit alles heimelyker hier geschieden konde, dan in *Holland*, alwaar de minste treede, die wy deden, geweeten was, gelyk men onder andere zien konde door de Declaratie van *Denemarken*. Ik hebbe de eere van te zyn &c.

CARL. GYLLENBORG.

Brief des Graafs van Gyllenborg, aan den Baron Gortz; Londen *den 23. January 1717.*

Myn Heer,

Gisteren ontfing ik dien, welken U Excellentie my de gunst gedaan heeft van te schryven, van den 16. Het ingesloten asschrift, hier nevens gaande van

van dien, welke ik de eere had van met de laatste post aan U E. te schryven, 1717.
zal u toonen hoe't met onze zaak alhier gaat Ondertusschen heb ik aan my- *February*
ne Vrinden gezegt, dat U Excellentie myne reize na *Holland* abzoluit nodig vond, om met my te konnen overleggen, wat tot onze onderneminge nodig was; maar dat U Excellentie geenzins wilde, dat ik een voet van hier verzetten zoude, zonder het nodige geld met my te brengen. Dat het derhalve nu maar aan hen hing, om de tyd, die ons zo kostelyk was, te bezuinigen, en my in staat te stellen, van met den eersten te konnen vertrekken. Zy hebben my belooft hun best te zullen doen, dat myne reize niet langer, dan tot het laatste van de toekomende week, uitgestelt zoude worden. Als ik haar daar door dan zal konnen bewegen, om hun verschot van geld te verhaasten, dan zal het daar na van U Excellenties welbehagen afhangen, of ik zal komen om u myn respect te bewyzen, of niet.

U Excellentie geeft my dagelyks versche blyken van zyne goetheit; deze, van my toe te staan om voor myne rekening 4000. Ecus te nemen, is zo groot, dat ik niet weet hoe U daar voor naar behooren te bedanken. Een onschendelyk respect, en eene opregte aankleving aan U Excellentie, zyn alleen't gene waar door ik myne erkentelykheit kan laten blyken. Ik meen my nu van de getekende Contracten te bedienen; zo men't geld hier had konnen betalen, dan had men zig wel konnen ontslaan, van yzer tot betalinge te beloven; maar dat niet konnende geschieden, heeft men dien weg moeten inslaan; en 't is nodig dat wy ons Credit ophouden, wegens den Koopman, wiens briefje hier ingesloten gaat, zynde de gene, met wien ik onze handel op *Danzig* aanleggen zal; dus bid ik U Excellentie ootmoediglyk, hem het Paspoort, dat hy verzoekt, te willen toestaan: en, dewyl hy een braaf man is, en yverig voor ons, zal U Excellentie buiten twyfel met vermaak hem blyken van agtinge geven. 't Zal ook nodig wezen, dat ik met den eersten paspoorten van U Excellentie hebbe voor de Schepen, die, uit hoofde van het Contract, van hier na *Dantzig* en *Koningsbergen*, en van daar na *Zweden* moeten gaan; als mede paspoorten, verlof gevende aan de genen die na *Gottenburg* gaan, om na de Havens van *Zweden* te varen, en yzer daar van daan te halen, zo zy't in die haven niet bekomen konnen.

U Excellentie mag verzekert wezen, dat ik myn best doe, om de quade voornemens onzer vyanden te dwarsbomen. Het nevensgaande gedrukte stukje, waarin ik ganschelyk als een Engelschman gesproken heb, is een voorlopertje van 't gene 'er te volgen staat. Ik weet niet, of de uitdrukzelen van den Heer Walpole een uitwerkzel zyn geweest, over 't afzetten van zynen Schoonbroeder Mylord Townshend, dan of zy van harte voortquamen: men zal van die Messieurs beter konnen oordeelen, wanneer men, na 's Konings aankomste, zal konnen zien of zy reden hebben om vergenoegt te wezen; want daar na is het dat zy hunne policy reguleeren zullen.

Men spreekt hier sterk van eene verklaring, die U Excellentie zoude gedaan hebben, dat den Koning, afstand gedaan hebbende van alle preliminaire eischen, 's Keizers bemiddeling aangenomen, en toegestaan heeft zyne Plenipotentiarissen

1717. February sen na *Brunswyk* te zullen zenden. Ik bid U Excellentie ootmoediglyk, my te willen zeggen, wat daar van zy. De Ratificatie van het Contract met N . . . . . 't welk ik verzogt heb, is even zulk een Contract op de naam van U Excellentie als dat, het welk ik ontfangen, en met myne andere Contracteurs uitgewisselt heb; dies hoop ik, dat U Excellentie 't my met den eersten zal zenden. Ik heb de eere van te zyn &c.

CARL GYLLENBORG.

Brief van den Baron Görtz aan den Grave van Gyllenborg. Parys *den 27 January* 1717.

DEn uwen van den 18. met het ingeslotene, heb ik wel ontfangen. Uwe vrinden hebben ongelyk, te denken dat Monsr. Sparr en ik niet gelykerhand in deze zaak werken. Hy heeft my alles getrouwelyk bekend gemaakt: en, dewyl hy niet geauthoriseert is, om daar in te treden, nogte geld te ontfangen, heeft hy alles t'myner beschikkinge gelaten. Ik heb hem zelf Quitantien, alwaar de somme in blanco is, ter hand gesteld, op dat hy in myn afwezen zig daar van zoude konnen bedienen, als 't geld zal gekomen zyn. Men zal aan de vrinden, die in *Vrankryk* zyn, schryven, dat zy die van *Engeland* aanmanen, om de Millioen guldens *Hollandsch*, waar over wy geaccordeerd hebben, met den eersten te verschaffen: en ik moet u zeggen, dat ik, ten opzigte van de schepen, welke wy tot deze onderneeminge absoluit van noode hebben, niets ter waereld beginnen kan, voor dat ik van de gantsche somme meester ben. Want, indien ik begon, en het geld niet volgde, dan zou de somme, daar toe gebruikt, verloren wezen, zonder te spreken van de schande, die 't my wezen zoude, eene zaak aangevangen te hebben, zonder die te konnen uitvoeren.

Wat aangaat u reize na *Holland*, die hangt ook af van de betaling van dat geld. Als gy daar van zult zyn verzeekert, zult gy my vermaak doen my daar te komen vinden, voorzien met alle d'informatien dienende tot uitvoering van ons dessein, en die ik nog zoude konnen nodig hebben. Ik zal met de naaste post schryven aan Petkum, dat hy met u kome.

Aangaande de Paspoorten, gy moet 'er nog drie hebben, en ik voeg 'er in alle geval nog drie hier by, daar van gy zodanigen gebruik zult maken, als gy dienstig zult agten.

Wat is het, dat de *Engelze* zeggen van 't verbod der Vaart op *Zweden*, door de *Deenen* gedaan? zoude men dit Articul niet wat doen klinken? voor 't overige komt het my te binnen, myn Heer, dat gy voor dezen gedagten hebt gehad, om van den Koning van *Engeland*, als Keurvorst van *Hanover*, te vorderen d'Executie en de Guarantie der Tractaten, en dat deze gedagte den Koning zeer behaagde. Indien gy meent, dat men 'er nog eenig gebruik van zoude

zoude konnen maken, zal ik U verzoeken, om op te stellen een ontwerp van u memorie, en my dat te communiceeren. Ik ben &c. 1717. February

GORTZ.

Brief van den Baron Gortz aan den Secretaris Stambke, *in* s'Gravenhage. Parys *den* 31. *January* 1717.

VOlgens de Brieven uit *Engeland*, moet 'er eene tamelyke considerable somme tot myne dispositie zyn overgekomen.

Ik hope dat de Grave van Gyllenborg, aan u advys daar van zal hebben gegeven. Ook moet 'er iemand zyn overgekomen, om te dienen tot Tolk tusschen des Czaars medicyn en my. Gy zoud, terwyl men na myne komste wagt, midlerwyl hem wel konnen te werk stellen, om de gesteldheden te peilen en het laatste woord.

Brief van den Baron Gortz aan den Secretaris Stambke, *in* s'Gravenhage. Parys, *den* 5. *February* 1717.

MEn verzeekert my hier, dat'er een goede remise in *Holland* is overgekomen. Ik hoope dat men U zal hebben bevonden te zyn genoegzaam geauthoriseert, om die te ontfangen.

Brief van Monsr. Gustavus Gyllenborg *aan den Grave van Gyllenborg*. Parys, *den* 6 *February* 1717

Myn Heer en myn zeer geliefde Broeder.

IK hebbe ordre, om U van wegens den Boron Gortz te zeggen, dat hy ten langste binnen een dag of twee gaat vertrekken na *Holland*; dat hy wenst U daar te zien, en dat gy met u brengt het geld, waar over men is eens geworden, om in staat te zyn, de zaken in trein te stellen. Gy zult ook de goetheit hebben, om met u te nemen eene notitie van zaken, op dat hy daar na met u van alles beter kan spreken en overwegen. Zo dra als hy in den *Hage* komt, zal hy aan Petkum schryven; maar hy heeft U daar van alvorens kennisse willen geven, op dat gy zoudet konnen in staat zyn, om te vertrekken als zyn brief zal komen.

Dewyl wy hier lang zyn geweest, zo heeft de Baron Gortz de goetheit gehad, van aan my te doen hebben het gelt dat ik nodig hadde. Ik hebbe my hier doen maken een kleed, paruik, hoed en koussen; de zomme bedraagt 700. *Franze* livres, makende omtrent 500. *Hollandse* guldens; maar men moet weten, dat ik altyd in de herberge heb gegeten.

1717. February De Heer Ambassadeur, de Heer Envoyé, en de Heer Asfeld, doen U complimenteeren. Ik bidde U, om Me-vrouw de Gravinne, en Me-juffrouw uw dogter, te verzekeren van myn zeer ootmoedig respect, en te geloven dat ik meer als iemand ben

Myn Heer, myn zeer geliefde Broeder, U zeer ootmoedige en zeer gehoorzame Dienaar

GUST. GYLLENBORG.

Brief van Monsieur Gustavus Gyllenborg, aan den Grave van Gyllenborg, Parys *den* 13. *February* 1717.

Myn Heer, myn zeer geliefde Broeder,

WY zyn nog hier. Wy zullen egter binnen eenige dagen zekerlyk vertrekken. En de Heer Baron Gortz heeft my geordonneert, om u van zynent wegen te zeggen, dat hy u door de volgende post zoude zenden den Brief, in dewelke hy u zal verzoeken, om in *Holland* te komen; dat is te zeggen, dat men u doe hebben het bewuste geld. Want gy kond ligtelyk bezeffen, dat hy niets zoude konnen ondernemen, zonder te zyn verzekert van de gansche zomme; en gewisselyk, hy zal 't ook niet doen, uit vreze dat wy, door gebrek van betaling, niet in staat zouden zyn, om gaande te houden een zaak, die, eens begonnen zynde, alle mogelyke haast vereischt; zo dat gy u reize moet schikken, na 't geene die Messieurs doen zullen, ten opzigte van 't geld.

Brief des Graafs van Gyllenborg aan den Baron Gortz; in s'Gravenhage. Londen *den* 10 *February* 1717.

Myn Heer.

ONze vrienden hebben my verzekert, dat al 't gene, waar over men met U Excellentie was overeengekomen, naauwkeurig was nagekomen, ten opzigte van 't geld; en dat zy niet twyffelden, of U Excellentie zoude het zelfs schryven in zyn naaste brief; zo dat, myn Heer, ik haar niet zal konnen tegenspreken, eer U Excellentie my de eere zal hebben gedaan, van my kennisse te geven van het tegendeel. Ondertusschen neem ik de vryheit, van U Excellentie in bedenking te geven, dat de toerusting van 't Esquader alhier vroeg zal geschieden; apparent om voor te komen de verwoesting, waar mede men meent dat *Denemarken* werd gedreigt, en dat het derhalven nodig is, dat wy onze maatregels wel nemen, om de eerste in Zee te wezen.

Ik verwagte ten eersten de Paspoorten van U Excellentie; laat ik de eere hebben, van U in 't generaal te zeggen, dat, gelyk ik van de eene kant nooit hebbe

hebbe gedult, dat men daar voor het geringste aan mynen Secretaris gaf, voor die gene die zig, op ons goed geloof vertrouwende, Contracten met my hebben gemaakt: zo hope ik ook, dat U Excellentie zal goedvinden, dat die gene, die, na dat myne Contractanten het ys gebroken hadden, Granen voor haar eige reekening zullen zenden, een weinig betalen, voor een mistrouwen dat my zeer heeft belemmert. De *Engelsche* zelf weten wel voordeel te trekken uit diergelyke gelegentheden: ik weete niet waarom wy 't op onze beurt ook niet zouden doen. 1717. February

Hier is een Koopman, die van my heeft verzogt een Paspoort voor een Schip, 't welk hy met Tabak wil zenden na *Stokholm*; ik hebbe hem belooft daar over aan Uw Exellentie te schryven.

Ik moet Uw Exellentie waarschouwen, dat, indien dat gene, 't welk my door een van de voornaamste van 't gevolg des Konings van *Groot-Brittannien* gezegt is, waar is, Uw Exellentie weinig verpligting heeft aan den Abt du Bois, wegens de expressien, waar van hy zig, ten opzigte van U, aan den Koning zelf sprekende, heeft bedient. Ik heb aan dien Heer, die my dat in vertrouwen zeide, geantwoord, dat Monsr. den Abt daar door zyn Hof heeft meenen te maken, zo aan den Koning, als aan de Heeren Duitsen.

Ik bid Uw Exellentie zeer ootmoediglyk, dat, indien de zaak den trein genomen heeft, die myne vrienden my verzekeren, Uw Excellentie gelieve te gedenken aan zyne beloften, ten opzigte van myne appointementen; Uwe Excellentie kan zig ligtelyk verbeelden, wat arbeid ik nu op den hals hebbe; ik bidde dezelve, in Gods naam, het zo te schikken, dat ik vry blyve, of verlost werde van de zorge, om de middelen tot nodig onderhoud te vinden: een geest, zo gering als de myne, is daar toe zekerlyk niet bekwaam genoeg. Ik hebbe de eere te zyn &c.

KAREL GYLLENBORG.

Den 15. February zagmen het geheele *Groot-Brittannisch* Hof, onder een ongemeenen toevloey van menschen, vermaak nemen, om in 't park eene wandeling te doen. Den Koning, hebbende aan alle de ter dood gevonnisde *Prestonse* gevangens nogmaals uitstel van executie tot den 14. May verleent, was verzelt van den Prins en Prinsesse van Wallis, mitsgaders als omringt van de uitheemse Ministers en voornaamsten Adel, ten getalle van meer als hondert Perzonen; onder welke laatst gemelde in 't byzonder uitmunte de Hertogen van Bolton en St. Albans, de Graven van Sunderland, Orknei, en Bridgewater, den Lord Lumlei, den bisschop van Glochester, en andere geestelyke Prelaten; en, onder de Leden van 't Lagerhuis, Mr. Onslow, Mr. Chetwin, en Mr. Hampden; gelyk ook de Princes door de Hertoginne

1717. February. ginne van Montagu, de Vicomtesse Townshent, en nog veele aanzienlyke Dames. Gedurende 't wandelen, sprak den Koning en de Prins van Wallis, met de *Keizerlyke*, *Fransche*, *Spaansche*, *Hollandsche*, en andere Gezanten zeer gemeenzaam; terwyl het gemeene Volk vast riep, *lang leve onzen Koning* GEORGE, *nevens den Prins en Prinsesse van Wallis*, onder welke algemeene exclamatie zommige daar nog by voegden, *Ziet daar de schrik der Jacobiten en Thorys.* Juist ter zelver tyd wandelde ook de drie jonge Princessen, met hare Gouvernanten, in de gallerye van 't Paleis; wiens schoonheit en geestige welgemaniertheit een tellooze aanschouwers, hun wenschende alle zeegeningen, na zig trokken.

DUITSLAND. DEN Heer Worthlei Montagu, *Groot-Brittannischen* Gezant, die naar *Konstantinopolen* most gaan, had eindelyk, in 't begin dezer maand February, de reize van *Weenen* derwaards aangenomen. Dezen Minister zoude, zo men voorgaf, met medewerking van zommige andere uitheemse Gezanten, een vergelyk tusschen den Keizer en de *Ottomannische Porte* tragten voor te stellen; hebbende hy, voor zyn vertrek van *Weenen*, reeds te kennen gegeven, dat het niet kwaad was, tot bevordering der Vrede, aan hem eenige opening te doen, hoe verre het Keizerlyke Hof daar toe genegen mogt zyn; op dat hy hy zig in staat konde vinden, om aan de *Turkze* Ministers, die hem zekerlyk deswegens vragen zoude, te kunnen bescheid geven; maar het Keizerlyke Hof antwoorde daar op, dat zy eerst van hem wilde verwagten te verstaan de intentie en dispozitie van de *Ottomannische Porte*, ten einde als dan hare mezures daar na te schikken.

NEDERLANDEN. AAN haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, door het *Groot-Brittannisch* Hof, kennisse gegeven zynde, wegens de ontdekkingen aldaar der Seditieuze Correspondentien, gehouden door den *Zweedzen* Ambassadeur Gyllenborg in dat Ryk, met den Pretendent en zyne aanhangelingen, en dat den Baron Gortz, hebbende zedert eenigen tyd als *Zweedschen* Minister aan verscheide Hoven opgehouden, mede deel daar aan had, zo geliefde wel gemelde Haar Hoog Mog. te besluiten, om, ten verzoeke van het *Groot-Brittannisch* Hof, dezen Baron Gortz in Arrest te doen nemen; maar den zelven was reeds uit *s' Gravenhage*, en kort daar na uit

uit *Amsterdam* geretireert; dus den berugten Heer Fleertman hem nazette, en digte by *Arnhem* agterhaalde. Zeeker voornaam Heer in *s' Gravenhage*, schreef, wegens dit ongemeen voorval, aan zyn Vriend te *Londen* dezen Brief. 1717. February

HEt was omtrent in het midden van de maand Augustus, van het voorledene Jaar, dat de Baron van Gortz, geheime Raad van den Koning van *Zweeden*, en de Generaal Rank, die in den laatsten Oorlog dezen Staat gediend heeft, in *s'Gravenhage* arriveerden, om, zo als voorgegeven wierd, eenige gewigtige voorstellingen te doen, tot het sluiten van een algemeene Vrede met de Gealliëerden in het *Noorden*; om welk heilzaam oogmerk te bereiken, dezelve niet alleen door de Ministers van den Keizer en den Koning van *Vrankryk* geintroduceert wierden in het Ordinaris Congres, maar ook toegang hadden tot den Heer Raadpensionaris, en andere Heeren van de Regeering. De voornoemde Baron van Gortz, namaals geassisteert van den Generaal Piniatowsky, vervolgde zyne Onderhandelingen, tot omtrent het einde van dat jaar, na dat hy tusschen beide op de Frontieren van *Vrankryk* eenige geheime Raadplegingen met de Ministers van die Kroon had gehouden; en begaf zig vervolgens na *Parys*, alwaar hy, te gelyk met de twee andere Ministers van *Zweeden*, alle zyne bekwaamheden in het werk stelde, om aan die Kroon het intrest van zyn Vaderland te recommanderen op een algemeene Vredehandeling, die, zo als men voorgaf in het korte te *Bronswyk* zoude gehouden werden. Onder dit voorwendzel waren de Ministers van *Zweden* dagelyks met de eersten van *Vrankryk* in Conferentie; en bragten, zo als verzekerd werd, te weeg, dat de Koning van *Vrankryk* aan hem zeer groote geldzommen dede betalen, uit hoofde van agterstallige subsidien, die de Allerchristelykste Koning, volgens de Tractaaten van Alliantie, jaarlyks verpligt is aan zyn Majesteit van *Zweden* te geven; welk geld in Wisselbrieven na *Hamburg* wierd overgemaakt. Den Baron van Gortz, zyne Commissie te *Parys* volbragt hebbende, nam van dat Hof afscheit, om weder naar *Holland* te rug te keeren, en bediende zig van deze gelegentheit, om, voor zyn vertrek, ook den Heer Schelkus, Secretaris van de Ambassade van de Staten Generaal aldaar, te begroeten; aan wien hy ook zeer kragtige verzekeringen zoude hebben gegeven, van de groote genegentheit, die de Koning, zyn Meester, voor de preservatie van de Vriendschap van deze Republyk had; waar op de gemelde Secretaris geantwoord had, dat hy van harte wenschte, dat zulks in der daad aldus mogt zyn; dog geloofde, dat zyne Hooge Principalen redenen hadden, om anders hier van te gevoelen: vermits de *Zweedse* Kapers nog immer voortgongen, met de Schepen, aan hunne Onderdanen toebehoorende, zelfs voor de Havens van deze Republyk, weg te nemen en te confisqueeren; waar op de voornoemde Baron weder hadde gerepliceert, dat vele Zeeroveryen op de naam van de *Zweden* gepleegd wierden, dog dat hy zig verzekerd hield, dat den Koning, zyn Meester, zyne Onderdanen, die van deze beschul-

1717. February digingen konden overtuigd werden, volgens het Regt der Volkeren met de dood zoude doen straffen. De gemelde Baron, zyne reize na deze Proventie aannemende, heeft zig ook eenige tyd in de Provintie van *Braband* en *Vlaanderen* opgehouden, zonder dat men de ware oorzaak van zyne verrigtingen aldaar heeft konnen gewaar worden, en kwam op den 17. van deze Maand February ten laatsten weder in *s'Gravenhage* te rug. Eenige weinige dagen voor zyne komst, had men aldaar gerugten, dat te *Gottenburg*, *Karelskroon*, en in andere Zeehavens van den Koning van *Zweden*, buiten gewoone toerustingen gemaakt wierden, om binnen zeer korten tyd een magtige Vloot van Oorlog en Transportschepen in zee te brengen; welke tydingen door de *Zweedsche* Secretaris wierden tegengesproken, en wederlegt; die voorgaf, dat hy geheele jonge berigten uit zyn Vaderland had ontfangen, die het tegendeel bevestigden, en hy zoude, om alle ombragie weg te nemen, aan verscheide Ministers verzekerd hebben, dat voor als nog geene Equipagie van zonderling belang aldaar stond te geschieden. Op dien zelfden dag arriveerde twee Pacquet Booten uit *Groot-Brittannien*, met de Brieven van *Londen*, van den 9. en 12. February; de eerste waren op order van den Koning twee dagen lang opgehouden geweest, en met de laatste ontfong men berigt, van het arresteeren van de *Zweedse* Envoyé, de Graaf van Gillemberg aldaar, onder welkers Papieren men mede Brieven, die zeer gevaarlyk zyn, van den voornoemde Graaf aan de Baron van Gortz zoude gevonden hebben, uit welke men voorgeeft te konnen bewyzen, dat deze Minister mede deel gehad heeft in de gemaakte Conspiratie, om de Koningryken van zyne *Brittannise* Majesteit te invaderen.

Het is aanmerkens waardig, dat deze tyding op dezelfde dag in *s'Gravenhage* kwam, op welke de Marquis de Chateauneuf, Ambassadeur van *Vrankryk*, om het uitwisselen van de wederzydze Ratificatien van het Tractaat van triple Alliantie te doen verhaasten, aan de Staaten Generaal, en aan de Rezident van de Koning van *Groot-Brittannien* had kennis gegeven, dat de Pretendent op den 12. February, ingevolge het twede Artikel van het gemelde Tractaat, zekerlyk zig van *Avignon* naar *Italien* zoude begeven.

De Resident van *Groot-Brittannien* ontfong ook ter zelver tyd een Expresse Bode van Staat van zyn Hof, om, zo men verzekerd, by de Staaten Generaal aan te houden, dat de Perzoon van de voornoemde Baron van Gortz, om de bovengemelde Redenen mogt in verzekering genomen werden, als mede dat men mogte beletten, dat geene Schepen, naar de *Oost-Zee* gedestineert, en met Levens-middelen en Ammonitie van Oorlog geladen, in deze gesteltenis des tyds derwaards zouden vertrekken; als ook, om, ingeval het nodig mogt zyn, de ordinaris bystand te verzoeken, die men aan de Kroon van *Groot-Brittannien*, tot handhaving van de Protestantsche Successie, ingevolge de Alliantie, met dezelve laatst in 't byzonder gesloten, verpligt is te geven. En alzo deze tyding zeer veel gerugts maakte, zo bleef de voornoemde Baron niet in gebreke, van zig by eenige der aanwezende Ministers en Heeren van de Regeering te verontschuldigen; voorgevende, dat hem niets van diergelyke

diergelyke natuur bewust was. Men verzeekerd ook, dat zommige Ministers, 1717.
onderrigt zynde, van het verzoek van de *Brittannize* Resident, om den ge- *February*
melde Graaf te doen arresteeren, hunne goede Officien by dezen Staat zouden aangewend hebben; voorgevende, dat men daar mede zo lang behoorde te wagten, tot dat men van deze gewigtige zaak meerder verligting zoude bekomen hebben; maar te vergeefs, want het was op den 19. dezer, dat de gemelde Baron, hier van de lugt hebbende, en zig niet langer zeker in *s'Gravenhage* oordeelende, in stilte met een afgehuurde Wagen naar *Amsterdam* vertrok, weinige uuren van te voren, na dat de Orders uitgedeeld zouden geworden zyn, om zig van zyn Perzoon te verzekeren. De Regeering liet zig niet te min aan deze zaak zo veel gelegen leggen, dat dezelve al-omme bevelen afzond, om dezen Baron te agterhalen; en op ingekomen berigt, dat hy nog dien zelfde Avond te *Amsterdam* meende te zyn, volgde hem de *Brittannize* Resident de Heer Leathes op het spoor, op wiens verzoek 's anderen daags morgens vroeg de Herberg, het Keizers Hof, of het Wapen van Emden genaamt, door de Justitie en een wagt Soldaten gevisiteerd wierd, alzo men vermoeden had, om dat eenige van zyn gevolg daar gelogeert waren, dat deze Minister daar ook zoude vernagt hebben; maar men vond hem niet, en op onderrigting, dat hy dien Nagt aan het Huis van zeeker *Zweeds* Koopman, de Heer D. v. T......sen, in die Stad, geslapen had, wierd daar mede na hem gezogt; dog den Baron was s'morgens vroeg, met gemelten Heer vergezelt, uitgereeden. Aanstonds wierden de nodige Orders gesteld, om hem te vervolgen, en het welk ook met zeer veel vlyt wierd uitgevoerd; want weinig tyds daar na verstond men, dat deze Baron, zittende in een Kales met vier Paarden, die hy te *Uitrecht* gehuurd had, met voorneemen om zig naar *Hamburg* te begeven, niet verre buiten *Aarnhem*, in de Provintie van *Gelderland*, door de Commissaris Vleertman was agterhaald, en gearresteert; alwaar hy eenige dagen in verzeekering gehouden is, tot dat men het nader goedvinden van den Koning van *Groot-Brittannien* daar omtrent zal verstaan hebben; als wanneer men zal hooren, welk het Lot verders van den gemelde Baron zyn zal: by gemelte Koopman heeft men egter een Vallies met eenige Papieren gevonden, die op 't Stadhuis ter bewaring wierden gebragt.

De *Brittannize* Resident heeft ondertusschen aan de aanwezende Ministers de redenen bekent gemaakt, die de Koning zyn Meester gehad heeft, om tot deze extraordinaris Proceduren te komen, by na op dezelfde wyze, als de Secretatis van Staat, de Heer Stanhope, te *Londen* gedaan heeft.

De tyding, van het arresteeren van de bovengemelde Baron van Gortz, had groote bewegingen onder zommige Ministers gemaakt, en eenige van hen sloegen voor, om, op het voorbeeld van de buitenlandsche Ministers in *Groot-Brittannien*, ook Memorien aan de Staten Generaal te presenteeren, en te verzoeken, dat aan hen de redenen van dit voorval mogten gecommuniceert werden; dog alzo de gemelde Baron van Gortz nooit eenige Credentiaalen van den Koning zyn Meester aan deze Republik heeft overgelevert, nog door de zelve in het Karacter van Envoyé, of een publiek Minister is erkend geworden,

1717. February den, zo hebben dezelve goed gevonden, om zig in deze zaak niet in te laten; alleen zoude de Secretaris van *Zweeden* in *s'Gravenhage* een Memorie, inhoudende verscheide scherpe uitdrukkingen, ten dien einde hebben overgeleverd, en ook hier van aan den Koning zyn Meester, en aan andere *Zweedze* Ministers aan verscheide Hoven gezonden hebben; en het werd gezegd, dat de Baron van Sparr, die als Extraordinaris Ambassadeur van *Zweeden* een geruime tyd zig in *Vrankryk* heeft opgehouden, alle dagen in deze Landen werd te gemoet gezien, om hier tegen eenige reprezentatien te doen.

Van de omstandigheden dezer Conspiratie, welkers ontdekking zommigen aan de wakkerheit van de Graaf van Stairs toeschryven, die eenige brieven van de *Zweedze* Ministers te *Parys* had weten te intercipieren, werd zeer verscheiden gesproken; dog het zoude zeker zyn, dat, behalven de grote zommen, die 'er onder de Jacobiten en andere kwaad meenende in *Engeland* zyn uitgedeelt, de Agenten van den Pretendent, in de Landen van den Kerkelyken Staat, *Italien*, *Spanjen* en *Vrankryk* zelfs, zeer groote zommen hebben byeengeschraapt, van Menschen, die, uit een zoort van Bigotterie, groote giften tot een onderneming van die natuur hebben gegeven; dewelke, zo men verzekert, voornamelyk op het Koningryk van *Ierland* zoude zyn gemunt geweest; om welke reden dan de Vicomte van Townshend, als Stedehouder van dat Ryk, zig ten eersten uit *Engeland* derwaarts stond te begeven, om het Parlement te doen vergaderen, en andere Maatregels tot zekerheit van het zelve te nemen. De Ministers van den Allerchristelykften Koning, zo te *Londen* als in *s'Gravenhage*, hebben by deze gelegenheit zeer kragtige betuigingen gedaan, en verzekeringen gegeven, dat, by aldien iets tot voordeel van den Pretendent mogt gesmeed zyn, om met vreemde Magten eene invasie in de Koningryken van den Koning van *Groot-Brittannien* te doen, de Kroon van *Vrankryk* daar in direct nog indirect geen deel had.

De gemelde Ambassadeur van den Koning van *Vrankryk* in *s'Gravenhage*, zoude daarenboven, nog weinig dagen geleden, aan de *Brittannize* Resident de Heer Leathes, en aan de Heeren Gedeputeerden van haar Hoog Mog. positivelyk verzekert hebben, dat hy gewisse berigten van zyn Hof had ontfangen, dat de Pretendent op den 12. February werkelyk van *Avignon* was vertrokken, om te Land naar *Italien* te reizen; en dat zyn Gevolg en Equipagie te *Marseille* zoude ingescheept werden, om hem te water te volgen: dit aldus zynde, zo zyn alle zwarigheden uit de weg geruimt, die het ratificeeren van het Tractaat van de laast geslotene triple Alliantie hebben verhindert gehad, en dus twyfelt men niet, of dezelve zullen in 't korte, zonder eenig verder uitstel, uitgewisselt worden.

De Ratificatie, van het (a) Tractaat der *Triple Alliantie*, wierd den 25. February in *s'Gravenhage* uitgewisselt, en deswegens door expressens aan de Hoven van *Vrankryk* en van *Groot-Brittannien* kennisse gegeven; wanneer ook den *Franschen* Minister betuigde, dat den Pretendent

(a) zie pag. 101.

tendent werklyk uit *Avignon* naar *Italien* was vertrokken, invoegen den Koning, zyn Meester, het Artykel van dat Tractaat, ten dezen opzigte, voldaan had. 1717. *February*

Voor eenigen tyd was in publyke Schriften gemelt, dat den Keurvorst van *Keulen*, aan de Officieren van den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, had doen restitueeren alle de Artillery en Ammonitie van Oorlog, door zyne Troupen in de Stad *Bon* gevonden, wanneer dezelve (*a*) onlangs daar binnen het Regiment van Saxen Eysenach verraste, en zig van die Vesting meester maakten; maar nu verstond men het tegendeel; te weten, dat dien Keurvorst als nog de voormelde restitutie bleef weigeren, voor en aleer de *Hollandze* Troupen ontruimt, en hy possessie genomen zoude hebben van het Steedje *Huy* en de Citadelle van *Luik*. Deze verschillen mosten, door bemiddeling van den Baron Heems, Keizerlyken Minister in *s'Gravenhage*, in 't kort afgedaan werden, met wien haar Hoog Mog. Gedeputeerden daaglyks confereerden, zo over de volkomen executie van het jongst gesloten en geratificeerde *Tractaat van Barriere*, waar aan nog veel ontbrak, als wegens het Project van eene nieuwe Alliantie, tusschen den Keizer en de Heeren Staten Generaal.

(*a*) ziet *Mercurius* 1715. tweede deel, pag. 328. en 329.

Den Vorst Dolhorukky, Ambassadeur Extraordinair, en Plenipotentiaris in *Polen*, van wegens den Czaar, had dezer dagen een overste Luitenant uit *Warschauw* aan die Majesteit te *Amsterdam* overgezonden, medebrengende de Artykelen van het nieuw gemaakte Verbond, tussen Koning Augustus en de Republyk van *Polen*; ziet hier deswegens den Brief van laatstgemelde Majesteit, uit de *Latynsche* tale overgezet.

NA dat aan de Goddelyke Majesteit openbare dankzegging is gedaan, door welkers Almagtige hulpe, en de interpositie van Uw Czaarse Majesteit, en deszelfs noit genoeg gepreeze bemiddeling; als mede door onze vlytige zorge, en de onvermoeide arbeit en neerstigheit van Uw Majesteits Minister Plenipotentiaris den Prins Dolhorucky, de Standen van de Republyk met ons hebben gemaakt het gewenste, en voor 't gemeene best zeer noodzaaklyk verbond; zo verbreiden wy, zo wel als de Standen van de Republyk, na behoorlyke dankzegging aan U Czaarse Majesteit, deze uwe glorie, die altyd zal duuren, dat, gelyk het Uwe Majesteit eigen is, zyne vyanden met kragt van wapenen te overwinnen, dezelve ook weet de zoete vreede, door zyn raad en vermaningen, ten behoeve van zyne vrienden, te herstellen. Deze uwe onsterfelyke roem zal de nakomelingschap, met duizenden van beschryvingen,

1717 roemen en erkennen. De Almagtige God, door wien de Koningen regeeren,
February verleene aan Uwe Czaarse Majesteit vele jaren in alle gewenste voorspoed te leven.

Tot Warschauw *den 6 February* 1717.

De Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, een Bedendag in hare Provintie vastgestelt hebbende, zo wierd de uitschryving, tot het houden van dien plegtigen dag, na de respective Steden afgezonden, luidende als volgt.

NAdemaal het Vaderland, na den laatst geëindigden Oorlog, nu tot in het vyfde jaar by een gewenste Vreede en Rust is geconserveert gebleven, en Wy grote reden hebben, om daar in Gods byzondere langmoedigheit en goedertierenheit te erkennen, en Hem, die de oorsprong van alle goed is, daar voor te danken; dog te gelyk geen minder reden hebben, om op te merken, dat ook onder deze Regeeringe Gods hand nog te zwaar is over het gemeene Land, niet alleen van wegen de Lasten, die uit den laatsten Oorlog nog zo hartdrukkende overgebleven zyn, en van wegen de ongemakken, die door den aanhoudende Oorlog in het *Noorden* nog dagelyks tot nadeel van de goede Ingezetenen van den Staat gevoert werd; maar ook inzonderheit, van wegen de ziekte en sterfte onder het Rundvee, welke plage nu zo lange geduurt heeft, en waar van nog geen einde gezien kan werden: zo hebben de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, met Onze bewilliging, in deze omstandigheit van tyden en van zaken, dienstig en nodig geoordeelt, en vervolgens goedgevonden uit te schryven een Algemeene Dank- Vast- en Beede-dag, over alle geunieerde Provintien, geassocieerde Landschappen, Steden en Leden van dien, tegens Woensdag, die wezen zal den 3. van de aanstaande maand Maart, om ten zelven dage in al de Kerken dezer Landen God Almagtig van gantscher herten te loven en te danken, voor zyne grote verdraagzaamheit en onverdiende goetheit, waar door, niettegenstaande alle des Lands hooggaande, en steeds meerder en meerder aanwassende zonden en ongeregtigheden, het lieve Vaderland tot dus verre by de laatste Vrede en in rust is bewaart, en de zo dierbare Panden van Vryheit en Religie tot nog geconserveert gebleven; en om voorts, met een opregte belydenisse van alle dezelve zonden en ongeregtigheden, ook met een ware boetvaardigheit, bekeering en afstand van dezelve, den Heer ootmoedig en vurig te bidden en te smeeken, dat dezelve zyne genadige beschermінge en goedertieren Zeegen verder over den Staat wil uitstrekken, dezelve by de tegenwoordige Rust en Vreede in zyne gunste bewaren, den Oorlog in 't *Noorden* doen ophouden, de ziekte en sterfte onder het Rundvee wegnemen, en die zo wel, als alle andere welverdiende plagen van den Staat afwenden. Alles tot grootmaking van des Heeren allerheiligsten Naam, voortplantinge en aanwas van de Gereformeerde ware Christelyke Religie,

ligie, conservatie van Onze diergekogte Vryheit, en onzer aller Zielen zalig-heit, &c. *1717. February*

In onze (*a*) Mercurius van het jongst gepasseerde Jaar, vertoonden wy aan den Lezer een Lyst der geboorte dagen van de voornaamste hooge Potentaten in *Europa*, met belofte om zulks jaarlyks te zullen continueeren, ten einde by eenen opslag mag blyken de vermeerdering dezer hooge Geslagten; ziet hier nu wederom een veel omstandiger Lyst.

(a) *ziet eerste deel, pag. 147.*

Lyst der voornaamste Potentaten in Europa, *tegenwoordig in leven zynde. Gestelt volgens de dagen en maanden van hunne geboorte.*

JANUARY.

6. ELenora Magdalena Theresia van Nieuburg, Keizerinne Weduwe van Leopoldus. 1655.
14. Albert Frederik, Markgraaf van *Brandenburg*, Johanniter Ordens Meester tot *Sonnenberg*. 1672.
21. Ulrika Elenora, zuster des Konings van *Zweden*, en Gemalinne van den Erf Prins van *Hessen Cassel*. 1688.
--- Don Carlos, derde Zoon van Philippus de V. Koning van *Spanjen*. 1716.
24. Karel Fredrik, Kroon-Prins van *Pruissen*. 1712.
--- Karel Alexander, Hertog van *Wirtenberg*. 1684.
25. Violenta Beatrix van *Beyeren*, weduwe van Ferdinand de III. Erf-Prins van *Florencen*. 1673.
27. Ottokesa Federowicza, Gemalinne van den Czaar van *Moscovien*. 1689.
31. Fredrik Lodewyk, Prins van *Carnwal*: Zoon van den Prins van *Walles*. 1707.

FEBRUARY.

7. Maria Louisa, Princesse van *Hessen-Cassel*, Weduwe van den Erf-Stadhouder van *Vriesland*. 1688.
14. Theodorus, Paltzgraaf van *Zultsbag*. 1659.
15. Lodewyk de XV. Koning van *Vrankryk*. 1710.
18. Alexius Petrowitz, Kroon-Prins van *Moscovien*. 1690.
23. Cristian, Hertog van *Saxen Weissenfelt*. 1682.
26. George August, Vorst van *Nassau Idstein*. 1665.

MAART.

1. Wilhelmina Charlotta van *Brandenburg*, Anspach, Gemalinne van den Prins van *Walles*. 1683.
4. Theresia Kunigunda Sobiesky, Keurvorstinne van *Beyeren*. 1676.
8. Augustus Willem, Hertog van *Bronswyk Wolfenbuttel*. 1662.

8. Char-

1717. February

8. Charlotta Felicita, Hertoginne van *Modena*. 1671.
10 Christian, Kroon-Prins van *Deenmarken*. 1699.
--- Prins Willem van Hessen-Cassel Gouverneur van *Breda*. 1682.
12 Mauritz Willem, Hertog van *Saxen Zeitz*. 1664.
16. Sophia Dorothea, Koninginne van *Pruissen*, Dogter van Koning George. 1687.
20. Elisabeth Amalia, Weduwe van Philip Willem, Keurvorst van den *Paltz*. 1655.
26. Maria Magdalena, Aarts-Hertoginne, zuster van Keizer Josephus. 1689.
28. Frederik Willem, Hartog van *Swerin*. 1675.
31. Lodewyk August, Hertog van *Maine*. 1670.

APRIL.

11. Joanna Baptista, Koninginne Moeder van *Savoyen*. 1644.
15. Antony François Benedictus, &c. &c. twede Broeder des Koning van *Portugal*. 1695.
16. Alexander Lodewyk Sigismund van *Nieuburg*, Bisschop van *Augsburg*. 1662.
--- Carel Hendrik van Lotharingen, Prins van *Vaudemont*. 1649.
19. Carel Fredrik, Hartog van *Holstein-Gottorp*. 1700.
25. Leopold Clement, Erf-Prins van *Lotharingen*. 1707.
26. Wilhelmina Amalia, Keizerlyke Weduwe van Josephus. 1673.
27. Carel Emanuel, Prins van *Savoyen*. 1701.
28. Fredrik; Erf-Prins van *Hessen-Cassel*. 1676.
30. Karel Fredrik, Hertog van *Holsteyn Gottorp*. 1700.

MAY.

2. Don Carlos, twede Zoon des Konings van *Portugal*. 1716.
4. Victor Amadeus de II. Koning van *Sicilien*, Hertog van *Savoijen*. 1666.
6. Sophia Louisa van *Mekelenburg Swerin*, Weduwe des Konings van *Pruissen*. 1685.
--- Philip Jozeph, Erf-Prins van *Savoyen*. 1699.
9. Joachim Frederik, Hertog van *Holstein Pleun*. 1668.
12. Augustus, Koning van *Poolen*, Keurvorst van *Saxen*. 1670.
--- Karel Fredrik, Erf Markgraaf van *Brandenburg Anspach*. 1712.
16. Jacobus Lodewyk Sobiesky, oudste Zoon van wylen den Koning van *Poolen*. 1668.
17. Charlotta Elisabeth, Weduwe des Hertogs van Orleans; Dogter van Carel Lodewyk, Keurvorst van de *Paltz*. 1652.
--- Reynoud d'Este, Hartog van Modena. 1655.
--- Karel Willem, Markgraaf van *Baden Durlag*. 1679.
19. Ferdinand, Hertog van *Brunswyk Beveren* 1680.
--- Fredrik Jacob, Landgraaf van *Hessen Homburg*. 1673.
--- François Farnese, Hertog van *Parma*. 1678.
24. Christiaan Lodewyk, Markgraaf van *Brandenburg*. 1677.
--- Joan Gaston, Erf-Prins van *Florencen*. 1671.

26. Karel

26. Karel Leopold, Hertog van *Mekelenburg Zwerin.* 1679. 1717.
28. George Lodewyk, Koning van *Groot-Brittannien*, Keurvorst van *Hanover*. February
1660.

JUNIUS.

6. Hedwig Sophia, Hartoginne Weduwe van Holstein Gottorp. 1681.
--- Louis Alexander, Graaf van *Thoulouse.* 1678.
7. Philippus, twede Zoon van den Koning van *Spanjen.* 1712.
--- Don Pedro, zoon des Konings van *Portugaal.* 1714.
--- Adolf Fredrik, Hartog van *Mekelenburg Strelitz.* 1686.
10. Petr. Alexowitz, Czaar van *Moscovien.* 1672.
11. Jacobus, Pretendent van *Engeland.* 1688.
13. George Albrecht, Vorst van *Oost-Vriesland.* 1690.
17. Karel de XII. Koning van *Zweden.* 1682.
--- Karel Willem, Markgraaf van *Baden Durlach.* 1679.
19. George Fredrik, Markgraaf van *Brandenburg Culmbag.* 1688.
25. Franciscus Xaverius, jongste Broeder des Konings van *Portugal.* 1691.
27. Antonius, Graaf van *Oldenburg.* 1681.

JULIUS.

3. Leopold, Vorst van *Anhalt Dessau.* 1677.
10. Ferdinant Maria, derde zoon des Keurvorst van *Beyeren.* 1699.
11. Maximiliaan Emanuel, Keurvorst van *Beyeren.* 1662.
12. Dorothea van Nieuburg, Hertogin van *Parma*, moeder van de Koninginne van *Spanjen.* 1670.
--- Ernst, Hertog van *Saxen Hilburghausen.* 1655.
18. Edwig Elisabeth van Nieuburg, Gemalinne van den Prins Jacobus Sobiesky. 1673.
22. Lodewyk Rudolph, Hertog van *Wolfenbuttel.* 1671.
--- Joannes Franciscus Albani, Paus Clemens de XI. 1649.
24. Frans Lodewyk, Prins van *Nieuburg*, grootmeester van de Duitse Ordre, Keurvorst van *Trier.* 1664.
28. Frederik, Hertog van *Saxen Gotha.* 1676.
29. Joan August, Erf-Prins van *Anhalt Zerbst.* 1677.

AUGUSTUS.

2. Philippus, Hertog van *Orleans*, Regent van *Vrankryk.* 1674.
3. Carel, Landgraaf van *Hessen-Cassel.* 1654.
--- Emanuel, broeder des Konings van *Portugal.* 1699.
4. Frederik Willem, Koning van *Pruissen.* 1688.
--- Cosmus de III. Groot Hertog van *Florencen.* 1642.
--- Maria Anna Carolina, Keur Princes van *Beyeren.* 1696.
5. Philippus Mauritz, Maria, tweede zoon van de Keurvorst van *Beyeren.* 1698.
9. Karel Albert, Keur-Prins van *Beyeren*, 1697.
8. Albert Ernst, Vorst van *Oettingen.* 1669.
10. Anna Maria Louise van Florencen, Keurvorstinne van de *Paltz.* 1667.

1717. February 15. Louis van Orleans, Hertog van *Chartres*. 1703.
16. Clemens de V., Bisschop van *Regensburg*: zoon des Keurvorst van *Beyeren*. 1700.
18. Louis Henry, Hertog van *Bourbon*. 1692.
19. Clemens de IV., zoon des Keurvorst van *Beyeren*. 1700.
20. Maria Louisa van Orleans, Hertoginne Weduwe van *Berry*. 1695.
25. Lodewyk Philip, Prins van *Asturien*. 1707.
27. Anna Maria van Orleans, Hertoginne van *Savoyen*. 1669.
28. Louisa, dogter van Gustavus Adolphus, Hertog van *Gustrauw*, Koninginne van *Denemarken*. 1667.
--- Elisabeth Christina van Wolffenbuttel, Keizerinne, en Koninginne van *Spanjen*. 1691.
28. Willem, Vorst van *Nassau Dillenburg*. 1670.

SEPTEMBER.

1. Willem Carel Hendrik Friso, Prins van *Nassau*, Erf-Stadhouder van *Vriesland*. 1711.
3. Albert Karel, zevende zoon des Keurvorst van *Beyeren*. 1703.
6. Willem George, Markgraaf van *Baden*. 1703.
7. Maria Anna Josepha, Koninginne van *Portugal*, Keizerlyke Princesse van Leopoldus. 1683.
11. Leopold Josef de I. Hertog van *Lotharingen*. 1679.
17. Louisa Charlotta, Hertoginne van *Lotharingen*. 1676.
--- Ernestus Augustus van Hanover, Bisschop van *Osnabrugge*, tweede broeder van Koning George. 1674.
20. Willem Christian, Prins van *Lotharingen*. 1716.
21. Karel de VI. Rooms Keizer en Koning van *Spanjen*. 1685.
23. François Maria, Hertog van *Mirandola*. 1668.
--- Don Ferdinando, derde Prins van Koning Philippus de V. 1713.
25. Franciscus Leopold Ragotsky, Vorst van *Zevenbergen*. 1694.
29. De tweede Koninglyke Princes van *Pruissen*. 1714.

OCTOBER.

4. Lotharius Franciscus, Vryheer van *Schonborn*, Keurvorst van *Mentz*. 1655.
6. Charlotta Amalia, Princes van *Denemarken*. 1707.
--- Karel Willem, Vorst van *Anhaltzerbst*. 1652.
7. Ernest Lodewyk, Hertog van *Saxen Meiningen*. 1672.
11. Frederik de IV., Koning van *Denemarken*. 1671.
17. Frederik Augustus, Keur-Prins van *Saxen*. 1696.
--- Joan Willem, Hertog van *Saxen Eisenach*. 1666.
18. François Eugenius, Prins van *Savoyen*. 1663.
19. Prins van *Brasilien*. 1712.
--- Willem Ernst, Hertog van *Saxen Weimar*. 1662.
22. Maria Aurelia, Aards-Hertoginne van Keizer Josephus. 1701.
23. Frederik Karel, tweede zoon des Konings van *Denemarken*. 1701.

24. Jan François, Koning van *Portugal*. 1661. 1717.
--- Ludewyk Otto, Vorst van *Salm*. 1674. *Februarij*
25. Karel, Broeder des Konings van *Deenmarken*, Viceroy van *Noorwegen*. 1680.
28. Maria Anna van Nieuburg, Koninginne weduwe van *Spanjen*. 1667.
30. George Augustus, Prins van *Walles*. 1683.

NOVEMBER.

2. Ferdinand, Hertog van *Courland*. 1655.
4. Karel Philip van Nieuburg, Keurvorst van de *Paltz*. 1662.
--- De Hertoginne van *Orleans*. 1681.
13. Fredrik Lodewyk, Vorst van *Nassau Sarbruk*. 1651.
16. George Willem, Markgraaf van *Bareith* tot *Brandenburg*. 1678
21. Maria Eleonora van Modena, Weduwe van Koning Jacobus van *Engeland*. 1658.
29. Willem Fredrik, Markgraaf van *Brandenburg Anspach*. 1685.
30. Christian de VI., Kroon-Prins van *Denemarken*. 1699.

DECEMBER.

2. Maurits, zoon des Hertogs van *Saxen-Zeitz*. 1712.
4. Princes van *Portugal*. 1711.
5. Joseph Clemens, Prins van *Beyeren*, en Keurvorst van *Keulen*. 1671.
8. François, tweede zoon des Hertogs van *Lotthāringen*. 1708.
--- Anthony Ferdinand, Hertog van *Mantua*. 1687.
9. Maria Josepha, Aardshertogin, dogter van Keizer Josephus. 1699.
12. De zoon van den Hertog van *Lotthāringen*. 1712.
13. Maximiliaan Hendrik van Hanover, broeder van Koning George. 1668.
--- Maria Elizabetha-Lucia, Aardshertogin, zuster van wylen Keizer Josephus. 1680.
14. Philippus van Hessen-Cassel Philipstal, broeder van den Landgraaf. 1655.
--- Maximiliaan Willem, broeder van Koning George. 1666.
15. Ernest Lodewyk, Landgraaf van *Hessen-Darmstad*. 1667.
16. Christina Everardina van Bareith, Koningin van *Polen*, Keurvorstin van *Saxen*. 1671.
--- François Arnold, Vryheer van *Metternich*, Bisschop van *Munster* en *Paterborn*.
19. Philippus de V., Koning van *Spanjen*. 1683.
30. Christian, Kroon-Prins van *Deenmarken*. 1699.

1717.
Maart.

MAART.

VRANKRYK. NOG al komt ons stoffe aan de hand, wegens de Pausschelyke Constitutie; welkers verschillen veroorzaakt waren door de (a) 101. Stellingen van den berugten Pater Quenel. Een Brief, door dezen Godgeleerden Heer in de maand December, van het jongst gepasseerde Jaar, aan den Kardinaal de Rohan geschreven, was nu te *Parys* met den druk gemeen gemaakt; luidende als volgt.

(a) *ziet Mercurius* 1714. *eerste deel, pag* 113.

Myn Heer.

IK neem de vryheit, van aan Uwe Eminentie te schryven by gelegentheit der nieuwe Conferentien of Vergaderingen, die ik verneem dat 'er zullen gehouden worden over een zaak waar in Ik byzonder belang heb. Het is drie jaren geleden, myn Heer, dat Ik dezelve eer had, en dat Ik de vrymoedigheit nam om aan Uwe Eminentie, als aan 't Hoofd der Commissie van de Vergadering van 1714, te zenden den Brief, dien Ik het van Myn pligt oordeelde aan deze Vergadering te schryven. Zy vervattede in 't kort Myne regtvaardiging, aangaande de dwalingen die My valschelyk in de Constitutie Unigenitus te last zyn gelegt, en Ik bad U ter zelver tyd, myn Heer, dat Gy de goedheit wildet hebben, van op te merken, en aan de Heeren van deze Vergadering te doen opmerken het nadeel 't welk Myne onnozelheit leed, door de valsche beschuldigingen, waar mede Myne vyanden den Geest van onzen H. Vader den Paus vervult hadden, en die tot een grondslag en oorzaak hebben gedient, om het Boek der Aanmerkingen, en de 101. stellingen, welke men zegt dat 'er uitgetrokken zyn, te veroordeelen. Maar Ik had, myn Heer, de smerte van te verstaan, dat, door ik weet niet welk ongeluk, myn Brief in de Vergadering niet gelezen was; en het geen My in 't vervolg nog bitterder droefheit veroorzaakte, was, te zien, dat de beschuldigingen, waar over ik My met zo veel regtvaardigheit beklaagde, vernieuwt, bevestigt, en wederom toegepast waren op 't Boek der Aanmerkingen, in de Pastorale Instructie door de Vergadering goedgekeurt: dat men aan Myne Stellingen toeschreef zinnen volstrektelyk strydig met de natuurlyke betekenis der woorden, en met 't vervolg van de Redevoering; en dat men My daar in te last leide grove dwalingen en cri-

crimineele gedagten, oneindig verschillende van Myne meening, en die ik niet zonder schrik lezen kan. 1717. Maart.

Het is, myn Heer, een groot ongeluk voor My, dat ik myne onnozelheit niet heb kunnen te kennen geven aan de Heeren van deze Vergadering. De Brief, dien Ik de eer had aan hen te schryven, was alleen genoeg omze daar van te overtuigen, en daar en boven bood ik ze aan, alle andere verligtingen, die zy zouden mogen verlangen, te geven. Eindelyk, Ik smeekte haar zeer ootmoedelyk, dat ze My de gunst wilden bewyzen van My te horen; een gunst zo regtmatig, en wettig, dat ik my niet kon inbeelden dat men my wilde veroordeelen, zonder my alvorens tyd te geven om my te verdedigen en te regtvaardigen. Ik wil geloven dat de quade indrukzelen, welke myne Vyanden gegeven hebben van het Boek der Reflexien en van deszelfs Schryver, en de list waar mede zy wolken over de veroordeelde stellingen hebben weten uit te breiden, hebben belet, dat men de Katholykheit daar van niet heeft erkent: maar tegenwoordig, nu alle die wolken verdreven zyn door zulke klare en naaukeurige verklaringen, die Ik heb gegeven van myne gevoelens in verscheide Schriften, en byzonderlyk in de zeven Memorien, die Ik uitgegeven heb; daar Ik, in yder der 101. Stellingen, heb aangehaalt den waren en natuurlyken zin die Zy hebben; en waar in Ik heb ontdekt de verleidingen, waar mede myne vyanden dezelve hadden pogen te verduisteren; Ik hoop zeg Ik, myn Heer, dat Ik nu, na alle die verligtingen, Uwe Eminentie, en alle de Heeren Prelaten beter gestelt zal vinden, om My gunstelyk te horen, en om My regt te doen. Ik houd My daar van verzekert, indien gy U, myn Heer, verwaardigt, om My de eer van Uwe magtige bescherming toe te staan, en by de vergaderde Prelaten de zo overtuigende bewyzen, welke Ik in zo velerley gelegentheden van de zuiverheit Myner gevoelens, en van de regtvaardigheit Myner zaak gegeven heb, te doen gelden. Ik durf deze gunst van U Eminentie verzoeken, en Ik beloof My die te verwerven, voor al, indien Gy wel wild vergeten de kwade diensten, die men My gedaan, en de lasteringen waar mede men My zwart gemaakt heeft, om My hatelyk te maken, My alle geloofwaardigheit te benemen, en My, tegens Myn dank, een ketter te doen zyn; en indien Gy, aan de andere kant, alle vooroordeel aan een zyde stellende, op nieuw gelieft te letten op 't geen Ik de Eer had aan de Heeren der Vergadering van 1714. te vertonen, namentlyk.

Dat indien de geene, die nog heden vergaderen om deze grote zaak af te doen, My opregtelyk willen doen gevoelen wezentlyke blyken van hare liefde en van hare Bisschoppelyke billykheit, twee middelen volstrektelyk nodig zyn, om ze My te bezorgen. Het eerste is, My niet te weigeren de gunst van My te horen in myne Verdeedigingen, door 't onderzoeken van myne Schriften, of daar van verslag te laten doen door onpartydige Godgeleerden, die bequaam zyn om daar over wel te oordeelen, en die Ik niet verdagt kan houden. Of schoon de polityke Wetten het inkomen van deze Schriften in 't Ryk sluiten, zo zyn ze egter overal in *Vrankryk* verspreit, en spreken daar als of Ik tegenwoordig was. Indien dat niet voldoet, en de Heeren My in persoon

1717. Maart.

zoon wilden horen, en Myne Geloofs-belydenis uit Myn eige mond ontfangen, dan zal ik, welk een gevaar daar ook in steekt voor een Man van 83. jaren, om in 't hartje van de winter een reis van 100. mylen te ondernemen, eene poging doen, en alles wagen, indien men My de vryheit geeft, om de vertroosting te hebben van My aan de voeten van myne Heeren te werpen, en de gevoelens van Myn hert, met Myne levendige stemme te verklaren.

Het tweede noodzakelyk middel, om myne onnozelheit uit de verdrukking, waar onder zy zo lang gezugt heeft, te trekken, en om ze geheel te dekken tegens de Lastering in de Nakomelingschap, is, dat, na al het geen 'er is geschiet, het niet genoeg is dezelve met stilzwygen te dekken, en ze niet op nieuw uitdrukkelyk te veroordeelen. Eene zodanige stilzwygentheit zoud alleenlyk dienen, om te bekragtigen alle de Veroordelingen, waar door ze zo plegtelyk geschonden is, zo te *Romen* als in *Vrankryk*; en ze zoud overstelpt blyven onder het gewigt van het gezag der Mogentheden, die anders zo eerwaardig zyn; waar mede men de Religie tegens haar heeft verrascht. U Eminentie weet wel, dat de Revisien geene zeer ongemeene gevallen zyn. Men ziet 'er genoeg in alle de Regtbanken, wanneer wydlopiger informatien of nieuwe stukken daar toe gelegentheit geven, en daar van een wezentlyk fondement zyn. Zodanig is al het geen men zedert drie jaren heeft voortgebragt ten voordeele van het Boek der Aanmerkingen, en van de Katholykheit der 101. veroordeelde Stellingen. Ik kan met een regtmatig vertrouwen zeggen, dat de getuigenissen, die verscheide grote Bisschoppen, en een Werelt van geleerde Theologanten aan dezelve hebben gegeven, en de nieuwe bewyzen, die men bygebragt heeft van hare overeenkomst met de Leere der H. Vaders, de regtvaardigheit van myne zaak zodanig hebben opengelegt, dat nooit eenig Autheur, ten onregte beschuldigt zynde, meer redenen heeft gehad dan Ik, om myn Geloof te doen spreken de taal van de kuisse Suzanna tegens hare Aanklagers: *O eeuwige God! die een kenner zyt der verborgene dingen, en die alle dingen weet eer ze zyn; Gy weet datze leugenen tegen my getuigen; en ziet, ik moet sterven daar ik niets gedaan hebbe van het geen deze boosl yk tegen my getuigen.* Zo Gy my vraagt, myn Heer, wie myn Daniel is, Ik kan zeggen, dat het geheel *Vrankryk* is. De algemeene stemme, in allerlei rang en conditie, is voor my de stemme van Daniel, die de Revisie van myn zaak eist, en die uitroept: *Keert weder na het Geregt.* Indien Ik van U Eminentie kon verkrygen, dat Gy Uwe stemme wel wildet voegen by die van 't Gemeen, zoud Ik sterk genoeg zyn, en Ik zoud my verzekert houden van een nieuwe uitspraak, die even zo voordeelig zoud zyn, als de voorgaande my tegen zyn geweest. Gy zoud, myn Heer, een daad van geregtigheit doen, die doorgaans zoud geprezen worden, en die U tot meer eer zoud verstrekken als veel andere daden, die meer uitblinkent en roemrugtig zyn in een ander opzigt. Maar Ik bemerk, dat myne vrypostigheit en myn vertrouwen te verre gaat, en dat Ik my laat verleiden door de eerzugt, om eene zo doorlugtige bescherming, als de Uwe, myn Heer, tot my te trekken. Ik bepaal my dan

met

met te wenschen het geen de regtvaardigheit van myne zaak van Uwe billykheit en van Uwen yver vereist, tot bescherming van de onnozelheit in eenen Priester, die geene ondersteuning in de Wereld heeft, als zyne onnozelheit zelf, nog geen troost, dan het getuigenis van zyn Gewisse. Ik bidde God &c. 1717. Maart.

Was getekent,

Pasquier Quesnel, Priester van het Oratorie.

Uit myne Wykplaats den 10.
December 1716.

De Geestelyken van het Bisdom *Montpellier*, na dat hunne ordening onlangs geeindigt was, schreven ook aan hunnen Bisschop, wegens de Constitutie, dezen merkwaardigen Brief.

Myn Heer,

WY komen uit eene voortreffelyke plegtigheit, waar toe onze gehoorzaamheit aan Uwe beveelen ons geleit heeft, en waar in onze eerbiedige toegenegentheit voor Uwe Grootheit, ons ook zeer opregte gebeden heeft doen storten. Het zyn die wenschingen dewelke wy de vryheit nemen aan U open te leggen; gelukkig indien wy ze in hare geheele uitgestrektheit vertonen; nog gelukkiger indien wy ze U met levendige stemme konden aanbieden, en indien de belangen van de Kerk, ons verlangen na Uwe te rug komst wettigden. Maar, myn Heer, hoe yverig en regtmatig zy ook in haar zelven zyn, is de zaak van de waarheit ons nog veel dierbaarder. Het is onze zaak die Gy ondersteunt, het is ons goed, 't is de Leere die wy met de Melk ingezogen en verspreit gevonden hebben in de H. Schryvers, welke men ons heeft laten lezen, en die wy erkennen in de berugte Catechismus, welke Gy ons in handen gegeven hebt, tot onderwys van 't Volk. De Stellingen door de Constitutie Unigenitus veroordeelt, gaan byna alle over klare zaken, en die de eenvoudigste kunnen bevatten. Het komt aan om te weten; *Of God waarlyk de Almagtige is. Of hy doen kan al wat hy wil, zo wel in de vrye, als in de onbezielde zaken, of dat de vrye wil hem zyne opperste Magt kan betwisten: of Moses de ware Profeet was, en of het niet Jesus Christus alleen is, die Kinderen aan God geeft: of de Kinderen geen Regt hebben, om het Testament van hunnen Vader te lezen: of men niet een regte onderscheiding moet maken van het Ligchaam en van het Blood onzes Zaligmakers, en of wy eerder Gode of den Mensche moeten gehoorzamen.*

Wy houden met U, myn Heer, deze waarheden voor Fondamenteele, en wy zien niet, hoe de verklaringen, die men U voorstelt, dezelve dekken kunnen. Wy geloven met U; *Dat men in de zaken van de Religie, met eenvoudigheit moet handelen, goed noemen dat goed is, quaad dat quaad is. Het schynt ons onmogelyk,*

1717. Maart. *onmogelyk, dat men, door verklaringen, dat is te zeggen door fynigheden en draaijingen van denkbeelden, of liever door redekavelingen, die altyd berispelyk zullen zyn, en die de Kerk ergeren, goed zal maken, 't geen in zig zelf quaad is; nademaal 'er, volgens dien grondregel, niets zo heilig is, 't welk men niet ten quade zoud kunnen uitleggen, en 'er geene zo vervloekte Kettery is, aan dewelke men door diergelyke dubbelzinnigheden niet een Catholyk en zeer regtzinnig gevoelen geven kan.*

Dit zyn, myn Heer, Uwe gevoelens; dit zyn Uwe uitdrukkingen; duld dat Wy ze aannemen. Wel wie zoud't vreemt vinden, dat Kinderen de taal van hunnen Vader spreken? Wy komen U voor den zelven erkennen in 't gezigt van de gantsche Kerk, en aan den voet der H. Altaren, die Uwe beveelen Ons heeft doen beklimmen. Houd Ons dan ook, myn Heer, voor Uwe kinderen; zyt verzekert, dat Wy U nooit zullen verlaten, en dat Gy Ons nog waardiger geworden zyt, zedert dat Gy geprotesteert hebt, dat Gy tot de dood toe, en zelfs ten koste van Uw leven, de Waarheden zult handhaven, die Gy tegenwoordig met zo veel kloekmoedigheit verdedigt.

Zie daar, myn Heer, de gevoelens van die nieuwe Dienaars, dewelke Gy aan Uwe Kerk komt te geven; het is op den plegtigsten dag van hun leven, dat zy eer stellen in U dezelve te verklaren; en het is na het ontfangen van dien Geest der Kragt en der Waarheit, dat deze nieuwe Krygsknegten U verzekeren, dat hunne tyd, hunne goederen, hunne rust, en hunne levens zelfs, den dienst van Uwe Kerk, en van den Doorlugtigen Prelaat die ze regeert, toegewyd zullen zyn. Wy blyven met de diepste eerbiedigheit, &c. &c.

Montpellier *den* 13. *Maart* 1717.

Eene Declaratie des Konings, verbiedende aan de zo genaamde Nieuw-bekeerden 't verkoopen van hunne onroerende goederen, en de algemeenheit der zelver meubilen, binnen den tyd van drie jaren, was in deze Maand te voorschyn gebragt; zeggende zyne Majesteit in deze Declaratie onder anderen.

WYlen de Koning, roemrugtiger gedagtenis, by zyne Declaratie van den 12. Maart 1714, aan onze Onderdanen, die van de gewaande Gereformeerde Religie zyn geweest, verboden hebbende, binnen drie jaren, te rekenen van den dag der gemelde Declaratie, te verkopen hunne onroerende en het geheel van hunne roerende Goederen, zonder vergunning; zo is't, dat Wy wel uitdrukkelyk aan de gemelde Onderdanen, welke van die Gezinte geweest zyn, verbieden, zodanige Goederen binnen den tyd van drie jaren te verkopen, zonder daar toe vergunning te hebben verkregen door een Brevet, 't welk verleent zal worden door een van onze Secretarissen van Staat, voor de waarde van 3000. livres of daar boven; en door de Intendanten of Commis-

missarissen in de Generaliteit, of in de Provintie daar zy wonen, daar toe gestelt, ter waarde van beneden de 3000. livres. Wy verbieden insgelyks aan onze voorzeide Onderdanen, te disponeren van hunne onroerende of roerende Goederen, by gifte onder levendige, gedurende de gemelde drie jaren, ten zy ten behoeve en by Huwelykze Voorwaarden van hunne Kinderen en Kinds-kinderen, of van hunne presumptive Erfgenamen, in 't Koningryk woonagtig, by gebrek van Descendenten in de regte Linie. Wy verklaren voor nietig alle de Dispositien die onze voorsz. Onderdanen onder levendige zouden mogen maken van hunne onroerende Goederen in 't geheel of ten deele; als mede alle Acten deswegen gepasseert. Wy verklaren ook nietig alle de Contracten van ruiling, welke Onze gemelde Onderdanen zouden mogen doen, gedurende den zelfden tyd, in geval zy ons Koningryk verlieten; en indien men bevond, dat het geene zy by verwisseling hadden ontfangen, een derde minder waardig was, als 't geen zy zouden hebben gegeven. Voorts willen Wy, dat wanneer de Goederen van onze voorsz. Onderdanen door 't Geregt zullen zyn verkogt, of door hen geabandonneert aan hunne Crediteuren tot betaling van hunne schulden, gedurende de voorsz. drie jaren, de gemelde Schuldeischers in geene concurrentie of preferentie zullen kunnen komen, ten zy dezelve de Contracten in behoorlyke forme, en de deugdelykheit van hunne Schulden vertonen aan de geene, die de preferentie houden, &c. &c.

1717. *Maart.*

Het nieuwe Geregtshof hare vervolgingen zo verre gebragt hebbende, dat zulks niet alleen tot een gevaarlyke last en onderdrukking der Ingezetenen van het Koningryk, maar ook tot een algemeen bederf van den Koophandel begon te strekken, zo geliefde den Hertog Regent den verderen voortgang daar van te stremmen; komende ten dien einde den Kantzelier, gevolgt van eenige deurwaarders, den 22. Maart in dat Geregtshof, alwaar hy de Commissie, aan de Leden van dien gegeven, uit de naam des Konings vernietigde; hun vertoonende het Edict van zyne Majesteit dezen aangaande, en bedankte haar alle voor zo veel bewezene goede diensten; gevende hun wyders te verstaan, hoe den tegenwoordigen toestand van tyd en zaken vereiste, dat de gemelde ontbinding geschiede, op dat den Koophandel weder eenigzints herstelt en in vorigen bloey geraken mogt. Wy willen hier slegts de Voorreden van dat Edict des Konings, als zynde zeer opmerkelyk, te boek slaan.

DE byna oneindige ontrouwigheden, begaan zedert eenen 25. jarigen Oorlog in de behandeling van Onze Penningen, en de onbepaalde vryheit die de openbare Woekeraars misbruikten in de behoeftens van den Staat en in de elende van Onze Onderdanen, hadden Ons verpligt een Geregtshof aan te stel-

len,

1717. Maart. len, welkers strengheit den voortgang der diefstal kon stuiten, en, die al te grote en spoedige Rykdommen hadden verkregen, te noodzaken hunne winsten, die meest ongeoorloft waren, te openbaren. Het onderzoek 't welk dat Hof heeft gedaan, en de verklaringen die de geene, dewelke onder deszelfs bereik waren, van hunne Capitalen hebben gedaan, hebben Ons te gelyk doen zien de grootheit van het quaad, en de moeijelykheit van 't hulpmiddel. Hoe meer Wy de oorzaak en den voortgang van de quaal hebben willen doorgronden, hoe meer Wy ondervonden hebben, dat het verderf zig zodanig verspreit had, dat byna alle de zoorten van menschen daar mede besmet waren; zo dat men de regtmatigste strengheit niet kon gebruiken om zulk een groot getal schuldigen te straffen, zonder eene gevaarlyke stremming in den Koophandel, en een zoort van een algemeene schudding in 't geheele Lighaam van den Staat te veroorzaken; en nadien deszelfs belang eene Opperste Wet is, waar voor wy alle de andere moeten doen wyken, hebben wy geoordeelt, dat het dienstig was, de strengheit van onze Justitie te matigen, om een groot getal Huisgesinnen niet langer in eene onzekerheit te houden, die bequaam was, om alle zaken te stremmen en den loop van 't geld op te houden, dewelke maakt, dat alle de gedeeltens van den Staat, elkander over en weer hulp bieden voor 't algemeen en voor het byzonder wel zyn: met dat inzigt is het, dat wy, door onze Declaratie van den 18. September laatstlede, wel hebben willen afstaan van de strengheit van ons eerste Edict; en in geld boetens verkeerende de straffen die in onze Ordonnantien vermeld zyn, hebben wy gemeend, ons te moeten vergenoegen, met van de Financiers, door taxatien na hunnen staat, ten minsten een gedeelte weder te trekken van 't geen zy gevordert hebben van onze Onderdanen, welke alle van deze wedergeving zullen profiteren, door 't gebruik het welke wy daar van maken tot ontlasting van den Staat. &c. De uitvoering van onze Declaratie van den 18. September, dus ten eenemaal geschied zynde, oordeelen Wy dat het tyd is het gebruik te doen ophouden van een hulpmiddel, het welk de gebeden van geheel *Vrankryk* begeert hadden, en na welkers einde het nu ook schynt te verlangen. Wy zyn des te gereeder tot dat besluit, om dat Wy voortaan de voornaamste vrugt van die korte opregting kunnen trekken, door 't vernietigen van een aanmerkelyk gedeelte der schulden van den Staat, maar nog meer door de ordre die Wy zullen kunnen stellen in de behandelingen van onze Finantien ten voordeele van onze Onderdanen, waar van 't onze onafscheidelyk is, &c. &c.

Den Grave van Koningsek, Keizerlyken Ambassadeur, verscheen in 't begin dezer Maand te *Parys*, dog het bleef onzeker wanneer zyne publyke Intrede stond te geschieden. Ondertusschen mankeerde hy niet, by der hand te nemen de affaires zyner Commissie; betreffende een Reglement der Frontieren, zo wel die der *Elzas* en *Lotharingen*, als die der *Oostenrykze Nederlanden*. De aankomste van dien Keizerlyken Gezant

Gezant scheen aan het *Fransche* Hof zeer aangenaam, en dus wierd geenssints getwyffelt, of wederzyds verschillen zouden in 't kort geeffent zyn. 1717. *Maart.*

Zedert de ontdekking in *Engeland*, wegens (a) het voorneemen der *Zweeden*, hadmen aan 't *Fransche* Hof menigmalen Conferentien zien houden, tusschen de Marquis de Huxelles en de *Zweedse* Ministers, ja zelf in tegenwoordigheit van den Hertog Regent; en wyl in zommige brieven gantsch ongemeene stellingen, betrekkelyk tot het *Fransche* Hof en evengemelden Regent, wierde bevonden, zo deed dit Hof niet weinig hun misnoegen daar over aan den *Zweedschen* Minister blyken. Voegt hier by, dat, op de ernstige instantien van het *Groot-Brittannisch* Hof, den Hertog Regent van *Vrankryk* aan de Koninginne Weduwe, of het Hof van *St. Germain*, meer als eens had doen aankondigen, van dit Koningryk te willen verlaten, en zig naar *Italien* te begeven. Hier toe betoonde zig de gemelde Koninginne Weduwe niet ongenegen, dog eischte alvorens de agterstallige Subzidie, door den overleden Koning tot haar onderhoud geassigneert; formeerende op dien voet een eisch van 400000. Livres, en boven dien het Legaat van 50000. Livres jaarlyks, loopende ten laste van het Stadhuis te *Parys*, door den Koning aan haar gemaakt; na't welke hare Majesteit zig zeer gewillig het begeeren van den Hertog Regent zoude onderwerpen.

(a) ziet pag. 114.

GROOT-BRITTANNIEN.

MET de gewoonlyke plegtigheden, zagmen het *Groot-Brittannisch* Parlement den 3. Maart openen, en beide Huizen voor den Troon naderen, om aan te hooren de volgende Aanspraak des Konings.

Mylords en Edellieden.

IK had gehoopt dat de Successen, die het Gode geliest had Ons te verleenen in 't dempen van de laatste Rebellie, de Vreede, de Voorspoed en de Rust aan de Natie mogt hebben verzekert.

Het heeft aan myne pogingen niet gefaalt, zedert uwe laatste Zitting, om My te bedienen van de gelukkige gesteltheit der zaken die men in 't oog had, door het treeden in zodanige onderhandelingen, dewelke Ik de bequaamste oordeelde om die eindens te bereiken; en het is met vermaak dat ik U kan bekent maken, dat veele gebrekkelykheden in de Tractaten van *Utregt*, die onzen Koophandel, en de veiligheit van deze Ryken zelfs, zeer raakten, verholpen zyn door nieuwe overeenkomsten, maar van de gelukkige uitwerkzelen

1717. len reets zigtbaarlyk gebleken zyn door den bloeijenden staat van onzen Koophandel en van ons Credit.

Maart.

Door de Alliantie, onlangs met *Vrankryk* en de Staten Generaal gesloten, zullen Wy haast ontheft zyn van alle toekomende vreeze, aangaande *Duinkerken* en *Mardyk*. De Pretendent is werkelyk over de *Alpes* weggezonden; zyne Aanhangers zyn berooft van alle hoop van hulp en aanmoediging van *Vrankryk*, en de bystand van die Kroon zelfs, is voor ons bedongen in geval van noodzakelykheit.

Het scheen redelyk te hopen, dat eene zodanige gesteltheit van zaken binnen en buiten 's Lands, uit hunne doling zoud getrokken hebben alle de zulke van onze Onderdanen, die ongelukkelyk verleid zyn geweest door de list en de boosheit van qualykgezinde Lieden, en datze aan My daar door de gelegenheit die ik wenschte, van de natuurlyke neiging van myne eige genegenheit tot zagtheit te volgen, verschaft hebben, door het openen van deze Zitting met een Acte van Pardon: maar zodanig is de verouderde haat van een Factie onder ons, dat zy dezelve wederom opgestookt heeft, om uitheemze Magten aan te moedigen en gaande te maken, tot het verstooren der Vrede van haar eige Vaderland, en dat zy liever wenscht, *Brittannien* een Toneel van Bloed en Verwarring te maken, en zelfs uit te zyn om dit Koningryk onder een uitheems jokte brengen, als van haren aangenamen toeleg, om een Paaps Pretendent op te dringen, af te staan.

Ik heb ordre gegeven aan U open te leggen, Copyen van Brieven, die 'er tusschen de *Zweedze* Ministers over dit stuk gewisselt zyn; dewelke een zeker Verhaal van den ontworpen Inval behelzen: en Ik beloof my zelven van Uwen ondervonden yver en genegenheit voor myn Perzoon en Regeering, dat Gy tot zulke besluiten zult komen, die my in staat mogen stellen, om (onder Gods zeegen) alle de aanslagen van onze Vyanden tegen ons, te verydelen.

Edellieden van 't Lagerhuis.

IK had gehoopt, dat de demping van de laatste Rebellie de Vreede, en de Rust van deze Natie zo ver zoud hebben verzekert, dat Ik, bestaanlyk met de veiligheit van myn Volk, eene merkelyke Reforme der troupen zoud hebben kunnen doen; maar de toerustingen die 'er buiten 's Lands gemaakt worden, om ons te bespringen, verpligten My om zodanige Onderstanden te verzoeken, als Gy volstrektelyk noodzakelyk zult bevinden tot bescherming van 't Koningryk.

Gy zyt alle gevoelig van den ondragelyken last der Nationale Schulden, waar in zig het Gemeen heeft gewikkelt door de noodwendigheit der tyden, de drukkingen van eenen langdurigen en kostbaren oorlog, en door den quynenden Staat van 't gemeen Credit; maar het Toneel nu zo gelukkelyk verandert zynde, indien geene nieuwe onrusten ons wederom in engtens en zwarigheden plotzen, zo schynt de algemeene verwagting van U te vereischen, dat

dat Gy uwe gedagten wend na eenige middelen om U zelf te redden, door de schulden van de Natie by trappen te verminderen. 1717. Maart.

Mylords en Edellieden.

IK stel een volkome vertrouwen in U Lieden, en ik heb daarom niets te begeeren, als dat Gy zodanige Maatregels neemt, die Uwe Religie en Vryheden 't best kunnen beveiligen: terwyl Gy deze onwaardeerbare Zegeningen bewaart, zal ik gemakkelyk en veilig op mynen Throon zitten, op niets anders doelende als op 't geluk en voorspoet van myn Volk.

De Leden van beide Huizen des Parlements, naar hunne Zitplaatzen gekeert zynde, rezolveerden om den Koning voor zyne Aanspraak door een Adres te bedanken; ziet hier dat van 't Hoogerhuis.

Allergenadigste Souverein.

WY, uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Geestelyke en Waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, bidden verlof, om aan Uwe Majesteit Onze zeer ootmoedige en hertelyke dankzegging te geven voor Uwe Majesteits genadigste aanspraak van den Throon; en om Uwe Majesteit te begroeten over Uwe behoude en gelukkige wederkomst in deze Uwe Landen; en over het voorzigtig bestier der Regering door zyn Koninglyke Hoogheit den Prins van *Wales* onder Uwe Majesteit, en over de grote zorg die hy gehad heeft voor de vreede en de veiligheit van 't Koningryk gedurende U Majesteits afzyn.

Wy zyn gevoelig dat de grote gebrekkelykheden, en de verderflyke gevolgen van 't laatste Tractaat van *Utregt* niet hebben kunnen verholpen worden, als door Uwe Majesteits onvermoeiden yver voor het welzyn Uwer Onderdanen, en door die regtvaardige agting, welke door uitheemze Mogentheden voor Uwe bekende wysheit en opregtigheit werd getoont. Het is met onuitsprekelyke voldoening, dat Wy Uwe Majesteits pogingen voorspoedig zien in zodanige Overeenkomsten, dewelke bereids een nieuw leven aan onzen Koophandel en aan ons Credit hebben gegeven, en byzonderlyk in de Tractaten onlangs met *Vrankryk* en de Staten Generaal gesloten. Gelyk als Uwe Majesteit door dit Tractaat, in zulk een grote mate voor ons weder verkregen heeft, die voordeelen, dewelke men van eenen roemrugtigen en zeeghaftigen oorlog had mogen verwagten; en die door eene verraderlyke en oneerlyke Vreede weggegeven wierden, zo bidden Wy verlof om Uwe Majesteit geluk te wenschen met eene Alliantie, die voor ons zulk een fraay vooruitgezigt opent van eene ongestoorde Successie, een even gewigt van Magt, en van eenen bloeijenden Koophandel.

Wy geven Uwe Majesteit onze ootmoedigste dankzegging voor Uwe Majesteits

1717. Maart. jesteits genadige bewilliging, in 't openleggen voor U Parlement der ontdekkingen, aangaande den voorgenomen inval, en Wy kunnen niet anders, dan met de grootste afschrik en verontwaardiging aanzien de boosheit en ondankbaarheit van de geene, die zulk een aanslag tegens hun Koning en Vaderland hebben aangemoedigt.

Wy zyn bedroeft te bespeuren, dat Uwe Majesteits zagtheit geen vrugt heeft gedaan, ontrent de bekeering van eene Factie, dewelke zig zelven zo strafbaar heeft gemaakt aan Uwe Justitie; en Wy verzekeren U Majesteit, dat Wy met het uiterste van ons vermogen Uwe Majesteit zullen bystaan tegens den beraamden inval en tegens alle Uwe vyanden, zo binnen als buiten 's Lands, op zodanig een wys, dat door den zegen van God Almagtig, nog de onbedagtheit van den een, nog de boosheit van den ander, ooit bequaam zal zyn om de overhand te krygen.

Op welk Adres van 't Hoogerhuis den Koning geliefde te antwoorden.

Mylords.

IK bedank U voor dit Adres, 't welk zo vol is van uitdrukkingen van dienstwilligheit voor My, en van yver voor Uw Vaderland; en Ik twyfel niet, of Wy zullen, naast God, door Uwe ondersteuning en bystand, over alle onze Vyanden, zo binnen als buiten 's Lands, triomferen.

Het Adres van 't Lagerhuis aan den Koning was van deze bewoording.

Allergenadigste Souverein,

WY, uwe Majesteits pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Leden der Gemeente van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergadert, geven uwe Majesteit onze ootmoedige dankzegging voor uwe genadigste aanspraak van den Throon.

Uwe Majesteits behouden en gelukkige wederkomst in uwe Ryken, verwekte een algemeene blydschap by al uw volk. En gelyk het voorzigtig bewind der Regeeringe door zyn Koninglyke Hoogheit, den Prins van *Wales*, onder uwe Majesteit het gebrek uwer Koninglyke tegenwoordigheit ons eeniger mate gemaklyker gemaakt heeft, zo verzoeken wy verlof, om uwe Majesteit geluk te wenschen over de vreede en ruste, die gedurende uw Majesteits afwezen, door de grote zorgvuldigheit zyner Koninglyke Hoogheit, bewaart is, tot algemeen genoegen van alle uwe Onderdanen.

Wy konnen nooit genoegzaam erkennen de herhaalde blyken van uwe Majesteits goetheit en onvermoeide bezorgtheit voor den welstand van uwe Koning-

ningryken: Wy zien met verwonderinge veele verderflyke gebreklykheden der Tractaten van *Utregt*, en de grote nadeelen aan deze Natie opgedrongen, ten overstaan van een zeeghaftig heir en magtig Bondgenootschap, gelukkiglyk door uwe Majesteit verholpen, zelfs in 't midden van binnenlandze gevaren en beroerten. Uwe voltooide wysheit heeft die alliancien, welke snoodelyk verraden en ontbonden waren, vernieuwt, en zulke nieuwe tractaten geslooten, die de Vreede veilig en duurzaam zullen konnen maken. En wy staan verleegen om regt te konnen zeggen, of de toelating, dat men het verbreken van de haven van *Duinkerken*, door een schandelyke uitvlugt verydelde, in de toekomende eeuwen een grooter smaat zal zyn, dan het verwerven van 't vernielen der Sluizen te *Mardyk*, eene eere voor de *Britsche* Natie wezen zal. 1717. *Maart.*

Wy konnen ter zelfder tyd, niet dan met de hoogste gevoeligheit en verbolgenheit, den halsterrigen en verouderden wrok aanschouwen, van de gene, die al wederom tragten hun Vaderland in bloed en verwarringe te dompelen. 't Is een verbazende zaak, te bevinden dat eenige, die zig Protestanten noemen, zo onbuigelyk en rusteloos konnen zyn in hunne pogingen, om ons eenen Paapschen Pretendent op te dringen, en liever bestaan willen het Koningryk aan een uitheemsch jok te onderwerpen, dan afstaan van hunnen geliefkoosden en aangenamen toeleg, om de tegenwoordige gelukkige vaststelling van 't Protestants nazaatschap te veranderen, en om verre te stooten.

Wy aanbidden het waakzaam oog des Hemels, 't welk uwe geheiligde Perzoon zo wonderbaarlyk bewaart en beschut heeft, en wy konnen de wysheit en wakkerheit, in het zo vroeg en tydig ontdekken van dezen vertwyfelden aanslag betoont, niet genoeg verheffen. En om den zelven des te kragtiger te verydelen, zo is 't dat uwe getrouwe Leden der Gemeente, met herten die opregtelyk voor de zaak van hunnen Koning en Vaderland yveren, uwe Majesteit verzekeren, dat zy naar hun uiterste vermogen uwe Majesteit zullen bystaan en ondersteunen tegen alle uwe vyanden, binnen en buiten 's Lands, welke op eenigerlei wyze zig zullen verstouten om den Pretendent van uwe Kroon te helpen of te styven, en wy zullen aan uwe Majesteit zodanige onderstandgelden, als men voor de veiligheit van uwe Koninglyke perzoon, en de beschermingе van 't Koningryk zal nodig vinden, zeer blymoedig toestaan.

Wy zyn alle maar al te gevoelig van het ondraaglyk gewigt van de schulden dezer Natie, en zullen daarom niet verzuimen, van ons zelven met alle mogelyke vlyt en aandagt tot dat groot en noodzaaklyk werk te begeven, om dien zwaren last by trappen te verminderen en te verkleinen, 't welk het kragtigste middel zoude konnen wezen, om eene dadelyke en gewisse zekerheit voor de publyke fondsen te bewaren.

Waar op zyne Majesteit antwoorde.

Edel.

1717. Maart.

Edellieden.

DE schuldpligtigheit en yver, welke Gy in dit Uw getrouw Adres voor myn Perzoon en Regeering uitdrukt; Uwe zorg voor het welzyn van Uw Vaderland; Uwe beloften van eene dadelyke ondersteuning tegens alle onze Vyanden binnen en buiten 's Lands; en Uw besluit om U zelven te begeven tot het verligten van myn Volk, door den zwaren last der gemeene schulden by trappen te verminderen; verdienen myne hertelyke dankzegging. Gy zult nooit oorzaak hebben van U te beklagen over 't vertrouwen 't welk Gy in my stelt; zynde de Eer, het Welvaren, en de Voorspoed van deze Natie, 't geen ik voornamentlyk ter herte neem.

Over eenige woorden in het Adres van 't Hoogerhuis waren onder de Pairs hevige debatten gerezen, inzonderheit rakende de Dankzegging aan den Koning, voor het maken van eene Alliantie met *Vrankryk* en de *Vereenigde Nederlanden*. Den Grave van Abingdon, den Lord Trevor, en nog verscheide andere van die zoort, zeiden duidelyk, dat het beneden de waardigheit en deftigheit van 't Hoogerhuis was, te bedanken voor 't maken van Tractaten, aan 't zelve nog niet vertoont, en by gevolge onbekent. Zeer veel wierd hier over wederzyds geredeneert; na 't welke den Lord Koningsby demonstreerde veele gebreeken in het Vredens-Tractaat van *Uitrecht*, zeggende, onder anderen, *dat het oogmerk van die Vredehandel alleen gestrekt had, om den Oorlog tegens* Vrankryk *te doen eindigen, de Onlusten in* Groot-Brittannien *over te brengen, den Pretendent op den Troon te stellen, en de* Britsche *Natie te beroven van hare vryheit en Religie enz.* Den Bisschop van *Londen*, dit gezegde hebbende aangehoord, sprak, *dat hy verzet stond, dat men het Tractaat van* Uitrecht *met zulke hatelyke verwen kwam af te malen; dat hy in buitenlandze Zaken nu 40. jaren was bezig geweest, en alle de Tractaten van dien tyd gelezen, dezelve tegens dat van* Uitrecht *vergeleken, dog bevonden had, dat ze daar voor verre te kort schoten; ja dat de Tractaten zedert 500. jaren gemaakt, na zyne beste kennisse, daar by geenssints konden opwegen;* voegende verders daar by, *dat hy de Artykelen van het* Uitrechtse *Vredens-Tractaat zelf had opgesteld, en God tot getuige riep, dat hem niets van eenig verraderlyk oogmerk bewust geweest was; datmen zig hadde bedient van de allerkragtigste woorden, om de Protestantsche Successie in 't Huis van Hanover te verzekeren, en des Pretendents hope t'eenemaal af te snyden; ja dat het gemelde Tractaat door vyf*

Geal-

Geallieerden te gelyk (van de zes die 'er waren) geteekend wierde. Hy bevond zig ylings ondersteunt door den Lord Trevor, die, opvattende de Redeneering van den Bisschop, zeide, *ik ben verwondert, dat dit Tractaat van* Uitrecht *zo werd verwezen, dewyl men tot nu toe niemant der geno, welke deel daar aan hebben, en deswegen beschuldigt zyn, te regt gestelt heeft; niet tegenstaande zeekeren Lord* (denoteerende den gevangen Grave van Oxford) *zo lang in gevankenisse gehouden zy*; dog al dit geallegeerde hoorde men door de Regtzinnige party met zeer veel kragtige redenen wederleggen. 1717. Maart.

Na deze bovenstaande argumenten, wierd door den Hertog van Roxbourg, Secretaris van Staat wegens *Schotland*, aan het Hoogerhuis overgegeven de (*a*) Copyen der gewisselde Brieven, tusschen de *Zweedze* Ministers, over hunne voorgenomen invazie, en het stoken van een nieuwe Rebellie in *Groot-Brittannien*. De Secretarissen van Staat deden deze brieven drukken, en de Exemplaren aan alle uitheemse Ministers ter hand stellen, verzelt van de ondervolgende Messive, *Mutatus mutandis*.

(*a*) ziet pag. 117.

IK hebbe de eere gehad, van aan uw Excellentie, by den mynen van den 12. February, bekent te maken de redenen, die de Koning heeft gehad, om zig te verzekeren van de perzoon en de papieren van den Grave van Gyllemberg, Minister des Konings van *Zweden* alhier. Nu zende ik uw Excellentie, op ordre van zyn Majesteit, het nevengaande gedrukte, 't welk behelst een gevolg van brieven, dewelke breeder, en buiten tegenspreken, zullen doen zien de verderffelyke aanslagen tegens den Koning en deszelfs Ryken gesmeed. De ontdekking van zulk een snood bestaan, zal niet te kort schieten om zyn Majesteit by de gansche wereld te regtvaardigen over dit zyn doen, waar toe dezelve in deze gesteltheit van zaken was genoodzaakt: en zyn Majesteit twyffelt niet, of de Koning uw Meester zal, als hy op den inhoud dezer brieven wel gelet zal hebben, zo veel deel nemen aan de belangen van zyn Majesteit, en aan de veiligheit zyner Ryken; om verheugt te zyn dat deze aanslag, die niet alleen dit Ryk met eene landing dreigde, maar die te gelyk de ruste van gansch *Europa* ging stooren, is mislukt. Ik ben &c.

De afschriften dezer Brieven, aan de beide Huizen van 't Parlement voorgelegt, hadden die uitwerking, dat men aanstonds, zonder tegenspraak van iemand, alle Koophandel op *Zweeden* voor eenigen tyd verbood; en andere Potentaten tragte te bewegen, van niet alleen geen Levens-middelen derwaarts te brengen, maar ook de sterke Zee-Ro-

1717. Maart. veryen der *Zweeden* te willen beteugelen. Wyl nu in de meergemelde Brieven verscheide Passages stonden, betrekkelyk op den Czaar van *Muscovien*, en inzonderheit rakende desselfs Lyf-Medicus, genaamt Areskin, als of die, met mede weten van zyn Czaarse Majesteit, deelgenoot zoude zyn aan de onderneeming der *Zweeden*, zo geliefde dien Monarch, door desselfs Legations Secretaris aan 't *Groot-Brittannische* Hof, daar tegens te doen Protesteeren, na luid de ondervolgende

Memorie van den Heer Weßelouwsky, Legations Secretaris van zyn Czaarsche Majesteit, aan 't Hof van Groot-Brittannien.

ZYne Czaarsche Majesteit, myn allergenadigste Souverain en Heer, de aangename tyding ontfangen hebbende, van de gelukkige ontdekking eener hatelyke Zamenzwering door de *Zweedze* Ministers gesmeed, tot verwekking van een opstand in uwe Koningryken, welke door een invasie van een Corps *Zweedsche* Troupen zou ondersteunt worden; zo geliefde het zyne *Czaarsche* Majesteit terstont aan deszelfs ondergeschrevene Secretaris der bezendingen bevel te geven, om uwe Koninklyke Majesteit met deze gelukkige ontdekking vriendelyk uit deszelfs hoogen naam geluk te wenschen, en te betuigen, dat zyne Majesteit al te bedenkelyke deel nam aan die gelukkige uitkomst, naardien alles, wat eenigzins kan strekken tot uwe Koninglyke Majesteits voordeel, en tot welzyn van deszelfs huis, hem altyd zeer aangenaam is.

Dit door den ondergeschreven met alle naarstigheit, behoorelyke betuiginge van agting voor uw Koninglyke Perzoon, en onderdanigste pligtoeffening geschiet zynde, zo is het zyne Czaarsche Majesteit ten hoogste wonderlyk voorgekomen, en het heeft in den zelven niet anders dan verontwaardiginge kunnen verwekken, dat hy uit de door den druk gemeen gemaakte brieven, die op het bevel van uwe Koninglyke Majesteit aan den ondergeschreven mede gedeelt zyn, en de zaken vervatten, welke tusschen de *Zweedsche* Ministers aangaande deze Zamenzweringe over en weder zyn geschreven, heeft moeten zien, dat de boosheit en de kwaadaardigheit zyner vyanden zo verre gegaan is, dat zy zig niet geschaamt hebben, tegen de openbare waarheit en alle waarschynelykheit, zyne Czaarsche Majesteit in hunne quade onderneminge, op eene zekere wyze te mengen, en zodanige gevoelens en maatregelen aan te digten, welke, gelyk zy met zyne Majesteits eer en agtinge, met de zake zelfs, en met het altyd gehouden gedrag zyner Czaarsche Majesteit en hoge belangens ten eene male stryden, alzo ook nooit aan zyne Majesteit in de gedagten of willen hebben kunnen komen.

Deze verwonderinge zyner Czaarsche Majesteit is zo veel te groter geweest, om dat zyne vyanden, om aan hunne eerloze beschuldigingen eenige verw en schyn te geven, stout genoeg zyn om in hunne brieven voor te geven, dat zyn Czaarsche Majesteits eerste Lyf Medicus, den Heer Areskin, over deze zake met

den

den Grave van Marr briefwisseling gehouden had, en aan den zelven berecht, dat zyne Majesteit erkende de regtvaardigheit van des Pretendents zake, en niets meer wenschte dan naar gelegentheit, en zodanige gesteltheden des tyds, om hem in des zelfs Koningryken te herstellen; met andere vuile en zeer hatelyke uitdrukkingen meer. 1717. *Maart.*

Of nu schoon zyn Czaarsche Majesteit, ten aanzien van het goede en getrouwe gedrag van den voornoemde Lyf-Medicus, in den tyd van dertien jaren, dat dezelve in zyne Majesteits dienst geweest is, niet geloven kan, dat hy, zynde van zyne Majesteit nooit tot geen Staats-zaken of Conseil, maar alleenlyk in het geene dat dessels ampt en wetenschap aangaat, gebruikt geweest, zig zelven zo verre zou vergeten, en in eene zo onbetamelyke verstandhouding zonder de allerminste order ingelaten hebben; veel min dat hy den naam van zyne Czaarze Majesteit daar in zoude misbruiken, den zelve met zulke waereldkundige onwaarheden besmet, en zig zelven daar door in zyn onvermydelyk verderf geworpen hebben, naar dien zyn Czaarse Majesteit, zo haast hem bekent geworden was, dat eenige van dessels vrienden mede ingewikkeld waren, in de zamensweeringe tegen uw Koninglyke perzoon, hem op 't scherpste verboden had op geenerlei wyze, zelf niet eenige briefwisseling te onderhouden. Dit alles, zegge ik, niet tegenstaande, heeft zyne Czaarsche Majesteit, zo aanstonds als hem de uitgegevene brieven der *Zweedsche* Ministers vertoond zyn, niet nagelaten gezegden zynen Lyf-Medicus daar over wel ernstelyk te ondervragen, dog dezelve heeft hoog en duur betuigt, dat hy alzo weinig aan de opgedronge lasteringen schuldig was, als hy ooit bevel van zyn Czaarsche Majesteit gehad had, om zig in te laten in eene Correspondentie, strekkende tot het uiterste nadeel der belangen van zyne Majesteit, en tot krenkinge van de onderlinge vriendschap tusschen zyne Czaarsche en Koninglyke Majesteiten, en die derhalven voor hem zelf zeer gevaarelyk was. Ook heeft de gezegde Lyf-Medicus onder Eede, en by het verlies van zyn leven verklaart, dat hy nooit brieven aan den Grave van Marr, of aan iemand anders geschreven had, en dat hy wel verzekert was, dat zulks hem door niemand zou kunnen bewezen worden, nog dat men ooit zulke brieven van hem zou kunnen vertonen; in welk geval hy zig aanbood om de allerfelste straffe vrywillig te ondergaan.

De zaak zelf is ook van zodanigen aard en gesteltheit, dat ieder, die de zelve met onpartydige oogen wil aanzien, ligtelyk en handtastelyk kan gewaar worden, dat zy onwaar en boosaardiglyk verdigt is.

Want hoe verre zyne Czaarsche Majesteit af is van alle zodanige gevoelens, als zyne vyanden in deze hunne brieven, van hem, op eene zeer schandelyke wyze hebben durven opgeven, zulks heeft het gedrag, 't welk zyne Majesteit tot dezen tyd toe gehouden heeft, klaar genoeg aangetoont. Het is nog in versche geheugenisse, en aan de geheele waerelt bekent, hoe veel tekenen zyn Czaarse Majesteit, zo wel in 't begin, en by het opregten van vriendschap met uw Koninglyke Majesteit, toen uw Majesteit nog Keurvorst was van *Brunswyk* en *Lunenburg*, als ook na dat uw Majesteit gelukkig gekomen was tot

1717. Maart. de Kroon van *Groot-Brittannien*, by verscheide gelegenheden gegeven heeft van ware vriendschap, en voor den aanwas van uw Koninglyk Huis, hebbende opregte en goede meening, alles tot merkelyke avantage van uw Koninglyke Majesteit. En met wat genoegen en verheuging zyn Czaarsche Majesteit heeft verstaan, en wat voordeelen dezelve tot vaster verbintenisse met uwe Koninglyke Majesteit heeft laten aanbieden, is uwe Koninglyke Majesteit zelfs best bekent. Die yver en de Applicatie, waar mede zyne Czaarse Majesteit de behoudinge van uwe Koninglyke vriendschap altyd gezogt heeft, bekragtigt genoeg de agting, die hy voor dezelve heeft. En dat zyne Majesteit van zyn kant nooit de minste zake ondernomen heeft, nog ondernemen zal, die aan deze vriendschap eenige verandering of verflauwing zou kunnen toebrengen.

Hier uit kan men ligtelyk oordelen, dat zyne Czaarsche Majesteit nooit de gedagten gehad heeft om den Pretendent eenigzints te begunstigen, nog om hem opentlyk of bedektelyk tot nadeel uwer Koninglyke Majesteit in eenige zyner Mesures te helpen, veel minder om in zodanige toe te stemmen, die de Pretendent, door bystand en hulp van zyne Czaarse Majesteits hoofd en onverzoenelyke vyand, den Koning van *Zweden*, op den *Brittannischen* Troon zoude helpen. Dat zou ook geenzins overeenkomen met de belangens van zyne Czaarsche Majesteit zelf, naardien het gezonde oordeel aan ieder een doet begrypen, dat de Pretendent eens tot den Troon van *Groot-Brittannien* geraakt zynde, niet zou nalaten, voor de verpligtinge die hy daar door aan den Koning van *Zweden* zou hebben, hem altoos een kragtige bystand en helper tegen zyne Czaarse Majesteit te zyn.

Zyn Czaarse Majesteit heeft ook genoegzaam het tegendeel van 't gene, dat zyne vyanden voorgeven, getoont, wanneer hy niet alleen nog in het begin van het voorleden jaar zig aanbood de Successie van de Kroon van *Groot-Brittannien* in het Huis van *Hanover*, zodanig als dezelve tegenwoordig door de Wetten gelukkig vastgestelt is, te helpen handhaven en guaranderen, maar ook nog in het einde van het voorleden, en in het begin van het tegenwoordig jaar, op den zelven voet met uw Koninglyke Majesteits Ministers, zo wel te *Hanover* als in *s'Gravenhage*, met allen yver doen handelen en negotieren. Gelyk het ook niet aan zyne Majesteit gehapert heeft, dat de daar over aangestelde Negotiatie tot geen gelukkig einde is gebragt geworden.

Of ook schoon zyne Czaarsche Majesteit, aan de Hoven van zyne Keizerlyke Majesteit, van de Koningen van *Deenmarken* en *Pruissen*, en van de Ryksvergadering te *Regensburg* subsisterende Ministers, zedert eenige tyd, zonder de geringste van ons daar toe gegevene reden en oorzaak, vele onvriendelyke Demarches over zig heeft moeten laten gaan, en schoon zyne Majesteit, op het zedert eenigen tyd zwevende gerugt, en van alle kanten ingekomene advertentie en waarschouwinge, dat uwe Koninglyke Majesteit met de *Zweden* over eene afzonderlinge vrede in onderhandelinge was, en zelf tegen het afstaan van het Hertogdom *Bremen*, zyne assistentie aan den zelven tegen zyne Czaarsche Majesteit offereerde, genoegzaam reden had om op zyne hoede

hoede te zyn, en mede op zyne eigene en particuliere securiteit bedagt te zyn (voornamentlyk daar het uit de gedrukte brieven van den *Zweedze* Minister den Grave Gyllenberg niet onduidelyk blykt, dat het voornoemde gerugt niet zonder grond is geweest) zo heeft nogtans dat alles niet de geringste indruk op zyne Czaarsche Majesteit gehad, en zo weinig gedagten tot eene particuliere Vrede in den zelven veroorzaakt, dat zyne Majesteit in het tegendeel al het gene, dat daar over van de eene of de andere zyde aan hem geproponeert is, niet alleen aan uwe Majesteit en aan alle zyne Geallieerdens ter goeder trouwe heeft laten communiceeren, maar ook nog voor een korten tyd, door expresse afzending van deszelfs geheimen Raad den Heere van Tolstoy aan uwe Koninglyke Majesteit, gezogt alle differentien, die mogelyk op eenig ongegrond aanbrengen steunden, in het geheel weg te nemen, de vorige goede intelligentie volkomentlyk te herstellen, en met uwe Koninglyke Majesteit over de kragtige voortzetting van den Oorlog, tot erlanging van eene zekere en bestendige, en voor alle de *Noordsche* Geallieerdens voordelige generale Vrede, nodige mesures te nemen; de tegen den gemeenzamen vyand voor te nemene operatien te concerteren, en daar over een formeel Tractaat of Concert op te regten, waar toe zyne Czaarse Majesteit alle bedenkelyke faciliteit bygebragt heeft.

1717. *Maart.*

En alhoewel ook deze Negotiatie, tegen vermoeden, uit geheel geringe en van geen belang zynde redenen, van de zyde uwer Koninglyke Majesteit afgebroken zyn, en zelf aan zynes Majesteits Ministers het acces tot dezelve geweigert wierd, en zyne Majesteit dienvolgens grote redenen had om die zaken, die hem ter ooren gekomen waren, geloof te geven, en zyne mesures daar tegen te nemen, zo heeft dezelve nogtans, zo wel dit als alle andere demarches, met de vriendschap en alliantie strydende, en tot *Koppenhagen* en in het Ryk tegen hem geschied zynde, schoon zy niet verre van een openbare rupture afgeweest zyn, met gedult verdragen: en is, zonder daar eens reflectie op te nemen, altoos bereid geweest en is nog bereid, om de vriendschap met uwe Koninglyke Majesteit volkomentlyk te herstellen.

De waarheit en de opregtigheit van dit alles, is aan uwe Koninglyke Majesteit en aan deszelfs Ministerium ten eenemale bekent, en kan een ieder ligt van zelf afnemen, dat naar alle apparentie deze gewetenloze insinuaties enkel en alleen van de vyanden uitgestrooit zyn, om hunne in *Groot-Brittannien* zynde Complices daar door in hun kwaad voornemen te styven, en meerder moed te geven, en om, wanneer zulks eclateerde tusschen zyne Czaarsche Majesteit en uwe Koninglyke Majesteit, eenig mistrouwen te verwekken. Want deze onze hardnekkige vyand laat in zyn tegenwoordige onmagtige toestand niets onverzogt, en tragt alleen door zulke intrigues en allerhande kunstige verdigte insinuatien de goede harmonie tusschen de *Noordsche* Geallieerdens te interrumperen, en ware het mogelyk geheel te breken, en zyne gansch vervallene zaken op de eene of de andere wyze te redresseren en weder op te helpen.

Zo heeft het dienvolgens niet anders kunnen zyn, dan zeer sensibel aan zyne

1717. Maart. Czaarsche Majesteit, en hy heeft tot zyn leedwezen gezien, dat uwe Koninglyke Majesteit zulke, zyne Majesteits eer en hoge reputatie grotelyks verkleinende, kwaadaardige insinuaties, door den druk aan de waerelt heeft laten gemeen maken, voor en aleer daar van aan zyne Czaarsche Majesteit de geringste communicatie gedaan, en deszelfs explicatie daar over begeert was, gelyk het volgens het tusschen hem en uwe Majesteit zynde goede vertrouwen, en volgens de pligt van een Bondgenoot betaamt had, en zelf noodzakelyk geweest was.

Zyne Czaarsche Majesteit kan het zelve niet anders aanzien, als dat eenige aan zyne Majesteit quaadwenschende perzonen zig uitdrukkelyk van deze gelegentheit bedient hebben, om zyne Czaarsche Majesteit en deszelfs conduite by uwe Koninglyke Majesteit en by andere Mogentheden verhaat te maken, om de tot hier toe tusschen de *Russische* en *Engelsche* Natie, tot wederzyds reciproque hoogste voordeel en avantage, onderhoudene harmonie en verstandhoudinge te verbreken, en om de van zyne Czaarsche Majesteit met zo veel gereedheit geoffereerde onderlinge verbintenisse agter uit te zetten, en te verhinderen.

Om dan aan uwe Koninglyke Majesteit en aan de geheele waerelt alle verkeerde indrukzelen, welke door die vuile en quaadaardige insinuatien konden veroorzaakt worden, volkomentlyk weg te nemen, en publyk te toonen, hoe weinig zyne Czaarsche Majesteit aan dat ondernemen der vyanden deel heeft; zo is 't, dat zyne Czaarsche Majesteit, myn allergenadigste Souverain en Heer, aan my ondergeschrevene Legations Secretaris order en bevel gegeven heeft, om van wegen en uit deszelfs hogen naam daar tegens opentlyk te protesteren, gelyk het zelve hier mede opentlyk en op de behoorlykste wyze geschied.

Zyne Czaarsche Majesteit declareert, dat hy alle deze vyandlyke uitstrooizelen niet anders aanziet, dan voor openbare infame calumnien en lasteringen, gelyk zyne Majesteit ook volkomentlyk voor zig reserveert, om in tyd en wyle zyn ressentiment daar over aan de Autheuren te tonen.

Het zal zyne Majesteit lief en aangenaam zyn, wanneer 'er iets gevonden wiert, waar door voornoemde deszelfs Lyf Medicus Areskin van een zulke onbetamelyke en aan zyne Majesteit ten hoogste prejudicable correspondentie overtuigt kon worden, dat men gelieve zulks aan hem te communiceren, op dat zyne Majesteit door het ressentiment, 't welk hy daar over tonen zou, aan de gehele waerelt aantonen konde, dat zyne Majesteit aan hem daar toe nooit eenige order en bevel gegeven heeft, nog ook de intentie gehad om deel te nemen in een zo kwade onderneminge.

De ondergeschreve Legations Secretaris heeft de eere, van uit de naam van zyn Czaarsche Majesteit, zyn aldergenadigste Souverein en Heer, uwe Koninglyke Majesteit te verzekeren op de allerbondigste wyze, dat, gelyk zyne Majesteit nooit eenige andere intentie gehad heeft, dan om de vriendschap en de goede harmonie met uwe Koninglyke Majesteit met alle naarstigheit en zorgvuldigheit voort te zetten, en meer en meer te vermeerderen, zyne Majesteit

ook

ook in dezelve sentimenten volstandig persisteeren wil, en gereet is, om met uwe Majesteit, als Koning van *Groot-Brittannien*, by deze Conjuncture in alle zodanige verbintenissen te treden, als men met het gemeene belang, en tot securiteit van wederzyds Ryken en Landen, nodig en convenabel oordeelen zal; willende wyders, tot betuiging van deszelfs hoogagtinge voor uwe Koninglyke perzoon, en toedragende genegenheit voor de *Brittannische* Natie, die van ondenkelyke tyden af met zyne Majesteits voorvaderen en Ryken in vriendschap en goede harmonie geweest is, en hare commercie gedreven heeft, zodanige voordeelen in de Negotie accordeeren, als op eene raisonnable wyze van een goet Geallieerde en vriend verlangt en geeischt kunnen worden. 1717. Maart.

Zyne Majesteit is ook gereet, om alle zyne kragten in te spannen, om den gemeenen, onverzoenelyken, en zo gevarelyken vyand, den Koning van *Zweden*, tot reden te brengen, en tot eene vaste en bestendige vrede te dwingen, en daar door de commercie, tot voordeel der Natien in zekerheit en veiligheit te stellen.

De ondergeschreven Legations Secretaris heeft bevel, om uwe Koninglyke Majesteit met behoorlyk respect ootmoedig te verzoeken, dat het uwe Majesteit gelieven mogt, hem hare sentimenten en intentie dezen aangaande te doen weten, en hy vleid zig voor het overige, dat niet alleen uwe Koninglyke Majesteit, maar de geheele waerelt, uit dit opregt gedrag van zyn Czaarsche Majesteits zuivere en onberispelyke intentie, volkomentlyk zullen overtuigt zyn, en dien volgens alle zodanige en andere valsche tegen hem gedane insinuatien, het doelwit nooit niet bereiken, het welk de Vyanden zig daar van verbeeld hadden, &c.

Het antwoord des Konings van *Groot-Brittannien*, op de bovenstaande Memorie van den *Russischen* Legations Secretaris, bleef niet lang agter; luidende als volgt.

DE Koning heeft geordineert, op de Memorie, hem van wege zyne Czaarse Majesteit overgegeven, te antwoorden, dat de verzekeringen, welke die behelst van de verpligtende wyze, op welke de Czaar in de ontdekkinge van 't complot der *Zweedze* Ministers belang wil nemen, en van de geneigtheit waar in hy is, om met zyn Majesteit in dezelfde vrindschap en vertrouwelykheit te leven, als voor dezen, hem zeer aangenaam geweest zyn. En zyn Majesteit begeert, dat de Heer Wesselowsky zynent wege zyn Czaarse Majesteit bedankt, met verzekeringe dat hy van zyne kant gereed is om zulks te beantwoorden, op zodanig een wyze waar van dezelve voldaan zal konnen wezen.

De Koning heeft de goede gevoelens, welke de Czaar, voor en na zyne komste tot de Kroon van *Groot-Brittannien*, jegens hem betoont heeft, niet vergeten: maar dewyl niets bequamer is, om dat goed verstand te doen wankelen,

1717. Maart. kelen, dan het verblyf der *Russize* Troupen in 't Keizerryk, zo bekent zyn Majesteit, dat hy by 't Keizerlyk Hof, en by de Koningen van *Deenemarken* en *Prussen*, heeft doen handelen, dat zy met hem mogten aanspannen, om zyne Czaarse Majesteit te bewegen, dat die zyne troupen te rugge trokké.

Tot de aanspraken, welke hy regtdraads aan den Czaar zelven heeft laten doen, is hy onvermydelyk verpligt geweest, door zyne verbintenissen met zyne Keizerlyke Majesteit, door den rang dien hy heeft, zo in het Ryk, als in den *Neder-Saxischen* Kreits, en door 't groot belang dat hy in de ruste zyner nabuuren nemen moet. Ook is hy 'er toe aangeport, uit aanmerkinge van het nadeel 't welk het verblyf der *Russische* Troupen in 't Ryk, aan alle de *Noordsche* Geconfedereerden in 't geheel, en aan zyn Czaarse Majesteit in 't byzonder veroorzaakt; als mede door de opregte begeerte die hy heeft, om de hinderpaal uit den weg te nemen, die de goede overeenkomst en t'zamenstemming tusschen de *Noordze* Geallieerden om verre stoot, en strydig is tegens dat volkomen verstand, tusschen hem en zyn Czaarse Majesteit, 't welk nuttig voor 't gemeen is. Zyn Majesteit wil derhalven hopen, dat de Czaar daar op zal agt geven, en dat hy, door 't spoedig uittrekken zyner Troupen, de zaken op zulken voet stellen zal, dat men altoos in goede eenigheit zal konnen leven; door dien 't bekend is, dat het verblyf der *Russische* Troupen in 't Keizerryk, regelregt tegen alle verbintenis, en alle overeenstemming tusschen zyne Majesteit en den Czaar stryd: en gelyk dit verblyf een ander oogmerk, als om tegen *Zweden* te willen oorlogen, te kennen geeft, zo kan het de waerelt niet anders doen denken, dan, dat men de *Russische* Troupen laat daar ze zyn, uit inzigten zeer veel verscheelende van die, welke de Geallieerden van zyn Majesteit hebben, 't welk dan wantrouw en ongerustheit baart, die niet geweert konnen werden, dan door 't wegtrekken der gemelde Troupen.

Voor 't overige is zyn Majesteit wel verre van den minsten argwaan te hebben, dat zyn Czaarse Majesteit in eenige verbintenis ten voordeele van den Pretendent zoude getreeden zyn, of dat hy aan den verwarden handel der *Zweedze* Ministers deel gehad zoude hebben. En, nopende den Medicus Areskin, zyn Czaarse Majesteit zal gemaklyk konnen begrypen, dat het niet mooglyk was in de gedrukte brieven, de plaatzen hem betreffende uit te laten, dewyl de Koning kragtige redenen had, om de brieven zodanig, als men ze gevonden heeft, aan zyn Parlement mede te deelen; en dat is de oorzaak dat men 'er ook hatelyke reflexien, die ze vervatten, tegen eenige van onze eigene Ministers ingelaten heeft. Zyn Majesteit heeft by deze gelegentheit zyne agting voor den Czaar genoeg doen zien; nademaal hy geene klagten over den gemelden Medicynmeester aan hem heeft gedaan, onaangezien 'er zo veele sterke gissingen tegen hem waren; waar uit men dan bespeurt, dat zyn Majesteit zonder verdriet zien zal, dat de Czaar de zaak van dezen Medicyn, aan de vergeetenisse overlevere.

Het zoude den Koning tot groote voldoening hebben gestrekt, op zynen doortogt in *Holland* eene onderlinge t'zamenkomst met den Czaar gehad te hebben;

hebben; maar naardien de onpasselykheit van den Czaar zulks niet toeliet, zoude de Koning de Heeren Kurakin en Tolstoy, met genoegen gezien en gehoord hebben, by aldien zy niet te *Vlaardingen* gekomen waren, juist op dien stond, toen zyn Majesteit aan boord ging; en zyn vertrek leed geen uitstel, door de noodzaaklykheit waar in hy zig bevond, om van 't gety zig te bedienen. 1717. *Maart.*

Zyn Majesteit heeft zig niet te verwyten, dat hy de minste treede gedaan heeft tot eene byzondere Vreede met *Zweden*. Zo 'er een gerugt daar van gelopen heeft, is het alleen door de list der *Zweedze* Ministers geschiet, gelyk zulks klaarlyk blykt uit den brief van den Grave van Gyllemborg aan den Baron Gortz, van den 29. December 1716. in welken hy onbewimpeld bekent, dat hy den Edelman, dien hy aan 't Hof van den Czaar zond, gelast had, aldaar in te boezemen, als of de Koning GEORGE alle aanbiedingen van de waereld doen zoude, om *Breemerland* van den Koning van *Zweeden* te hebben, ten koste van den Czaar, die 't slagt-offer daar van wezen zoude.

Belangende 't geene de Graaf van Gyllenborg in eenige zyner brieven zegt, wegens de onderhandelinge eener byzondere Vreede, tusschen zyne Czaarse Majesteit en den Koning van *Zweeden*, is 't niet gelooflyk, gelyk de Memorie schynt te kennen te geven, dat de Graaf zulks opgeworpen zoud hebben, met beooginge om tusschen zyne Czaarse Majesteit en den Koning oneenigheit te verwekken; dewyl de gemelde Graaf deze brieven zeekerlyk met dat oogmerk niet geschreven heeft, dat ze van iemand anders dan den Baron Gortz zouden gelezen werden. Eindelyk, zyn Majesteit is altoos kragtig overtuigd geweest, en is het nog, dat een Vorst, zo verstandig als de Czaar, niet bekwaam was om door de konstenaryen van dezen Baron, nogte door de voorslagen eener afzonderlyke Vrede, welke hy zoud hebben mogen doen, zig te laten blinddoeken. Sodanig een Vreede zoude nadeelig voor de belangen van den Czaar geweest zyn, en die heeft altoos zo veele blyken van zyne standvastigheit in 't *Noordze* Verbond gegeven, dat den Koning deswege nooit in eenige ongerustheit geweest is; en daarom heeft hy aan den Czaar ook nooit laten blyken, dat hy 'er de minste argwaan over opgevat hadde.

Nopende de aanbiedingen in de Memorie vervat, ten opzigte van alliantien welke zyn Czaarse Majesteit met den Koning zoude mogen maken, dezelve zullen t'allen tyde met aangenaamheit ontfangen werden, en de Koning zal die zodanig beantwoorden, dat zyne Czaarse Majesteit reden zal hebben om deswege vergenoegd te wezen, mids dat de hinderpaal van 't verblyf der *Russize* Troupen in 't Keizerryk weggenomen werde.

Gedaan te *Londen* den 31. Maart 1717.

Nu weer voort tot de Parlements-handelingen. Men zag den 4. de Leeden overgaan tot de verdeeling van het werk, door de byzondere Committées te verrigten, rezolveerende, dat over de Reli-

1717. Maart. gie en der zelver bezwaarnissen Donderdags, die van den Koop-handel Vrydags, en die van de Geregts-hoven Zaturdag 's namiddags zoude zitten; wyders, dat geen Pair van *Groot-Brittannien* zyne stem, in 't verkiezen van Parlements-Leden, vermogt te geven; ja dat het een zwaare inbreuk tegens de Vryheden en Voorregten der Gemeentsluiden van het Ryk was, wanneer een Parlements-Lord, of Gouverneur van eenige Provintie, zig met zodanige Verkiezingen kwaame te bemoeijen. Deze en nog meer andere zaken van die Natuur gereguleert zynde, zo besloot het Lagerhuis den volgenden dag, om den 8. in overweging te nemen dat gedeelte van des Konings Aanspraak, betreffende de onderstand-gelden. Dit geschiede, en men rezolveerde toen, om aan zyn Majesteit de nodige Penningen, ten dienste van het tegenwoordig lopende Jaar 1717. toe te staan.

Den 9 approbeerde 't Lagerhuis het rapport, wegens 't verbieden van de Commercie met *Zweeden*, en wierd geordonneert 't zelve in 't net te stellen; gelyk ook de Rezolutie van daags te voren, toestaande de nodige onderstand-gelden aan den Koning, mits dat men zyne Majesteit by Adres zoude verzoeken, om voor 't Huis te doen openleggen een Lyst van 't gene aan de Fondzen, mitsgaders aan de betaling van 't Ordinaris der Vloot, de Guardes en Guarnizoenen voor 't jaar 1717. te kort gekomen was. Men had den drukker of uitgever van de *Post-Boy* in bewaaring van een Messenger gestelt, over 't insereeren eener lasterlyke Paragrafe, in zyn geschrift van den 6. *dat den Heer Jakzon*, Groot-Brittannischen *Rezident by den Koning van* Zweeden, *geheime Correspondentie hield met den Koning van* Deenemarken, *en met den Czaar van* Muscovien; *aanwyzende in zyne Brieven de bekwaamste Plaatzen, om gemakkelyk in* Schoonen *te kunnen Landen.*

Den 10. las men voor de derdemaal in 't Lagerhuis de Bil, om den Koning te authorizeeren tot het verbieden of bedwingen van den koophandel met *Zweeden*, en wierd dezelve, na eenige veranderingen daar in gemaakt te hebben, gepasseert; voorts naar 't Hoogerhuis gezonden, om de medestemming der Lords te verzoeken. Den 11. wierd geboodschapt, dat deze Bil in 't Hoogerhuis, zonder eenige verandering, was toegestemt; komende met een den deurwaarder van de Zwarte Roede aan den Spreeker zeggen, dat den Koning hun ordonneerde, van aanstonds in 't Hoogerhuis te willen verschynen, ten einde zyn Koninglyk Consent op die Bil te geven, en gelyk dan ook geschiede.

schiede. Wanneer meergemelde Bil dezen dag door de Lords voor de eerstemaal wierde gelezen, zo zeide den Lord Delawar, ondersteunt door den Grave van Sunderland, dat, nadien men deze Bil van zulk een groot belang oordeelde, dezelve aanstonds voor de tweedemaal, niet tegenstaande zulks geen gebruik was, behoorde gelezen te werden; waar op den Lord Kantzelier ook voordroeg, dat men tegenwoordig van dat oud gebruik konde afstappen, mits aanteekenende in 't Register, dat dit geval niet zoude dienen tot een voorbeeld in toekomende tyden. Hier op viel het besluit eenpariglyk, om deze Bil heden voor de tweede, en morgen voor de derde maal te lezen; behelzende ten voornaamsten. 1717. Maart.

DAt, de Koning veele eerlooze practyken van de *Zweedze* Ministers tegens zyne Kroon en waardigheit ontdekt hebbende, het Parlement noodzakelyk vind, zyn Majesteit te authoriseeren tot het uitgeven van eene Proclamatie, verbiedende na den 31. Maart 1717. af te scheepen of uit te voeren van eenige Have of Plaats van *Groot-Brittannien* en *Ierland*, of de onderhorige Districten, eenige Waren of Fabryken van *Groot-Brittannien* of *Ierland*, dewelke in de gemelde Proclamatie uitgedrukt zullen worden, na *Zweeden* of na eenige Plaatzen van dat Ryk. Voorts verbiedende of bedwingende den invoer van alle Waren van 't gewas van *Zweeden* of van desselfs Landen, het zy gemengd of ongemengd met het gewas van eenige uitheemse Heerschappyen, binnen *Groot-Brittannien*, *Ierland*, of desselfs onderhoorigheden, by verbeurte van Schip en Goederen; waar van twee derde zullen vervallen aan den Koning, die de onkosten van de Proceduuren over diergelyke gevallen zal dragen, en een derde zal zyn voor den Aanhouder en Vervolger. Eindelyk word geordonneert, dat dit verbod maar zal duuren voor den tyd van een geheel jaar, en dan verder tot het einde van de aanstaande Zitting van 't Parlement, en niet langer.

Ondertusschen wierd in deze Bil toegelaten, dat men de Goederen uit *Zweden* nog zoude mogen inbrengen tot den 26. April dezes Jaars, om daar door de gemaakte Contracten niet te benadeelen. De beide Huizen adjourneerden zig tot den 15. op welken dag het Lagerhuis, als in eene generale Committee, delibreerde över de Onderstandgelden tot onderhoud der Vloot en van de Troupen enz. Men vond goet eene Scheepsmagt in Zee te brengen, magtig genoeg om het Koningryk tegens alle vyandlyke Invazien te verzekeren, 10000. Matrozen dit lopende Jaar in dienst te houden, en daar toe 226799 ponden

1717. Maart. Sterlings te consenteeren: en wyders voor de militaire Troupen, die alle compleet blyven zoude, een zomme van 959943 ponden. Over dit laatste point viel zeer veel te twisten, doende de Thorys daar tegens verscheide aanspraken, en onder anderen zekeren Hutchinson, zeggende, dat men den tyd, om de Troupen in dienst te houden, most stellen op drie maanden, dewyl het gevaar van een *Zweedze* invazie alsdan zoude over zyn. Een ander lid durfde zig laten hooren, dat deze gewaande invazie maar eene kunstige uitvindinge van 't Hof was, om 't Koningryk te wikkelen in eene Oorlog, die 't zelve niet aanging, en men diethalven konde myden; dog alle deze raizonnementen der Thorys wierden klaar en kragtig wederlegt, met aantooning, datmen niet alleen eene *Zweedze* invazie, maar zelf ook een sterke desperate inlandse Factie te dugten hadde. Den Heer Stanhope deed by die gelegentheit een kragtig vertoog, uitdagende alle die daar prezent waren, om iets voor den dag te brengen, dat artificieus konde genaamt werden, van 't gene den Koning, zittende op den Troon gezegt mogt hebben, enz. Hier op repliceerde Mr. Hungerford zeer onbeschaamd, dat deze uitdaging van den Heer Stanhope even eens was, als die, welke 's Konings Campioen ten dage der Krooning van zyne Majesteit in *Westmunsterhal* deed, om te vegten met iemand die deszelfs regt of titul zoude willen betwisten. Eindelyk kwam het tot een besluit, met meerderheit van 220. tegens 57. stemmen, om alle de Troupen dit gantsche Jaar in dienst te houden.

Den 17. rezolveerde het Lagerhuis, om deze volgende Geldzommen aan den Koning toe te staan; te weten, 34742. ponden tot onderhoud der Troupen en Guarnizoenen in *America*, 37192. voor die van *Gibralter*, 73077. voor de Artillerie te Land in *Groot-Brittannien*, en 200761. voor de extraordinaris herstelling van de Oorlogsvloot, mitsgaders tot het bezorgen der nodige Zeebehoeftens gedurende dit lopende Jaar, uitbrengende deze vier posten te zamen 345772. ponden Sterlings, en wierden alle de bovengemelde rezolutien den 18. goed gekeurt; desgelyks den 19. in een groote Committée besloten, om nog 166502 ponden aan zyn Majesteit te geven, ten einde daar mede den Thezaurier in staat te kunnen stellen tot het voltallig maken van de 608000 ponden Sterlings, die men aan de *Zuydzee* Compagnie moest verstrekken.

Den

Den 22. gaf Mr. Hungerford aan de Leden van 't Lagerhuis te kennen, dat hy wel wenschte, zy alle onderrigt te mogen zyn, of de *Zweden* hunne onderneming van eene invazie waarlyk zouden werkstellig zoeken te maken; en ingevalle van ja, dat alsdan immers geen een van hun alle zig zoude willen kanten tegens de belasting van vier Schellingen op het pond Sterlings; dog, anders uitvallende, dat hy oordeelde een bezwaarnis van twee Schellingen genoeg te wezen; waarop gerezolveert wierd, om drie Schellingen in *Engeland*, en in *Schotland* naar proportie, voor dit lopende Jaar te heffen. 1717. *Maart.*

Den 23. en 24. wierden in 't Lagerhuis nog eenige Domestique zaken verhandelt, niet waardig hier aan te tekenen, en den 25. adjourneerde zig dat Huis tot den 8. van de volgende maand April. De reden dezer adjourneering meende men te zyn, om dat van de 558. Leden, waar uit deze Vergadering bestaat, naaulyks 300. prezent waren; wyl veele Thorys zig ongenegen toonden om in de Stad te komen, willende alvorens een uitslag van den Loop der zaken zien, en wel voornamentlyk omtrent het op de been houden der Troupen, mitsgaders wat zware Lasten (hoewel zeer noodzakelyk) men dit Jaar hadde te dragen; tragtende op die wyze buiten schoot van het gemeen te blyven, en, was 't mogelyk, alle de schuld daar van op de Whigs te leggen; welke laatstgemelde zig egter bestendig hielden, en hunne voornemens, ten nutte van de Natie, tragtede uit te voeren.

De Universiteit van *Cambridge*, prezenteerde den 23. dezer Maand aan den Koning een zeer getrouw Adres; werdende hare Gedeputeerden ingeleid door den Secretaris van Staat Stanhope. Het antwoord, door zyne Majesteit daar op gegeven, zal in dezen genoeg zyn.

DE verzekeringen van respect en trouw, die gylieden my gegeven hebt, geven my een gevoelig vermaak: Ik hoope dat gylieden die nooit zult vergeeten. Uw gedrag daar mede overeenkomende in uw byzondere posten, zal my gelegentheit geven om aan zo geleerden lighaam te betoonen eene regtmatige agting.

Deze Gedeputeerden, wiens hoofd was den Vice Kantzelier der Universiteit, ontfingen de eer van 's Konings hand te mogen kussen, en daar na ten zelven einde geleid te werden by den Prins, de Princesse van *Walles*, en wyders by de jonge Princessen.

1717. Maart. Ook hadmen van wegens den Aarts-bisschop, de Bisschoppen en verdere Geestelyken der Provintie *Canterbury*, in een Synode vergadert, aan den Konig zien prezenteeren het volgende zeer getrouw Adres.

Met believen van Uwe Majesteit,

WY, Uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Aardsbisschop, de Bisschoppen en Geestelyken der Provintie van *Canterbury* in een Synode vergadert, begroeten Uwe Majesteit zeer hartelyk over uwe gelukkige wederkomst in U Koningryk, en Wy erkennen met alle nederigheit het gevoelen 't welk Wy hebben van die rust en stilheit, welke wy gedurende U afzyn hebben genoten door de voorzigtige zorg en bestiering van zyn Koninglyke Hoogheit den Prins van *Wales*, onder Uwe Majesteit; en die naast Uwe geheiligde Majesteit, de grootste hoop en steun is van onze Kerk en van ons Land.

Het is met onuitsprekelyke smerte, dat Wy horen van eene nieuwen toeleg, gesmeed door eene rusteloze en onverzoenbare Factie onder ons, tegens Uwe Majesteits Perzoon en Regeering; en tot omkeering, beide van onze Religie en de Vryheden onzes Vaderlands. Uwe Majesteit heeft goede reede te hopen, 't gene Wy alle willig zyn te geloven, dat den quaden uitslag van hunne laatste Rebellie, indien ze hen niet mogt hebben gebragt tot eene gevoeligheit van haren pligt, hen ten minste zoud hebben afgeschrikt, van zo spoedig eenen aanslag te wagen, tot openbare schending van dezelve. Maar zedert dat zy zig wederom verstout hebben, om pogingen te doen, tot storing der rust van Uwe Majesteit en uwe Ryken, door eenen nieuwen desperaten aanslag tegens die beide, en zedert niet vergenoegt met ons in te wikkelen, even als te voren, in eenen binnenlandzen Kryg, hebben zy eene uitheemze Magt aangemoedigt en gaande gemaakt, om Uwe Landen te bespringen, en den bloeyenden staat van haar eyge Vaderland te bederven. Wy agten het wederom van onzen pligt, onzen afschrik te verklaren van hunne handelingen; en Uwe Majesteit te verzeekeren, dat Wy onze pogingen zullen aanwenden in onze byzondere Plaatzen, om in de gemoederen van al U Volk een gevoelen te doen opkomen van 't gevaar, en eene vervloeking van de godloosheit hunner onderneemingen: dat Wy het zullen vermaanen (zo als zy pligts en belangshalve verschuldigt zyn) U Majesteits regtmatig en wettelyk gezag over Ons te handhaven, en hare uiterste kragt en vermogen te besteden tot demping van eene toekomende Rebellie, dewelke onder Ons mogt verwekt worden; en om de gelukkige vaststelling van de Kroon in Uwe Koninglyke Familie te ondersteunen, als zynde het beste en veiligste middel, om de Religie, Wetten en Vryheden onzes Vaderlands te verzeekeren.

Wy hebben uit de verklaringen van zommige van die Lieden, dewelke zig zelven niettegenstaande den naam geven van Protestanten, gezien, wat wy te

te verwagten hadden, indien een Paaps Prins ooit op den Throon van deze Koningryken kwam te zitten. Terwyl zy ons geen beter benaaming toestaan als die van Scheurzieken en Ketters; van menschen die van de gemeenschap der Kerke Christi, en van alle hoop van Zaligheit afgesneden zyn; wat kan men anders verwagten van openbare Papisten, die niet beter van hen gevoelen (hoewel zy zig zelven mogen vleyen) als zy van ons doen; als dat beide, Zy en Wy, door hen geheel verdelgd zullen worden. 1717. Maart.

Tot U, Groote Koning, vlieden Wy dan, naast God, om hulp en bystand. Onze veiligheit is in de Uwe geslooten. Wanneer Gy gerust op Uwen Throon zit, kan de Kerk van *Engeland* nooit ontbeeren eenen magtigen en gereden verdediger. En daarom moeten Wy om onze eige zaak, om die van ons Vaderland, en om die van onze Religie, nooit ophouden van de Goddelyke bescherming over U af te bidden: dat God U dadelyk geve de Herten Uwer Onderdanen, de aanslagen van Uwe vyanden verydele, en de Kroon van deze Protestantse Ryken in Uwe Protestantse Familie continuere, tot dat 'er geen tyd meer wezen zal.

Zyne Majesteit geliefde, op dit Adres der Geestelyken van *Canterbury*, te antwoorden aldus.

My-Lords, en de overige Geestelyken.

IK bedank U zeer vriendelyk voor dit schuldpligtig en toegenegen Adres.

Ik beloof My, dat Gy U werk zult maken, om aan alle die onder Uwe zorg zyn, het zelve gevoele van hunnen pligt, het welk Gy aangaande U zelf zo volkomentlyk verklaard hebt, inboesemen zult.

En gelyk als Ik hoop, de aanslagen onzer vyanden door Gods Zeegen te verydelen, zo moogt Gy ook vertrouwen, dat de Kerk van *Engeland* altoos Myne gunst en bescherming hebben zal.

Hier dient ook niet vergeten het ondervolgende Adres, 't welk de Protestantse Predikanten der Stad *Londen*, Dissenters genaamt, ingeleid door den Heer Secretaris van Staat Stanhope, de eer hadden, van aan den Koning te prezenteeren.

Met believen van Uwe Majesteit.

ALhoewel wy zeer eerzugtig zyn om de getrouwigheit en pligt, die wy aan Uwe Majesteit schuldig zyn, in alle gelegentheden te belyden, zo doen wy egter deze betuigingen nooit met grooter gereedheit en wakkerheit, als wanneer Uwe Majesteits Regeering ongelukkelyk gedreigd is met eenige beroerte van binnen- of van buiten. Zodanige gevallen verschaffen ons de beste

ge-

1717. Maart. gelegentheit, om dien yver en die getrouwheit uit te drukken, waar by wy altoos wenschen onderscheiden te zyn.

Gelyk als wy onze gestadige gebeeden aan den Almagtigen God opdroegen voor de veiligheit van Uwe Majesteits Perzoon, terwyl Gy buiten 's Lands waart; en wy zedert onze ootmoedige dankzeggingen hebben gedaan voor Uwe Majesteits behoude te rugkomst in deze Uwe Heerschappyen; zo rekenen wy het voor ons een groot geluk onder de overige van Uwe getrouwe Onderdanen, dat Uwe Majesteit in dit U Koningryk is, voor dat eene Rebellie, beraamd tusschen eene rusteloze Factie, en sommige uitheemse Ministers, zoud hebben uitgeborsten.

Wy begroeten Uwe Majesteit met alle ootmoedigheit over de Successen van Uwe Raden buiten 's Lands, welke strekken om U Perzoon en Uwe Regeering, tegens de kwaadaardige voorneemens uwer Vyanden, te verzeekeren; en dat Gy, Uwe Erf-Landen bezoekende, en eenige takken van U Koninglyk Geslagt in gezondheit gezien hebbende, op Uwe te rugkomst van daar, U Koningryk in Vreede en Rust gevonden hebt, door 't voorzigtig bestier van zyn Koninglyke Hoogheit den Prins van *Walles*, onder Uwe Majesteit, en hare Koninglyke Hoogheit de Princes hersteld van een gevaar, het welk aan alle Uwe Majesteits goede Onderdanen de uiterste benauwdheit en vrees veroorzaakte.

Wy neemen de vryheit om U Majesteit onze schuldpligtigste dankzeggingen te geven voor die Privilegien, welke wy in 't gemeen met de overige van Uwe Onderdanen, onder Uwe Regeering genieten; waar door de Eer, den Koophandel en 't Credit van deze Natie zo hersteld en toegenomen zyn, en hare veiligheit zo zeer gevorderd is: als mede voor de stappen, welke Uwe Majesteit wel heeft gelieven te doen, aangaande 't vergoeden der schade, die verscheide van onze Geloofs-genoten by de laatste Rebellise Oproeren geleeden hebben, agtervolgens het Adres van het Eerwaardig Huis der Gemeentens, en U Majesteits zeer genadig Antwoord.

Wy wenschen aan Uwe Majesteit zulk een volkomen bezit der herten van alle die van Uwe Onderdaanen, dewelke zo onregtvaardelyk en geweldelyk tegens U aangezet zyn geweest; als Uwe Majesteit heeft van alle die van onze Gezinte, U geheele Land door. Onder ons, weten wy niet, dat Gy eenen openbaren, een bedekten, of eenen verdagten Vyand hebt; nog niemand, die, niet tegenstaande het geen hy van Uwe Majesteits vyanden geleden heeft, of de veragting die hy van andere heeft ontmoet (voor wiens zaken, en met wien zy altoos te vreden zyn geweest te lyden) kan gebragt worden tot de minste trap van onverschilligheit ontrent eenig ding dat Uwe Majesteit, Uwe Familie of Uwe Administratie raakt. Wy schatten het voor onze byzondere glorie, dat 'er gedurende de laatste onnatuurlyke Rebellie, niet een die van onze Grondregelen is, is geweest, die den grootsten yver tot demping van dezelve, in zyne byzondere Standplaats en na zyne bekwaamheit, niet heeft uitgedrukt.

Uwe Majesteits doordringentheit, zal, zo Wy niet twyfelen, U gemakkelyk

lyk leiden om te bespeuren, dat zulk een Ligchaam van Uwe getrouwe Onderdaanen verdiend op een andere wys onderscheiden te worden, dan door merktekenen van Eerloosheit. Hunne vertroosting is, dat zy onder eenige van die veragtingen waren gesteld, om het geene men hoopte dat in die tyd goed voor Uwen dienst had kunnen zyn: had het Uwe Majesteit en de Natie zo gevonden, het zond Ons des te ligter hebben gevallen. 1717. *Maart.*

Wy houden het voor eene byzondere Eer van de Protestantse Dissenters, dat hunne strikte aankleving aan de belangen van Uwe Doorlugtige Familie, voor Uwe Majesteits komst tot de Kroon, en hunne getrouwigheit aan dezelve zedert dien tyd; zo veel woede van zommige hunner Mede Onderdaanen, over hen gehaald heeft. Wy zyn niet bewust wat ons andersints strafbaar gemaakt heeft voor hen; zynde onze Grondregelen, zo als wy hopen, de Vriendelykste voor het Menschdom, en nergens anders op uitkomende als op eene algemeene Verdraagzaamheit voor alle Vreedsame Onderdaanen, en eene algemeene liefde voor alle Christenen, en om altoos in zaken van Religie te handelen, zo als God ons na zynen wil ligt zal geven omtrent dezelve.

Wy gaan niet zo ver dat Wy iets zouden verwagten of begeeren, het geen aan iemand de minste ongerustheit zoud kunnen baren. Wy wenschen alleenlyk, dat die van onze Gezinte, onder U Majesteit, als de algemeene Vader van al U getrouw Volk, nooit gebrek mogen hebben aan bekwaamheit, gelyk wy hopen dat Gy zult bevinden dat hen nooit ontbreekt eene genegentheit, om het waare belang van de Protestantse Religie, en van hun Vaderland, te bevorderen.

Wy bidden, dat de Groote God niet ophoude zyne Zegeningen over Uwe Majesteit, en over yder Tak van U Koninglyk-Huisgezin te vermeenigvuldigen; en dat Gy, veele jaren getrouwelyk voor God op aarde doorgebragt hebbende, roemrugtig met Hem voor altoos in den Hemel regeren moogt.

Op welk Adres zyne Majesteit dit kort bondig antwoord gaf.

Ik bedank U voor dit schuldpligtig en toegenege Adres.

Ik ben ten vollen overtuigd van de getrouwheit en yver der Protestantse Dissenters.

Ik zal ordre geven tot 't spoedig betalen der schade, welke zy in de laatste oproeren hebben geleden. En Zy en Gy zult altoos Myne bescherming genieten.

Wegens de Zeeroveryen der *Engelschen* in de *West-Indiën* (*a*) voorwaards gesprooken hebbende, zo moet hier tot besluit van dit Artykel, aan den Lezer ook vertoond werden een Extract-brief geschreven tot *St. Christoffel* uit het Oorlogschip de Scarbourg, gedateert 23. February 1717.

(a) *ziet* pag. 64.

In

1717. Maart.

IN November 1716. zond de Generaal Hamilton, Bevelhebber in onze *Caribise* Eilanden, een expresse sloep na *Barbados*, aan den Kapitein Francis Hume, die ons schip commandeerd, met berigt, dat twee Zee-Rovers, yder met een schip van twaalf stukken, die Kolonie zeer onveylig maakten, en verscheide Koopvaarders hadden geplunderd. Ons volk was toen in een slegten staat, zynde daar van wel 25. mannen gestorven en 40. ziek; zo dat wy niet voor den 9 January klaar raakten, en uit de *Carliste Baay* in *Barbados* liepen, om deze Rovers te zoeken.

Den 16. van die Maand kwamen wy tot *Antegoa*, en namen daar aan boord 20. Soldaten, zonder dat men nog iets van de Rovers hoorden.

Den 19. Ankerden wy tot *Nevis*, kregen daar nog tien Soldaten, en den volgenden morgen nog tien andere tot *St. Cristoffels*.

Den 22. gingen wy weder zeyl, en arriveerden den 25. tot *Anguilla*. Die Eylanders zeyden ons, dat omtrent Kersmis twee Roof-scheepen waren geweest aan een der *Virginise* Eylanden, genaamd *Spanish Town*. 's Avonds kwam daar een Boot van *Sta. Crux*, met berigt, dat een Roof-schip van 24. stukken, en een Sloep van agt stukken, na 't Noordwester-gedeelte van dat Eyland waren gezeild, om zig schoon te maken, en dat zy drie Pryzen by hen hadden, te weten een Schip en twee Sloepen. Wy stevenden daar op regt na *Sta. Crux*, en den 27. in den morgenstond zagen wy de Rovers agter een Eylandje genaamd *Bassan*. Zy hadden een battery van vier stukken; draaiden de sloep van agt stukken voor den inham, om het inkomen te verhinderen, en hadden nog een andere battary van twee, op de Noorder-hoek van de Rée. Wy zogten daar in te zeilen, maar daar was geen water genoeg, en de Rover van 24. stukken was zelfs genoodzaakt geweest om te ligten, voor dat hy aldaar kon komen. Terwyl schoot hy op ons van het strand met gloejende kogels, maar na eenige moeite wierpen wy ons anker op negen vademen water, en begonden op hem vuur te geven. 's Namiddags ten 4 uuren schoten wy al een battery, die den inham dekte, overhoop, en den 28. continueerde men met schieten op de andere battery, en op het groote schip, dat agter het Eyland lag.

Den volgenden nagt, terwyl het stil en mooy weer was, naderden wy nog meer, en den 31. ons zo naby ziende, zogten zy met het gemelde schip van het Eyland af en weg te lopen; maar 's nagts ten 12. uuren stieten zy aan de grond, 't welk hen in zodanig een verlegentheit bragt, dat zy, uit vreze van gevangen of genomen te worden, het schip verlieten, en het zelve in den brand staken: negentien van deze Rovers vlugteden in een bootje, en de overige, met ontrent 20. Negers, liepen in de bosschen op 't Eyland *Sta. Crux*, daar zy waarschynlyk van honger zullen moeten sterven. Met het schip zyn vele Negers, die zy van *Kapt. Ewans*, na *Jamaica* gaande, genomen hadden, verbrand. Wy hopen in 't kort ook meester te worden, van de twee andere hier boven gemelde Roof-scheepen van 12. stukken, die een vaartuig van *Bristol*, en een *Iers* Schip met vleesch geladen, genomen hebben, en nu gezeild zyn na een

Eyland

Eyland genaamt *Rocas*, ontrent Zuyd-Ooſt van de Ooſterlyken hoek van *Porto Rico* gelegen. 1717. *Maart.*

DEN 18. dezer Maand verreisde den Czaar en de Czarinne uit *Amſterdam* naar *s'Gravenhage*: zy vernagte in hare Jagten, tuſſchen *Leyden* en den *Leidſendam*, en kwamen den volgenden avond ten agt uuren in evengemelde *Vereenigde Nederlandſche* Hof-Plaats; nemende verblyf in het Huis van hun Miniſter den Prins Kurakin, voor 't welke aanſtonds een Wagthuis opgeſlagen, en daar in de nodige Soldaten tot guarde gecommandeert wierde. 's Anderendaags (den 19.) 's avonds ten zes uuren, verſchenen hare Majeſteiten op *Wintervliet*, gelegen by het Dorp *Voorburg*, ziende aldaar de Water-Machine, uitgevonden en gemaakt door eenen Mr. Jacob van Briemen, aan de gang. Dit ruim een uur bezigtigt, ge-examineert, en op het merkwaardigſte naukeurig gelet hebbende, zo keerden hare Czaarſe Majeſteiten weder naar hun bovengemelde Logement in *s'Gravenhage*. NEDERLANDEN.

Den 20. 's middags, tuſſchen twaalf en een uure, geſchiede eene plegtige Deputatie, uit het midden van Haar Hoog. Mog. Vergadering, aan zyn Czaarſe Majeſteit; werdende deze Deputatie bekleed, wegens de Provintie van *Gelderland*, door den Heer Baron van Welderen; wegens *Holland*, door den Heer Leſtevenon en den Raad Penſionaris Heinſius; wegens *Zeeland*, door den Heer van Hoorn; wegens *Uitrecht*, door den Heer van Amerongen; wegens *Vrieſland*, door den Heer Aylua; wegens *Overyſſel*, door den Heer van Yſſelmuiden; en wegens *Groningen* en *Ommelanden*, door den Heer Wiggers. Welgemelde Heeren Gedeputeerden, verzelt van den Heer Griffier Fagel, reden in verſcheide Karoſſen naar het Logement van zyn Czaarſe Majeſteit; aldaar gekomen zynde, zo vondenze de Wagt aan het front in de Wapenen, prezenterende hun geweer. In de Zale tredende, daar zyn Czaarſe Majeſteit zig bevond, zo deed den Heer Baron van Welderen een Cierlyke Aanſpraak in de *Nederduitſche* Tale; hem verwelkomende, onder betuiging van de opregte Vriendſchap, die den Staat met zyne Majeſteit tragte te cultiveeren. Hier op antwoorde dien Monarch in gelyke termen, bedankende Haar Hoog Mog. voor hunne genegentheit enz.

Des-namiddags, omtrent half vier uuren, zagmen zyn Czaarſe Majeſteit, verzelt van eenige Prinſen en Grooten, gezeten in vier Karoſſen,

1717. Maart. rossen, op het Binnenhof van *s'Gravenhage*, regt voor het Collegie der Heeren Gecommitteerde Raden uittreeden; wiens Kamers hy bezigtigde, zo mede die der Heeren Staaten Generaal en de Treveskamer; welke twee laatstgemelde, niet tegenstaande Haar Hoog Mog. vergadert waren, voor hem geheel open stonden: tredende in de Raadkamer van welgemelde Haar Hoog Mog. zo wierd hy daar binnen zeer beleeft ontfangen, en door zommige Leden met een vriendelyk discours, duurende omtrent een halve uur, onderhouden; en die zyne Czaarse Majesteit daar op tot in de Treves-kamer geleidden. Hier van daan keerde hy weder, door de Vergader-Zaal van Haar Hoog Mog. over de Gallery, na het Collegie der Heeren Gedeputeerde Raden; stappende toen vorders, nevens den Prins Kurakin, verzelt van den Grave van Albemarle en den Heer Ham, mitsgaders den Pretenzen uitvinder van Oost en West, in een kleine Schuit, leggende in de Vyver, met twee Wimpels opgeschikt. Zyn Czaarse Majesteit begaf zig in Perzoon, met den gemelden Uitvinder onder het Dek van de Schuit, alwaar een kaars brande, en wierd de deur digt toegesloten: de andere Heeren zaten aan een tafeltje, om naukeurig te letten op al 't gene daar zoude geschieden. Men kruiste de Vyver, die op veele Plaatzen met genommerde Paaltjens was bezet, wel ander half uur lang door en door, wyl den uitvinder had aangenomen, hoewel beneden zynde, t'elkens te zullen weten by wat paal het schuitje zig bevond. Dit zag men ten genoegen van zyn Czaarse Majesteit verrigten; na 't welke hy door het Collegie naar 't Binnen-hof ging, vindende aldaar de gerangeerde Militie van den Staat in de wapenen, met vliegende Vaandels, en slaande Trom. Hy passeerde dezelve te voet, en deed zig voorts, met een der daar gereed staande koetzen, naar zyn Logement brengen.

APRIL.

APRIL.

DE (*a*) Vernietiging van het nieuwe Geregts-hof in *Vrankryk*, was aan het gemeen, en wel byzonderlyk aan de Kooplieden aldaar, zeer aangenaam voorgekomen, wyl niemand der laatstgemelde durfde doen blyken, van eenigen Rykdom te bezitten; zo dat reeds in weinig weeken een merkelyke verandering omtrent de Koophandel was bespeurt, komende het geld nu veel ruimer te voorschyn, als geduurende de Zitting van dat Geregts-hof. Onderwylen had 't zelve kort te voren gevonnist den Heer Miot, tot uitkeering van een, den Heer Desmaretz van twee, en den Heer Bourvalais van vier Milioenen, mitsgaders zekeren Monsr. Le Blanc van 1700000 Livres; dog men meende, dat Monsr. Bourvalais egter nog zo veel overhield, om van zyne jaarlykse inkomsten rykelyk als een Prins te kunnen leven. De Gevonnisde Heeren Le Normand, Gruet, en nog zes andere, wierden den 29. Maart uit de pynkamer voor 't Geregts-hof gehaalt, op een karre gezet, en, verzelt van 20. Gerigts-dienaars, naar *Piere Ancise* gevoert, om aldaar hun overige levens tyd in gevankenisse, in plaats van op de Galeye, waar toe zy eerst gedoemt waren, te slyten.

VRANKRYK

(a) ziet pag. 177.

Om het gemeen eenigzints te ontlasten, had men verscheide Ordres des Konings doen publiceeren: onder anderen eene, verbiedende in het toekomende te heffen de augmentatie van twee Sols per Livre, van alle de inkomende en uitgaande Regten, welke de Koopmanschappen en eetwaren, zo in de uitgestrektheit van de vyf groote Pagten, als elders, subject geweest zyn te betalen, ingevolge de tarifs der jaren 1664, 1667, en 1671: verders, ook voortaan niet meer te mogen heffen de andere nieuwe twee Sols per Livre van alle de Regten, ingevoert by een Declaratie van wylen den Koning, gedagteekent 7 May 1715. op pœne van Concussie, als zynde te lastige zaken voor 't

1717. April. volk, belettende het debit hunner goederen, en verminderende de Commercie. Men zond deze nieuwe ordres naar de Zeehavens, om aldaar, in nakoming van de Conventie der in *s'Gravenhage* onlangs gesloten en geratificeerde Triple Alliantie, ter executie gestelt te werden. Boven dien had den Koning geordonneert, de intrekking van nog verscheide andere Augmentatien van Regten, te weten, die op het zout, op de Conzumtie van gezoute Visch, op 't gestempelt papier, op de Actens van Notarissen, op het Thin, en op de particuliere inkomens der Wynen, Brandewynen, Bieren, Liqueurs, enz; invoegen de vermindering van alle deze Regten mede vier Sols per livre of 20 per cent uitbragten. Het geheele Koningryk merkte deze zaak aan, als een vrugt van de taxe der gene, die de publyke penningen geadministreert hadden, wyl deze taxe den Staat zoude ontlasten van wel 300. Millioenen aan schulden, welkers Intresten men most betalen; ook had men bevonden, dat, met het opregten der Reële belasting of Koninglyke tiende, eertyds door den Maarschalk de Vauban voorgestelt, en waar van langen tyd gesproken was, men des Konings Revenuen vermeerderen, en te gelyk de Onderdanen van de helft hunner belastingen ontheffen konde. Over deze zaak delibreerde den Raad thans zeer vlytig, benoemende Commissarissen, om in alle de Provintien het Quohier te gaan opnemen, zodanig den Heer Bignon, omtrent de Generaliteit van *Parys*, reeds gedaan had. Een Arrest van den Raad van State des Konings, aangaande het ontfangen der Bankbriefjens, was mede uitgekomen, navolgens het onderstaande Extract uit de Registers van den gemelden Raad, gedateert den 10. April 1717.

DE Koning aan den Heer Law en aan zyne Maatschappy, by zyne Opene Brieven van den 2. en den 20. May laatstleden, toegestaan hebbende de privilegie om een generale Bank op te regten, zyn de Briefjens van de gemelde Bank reeds zodanig in credit binnen en buiten 's Lands toegenomen, dat, in weerwil van de moeijelykheit der tyden, de remises van geld daar door veel gemakkelyker, de kortingen daar op gematigder, en den woeker merkelyk vermindert zyn geworden: en nadien het van 't uiterste belang is, voor de gemakkelykheit der Onderdanen van zyn Majesteit, en van de Vreemdelingen, dat men in alle de gedeeltens van 't Koningryk de waarde der voornoemde Briefjens doet vinden; dat men de remises, welke op *Parys* moeten worden gedaan, van de zommen die dagelyks in de Provintien, tot betaling der Regten en Belastingen, ontfangen zyn, verhaaste; dat men het geld niet leedig en vrug-

vrugteloos in de Comptoiren der Ontfangers late; en dat men ter zelver tyd, zo veel als't mogelyk is, het transport van 't geld uit de Provintien na *Parys*, verhindere, het geen altyd eene stremming en ongeregeltheit veroorzaakt in den Koophandel, welkers herstelling het voornaamste voorwerp van zyn Majesteit, en den algemeenen wensch van zyn Volk is; zo heeft hy geoordeelt, dat niets nuttiger voor hen, niets djenstiger tot bevordering der Ontfangsten, en niets bequamer om de circulatie te vermeerderen, en by gevolg om den Koophandel weder moed te geven, kon zyn, als aan alle zyne Comptable Officianten, Pagters en Onder-Pagters, als aan alle hunne Ontfangers, Kassiers, Comptable Commizen, en andere die de behandeling van zyne penningen hebben, te ordonneren, de Bank-briefjens als gereed geld aan te nemen in betaling van de Schattingen, Regten en Inkomsten van zyne Majesteit, en te voldoen alle de geene die hen vertoont worden, nadien de gemelde Briefjens altyd op zigt aan het Comptoir van de Bank tot *Parys* moeten betaalt worden. Gehoort het Raport, zyn Majesteit in den Raad zynde, met Advys van den Heer Hertog van *Orleans* Regent, heeft bevolen en beveelt, dat, te beginnen met den dag der afkondiging van het tegenwoordig Arrest, de Briefjens van de generale Bank, by opene Brieven van den 2. en 20. May laatstlede opgeregt, als gereed zullen aangenomen worden in betaling van alle de zoorten van Regten en Belastingen, aan alle de Comptoiren van ontfangst, tollen, en andere inkomsten van zyn Majesteit. Ordonneert daar en boven, dat, van den zelfden dag af, alle zyne Comptable Officianten, Pagters en Onder-Pagters, alle hunne Ontfangers, en Comptable Commizen, en andere die de behandelingen van zyne Penningen hebben in zyn gansche Ryk, Landen en Heerlykheden onder zyne gehoorzaamheit, gehouden zullen zyn op zigt en zonder eenige korting te voldoen de Briefjens van de gemelde Bank, welke hen vertoont zullen worden tot het beloop der zommen toe, welke zy in Kas hebben; en dat, wanneer hen de Fondzen ontbreeken, zy de gemelde Briefjens zullen betalen van de eerste Penningen die zy ontfangen; ten welken einde zy in het Dag-regifter, 't welk zy, agtervolgens het Edict van Juny laatstlede moeten houden, zullen aantekenen den dag wanneer de voornoemde Briefjens geprezenteert zyn, om ze te voldoen uit de eerste Penningen van hunnen ontfangst, en in de ordre als dezelve aan hen zyn vertoont; hen verbiedende eenige partyen der Fondsen, van hunnen ontfangst in Wisselbrieven of in Geld over te zenden, en eenige Rescriptie te betalen, ten zy het was van 't overschot het welk zy in Kas hebben, na dat zy vooraf en by preferentie, de gemelde Bank-briefjens, die hen vertoont zyn, zullen hebben voldaan. Zyn Majesteit wil, dat, na mate zy de voorzeide Briefjens ontfangen, zy die zenden aan de geene, dewelke zy de Fondsen van hunne Administratie moeten overmaken, om de waarde daar van op zigt aan het Comptoir-Generaal van de Bank tot *Parys* te ontfangen; alles by pœne, tegens de Overtreders, van verval van hunne bedieningen, en intrekking van hunne Ampten. 1717. April.

Gedaan in den Raad van State des Konings, zyn Majesteit daar in zynde, de Heer

1717. April. *Heer Hertog van* Orleans *Regent tegenwoordig, gebouden tot* Parys *den* 10. *April* 1717.

Was getekent,

Phelypeaux.

Wy mogen hier niet voorby gaan te vertoonen de schriftelyke Geloofs belydenis, die wylen den Heer Ravechet, gewezen Syndic van de Theologische Faculteit te *Parys*, voor zyn dood gedaan heeft, waar van verscheide afschriften thans gezien wierden.

IK geloof alle de waarheden, die de Zone Gods heeft geopenbaart aan zyne Kerke, in wiens schoot ik het geluk heb gehad van geboren te zyn, en altyd geleeft te hebben, waar in ik wil sterven, en met dewelke ik veroordeel alle de dwalingen die zy veroordeelt en veroordeelen zal. Ik erken den Opper-Priester, den Bisschop van *Romen*, voor den Opvolger van St. Pieter, den eersten Stedehouder van Jesus Christus, het zigtbaar Hooft van dezelve Apostolische Kerk, en den Stoel van *Romen* voor het middelpunt der Eenigheit; waar van het niet geoorloft is zig te scheiden, of schoon de Paus van de H. Leere mogt afwyken. Ik vervloek alle geest van Scheuring en Verdeeldheit. Dit is 't geen wy zeer klaar uitgedrukt hebben in de Acte van Appel aan 't toekoment algemeen Concilie; en 't geen onze Faculteit daar en boven bepaald heeft in de berugte Articulen, welke zy in den jare 1542. tegens de dwalingen van Luther heeft uitgegeven. Dit zyn myne tegenwoordige gevoelens waar in ik wil sterven.

In de Abdye van St. Melaine *den* 5. *April* 1717.

Was getekent

Ravechet.

GROOT-BRITTANNIEN.

DE meeste Schryfstoffe, voor deze Maand, zal ons het *Groot-Brittannisch* Koningryk wederom verschaffen. Men moet, volgens gewoonte, het merkwaardigste hunner Parlements handelingen eerst vertoonen, en deswegens den afgebroken draat der (*a*) gepasseerde maand opvatten.

(*a*) ziet pag. 197.

Den 30. Maart delibereerde het Lagerhuis, in eene generale Committée, over de Nationale schulden, belopende 46603100. en de jaarlykze Intresten van dit verbazend Kapitaal 3118448 ponden Sterlings. Tot het verminderen of reduceeren dezer Intresten gaf den Heer Walpole, als eerste Commissaris van de Thezaurie en Kantzelier der Exchequer, opening van zyn ontwerp, en deed deswegens een voortreffelyke

ke aanspraak; welke redenvoering wel eenige, maar niet alle de Leden goed keurden, gevende de Heeren Smith, Aislaby, Steele, en meer andere, hunne consideratien daar over breedsprakig te kennen; dog voornamentlyk den laatstgemelden, die zig zeer kragtig tegens deze Reductie der Intresten kantede. Dezen dag waren de Pairs mede vergadert, om te lezen eenige Requesten, en waar na zy zig adjourneerde tot 1717. April.

Den 2. April. Op welken dag het Lagerhuis in eene Committée handelde, over het ontwerp van den Heer Walpole, tot afdoening der Schulden; vallende het besluit, dat van alle publyke Fondzen, losbaar volgens de Wet, niet meer als vyf ten hondert zoude betaalt, en die Kapitalen door 't Parlement afgelosscht mogen werden; ook datmen den Koning in staat wilde stellen, om zodanigen zomme ter leen op te nemen (dog niet hoger dan tegens de Renten van vyf ten hondert 's Jaars) als nodig geoordeelt wierd tot aflossing dezer Fondzen. Wyders, dat de Renten van 106051. ponden, door de Bank opgeschoten, en by 't Parlement af te lossen, mede geen hoger Intrest als vyf ten hondert zoude doen, en nog meer andere Reductien; welke al te zamen, indienze doorgingen, aan het Land wel 800000. ponden Sterlings jaarlyks, aan vermindering van lasten, mosten opwerpen. De Bil, tot het beter reguleeren der Universiteiten, door den Lord Kantzelier, den Lord Parker, en door den Aardsbisschop van *Canterburry* opgestelt, scheen niet te zullen doorgaan, om dat de oude instellingen, statuten, en voorregten dezer Universiteiten, meerendeels zig grondveste op den tyd toen de geheele Monarchie nog Rooms gezind was, en welke thans met de Protestantsche Religie in geenen deele over een kwam.

Den 6. rezolveerde het Lagerhuis, om den Koning by Adres te verzoeken, dat de Tractaten met den Bisschop van *Munster*, en met den Hertog van *Saxen Gotha*, in het voorleden Jaar gemaakt, wegens het overnemen van zes Battaillons hunner Troupen in zyn Majesteits zoldy, aan het Huis mogte open gelegt werden: lezende ook een Request van de Roomsch gezinde Heeren, den Hertog van Norfolk, den Vicomte Montagu, de Lords Arundel, Cliffort, Dormer, Waldgrave, en Aston, mitsgaders nog verscheide andere Paapsche Ridders en Heeren, zo voor haar zelven, als voor hunne overige Geloofs genoten; verzoekende tydverlenging, om derzelver namen en middelen

1717. April. op te geven; als mede nader verklaringen van eenige Periodens, gestelt in de Acte van de laatste zitting des Parlements, welke zulks gebood. Dit Request, door eenen Mr. Wart geprezenteert, wierd ondersteunt en voorgesproken door de Heeren Richard Steele, Jozef Jeckeyl en meer andere; zo dat men ordonneerde, agtervolgens dat verzoek, eene Bil in te brengen.

Den 8. prezenteerde den Heer Secretaris van Staat Stanhope aan 't Lagerhuis, ingevolge van deszelfs Adres, de gemaakte Tractaten met den Bisschop van *Munster*, en den Hertog van *Saxen Gotha*, wegens de zes Battaillons hunner Troupen, ten dienste van den Koning overgenomen. Hier over ontstond den 9. een debat; zeggende zommige, dat het een ongeregelt bedryf was, uitheemze Krygsvolkeren te ontbieden, en dat men derhalven by Adres zyne Majesteit behoorde te verzoeken, om te mogen weten, wat Ministers deze Tractaten gesloten hadden; dog dit voorstel, in omvrage gebragt zynde, wierd met een groote meerderheit van Stemmen verworpen, en geordineert die Tractaten aan de Committée der onderstandgelden te stellen. Dezen dag kwam den Hertog van Roxboroug, mede Secretaris van Staat, aan 't Hogerhuis overhandigen de verklaringen wegens de onlangs gepleegde oproerigheden te *Oxfort*, en daar by de klagten van den Major en den Vice Kantzelier dier Stad, mitsgaders van de Officieren, commandeerende het Regiment van Sterns, toen aldaar geinquartiert geweest zynde. Men las de tytels dezer geschriften, en daar op ontstond een debat, op wat wyze die zaak diende behandelt: beweerende de Hovelingen, dat zulks aan een Committée van 't gantsche Huis behoorde gestelt te werden; dog andere sustineerden daar tegens, dat men de Depozanten der verklaringen en alle de Oog getuigen ontbieden, en haar mondeling ondervragen most. Dit laatste, als ongeregelt, verwierpmen; besluitende, na 't lezen der Papieren, deze zaak aan eene Committée te laten, om den 14. overwogen te werden, en daar op adjourneerde zig het Hoogerhuis tot den 12. Verscheide Lords, namentlyk, Northamton, Trevor, Abingdon, Bathurst, Berkley, Stratton, en Dartmouth, hadden alvorens doen aantekenen een Protest, tegens de Bil tot het straffen van oproerige en deserteerende Soldaten; zeggende, eerstelyk, *om dat 'er geen voldoenende Reden was gegeven, waarom men in Vredens tyd een Leger, groot 32000. mannen, in dit Koningryk zoud op de been houden; 't welk tot een voorbeeld konde dienen,*

men, om zulks in 't vervolg mede te doen; ten tweeden, *om dat de Krygslieden gedekt bleven tegens alle civile vervolgingen in Regten, strekkende tot schade van de Ingezetenen dezes Ryks, en 't welk de Soldaten in hunne kwartieren moest aanzetten, tot het plegen van moedwilligheden*; en ten derden, *om dat deze Bil een Krygsraad in tyd van Vrede aanstelt, tot het straffen van misdadigers, zonder bepaling of bedwang.* 1717. April.

Den 12. ontstond in 't Lagerhuis wederom een debat, over de betaling der voormelde zes Battaillons, welke waren in dienst genomen, om te vullen de plaats der 6000. man van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal, zo lang als dezelve uit de Guarnizoenen der *Vereenigde Nederlandze* Steden getrokken en gebruikt waren geworden, om den Koning, tot demping van de laatste Rebellie, by te staan. De tegenwerping, om dezelve niet te betalen, was, dat de gemelde zes battaillons zig niet werkelyk in den dienst van *Groot-Brittannien* hadden bevonden; dog nadien men daar tegens aantoonde het bedongene in de Tractaten, te weten, de verpligting van *Groot-Brittannien* daar toe, wyl de noodzaaklykheit der zake toenmaals zulks vereiste, zo verklaarde zig de Committée over de Subsidien voor een onderstand, en men besloot met 139. tegens 50. stemmen, om aan zyne Majesteit toe te staan 97150. ponden sterlings, tot betaling van verscheide onkosten, en diensten der Troupen te Land, zo voor de reeds gedane in het Jaar 1716. als de nog te geschiedene in dit lopende Jaar 1717. waar voor nog niet gezorgt was.

Den 13. wierd in 't Lagerhuis voor de derdemaal gelezen, goetgekeurt, en voorts naar het Hoogerhuis gezonden, de Bil der Landtax; wyders daar na voorgeslagen, om mede te lezen de Clauzul in zeker Parlements acte, gemaakt in het tiende jaar der Regeering van Koninginne Anna, tot behouding van de Bisschoppelyke gezinte in *Schotland* by de oeffening hunner Religie, en by 't gebruik der Liturgy van de *Engelsche* Kerk.

Den 14. deed Mr. Farrer aan 't Lagerhuis rapport van de rezolutien der Committée, wegens de Onderstandgelden, den 12. genomen, en welke geapprobeert wierden; toestaande aan den Koning deze volgende zommen.

85000 ponden Sterlings, op reekening voor halve betaling des Jaars 1717, aan de Officieren der afgedankte Land-troupen en de

1717. April. Marinen, alle geboren of genaturalizeerde Onderdanen van zyne Majelteit zynde.

26894. tot betaling van 28. Kompagnien Invalides, van den 5. January 1716. tot den 5. January 1718, en dus twee jaren.

13551. tot betaling der provizie aan 't Guarnizoen van *Gibralter*, voor dit loopende jaar 1717.

24188. tot het Completeeren der betaling aan de zes Battaillons te voet, overgenomen van den Bisschop van *Munster*, en van den Hertog van *Saxen Gotha*, hebbende dezelve troupen gedient tot suppleering der Manschap, welke, geduurende de laatste Rebellie, uit de Guarnizoenen van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* getrokken waren, om zyn Majesteit te assisteeren, ingevolge de Tractaten dienaangaande gemaakt.

4231. tot opmaking van de volle betaling aan de Officiers Generaal, met hunne Aides de Camp en Majors de Brigade, geduurende den tyd, dat zy in *Noorder-Brittannien* gedient hadden.

10000. voor extraordinare vouragie, provizie, wagens, en meer andere diergelyke onkosten der Troupen, geconsumeert in haren marsch van *Sterling*, tot het vervolgen der Rebellen naar de *Hooglanden*, en de nabuurige Eilanden.

10000. tot het remplaceeren van een gelyke zomme, betaalt uit de geapproprieerde Revenuen van *Noorder-Brittannien* aan den Hertog van Argyle, commandeerende als Generaal en Chef aldaar, volgens ordre van den Koning gedagtekent 18 September 1715.

1175. tot betaling der drie vrywillige Kompagnien in *Noorder-Brittannian*, gerekent van den 5. January tot den 11. April dezes Jaars 1717. met het douceur gelt voor hare afdanking.

1206. tot betaling van een Luitenant, een Vaandrig, vyf buiten Commissie zynde Officieren, en 40. particuliere, genomen om het Kasteel van *Edenburg* te versterken, zedert den 5. Augusty 1715. tot den 26. Maart 1716. met de douceurgelden voor hare Cassatie.

3775. wegens Subzistentie der Rebellische gevangens, te *Preston* gekregen, tot den 31. January 1717, boven de 3019 ponden voor den zelven dienst.

1500.

1500. wegens Subzistentie en Onkosten, ten behoeve van meer andere Rebellen, voor dit Jaar 1717. en 1717. April.

736. als boven, van nog 353. Rebellische gevangens, door de Magistraat van *Glasgouw* tot den 6. July 1716. onderhouden, wanneer zy vrygelaten wierden.

Alle deze Geldzommen geaddeert, belopen 182156. ponden Sterlings. Vervolgens notificeerde den Heer Secretaris van Staat Stanhope aan 't Lagerhuis, van wegens den Koning, de volgende schriftelyke boodschap, welke door den Spreker gelezen wierd.

GEORGE R.

ZYn Majesteit boven alle dingen begeerig zynde, niet alleen om zyne Ryken te beveiligen voor het tegenwoordig gevaar, waar mede zy van *Zweden* gedreigt werden; maar ook om zo veel als mogelyk is, diergelyke vreze in het toekomende voor te komen, agt het nodig dat 'er in tyds zodanige maatregels met andere Vorsten en Staten genomen worden, die meest kragtdadig tot dat einde mogen dienen.

En gelyk dit eenige kosten zoude konnen vereischen, zo hoopt zyn Majesteit dat de Leden der Gemeente, in dit gewrigt van zaken, hem in staat zullen stellen om zodanige verbintenissen na te komen, waar door zyn volk van alle toekomende kosten en vreeze uit dien hoofde mag ontlast zyn.

Den 15. wierd deze boodschap nogmaals gelezen, en den voorslag, om aan zyn Majesteit meer Onderstandgeld toe te staan, tot den 19. uitgestelt, wanneer men die zaak in een groot Committée zoude overwegen. Daags te voren, ofte den 14. was het Hoogerhuis bezig geweest, om in een groot Committée, hebbende den Grave van Clarendon tot prezident, in aanmerking te nemen het oproer, tot *Oxfort* op den Geboortendag des Prins van *Wallis* voorgevallen. Na dat deswegens de verklaringen, zo van d'een als d'andere zyde, mitsgaders den brief des Vice-Kantzelier der Universiteit, en die van den Major der Stad, en meer andere waren gelezen, zo ontstond een debat, wie men zoud bestraffen, of het gedrag der Soldaten, of dat van de Meesters der hooge School; desgelyks over een Request van den Vice-Kantzelier en den Major, 't welk den Grave van Abingdon prezenteerde, dog dat zagmen wel haast door de meeste Leden afkeuren, als zynde 't zelve buiten den haak, om dat het, aan een Committée vertoont werdende, niet voor het Hoogerhuis konde die-

 nen,

1717. April. nen, maar aan de Committée van den Raad incumbeerde, die reeds al kennis van de zaak genomen had. Zommige hoorde men inbrengen, dat het niet gebruiklyk was, vreugde in de Univerziteiten te bedryven op den Verjaardag van den prezumptiven erfgenaam der *Groot-Brittannische* Kroon, ja zelfs niet op die der Krooning, dog dat voor 't overige de Univerziteit zeer getrouw bleef. Andere vertoonden dienaangaande het tegendeel, allegeerende byzonderlyk het gebeurde onder de Regeering van Koning William en Koninginne Maria, ten opzigt van de Princesse Anna, en zelf op den dag der Krooning van laatstgemelde Princes tot Koninginne. Den Lord Koningsby zeide, dat men te dezer tyd een onderscheit most maken in de getrouwheit der Univerziteiten, en dat hy wel wenschte dat die getrouwheit thans niet was ten behoeve van ymand (denoteerende den Pretendent) over Zee. Den Aardsbisschop van Jork antwoorde, dat hy juist in de hand had eene Predikatie, gepredikt voor de Univerziteit van *Oxfort* op den gemelden Verjaardag, en dat den Predikheer daar voor van de Univerziteit, wegens de eerbied door hem in dezelve aan den Koning GEORGE, en aan de geheele tegenwoordige Koninglyke Familie betoont, bedankt was; zo dat hy Aardsbisschop sustineerde, zulks een overtuigent klaar bewys van hare getrouwheit te zyn. Vervolgens wierd voorgeslagen, of de Lords de Committée in eene Vergadering van 't Huis zouden veranderen, om het bovengenoemde Requeft alzo te kunnen aannemen, maar dien voorslag verwierp men zonder eenige omvraag. Toen ontstond 'er een debat, aangaande het gedrag der Hoofden van de Collegien, en van den Major der Stad *Oxfort*, mitsgaders van den Major, commandeerende daar binnen het Regiment van Stern, omtrent hunne Justificatien, als mede ten opzigte van het besluit der Committée van den Raad over deze zaak, welk besluit hier op uit kwam: *dat de be-eedigde verklaringen en andere Papieren, rakende het laatste oproer te* Oxfort, *aan de Committée van den geheimen Raad overgegeven, voor hare Lordschappen voldoenende waren, om daar op de volgende Rezolutie te gronden; te weten, dat de hoofden der Collegien, en den Major van de Stad, in hunnen pligt nalatig waren geweest, door het niet maken van openbare vreugde bedryven, op de Geboortendag des Prinse van* Wallis; *dat eenige Studenten en Officieren, zamen gekomen om dien dag te vieren, door het grauw waren aangevallen, uitslaande de Glazen van 't Huis in 't welke zy zig vrolyk maakten,*

en

en dat dit de oorzaak van 't laatste oproer, en van de ongeregeltheden, zo wel der Zoldaten als der Ingezetenen, binnen de Stad Oxfort *was geweest; invoegen men den Major van het Guarnizoen houdent Regiment, omtrent het gene hy, agtervolgens de be-ëedigde verklaring, gedaan had, most regtvaardigen.* Men bragt daar op in omvrage, of dit besluit der Committée van den Raad doorgaan zoude, en viel de Rezolutie met 65. tegens 33. stemmen van ja; zo dat, zonder nader verdeeling, goedgevonden wierd, *dat het drukken en uitgeven van de verklaringen door den Major, terwyl deze zaak onder de overweging van den Raad hing, en voor dat hare Lordschappen deswegens eenig besluit konde nemen, was onordentelyk, onëerbiedig jegens zyn Koninglyke Hoogheit den Prins van* Wallis, *en van een oproerig gevolg.* Toen ging den Opper-Kantzelier weder in zyn Stoel zitten; wyders van het eerstgemelde besluit der Committée in 't Hoogerhuis verslag gedaan zynde, zo wierd 't zelve door de Lords, met meerderheit van stemmen goedgekeurt, gelyk ook daar na, zonder eenige verdeeling, de tweede Rezolutie; ordonneerende hare Lordschappen, op den voorslag des Hertogs van Kingston, daar en boven, dat de schriftelyke bewyzen en andere papieren, rakende het meergemelde oproer te *Oxfort*, beneffens de genomen Rezolutien dienaangaande van 't Hoogerhuis, gedrukt zoude werden. 1717. *April.*

Den 17. maakte den Heer Secretaris van Staat Stanhope aan 't Lagerhuis bekent, dat den Koning, op hun Adres van den 14. dezer Maand, bevolen had, om de daar in verzogte Papieren aan 't Huis voor te leggen; dat hy door zyn Majesteit ook was belast, om aan 't zelve, op hun verzoek van den 15. mede ter hand te stellen een Copie van het Tractaat, in dato 16. January 1700. met *Zweden* gesloten. Men las den titul van dat tractaat, en liet het op de tafel leggen, om door de Leden te kunnen werden nagezien.

Den 19. wierd in 't Lagerhuis voor de tweedemaal gelezen de Bil, om den tyd te verlengen, tot het doen registreeren der namen en vaste goederen van de Roomschgezinde in dit Koningryk, en men stelde ze aan een groote Committée, om daar over den 22. raad te plegen. Daar na overwoog men in een Committée van 't gantsche Huis de boodschap des Konings, en deszelfs verzoek van een onderstand tegens *Zweden* &c. Hier over ontstond een groot debat, door Mr. Schippen begonnen, en 't welk ruim vyf uuren bleef

1717. April. bleef duuren. De Leden, die tegens het geven van een onderstand aan den Koning zig lieten hooren, waren de Lords Guernsey, Mr. Bromley, Mr. Ward, Mr. Hungerfort, Mr. Schippen, Mr. Freeman, Mr. Hutchenson, den gewezen Spreeker Mr. Smith, en Mr. Gould; zeggende, *dat zulks geen Parlementair gebruik was, ten zy men alvorens wist tot wat einde deze Subzidie zoude werden toegestaan; byzonderlyk, dat men eerst moest weten, wat nieuwe Alliantien, en met wie men dezelve wilde maken; dat men derhalven by Adres den Koning most afvragen, welke Tractaten en Alliantien hy dienstig vond, en hem verzoeken, daar van kennis aan't Huis te willen geven; als wanneer men in de naastvolgende Zitting wel een onderstand, om die Tractaten of Alliantien te mainteneeren, zoude konnen toestaan.* De Thorys ontzagen zig niet, om by deze scherpe taal nog te voegen, *dat de* Engelsche *Natie geen verschil had met* Zweden; *dat, indien de Koning, in qualiteit als Keurvorst van* Hanover, *met* Zweden *verschil mogt hebben, zyn Majesteit, om deszelfs regt voor te staan, alsdan de onkosten zelf most dragen, agtervolgens de Parlementaire Acte van Successie, by dewelke hy tot de Kroon van* Groot-Brittannien *wierd geroepen, medebrengende wel uitdrukkelyk, dat, ingevalle eenige oneenigheden kwame op te ryzen over zyn Majesteits Heerschappyen in* Duitschland, *de* Groot-Brittannische *Natie niet verpligt zoud zyn, om deel daar aan te nemen, of zelf geen de minste kosten, 't zy direct of indirect, deswegens te dragen; wyders dat men niet behoefde te vreezen voor den* Zweed, *nadien 'er thans een Leger van* 32000. *man in* Groot-Brittannien *op de been, en een brave Oorlogsvloot reeds in Zee was.* De Leden, welke voor het toestaan van een onderstand spraken, waren den Heer Walpole, den Secretaris van Staat Stanhope, Mr. Aislaby, den Lord Molesworth, Mr. Mordant, Mr. Pultney, den Ridder Gilbert Heathcot, den Ridder Fisher, Tench, den Procureur en Solliciteur Generaal, Mr. Craggs, en Mr Carsweil; vertoonende onder anderen, *dat 'er wel Penningen waren toegestaan aan* Duitsche *Prinsen, toen de berugte marsch na* Hochstet *geschiede; dat het tegenwoordig gewricht van zaken eene geheimhouding vereischte; dat* Zweden, *na alle gedagten, onder de hand geholpen en bygesprongen wierd, nadien het dat Ryk aan geen geld scheen te ontbreeken, om deszelfs ondernemingen voort te zetten; dat het huuren of overnemen van Troupen buiten 's Lands, om tegens* Zweden *te ageeren, minst kostbaar voor de Natie zoud zyn; dat men alleen beoogde, om zyn* Zweedze

Ma-

Majesteit nog dit Jaar tot eene Vrede te noodzaken, en alle vreeze van die kant, voor het toekomende af te snyden; dat dit wel de gereedste en bekwaamste middelen waren, om het Leger, 't welk men thans op de been moest houden, te reduceeren, en ook om de Schulden van de Natie te verminderen; ja dat de zomme, die tot dit alles vereischte, nauwlyks 300000 *ponden Sterlings beliep; datmen op die wyze een diverzie aan* Zweden *maken, den kryg in* Groot-Brittanniens *ingewanden voorkomen, en dezelve naar Elders heen brengen zoude.* Mr. Mordant, in een boertige redeneering, die de meeste leden van 't huys deed lagchen, voegde daar by, *dat men thans zeer gekwelt was met driederhande soort van menschen, te weten, dolle, gekken of simpele, en schelmen; dat men de dolle aanstonds behoorde te ketenen, dog dat de gekken, alschoon men haar in een mortier stampte, egter nooit wyzer zoude worden; en belangende de schelmen, (meenende de Rebellen) dat de groote goedertierenheyt, door den Koning aan hun bewezen, geen vrugt altoos by iemand onder dezelve, behalven omtrent eenige zyner bloedverwanten, had gedaan.* Eyndelyk in omvrage gebragt zynde, of men een onderstand diende toe te staan, zo wierd met meerderheyt van stemmen ja geoordeelt; en van welk besluyt der committee Mr. Farrer den 20. aan 't Lagerhuys verslag deed, die 't zelve mede, na een langduurig debat, goetkeurde. 1717. April.

Den 21. kwam den Deurwaarder van de zwarte Roede, wegens den Koning, aan 't Lagerhuis boodschappen, dat zyn Majesteit hun beval aanstonds in 't Hoogerhuis te verschynen; gelyk dan ook geschiede, gevende het Koninglyk consent op de Landtax Bil, en op de Bil tot verlenging van tyd, om een scheeps dok te *Leverpole* te maken.

Den 22. ordineerde het Lagerhuis, dat den Spreeker circulaire brieven zoude schryven aan de Sherifs en Opzienders van verscheide *Groot-Brittannische* Provintien, bevelende de Leden van het Huis tegens den 13. May te verschynen, of dat men met de uitterste strengheit wilde procedeeren tegens de zodanige, die men deswegens nalatig bevond.

Den 23. trad het Lagerhuis in een groote Committée, over het bewilligen der onderstand penningen aan den Koning, om zyn Majesteit in staat te stellen tot het aangaan van Alliantien tegens *Zweden.* Den Heer Secretaris van Staat Stanhope zeide, dat men 250000 ponden Sterlings behoorde toe te staan, tot het maken der

 nodige

1717. April. nodige Alliantien met de Koningen van *Deenmarken* en van *Pruisschen*; maar hier tegens sprak den Lord Finch, ondersteunt van meer andere Leden, dat de Natie reeds zeer diep in schulden stak, en dat men die niet meer behoorde te bezwaren. De Heer Walpole uitte zig weinig; dus veele Leden, zo Whigs als Thorys, ziende met tegenspreken niets te zullen winnen, na buiten gingen; invoegen, zonder divizie of omvrage, het besluit viel, om de zomme van 250000 ponden Sterlings aan den Koning te geven, en dat men den volgenden dag, van deze door de Committée genomen rezolutie, aan 't Huis rapport doen, en dan die zaak by rezumptie hervatten zoude. Hier zal men de handelingen van het *Groot-Brittannisch* Parlement, voor deze maand, afbreeken, en tot andere merkwaardige zaken overgaan.

Het Hof van *Vrankryk*, hare verbintenisse in 't onlangs gesloten Tractaat, om uit hare Staten den bewusten Pretendent te doen verhuizen, nagekomen, en deswegens al in de maand February, door een expresse, aan 't *Groot-Brittannisch* Hof kennis gegeven hebbende, zo kreeg men zedert omstandige berigten uit *Italien*, nopende de Reize van gemelden Pretendent; te weten, hoe den zelven, na dat hy 's morgens te *Avignon* de Misse gehoort, en de Complimenten van den Adel ontfangen had, den 6. February van daar in een Karos met zes Paarden bespannen, alleen vergezelt van den Vicelegaat en vyf a zes Heeren zyner gevolg, was vertrokken; hebbende den Hertog van Ormont en de meeste *Engelsche* Grooten alvorens afscheid van hem genomen, zig naar *Genua* getransporteert, en sommige de reize verder te water naar *Livorno* aangenomen. Des middags spysde den Pretendent te *Chavilli* in 't Klooster der Celestinen, nam zyn nagtrust te *Orange*, en kwam den 7. te *Voreppe*, twee mylen van *Granoble*, daar hy, om het slegte weer, eenige dagen most vertoeven. Hier kwam den Marquis de Chavallac, uit de naam des Konings van *Sicilien*, hem complimenteeren, en verzoeken, dat hy een keer naar *Turin* geliefde te doen, om den weg door die Hofstad te nemen; houdende hem wyders, gedurende zyn verblyf te *Voreppe*, met zo veel divertissementen als tyd en plaats toeliet, gezelschap. Dit verzoek toestaande, zo verscheen hy den 14. te *Montmillian*, den 17. te *Maurienne*, trok den 19. door *Medane*, den 20. door *Lanebourg*, en kwam den 21. te *Zuza*. Den 22. het gebergte ge-

passeert, en den 23. te *Rivoli* aangeland zynde, zo wierd den volgenden dag de reize voortgezet tot binnen *Turin*. Hier genoot hy, onder den tytel van Marquis de Chavallac, de eer, om met hare Majesteiten van *Sicilien*, en in 't particulier met Madame Reale te spreken; dog deze Vizite duurde niet lang, wyl hy den 25. naar *Moncalier*, en den 26. door *Asti*, naar *Aleßandria delle Puglia* voort reisde. 1717. April.

Midlerwyle waren den 9. Maart de afgezondene Heeren, onder welke de eerste was Don Carlo Albani, uit *Romen* te *Bologne* gearriveert, om, uit de naam des Paus, op de grenzen van den Kerkelyken Bodem te ontfangen den zo zeer beruchten Ridder van St. Joris; die zyne Reize vast voortzette, en, na het passeeren der Steden *Piacenza*, *Parma*, *Reggio*, en *Modena*, den 13. Maart te *Bologne* aankwam. In alle de voormelde plaatzen was hy treffelyk ontfangen en getracteert, maar wel byzonderlyk munte uit de beleefthe-den, hem door 't Huis *d'Este* bewezen; want den 10. te *Modena* komende, zo ging hy naar den Hertog, die, nevens de Prinsen zyne Zonen, hem beneden aan de trappen van 't Paleis ontfing; wyders, de Vizites by de Princessen mede afgelegt hebbende, bragt men hem naar 't Paleis, waar in den Koning van *Deenmarken*, toen hy voor weinig Jaren deze Landen bezogt, logeerde. Hier kwam den Hertog, wederom verzelt van de Prinsen zyne Zonen, dezen St. Joris Ridder andermaal verwellekomen, en met hem de avond maaltyd houden; doende, wanneer hy den 11. 's morgens vertrekken, en afscheid nemen wilde, in de zo genaamde Spiegel kamer zeer stil de tafel dekken, dezelve met keurlyke spyze stoffeeren, waar mede hy den St. Joris Ridder verraste; die zig, na gedane maaltyd, in een Koets van den Hertog naar *Bologne* begaf, en te *Castel franco* ontmoet wierd door Don Carlo Albani, nevens vier Gedeputeerden uit de regeering van *Bologne*, en zes koetzen, onder geleide van een Compagnie ligte paarden, welke hem binnen gemelde Stad *Bologne* bragten. Ziet hier de aanspraak, waar mede Don Carlo Albani den Pretendent, op zyn verschyning te *Castel franco*, ontfing.

HOewel uwe Majesteit, alleen van zyn heltdadige gematigheit ondersteunt, in de Landen van den Kerklyken Staat onder een onbekende naam heeft willen komen, om geen opentlyke plegtigheden te ontmoeten, welke men aan de verhevenheit van uwen staat, en het geen uwe Majesteit aan de Ka-

1717. April. tholyke Kerk verdient heeft, schuldig is; en nademaal zyn H. zig niet heeft konnen vergenoegen, met aan U zyne Vaderlyke goedwilligheit te betuigen in dit zyn Pausselyk Brevet, zo heeft my dezelve de eere gedaan van dat over te brengen. Ik hebbe bevel, om by de goedertierné uitdrukzelen, daar in begrepen, Uwe Majesteit nog aan te bieden zodanigen Stad of Plaats in dezen Staat, die dezelve het meeste tot zyn Koninglyk verblyf mogt behagen; verzekerende wyders Uwe Majesteit, van de byzondere zorge, die zyn H. heeft, om Uwe Majesteit alle bedenkelyk genoegen te laten ontmoeten. By deze gelegentheit my aangeboden, om my voor Uwe Majesteit te vernederen, zo verzoeke ik van deszelfs grote edelmoedigheit, zyne hooge beschuttinge voor my en myn Huis, zo zeer aan deszelfs glorieuse naam verpligt; hierom smeeke ik Uwe Majesteit, met zo veel nedrigheit, dat my tegenwoordig niets meer overig is, als de begeerte, om het op een anderen tyd verder te betuigen.

Binnen deze Stad *Bologne* had den Ridder van St. Joris zyn verblyf in het Huis van *Belloni* genomen, 't welk, zo van buiten als van binnen, met Waskaarssen geillumineert was. Hy wiert verwellekomt door veele Lands edelen, mitsgaders de Vizitie gegeven van den Legaat, en van den Aardsbisschop, in hunne plegtgewaden. Den 14. zynde Zondag, hield hy zig in huis, voorgevende dat hy veel had te schryven, dog over de maaltyd kwamen hem opwagten Don Carlo Albani en de vier Pausselyke Kamerheeren. Den 15. zette hy de reize voort tot aan *Imola*, wende van daar zyne route naar de *Adriatische* Zee, en kwam den 21. te *Pezaro*, een voorname plaats aan de gemelde Zee gelegen. Zommige van deszelfs gevolg, den weg over *Florencen* nemende, vonden aan dat Hof een geringe ontmoeting, wyl niemand zo gelukkig was, van gehoor by den Groot Hertog te mogen verwerven. Den Ridder van St. Joris, op zyn verschyning te *Pezaro*, spyzigde dien avond in 't publyk, zittende aan Tafel met den Hertog van Ormont en de meeste *Engelsche* Grooten, zonder dat men obzerveerde eenige rang of waardigheit. Gedurende zyn verblyf alhier, zagmen hem, door Don Carlo Albani en meer andere *Italiaansche* Grooten, allerlei zoorten van verversingen aanbieden, en wierd den H. Vader deswegens aanstonds kennisse toegezonden, die daarop een keurig zinlyk Servies, van allerley Tafel Lynwaat, aan den Pretendent liet brengen.

Het *Groot-Brittannisch* Hof, nu voor eerst gerust schynende omtrent de zaak van den Pretendent, zo was het egter zodanig niet gelegen ten

tenopzigte des Konings van *Zweden*, wyl deszelfs dreigementen geen kleine ombragie in dit Ryk veroorzaakte. Het ontdekte heiloos voornemen der *Zweedsche* Ministers, aangespannen met eenige kwaadaardige woelgeesten in *Engeland*, gaf aan den Koning gelegentheit, om zyn Ryk, zo door het op de been houden van een aanzienlyke Landmagt, als door het uitrusten eener scheepsvloot, in staat te brengen, tot afweering dezer booze aanslagen; dus, om door 't geheele Land op hoede te zyn, was al in 't begin van Maart ordre gegeven, om vier byzondere Campementen te formeeren, namentlyk, een te *Blakhead*, een in 't Wester gedeelte van *Engeland*, een by *Durham* en *Newcastle*, en een omtrent *Sterling* in *Schotland*. De gereguleerde troupen, zo voetvolk als Ruitery, wierden geschat op 31530. en die in *Ierland* op 14000. man; dog zedert maakte men daar omtrent eenige verandering, verdeelende het gros, by forme van cantonnementen, langs de Zeekusten, en schikkende dezelve zodanig, dat in den tyd van 24. uuren 20000. man by een konde rukken. Het Land op deze wyze genoegzaam gedekt zynde, zo zagmen ook met geen minder yver de equipagie ter Zee bezorgen; werdende op Koninglyk bevel een groot getal schepen toegetakelt, en het gezag daar over aan den Admiraal Bing gegeven. Door yver van dezen Zeevoogd, en de pressante ordres van 't Hof, geraakte die Vloot tot zo verre in staat, datze den 5. April zeilree lag; bestaande uit 24. Schepen van 80, 70, 60, 50, 40, 30 en 20 stukken Kanon, beneffens vier Branders en een Hospitaal Schip; hebbende (zo men verzekerde) ordre, om met de *Deensche* Zeemagt te conjungeeren, en alzo gezamenderhand de *Zweedze* Vloot, by aldien dezelve in den Oceaan mogt verschynen, op te zoeken en slag te leveren. Ook had den Koning, om te verhinderen dat de *Zweden* zodanige Goederen en Koopmanschappen, welke zy in hun Land benoodigden, uit *Groot-Brittannien* kwame te trekken, al den 15. Maart een Proclamatie doen afkondigen, verbiedende geheelyk eenige trafyke met de *Zweedze* Onderdanen te dryven. 1717. *April.*

Den *Zweedzen* Gezant Grave van Gyllenberg, zedert de ontdekking der (a) bewuste brieven, te *Londen* in arrest gehouden, wierd den 24. Maart op Koninglyke ordre aangezegt, dat hy zig gereed most maken, om naar 't Kasteel van *Plymouth* gebragt te werden, en aldaar bewaart te blyven, zynde aan hem tot onderhoud toegelegt hondert ponden Sterlings ter maand, en reeds 300. ponden aan den Kastelein

(a) ziet pag. 117.

1717. April. den Hertog van Bolton tot Lord Luitenant Generaal, of Onderkoning van *Ierland*, in plaats van den Lord Townshend, had aangestelt. Den 27. Maart leide den Hertog van Devonshire zyn Prezidents ampt van den geheimen Raad mede ter neer, hebbende 's avonds te voren een tyd lang gesproken met den Koning, die hem te bewegen tragte, deszelfs dienst nog langer te blyven waarnemen, dog te vergeefs. Zo gemakkelyk ging het niet toe met den Heer Aislaby Thezaurier van de Admiraliteit; want als den Koning hem vraagde, *wiens belangen hy meer toegedaan was, of die van zyne Majesteit, of die van den Lord Townshend*? zo antwoorde hy, *de belangen zyner Majesteit*; en waar op den Koning ordonneerde, om hem in zyne bedieningen te laten continueeren.

Deze verandering strekte zig mede uit over eenige Krygshoofden, namentlyk de Generaals Earl en Lumlei; welke beide ordre kregen om zig van hunne Regimenten te ontdoen. Ook veranderde men zommige Gouvernementen van voorname Plaatzen, vullende dezelve met Perzonen, die het Hof aangenaam waren; invoegen de Fondzen, geduurende en onder dezen ommekeer, meer rezen als te voren, hoewel de Thorys het tegendeel, en veel nut, ten opzigte van hare Factie, hadden verwagt. De boeken en geschriften, nu en dan nog voor en tegens de prezente Regeering uitkomende, waren zeer veel; zynde daar onder wel waardig te melden een zeker Tractaat, reflecteerende op de noodzakelykheit der verbetering en zuivering van de Universiteiten; voerende tot opschrift: *Redenen voor een Koninglyke vizitatie, veroorzaakt door den grooten afval der Geestelykheit van de Regeering; en aantoonende de volstrekte noodzakelykheit om de Universiteiten te zuiveren, en de tucht in de Kerk te herstellen.* Den Autheur van dit Tractaat legt tot een grondslag, waar op hy zyn vertoog wil bouwen, eerstelyk, *dat de Kerk van* Engeland *noit kan werden herstelt tot haren eersten luister, en tot die eerbiedigheit onder de Protestantsche Kerken, welke dezelve eens gehad heeft, ten zy de weergalooze boosheit van een zoort van menschen, die vermomt onder hen zyn, en het geestelyk gewaad dragen, uitgejaagt, en hare Leeken gereformeert werden*; ten tweeden, *dat de grootste oorzaak van de ongemaniertheit en het schandelyk leven van die heuozen, zig noemende heden ten dage Leden van de Geestelykheit, de tegenwoordige ontaarde Staat der Universiteiten is, daar zy zyn opgevoet, en de beginzelen van ligtvaardige godloosheit, in plaats van godvrugtigheit en geleerdheit*,

heit, indrinken; en ten derden, *dat, tot bewaring der geestelykheit in eenen hervormden staat, na dat de Universiteiten en Bisdommen dus gezuivert zullen zyn, het volstrektelyk nodig was, om de Administratie der Kerkelyke Justitie te reguleeren, en de tucht in de Kerk te herstellen.* Den Schryver, dit alles in 't breede uitgehaalt hebbende, laat zig eindelyk aldus hooren. *Wanneer een volslage schurk, in het gewaad van een Predikant, den eed doet aan de Regeering, den Pretendent afsweert, en nu bezig is den* Koning *van* Zweden *te nodigen, om* Groot-Brittannien *te overvallen, denkende op die wyze zyn eigen Vaderland tot een Stoel des Oorlogs te maken, en in een Zee van bloed te dompelen; ja die zyn woord heeft gegeven, om Koning* GEORGE *getrouw te zullen aankleven, maar ondertusschen snoode Rebellie onder 't volk stookt, zal men zulken schelm nog als een Lid van de Geestelykheit aanmerken? God verhoede dat.* Voorts zegt hy tot besluit, *de Vyanden van God en van den* Koning GEORGE *zyn ondeelbaar; indien gy den een verjaagt, doet gy het ook den ander. De ongebondene en ligtvaardige zyn de ongetrouwe en muitzieke; welke verjaagt werdende, dan zullen de nesten en kotten van onreine geboortens der Universiteiten geheel schoon gemaakt wezen, enz.* 1717. April.

De Kooplieden in dit Ryk lieten niet na te klagen, over hare geleden schade ter Zee, door de kaperyen en kwade handelingen der *Zweden*; van welke schade men onlangs een rekening te voorschyn bragt, door den Heer Jakzon *Groot-Brittannischen* Rezident te *Stokholm* overgegeven; waar uit bleek, dat de verliezen der *Engelschen*, onder de vorige Regeering 69024, en zedert de komst van zyn tegenwoordige *Zweedze* Majesteit tot de Kroon 45698, en dus te zamen wel 114722 ponden Sterlings kwame te beloopen. Den gemelden Heer Jakson had deswegens van 't *Zweedze* Hof verscheide malen vergoeding gevordert, dog vrugteloos en zonder eenig gevolg.

Onder het Artykel van *Groot-Brittannien*, (*a*) voorwaards, hebben wy aan den Lezer vertoont de onderschepte gewisselde Brieven der *Zweedze* Ministers, rezideerende aan verscheide Hoven; maar ziet hier nu ook de uit het Hoogduitsch vertaalde afschriften en uittrekzels van de zodanige, welke men onlangs had gevonden in een *Zweeds* Galjoot, door storm op de Kust van *Noorwegen* gestrant; welkers origineele te *Coppenhagen* berustende, en aldaar op bevel des Konings van *Deenmarken* gedrukt waren; zynde zommige dezer brieven van

(a) ziet pag. 117.

1717. April. zulken slegten styl, en geringen inhoud, datze voor een verstandig man niet waardig zyn om gelezen te werden.

Brief des Grave van der Natt, aan den Baron Gortz; gedateert Lunden *den* $\frac{15}{26}$ *November* 1716.

DE nevensgaande Copye des Briefs van den Heer Feiff, zal u wydlopiger de wil van den Koning bekend maken; ik heb niet durven wagen, om UE. het Origineel te zenden, uit vrees, dat het zelve onder weg mogt verloren werden. In gevalle gy het geld uit *Vrankryk* al ontfangen hebt, zo twyfel ik niet of UE. zal deze bevelen wel uitvoeren, dog by aldien gy daar toe niet kont geraken, zo wilde ik egter gaarn uwe meening weten, op dat deze twee Heeren hunne betaling mogen bekomen. Het beste voor tegenwoordig was wel, dat men hen liet weten, dat zy het geld ontfangen konden, als zy het zelve in Wisselbrieven, die de gespecificeerde somme niet overtreffen, trekken wilden. Ik zoude dan niet in gebreke blyven, om die te honoreren, indien ik ondertusschen advys van dezelve ontfang. De Heer Baron Muller wenscht zeer, dat de vreemde Ministers hunne betaling voor dit Jaar mogten hebben. Ik kan hier in niets uitregte, alzo ik nog van hunne wil, nog van het geen dat daar op betaalt is, eenige kondschap heb. Het beste was, dat aan hen het geld uit *Vrankryk* konde overgemaakt werden, en dat men hen dan zo wel voor het tegenwoordige, als voor het toekomende Jaar konde betalen. Het zoude my ten hoogsten lief zyn, indien UE. de goedheit geliefde te hebben, van my ten opzigte van dit point eenig narigt mede te deelen. De Koning heeft de Heer Hopken en my veel langer op gehouden, als wy in het begin gedagt hadden. De Overzieningen en de menigvuldige veranderingen in de Expeditien gemaakt, zyn oorzaak, dat wy ons vertrek zo lang hebben moeten uitstellen. De wyze, om in het toekomende Jaar de Contributien in te vorderen, en de Ordinantie van de Licenten, is eindelyk vastgestelt, hoewel de Koning, ten opzigte van het laatste, in 't geheel onze gevoelens niet gevolgt heeft. Men is tegenwoordig bedagt, om den Staat voor het toekomende jaar op te maken, waar aan werkelyk gearbeit werd, en ik hoop dat die binnen weinig dagen mede in behoorlyke form zyn zal. Als die zal zyn vastgestelt, zullen wy ons aanstonds naar *Gottenburg* begeven, om aldaar het Magazyn in order te brengen, en van daar naar *Stokholm*. Wy zullen niet nalaten, om UE. uit *Gottenburg* een nauwkeurig berigt te zenden, van alles dat aldaar zal voorvallen. Ik hoop, dat als uwe Negotiatie zyne gewenschte uitslag heeft, en een gedeelte van de millioen guldens uit *Vrankryk* in dit Koningryk zal gekomen zyn, dat de zaak in het toekomende jaar ligt gaande te houden zal zyn. Maar, myn Heer, wat zal dit alles helpen, indien de Koning ondertusschen niet genegen is, van daar van een einde te maken, waar toe ik als nog geen kans zie, indien zulks niet door UE. geschied. Gy zyt bewust, welk credit alle de genen hebben, die by den Koning zyn, en dat men

men alzo om die reden niet te verwagten heeft. Derhalven recommandeer ik uw ten hoogsten, dat gy de zaken zodanig gelieft aan te leggen, op dat gy uw hoe eerder hoe liever in 't Voorjaar by den Koning moogt bevinden. Ik ben zeer ongerust, om dat uwe Gedeputeerdens nog niet aangekomen zyn. Ik houd my op zo lang ik kan, om een ieder te vreden te stellen, dog by aldien ik voor het begin van de Winter geen secours van geld bekom, zo is het onmogelyk, dat het noodzakelyke kan by de hand genomen werden, alzo de uitgiften zeer groot zyn, en voornamentlyk in de eerste drie Maanden van het Jaar. Ik vleye my als nog, dat deze Luiden reets op weg zullen zyn, en dat een contrarie wind tot nog toe hunne aankomst verhindert heeft. Ik zal by myne te rugkomst den Hertog zeer verheugen, alzo ik zodanige maatregels by den Koning neem, dat deze zaak by hem geen zwarigheit meer zal vinden, zo haast ik maar de quitantie, door den Hertog ondertekent, zal ontfangen hebben. Hoewel ik alle brieven, die U E. heeft nodig geoordeelt, om my over te zenden, en aan de regeerende Hertog over te leveren, ontfangen heb, zo zal ik egter deze zaak ophouden, tot dat Hagen zal aangekomen zyn, om dat men dan nog mogelyk goedvinden zal, om eenige verandering daar in te maken. Ik verzoek, dat gy de goetheit gelieft te hebben, en my uw genomen besluit mede te deelen, ten opzigte van uwe te rugkomst, alzo ze ten hoogsten verlangen, om van alles een gelukkig einde te zien; U E. kan zig ondertusschen zeker verlaten, op het geen ik de eer gehad heb, tot u te zeggen, en komt maar zo haast, als gy immers kont. Ik zal boven allen daar over ten hoogsten verheugt zyn, en weest verzekert, dat my niets dan het Gemeene best beweegt, in zulks te wenschen. In welkers verwagting ik met alle onveranderlyke verpligting blyve, enz.

1717. *April.*

Brief des Grave van der Natt, aan de Baron Gortz; gedateert te Lunden *den 22. November 1716.*

Myn Heer,

DEze weinige regelen dienen alleen om UE. te onderrigten, dat wy zedert den 22. October, Nieuwe Styl, niets van u gezien hebben. De Koning schynt daar over zeer ongeduldig te zyn, en is bekommert, dat aan uw Gedeputeerde een ongeluk is overgekomen, alzo gy in uwe laatste Brief belooft hebt, dat dezelve onfeilbaar in de volgende week zouden vertrekken. Hoe ongeduldig ook de Koning hier over zyn kan, zo vind ik my ook ten uiterste verlegen; hoewel ik dit gevaarlyk spel tot nog toe met een goed uiterlyk gelaat heb gaande gehouden. By aldien deze Luiden voor de Winter niet opdagen, zo weet ik niet, hoe ik myn hooft langer zal heel houden, alzo ik alles gedaan heb, wat my menschelyker wyze mogelyk geweest is te doen. Ik wil van dit point niet meer zeggen, alzo ik verzekert ben, dat gy zelfs zult erkennen, dat deze zaak niet langer te onderschragen is, indien de versterking

1717. April. niet zonder uitstel aankomt. Ik zal alleen daar by voegen, dat ik de onkosten zo wel heb weten te myden, dat, niet tegenstaande men reets een groote meenigte, die geheel onnodig zyn, gemaakt heeft, ik egter hoop heb, van met het Fonds, in dit jaar genegotieerd, de gedaane onkosten van het tegenwoordige jaar te zullen konnen betalen, alzo dat de vier Millioenen Daalders, zilvere Munt, en een Millioen subsidie-geld uit *Vrankryk*, tot de onkosten van het toekomende jaar zullen konnen besteed werden.

Het heeft my veel moeite gekost, de Koning te bewegen, om de Regimenten, zoo wel Ruitery als Voetvolk, te laten cantonneren, op dat die aan het gemeen niet tot last zyn mogten. Dezelve hebben ten laasten alle zulks gedaan, uitgezondert het Regiment Ruiters van Ostrogothen, en het Corps dat nog hier is, als ook eenige Regimenten Infantery na de zyde van *Noorwegen*, alwaar alle de Grenzen, van de kant van de *Zwynzond*, zeer wel versterkt zyn. Ik heb egter nog hoop, dat de beide eerste Regimenten, ingevolge de beloften des Konings, mogelyk ook wel derwaarts zullen gezonden werden. De Koning heeft een nieuwe Lyfwagt van 400. Paarden uit het Corps van het Ooster Gothis Regiment, en de twee van Schoonen opgeregt; indien ik hier niet geweest was, zoude het daar mede als na ouder gewoonte toegegaan zyn; dog tegenwoordig komt het my voor, dat de Balans nog redelyker wyze daar in is in agt genomen, komende het geheele Corps met 36 Trawanten, en alle de Officiers, niet veel meer dan 110000. Daalders zilvere munt jaarlyks te kosten. De Koning heeft ingevolge myne meening goedgevonden, om deze Ruiters met hare geheele Monteering weder onder de Regimenten, uit welke zy genomen waren, te steeken. Ik hoop ook, dat dit op zodanige spaarzame wys geschieden zal, dat de onkosten maar middelmatig zyn zullen. Een ieder is van gevoelen, dat de Koning voor heeft, om nog deze Winter een aanslag uit te voeren. Ik laat zulks daar blyven, en zal my daar omtrent niet zeer bekommeren: maar U Lieden kan verzekert zyn, dat men bezwaarlyk daar in een uitslag zal zien, indien U E. den Koning tot dien einde niet kond beweegen. Alzo aan UE alles beter dan aan my bekend is, zal ik verders daar van niets zeggen; dog, ingevalle gy een gelukkig einde wenscht te zien van het geen gy aangenomen hebt, om in dit Ryk uit te voeren, dat het eenigste middel, om daar toe te geraken, dit is, dat gy, zo haast als immers mogelyk zy, by den Koning maakt te zyn. Myn bezonder vergenoegen daar over ter zyde stellende, zo weest verzekert, myn Heer, als dat ik vast vertrouw, dat dit het eenigste middel is, om de Koning wel te dienen, en te gelyk zyne reputatie op de hoogste trap te verheffen. Gy kond ook verzekert zyn, dat gy zeer wel by den Koning gezien bent. Ik heb niets in de zaak verzuimt, alles gaat nog wel; en alzo U E. van *Gottenburg* (werwaarts ik my in weinig dagen begeven zal) een omstandig en wydloopig berigt, van al het geen hier is voorgevallen, bekomen zal, zal ik alles tot die tyd toe uitstellen. Ik zal alleen herhalen, dat de Fonds, om de vier Millioenen zilvere munt weder te betalen, wel zoude konnen uitgevonden, en van de Koning goedgekeurt werden. De hoeden, die gy aan den Koning gezonden hebt, zyn aan hem

hem zeer aangenaam geweest; gy zult wel doen, met nog een dozyn van de zelve aan hem te zenden, dog alle met goude galonnen, en die wat breeder Rand dan de vorige hebben. Zend ook nog drie of vier breede Hoedbanden, die omtrent een vinger breed zyn en een gesp daar nevens. Ik leef altoos in hoop, van uw aangenaam schryven met den eersten te zullen ontfangen. Gy zult ook eenige van de mynen te verwagten hebben, zoo haast ik in *Gottenburg* zal aangekomen zyn. Voor het overige zeg ik alleen, dat ik in 't geheel meer dan iemand de uwe blyve, enz. 1717. *April.*

Brief des Grave vander Natt, aan den Baron Gortz, gedateert te Lunden *den* 10 *December* 1716.

Myn Heer,

IK moet uw met vermaak berigten, dat Hagen te *Gottenburg* is aangekomen: tot nog toe heb ik geen tyding van u, myn Heer, bekomen, en boven dien manqueren my ook uwe brieven. Ik twyfel niet, of de Gedeputeerden, wegens de bewuste Negotiatie, zullen zig in het gezelschap van dezelve bevinden, het welk my des te aangenamer zyn zoude, om dat veele van de genen, die tot nu toe met al hun vermogen getragt hebben den Koning te overreden, dat deze voorgewende onderhandeling niet dan een Chimere en louter verdigtzel was, daar door tot andere gedagten zouden gebragt werden. Ondertusschen kan ik u egter verzekeren, dat alle deze discoursen tot nog toe by den Koning van geen vrugt geweest zyn, alzo gy zo zeer in zyne genade staat, als iemant anders niet doen kan. Ik heb van de Heer Kocher uwe meening ten opzigte van uwe te rugkomst verstaan, die U E. in zyne particuliere Brieven aan hem hebt gelieven mede te deelen. Wy beide verheugen ons daar over ten allerhoogsten, en dat eenig en alleen daarom, op dat de Koning by uwe aankomst mogt gepersuadeert werden, om het geen te besluiten, wat voor hem dienstig is, gelyk ik my genoegzaam verzekert houde, dat U E. geene ontwerpen op zig zal nemen, indien gy die niet bekwaam oordeeld te zyn, om het een of ander tot welvaard van den Koning uit te werken; en ik ben ook overtuigt, dat uwe tegenwoordigheit alleen den Koning daar toe bewegen zal. God geve, dat gy u haast in zodanige toestand moogt bevinden, en dat wy alle het vermaak en de vreugde hebben, om uw gezond en in zekerheit weder in dit Land te zien; voor het overige staat al het andere by den Koning zeer wel, waar omtrent gy by myne aankomst te *Gottenburg* een omstandig berigt bekomen zult. Ik hoop, van op het langste binnen agt of tien dagen derwaarts te zullen vertrekken. De oorzaak van deze Brief bestaat in twee Puncten, over welke ik met den Baron Moller ben eens geworden, om die aan uw mede te deelen, alzo wy niets by den Koning hebben konnen uitregten, en ons verzekert houden, dat uwe reprezentatien bekwaam zyn, om den Koning veel williger

 liger

1717. April. liger te maken. Het eerste betreft de koopvaarders van de Onderdanen des Konings, die door onze eigene Kapers gantschelyk buiten staat gesteld zyn, van te konnen in zee gaan, en voornamelyk daar door, om dat wy gebrek aan de allernoodzakelykste zaken hebben: alle de kooplieden hebben by den Koning gesolliciteert, om een paspoort, zo als andere vreemden van ons bekomen, dog zyne Majesteit heeft zulks niet willen toestaan, zeggende, dat zy met alle vereischte Documenten, volgens het reglement van de Kapers, maar konden uitgaan: dit Reglement houd in, dat zy een beëdigt bewys moeten hebben; de *Zweedsche* Onderdanen brengen daar tegens in, dat hunne schepen, indien zy zodanige Documenten hebben, ingevalle dezelve de *Zond* passeeren, of onder Vyands handen vervallen, voor goede prys zoude verklaart worden, alzo zy die voor *Zweedsche* goederen zouden aanzien. De Koning antwoorde daar op, dat het hen zoude vry staan, om een dubbeld bewys met zig te voeren, het welke egter nog niet genoegzaam is, dat het door de Kapers van *Gottenburg* zoude gerespecteert werden, nademaal het Reglement van de Kapers inhoud, dat de geen, by wien een dubbeld bewys zal gevonden werden, een goede prys is; en dat, by aldien de Koning hen dit voorregt al vergunde, zulks by andere Potentaten niet zoude gelden, dewyl het een Regel is, die van alle Mogentheden is aangenomen, dat de gene, die dubbelde Cognossementen by zig voerd, voor een goede prys verklaard werd. De Baron Moller en ik zyn van gevoelen, dat by aldien U E. de goetheit geliefde te hebben, van aan den Koning te kennen te geven, dat de *Hollandsche* Kooplieden aan uw vertoont hadden, dat geen middel meer overig was, om met de *Zweedsche* Kooplieden te konnen negotieren, nademaal zy door hunne eige Kapers daar in belet wierden, en aan zyne Majesteit een Ontwerp te zenden, ingevolge van 't welk het Reglement van de Kapers zoude konnen in zyn geheel blyven, en de Koninglyke Onderdanen egter zeker in de *Noordzee* negotieren, in welke geen een verbode Haven is, dat zulks zoude door gaan. Ik meen, dat ik my over dit point zo wydlopig verklaart heb, dat UE. zo goed zyn zal, om de zaak een weinig te onderzoeken, en den Koning door solide en bekwame middelen te bewegen, dat de *Zweedsche* Onderdanen hunne Koophandel konnen voortzetten, het welk de geheele hoofdzaak is, en zonder welke *Zweden*, door gebrek van noodzakelykheden, in de uiterste nood staat te geraken. De Baron Moller vleid zig, dat, by aldien deze Reprezentatien van uwe zyde kwam, en in de handen van den Koning vallen mogte, hy dezelve voor goed zoude oordeelen en aannemen. Het andere point is, de verdrukking der Onderdanen. Het was zeer goed, indien U E. de goedheit geliefde te hebben, om aan den Koning, als uit uw eigen zelfs, te vertoonen, te weten, hoe dat U E. ter ooren was gekomen, dat de Boeren zodanig kwalyk gehandelt zyn, en byna met voeten getreden wierden, en dat dit veroorzaakt wierd, door de al te grote menigte van Zoldaten, die by dezelve logeerden: en dat UE. ter zelver tyd de middelen aan hem bekend maakte, door welke dit gemakkelyk zoude konnen voorgekomen werden. I. Dat de staande Regimenten, op hunne Rotten en Soldy zoude logeeren. II. Dat men de andere Regimenten, zo veel

veel als mogelyk is, zoude verdeelen, op dat de een of andere Provintie niet alleen den last des Oorlogs zoude dragen; en ten III. dat de Officiers en Soldaten, zo lang als zy Soldy bekomen, voor contant geld zullen moeten teeren. Ik heb een vast vertrouwen, myn Heer, by aldien gy deze Vertooningen met uwe aanmerkingen komt te vergezelschappen, dat zy den Koning niet alleen zullen inboezemen, om deze gevoelens zelfs uit te voeren, maar dat zyne Majesteit daar door ook zal bewogen werden, om anders in zyne eigen landen te leven, als men anderzints in die van de Vyanden gewoon is te doen. Ik vreeze, by aldien de Koning deze zaak in het toekomende niet beter inziet, dat geheel *Zweden* een Woestyne zal werden, en dat wy onze handen in de schoot van onze Vyanden zullen moeten leggen; met alle uitgifte en onkosten, die men maakt, zullen wy ons zelfs den hals affnyden, en ik ben bekommert, dat de arbeid, die men dit Jaar gemaakt heeft, waar by nog komt dat het grootste gedeelte van het koorn, om de menigvuldige reegen, niet heeft konnen ingezamelt werden, tot merkelyke schade aan ons veel groter nadeel zullen toebrengen, als men zig kan inbeelden. Zo als ik voornemens was, om deze Brief te eindigen, komt Hagen in, en levert my over alle uwe Brieven, en zonder my in te laten in de ontschuldiging, die Uwe Gedeputeerden in uwe afwezenheit gemaakt hebben, zal ik alleen zeggen, dat 'er zekerlyk meer gepasseert is, als gy uw onmogelyk niet kond inbeelden, gelyk UE. zulks uit onze Brief, die wy aanstonds na onze aankomst te *Gottenburg* af zenden zullen, zien zult. Wat Uw schryven aanbelangt, namelyk, dat de Koning het Contract, het welk gy met de Kooplieden ten opzigte van eene Negotiatie van geld gemaakt hebt, heeft goedgekeurt, zo hebben wy de vryheit gebruikt, om aan de executie van het gemelde Tractaat te arbeiden, en zullen zulks ook verder doen, zo haast wy te *Stokholm* te rug komen; hoewel men, voor de aankomst van de Kooplieden, die hier nog niet zyn, weinig zal konnen uitregten. Ik heb UE. in verscheide van myne vorigen gezegt. (1) Dat de Fonds is gevonden, en van de Koning goetgekeurt en aangenomen, dat ieder jaar een Millioen zilvere Munt op rekening van de vier Millioenen konde afgedragen werden, die in het aanstaande jaar te vernegotieeren zyn. (2) Zoo meen ik, dat het invoeren van briefjes tegens yzer, en andere gespecificeerde Koopmanschappen, wel tot uwe aankomst binnen *Stokholm* zoude konnen uitgestelt werden, op dat gy daar op staat zoud konnen maken. Maar, myn Heer, dit alles zal egter niet beletten, dat men zig niet in grote verlegentheit zal bevinden, om het vereischte geld voor de noodzakelyke onkosten van het toekomende jaar te krygen. Alzo UE. is onderrigt geworden, dat de Koning zeer ernstig aan den Heer Sparr heeft geschreven, om eenige Subsidien uit *Vrankryk* over te zenden, en hem ook weder t'huis heeft ontboden, zo schryft my dog, daar ik my ten uitersten zal laten aan gelegen zyn, om uw ontwerp ter uitvoering te brengen, zonder my over iets anders te bekommeren; nademaal ik hoop, dat gy uit uw eigen zelfs, zonder myn verder verzoek, alles naauwkeurig zult onderzoeken; Ja ingevalle het grootste gedeelte van het geld uit *Vrankryk* nog in *Zweden* kwam, oordeel ik, dat de zaak

1717. April.

1717. April.

nog wel op de eene of andere wyze was goed te maken. Ik heb, ondertusschen dat dit geschiet is, een middel uitgevonden, dog ik weet niet of het zelve by uwe aankomst eenige goetkeuring zal vinden, waar op men best zoude doen om uwe zaak te reguleeren, zo wel ten opzigte van de yzer negotie, als ook de onderhouding van de Troupen, zonder dat men nodig heeft, om de geheele zom van vier Millioenen in contant geld te negotieren. Om dit oogmerk te bereiken, wilde ik U E. wel raden; eerstelyk, om te weeg te brengen, dat het geld uit *Vrankryk* zo haast als mogelyk is overgemaakt werd, en dat na uwe aankomst nog een Millioen zilvere munt, zo gy het nodig vond, konde gefourneert werden; want waarom zouden wy zulke ondankbare Kooplieden een zodanig voordeel laten genieten, daar zy door een betere negotie de zaak na hare wensch krygen konnen, namentlyk dat die vier Millioenen, zonder hunne hulp, tot des Konings dienst konnen gebruikt werden. Ik heb UE. reets in myne voorgaande Brieven bekent gemaakt, dat uwe aan en te rugkomst by den Koning zeer noodzakelyk en van de grootste aangelegenheit is, al was het, dat wy alleen maar over publicque zaken zouden spreken; dog ik moet tegenwoordig daar nog by voegen, dat zyne Majesteit zig meer als ooit op uwe eer verlaat, in het behandelen van de zaken, die deze vier Millioenen betreffen. Ik bid u derhalven, en wel om de liefde, die ik voor uw heb, dat gy U E. niet gelieft te laten ophouden, maar in tegendeel op de bestemde tyd wilt overkomen; Ik zal niettemin ondertusschen myn best doen, dog ik geef UE. in bedenking, of alles, ingevalle gy het niet doet, niet het onderste boven zal gaan; want ik moet bekennen, dat nog myn gemoed nog verstand niet kragtig genoeg zyn, om zonder uw Perzoon alles te konnen voortzetten. Ik heb aan den Koning uw Postscriptum voorgelezen, aangaande de voorstellingen, de jonge Graaf van Welling betreffende, die gy my gelast hebt aan zyne Majesteit voor te dragen. Het schynt, dat de Koning daar toe niet genegen is, nademaal hy my zeide, dat hy Preusz in deze zaak wel gebruiken konde. Gy kent onze Prins, en bent bewust, dat alle voorstellingen by hem niet gelden konnen, zo hy die by zig zelven niet goed oordeelt te zyn, en dat ik alzo gehouden ben, om het daar by te laten berusten; dog ik zal niet in gebreke blyven, om, indien hy daar toe nog mogt rezolveren, UE. daar van narigt te geven. Ingevalle gy, voor uw vertrek van daar herwaarts, daar toe nog geene positive order ontfangen hebt, zo zoude ik UE. raden, om niet den Graaf Welling, maar ongevraagt Preusz aan te nemen. Ik ben verzekert, by aldien gy voor uw vertrek des Konings order hier over nog niet ontfangen hebt, dat op uwe aankomst, alles wat gy gedaan hebt, voor lief zal opgenomen werden; want men verzekert bereits, dat gy alle voorzigtigheit in dit geval gebruiken zult, en ik verzoek derhalven, dat U E. zig, zo ten opzigte van dit Point, als alle anderen, niet gelieft te laten ophouden, vermits het welvaren van de publique zaken, alzo wel als de glorieuse uitkomst van de Campagne in het toekomende jaar, daar van afhangt. Ik kan UE. tegenwoordig niets melden van de Millioen, die UE. begeert dat in deze landen zal opgebragt werden. Indien het UE. zelfs niet bekent was, hoe

het

het hier geschapen is, zo zoude ik my wel eenigzints, dog onvergeefelyk, 1717.
konnen inlaten, om dit alles ter Executie te stellen; maar tegenwoordig is het April.
my, om de aangeroerde oorzaken, niet mogelyk. UE. zal op uw overkomst zelfs zien, dat my hier in geen vrees, of iets anders heeft wederhouden, maar dat zulks alleen geschiet is, om uw eige eer op te houden. Ik verneem, myn Heer, dat het uw evenveel is, hoedanig dat de zaak, die de Voogdyschap betreft, gereguleert werd. Ik had gedagt, van Hagen te zullen ontfangen, (1) een ontwerp van een brief, in welke de Hertog Karel Frederik den Bisschop verzoekt, om de Regering gedurende zyne afwezentheit waar te nemen, benevens een Instructie, hoe zulks op de beste manier zoude konnen geschieden; (2) een ander Project, door het welke de Appanages van den Administrator bevestigt werden, tot na dat de 18. jaren zullen verscheenen zyn; (3) een ontwerp tot bevestiging van ons Octroy, benevens een Memorie ten dien einde insgelyks noodzakelyk; en ten 4. een Project tot verzekering van onze vooruitgeschotene Penningen: Ik heb van dit alles nog niets gezien, het welk my geen geringe bekommernis baard, en alle deze zaken gaan myn verstand te boven; ondertusschen zal ik op myne aankomst te *Stokholm* een Prins vinden, die zyne Staten zelfs zal moeten reguleren. God verhoede, dat dergelyke zaken zo wel niet tot schade van de Heer, als tot die van de particulieren mogen strekken. Wat my aanbelangt, ik weet niet, hoe ik my hier in voorzigtig genoeg zal gedragen, en moet alles in die staat, in welke het tegenwoordig is, laten; alzo ik het hert niet heb, om daar in het geringste te ondernemen. Ik heb de Heer Hagen over deze Pointen gevraagt, als ook over de zaken, die uwe Negotiatie van de vier Millioenen betreffen, in verwagting dat ik uit zyn antwoord meerder ligt zoude scheppen, dog ik kan zeggen, dat ik in dit alles nog even onervaren ben, dat ik over zyn antwoord verbaast stond, en dat ik tot nog toe niet weet, waar dat ik ben. De eenigste hoop, die ik nog overig heb, is, dat ik my van uwe te rugkomst verzekert houde; dog indien gy uw op een ongelukkige wyze hier in zoud willen laten ophouden, zo zullen de kwalen van alle kanten zodanig toenemen, dat ik geen uitkomst zie. De Koning heeft, voor het overige, het schryven van de Administrator, om van zyne Voogdy ontslagen te werden, zeer wel opgenomen, en ik zal zyn antwoort, het welk in zeer heusche uitdrukkingen is opgesteld, mede naar *Stokholm* nemen, als ook een Brief voor onze Principaal, in welke Hy hem geluk wenscht, zonder dat de Hertog tyd gehad heeft, om zulks bekent te maken; en ik moet zeggen, dat dit voor een gedeelte niet zonder order geschiet is, en dat ik van gedagten ben, dat de Koning daar in vermaak zal scheppen, als men 't maar aldus laat doorgaan; ten anderen, zo is het te geloven, dat het geschied is, op dat de ondertekening der quitantie van te voren zoude volgen. Ik kan egter in dit geval wel zeggen, dat dit alles onder een ander voorwendzel aldus geschiet zy, 't welk nog aan niemant bekent is, dan aan de Baron Moller en van Kochen, ook dat my na alle verwagting zodanige ondertekening niet missen zal, en ik my by myne aankomst daar ontrent wel zal weten te wreeken, en den Hertog ten dien einde te be-

1717. April. wegen, op dat des Koninge goedkeurig daar op volgen mag, waar over zig niemant meerder dan de Graaf van Horn verwonderen zal. Ik zal UE. binnen den tyd van drie weeken den uitslag van alles konnen melden, tegens welke tyd ik gedenk van *Stokholm* te zullen te rug komen. Ik verzoeke, dat gy de inleggende aan den Generaal Poniatowsky gelieft ter hand te stellen, en voor het overige verzekert te zyn, dat ik, niet tegenstaande alle ongelukkige toevallen, al schoon die ook onverdragelyk zyn mogten, niet zal nalaten, om met een onveranderlyke agting, geduurende de tyd van myn leven, te blyven. De Uwe enz.

Post scriptum.

Ik heb met de Koning nog niet over de Brief van de Heer Sternhok konnen spreken, dog hope, van zulks nog deze namiddag te zullen doen, en zal UE. dan door de naaste Post onderrigting geven, dat zulks geschied is, en ook op wat wyze het is opgenomen geworden. Ingeval, volgens het Plan van de Heer Hagen, de Verkoping van het Yzer nog zoude voortgaan, zo zoude het nodig zyn, dat de Schepen, zo haast als het saizoen zulks toelaat, naar de plaats, alwaar de Verkoping zoude gehouden worden, vertrokken, indien de vragt niet al te hoog loopt. Als zy daar komen, onderrigt hen daarnevens, dat zout, suiker, en andere speeceryen; ook wyn, voornamelyk Pontak, en Boter, als mede haver, alhier redelyk duur zyn, en goede aftrek hebben zullen, alzo de Koning heeft toegestaan, dat, tot aan de maand van May, van alle deze Goederen geen Impost zal betaalt werden. Gy kunt ondertusschen verzekert zyn, by aldien geene Schepen herwaarts komen, om het Yzer af te halen, dat men in geheel *Zweden* geen een Transport Schip kan vinden, en dat het Yzer onder de handen van de Verkopers zal moeten blyven.

Brief des Grave vander Natt, aan de Baron Gortz, gedateert te Gottenburg *den* $\frac{15}{26}$ *December* 1716.

Myn Heer,

AL eer en te voren ik aan andere zaken gedenk, zo moet ik UE. melden, dat ik op myn aankomst alhier een Brief van de Heer Hagen, gedateert te *Jenkoping* den 3. December heb gevonden, in welke hy meld, dat hy aan UE. 10000. Ryksdaalders remitteren wil, op rekening van de Bankbrieven, die UE. aan my gezonden heeft. Ik heb ook aanstonds myn uiterste vlyt aangewend, op dat UE. dit geld werkelyk ontfangen zoud; en, op dat deze Remise niet weder op nieuw tot ietwes anders zouden besteed werden, heb ik het met den Heer Tham aldus geschikt, dat dit geld zal gebruikt werden, om het nieuwe Corps van den Koning te kleden. Ik meld UE. alle deze omstandigheden,

digheden, op dat gy, zyne Brieven lezende, de oorzaken van zyne discoursen zult konnen weten. Ik heb hem met voordagt deze schikkingen aldus laten maken, alzo het van hem alleen afhangt, om eenmaal de Remisen van deze zom over te maken. Hy heeft my ondertusschen verzekert, van met een Schip nog voor 3000 Ryksdaalders in Wisselbrieven aan UE. te zullen zenden, en voor het overige het aldus te schikken, dat gy nog voor 7030. anderen Crediet zult hebben, in verwagting dat hy de Wisselbrieven, deze geheele zom belopende, zoude ontfangen, de welke ik hem van *Stokholm* zal zenden. Ik zal niet nalaten, om myn best te doen, van hem dezelve nog voor myne aankomst toe te schikken. Maar ik ben bekommert, dat, door de slegte Negotie, nog eenige zullen schade lyden, nadien de Wisselkoers al te hoog is, en daar aan te veel moet verloren werden; dog terwyl UE. het aldus begeerde, zo is'er niet aan gelegen, want uwe Wil my voor een Wet verstrekt. Voor het overige kan UE. verzekerd zyn, dat het myne schuld niet is, dat de Wissel-brieven van *Gottenburg* en *Stokholm* op *Holland*, als te *Amsterdam*, en andere plaatzen in *Europa*, niet zo promt voldaan werden, dan in *Zweden*. UE. zal verders uit de Missive van den Heer Hopken, en de redenen in dezelve vermeld, zien konnen, het geen hy by den Koning heeft uitgewerkt, en op hoedanige wonderbare wyze dit Konststuk is voorgesteld geworden. Ik hoop, dat men, tot de tyd van uwe overkomst toe, dit spel zal konnen gaande houden, zonder ondertusschen op een bystand van Geld van buiten eenige staat te maken. Alzo UE. my verzekerd heeft, van in de maand February alhier te zullen zyn, zo zal ik my vergenoegt houden, als gy maar in Maart komt; dog ik verzoek, het dog niet langer als tegens die tyd gelieft uit te stellen. De voornaamste oorzaak is, terwyl wy bezig zyn, om uw Ontwerp te reguleeren, de Comtoiren in staat te brengen, en de Briefjes voor de Koopmanschappen in deze Landen aan de gang te helpen, dat ik voorzie, dat het van groote nuttigheit zyn zal, als gy hier wilde tegenwoordig zyn, alzo niemand van ons bekwaam is, om alle voorvallen te keer te gaan, en de disorders, die'er waarschynelyk zullen ontstaan, te remedieren, het welk alles door uwe tegenwoordigheit zal konnen voorgekomen werden. Indien gy van gedagten bent, om dit alles door uwe berigten te beletten, zo vrees ik, dat gy uw zelfs daar door nog meer zult bloot geven, alzo men alles wel overleggen moet: en UE. genoegzaam bewust bent, dat het een goede zaak is, wanneer eenige ontworpe maximen, om tot zyn oogmerk te komen, wel uitgevoerd werden. Ik kan UE. voor het overige verzekeren, dat de Koning op myn vertrek over alles wel te vreden was. Ik ben zo gelukkig geweest, van den Koning te bewegen, dat eindelyk alle de Regimenten na hunne rust-plaatsen en gewoone kwartieren hebben moeten te rug keeren. UE. zal verwonderd zyn, dat ik UE. zeggen kan, dat, tot het Lyf Regiment, en dat van *Oosten Gothen* incluis toe, zy alle zyn weg getrokken, zynde niet meer dan het Regiment Infantery van Haland alleen gebleven, het welk de Koning tot in January onderhouden zal; indien gy dan in de maand Maart, zo als ik hope, over komt, dan zal de geheele zaak voor de toekomende Veldtogt genoegzaam konnen

1717. *April.*

1717. April. ondersteund werden; want by aldien de Vrede ondertusschen niet gesloten werd, wat zal alles helpen? ja het zal veel meerder dienen, om de kwaal nog grooter te maken. De Baron Muller heeft my een uittrekzel van de Brief van de Heer Hoguer mede gedeeld, die hy tot antwoord heeft bekomen; als UE. over dit point met de Graaf van Morner zal geraadpleegd hebben, zult gy uwe gevoelens vinden, met de zynen overeen te komen. In verwagting van dien zal het zeer goed zyn, indien gy verder gelieft te agtervolgen, om Schepen met Koorn, Mout, Wyn en Brandewyn herwaarts te zenden. De Graaf van Morner zal deze Koopmanschappen door de Burgers van deze Plaats laten inkopen. Indien zy in *Stokholm* het zelfde deden, zoude het van groote nuttigheit zyn; want zy konnen daar voor weder Soute Visch inkopen. Indien UE. kon te weeg brengen, dat 40 a 50000. Tonnen Mout en Koorn herwaarts gezonden wierden, zo zouden de Schepen niet lang zonder Vragt blyven leggen, en dezelve met Yzer, het welk uwe Kooplieden deze Winter gekogt hebben, weder konnen geladen werden. De Graaf van Morner is uwe goede Vriend; hy vertrekt binnen drie of vier dagen na *Schoonen* by den Koning, en door zyne komst zal niets, het welk uwe Commissie betreft, verhinderd werden, maar dezelve zal veel meer dienen om den Koning op te houden, van tot in 't Voorjaar toe niets te onderneemen; tegens welke tyd ik hope, dat UE. zal overgekomen zyn, om insgelyks het geluk te hebben, van zyne Majesteit, tot het geen voor dezelve allerdienstigste is, aan te raden. Ik meen, dat ik zeer veel in deze zaak gedaan heb; want als de Koning met my in vertrouwen sprak, heb ik hem de swaarigheden voor oogen gesteld, die men voor die tyd zoude ontmoeten, en hy scheen niet ongenegen te zyn, om tot die tyd toe de uitvoering van zyn aanslag uit te stellen. De Graaf Morner is van alles genoegzaam onderrigt, en aan hem is ook kennis gegeeven wegens de Commissie, die ik hem mondeling verzogt heb, om by den Koning uit te voeren; ik hoop, dat hy 't werk dus zal weten te beschikken, dat niets mag ondernomen werden, voor dat wy hier alles in staat gebragt hebben, en de Soldaten bestaan zullen konnen. UE. kan uit dit alles oordeelen, hoe noodzaakelyk uwe overkomst is, op dat niets het geringste, dat tegens uw Plan stryd, mag ondernoomen werden. Wat de monteering aangaat, die de Koning begeert, dat UE. herwaarts zal zenden, zo hoop ik, dat de ernstigste Orders van zyne Majesteit, aan de Baron Spar, UE. meester zullen maken van de Penningen in *Vrankryk*; en UE. behoeft niet bekommerd te zyn, dat de betaling zal agter blyven; want ingevalle UE. het voornoemde Geld niet zoud komen te ontfangen, dan kond gy maar Wissel-brieven op my trekken voor de som, die tot de gemelde Monteering vereischt werd, die ik aanstonds respecteeren, en het Geld al voor die tyd betaald zyn zal, eer dat nog alles konde gereet zyn. En alzo ik myne verrigtingen bouwe op de hoop van uwe te rugkomst, zo verzoek ik, dat ik my zelf hier in niet mag misleiden. Ik zal ten minsten in die tusschen tyd niet zonder bekommering zyn, en de zaken zouden ligt anderzints in de uiterste verwerring geraken. UE. kan ondertusschen wel verzekerd zyn, dat ik niet versuimen zal, om, zo veel als de

kragten

kragten van myn Gemoed en Lichaam toelaten, uwe Commissien in alles te onderšteunen; en ik hoop, dat gy by uwe aankomst alles in die staat zult vinden, welke u aanstonds overtuigen zal, dat men niets, mogelyk om uit te voeren, verzuimd heeft. Met verzeekering enz. 1717. April.

Post scriptum.

Op het sluiten dezes verzoekt my de Graaf van Morner, om UE. te melden, dat hy zeer gaarn zag, dat het begeerde Zeildoek ten eersten en zonder uitstel mogt afgezonden werden, alzo het geld daar voor klaar lag, en reets zo veel in kas was, als voor het zelve moest betaalt worden. Hy voegde daar by, dat ik UE. zoude bekend maken, dat de *Engelse* Rogge voor de Magazynen niet goed was, en dat hy oordeelde, beter te zyn, dat UE. die uit de *Oostzee* dede komen. Zo als ik deze Brief verzegelen wil, ontfang ik, myn Heer, uwe beide Missives, van den 3. en 6. December, en zie daar uit, dat UE. die aldus geschreven heeft, op dat ik dezelve aan den Koning zoude vertoonen; dog nadien ik, om zekere zaak, noodzakelyk moet vertrekken, en in *Stokholm* tegenwoordig zyn, zo heb ik raadzaam gevonden, om dezelve aan de Baron Moller te zenden, wie niet in gebreke zal blyven, om die aan den Koning over te leveren. Ik heb dit besluit des te eerder genomen, om dat ik, voor myn vertrek, over uwen Brief wegens Sternhock met de Koning spreekende, hy dezelve van my vorderde, en by zig stak. Als ik eenige dagen te voren aan den Koning voorstelde, dat het wel zoude konnen zyn, dat Sternhok niet volkomen van de zaak onderrigt was, zo mogt zulks niets helpen, en ik nam derhalven voor, aan zyne Majesteit voor te stellen, of hy met de Baron Moller wilde spreken, om door denzelven aan hem zyne meeningen bekent te maken, en te gelyk aan Sternhok zyne verkeerde inbeeldingen te benemen; daar op begaf ik my na de Kancelery, verzogt hem ten dien einde, en hy verzekerde my, dat hy zulks aanstonds na myn vertrek zoude werkstellig maken.

Gelyk nu dit alles van te voren met den Baron Moller was afgesproken, zo vonden wy raadzaam, dat hy, nog voor myn vertrek, tot den Koning zeggen zoude, dat ik hem verzogt had, om dit aan zyne Majesteit voor te stellen, en ik twyfel ook niet, of hy zal zulks gedaan hebben, en dat UE. in deze Brief, als gy die komt te ontfangen, een volkomen genoegen zult scheppen. UE. kan ondertusschen verzekert zyn, dat de Koning zeer wel met u te vreden is, zo wel ten opzigte van dit point, als alle anderen: daarentegen is het zeker, dat hy op geenerly wyze door Sternhok schynt voldaan te zyn, gelyk ik my dan ook gewisselyk voorstel, dat hy ook misnoegt is, op degeen die aan de Heer Sternhok dit narigt heeft gegeven. Ik verzoek in myne Brief de Baron Muller, dat hy voor alles zal hebben in agt te nemen, dat de Heer Landgraaf niets mag gewaar werden, dat UE. in deze zaak zodanig spreekt, als tot nog toe geschied is, en dat gy met de geene zyt, die de Koning tot deze gedagten brengt; maar dat zulks het eige gevoelen van zyne Majesteit

1717. April. jesteit is: en alzo ik duidelyk schryf, zo geloof ik zekerlyk, dat zulks, zo veel deze zaak aangaat, niet vrugteloos zal zyn. De Gedeputeerden in uwe Onderhandeling zyn alhier nog niet aangekomen. De drie agtereenvolgende Expeditien, van welke gy meld, heb ik niet ontfangen; en ik heb in myne laatste geklaagt over de ontfangst van alle uwe Brieven, welke laatste, zo ik niet dwaal, van den 11. November is. Op dit ogenblik word my UE. Missive van den 5. gebragt; ik wensch dat gy daar by moogt volharden, om naar *Zweden* te rug te komen, zullende alsdan bevinden, dat het onmogelyk geweest is, om uw plan werkstellig te maken, alzo de kortheit des Tyds zulks niet heeft willen toelaten; UE. kan voor het overige verzekert zyn, dat niemand meerder dan ik zyn kan, enz.

Een ander Post scriptum.

Op dit ogenblik vertrek ik van hier, om, zo veel als in myne magt is, uwe Plans ter uitvoering te stellen. Van de Graaf van Morner verneem ik, dat Kuhlbars te *Marstrand* is aangekomen; zo dat ik geloof, dat hy de Depeches, van welke gy in uwe Brieven gewag maakt, zal mede brengen.

Uittrekzel des Briefs door den Heer Hopken aan de Baron Gortz geschreven, gedateert Gottenburg *den* 15 *December* 1716.

HY meld, dat zyne Projecten, alle volgens de Intentie van de Baron Gortz opgestelt, voor het grootste gedeelte door den Koning van *Zweden* waren goedgekeurt, en dat zyne Majesteit alles approbeerde wat de Graaf van der Natt, en hy, in deze zaak gedaan hadden. Hy berigt dat Gortz, en de Graaf van der Natt, daar over zeer in des Konings gunst geraakt, alle de Regimenten, op het nadrukkelyk aanhouden van de Graaf vander Natt, na hunne rustplaatzen en gewoone kwartieren getrokken, en daar door eenige Tonnen Gouds voor den Koning bespaart waren. De Vyanden van de Baron Gortz, en van den Graaf vander Natt, moesten deze zaak zelfs pryzen, en vele hadden den gemelden Graaf, als ook hem Hopken daar over geluk gewenscht. De Heer Falströhm was t'eenemaal op hunne zyde, en de Heer van Cronhelm zoude het in 't geheel niet zyn, indien hy zig maar durfde uitten. De Heer van Feiff was niet beter, maar ingetoogener. Hy zend daar nevens een Uittrekzel van een Correspondentie, die hy met de Schoonzoon van de Heer Feiff, en met de Heer Ackerhielm gehouden heeft, over openstaande rekeningen; 't welk zeer piquant is, en by na op injurien uit loopt. Het overige van de brief handeld over verscheide zaken, die de Finantien aangaan, en hy deeld aan de Baron Gortz dien aangaande sommige Ontwerpen, en nieuwe Reglementen mede.

1717. April.

Uittrekzel des Briefs van de Heer Karel Fredericus, Hertog van Holstein Gottorp, *aan de Baron Gortz; gedateerd te* Stokholm *den* 1 *December* 1716.

ALzo een Autheur in *Holland* het Portrait van den Hertog begeert, om het zelve voor zyn Boek te zetten; zoo zend hy het zelve hier nevens, en verzoekt de Baron Gortz, van het te willen overleveren; als ook zyn Wapen te laten schilderen, en het een en 't ander onder zyn Devies, van *Pie*, *Juste*, *Honeste*, godvrugtig, regtvaardig, eerlyk, aan den bovengemelde Autheur te behandigen. Verders wenscht hy van herten, dat de Baron van Gortz een goede uitslag mag hebben in de Negotiatien, die de Koning van *Zweden* aan hem vertrouwt heeft, en recommandeert hem, om by alle gelegentheden zyn Intrest te behertigen; waar over hy een zeer teder gevoelen zoude hebben, en zulks ten allen tyden erkennen.

Uittrekzel des Briefs van de Generaal Majoor van Essen, aan de Baron Gortz, gedateert te Lund *den* 4 *November* 1716.

HY maakt bekent, dat hy tegens het nieuwe Jaar tot Generaal Majoor zoude verheven werden, en een Regiment bekomen. De Koning bragt zyn tyd door met zyne Troupen te monsteren, en aan alle gecasseerde Paarden wierd het Linker oor afgesneden, om voor te komen, dat die niet voor de tweede maal de monstering zouden konnen passeren.

Uittrekzel des Briefs van de Heer van Kochem, aan de Generaal Poniatowsky; gedateerd te Lund, *den* $\frac{6}{17}$ *December* 1716.

HY meld, dat hy alle zyne Brieven wel heeft ontfangen. Na veel onderzoek, was hy gewaar geworden, dat het pacquet met Brieven van den Koning van *Zweden*, aan den Grooten Sultan, de Groot Vizier, en de Tartarize Han, kort na het vertrek van Poniatowsky uit *Zweden*, door de Heer Tham te *Gottenburg* naar *Amsterdam* gezonden was; dog dat hy zig niet regt kon bedenken, of het zelve Pacquet aan de Heer Verwer, dan aan de Messieurs Christoffels was geaddresseert geweest; en nadien deze alle te *Amsterdam* woonden, zo verzoekt hy de Generaal Poniatowsky, om by deze Kooplieden te willen vernemen, waar dat dit Pacquet mogte gebleven zyn.

Hy had tot nog toe niets, wegens de Brieven van den Generaal Poniatowsky aan den Koning, konnen mededeelen, dog zoude zulks eerstdaags werkstellig maken; en ondertusschen uit het antwoort zyner Majesteit, deszelfs gedagten over de *Poolsche* onrusten vernemen. Hy zond hem hier nevens ingesloten een Brief, door den Koning van *Zweden* aan Stanislaus geschreven.

Uittrekzel

1717. April.

Uittrekzel van den Brief des Konings van Zweden, *aan Stanislaus; gedateert te* Lund, *den* 29 *November* 1716.

DEze Brief bestaat meest uit Complimenten; belovende de Koning van *Zweden*, om de Perzoon van den grooten Schatmeester Czarnkiowsky, zo wel uit overweging zyner verdiensten, als wegens de namaagschap, die hy met de Gemalinne van Stanislaus had, in zyne bescherming te willen nemen.

Uittrekzel des Briefs van den Koning van Zweden, *aan den Generaal Poniatowsky, gedateert te* Lund *den* 30 *November* 1716.

DE Koning van *Zweden* had uit zyn Brief van den 27. October verstaan, dat verscheide der Geconfedereerde met den Koning Augustus heimelyk in een goed verstand leefden, en dat andere versche berigten hadden medegebragt, dat de zaken in *Polen* tot een minnelyk vergelyk gekomen waren. De Koning was, om verscheide oorzaken, van gevoelen, dat dit Accommodement niet lang zoude konnen bestaan, en daarom had Poniatowsky zeer wel gedaan, van de welgezinde Magnaten aan te moedigen, op dat dezelve by hun eens genomen besluit, om hunne onderdrukte vryheit weder te herstellen, mogten volharden.

Als de Baron Gortz zoude in staat zyn, om zo wel aan Stanislaus het zyne te geven, als het geld, na *Turkyen* gedestineert, over te maken, zo twyfelde de Koning niet, of Poniatowsky zoude, ten opzigte van het eerste, de nodige erinnering doen; en, ten opzigte van het laatste, zorg dragen, dat het geld in zekerheit naar *Turkyen* mogt geremitteert werden.

Uittrekzel des Briefs van den Baron Muller, aan den Ambassadeur Baron Sparr te Parys, *gedateert te* Lund *den* 23 *October* 1716.

HY zend hem een Duplicaat over van zyn Brief van den 24. September; welk Duplicaat inhoud: dat de Baron Muller uit zyn schryven gezien heeft, dat de Baron Sparr met de Ministers van *Vrankryk* was in Conferentie geweest, en, terwyl zyne indispositie niet had toegelaten, om daar van aan den Koning verslag te doen, dat hy zulks aan den Envoyé Cronstrohm had opgedragen; door wien de Koning was onderrigt geworden van het geene tusschen de Baron Sparr en de Graaf Croissy was voorgevallen, als hy aan hem de Brief van den Koning overleverde; als ook wegens de byeenkomst, die de Baron Sparr met de Baron Gortz op de Grenzen wenschte te hebben. De Koning was van de Grenzen van *Noorwegen* te rug gekomen, en het scheen dat dit Jaar niets uit de Landing op *Schoonen* werden zoude. Verders meld hy in de Brief zelfs, dat de Koning alleen de Secretaris van de Ambassade, dog niet de andere Officiers

ficiers niet betalen zoude. De overste Luitenant Grubbe konde maar naar *Zweden* overkomen. Op de recommandatie van de Baron Sparr, wegens Hoguers, zoude goede reflectie genomen werden. 1717. *April.*

Uittrekzel des Briefs van de Baron Muller, aan de Zweedsche *Commissie Secretaris Preusz in den* Haag; *gedateert te* Lund *den* 7 *November* 1716.

HY meld, dat de Koning van *Zweden*, de *Franze* Brief doorgelezen hebbende, die hy Secretaris op begeerte van de Baron Gortz had opgestelt, in dezelve zo veel genoegen had genomen, dat zyne Gagie met 400 Ryksdaalders was verbetert geworden. Verders deelt hy hem een Afschrift mede, van het geen de Koning aan zyn Collegie der Cancellery te *Stokholm* geordineert had te antwoorden, op de Memorie van de *Engelze* Resident Jackson, wegens het vernietigen van het Reglement voor de Kapers, en het afschaffen van de *Zweedsche* Kaperyen; met order om daar van, zo wel aan de Baron Gortz, als aan de Envoyé Cornströhm te *Parys* kennis te geven. De inhoud van dit antwoord komt voornamelyk daarop uit, dat de Koning, om verscheide oorzaken daar in vermeld, zyn Reglement voor de Kapers niet vernietigen zoude, en voor het overige bevinden zig in het zelve harde uitdrukkingen tegens de Perzoon van den Koning van *Groot-Brittannien*, als Keurvorst van *Brunswyk Lunenburg*, als ook veele bezwaarnissen, over de Esquaders, gedurende de twee laatste agter een volgende Jaren onder den Admiraal Norris naar de *Oostzee* afgezonden.

Afschrift des Briefs van de Gottorfsche *Hofraad Hagen, aan de Baron Gortz; gedateert te* Stokholm *den* 14 *December* 1716.

Hoog geboorne Vry-Heer,

HOewel my in *Gottenburg* gezegt is, dat de Heer Graaf vander Natt den volgende Dag aldaar stond te komen; zoo heb ik het dog zekerder geoordeeld, om hem op de weg naar *Lund* te gemoet te gaan, dan hem aldaar af te wagten.

Ik ben hem nog by den Koning voorgekomen, en de eerste vraag was, of ik de Luiden medebragt, die het Geld wilden verschieten? Toen ik hem van tyd tot tyd, zo veel als zyne driftigheit wilde toelaten, eerst van de Hoofdzaak, en daarna van de Deelen van het Tractaat, opening had gedaan, was hy in 't eerst vol yver, en ik had niet weinig by hem uit te staan. Ik bemerkte, dat zyn ongedult wel voornamelyk hier uit ontstond, dat hy, in het administreren van het Geld, door uwe Excellentie zo lang opgehouden werd, waar van hy de bestiering voor zeer moeijelyk, en het eind voor zeer gevaarlyk hield. Eindelyk heeft hem dog de afzonderlyke onderhandeling, en de voordeelen, die

1717. April. men uit dezelve te verwagten heeft, een weinig te vreden gestelt. Als hy het Pacquet aan den Koning had overgelevert, was hy weder misnoegt, zeggende, dat daar in niet anders dan loutere klagten tegens de Commissie, om Geld te ligten, geweest waren. Ik vertoonde, hoe dat uwe Excellentie wenschte, om van de voorstellingen der Commissie verschoont te werden, en dat men alleen de Plans, die uwe Excellentie hem had aan de hand gegeven, ter uitvoering wilde stellen. Wy hebben dan van de zaak zelfs gesproken.

Wegens de Negotiatie van het Geld, had hy het zelfde gevoelen, 't welk de Vyanden van uwe Excellentie al voor lange tyd gezegt hebben; namelyk, dat daar niets van worden zal, indien nu de luiden kwamen en geen Geld bragten, zo zouden zy des te meer glorieeren, en UE. met leedige handen blyven zitten. Voor het overige is men bezig, om de zaken te reguleeren, die het yzer betreffen, en welke na uwe terugkomst wagten. Als de Luiden komen, zo verzoek ik om my met 200000 Ryksdaalders te assisteren, ieder Briefje van 25 Ryksdaalders, want voor grote Obligatien is niet te krygen, om de Negotie aan de gang te helpen. Hy is bekommert, dat de twee Gedeputeerden de behoorlyke Discretie niet zullen hebben. Dezelve zyn tot myne grote verwondering nog niet aangekomen. De Heer Graaf raad aan, by aldien uw Excellentie de subsidien uit *Vrankryk* ontfange, dat dezelve voor eenige honderd Ryksdaalders aan zilvere Baaren zoude zenden, om aan de zaak meerder luister te geven, en hy is voor het overige niet weinig verlegen over het risico van de Zee. De nieuwe voorslag, om nog een Millioen te vinden, als ook het verminderen en weder verhoogen van de Platen, vind by hem voor tegenwoordig nog geen ingang. De eerste voorstelling houd hy voor onbillyk, alzo geen militaire Tugt, maar alleen de Tortuur kan helpen, en dan zoude het dog weinig van belang opbrengen. Of men nu den Koning, om 2. of 300000. Ryksdaalders te bekomen, tot diergelyke hardigheden zoude konnen raden, liet hy daar blyven. Het laatste Project was aan hem geheel onbekent; vindende 't zelve zeer bedenkelyk, en van welke men zig zelfs in de uitterste nood niet met Reputatie zoude konnen bedienen. In 't algemeen, heb ik wel bespeurt, was hy van meening, dat uwe Excellentie niet te klagen had, wanneer diergelyke Fondsen by zyne overkomst voor hem bewaard bleven; dog terwyl ik ondervonden heb, dat hy gewoon is, om zig daarna te bedenken, zo als gebleeken is ten opzigte der Voorstellingen van de schatsgeregtigheit, en het Reglement der zaken het yzer betreffende, in welke hy tegenwoordig heeft toegestemt; zo hoop ik, dat hy hier toe ook nog wel zal te bewegen zyn, en dan heeft men niet nodig aan de goedkeuring van den Koning in 't allergeringste te twyffelen.

Wat de manier aangaat, om de zaken by den Koning te behandelen, dienaangaande heb ik omstandig met hem gesproken. Hy houd zig, en is ook sterk genoeg daar in, ja zal zig door deze Reize nog aangenamer by den Koning gemaakt hebben, als hy in het begin was, toen hy eerst te *Lund* kwam. De Koning heeft alles, wat hy heeft voorgestelt, toegestaan, en zelfs de *novum modum contribuendum*, de nieuwe manier om contributien in te vorderen. Hy is

is alle morgen van drie of vier tot zeven of agt uuren by den Koning. Dog niets kan by het Crediet vergeleken werden, in het welk uwe Excellentie by den Koning is; immers de geheele waereld verzekert zulks. Zyne Majesteit vraagde, met een grote tederheit en genegentheit, na uwe Excellentie, wat dezelve maakte, en hoe die zig diverteerde. Ik geloof niet dat iemand zoude durven onderstaan, om iets nadeeligs tegens uw Excellentie aan te brengen. De Graaf vander Natt heeft de Brief, van de eigen hand uwer Excellentie, aan den Koning overgelevert; hy begeerde van my, dat ik zeggen zoude, dat uwe Excellentie voor het einde van February nog herwaarts zoude komen. Ik zie, dat de Heer Graaf met grote drift en ongedult daar naar verlangt, want hy wil abzoluit in het Voorjaar 'er op uit, en, zo het geen Vrede werd, zig elders retireren, wat hem ook zyne daar onder speelende glorie, en de vrugten die hy op het point staat te plukken voor zyne moeijelykheden, die hy gedurende den tyd van vyf jaren heeft uitgestaan, mogen voorspellen. Hy is vol vuur, en zegt in haastigheit alles wat hy wil, zo als ik zelfs ondervonden heb, dog zyne grond blyft onveranderlyk, en eeuwig goed. De geheime Raden Muller en Fahlstrohm, de Generaal Hohle, en de Secretaris Koche hebben aan my betuigingen gedaan, van de opregte Vriendschap, die zy voor uwe Excellentie hebben. In de zaak van de meerderjarigheit is nog niet gedaan. Toen de Heer Graaf zyne eerste Brieven in *Lunden* ontfong, waren die nat geworden, en hy bediende zig van de dubbelde Afschriften, die ik van dezelve had medegebragt. Hy was ook in deze zaak niet voldaan, en oordeelde, dat men hem een Concept had behooren te zenden, van het geen hy aan zyne Doorlugtigheit den Bisschop zoude schryven; ook meende hy, dat daar een brief voor de Graaf Ham zoude by geweest zyn; daar by voegende, dat men hem geen onderrigting gaf, op welke wyze hy hier deze zaken behandelen zoude, en dat hy derhalven niet wist, of hy wel of kwalyk dede. De Heer Graaf gedenkt op Maandag hier te zyn, en den volgende dag de zaak uit te voeren. 1717. *April.*

De Heer Graaf begeerde, dat ik my eerst aan den Graaf Horn zoude addresseeren, het welke ook geschied is; dog, alzo de Hertog op de Jagt gong, heb ik hem eerst drie dagen daar na konnen te spreeken komen, en van te voren de zaken, met welke ik gelast was, door Paulsen laten voordragen, blyvende het antwoord tot nog verschoven De Graaf van Horn bood my aan, dat ik in zyn oud Huis, 't welk hy dog tot Paaschen toe moest betalen, konde logeren; zo zeer zyn de Luiden verandert.

Paulsen en Eckhof zyn over myne komst ongerust geweest, en meenden, dat zy daar door zouden lyden, maar tegenwoordig zyn zy wel te vreede, en de laatste wil gaarn de reekening verder op maken.

Uittrekzel des Briefs van den Hofraad Hagen, aan de Gottorfsche *Staats Raad* Ballisen; *gedateert te* Stokholm *den* $\frac{14}{28}$ *December* 1716.

HY had de brieven wel bestelt, die men aan hem had mede gegeven, ook de Origineele kamer reekening uit *Holland* mede genomen, en de Graaf

 van

1717. April. van der Natt zoude zorg dragen, dat alles, zo als het behoorde, uitgevoert wiert. De jongen Hertog verlangde daar ten uiterssten na, en had zig daar van niet langer laten afhouden. De jonge Hertog was wel gegroeit, hield zig zeer hart, droeg zyne eige hairen, en reed daar mede door sneeuw en regen. Hy, te weten de Hofraad Hagen, had aan de Graaf vander Natt den toestand van *Hamburg* voorgestelt, en deze was van gevoelen, alzo Spar zyne Commissie neergelegt, en Gortz tegenwoordig de dispositie over de *Fransche* subsidien had, dat hy daar toe wel raad zoude weten te schaffen. Indien van Calissen, Staller in het *Eyderstadsche* wilde worden, moest hy daar op een tractement zien te bekomen, en het zelve wat vroeger laten dateeren of introduceren; dat, wanneer hy tot zyne meerderjarigheit zoude komen, de beste Ampten weg gevischt zoude werden, van welke nog maar weinige open waren, en op deze wyze konde men zomtyds het een en 't ander gewaar werden. Hy verzoekt hem, om deze Brief te verbranden. De zaken te *Stokholm* stonden zeer wild geschapen, en men had geen reden om zig over de toestand van dezelve te verheugen. Met de Koning was het nog als voren. De Graaf van der Natt was zeer wel by hem gezien, dog de Baron Gortz had de gunst boven allen. In een P. S. zegt hy: dat Robstorff by den Hertog Karel Frederik doen en laten was.

Uittrekzel des Briefs van de Grave vander Natt, aan de Generaal Poniatowsky, gedateert te Lunden *den 29 December 1716.*

HY antwoort de Generaal Poniatowsky op zyn verzoek, om geld te hebben; belooft, dat hy daar toe zyn uiterste best doen zoude, als hy weder te *Stokholm* zoude gekomen zyn, niettegenstaande dat het scheen, als of het Geld uit de Koffers van den Koning gebannen was.

Uittrekzel des Briefs van de Hofraad Hagen, aan de Gottorfsche *geheime Secretaris Stambke, gedateert te* Stokholm *den $\frac{14}{25}$ December 1716.*

HY verhaalt het gevaar 't welk hy op Zee heeft uitgestaan: de Graaf vander Natt had hem schrikkelyk uitgemaakt. Hy kende dezen Heer niet, en had nooit veel met hem gesproken, maar na dat hy aldaar gehoort had, dat hy met een iegelyk op diergelyke wyze na goetdunken handelde, zo had hy zyne gramschap wat ter neder gezet, en van een woord van de Baron Gortz meerder gevoelen, dan van duizent van de Graaf vander Natt. Te *Stokholm* was alles even duur, en, dat te verwonderen was, men had in *Zweden* gebrek aan hout: In *Lunden* stond het nog erger geschapen. Den een nam den ander aldaar het hout met geweld af, of het wiert gestolen, gebeedelt, of de een leende het aan den ander by twee of drie stukken te gelyk. Hy had te *Lunden* by de *Gottorfsche* Graaf van Reventlau gelogeert. De gemelde Graaf

van

van Reventlau beterde zig tegenwoordig, sprak zo goddeloos niet meer, en dronk geen Brandewyn, zo als voor dezen zyne gewoonte was. De Heeren van de Cancelery in *Zweden* hadden niets te doen, dog waren het Landleven van herten moede. Hy vraagt ten laatsten, waar de Kooplieden blyven, en of zy ook op de reize van *Holland* naar *Zweden* verdronken waren. 1717. *April.*

Uittrekzel des Briefs van Simon Gahm, aan den Graaf Axel Reenstierna, gedateert te Stokholm *den* 30 *November* 1716.

HY schryft, dat uit de Landing op *Schoonen* voor deze reis niets geworden is, en dat zy, God lof! dit jaar in zekerheit zouden konnen leven. Men zeide, dat de Heer Lieven, Gouverneur Generaal van een zekere Provintie was geworden, en dat Lagerbielcka zyn ampt als Directeur van de Admiraliteit bekomen had. De Prins van Hessen wiert te *Stokholm* verwagt, dog de Koning zoude, tot uitvoering van zeker dessein, het welk te zyner tyd zoude openbaar werden, in *Schoonen* blyven.

Uittrekzel des briefs van de Baron Gustavus Cronhelm, aan de Heer van Engelbregt te Breemen, *gedateert te* Stokholm, *den* 9 *December*, 1716.

HY bedankte hem voor zyne Brief, en maakt hem eenige Complimenten daar over, dat de Koning van *Zweden* hem tot zyn Collega op het aanstaande Vredes Congres heeft verkoren. Dog, zegt hy, wanneer is de tyd komen, dat God zig over de elende van zo veele Volkeren zal ontfermen, en ons de lieve Vreede verleenen, na welke wy zo lang gezugt hebben. Hy wiste zelfs wel wat de oorzaak was, waarom die zo lang wiert uitgestelt, enz.

Den 25. April, zagmen den Hertog van Marlbourg voor de eerstemaal, na de genezing zyner gevaarlyke ziekte, te *Londen* aan 't Hof verschynen; ontfangende de eer, van met den Koning en Prins van *Walles* te spreeken, die hem, over deze zyne herstelling tot gezondheid, feliciteerden. Zedert kwam hy daaglyks aan 't Hof en in den Raad, genoegzaam waarnemende de functien van zyn departement afhangende.

Wy hebben onder het Artykel van *Vrankryk*, de plaats daar 't behoorde, over 't hoofd gezien te melden, dat den Prins Cellemare, *Spaanschen* Ambassadeur aan dat Hof, den 30. Maart een Expressen van *Madrid* had ontfangen, met de aangename tyding, dat de Koninginne

1717. ginne van *Spanjen* den 21. der zelve maand, zynde Palm-zondag, een
April. weinig na vyf uuren 's morgens, in 't kraam-bedde was bevallen van een jonge Prins, die aanstonds gedoopt en de naam van Don Franciscus gegeven wierd. Dit was nu al de vyfde Prins van dat Koninglyke Huys, dog de tweede uit hare tegenwoordige Majesteit gebooren.

ITALIEN. DEN Keizerlyken Generaal Schuilenburg, thans in dienst van *Venetien*, en die onlangs het Eiland *Corfu* zo braaf tegens de *Turken* gedefendeert had, bevond zig in 't begin van April te *Roomen*; alwaar den Paus op Palm-zondag, de geweide Palmen uitdeelende, aan dezen Generaal mede eene toereikte, die dezelve met eerbiedigheit aannam; en wierd toen waargenomen, dat den ouden Vader met veel genegentheit de volgende woorden gebruikte; *deze is het, die voor ons geloof, 't welk den erf-vyand tragt uit te roeyen, grootmoedig heeft gestreden, derhalven laat ons in zyne godvrugtigheit een welgevallen hebben.* Naar *Pesaro* geliefde den Paus eene Compagnie Korsen te zenden, om aan den Ridder van St. Joris, die zig tegenwoordig aldaar bevond, en Koning van *Engeland* genaamt wierd, tot eene guarde te dienen. Dezen Ridder, het gebruik der Baden ge-eindigt hebbende, was verscheide malen met een koets en zyn gevolg, dat men reekende al tot 200. Perzoonen aangegroeit te zyn, zig wezen verlustigen, hy bezogt, onder anderen den 11. namiddag de klooster Kerk van de H. Katrina, en wederkeerende, plaatste hy den Heer Carlo Albani aan zyne regterhand in de koets, verzeld te paard, door den bekenden Hertog van Ormond, den *Spaanschen* Hertog van Castel Bianco, en van meer diergelyke Grooten. Hy hield de maaltyd met tien Perzonen, zonder te obzerveeren onderscheid van plaats aan tafel; maar laat ons, wegens dit *Pesaro*, den weetgierigen Lezer berigten.

DAt deze Stad 23. Italiaanze mylen van *Rimini*, en zes Noordwest van *Urbino* aan den Oever van de *Adriatize* Zee, is gelegen; datze van de Romeinen in het Jaar 569. van *Roome*, of 119. Jaren voor de geboorte Christi, onder het Burgermeesterschap van P. Claudius Pulcher en van L. Porcius Licinius, is gebouwt; datze van Totila, Koning der *Gothen*, tot de grond toe is verwoest geweest, en door Bellisarius, Veldheer van den Keizer Justinianus, weder opgebouwt; datze vervolgens aan verscheide Heeren, d'een na den ander, heeft behoort; dat die van het Huis van *Malatesta* daar van langen tyd
de

de Meesters zyn geweest; datze uit dat Huis in dat van de *Sforzaas*, en van dit in dat van *Rovere* is overgegaan; na het overlyden van François Marie de la Rovere, die, Kinderloos zynde, om eenen Oorlog te voorkomen, het aan Urbanus VIII. had afgestaan, in deszelfs handen is gevallen; dat 'er de Lugt grof is, en van de Inwoonders veele ziek worden, door het Fruit (dat 'er overvloedig is) al te veel te eeten; datze van de Rivier *Foglia*, die 'er doorloopt, wort besproeit; dat de omleggende Landen vrugtbaar zyn, en voor al in uitstekende Vygen, die door gants *Italien*, en allermeest te *Venetien*, vertiert werden; dat het tegenwoordige *Pesaro* (het oude meerendeels door een Aardbeving, zo als zommige Schryvers willen, verzonken, en het overige door de Zeevloeden weggesleept zynde) door de Heeren uit het Huis van *Sforza* allereerst is gefortificeert; dat Constantyn Sforza een fraaije Citadelle aan de Zeekant heeft gemaakt, en dat François Marie de la Rovere de Stad met Muuren en een Gragt heeft doen omringen, en op een nabuurige Heuvel het pragtige Paleis, *Poggio Imperiale* genaamt, doen bouwen; dat de Stad met verscheide schoone Kerken, ryke Kloosters en pragtige Paleizen is verciert, en datze ook van zeer veele Kooplieden op hare Jaarmarkten, dieze verscheidene heeft, word bezogt; dat het een der netste Steden van *Italien* is, ruimte van Water en verscheide Fonteinen heeft, en onder anderen een op de Markt, die zo hogen Straal uitwerpt, dat het Water zo fyn als een stofregen weder nedervalt.

1717. April.

DUITSLAND.

DEN tyd tot het openen van de Veldtogt in *Hongeryen* sterk naderende, zo had den Prins Eugenius van *Savoyen*, Keizerlyken Veldheer, alles door zyne voorzorge zodanig geschikt, dat het vereiste daar toe tydig in gereedheit gebragt wierde. De *Turken*, zedert dat het Zayzoen zig voordeelig begon op te doen, verzuimden niet uit hare schuilhoeken voor den dag te komen, en verscheide stroopingen door het platte Land te plegen; dringende zelf in 't laatst dezer maand over de *Sau* tot aan *Carlowitz*, de Plaats alwaar de vorige Vrede door den Keizer met de *Ottomannische Porte* wierde gesloten, en welke zy voor 't meerendeel verbrande; dog den troup, deze expeditie, door een groote Party *Hußaren* en Ruiters nagezet, vermogt niet veel op haar bedryf te roemen, wyl de meeste part agterhaalt en ter neer gezabelt wierden. Dit voorval, en nog eenige andere van die natuur, noodzaakte den Prins Eugenius, om zig eerder, als zyn voornemen lag, te vervaardigen, en desselfs reize naar 't Leger met alle mogelyke spoed te verhaasten. Ondertusschen, terwyl men vast allerhande noodwendige behoeften derwaards schikte, wierd nog de proeve genomen van zeekere nieuwe vinding, onlangs uit *Zwitzerland* te *Weenen* gebragt; hier in bestaande, dat een gewapent man konde gaan over

of

1717. April. of door een diepe Rivier, slegs alleen met natmaking van een gedeelte zyns bovenlyfs; en dat zulks geschiede door het aantrekken of 't gebruik van zeker leere kamizool, van zodanigen eigenschap, dat het een met de Snaphaan op schouder gewapent Soldaat boven water hield. Deze misselyke uitvinding had te *Weenen* reeds de proef uitgestaan, dus lietmen eenige hondert zodanige kamizolen maken, om in het Keizerlyke Leger te gebruiken; en indien 't zelve van een gewenscht effect wierde bevonden, dan stond den uitvinder Lof daar voor te hebben, wyl het in veel voorvallen van groot nut zoude zyn.

NOORDER KROONEN. IN dezen tyd bevonden zig den Koning van *Zweeden*, den Erf-Prins van *Hessen-kassel*, den jongen Hertog van *Holstein*, mitsgaders verscheide Hooge Generaals en *Zweedsche* Ministers te *Lund* in *Schoonen*; daaglyks Raad-plegende, en zo veel beweging makende, als of 'er in 't kort iets byzonders zoude ondernomen werden. Men had den *Groot-Brittannischen* Rezident Jakson, op bevel van zyn *Zweedze* Majesteit, in arrest genomen, desselfs Papieren verzegelt, en afgekondigt, dat alle de gene die van hem nog eenige Schriften in handen mogten hebben, dezelve te moeten overleveren. Men stelde een Wagt voor zyn Logement, en verbood hem eenige Brieven weg te zenden of te ontfangen: ja men zag, om dit laatste voor te komen, alle de Brieven der Kooplieden, in haar tegenwoordigheit, op het Post-Comptoir openen, om te zien of daar in ook eenige, aan dien Minister behoorende, ingesloten waren. Den Heer Rumph, *Hollandschen* Rezident te *Stokholm*, kreeg alleen ordre, zig van 't Hof te abzenteeren, en wierd hem deswegens de volgende Koninglyke Declaratie ter hand gestelt, om aan zyne Principalen, Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal, over te zenden.

Declaratie des Konings *van* Zweden, *door deszelfs Cancelery aan den* Hollandzen *Rezident, den Heer Rumph, ter hand gestelt, over 't gene den Grave van Gyllenburg in* Engeland, *en den Baron Gortz in* Holland, *was wedervaren.*

DE Cancellery maakt op order van den Koning aan den Heer Willem Hendrik Rumph, Rezident van de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, hier mede bekent, hoe zyn Koninklyke Majesteit van *Groot-Brittannien* zig niet ontzien heeft, om tegens het Regt der Volkeren en alle gebruik,

de

de Graaf Karel van Gyllemborg, deszelfs aan het Hof van *Groot-Brittannien* residerende, en door het zelve geaccrediteerde Minister, te laten arresteren, na dat men eenige Postdagen te voren, de door hem afgezondene en aan hem geaddresseerde Brieven had onderschept, de Schriften en Documenten van zyne Koninklyke Majesteit, dewelke in de bewaring van den voornoemde Minister geweest zyn, met gewelt doen wegnemen, alle omgang zo wel met vreemde als andere Ministers aan hem verboden, en daar boven zo nauw bewaren laten, dat hy geene vryheit heeft om met zyne Domestieken in de afwezentheit van den Officier, die de wagt heeft, te spreken; waar by nog komt dat zyne Koninglyke Majesteit van *Groot-Brittannien*, niet het geringste narigt hier van aan zyne Koninglyke Majesteit heeft gegeven, veel minder ooit geklaagt over het gedrag van zyn Minister, residerende aan het Hof van *Groot-Brittannien*. 1717. April.

Nadien dan zodanige buiten gewoone Proceduren, het allereerst door de Koning van *Groot-Brittannien* begonnen, aan zyne Koninglyke Majesteit alleen aanleiding gegeven hebben, om represailles te gebruiken, en op dezelfde wyze met de alhier residerende *Brittannische* Resident Jakson te handelen, derhalven verzoekenze dat de Heer Resident hier van aan zyne Heeren Principalen behoorlyk berigt gelieft te zenden, en aan dezelve de onbillykheit van zodanige handeling van zyne Koninglyke Majesteit van *Groot-Brittannien* voor oogen stellen, alzo zulks zonder voorbeeld is, en in 't geheel stryd, tegens de zekerheit die aan een publiek Minister toekomt, en welk ten zynen opzigte voor niemant aansprakelyk is, dan voor de geen die hem gezonden heeft, als zynde alleen zyne competente Regter. Waar uit verder volgt, dat alle onderhandelingen moeten ophouden, indien het aan een Hof vry staat, van op een kwalyk gegronde argwaan, zig na goetdunken meester te maken van alle de schriften, die een buitenlandsche Minister in zyne bewaring heeft, en van zyne Instructien en ordres, dewelke tot nu toe volgens het Regt van alle Volkeren heilig zyn bewaart, en van alle geweldig onderzoek bevryt geweest, en ook bevryt zyn moeten. In welkers betragting dan zyne Koninglyke Majesteit verwagt, dat de Heeren Staten Generaal, deze handelingen van de zyde van den Koning van *Groot-Brittannien*, tegens de Minister van zyne Koninglyke Majesteit aan het Hof van *Engeland* residerende, niet alleen kwalyk zullen opnemen, maar aanmerken als een zaak die hen zelfs betreft, en van zeer kwade gevolge; en hieromme zig ten hoogsten laten aangelegen zyn, om door derzelver bemiddeling aan zyne Koninglyke Majesteit in dit geval een regtmatige satisfactie te verzorgen.

Verders heeft zyne Koninglyke Majesteit mede bevolen, om aan den Heer Resident te kennen te geven; hoe dat zyne Koninglyke Majesteit met de grootste verwondering door de jongst ingekomene tydingen verstaan heeft, dat de Heeren Staten Generaal, op het verzoek van den Koning van *Groot-Brittannien*, de *Holsteinsche* geheime Raad, de Heer Baron Gortz zonder oorzaak hebben laten arresteren, en zyne huizing, die hy zo wel in *s'Gravenhage* als

1717 *April.* te *Amsterdam* had, met gewelt open breeken, en alle de brieven en schriften die aan hem toebehoorden laten weg nemen.

Dit gedrag van de Heeren Staten Generaal komt aan zyne Koninglyke Majesteit des te vreemder voor, om dat het zelve niet alleen regelregt strydig is, tegens de vriendschap en de geslotene Tractaten, die tot nu toe tusschen *Zweden* en de Republyk geduurt hebben, maar ook tegens het Regt van alle volkeren, nademaal de gemelde Baron met een opene Volmagt van zyne Koninglyke Majesteit als een publiek Minister voorzien is, en zig ook met die Karacter by den Heer Raadpensionaris heeft aangegeven, en zo wel met hem als andere Leden van den Staat verscheide reizen over de belangen van zyne Koninglyke Majesteit gehandelt. Zyne Koninglyke Majesteit kan niet anders vermoeden, of zullen eerlang de gevolmagtigde Ministers van zyn Koninglyke Majesteit weder op vrye voeten doen stellen, en aan hem alle afgenomen papieren wedergeven, als mede dat de Heeren Staten Generaal daar op bedagt zyn zullen, om hier over aan zyne Koninglyke Majesteit een behoorlyke satisfactie te geven. Dog in geval zyn Koninglyke Majesteit zulks nog zo haast niet mogt komen te vernemen, zal dezelve zig niet kunnen onthouden, om represailles te gebruiken, en zig zelfs satisfactie te verzorgen, die zyne Koninglyke Majesteit in dit regt eischen kan, waar van de Heer Rezident hier mede verzogt wert, op't spoedigste aan zyne Heeren principalen kennis te willen geven.

Voor het overige wert aan de Heer Resident bekent gemaakt, dat zo lang als zyne Koninglyke Majesteit nog geene grondige onderrigting van de verdere handelingen van de Staten Generaal tegens de Baron Gortz, en wegens de satisfactie die aan zyne Koninglyke Majesteit daar over toekomt zal ontfangen hebben, of zyne Koninglyke Majesteit, hoewel met tegenzin, zig zal genootzaakt vinden, om daar tegen represailles te gebruiken, de Heer Resident zig ondertusschen van het Hof zal hebben te onthouden, en dat men niets van hem zal aannemen, of met hem negotieeren, voor dat zyne Koninglyke Majesteit de gemelde satisfactie zal bekomen hebben.

Gedaan te Stokholm *den* 19. *Maart* 1717.

Zyn *Zweedse* Majesteit had ook gelezen de Brieven (*(a)* voorwaards geinzereert) van dessels Ministers, zo als die te *Londen* met den druk waren gemeen gemaakt; welkers inhoud hy wel niet goed keurde, dog egter betuigde, van haar te willen maintineeren. Wyders wierd voorgegeven, dat zyn Majesteit, op de ontwerpen, hem door den Generaal Rank voorgelegt, om tot een eerlyke Vreede te geraken, daar toe zeer veel geneigtheit zoude hebben betuigt; maar dat die geneigtheit weder was verdweenen, zo dra hy vertond de verschyning in de *Oostzee* van het *Groot-Brittannisch* Esquader Oorlog-schepen, om zig

(a) ziet pag. 117. en 126.

zig by de *Deensche* Zee-magt te voegen, ja't welk hem gantsch te rug zette en verklaren deed, van nimmermeer eene gedwonge Vreede te zullen aangaan, al was het dat hy de overige Statendommen, die hy nog bezat, mede mogt komen te verkiezen. 1717 *April.*

HET Tractaat van een TRIPLE ALLIANTIE gesloten den 4 January, tusschen *Groot-Brittannien*, *Vrankryk*, en den Staat der Vereenigde zeven *Nederlandsche* Provintien, hebben wy den Lezer (*a*) voorwaards vertoont, en in't vervolg gezegt, dat de (*b*) Ratificatie den 25 February in s' *Gravenhage* was uitgewisselt. De Ministers, die dat Tractaat onderteekent hadden, zal men hier nu melden; namentlyk, wegens den Koning van *Groot-Brittannien*, als Extraordinaris Plenipotentiares, den Heer William Cadogan, Baron van *Reading*, Ridder der Order van St. Andries, Opper-Kamerheer, en Luitenant Generaal van de Legers zyner Majesteit, Kolonel van het tweede Regiment Guardes, en Gouverneur van het Eiland *Wicht*; van de zyde des Konings van *Vrankryk*, desselfs Extraordinaris Ambassadeurs en Plenipotentiarissen, den Heer Ordinaris Raads-heer van Staat Guillaume du Bois, Abt van *St. Piere d'Airvault*, *St. Just* en *Nogent*, eertyds Leermeester van zyn Koninglyke Hoogheit den Hertog van Orleans, tegenwoordig Regent van het *Fransche* Koningryk; mitsgaders den Heer Pieter Anthoni de Chateauneuf, Marquis van *Castaguere*, Raad Honoreur in het Parlement van *Parys*, en *Franschen* Ambassadeur by Haar Hoog Mog. de Staten Generaal den Vereenigde *Nederlandsche* Provintien; en van de zyde der evengemelde Staten, hunne Gedeputeerde en Plenipotentiarissen, de Heeren Joan van Hessen, Burgermeester der Stad *Zutphen*, Wigbold vander Does, Heer van *Noordwyk*; Anthony Heinzius Raad-Pensionaris van *Holland* en *West-vriesland*, Samuel Konink Raadsheer der Stad *Ter Veer* in *Zeeland*, Frederik Adriaan Baron van Reede, prezident in de Ridderschap der Provintie van *Uitrecht*, Ulbe Aylua van Burmania, Grietman van *Leeuwendaradeel* in *Vriesland*, Anthony Ekhout Bargermeester der Stad *Kampen* in *Overyssel*, en Wicher Wichers Burgermeester der Stad *Groningen*. Alle de voormelde Gevolmagtigden hadden hunne Credentialen aan malkander weerzyds vertoond, en uitgewisseld, en daar op het meergemelde Triple Alliantie Tractaat onderteekent; invoegen het Seperaat Artykel, ons zedert ter hand gekomen, hier ook plaats moet hebben.

NEDERLANDEN.

(a) ziet pag. 103.
(b) ziet pag. 164.

1717.
April.

Separaat Artikel, getekent en geratificeert, tusschen den Koning van Vrankryk en de Staten Generaal.

NAdemaal in het vyfde Artikel van het Tractaat van Alliantie, op heden gesloten, tusschen de allerdoorlugtigste Koning van *Groot-Brittannien*, de allerdoorlugtigste Allerchristelykste Koning, en de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, is overeen gekomen, over een wederzydsche guarantie, tot uitvoering van alle overeenkomsten, in het zelfde Artikel gemelt; en te gelyk tot verdediging en bescherming van alle Koningryken, Provintien, Staten, Regten, Immuniteiten en Voordeelen, die een iegelyk van de gemelde Geallieerden respectivelyk zal bezitten, op de tyd van de ondertekening van deze Alliantien; zo zyn de ondergeschrevene Extraordinaris Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van zyne Allerchristelykste Majesteit, en de Gedeputeerden en Plenipotentiarissen van de Heeren Staten Generaal over een gekomen, dat zonder op eenigerhande wyze het eerste Artikel van de gemelde Alliantie te benadeelen, volgens den inhoud van 't welke 'er een onschenbare Vrede, en naauwe Alliantie zyn zal, tusschen hunne gemelde Majesteiten, en de Staten Generaal, hunne Staten en Onderdanen zo binnen als buiten *Europa*; de Guarantie gestipuleert in het vyfde Artikel van het zelfde Tractaat geen plaats zal hebben, ten opzigte van zyne Allerchristelykste Majesteit en de Heeren Staten Generaal, dan voor de Staten, en bezittingen, die de zelve respectivelyk in *Europa* hebben. Het welk zig ook verstaat van de secoursen wederzyds gestipuleert, en belooft in het zesde Artikel van het Tractaat, welke secoursen ook ten opzigte van zyn Allerchristelykste Majesteit, en de Heeren Staten Generaal binnen *Europa* zullen bepaalt blyven. Het tegenwoordig separaat Artikel zal dezelfde kragt hebben, als of het van woord tot woord in het Tractaat gevoegt was, en de Ratificatien van het zelve zullen te gelyk met die van het Tractaat uitgewisselt werden.

Ter oirkonde dezes, hebben wy ondergeschrevenen, voorzien met Volmagten van zyne Allerchristelykste Majesteit, en de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, in der zelver Namen dit tegenwoordig Artikel ondertekent en het Cachet van onze Wapenen daar by doen stellen.

Gedaan in *s'Gravenhage* den 4. January 1717.

Was getekent,

Van wegen den Allerchristelykste Koning

Du Bois, *Castagnere de Chateauneuf.*

Van wegen de Staten Generaal.

J. van Essen. *Le Baron de Reede & de Renswoude.*
V. V. van der Does. *V. A. Burmania.*
A. Heinsius. *A. Eckhout.*
S. Konink. *W. Wichers.*

Den

Den 30. Maart, 's namiddags, vertrok den Czaar van Groot *Rusland* uit *s'Gravenhagen* na *Rotterdam*, om die Stad en de verdere aan de Maas gelegen Plaatzen, ja zelfs den *Briel* en *Hellevoetsluis*, zo mede de Provintie van *Zeeland* te gaan bezigtigen; en zig voorts door de *Brabantsche* Steden, *Antwerpen*, *Brussel*, en meer andere, naar *Vrankryk* te begeven. Hy was verzelt van desselfs Minister den Prins van Kurakin, en de Czarinne geleide hem tot aan *Rotterdam*; van waar deze Vorstinne in *s'Gravenhage* te rug kwam, en zig wyders den 21. weder naar *Amsterdam* vervoegde. Zyn Czaarse Majesteit, den 4. smorgens in een Jagt na *Dordregt* gevaren, liet zig daar aan zetten, om het merkwaardigste dezer oude en eerste Stad van *Holland* te beschouwen; wyders, zig weer scheep begevende, arriveerde hy spoedig aan 't Eiland *Walcheren* in de Haven van *Vlissingen*; verbleef hier drie dagen, om te bezigtigen het Dok, waar in juist een Oorlogschip geheel droog zat, en ondertusschen ook de Hoofdstad *Middelburg*. Hier op, in het Jagt van den Staat den 10. naar *Antwerpen* vertrekkende, wierd hy den 11. 's namiddags, voor die Stad komende, onder het driemaal lossen van 't Kanon der Stads Wallen, en van de omleggende Forten begroet. 's Avonds ten zeven uuren aan land tredende, kwam den Hertog van Holstein Pleun, en den Prins de la Tour, door den Marquis de Prie gecommitteert, om zyn Czaarse Majesteit, geduurende desselfs verblyf in de *Oostenrykze Nederlanden* op te wagten, hem ontfangen. Hy verkoos tot zyn Logement de Abdye van St. Michiel, voor hem reeds vervaardigt; komende de Magistraat nog dien avond de eerewyn aan zyne Majesteit aanbieden. Den 12. wierd hy gecomplimenteert door den Bisschop van *Antwerpen*, en den Gouverneur der Citadelle; terwyl zyn Majesteit ondertusschen een begin had gemaakt, om het merkwaardigste van die Stad nauwkeurig op te nemen.

1717. April.

Te *Brussel* mede alles in staat gebragt zynde, om den Czaar van *Groot Rusland* naar behooren te ontfangen, zo zondmen den Secretaris Heems na *Antwerpen*, tot het ontmoeten van die Majesteit, en den zelven van wegens den Marquis de Prie te begroeten; ook stonden de Hertog van *Holstein* en den Burg-Graaf van *Oudenaarden* op hun vertrek naar *Mechelen* gereed, ten einde aldaar gemelde Vorst te recipieeren, en voorts tot in het Hof van *Brussel* te geleiden. Men maakte staat, dat deszelfs gevolg zeer groot zoude wezen, en dus spreide

1717 April. men op het gezeide Hof meer als 60. Bedden, waar onder dat voor den Czaar het kostelyk Ledikant was, in 't welke Keizer KAREL V. eertyds had geslapen; ook wierden alle de Regimenten dezer bezetting in 't nieuw gekleed, om de inhaling des te meer luister by te zetten. Hy kwam dan den 14 's avonds ten agt uuren te *Brussel*, dog had meer als drie uuren in het Jagt by de Lakenbrug vertoeft, om niet te behoeven door het groot gedrang der nieuwsgierige menschen te passeeren, invoegen ook het Kanon niet losbrande, voor en aleer hy in zyn Logement trad; egter niet op 't Hof, zo als men gemeent had, maar in het Huis des Keizers gelegen aan 't end van 't Park; welkers deuren men terstond met een Wagt deed bezetten. 's Morgens (den 15.) begaf zig den meesten *Brusselschen* Adel derwaards, om zyn Czaarse Majesteit te verwellekomen, en waar by zig mede bevonden den Hertog van *Holstein* en den Prins de la Tour. Drie dagen te *Brussel* doorgebragt, en het merkwaardigste bezigtigt hebbende, zo vertrok hy den 18. onder het lossen van 't Kanon, na *Gent*. Hy had, by zyn aanwezen te *Brussel*, een daad van mededogentheit doen blyken, met zig, op den voetval eener Burger van *Nieuwpoort*, wiens zoon het ongeluk getroffen had van een manslag te begaan, by den Marquis de Prie te interesseeren voor zyn pardon, en welke genade aanstonds daar op volgde. Den 19. 's morgens verscheen zyn Czaarse Majesteit te *Brugge*, werdende door de Magistraat en den Bisschop van die Stad, in zyn Jagt verwellekomt; waarop hy, zonder uit te treden, de reize naar *Oostende* voortzette, om zig van daar over *Nieuwpoort*, naar *Duinkerken*, en *Mardyk* te begeven. Hy arriveerde den 21. te *Duinkerken*, zynde onderwegen, tusschen die Stad en het Steedje *Veurne*, bejegent door een Edelman van 't *Fransche* Hof, expres afgezonden om hem te ontmoeten. Hy bezigtigde zeer nauwkeurig de nieuwe werken van *Mardyk*, en ook de ten naasten by gesloopte oude werken van *Duinkerken*; en wanneer hy de laatstgemelde den 23. met laagwater van naby ging bespeculeeren, zo begon de Vloed der maten te wasschen, dat zyn Majesteit zig genoodzaakt vond op een Paard te springen, en daar mede te rug te ryden; want zyn Koets met zes Paarden wierd zo schielyk van het Zeewater overvallen, dat men de Paarden, omze te redden, los snyden, en de Koets aan de Golven opofferen moest. Meergemelde Majesteit beschouwde den 24. de Guarnizoenhoudende Troupen in *Duinkerken*, en scheen zeer voldaan

over

over de exercitie welke zy deden. Men moet niet voorby gaan te melden, dat den Czaar, wanneer hy te *Oostende* bezig de plaats van de Attaque der Geallieerden in 't Jaar 1706. aldaar met een stok aanwees, hoe die Stad onwinlyk, ja zelf tot de beste Zeehaven konde gemaakt werden. Ondertusschen waren voor hem in gereedheit gebragt de Relaissen en Escorters langs den weg van hier naar *Parys*. 1717. *April.*

Den 19. April, had den Heer Withworth, extraordinaris Envoyé wegens 't Hof van *Groot-Brittannien* by haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, in *s'Gravenhage* zyne Credentialen overgelevert, werdende in die kwaliteit erkent; zo mede den Grave van Reventlau, als extraordinaris Envoyé wegens den Hertog van *Holstein Gottorp*.

Den 5. April arriveerde in de *Nederlandsche* Haven van *Goeree*, zeer vroeg tydig uit *Oost-Indien*, het Retourschip Groenswaart, voor de Kamer *Rotterdam*; zynde 't zelve den 20. September 1716. van *Batavia* gezeilt, en dus maar zes maanden en 18. dagen onderweeg geweest; bestaande de Lading alleen in de volgende Pond Waren:

227925 ℔	Bruine Peper.	72500 ℔	Salpeter, en
451824 -	Poeijer Suiker.	50000 -	Sappanhout.

Tot beveiliging van den Koophandel, hadden Haar Hoog Mog. eenige Oorlogschepen gelieven toe te staan, dus in 't begin dezer maand ter Admiraliteit te *Amsterdam* zeven, van 44. tot 64. stukken Kanon, toegerust wierden, en over vier der zelve, om op de verwagt werdende *Oost-Indische* Retour-Vloot te gaan Kruissen, het Opper-commando aan den onlangs nieuw verkoren Schout by Nagt, de Heer Matthias Bodaan gegeven. De andere drie zouden de Koopvaardy-Vloot na de *Oost-Zee* en *Noorwegen* geleiden.

MAY.

1717. *May.*

M A Y.

ZWITZERLAND. DE Gedeputeerden der byzondere *Zwitzersche* Kantons, waren in 't laatst der maand April, van *Solothurn* te rug gekomen; wyl de algemeene byeenkomste van het Eedgenootschap was gescheiden. Het gepasseerde aldaar konde men nog niet weten, dewyl het rapport eerst 's anderen daags te *Zurig* stond te geschieden. Alleen verstondmen, dat den *Franschen* Ambassadeur, wegens de vernieuwing des verbonds, tusschen zyn Koning, en het gantsche Eedgenootschap, niets gerept, dog dat hy egter de toegenegentheit zyner Majesteit aan de Gedeputeerden ten beste verzekert had. Men roemde de Hoflyke lieftalligheit, en de liberaalheit van dezen *Franschen* Minister; wiens aanspraak tot de Vergadering van het Eedgenootschap aldus luide.

Voortreffelyke Heeren,

HEt bezit waar in gylieden U bevind, van by U te hebben eene gestadige residentie van wege den Koning mynen Meester, is niet simpelyk het blyk eener voorgaande liefhebbinge, maar een regtmatige erkentenis van uwe toegeneigtheit tot het Hof van *Vrankryk*, en van uwe eerbiedigheit jegens deszelfs Ministerium. De gemeene stem heeft my die gunstige gesteltenissen, welke ik hier vinden zoude, al voorzegt; maar myne eigene ondervinding voegt by het denkbeelt dat ik 'er van heb, alles dat gylieden zoud konnen verwagten van eene opregte erkentenisse. Met dusdanige gedagten dan vervult, zou niets my meer konnen vleyen dan de wederzydsche hoope, van dagelyks zulks te konnen beantwoorden door de goede officien, die afhangen van 't Ministerschap, waar in ik by de Loffelyke Cantons kome te treeden. Ik zal my zelven gelukkig agten van my te konnen quyten in alle de andere diensten met die zelfde beschaaftheit en voorzigtigheit als die van mynen voorzaat, wiens gedagtenis by ulieden lang in agting zal wezen. Indien 'er zig ondertusschen, Voortreffelyke Heeren, eene gelegenheit voor doet, door welke de goede wille het groot vernuft en de verdienste zoude konnen herstellen, dan zal 't my vry staan dit geluk te verhoopen. Zo wel de stipte ordres van den Koning mynen Meester,

Meester, als myne eigene en grootste neiginge, leiden my aan om alles wat 1717.
mooglyk zal zyn, tot den voorspoed uwer Republyke toe te brengen; want May.
door wat voor andere middelen zoud ik my pryslyk by uwe Heerlykheden
konnen maken?

Solothurn *den* 22. *April* 1717.

OP berigt, dat den Czaar van *Muscovien* had voorgenomen, een VRANKRYK.
gedeelte dezer Landen te komen beschouwen, rezolveerde het *Fransche* Hof, willende de glorie des Konings ophouden; om hem met zodanige Pragt en Statie te ontfangen, als met desselfs grootheit en waardigheit kwadreerde; dog wyl dien Monarch met deze uiterlykheden niet gedient was, zig gedragende in veele gevallen als een gemeen Burger, zo kwamen de Ceremonien omtrent zyn Perzoon alhier mede niet te passe. Men had de voorgenomen eerbewyzen tot de uitterste grootsheit geregelt, en zelf, om hem te defroyeeren, 2000 livres-daags bezorgt; zo mede de voornaamste Grooten in haren Rang geschikt, ja 's Konings Huis-troupen geposteert in de Steden en Plaatzen, welke hy most passeeren, en verders alles geregelt, wat eenigzints tot een pragtige Intrede en Vertooning konde dienen. De nieuwsgierigheit van het gemeene Volk, om deze Intrede van den Czaar te mogen zien, strekte zig zo verre uit, dat geheele straaten waren opgepropt, en veele Grooten gelt spendeerden voor het gebruik van een kamer of venster, om den trein te mogen zien passeeren; dog de eerste vermoeide, door lang staan, hare beenen, en de andere beklaagden hun huurgelt zo noodeloos gespendeert; wyl de Intrede by duister geschiede, en van niets pragtigs verzelt wierd, dan alleen begeleid van een Regiment Dragonders en eenige voorname Grooten, die zyn Czaarse Majesteit na *Beaumont* bragten. Wegens dit werk dient nog aangemerkt, dat den Czaar, den 25. April van *Duinkerken* vertrokken, en aldaar de vermaarde oude Vesting-werken, nevens de Haven bezigtigd hebbende, eenige dagen zyn verblyf tot *Calais* had genomen, voldoende aldaar verscheide malen zyne weetlust, van met de bekende Passagie-booten een stukweegs in Zee te zeylen, om te mogen zien de vermaarde Ingang van 't Kanaal, en de Kabbeling der *Noord-Zee*, welke, komende uit en in dat Kanaal, zig met de *Spaansche Zee* vermengt, en in het *Pas de Calais* vereenigt.

Het was den 4. May, als zyn Czaarse Majesteit te *Boulogne* aan-

1717. May. kwam, en aldaar vernagte. Den 5. zette hy de reize voort tot aan *Abbeville*, den 6 tot aan *Bretuil*, en den 7. tot aan *Beaumont*; in welke laatstgemelde Plaats den Maarschalk de Tesseé, en eenige andere afgezondene Grooten, van wegens het *Fransche* Hof, hem kwamen ontfangen. Hier van daan vervolgde men de reize naar *Parys*, dog zo langzaam, dat gemelde Monarch eerst den 7. 's avonds ten tien uuren in de oude Louvre verscheen; vindende aldaar de Vertrekken voor hem gereed gemaakt, alles op 't pragtigste toegerigt, en een avondmaaltyd van 800. Schotelen, met diverse Spyze toebereid. Hy nuttigde slegs een weinig beschuit, met wat koele of Brandewyn, en reed, de fraayigheden der apartementen en al den toestel nauwkeurig bezigtigt hebbende, ten elf uuren naar het Palys van *Lesdeguires*, willende in dat van de *Louvre* niet blyven, vergezelt door de Maarschalken de Villeroi en du Tessee. Hier kwam den Hertog Regent den volgenden dag zyn Czaarse Majesteit verwellekomen; welke Vizite hy na een geheele uur bleef duuren, werdende het gene men wederzyds sprak door tolken vertaalt. Den Koning zelve, begeleid door den Maarschalk de Villeroi, en andere voorname Hovelingen, gevolgt van een Detachument Guarde du Corps, sterk 50. Man, kwam twee dagen daar na het bezoek afleggen. Den Czaar ontfing dezen Monarch aan het uittreden des Karos, leide hem ter regterhand in zyn Kamer, en beschoude den zelven met zeer veel aandagt. Men wil verzeekeren, dat dezen jongen *Franschen* Koning, wanneer hy zyn Compliment maakte, tot den Czaar gesprooken had, *zeer verpligt te zyn wegens de eer van het bezoek, hem aangedaan in het komen te zien van het* Fransche *Koningryk; dat, nadien hy zelf nog jong was, den Hertog van Orleans, zyn Oom, zorge dragen zoud, tot het afleggen der behoorlyke beleefstheden en eerbewyzingen, aan zyn Czaarse Majesteit Competeerende.* Dit extraordinaar groots bezoek duurde maar een halve uur, wanneer zyn Czaarse Majesteit den jongen *Franschen* Koning op dezelve wyze weder uitleide, als hy hem ontfangen had. Den volgenden dag ging zyn *Czaarse* de *Fransche* Majesteit bezoeken; hebbende tot zyn dienst verscheide Karossen; eenige Hof-Pagies en Lakeyen, mitsgaders twaalf Ruiters van de Lyfwagt: werdende de Ceremonien hier geobzerveert, zo als men die den vorigen dag in het Palys van *Lesdiguires* waargenomen had; behalven dat de Koninglyke Guardes, zo *Zwitzers* als *Franschen*, in de Wapenen gerangeert stonden, de Vaandels

Vaandels ontwonden, en de Trommels geroert wierden. Zeedert bezigtigde zyn Czaarse Majesteit al het merkwaardigste binnen *Parys*, waar toe hy zig des morgens heel vroeg op de been begaf, om den toeloop van 't gemeene Volk te vermyden; zynde van voornemen, als hy 't voornaamste dezer Hoofd-Stad zoude beschouwt hebben, als dan ook de Koninglyke Lust-hoven, en die der byzondere *Fransche* Hof-Grooten, te doorneuzelen. Dit alles te beschryven, behoort tot de volgende Maand. 1717. *May.*

Zeeker tweede Request, door den Adel van *Vrankryk*, tegens de Hertogen en Pairs, aan den Koning, dog eerst aan den Hertog Regent geprezenteert, oordeelen wy waardig in 't geheel voor te stellen.

AAN DEN KONING.

Sire,

DE ondergeschrevene van de Ordre van den Adel, smeeken Uwe Majesteit zeer ootmoedelyk, dat Gy door Uw Koninglyk Gezag beteugelt de onderneemingen der Pairs van *Vrankryk*, die, zedert een geruimen tyd, gedurige pogingen doen, om zig boven den Adel te verheffen, om een Ordre, die meer als zy zoud wezen, te maken, en om was 't mogelyk een zoort van gelykheit met de Princen van Uw Bloed, te herstellen. Wy zullen U Majesteit hier niet vermoeijen met het verhaal van alle de distinctien die zy zig hebben aangematigt, dat zy zig nog alle dagen by gunste van den toestand der tyden aanmatigen, en waar voor, indien zy daar by volherden, den Adel byzondere eischen zal kunnen doen.

Het is ons genoeg aan U Majesteit te vertonen, dat wylen de Koning, Uw doorlugtig Over-grootvader, ziende met het getal der Pairs, hunne pretensien aangroeijen; deszelfs diepe wysheit hem overtuigde van de noodzakelykheit om palen te stellen, buiten dewelke zy zig in het toekomende niet meer zouden kunnen uitstrekken; en by zyn Edict van de maand May 1711, reguleerde hy de Regten van 't Pairschap; maar naauwlyks had die grote Koning den laatsten snik gegeven, of de Pairs poogden zig aan het hooft van den Adel, als of ze Opperhoofden van dezelve waren, te stellen, en ze aan Uwe Majesteit te prezenteren.

Deze eerste toeleg den uitslag niet hebbende gehad, welke zy zig daar van hadden verbeelt, deden zy oude en byna vergeete schriften voor den dag komen, en voegden 'er nieuwe by. Alle de Ordens van den Staat lazen daar in met spyt; *Dat het aan de Pairs toekomt over de verschillen der Successie tot de Kroon en der Regentschappen te oordeelen; dat het aan de Pairs staat de gewigtige zaken des Lands te schikken; dat de Pairs de natuurlyke Regters en Hoofden van den Adel zyn; dat zy boven dezelve zeer verheven zyn; en dat zy een Ordre uit-*

 maken,

1717. May. *maken, die daar van gedistingueert en afzonderlyk is.* Zy hebben zelfs zedert eenige maanden in Uwe Majesteits Edicten en Declaratien doen vloeijen deze woorden, *en andere Pairs.* Eindelyk zy beweeren in een Requeſt onlangs aan Uwe Majeſteit ingegeven, dat het Regt van de oude Pairs te reprezenteren, by 't Huldigen der Koningen, een voorregt is, 't welk, na de Princen van den Bloede, aan niemant toekomt als aan de Pairs van *Vrankryk*: Stellingen zo ſtrydig met het gezag van U Majeſteit, met de belangen van de Natie, en met de waardigheit van den Adel, dat de Edellieden van Uw Koningryk by menigte voor de voeten van U Majeſteit zouden zyn gekomen, om van U Regt te verzoeken, indien zy, meer nayverig om hunne onderwerping te tonen, als om hunne gewettigtſte Regten te bewaren, niet geoordeelt hadden, dat zy de vryheit daar toe alvorens van U Majeſteit moeſten afwagten.

Wy durven ons vleyen, Sire, dat zulk een eerbiedig gedrag geen ongelyk zal doen aan de regtvaardigheit van onze zaak, en dat de verligte en billyke Prins, aan wien Gy de bewaring van uw gezag hebt toevertrouwt, U Majeſteit wel zal willen doen begrypen, dat het aankomt, niet op een ligt verſchil onder eenige particulieren, maar op den Staat zelf van uwen gantſen Adel; van dien Adel wiens vermindering (om ons te bedienen van de woorden der Koningen uwe voorzaten) de verzwakking van den Staat is, en die men niet kan laten veragt maken, zonder dat de glorie van de Natie zig verduiſtert, en ten eenemaal uitgewiſt word. Maar Sire, 't geen ter zelver tyd tot onze vreugde en ons vertrouwen ſtrekt, is, dat onze belangen die van Uwe Majeſteit zyn, en dat den Adel in deze gelegentheit, even als in alle andere, het genoegen heeft van te zien, dat zy, om hare waragtige grootheit te bewaren, die van haren Koning maar behoeft te verdedigen.

In der daad, Sire, den Adel zoud heden niets te wenſſen hebben, indien de Pairs, eerbied hebbende van 't Souverein gezag, zig niet onderwonden om de palen, die hen door het Edict van 1711. geſtelt zyn, over te ſpringen.

Om deze oorzaken, Sire, gelieve Uwe Majeſteit te verklaren dat de Pairs van *Vrankryk* geen Corps uitmaken, en gevolglyk hen te verbieden Sindics, en Commiſſarizen te maken; ook te verklaren, dat zy geen regt hebben om uitſpraak te doen over de Succeſſie van de Kroon en de Regentſchappen, nog om gewigtige zaken van den Staat te reguleren, dat zy de Hoofden, of de eenigſte Regters van den Adel niet zyn; dat de andere Edellieden van U Koningryk een gelyk Regt met dat der Pairs hebben, om geroepen te worden by de ſalvinge der Koningen, om daar de oude Pairs van 't Ryk te verbeelden; te gebieden dat men voortaan in Uwe Majeſteits Edicten en Declaratien niet meer zal laſſen, deze woorden, *en andere Pairs*; en dat de Pairs zig houden zullen binnen het genot der Regten alleen, welke de diſpoſitie van 't Edict van 1711. hen geeft, zonder dat het hen geoorloft zy eenige andere voorregten te genieten.

Was getekent door den Grave van Chatillon, den Marquis van Liſtenay, den Marquis van Conflans, de Graven van Laval, Mailly, Deſtain en Hautefort,

tefort, de Marquisen van Surville, Monmoreney Fosseuse, en verscheide andere. 1717. May.

Den daar by gevoegden Brief, aan den Hertog Regent, was van dezen inhoud.

Aan zyn Koninglyke Hoogheit den Heer Hertog van Orleans, *Regent.*

Myn Heer,

DE ondergeschrevene van de Ordre van den Adel, vol van eerbied voor den Perzoon van Uwe Koninglyke Hoogheit, en van onderwerping aan 't Souverein Gezag, waar van Gy de Bewaarder zyt, zouden meenen nalatig te zyn in hunnen pligt, indien ze U geen rekenschap gaven, van de redenen, die hen verpligten, om hunne klagten voor den Throon van zyne Majesteit te brengen.

De reeden, myn Heer, zyn vervat in het bygevoegde Requeft, 't welk aan U Koninglyke Hoogheit, uit het lezen van 't enkel vertoog der pretenzien van de Pairs, zo als ze uit hunne schriften getrouwelyk zyn getrokken, zal doen zien, dat wy niet langer stilzwygende kunnen blyven.

U te overtuigen, myn Heer, van de regtvaardigheit onzer klagten, is zo veel als ons te verzeekeren van Uwe Koninglyke Hoogheids bescherming; bescherming, waar mede wy vereerd wierden tegens die zelve Hertogen en Pairs, aanstonds na het overlyden des Konings; en die, nooit te kort doende aan de waardigheit van eene goede zaak, in de Nakomelingschap van den Adel des Ryks, eene eerbiedige en diepe erkentenis zal vereeuwigen. Geteekend zonder onderscheid en rang van geboorte, ten einde niemand daar tegens iets te zeggen vind.

Het Arreft, van den 14. dezer Maand, door den Raad van Staat des Konings, aangaande het bovengemelde Requeft des Adels, onder Trompetten-geschal afgekondigt, was aldus.

DE Koning onderrigt zynde, dat by gelegentheit van eenige Memorien in 't verleede Jaar uitgekomen, waar in verscheide Perzonen van gedistingueerde geboorte gemeend hebben, dat de Regten van den Adel belang hadden, is 'er tot verdeediging van die Regten een Requeft opgesteld, 't welk men wil doen teekenen door een groot getal Edellieden, zo binnen *Parys* als in de Provintien. En nademaal den Adel, of schoon een der eerste Ordres van 't Koningryk, en de geene die zyn Majesteit als de voornaamste sterkte van zynen Staat aanmerkt, geen corps kan uitmaken, nog Requesten in 't gemeen tekenen, zonder uitdrukkelyke vergunning des Konings: en dat derhalven zodanige

1717. May. nige onderneeming niet kan geauthorizeert zyn, zonder de eerste grond-regelen van de gemeene ordre te quetzen, behalven dat ze onnut en voorbarig zoud zyn, in een voorval dat niet anders raakt als Memorien, die niet gemaakt zyn tegens den Adel, en ten opzigt van dewelke zy zig verlaten kan op de toegenegendheit, waar mede zyn Majesteit haar altyd heeft vereerd, en die voor haar een zeekerder Titul is, dan alle de Requesten welke zy zoud kunnen ingeven, indien zy al in staat was om het op eene ordentelyke wys te doen. Zyn Majesteit in zynen Raad zynde, met advys van den Heer Hertog van *Orleans* Regent, heeft zeer uitdrukkelyk verboden aan alle de Edelen van zyn Koningryk, van welke geboorte, rang en waardigheit zy ook zouden mogen zyn, het gemelde gewaand Request te teekenen, by pœne van ongehoorzaamheit, tot dat zyn Majesteit daar ontrent anders geordonneert heeft, agtervolgens de wyze die in 't Koningryk in agt genomen is, zonder dat het tegenwoordig Arrest egter ongelyk doen of nadeelig wezen kan aan de Regten, Privilegien, en wettige Prerogativen van den Adel, aan dewelke zyne Majesteit geene inbreuk meent te doen, en die hy altyd zal handhaven, na het voorbeelt der Koningen zyne Voorzaten, agtervolgens de regelen van het Regt en van de gemeene ordre.

Gedaan in den Raad van State des Konings, zyn Majesteit daar in zynde, de Heer Hertog van Orleans, *Regent tegenwoordig, gehouden tot* Parys *den* 14 *May* 1717.

Was getekent,

Fleurian.

Men had, zedert eenigen tyd, in *Vrankryk* doen afkondigen zeker Arrest van het Parlement te *Parys*, gegeven den 16. December 1715. en geteekent den 2 January 1716. dog eerst gedrukt en gemeen gemaakt in het tegenwoordige jaar 1717. welkers titul behelsde; *Arrest van het* Fransche *Parlements Hof, ten voordeele der* Hollanders, *verklarende dezelve bekwaam, om in* Vrankryk, *zelfs van hunne* Fransche *bloedverwanten, te kunnen Erven.* Dit Arrest bevondmen egter, dat geen andere zin, dan slegs een particuliere zaak, uitdrukte; navolgens het onderstaande uittrekzel.

Maria de la Charois, geboortig te *Ham* in *Picardyen*, trouwde in het Jaar 1661. in *Vrankryk* met Abraham Vekens; weinig tyds daar na vertrok zy met hare Man naar *Holland*, alwaar zy twee Dogters teelden, Maria en Johanna Catharina, van welke de oudste getrouwt is aan Mr. Abraham Wasteau, Doctor in de geneeskunde, woonende te *Leyden* in *Holland*.

Maria de la Charois, liet in *Vrankryk* Antonetta de la Charois, hare zuster, de

de welke trouwde aan Anthoni de Basin, een koetzier, en die in de maand van November 1714. te *Ham*, zonder kinderen, is komen te overlyden. 1717. May.

Margareta de la Charois, weduwe van Anthoni le Febure, woonende te *Ham*, heeft geëischt, om in het bezit van de goederen van Anthonette de la Charois gesteld te werden, in qualiteit van hare naaste nigt, en de allernaaste Bloedverwant, bekwaam om in *Vrankryk* te konnen erven; het welk ook aan haar is toegewezen, door twee Sententien, gegeven in de Bailluage van *Vermandois* te *Noyen*, op den 5 en 29. July 1715.

Maar Maria, en Johanna Catharina, Dogters van de overledene Abraham Vekens, en Mejuffrouw Maria de la Charois, hebben van deze Sententien geappelleerd, in qualiteit van nigten van Mejuffrouw Anthonette de la Charois.

Waar op gevolgd is het bovengemelde Arrest, gegeven op den 16. December 1715. door het welke het Hof, te niet doende de Sententien, gewezen door de Officiers van de Bailluagie van *Noyon*, voor welke de zaak in de eerste instantie gediend had, de nalatenschap van Anthonette de la Charois, aan hare *Hollandsche* nigten toewyst.

Voor de wettige Prinsen van den bloede en de Natie zagmen onlangs, tegens de gelegitimeerde Prinssen, te voorschyn brengen deze korte en fondamenteele redenen.

DIkwils vallen 'er zaken voor die men naauwlyks begrypen kan, schoon zy ons onder de oogen komen: zodanig is 't verschil dat 'er hedensdaags is, tusschen de Princen van den Bloede en de Natie aan de eene kant, en de genen welke men, volgens een genoegzaam nieuwe wyze van spreken, gewettigde Princen van den Bloede noemt om ze te onderscheiden van deze, welke men wettige Princen van den Bloede noemt; eene taal t'eenemaal onbekent by onze vaderen. Maar tot eene nieuwe zaak heeft men nieuwe bewoordingen van noden. En dewyl wy tegenwoordig tweederley zoort van Princen van den Bloede hebben, zo is 't billyk dat men 'er 't onderscheit van aanmerkt; nogtans zoude ik liever zeggen, de ware of oude Princen van den Bloede, en de valsche Princen van den Bloede, of de Princen van den Bloede van eene nieuwe makinge.

Ik denk niet, dat, wanneer wy zullen genezen zyn van de quaale, waar mede wy nu zyn bevangen, men zig zal konnen inbeelden, dat na 1300 jaren, die deze Monarchie geduurt heeft, en na meer dan 700 jaren, dat het Huis van Hugo Capet ten troon steeg, men bedagt is geworden een vraagstuk te maken wegens de successie tot de Kroon; dat men geluistert, of dat men niet gestraft heeft de genen, die een zaak van zulken belang in twyfel hebben durven trekken; en dat men eindelyk ernstiglyk daar over gehandelt heeft; zo belachlyk, om niet te zeggen uitspoorig, schynt de gedagte alleen daar van te wezen.

Maar

1717. May. Maar dewyl men alles onder ons problematiq wil maken, zo behoorde men ten minste het fondament van 't vraagstuk te stellen, en te vragen.

1. Of in eene trapswyze en gedurige substitutie, de gesubstitueerde iemand tot de successie kan roepen tegen den tyd dat de substitutie geëindigt zal zyn?

2. Of bastaarden, in dubbelt overspel overgewonnen, daar toe konnen geroepen werden by gebrek van gesubstitueerden?

3. Of de zelfde bastaarden, door hunne geboorte, regt hebben, om een leen, van hoedanig een nature 't ook zy, te erven?

Na deze propositien, welke men onderwerpt aan 't oordeel van alle Regtsgeleerden, en van al de waereld, zo eist men dat de gewettigden bewyzen, zo zy konnen, dat de Kroon geen trapswyze en geduurige substitutie zy; of, na de taal te spreeken van de geene die over 't algemeen regt gehandeld hebben, dat ze niet successif, lineaal, en agnaticq zy, gelyk men tot nog toe geloofd heeft, maar dat ze patrimonieel, en by gevolg deelbaar en alienabel zy; dat de Koning 'er de eygenaar van zy, dat hy 'er van kan beschikken zo als 't hem goed dunkt, te weten de orde der successie veranderen, dogters beroepen, lieden van burgerlyken afkomst, zo wel beroepen als Edelen, vreemdelingen zo wel als ingezetenen van 't Ryk; alleen en op zyn eigen gezag alle deze veranderingen maken, zonder het consent der Natie; want dit moet hy noodzakelyk konnen doen, zo hy bastaarden, in overspel geteelt, bequaam kan maken om tot de Kroon te succedeeren.

Alle deze denkbeelden, die noodwendig waar zyn, quetsen zy de Natie niet? en verkragten zy den goeden zin niet?

Zo men de eerste stelling niet bewyzen kan, zo die alle onze fondamentele wetten omverre stoot, zo zy stryd tegen de denkbeelden welke wy van onze Regeeringe hebben, en zo ze ongerymt schynt, dan moet men noodzakelyk aantoonen, dat bastaarden, dubbele onegtelingen, met een volkomen regt, en door hunne geboorte, succedeeren konnen in alle vaderlyke en moederlyke goederen, als wettige kinderen: men moet dan niet meer luisteren naar de uitspraken der Regtsgeleerden, welke alle na den Keizer Justinianus, en den Paus Innocentius den III. zeggen, dat bastaarden, dubbele onegte, geen onderhoud verdienen, dat hun vader hen daar van niet verzekeren kan; en dat die straf wettiglyk toekomt aan zodanigen die hen ter waerelt gebragt hebben: men moet alsdan deze stelregel, by al de waerelt aangenomen, verbreeken, *Ille est pater, quem nuptia domonstrant*; dat is, *Hy is vader, dien 't huwelyk aantoont.*

Maar als de gewettigde bewezen zullen hebben, dat zy, schoon bastaarden en dubbele onegte, tot de successie der Kroone geroepen zyn, dan zoude men nog moeten door goede en autentique bewyzen doen zien, dat zy 's Konings bastaarden zyn, en dat de Koning niet bedrogen is geweest, toen men ze hem als zyne kinderen presenteerde.

Men weet dat de Hertog van Maine en de Graaf van Thoulouse onder verdigte namen zyn gedoopt geweest, dat zy onder die namen zyn opgebragt geduurende

duurende de eerste jaren van hunne kinderheit; en men weet niet of hunne persoonen niet zyn verwisseld, of zy geene kinderen zyn van eene Minnemoer, of van een Kamer-dienaar aan wien zy zyn toevertrouwt geweest. Het staat derhalve aan de gewettigde dat zy hunnen staat bewyzen. 1717. May.

't Is ons genoeg te zeggen, dat wy hen niet kennen; dat wy weten dat zy niet gebooren zyn uit het huuwelyk van Koning Louis de XIV. met Maria Therese van *Oostenryk*; dat, gelyk wy daar van zeer wel verzeekerd zyn, wy ook zeer wel verzeekert zyn, dat zy niet van de Koninglyke Familie konnen wezen, derhalven zullen wy haar zeggen, *Prins de libertate, quam de regno agendum.*

Alle de Memorien, die tot dezer uure toe ten voordeele der gewettigde opgesteld zyn, dienen nergens toe, als de Koning geen eigenaar van 't Ryk is.

't Komt hier niet aan op Historise voorbeelden of daaden, die men draeit so als men wil; daar is 'er niet een eenige voor de gewettigden bygebragt, die niet valsch of vervalscht is, of die op het tegenwoordig geschil te pas komt.

De Natie, die een byzonder belang in deze zaak heeft, ziet wel dat deze gewettigde, met deze groote etablissementen welke zy hebben, hunne ingebeelde pretensien konnen doen gelden, dat zy haar door geweld kunnen dwingen om hen voor haare Meesters en Koningen te erkennen, en dat zy het Koninglyk Huis konnen drukken en doen ondergaan, en vroeg of laat een zeer groote onrust in de ordre der successie verwekken, 't welk schier onvermydelyk is. De Natie, zeg ik, welke dit alles ten hoogsten raakt, eischt met nadruk een spoedig regt, en dit zodanig, dat, hoe 't ook zy, men hare vreeze, zo voor het tegenwoordige als het toekomende, doe ophouden.

De Paus, die aan alle de Katholyke Potentaten zeer ernstig den Oorlog tegens de *Ottomannische Porte* recommandeerde, en inzonderheit *Vrankryk* tot een voornaame hulp begeerde, scheen, om zyn oogwit daar omtrent te mogen bereiken, aan die Kroon nu eenige vernoeging te willen geven; benoemende den baillif de Bellefontaine, Ridder van de *Matthese* order, tot Admiraal Generaal der Auxiliaire Christen Vloot; welke men voorgaf te zullen bestaan uit 25. Schepen van linie, en 36. zo *Spaansche*, *Portugeesse*, als *Italiaansche* Galleien; dog het bleef nog onbekent, of deze Zee-armade afzonderlyk, dan geconjungeert met die die der *Venetianen*, ageeren zoude.

Eenige voorname *Fransche* Heeren lustig en rustig zynde, om als vrywillige in de Keizerlyke Armee, onder den Prins Eugenius van *Savojen*, tegens de *Turken* te gaan dienen, hadden hun voornemen, op uitdrukkelyk bevel van den Hertog Regent, moeten staken; vreezende zyn Koninglyk Hoogheit, door zulks toe te laten, met de *Porte*

1717. May. in verwydering te geraken; nogtans waren zommige derzelve, onder versierde namen, naar *Hongaryen* gereist, namentlyk den Prins du Pont, den Grave Charolois, den Ridder van *Lotteringen*, den Prins van Dombes, en nog verscheide andere.

Den Ambassadeur van *Spanjen* notificeerde dezer dagen het *Fransche* Hof, dat hy van *Madrid* de droevige tyding had ontfangen, wegens het overlyden op den 21. April van den (a) laatst geboren Infant Don Francisco; wiens Lyk zeer stil naar het *Escuriaal* gebragt, en aldaar in de Koninglyke Begraaf-kelder bygezet was.

(a) ziet pag. 145.

GROOT-BRITTANNIEN. ALVORENS wy opvatten den draat der handelingen van het *Groot-Brittannisch* Parlement, in de voorgaande (b) Maand afgebroken, zo dient hier eerst vertoond de Missive der generale kerkelyke Vergadering in *Schotland*, op die des Konings; welk antwoord luid als volgt.

(b) ziet pag. 213.

Met believen van Uwe Majesteit.

HEt is met de grootste vergenoeging, dat wy de eer hebben van Uwe Majesteits zeer gunstige Missive te ontfangen; uwe groote goedheit, in kennis te neemen van den onwrikbaren yver der Kerk van *Schotland* voor U Koninglyke Perzoon en Regeering, in het tegengaan van 't geweld van openbare Vyanden, en van de listige practyken van muitzugtige en qualyk gezinde menschen, moedigt ons aan, om ons met de uiterste wakkerheit in alle daden van pligt en getrouwheit jegens Uwe Majesteit te quyten; waar toe wy op 't sterkste verbonden, en grootelyks opgewekt zyn, door de nieuwe verzeekeringen die Uwe Majesteiten ons heeft gegeven van U vast besluit, om het belang van de Kerk zo wel te bevorderen, als om de Regten en Privilegien van dezelve onschenbaar te handhaven.

De bekende bekwaamheden van den Grave van Rothes tot deze hoge Bediening, zyn yver en getrouwheit in Uwe Majesteits dienst, en de veelvuldige en ontwyfelbare blyken, die hy van zyne goede toenegendheit voor de Kerk, byzonderlyk in vorige vergaderingen gegeven heeft; maken dat Uwe Majesteits keur van hem, om U Koninglyk Perzoon in deze Vergadering te verbeelden, ons ten hoogsten aangenaam is.

Wy zouden zeer onverschonelyk zyn, indien wy verzuimden onze beste en uitterste pogingen aan te wenden, tot bevordering van de ware Religie en Godvrugt, tot onderdrukking van ondeugt en onzeedelykheit, en tot verhindering van den aanwas des Pausdoms, in een tyd, wanneer wy ons zelven in zulke gelukkige omstandigheden gesteld zien, van alle aanmoediging, tot voortzetting van die groote en goede oogmerken, te krygen van een Prins op den Throon,

die

die dezelve zo zeer ter herte neemd; waar van wy een byzonder bewys hebben in Uwe Majesteits zorg voor de bevordering van het Godvrugtig voornemen, om schoolen op te regten in die plaatsen, daar de onwetenheit en het Pausdom de overhand hebben. 1717. May.

Uwe Majesteits gunstige goedkeuring van ons vorig gedrag, en het vertrouwen op onze gematigdheit, voorzigtigheit en eendragtigheit, vergrooten de verpligtingen, waar mede wy ons op 't nauwste gebonden oordeelen, om ons op zulk een wys te gedragen, dat wy daar door regt krygen, om ootmoedelyk te hopen op de geduurzaamheit van uwe Majesteits Koninglyke gunst en bescherming.

Dat God uwe Majesteit in gezondheit en voorspoed lang beware, en U met een ongestoorde en gelukkige regeering zeegene; en dat hy hare Koninglyke Hoogheden den Prins en Princesse van Wales, hunne Koninglyke Kinderen en uwe geheele Koninglyke Familie, op een uitmuntende wyze begunstige; en dat gy eindelyk de kroone der heerlykheit moogt beërven, zyn de gebeeden van &c.

Was geteekend in den naam van de geheele Vergadering,

Edenburg den 15. May 1717.

William Mitchel, Moderator.

Nu komen wy tot het vervolg der Parlements Handelingen. Den 24. April, na datmen alle Vreemdelingen, tot het Lagerhuis niet behoorende, had doen uitgaan, deed Mr. Farrer verslag van het besluit der Commitée, om aan den Koning 250000. Ponden Sterlings toe te staan, tot het maken van Verbintenissen tegens *Zweeden*; welk verslag gelezen zynde, zo gaf men ordre aan den Serjant der Wapenen, om de Leeden, die in het Hof der Requesten, en in andere vertrekken zig bevonden, te gaan waarschouwen, van aanstonds in het Huis te willen komen; vervolgens, den Serjant berigt gebragt hebbende, dat hy zyn last had uitgevoert, zo las men het verslag voor de tweede maal, en toen ontstond wederom een hevig debat; willende zommige, dat het zelve nog eens aan een Committée behoorde gestelt te werden, dog het besluit viel eindelyk, met 153. tegens 131. stemmen, om de Rezolutie goed te keuren. Geduurende deze debatten hoorde men de Heeren Walpole en Pultney, onder meer andere, zeggen, dat zy, hunne Ampten nu kwyt, en in het getal der Provintiale Leden gestelt zynde, thans meer vryheit als te voren hadden, om hunne gevoelens te verklaren.

Den 26. Ordineerde het Lagerhuis een Bil in te brengen, om de

1717. May. Reekeningen de Sherifs gemakkelyker op te nemen. Men las voor de tweede maal de Bil tegens het steelen, of onwettig doodslaan van het Vee, en stelde dezelve aan een Committeé. Vervolgens wiert door den Heer Secretaris van Staat Stanhope, door last des Konings, aan 't Lagerhuis overgegeven het verslag der Commissarissen, aangestelt uit hoofde eener Acte in de laatste Zitting van 't Parlement, om de veiligheit en de Vrede der Hooglanders in *Schotland* beter te verzekeren, als mede verscheide Papieren, betreffende die zaak, dog alle deze Documenten bleven op tafel leggen. Hier na maakte men in een groot Committeé eenige vordering in de Bil, om te verlengen den tyd, tot het registreeren van de namen en vaste goederen der Rooms gezinden, dog men verschoof de verdere overweging dezer Bil tot over 14 dagen.

Den 27. na dat men den Spreeker gelast had, om schriftelyke ordres af te zenden, tot het verkiezen van nieuwe Leden voor het Lagerhuis, in plaats van den Heer Chetwin, den Admiraal Ailmar, en meer andere, die aan het Hof bedieningen gekregen hadden, zo toonde zig de twee Parlements huizen van voornemen, om hunne Vergaderingen te adjourneeren tot den 13. May; maar geboodschapt werdende, dat den Koning deze adjourneering liefst zag uitgerekt tot den 17. zo vond deze begeerte zyner Majesteit geen tegenspraak. Ondertusschen hadden de Thorys, op de verandering van 's Konings Ministers onlangs gemaakt, niet weinig tot haar voordeel geroemt, wyl daar door eenige Parlements-leden tot hare Principien waren overgegaan; makende ook zedert veel bewegingen, en wel inzonderheit ten opzigte der geestelyken, om het ydel geroep, wegens 't gevaar der Engelsche Kerk, te doen herleven, en alzo 't gemeene Volk in een tumultueuze bezigheit te houden. Dit was den weg, langs welke het Jacobitendom tragte alles, wat nog in 't Parlement most verhandelt werden, naar hun zin te krygen, latende geen slinkse middelen onbezogt, om daar toe te geraken; nogtans mislukte hun het meestendeel, wyl men de principale zaken na den vorigen trant behandelen, en alles tot genoegen van 't Hof uitvallen zag.

Het Parlement den 17. May 's morgens hare Zittinge weder aanvangende, zo wierden voor eerst de eeden van verscheide nieuwe Leden in 't Lagerhuis gedaan; na 't welke men besloot, om in een groot Committée, over het ligten der verdere onderstand-gelden raad te plegen.

gen. Voor de tweede maal las men de Bil, om te continueeren de Commissarissen, aangestelt tot opneming der schulden van het Leger, en men stelde dezelve Bil aan een groot Committée. Voorts kwam den Ridder William Oldes, Deurwaarder van de Zwarte Roede, aan den Spreeker van 't Lagerhuis boodschappen, dat den Koning het Huis der Gemeentens ontbood, om aanstonds in het Hoogerhuis te verschynen, en zyne Majesteit op te wagten. Dit gehoorzaamt, en aldaar gekomen zynde, zo wierd door den Opper-Kantzelier, aan beide de Huizen van het *Groot-Brittannisch* Parlement, deze Aanspraak voorgelezen. 1717. May.

Mylords en Edellieden.

HEt is met groot genoegen, dat ik na deze korte scheidinge ulieden verwittigen kan het zeker berigt dat ik ontfangen heb, dat myne vloot veilig in de *Zond* aangekomen is, het welk door de zegen van den Almagtigen God deeze Koningryken voor het schielyk gevaar van eenen inval beveiligen zal.

Door dit middel heb ik eene gelegenheit die my zeer aangenaam is, om eene merkelyke vermindering in onze krygsmagt te maken, hebbende het als een regel by my zelven vastgestelt, het gemak myns volks in alles te betragten, zo verre het met deszelfs veiligheit bestaanlyk is. En voor zo veel my zelven aangaat, gelyk ik myne grootheit altyd in den voorspoed myner Onderdanen stellen zal, zo zal ik altoos wenschen dat myne magt op hunne genegentheden gegrondvest zy.

Uit deze aanmerkingen is het, dat ik bevelen gegeven hebbe, om aanstonts 10000, man af te danken. En op dat'er niets in my ontbreken mag om de gemoederen van alle myne Onderdanen gerust te stellen, zo heb ik ordres gegeven om een acte van genade te vervaardigen; en hoe zulks ook zoude mogen opgenomen werden by de genen die hardnekkiglyk tot het verderf van hun vaderland geneigt zyn, zo beloof ik my zelven nogtans, dat het een behoorlyk gevoel van dankbaarheit verwekken zal, in alle zodanige, die listiglyk tot verraderlyke aanslagen tegen myn perzoon en regeeringe misleit zyn; en dat het hen bewaren zal van diergelyke barmhertigheit in het toekomende van noode te hebben, wanneer zulk een voorbeeld van goedertierenheit niet zo nut voor den gemeenen welstand wezen mogte, als het wel overeenkomelyk met myne neigingen zyn zoude.

Messieurs van 't Lagerhuis.

IK bedank u lieden voor uwe gereedheit, om my in het tegenwoordig gewrigt van zaken te ondersteunen, en voor de onderstandgelden welke gylie-

1717. May. den gegeven hebt; en ik beloof u dat ze besteed zullen werden tot dien dienst waar toe gylieden dezelve hebt geschikt.

Ik zal ordineeren dat 'er tegens de naaste zittinge zulke getrouwe rekeningen aan uliedeu voorgelegt werden, die het zullen doen blyken, dat 'er in het eischen van een byzonder onderstandgeld geen andere beooging geweest is, dan het voorkomen van groter onkosten, waar in de Natie buiten dat, onvermydelyk vervallen zoude zyn.

Ik moet u lieden aanbeveelen, gelyk ik in den beginne dezer zittinge deed, om alle gevoeglyke middelen by der hand te nemen tot het afdoen der gemeene schulden, mits het credit des Parlements regt in agt te nemen.

Mylords en Edellieden.

HEt jaar reeds zo verre verlopen zynde, zo hoop ik dat gylieden 's Lands zaken verrigten zult met alle mogelyke spoed en eendragt; dewyl myn voornemen is, om u lieden toekomende winter vroeg by te komen, op dat de zitting des Parlements in het gebruikelykste saizoen kome te vallen.

Wegens deze Aanspraak des Konings, had den Spreeker van 't Lagerhuis in 't zelve opening gedaan; wanneer den Heer van Lechmore aldereerst voorsloeg, om aan den Koning een Adres van Dankzegging te prezenteeren, dog zig by die gelegentheit met een bedienende, met het maken van reflexien op zommige Heeren, welke hunne Ampten neergelegt hadden; voorgevende, dat zy daar toe geene sufficante redenen konde voortbrengen. Den Heer Walpole beantwoorde dit zeer kragtig en kortbondig; na 't welke zommige Leden zeiden, dat men den Koning wel behoorde te bedanken voor de Reductie van zulken groot getal Troupen, maar dat het Lagerhuis voor zig het vermogen most rezerveeren, om zyne Majesteit tot eene verdere vermindering te verzoeken; oordeelende dat 20000. Man, die als nog op de been blyven, te veel waren, in vergelyking van het getal, door zyn Majesteits Voorzaten, aan Guardes en Guarnizoen, in tyd van Vreede onderhouden.

Den 18. ontstond in 't Lagerhuis wederom een hevig debat, over deze woorden in het ontworpe Adres; *de Reductie van zulk een merkelyk getal Troupen, zal de toegenegentheit Uws Volks voor u Majesteit altyd vergrooten*; voorslaande Mr. Shippen, om, by wyze van verandering, te stellen; *uwe getrouwe Gemeentens twyffelen niet, of u Majesteit zal zulk eene verdere Reductie uwer Troupen maken, en alleenlyk zodanigen getal*

nel op de been houden, als men in Vreedens-tyd, tot de veiligheit van 't Koningryk, genoegzaam heeft geoordeelt. Deze verandering, in omvrage gelegt zynde, wierd met 188. tegens 80. stemmen verworpen, en dus het ontworpen Adres (terstond te vertoonen) in zyn geheel goed gekeurt, mitsgaders een Committée benoemt, om den Koning te gaan afvragen, wanneer hy 't zelve geliefde te ontfangen. De Leden, stemmende voor de bovengemelde verandering, ontzagen zig niet te zeggen, *dat de Natie voor twee dingen vreesde, te weten, voor Uitheemze Raadgevingen, en voor een op de been blyvend Leger; dat eene der Nabuuren deszelfs Troupen wel zeer verminderde, hoewel daar veele Plaatzen te bezetten waren.* Wyders, *dat men nu niet behoefde te dugten, 't zy voor* Vrankryk, Zweden, *of voor eenig andere Mogendheit.* Daar tegens vertoonde de welmeenende party, dat men, met de voornoemde verandering, eene kleinagting aan den Koning te weeg brengen zoude, dewyl zyn Majesteit zig zo overbodig getoont had, om uit eigen beweging, zelfs maar vier dagen na dat hy de tyding der verschyning van zyne Vloot in de *Zond* ontfing, 10000. Man te willen afdanken enz. Hier by zeide Mr. Pultney, dat 'er thans gansch geen gevaar stak in het op de been houden van het voorgeslagen getal Troupen, maar wel het tegendeel, ingevalle men zo veel derzelve afdankte, als sommige Leden kwamen voor te slaan; dat door het Lagerhuis was toegestemd, om een onderstandgeld aan den Koning te geven, tot onderhoud der geaccordeerde Krygsmagt, invoegen de goedheit zyner Majesteit, in het casseeren van 10000. man, des te grooter doorstak. Zeker lid van de *Whigze* party zeide zeer aardig, *dat, zo men in omvrage wilde brengen, om, tot Vreede en Rust van 't Ryk,* 10000. *Geestelyken af te schaffen, hy zyne stem daar toe uit grond des herten wilde geven.* Den Grave van Stairs, even na dit debat uit de galdery van 't Lagerhuis komende, liet zig op een boertige wyze aldus hooren; *de Thorys zyn doende geweest, om hare Troupen te monsteren, maar zy hebben een verkeerde reekening gemaakt:* zommige Whigs allegeerden, *dat den Koning beloofd had, om het Parlement vroeg in de Winter te zullen doen vergaderen, welken tyd in November naastkomende, om de Troupen op de been te houden, ten einde liep; dierhalven het binnen dien korten tyd niet te verwagten was, dat de Natie deswegens iets kwaads zoude kunnen op den hals krygen.* Andere zeiden, *dat men behoorde af te wagten de uitwerkinge der acte van Pardon; wyl men reeds gezien had, hoe dat, kort* 1717. May.

na

1717. May. *na de demping van de vorige Rebellie, weder een ander diergelyke Rebellie in til geweest was.*

Het Adres van 't Hogerhuis, zyn volle beslag hebbende, wiert den 19. aan den Koning gepresenteert, luidende als volgt.

Allergenadigste Souverein.

WY, uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Geestelyke en Waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, bidden om verlof, om onze ootmoedigste dankzeggingen aan uwe Majesteit te geven voor uwe Majesteits zeer genadige aanspraak van den Troon, en voor uwe Majesteits werkdadige zorgdraginge, om alle schielyk gevaar van eenen inval op deze uwe Koningryken voor te komen, door 't zenden van uwe Vloot zo vroegtydig na de *Zond*. En wy konnen niet anders dan met het grootste genoegen erkennen uwe Majesteits tedere agtgeving op het gemak uws volks, door, zo dra als het met de veiligheit van 't gemeen bestaanlyk was, beveelen te geven tot het verminderen van zulk een merkelyk getal van Land-troupen.

Wy bedanken uwe Majesteit ook zeer ootmoediglyk voor uwe bekentmakinge aan 't Parlement, van uw voornemen om eene acte van genade uit te geven, 't welk wy hopen dat alle de goede uitwerkzelen hebben zal, welke uwe Majesteit zo billyk en regtmatig daar van verwagt.

En wy nemen deze gelegentheit, van uwe Majesteit te verzekeren, dat wy met de uiterste yver en onderdanigheit, uwe Majesteits geheiligde Perzoon en Regeeringe tegen alle uwe vyanden, zo binnen als buiten 's lands, zullen beschermen en onderschragen.

Zyn Majesteit geliefde, op dit Adres van 't Hogerhuis, in zeer gunstige termen te antwoorden.

Mylords.

IK bedank u lieden vriendelyk voor dit zeer onderdanig Adres: Uwe yver en toegenegenheit tot myn Perzoon en Regeeringe is het geene, waar op ik my, naast God, altoos voornamelyk verlaten zal.

Het Adres van 't Lagerhuis aan den Koning, den voorgaanden dag, ofte den 18. overgelevert, was van dezen inhoud.

Allergenadigste Souverein.

WY, uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Gemeentslieden van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergadert, smeeken om

om verlof, om uwen geheiligden perzoon te naderen met harten vol van dankbaarheit jegens Uwe Majesteit, voor de vele genadige verklaringen, welke 't U belieft heeft ons van den Throon te doen. 1717. May.

Onze pligt jegens uwe Majesteit, en onze bezorgheit voor de veiligheit uwer Koningryken, in een tyd wanneer de Natie met eenen vertwyfelden inval gedreigt wierden, verpligtte ons om te verzorgen dat 'er zulk een lighaam van landtroupen op de been gehouden mogte werden, 't welk toonen konde dat wy in een staat van tegenweer waren. Maar uwe Majesteit grond hebbende om te hoopen, op 't aankomen van uwe Vloot in de *Zond*, dat 'er onder Gods zegen een teugel op dien aanslag gelegd zal werden, zo moeten wy voor altoos bekennen, dat de spoedige beveelen, welke 't U belieft heeft te geven, om zulk een deel van Land-troupen te verminderen, het aangenaamste onderpand is, dat gy aan uw volk zoud hebben konnen geven van uw tederhartigheit over hen, en dat uwe Majesteit niets meer ter herte gaat, dan hunne tegenwoordige en toekomende welstand, 't welk zulk een blyk is van uwe groote wysheit en goedheit, dat het uwe Majesteit voor altoos dierbaar by alle uwe onderdanen maken moet,

Wy zyn verbonden om ons regtmatig genoegen uit te drukken, wegens uwe genadige voornemens van barmhertigheit, als zynde ten hoogste dienstig tot de ruste van 't Koningryk, en een overtuigend blyk van uwe Majesteits begeerte, om in de genegentheden van alle uwe onderdanen te heerschen.

Wy hebben zo menigmaal ondervinding gehad, van de gelukkige uitwerkzelen van het vertrouwen dat wy op uwe Majesteit gesteld hebben, dat wy nooit eenige twyfeling hebben konnen huisvesten, ontrent de behoorlyke bestedinge der onderstand-gelden by ons toegestaan; en wy ontfangen op de allerpligtschuldigste en toegenegenste wyze uwe Majesteits belofte, om de rekeningen van besteedinge aan ons voor te leggen, als een groot blyk uwer geregtigheit jegens de natie.

Wy zyn ten hoogsten gevoelig, hoe zeer het gemak en de voorspoed uwer onderdanen afhangt, van dat groot en nodig werk om 's Lands schulden te verminderen, en hebben daarom besloten zulks op de kragtigste wyze voort te zetten, mits behoorlyk agt te geven op 't credit des Parlements.

Wy zyn ook gerezolveert, door de spoed en eendragtigheit onzer handelingen, de waereld te overtuigen, dat wy onschendelyk in onderdanigheit en toegenegenheit verpligt zyn aan uwe zeer geheiligde Perzoon en Regeeringe, waar van de welstand en 't geluk dezer Koningryken ganschelyk, naast God, afhangt.

Waar op zyne Majesteit dit antwoord gaf.

Messieurs.

HEt is met groot vermaak dat ik bevinde, dat de beveelen welke ik gegeven heb, om eene vermindering van de Armée te maken, en myn voor-

 nemen

1717. *May.* nemen om eene acte van genade te vergunnen, zo zeer tot genoegen van myne getrouwe Gemeentslieden zyn. Ik bedank u lieden voor de hartelyke verzekeringen welke gy my geeft, van uwe toegenegenheit tot myn Perzoon en Regeeringe; en ik zal altoos zulk een gebruik maken van 't vertrouwen dat gylieden op my stelt, 't welk meest ten voordeele myns volks zal zyn.

Van dit antwoord, op het Adres van 't Lagerhuis, deed den Spreeker aan 't zelve den 21. rapport, wanneer vervolgens eene Committée aangestelt wierde, om te overwegen, hoe dat men de wetten, tegens heimelyke Huwelyken, best kragtig zoude doen zyn. Men las ook dezen dag, en stelde aan eene Committée, het Request, geprezenteert door de Magistraat en Raad van *Edenburg*, Hoofdstad in *Schotland*; verzoekende verlof tot het inbrengen van een Bil, waar by den impost van twee penningen *Schotze* Munt, op yder pint Alé en andere Bieren, in de gemelde Hoofdstad en desselfs destrict verkogt of getapt, zo veel jaren na den 12. Juny 1717. zoude blyven duuren, als men, om redenen in dat Request uitgedrukt, dienstig mogt oordeelen. Mr. Slaaper bragt toen een reekening te voorschyn, op wat wyze men gedisponeert had van het geld, gegeven tot betaling der 6000 Man *Hollandsche* Troupen, en ook voor het overvoeren der zelve heen en weer. De Lords adjourneerden zig tot den 25. en op welken dag zy alleenlyk over een of twee geringe apellen zaten.

DUITSLAND. DEN Keizer, den 12. May 's morgens van zyne Lust-plaats *Laxemburg*, te *Weenen* komende, ging met zyn gewoonlyk gevolg na de *St. Stevens* Domkerk, van waar de groote Jaarlykze Omgang geschiede, ter gedagtenis van het opbreeken der Belegering van *Barcelona*, door de *Fransche* in 't Jaar 1706. werdende het *Te Deum* opgeheven van den Bisschop der gemelde Hofstad *Weenen*, onder een drievoudige Salvo der Artillery, en Muskettery van het by de Kerk gerangeert staande Guarnizoen. Dezen dag trouwde aan 't Hof, ten overstaan van hare Keizerlyke Majesteiten, den Grave François Vineslaus van Sinzendorf, met de Gravinne Jozepha Maria van Sinzendorf, dogter van den Opperkantzelier. 's Namiddags keerde den Keizer weder naar *Laxemburg*, en toen arriveerden aan 't Hof den Prins Lodewyk van Wirtenberg uit *Dresden*, mitsgaders den Prins du Pons, den Ridder van Lotteringen, en den Grave d'Armoises uit *Vrankryk*.

Dezen nagt wierd de Keizerinne wat ongemakkelyk, waarop aanstonds

stonds een expresse naar *Laxemburg* afging, om den Keizer deswegens de weet te brengen; welke Majesteit niet verzuimde zig ten spoedigsten te rug te begeven, en den 13. 's morgens voor zes uuren al aan 't Hof kwam; wanneer, omtrent een halve uur daar na, de Keizerinne gelukkelyk verloste van een Aardshertoginne Infante van *Spanjen*, dewelke nog den zelven avond, tusschen agt en negen uuren, in de zogenaamde Ridderzaal met veel statie gedoopt, en de naam van MARIA THERESIA WALBURGA AMALIA CHRISTINA gegeven wierd. Vooraf gingen derwaards alle de Edellieden en Grooten van 't Hof; toen des Paus Nuntius, en den Ambassadeur van *Venetien*; wyders den Keizer, de beide Keizerinne Weduwen, Eleonora en Amalia, met hare dogters de Aardshertoginnen; daar op volgde de jong geboorne Princesse, gedragen door den Prins van Ligtenstein, Opperhofmeester des Keizers, ondersteunt van twee andere voorname Heeren; en eindelyk de Hofdames, alle zeer pragtig gekleed, die den trein sloten. Den Bisschop van Collonitz verrigte deze plegtigheit, en wierd het Kind ten doop geheven door de Keizerinne Weduwe Eleonora; staande daar over, behalven de twee voormelde Keizerinne Weduwen, als gevader, den Nuntius Spinola, in de naam van den Paus. Men zong het *Te Deum*, en den Bisschop sprak den Pontificalen zegen uit. 1717. May.

Den 14. zagmen de Hertoginne van *Blankenberg*, Moeder dezer regeerende Keizerinne, te *Weenen* verschynen; op welken dag 's morgens de Keizerinne Weduwe Amalia zich met hare Dochters na de Voorstad, gemeenlyk den *Renweg* genoemt, begaf, daar zy den eersten steen leide aan een nieuwe Kerk en Klooster, voor de Nonnen der order van St. Franciscus de Sales. Op deze plaats, onder een gespannen tent, zong den Bisschop van *Weenen* het *Te Deum*, en wierd onder zeker steen gelegt een metaal plaatjen, gegraveert met deze Latynse woorden; *Clemens XI. summo pontifice; Carolo VI. Imperatore & Hisp. Regis, Wilhelmina Amalia Imperatrix Josephi I. Imp. Vidua. Ad dei opimax, gloriam, & deipara honorem; ad Religiones incrementum & puellarum educationem templum visitationi B. Maria Virginis sacrum, & Salesiani instituti asceterium exectura, ut domini dei extruens in terris, aliam non manufactam in calis, present filiabus archiduc, Maria & Amalia primo locando lapidia sigismundo ex comit. a Collonitz, vienn*

1717. May. *Episcopo rite illustrato, Cæsaream admovit manum, in Vienna Suburbio III. Idus Maji, anno domini M. D. C. C. XVII.*

Laat ons nu beschryven het vervolg der Krygs actien, tusschen den *Roomsch* Keizer en de *Ottomannische Porte*; welkers gepasseerde zaken wy in de (*a*) voorgaande maand mosten afbreeken. Een *Turkze* party, te water, had wel veel ombragie veroorzaakt, dog weinig schade aan de Keizersche toegebragt; zynde dit aldus toegegaan. Het Keizerlyke Esquader Oorlogschepen, onder gezag van den Commandeur Schwendiman, een Convoy met levensmiddelen zo verre gebragt hebbende, dat het veilig in *Temeswar* konde komen, geschikt ten behoeve des Grave de Mercy, die met zyn Corps daar omtrent lag, noodzaakte de *Turken* met alle hun gewapende Vaartuigen naar *Belgrado* te keeren; dog deze, hier van Revenge zoekende, kwamen den 3. May met een groot getal Fregatten, Saiken, en andere Oorlogs kielen, opgepropt van Volk, en langs den Oever van den *Donau* ondersteunt door 2500. Ruiters, den voormelden Keizerlyken Scheepsvoogd Schwendiman attacqueeren. Zy vielen zeer hevig aan, en maakten gestadig een groot vuur uit haar handgeweer; dog de Christenen verweerden zig met zulken goed beleid, dat, na een kort scherp gevegt, wel agt *Turkze* Vaartuigen zinken, en de meeste menschen daar van verdrinken mosten; invoegen de *Turkze* Vloot zig genoodzaakt vond te wyken, en hare voormelde Ruitery, van dewelke een goede party sneuvelden, waar onder men zelf een Palcia te pletter schoot, de vlugt te nemen. Deze actie had de Christenen geen een man gekost, dan slegs, dat een musketier op het Schip de St. Jozefaan zyn voet gekwetst raakte.

(*a*) ziet pag. 247.

Den Keizer had den Prins van *Portugal*, die de Veldtogt tegens de *Ottomannen* dit jaar weder wilde bywonen, begiftigt met het Regiment Curassiers, van den overleedene Generaal Grave, en hem ook verheven tot Generaal Majoor; benoemende mede, tot nieuwe Veldmaarschalken, de Generaals Steinville, Neuburg, Rappoch, Vehlen, Viscomti, Westerloo, en Alexander van Wirtenberg. Eenige *Fransche* Princen, willende in deze Veldtogt ook als vrywilligers dienen, kwamen den 12. May te *Weenen*, namentlyk, den Prins du Pons, den Ridder van Lotteringen, en den Grave d'Armoises. Op dien morgen vertrokken van *Weenen* de twee Oorlogschepen, de *St. Maria* en de *St. Eugenius*, 't eerste

't eerste gemonteert met 56. en 't ander met 52. stukken Kanon, om zig te voegen by het esquader, 't welk reeds aan de mond van de *Theis*, in den *Donau* geankert lag. 1717. May.

Den 14. 's morgens ten drie uuren, reed den Prins Eugenius te post uit *Weenen* naar *Fischament*, alwaar hy in zyn eigen bark, die hem verwachte, stapte, en daar mede naar het Keizerlyke Leger afzakte; zynde den Prins Alexander van Wirtemberg, nevens de Graven van Harrach, Hamilton, Contrecourt, en meer andere Generaals, voor af naar *Futak* vertrokken; zo dat nu in 't kort de Veldtogt stond geopend te werden. Toen den Prins Eugenius afscheit van den Keizer nam, wierd hem door zyne Majesteit, met veel tederheit, geluk en zegen gewenscht; zeggende, *ik geve aan u goede voorzorge over het gantsche Leger en het bestier van de Veldtogt*; waar op zyn doorlugtigheit antwoorde, *ik zal myn best doen, en waarschynelyk in den beginne defensif moeten ageeren*. Hy arriveerde den 16. 's morgens te *Offen*, bezigtigde het Kasteel, en, na 't middagmaal by den Baron Regal gehouden te hebben, zette de reize voort naar 't Keizerlyke Leger. Middelerwyle waren vele Troupen, onder gezag van den Generaal Veldmaarschalk den Grave Palfy, by *Futak* langs den *Donau* zamen gekomen, andere by *Denta* vergadert, en, die onder 't gezag des Grave van Mercy, stonden nog by *Benzova*.

De *Turken* gebruikten van haar kant alle nodige voorzorge, zo veel als 't doenlyk was, om de togt der Keizersche over de *Sauw* te belemmeren, op werpende ten dien einde verscheide Schanssen langs de Rivier, welke zy met de nodige Artillery en manschap verzorgden. In 't byzonder versterktenze het Eiland *Zeiguner*, leggende in gemelde Rivier, en bragten daar op 30. halve Kartouwen, om met al hun magt den overgang der Keizersche aan die kant te beletten. Den Baron van Petrasch, Keizerlyken Generaal Wagtmeester, op een excursie uitgezonden, had zyn Commissie gelukkig uitgevoert, met het aantasten en innemen van de sterke en zeer voordeelige Palanka der *Turken*, genaamt *Lichnizza*, doende daar in verbranden wel zeven Blokhuizen; en was dit *Lichnizza* een van hare gewigtigste Posten langs de *Sauw*; zo dat zy niet zonder reden vreesden voor de overige, en om in 't kort uit alle hare voordeelen weg gejaagt te zullen werden.

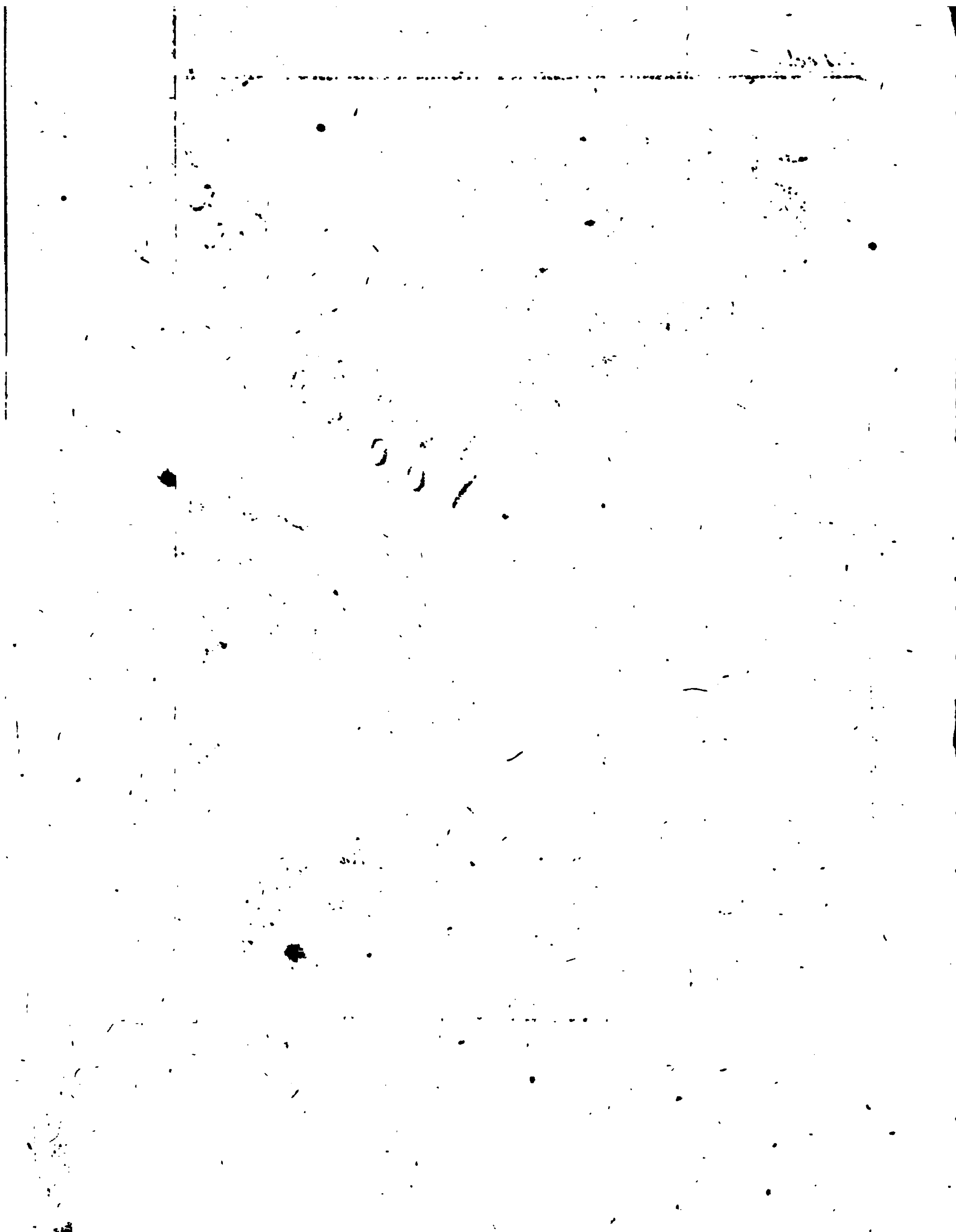
Den 21. May, op den middag, verscheenen te *Weenen* twee *Beyerse* Prinsen, om de Veldtogt tegens de *Turken* mede te gaan bywonen.

1717. May. Den Keurprins alleen wierd den volgenden dag, in de eerste Keizerlyke Lyf-koets, bespannen met zes paarden, ter gehoor van den Keizer opgehaalt, en ontfangen met zodanige plegtigheden, als men gewoonlyk omtrent Ambassadeurs van de grootste Mogentheden practizeert. Hy vond den opper Hofmaarschalk Vorst van Schwartzenburg ter halver weg aan de onderste groote trap, den Opper-hofmeester Vorst van Lichtenstein aan de Ridderzaal, en den Opper-kamerheer Grave van Sinsendorf aan de deur van de eerste Voorkamer; welken laatstgemelden hem ook inleide. Hy ging van den Keizer na de twee Keizerinne Weduwen, en vervolgens na de vier Aartshertoginnen, yder in 't byzonder: hebbende zyn broeder, den Prins Ferdinand, kort daar aan dezelve audientien, dog incognito. Twee dagen voor de aankomst dezer Prinssen, was de zo lang uitgestelde *Beyerse* Leenverheffing eerst geschied; dus den infant van *Portugal*, om te myden het Ceremonieel met deze Prinssen, des morgens voor haar komst zig naar *Hongaryen* begaf; gelyk zedert ook kwamen te doen alle de *Fransche* Prinssen en meer andere Heeren, latende aldus het Keizerlyke Hof ontbloot van veele doorlugtige Perzonagien.

NOORDER KROONEN. DEN 16. April was te *Hamburg* aangekomen den Grave de la Marcq, door 't Hof van *Vrankryk* expres afgezonden, om eene Commissie by den Koning van *Zweeden* te gaan verrigten; welke Commissie men meende te strekken, tot het inboezemen van Vredens gedagten aan gemelde zyn *Zweedse* Majesteit. Dezen Grave de la Marcq, nemende zyn intrede by den Heer Poussin, *Franschen* Envoyé te *Hamburg*, most aldaar meer tyd na een *Deensch* Paspoort wagten, als hy zig wel voorgestelt had; wyl men, om dit Paspoort aan hem toe te staan, zwarigheit maakte, wegens dat zo veel geboren *Zweeden*, daar onder zelf zyn Secretaris, by hem in dienst waren. Nogtans kwam eindelyk dit Paspoort, en daar op vertrok den Gezant, verzelt van 20. Perzonen, den eersten May uit *Hamburg* naar *Lubek*, alwaar hy te scheep de reize verder voort zette: dog wierd, niet tegenstaande de pas goed was, door een klein *Deensch* Fregatje ontmoet, genomen en in de *Kieger Bocht* opgebragt. Den *Deenschen* Admiraal Gabel, in de gemelde Bocht leggende, deed aanstonds deze prys ontslaan. Den *Franschen* Minister, van de beweging der Zee ziek geworden, begaf zig aan Land, en kort daar na, in gezondheit herstelt zynde, weder op reize naar den Koning van *Zweden*.

Den

GOTHENBURG

Den Koning van *Deenmarken*, op een loopent gerugt, dat de *Zweeden* in 't Voorjaar iets tegens zyne Landen dagten te ondernemen, dog onzeker werwaarts het gemunt was, geliefde zedert de maand April in de Hertogdommen van *Sleeswyk* en *Holstein* een beslag te leggen op alle Schepen, en het Strand aldaar, zo mede ronzomme *Straalzont*, met Ruiters te doen bezetten, mitsgaders de uitgaande Schepen en Vaartuigen nauwkeurig te viziteeren, en alle verdagte Perzonen aan te houden; wyl men had bevonden, dat eenige Krygsgevange *Zweedze* Officieren nu en dan met Vaartuigen ontsnapt waren. Daar benevens verminderde ook vry wat de vreeze voor de *Zweedze* Vloot, door de verschyning in de *Zond* van het *Groot-Brittannisch* Esquader, bestaande in 26. Oorlogschepen, drie Branders en twee Bombardeer Galjoots, onder den Admiraal Bing; die, na dat zyne Schepen voor de Koninglyke Hofstad *Koppenhagen* geankert lagen, aan Land trad, en met zeer veel genegentheit door het *Deensche* Hof ontfangen wierd. Hy raadpleegde verscheide malen met den Koning, en nam, nader ordre van zyne Principalen ontfangen hebbende, weder afscheid, steekende den 18. May naar de *Kioger Bogt*, om aldaar met den *Deenschen* Admiraal Gabel te conjungeeren; dog zedert had de wint niet willen dienen, tot het insluiten der *Zweedze* Havens. 1717. May.

Den berugten *Deenschen* Commandeur Tiordenskiolt had onderwylen een aanslag geformeert, die, ingevalle dezelve gelukt was, de *Zweden* in geen kleine verlegentheit zoude hebben gebragt. Hy was van voornemen, om in de Haven van *Gottenburg* de *Zweedze* Magazynen en alle de Oorlogschepen te verbranden; dog komende den 14. May voor die Haven, zo wierd de wind stil, invoegen men 's nagts de Schepen most bougseeren. Hy geraakte egter het Kasteel *Elzenburg* en de Blokhuizen gelukkig voorby, maar bevond 's morgens, dat de vier *Zweedze* Oorlogschepen, tien Fregatten, en eenige Galeyen, in deze Haven leggende, zo verre als 't doenlyk binnenwaards gehaalt, de toegangen tot dezelve met groote Boomen en Kettings afgesloten, eenige Batteryen met zwaar Kanon opgeworpen, en daar by 3000. man te voet, onder den Erfprins van *Hessen-Cassel*, welke een gestadig vuur maakten, geposteert waren. De voormelde belemmeringen verhinderden nogtans den *Deenschen* Commandeur Tiordenskiolt niet, dat hy al het Touwerk en

andere

1717. May. andere Scheeps behoeften, hier in de *Reperbaan* leggende, mitsgaders twee Oorlog- en eenige Koopvaardy-schepen doed verbranden; ja de overige Schepen en Galeyen zouden mede dat lot te beurt gevallen zyn, indien de Vuurwerken haar hadde konnen bereiken. De *Deensche* Pramen, de Helper en de Arke Noach, maakten de *Zweedze* Batteryen onbruikbaar, en bragten verders geen kleine schade te weeg; maar te rug keerende, moest men al het Vuur van de Blokhuizen en 't Kasteel uitstaan, 't welk, behalven 't verlies van twee Galeyen, omtrent 150. man, daar onder een Kapitein en een Luitenant, het leven koste. In deze expeditie had den *Deenschen* Zeevoogd Tiordenskiolt gebruikt de bovengemelde twee Pramen, en tien Galeyen, terwyl twee Oorlogschepen, om den aftogt te dekken, voor de Haven geposteert waren blyven leggen. Zekerlyk zoude deze onderneming het gewenschte effect gehad hebben, indienze niet ontdekt was geworden door een *Zweeds* Krygsgevangen Ritmeester, in *Noorwegen* van 't Slot *Low* op zyn parole los gelaten, en die, hebbende kennisse van het dessein, vier dagen te voren te *Gottenburg* verscheen, daar hy van den aanslag berigt deed, en waar door de *Zweden* de bovenstaande voorzorge gebruikte. Na 't eindigen van deze Krygs actie, wierden de Vice-Admiraal Stromstierna en den Commandant van 't Kasteel *Elsburg*, door ordre van den Erfprins van *Hessen-Cassel*, in arrest genomen; als hebbende, na zyn oordeel, niet genoeg hun devoir aangewend. Wyders, pas twee dagen na deze verrigting, ontzag zig den *Deenschen* Zeevoogd Tiordenskiolt niet, om de *Zweedze* Haven van *Conslag* aan te doen, verbrandende aldaar de Lynbaan van den Heer Gatenhelm, nevens agt Pryzen, door de *Zweden* in die Haven opgebragt. Ook hadden de *Deensche* Kruissers eenige Koopvaarders, naar *Zweden* gaande, op de Kust van *Noorwegen* aangesnoert, en onder andere een met Zout geladen, in dewelke men vond verscheide blikke Doozen met brieven, door den Baron van Gortz aan den Koning van *Zweden* geschreven.

De *Russische* Troupen, zig nog in 't *Mekelenburgze* ophoudende, hadden, uit vreeze van door de gezamentlyke Kreits-Troupen tot den aftogt gedwongen te werden, in 't laatst van April omtrent *Rostok* een kampement afgestoken, groot genoeg om 40000. man te kunnen plaatzen; voorgevende, datze, op de eerste beweging van iemand,

iemand, hunne Krygs-Troupen, welke zig, onder 't Commando van den *Muscovischen* Generaal Czeremethof, nog in *Polen* bevonden, tot hare hulp zoude ontbieden. Dit Kampement egter geduurende deze Maand nog niet betrokken zynde, zo most het Volk, voorzien met opper en onder geweer, des nagts buiten de Dorpen in 't veld kampeeren. Te *Gustrauw* en in andere Plaatzen, wierd van wegens zyn Czaarse Majesteit afgelezen en aangeplakt een patent, gebiedende alle Edellieden, om weder op hare Landgoederen te komen, zullende tegens alle geweld beschut werden; en diende dit patent wel voornamentlyk, tot het weder bezaajen der geabandonneerde Landeryen; dog alles door de *Russen* reeds bedorven, en het Land in een ellendige staat gebragt zynde, zo zagmen zeer weinige dezer Edellieden te voorschyn komen. Ondertusschen verklaarde den *Russischen* Generaal, ordre van den Czaar te hebben gekregen, om af te trekken, en dat zulks ten langsten tegens 't laatst van de naastvolgende maand Juny stond te geschieden; maar dit scheen geen regten ernst te zyn, wyl zy de Landeryen, van dewelke de Edelen en Boeren gevlugt waren, zelf begonnen te bezaajen. 1717. *May.*

Hier tegens wierden de Magazynen te *Segeberg* en te *Oldensloo*, in 't *Holsteinsche*, met levensmiddelen en vouragie zodanig aangevult, dat daar uit bekwaamlyk konde bestaan een *Kreits* Leger van 25000 man, 't welk men voorgaf hier omtrent te zullen by een komen; ja dat aan de *Deensche* Troupen, in *Holstein* leggende, en ook aan eenige *Hanoversche*, reeds ordre was gegeven, om zig marschvaardig te houden. Over deze zaak zagmen onlangs met den druk gemeen maken de naarvolgende redeneering, waar in men 't verblyf der *Russen* in 't *Mekelenburgze*, als een gewelddadige zaak, overwogen, de noodwendigheit van hun vertrek aangedrongen, en de onregtmatige beschuldiging tegens den Koning van *Groot-Brittannien*, als Keurvorst van *Hanover*, welke zig in dezen als bemiddelaar had gedragen, zeer kragtig wederlegt vind. Ziet hier dezen merkwaardigen

Brief van een Vriend te Hamburg, *aan een Vriend te* Amsterdam, *gedateerd 25 April* 1717.

MYN HEER.

IK ben verwonderd, van uit UE. Brief te zien, dat men aan het Hof van zyne Czaarse Majesteit met zo veel kleinachting spreekt tegens den Koning

 van

1717. *May.* van *Groot-Brittannien*, en tegens zyne Ministers, zonder daar van eenige andere reden te konnen inbrengen, dan de pressante en herhaalde instantien, gedaan van de zyde van den Koning van *Groot-Brittannien*, tot ontruiming van het *Meklenburgse*.

Gy hebt my in uwe voorgaande te kennen gegeven, dat de Ministers van den Czaar zelf bekennen, dat zy geen Regt hebben, om hunne Troupen in het Ryk te laten, en dat zy aan de Minister van zyne Keizerlyke Majesteit in *s' Gravenhage* beloofd hebben, om dezelve op het allerspoedigste te doen vertrekken Waarom neemen deze Heeren het zyne *Brittannische* Majesteit dan kwaalyk af, dat die by hunne Meester heeft aangehouden, om een zaak te doen, die zy zelfs erkennen, dat overeenkomstig met de geregtigheit, en de gevoelens van zyne Czaarsche Majesteit is? ik zal daar by voegen, myn Heer, dat die niet minder overeenkomstig is met zyne belangen: want nog de zynen in 't bezonder, nog die van de Geallieerden van het *Noorden* in 't algemeen, vereischen niet, dat de Czaar, zyne Troupen onder eenig voorwendzel in *Duitsland* latende, aan den Keizer en het Ryk misnoegen veroorzaakt, en hen ten opzigte van *Zweeden* een bekwaame gelegentheit geven, om aan die Kroon by de toekomende Vreede (van welke zyne Keizerlyke Majesteit voor Middelaar erkend is) voordeelen te verzorgen, dewelke zyne *Zweedsche* Majesteit nooit zonder dat zoude hebben konnen hopen.

Het heeft nooit gebleeken, dat zyne *Brittannische* Majesteit de minste dreiging gebruikt heeft, om den Czaar te verpligten, van het Ryk te ontruimen.

Het meeste dat dezelve gedaan heeft, is, dat hy, zyne Instantien vrugteloos ziende, zyne Keizerlyke Majesteit verzogt heeft, en nog eenige andere Mogentheden, om de haare by de zynen te voegen, het welk hy ook in 't openbaar en zonder eenig agterhouding of geheimenis gedaan heeft.

Ik kan my dan niet inbeelden, dat een Prins, zoo verligt als zyne Czaarse Majesteit, gevoelens van misnoegen tegens den Koning van *Groot-Brittannien* zoude konnen opgevat hebben, als zommige *Russise* Ministers schynen gedaan te hebben. Niemand heeft een opregter vreugde dan de Czaar laten blyken, over de verheffing van zyne *Brittannische* Majesteit tot den Throon. Hy heeft altoos veel genegentheit getoond, om zig met dezelve te vereenigen, door Tractaten van Alliantie en Commercie, welke aanbiedingen ook aangenaam zyn ontfangen; en zedert niets voorgevallen zynde, dat bekwaam is, om de geringste verkoeling in dit goed verstand te konnen veroorzaaken, dan de Instantien, om een regtvaardige zaak te verkrygen, zo is het niet geloofelyk, dat de Czaar zig, door de bezondere gevoelens van eenige van zyne Ministers, van een zodanig groot belang zoude laten aftrekken.

Ik geloof niet, dat men kan ontkennen, dat een vreemd Prins, die gewapender hand in het land van zyn vriend komt, zonder daar toe de minste reden te hebben, en dat hy aldaar geduurende verscheide Maanden zyne Troupen doet subsisteeren, tot zo verre van het land uit te putten en in 't geheel te verderven, zig kan beledigt houden, dat een Prins zyne Geallieerde, en Nabuur

buur van het gemelde land, by hem sterke aanhoudinge doet, om hem te bewegen van zyne Troupen te rug te doen trekken. Het tegendeel staande te houden, zoude zo veel zyn, als aan de Waereld geweld voor de eenigste wet te willen opdringen, geen Regt te erkennen, dan dat van de allersterkste, en de vrye en onafhankelyke Staaten aan een Dispotique Magt te onderwerpen, die veel erger is, dan ooit een willekeurig Prins over zyne eige Onderdaanen geoeffend, of een Overwinnaar in 't vyands land gepleegt heeft. 1717. May.

Het is dan met veel regtvaardigheit, dat zyne *Brittannische* Majesteit by den Czaar aanhoudinge heeft laten doen, die het onderwerp van de klagten van eenige *Russische* Ministers zyn: Ik zal daar by voegen, dat deze aanhoudingen niet alleen regtvaardig, maar ook noodzakelyk geweest zyn; zynde de Koning van *Groot-Brittannien* niet alleen daar toe verpligt geworden, als een lid van 't Ryk, welkers Regten hy gekrenkt zag; maar boven al door de pligt van zyn Ampt, als zynde een van de Directeurs van de *Kreits*, en daar door niet alleen geauthorizeert, maar onvermydelyk verbonden, om de order en rust in dezelve te bewaren.

Gy zegt my, myn Heer, dat men voorgeeft, by aldien zyne *Brittannische* Majesteit opregtelyk geageert had, dat dezelve met den Czaar een Tractaat zoude geslooten hebben, aangaande de Operatien van de aanstaande Veldtogt, daar by nadrukkelyk deze voorwaarde voegende, dat dit Tractaat niet eerder van eenige kragt zoude zyn, voor dat de *Russize* Troupen uit het *Mekelenburgsche* getrokken waren, in plaats dat zyne *Brittannische* Majesteit geweigert heeft tot een accoort te komen, voor dat de *Russen* het Ryk zoude ontruimt hebben. Ik zal uw toestaan, dat ik het niet zoude konnen mispryzen, indien de Koning van *Groot-Brittannien* een zodanig gedrag gehouden had; want verondersteld, dat 'er van de zyde van de *Russen* een aanslag gesmeed was, om hunne Troupen in het *Mekelenburgsche* te laten, zoud 'er dan wel iets verstandiger dan deze voorzorge hebben konnen bedagt werden? en zoude zyne *Brittannische* Majesteit, met zig in onderhandeling te begeven, die het vertrek van de *Muscovische* Troupen tot na de ondertekening en het ratificeeren van het Tractaat zoude verschuiven, geen schoone gelegentheit aan de *Russen* gegeven hebben, om de zaak slepende te houden, over ieder Artikel te twisten, en ondertusschen tot den grond toe de arme *Mekelenburgsche* Adel te verderven? en zoude zyn Majesteit, zig de verwytingen van den Keizer en van het geheele Ryk op den hals gehaalt hebbende, niet van zelf aan de *Muscovische* Troupen een voorwendzel gegeven hebben, om in *Duitschland* te blyven, met zig door een diergelyke onderhandeling te laten ophouden? en onderstelt in tegendeel, dat de *Russchen* een opregte meening gehad hebben, om het Ryk te ontruimen, welke reeden zy konnen bybrengen, van zulks niet gedaan te hebben op de aanhouding van zyne *Brittannische* Majesteit? nademaal zy niet konden twyffelen, of het vertrouwen zoude aanstonds weder zyn hersteld geworden, zo haast als deze steen des aanstoots zoude uit de weg genomen zyn, en dat men binnen weinig dagen, tot genoegen van den Czaar, over een Plan van de operatie zoude overeengekomen hebben.

 Maar,

1717. May.

Maar, myn Heer, ik moet u zeggen, dat ik van een vriend verstaan heb, die wel onderrigt scheen te zyn, dat de Koning van *Groot-Brittannien* nog grooter blyken van zyne goedwilligheit heeft gegeven, en dat zyne Ministers met die van den Czaar te *Hanover*, en daarna in *s'Gravenhage*, in alle de voorwaarden van een Tractaat, aangaande de operatien van de aanstaande Veldtogt, zyn overeengekomen, als mede over de verbinteniffen, die men ten allen tyde zoude onderhouden, zo lang als den Oorlog in het *Noorden* nog zoude duuren. Maar dat, de Minister van zyne *Brittannische* Majesteit door een Artikel den tyd van het vertrek van de *Muscovize* Troupen hebbende willen vaststellen, men van de zyde van den Czaar hier in niet heeft willen bewilligen; waar op dan ook de onderhandeling was afgebroken. Ik zie derhalven niet, dat men na dit alles eenig ongelyk aan zyne *Brittannische* Majesteit kan geven.

Maar het geen my veel gedagten geeft, dat is, dat my uit uwe Brief blykt, by aldien men al van de zyde van zyne *Brittannische* Majesteit een Tractaat met de *Russen* gesloten had, het welk van geen kragt zoude hebben konnen zyn, dan na het vertrek van hunne Troupen; dat de *Russize* Ministers voor zig nog een ander voorwendzel overig hadden, om die in het *Mekelenburgze* te laten, te weten, dat van aan den Hertog voldoening te doen hebben in zyne verschillen tegens zynen Adeldom, tegens de Stad van *Rostok*, en in de zaak van zyn egtscheiding.

Men moet niet twyfelen, myn Heer, dat hunne Keizerlyke en *Brittannische* Majesteiten niet de behoorlyke agting hebben voor verzoeken, die aan hen gedaan zyn, door een Souverain, die zo magtig als den Czaar is, tot voordeel van een Prins, dien hy met zyne Alliantie vereerd heeft. Maar ik geloof niet, dat een van de Ministers van zyne Czaarsche Majesteit hem zoude durven aanraden, om niet aan den Keizer te beloven een regtvaardige zaak, en die daar voor ook door de *Russen* zelfs erkent is, dan op voorwaarde van de Constitutien van het Ryk om te keeren, te beletten dat de Justitie haar vrye loop heeft, en te eischen, dat de Keizer zig zoude verpligten, om tot voordeel van den Hertog van *Mekelenburg* verschillen te beslissen, die voor de Ordinaris Geregtshoven zyn, en die door competente en natuurlyke Regters moeten geoordeelt werden. Een diergelyke handeling zoude niet konnen missen om den Czaar gehaat te maken, en hem een groot getal van nieuwe Vyanden te verwekken.

Dit zoude het regte middel zyn, om hem in de Ryksvergadering te *Regensburg* voor vyand van het Ryk te doen verklaren; dit zoude zyn, Wetten te willen voorschryven aan het *Duitsche* Lichaam, en aan het Hoofd van het zelve; dit zoude zyn, de geenen te krenken, die reets vastgestelt, en de eenigste zekerheit van dit magtig Corps zyn: dit zoude zyn voorwaarden voor een zaak te bedingen, tot dewelke de Czaar zonder eenige Conditie verpligt is, dat is te zeggen, het te rug trekken van zyne Troupen uit een Land, in het welk zy het minste regt niet hebben om te blyven. En ten laatsten, het zoude zyn te weigeren, om een regtvaardige en gemakkelyke zaak te doen, indien,

dien men ten minsten, in vergelding van dien, geene ongeregelde en ondoenlyke zaken doen wilde. 1717. May.

Ik zal derhalven nooit geloven, dat zodanige gedagten in het gemoed van den Czaar plaats konnen hebben, nog dat die by iemand anders konnen berusten, dan in het brein van zeker subalterne Minister, die zonder twyfel zyne bezondere redenen zal hebben, om zo zeer den Hertog van *Mekelenburg* te begunstigen.

Maar het geene alhier aan veele menschen ombragie veroorzaakt, is, dat men niet onbewust is, dat de Operatien, om welke te beramen men in Onderhandeling was, strekten om van de kant van *Finland* een landing in oud *Zweden* te doen, en dat door de Czaar in perzoon zelfs, aan het hoofd van een sterk Leger, terwyl dat zyn Majesteit van *Deenmarken* 'er eene in *Schoonen* zoude doen. Want niemant kan dit Ontwerp van een Landing over een brengen met het vertoeven van de *Russize* Troupen in het *Mekelenburgze*, om dat het Corps, 't welk zy daar hebben, bestaande uit het alleruitgelezenste Voetvolk, en in 't bezonder uit de Gardes van den Czaar, die zig altoos by alle ondernemingen bevinden, die hy in perzoon bywoont, men moeite heeft, om het ontwerp van een Landing als ernstig aan te merken, die zonder deze Troupen niet kan uitgevoert werden, terwyl men de zelve van honk houd, om hen daar toe te gebruiken. Waarby, indien men daar nog toedoet de tydingen, die wy van *Petersburg* ontfangen; namelyk, dat het Leger in *Finland*, door de ziekte en gebrek van levensmiddelen, byna gesmolten is; dat men geene Magazynen in dat land opregt, en dat men zelfs verscheide Regimenten van daar trekt, om die naar *Courland* en *Lysland* te zenden, zo zal men meer en meer in het gevoelen bevestigt werden, dat zyne Czaarse Majesteit geen voornemen heeft, om offensivelyk tegens *Zweden* te ageeren.

Gy meld, myn Heer, dat men aan het Hof van den Czaar breed opgeeft van de marsch van de twaalf Battaillons, die onder den Generaal Czeremetof vooruit getrokken zyn. Maar de geenen, die zo na als wy aan het *Mekelenburgze* grenzen, en de tegenwoordige staat van dat arme Land kennen, weten, dat gebrek van onderhoud de waaragtige oorzaak van het vertrek van deze twaalf Battaillons geweest is; en gelyk als de aftogt, van een zodanig gering getal van Troupen, de ombragie niet konde verminderen, die het vertoeven van de *Russize* Troupen in *Duitsland* aan den Keizer, het Ryk, en boven al aan de nabuurige Princen en Staten van het *Mekelenburgze* veroorzaakte, zo schynt het, dat het niet met oogmerk geweest is, om deze ombragie weg te nemen, dat men dezelve heeft doen marcheren. Ook ziet men dat de jalouzy, die men tegens de *Russen* heeft opgevat, zedert deze marsch nog in zyn geheel is gebleven; en dit is het geen, dat bekwaam behoorde te zyn, om den Czaar te overtuigen, dat het eenigste middel, om de Gemoederen te bevredigen, is, de geheele ontruiming van het Ryk, en dat de Raad, die zyne *Britannische* Majesteit aan hem zedert zo lange tyd gegeven heeft, een heilzame raad is, en een zodanige, als zyn Czaarsche Majesteit reden heeft, om van een goede Vriend en Geallieerde te verwagten.

1717. May. Gy zegt, myn Heer, dat de geenen van de Czaarse Ministers, met welke gy te *Amsterdam* verkeerd, kragtige verzekeringen geven, dat hun Meester nooit gedagt heeft, om met zyne *Zweedsche* Majesteit over een byzondere Vrede te handelen, nog om een Huwelyk te sluiten tusschen de oudste Dogter van den Czaar, en de jonge Hertog van *Holstein*. Ik ben volkomen overtuigt, van de opregtigheit van het geen, dat deze Heeren uw dienaangaande zeggen, en ik ben het niet minder ten opzigte van het belang, 't welk zyn Czaarse Majesteit heeft, om diergelyke gerugten te stuiten. Het is waarschynlyk, dat deze wyd uitgestrekte onderneemingen ooit eenige plaats gehad hebben, dan in de twede inbeelding van de Baron Gortz; een man van ouds zeer vrugtbaar van groote ondernemingen, aan welken niets ontbreekt dan de uitvoering. Ik geloof als gy, dat de openingen, die hy daar van tot voor den Czaar heeft doen komen, door een Prins die zo verligt als hy is, niet anders zyn aangemerkt geworden, dan als Netten, die men voor hem spande, om het vertrouwen tusschen de Bondgenoten in het *Noorden* weg te nemen, en om hunne ondernemingen te verydelen. Gy hebt gelyk van te zeggen, dat de Czaar nooit hopen kan, om een Vloot in de *Oostzee* te houden, zonder *Revel* te hebben. En nadien het niet mogelyk is, dat de Koning van *Zweden*, (boven al in het gevoelen, in 't welk wy weten, dat hy tegenwoordig is) zoude konnen besluiten, om een Haven van dat gevolg aan zyne Czaarse Majesteit af te staan, indien hy ten minsten niet door een algemeene Vreede in het *Noorden* daar toe genoodzaakt werd, zo moet men besluiten, dat de Czaar zig niet kan verzekeren, om *Revel* en zyne andere Conquesten te behouden, dan door de guarantie van zyne Geallieerden, en door het onderhouden van een zodanige volmaakte overeenkomst met dezelve, dat zy alle gezamentlyk een Vreede konnen hopen, die hen in staat steld, om de Wet aan de overwonnene voor te schryven. Indien hier in het zigtbaar en wezentlyke intrest van den Czaar bestaat, wat moet hy dan niet wel denken van de zodanige van zyn Ministers, die, hem tegens zyne *Brittannische* Majesteit verbitterende, en hun best doende, om hem met dezelve in verwerring te brengen, hem de vrugt van alle zyne arbeid uit de handen zullen wringen, en die, door het vertrouwen tot hem weg te nemen, hem zullen beroven van de kragt van hunne Guarantien.

Het schynt my onwederleggelyk te zyn, dat zyne Czaarse Majesteit niet dan twee middelen heeft, om zig uit de zaak te wikkelen: het een is door een afzonderlyke Vreede; maar behalven dat, een zodanige stap zoude stryden tegens zyne Glorie, en tegens zyn intrest, en dat het humeur van den Koning van *Zweden*, als ook het intrest van zyne Kroon, hier in altyd een onverwinnelyke hinderpaal zouden veroorzaken, zo zie ik, dat de Ministers van den Czaar verzekeren, dat hunne Meester daar toe noit de minste gedagten gehad heeft, en dit is het geen dat den Czaar zeer duidelyk heeft verklaart in de Memorie, dewelke hy door den Secretaris Wesselowsky aan zyne *Brittannische* Majesteit heeft doen overleveren. Het andere middel is een vaste en naauwe vereeniging met zyne Geallieerden, die door goede beraming en glorieuze uitkomsten aan de Bondgenoten

noten van het *Noorden* een honorabele vrede verzorgen zal. Men moet zig dan niet inbeelden, dat zyne Czaarse Majesteit zig zelfs van dat een'ge middel versteekt, 't welk hem nog is overig gebleven, met tegens zyne *Brittannische* Majesteit gevoelens van misnoegen op te vatten, en voort te gaan van ombragie aan den Keizer en 't Ryk te geven, door het vertoeven van de *Russische* Troupen in het *Mekelenburgze*. 1717. *Maj.*

Ik kom met uw in gevoelen overeen, myn Heer, aangaande die *Schot*, die Doctor van den Czaar is. Want hoewel zyne maagschap met Mylord Marr, het gedrag van zyn Broeder, en de bezonderheden die de gedrukte Brieven van de Graaf van Gyllenborg van hem mededelen, sterke vermoedingen zyn, van de diensten, die hy aan de Pretendent tragt te doen; zo is 't egter niet te geloven, dat de Czaar zig in zaken van Staat van den Raad bediend van een Perzoon van zyn Karacter en Professie. Het is een Prins die al te verstandig en al te verziende is; en indien iemand aan sommigen van de *Russize* Ministers heeft konnen doen geloven dat de *Zweedze* Invasie een zekere zaak was, en hen overreden, dat het gevoegelyk was, dat de *Czaar* het succes van dezelve afwagtede, om zig na de uitkomst te reguleren, en als dan maatregels te nemen, die met zyne belangens zouden overeenkomen; zo moet men veronderstellen, dat tegenwoordig, terwyl het Project van de Baron Gortz is ontdekt geworden, en dat men in *Engeland* de noodzakelyke middelen heeft werkstellig gemaakt, om het te doen verydelen, deze Ministers van taal zullen veranderen, en dat deze Heeren, ziende de *Engelsche* en *Deensche* Vloten in de *Oostzee*, en in staat om de *Zweden* binnen hunne Havens te sluiten, alle andere inzigten zullen ter zyde stellen, dan dat van aan den Czaar te raden, van tegens de algemeene vyand door deze superioriteit van zyne Bondgenooten te profiteren, en met dezelve zamen te loopen, om een glorieus einde van deze bloedige Oorlog te maken.

Ik wenschte wel, myn Heer, dat men my zeide, welke gevoelens de Czaar kan hebben, en wat ter zelver tyd geheel *Europa* moet denken over de Redenvoering van de *Russize* Ministers, die gy aan my komt mede te deelen. Men zoude hen moeten houden voor luiden onlangs uit een nieuwe waereld overgekomen, en hun Meester, die de voornaamste Staten van *Europa* gezien heeft, en zo wel van de Wetten en Constitutien van dezelve onderrigt is, kan beter dan iemand oordelen hoe slegt de zodanigen redeneeren, die zouden staande houden, dat het aan de *Russize* Troupen vrystond, om zig te logeren, daar het dezelve goetdunkt, en aldaar op Discretie te leven, zonder dat een zodanig uitgeput land, nog de naburige Staten het Regt zouden hebben, van daar over te klagen, en instantien by den Czaar te doen, ten einde dat zyne Majesteit zyne Troupen geliefde te rug te trekken. De naburige Princen en Leden van het Ryk zouden, indien zy in dit geval de wapenen opnamen, om een Land, dat op een zodanige ongehoorde wyze onderdrukt werd, te hulp te komen, niet anders doen dan het Regt der Natuur te gebruiken, het welk is geweld door geweld te keeren. Maar indien zy, van in plaats van tot dit geweldig hulpmiddel te komen, vriendelyke aanzoekingen doen, en zig vergenoegen,

1717. May. genoegen, met aan de geenen die op deze wyze handelen, het ongelyk te doen zien, 't welk zy zig zelven aandoen, en de ongemakken die voor hen daar uit zouden ontstaan, moet men dan niet bekennen, dat dit de uitterste trap van lankmoedigheit is? Wat zullen wy dan denken van de geenen, die zo luid roepen tegens een zo verstandig en gematigt gedrag? en die daar op hunne klagten grondvesten, dat de Czaar moet verstoord, en vol van gevoelen tegens zyne *Brittannische* Majesteit zyn. Willen zy, dat men geloofd, dat deze schoone Staatregels eenige ingang by hun Meester vinden, dat hy alle Landen die hy goeddunkt kan inneemen, zonder dat iemand, wie het ook zoude mogen zyn, daar over zoude durven murmureren; en dat hy niet van de eene plaats na de andere reist, dan om de plaatzen te leeren kennen, in welke hy zyne Troupen op het gemakkelykste kan doen bestaan? zouden zodanige Ministers hunne Meester niet een schoone eer aandoen, en zouden zy niet een schoone weg inslaan, om hem de genegentheit van Buitenlandsche Mogentheden te verzorgen? men moet dan verwagten, dat by aldien het waar is, dat de Czaar Ministers heeft, die op deze wyze redeneeren, dat hy wel weeten zal hen te doen stilzwygen, of in zyn dienst geen luiden op te houden, die geen ander oogmerk schynen te hebben, dan om hem hatelyk aan geheel *Europa* te maken. Ik ben,

Myn Heer, enz.

TURKYEN. SCHAARS komen ons direct uit *Turkyen* meldens waardige tydingen aan de hand. Nu hadmen uit *Adrianopolen* een Brief van den 26. Maart jongstleden, dat den Marquis de Bognac, nieuwe Franschen Ambassadeur aan de *Ottomannische Porte*, den 31. December van *Konstantinopolen* vertrokken, in 31. dagen reizens te *Adrianopolen* was aangekomen, en zig aldaar nog eenigen tyd, voor dat hy zyne openbare intrede wilde doen, incognito gehouden had. Den dag daar toe vastgestelt zynde, zo gink hy met zyn gevolg na een fontein, een halve myl buiten de Stad, vindende aldaar de Paarden van den grooten Heer, dewelke den Chiaus Bassa en den Selictar Aga, die des Sultans Sabel draagt, verzelt van nog verscheide officieren, hem aanbooden. Den Gezant beklom een schoon Paard, opgetooit met zeer kostelyke dekkleeden, en men gaf andere aan zyn gevolg. Hy reed tusschen den Chiaus Bassa en den Selictar Aga, voor hen hebbende een Compagnie Janitzers met hunne Mutzen van Ceremonie, hunne Officieren en 100. Chiauzen; rydende aan weerkanten nog een andere Compagnie Janitzers, en verscheide Agas. Hier op volgden de Handpaarden en de Equipagie van den Ambassadeur, alle zeer kostelyk. Zyn Exellentie kreeg weinig dagen daar aan gehoor by den Groot Vizir, en vervolgens

gens by den Caimacan en by den Mufti, welke hem met veel teekenen van hoog achting ontfingen. Den kapitein Bassa Janun Codja, hebbende de *Ottomannische* Vloot in 't voorleden Jaar, tegen die der *Venetiaanen* gecommandeert, was onthoofd, om dat hy zig niet naar behooren had gekweten in het belegeren van *Corfu*. Omtrent *Adrianopolen* vergaderde hare Troupen van alle kanten, en zoude het Leger naar *Hongaryen* marcheeren, zo dra men de Paardestaarten kwam op te steeken. 1717. *May.*

WEGENS dit gewest valt ook een notable Post aan te teekenen. Het Schip gecommandeert door zeekeren kapitein Jan Barland, van *Amsterdam* naar *Curaçao* moetende, had den 10. Maart by 't Eiland *Bon Aire*, leggende maar zeven mylen van *Curaçao*, ontmoet twee Zeerovers, zynde een Schip en een Bark, te zamen bemant met 250. koppen. Uit het roofschip, dat agter hem om liep, wierd geroepen, by aldien hy een schoot deed, dat zyn volk geen quartier had te wagten; zo dat kapitein Barland, niet durvende eenige rezistentie gebruiken, zig genoodzaakt vond te stryken, en zyn Schip aan deze Zeerovers over te geven; die daar mede onder *Bon Aire* ten Anker gingen, alwaarze de luiken openden, meest alle Vaten en Balen aan stukken sloegen, alles wegnamen wat van hunne gading was, en een gedeelte, dat hun niet aanstond, buiten boord in Zee wierpen. Zy beroofden ook dit Schip, na 't zelve wel agt dagen lang doorsnuffelt te hebben, van Ankers, Touwen, Zeylen, Kanon, en verdere Equipagie goederen, wanneer zy het lieten varen, en arriveerde 't zelve den 19. Maart binnen de Bay van *Curacao*. Hier verzegelde men voor eerst de Luiken, en wierd eenige dagen daar na het dezolate overschot der Lading aan Land, in de Pakhuizen van de *West-Indische* Compagnie, gebragt. WEST-INDIEN.

HAAR Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, ontfangen hebbende de (*a*) Declaratie des Konings van *Zweeden*, over 't gene desselfs Ministers, den Grave van Gyllenberg in *Engeland*, en den Baron van Gortz in *Holland*, was wedervaren, mosten nogmaals diergelyke klagten, by een Memorie van den Heer Pris, *Zweedschen* Secretaris rezideerende in *s'Gravenhage*, aanhooren, die zig daarinne zeer verre uitbreid, en in 't byzonder wegens de handeling van het *Groot-Brittannisch* Hof. Deze Memorie, hier in 't geheel NEDERLANDEN.

(a) zie pag. 248.

1717 Mai. heel voor te stellen, zoude te veel plaats beslaan, en dus meenen wy te konnen volstaan, met slegs in 't kort de eigentlyke Substantie aan den Lezer te vertoonen. Hy betuigt dan -

VAn de Koning van *Zweeden* order ontfangen te hebben, om aan Haar Hoog Mog. te vertoonen, hoe zyne Majesteit de Koning van *Groot-Brittannien* den Graaf van Gyllenborg, geaccrediteerde Minister van zyne Majesteit aan het Hof van *Groot-Brittannien*, heeft doen arresteren, tegens 't Regt der Volkeren, tegens alle gebruiken in diergelyke gevallen, na dat dezelve te voren, geduurende eenige Postdagen, zyne zoo gaande als komende Brieven had doen onderscheppen; dat zyne Majesteit van *Groot-Brittannien* insgelyks door geweld alle Papieren van den Koning heeft doen wegneemen, die onder de bewaring van den gemelde Minister berustende waren; dat dezelve hem zodanig nauw heeft doen bewaren, dat het hem niet toegelaten is, om met zyn eigene Domestiken te spreeken, dan in tegenwoordigheit van den Officier van de Wagt; waar by men nog moet voegen, dat de Koning van *Groot Brittannien* hier van niets aan zyne Majesteit heeft medegedeeld, en nog minder eenige klagten ingebragt tegens het gedrag van den Minister van *Zweeden*, aan desselfs Hof reziderende.

Dat deze zodanige geweldige handeling, die zyne Majesteit van *Groot-Brittannien* het eerst heeft in practyk gebragt, de eenigste bewegende oorzaak is, die den Koning van *Zweeden* verpligt, om represailles te doen, en op dezelve wyze den Heer Jakson, Minister van *Groot-Brittannien* te *Stokholm*, te doen handelen; dat zyne Majesteit zig hier van niet heeft konnen onthouden, nademaal een zodanige handeling zonder voorbeeld, en strydig is tegens de zekerheit, dewelke aan een publiek Minister toebehoort, en die zyne handelingen niet behoeft te verantwoorden, dan aan den Prins die hem heeft afgezonden, en die alleen zyn eenigste Regter is.

Dat hier uit volgt, dat 'er volstrektelyk geen middel meer zoude overig zyn, om te negotieren, indien het aan een Hof geoorloft is, om op het agterdenken, het zy wel of kwalyk gegrondvest, en volgens desselfs louter welgevallen, zig meester te maken van de Papieren van den Prins, die onder de bewaaring van zyn Minister zyn, en van zyne Instructien en Orders, dewelke volgens het Regt der Volkeren moeten geheiligt zyn, en gedekt tegens alle zoort van geweld; dat alle deze redenen aan den Koning doen hopen, dat Haar Hoog Mog. niet alleen deze zodanige geweldige handeling van den Koning van *Groot-Brittannien*, tegens den Minister van *Zweeden*, aan zyn Hof, niet zullen voor goed keuren, maar dat Haar Hoog Mog het ook zullen aanmerken, als een zaak die hen zelfs aangaat, ter oorzaake van het Voorbeeld, en dat Haar Hoog Mog. derhalven hunne zorgen zullen besteden, en door hunne goede Officien bevorderen, om aan zyn Majesteit een regtvaardige voldoening te verzorgen.

De ondergeschrevene aan den Koning, zyn Meester, raport gedaan hebbende van

van het Arresteeren van den Baron van Gortz, zyn Minister en Plenipotentiaris, en de geenen, die van zyn gevolg zyn, als ook van het wegneemen van zyne Papieren, zo heeft zyne Majesteit aan den gemelden ondergeschrevene expresse ordre gegeven, om aan Haar Hoog Mog. met alle schuldige eerbied te kennen te geven, dat zyne Majesteit niet dan met de uitterste verbaastheit heeft konnen verstaan, dat Haar Hoog Mog. op de Requisitie van den Koning van *Groot Brittannien*, zonder reden den gemelde Baron van Gortz, zyn Minister en Plenipotentiaris, hebben doen arresteren, en zyne Papieren met geweld wegnemen. 1717. Mey.

Dat zyne Majesteit dit te minder van de zyde van Haar Hoog Mog. verwagt had, om dat de gemelde handeling strydig is, zo tegens het Regt der Volkeren, als tegens de Alliantie en Vriendschap, die tusschen zyne Majesteit en Haar Hoog Mog. in wezen zyn. Dat zyne Majesteit zig ondertusschen beloofd, dat Haar Hoog Mog. zonder uitstel den Heer Baron van Gortz desselfs Minister en Plenipotentiaris, met de geenen die van zyn gevolg zyn, zullen in vryheit stellen, en hem alle zyne Papieren, die hem afgenomen zyn, wedergeven, en dat Haar Hoog Mog. bedagt zyn zullen, om zyne Majesteit niet te noodzaken, van met tegezin represailles te gebruiken, en aan zig zelven de voldoening te verzorgen, die dezelve met alle billykheit en regtmatigheit eischen kan; dat de Koning voor het overige geoordeelt heeft met zyne waardigheit over een te komen, van den toegang tot het Hof niet te konnen toestaan, nog om te negotieeren aan den Heer Rumph, Resident van Haar Hoog Mog., voor dat zyne Majesteit een naauwkeurige onderrigting van de verdere handeling van Haar Hoog Mog. tegens den Heer Baron van Gortz, en ten opzigte van het point van voldoening zal bekomen hebben. De ondergetekende hoopt, dat Haar Hoog Mog. op dit alles aan hem een antwoord zullen geven, waardig aan hunne hooge wysheit en voorzigtigheit, en dat dezelve hem in staat stellen zullen, van aan zyne Majesteit een aangenaam Raport te konnen doen van het Succes van de Representatien, dewelke hy de Eer heeft aan Haar Hoog Mog. te doen.

Gedaan in den Haag *den* 22. *Mey* 1717.

De Czarinne, (*a*) als gezegt, haar Gemaal tot aan *Rotterdam* uitgeleid hebbende, en in *s'Gravenhage* te rug gekomen zynde, begaf zig den 21. April wederom naar *Amsterdam*. De Regeering dezer wydberoemde groote Koopstad, willende aan hare Majesteit vermaak toe brengen, deed de Liefhebbers der Speel-Vaartuigen, en wel inzonderheit die der oude Jagt-haven, verzoeken, van een Spiegel-gevegt op het Scheepryk Y, onder Commando van twee ervaren Zeevoogden, te willen helpen uitvoeren; voegende daar by, op dat zulks te beter mogt toegaan, de groote admiraliteits Jagten, nevens die van de *Oost-* en *West-Indische* Compagnie, verdeelt in twee Esquaders; 't eene voe-

(a) ziet pag. 253.

1717. May. rende de Prinse Vlag, gecommandeert door de Heer Schout by Nagt Mathias Bodaan, en 't ander, voerende de roode Vlag, onder den Heer Zee-kapitein Hendrik Grave. Het grimmelde dien dag op het Y van Jagten en Schuiten, welke zig, buiten de geordonneerde Vloot in 't Vaarwater vertoonden; en de aanschouwers, wandelende op 't Land, langs de Dyken, waren ontelbaar. Ieder Esquader of Smaldeel bestond uit 15. Jagten, verdeelt in Admiraal, Vice-Admiraal, Schout-by-Nagt, en hare Secondes, ja, op dat men weten zoude, wie en hoe te volgen, zo wierd aan yder Vaartuig medegedeelt een Afschrift, van de volgende opgestelde

Zeynen, waar na de Heeren Liefhebbers zig zullen hebben te reguleeren, zo in het rangeeren, als gedurende het Spiegel-gevegt: en zal yder gelieven te zien naar de Zeynen, die van den Admiraal, onder wiens Esquader hy bescheiden is, zullen gedaan werden.

DE Jagten zullen verdeeld zyn in twee Esquaders, het eene met Prinsse en 't ander met Roode Vlaggen.

Wanneer hare Majesteit in de Esquaderen komt, zal men de Wimpel van de Nok der Gaffel laten waaijen, en zullen alle Jagten een zalvo uit haar Kanon en Musketten doen.

Een Prinsse Geus van de Nok der Gaffel, en een schoot, is rangeeren by de wind.

Een Prinsse Standaart aan de Mast, en een Schoot, is de voorste eerst wenden.

Een Blaauwe Standaart aan de Mast, en een Schoot, is de agterste eerst wenden.

Een Prinsse Wimpel onder de Prinsse Geus, van de Nok der Gaffel, en een Schoot, is voor de wind Rangeeren: dat is op zyde van malkander.

Een Prinsse Wimpel van de Stuurboorts Nok der Top-zeyls Raa, en een Schoot, is over Bakboort bydragen: dat is met de schoot aan Bakboort.

Een Prinsse Wimpel aan de Bakboorts Nok van de Top-zeyls Raa, en een Schoot, is over Stuurboort bydragen: dat is met de schoot aan Stuurboort.

Een Geele Wimpel van de Mast, en een Schoot, is Fok op Steeven: wanneer de agterste de Fok eerst zullen ophalen.

Een Witte Wimpel van de Mast, en een Schoot, is weder Zeyl maken; wanneer de voorste de Fok eerst zullen ophalen.

Een Roode Wimpel van de Nok van de Top-zeyls Raa, en een Schoot, is dragende houden.

By yder Esquader zal een Advys-Jagt zyn, om de Zeinen te repeteeren.

Daar moet opgepast werden, dat de Jagten altoos in des Admiraals Vaar-

water

water blyven; en zullen de twee Esquaders, wanneer malkandren Attakeeren, een kleine Musket-schoot van den anderen zyn. 1717. *May.*

Een aangenamen Dag en frissche Wind begunstigde dit Spiegel-gevegt. Kort na de middag zagmen de beide Esquaders een stukweegs voorby *Durgerdam* op Zeylen. Haar Czaarse Majesteit, een weinig na twee uuren 's middags, met een der grootste Jagten, voerende een Geele Vlag, en daar in een Zwarten Arend, in de Vloot verschynende, wierd begroet door een Decharge van al het Schiet-Geweer. Kort daar na gaf men Zein om te separeeren, en waar op een yder zig onder zyn Esquader vervoegde; welke malkander vervolgens, in 't gezigt van hare Majesteit, passeerde, en d'een op den ander vuur gaven. Het voornaamste Spiegel-gevegt geschiede ten deele voor de Stad, op de hoogte der Admiraliteits, en die der *Oost-Indische* Compagnies Zee-Magazynen, tusschen de *Waterlandsche* Dorpen *Nieuwendam* en *Schellingwouw*. Eindelyk, na lang over en weer Zeylen, beginnende het Weer op den avond te veranderen, vervoegden zig de beide Esquaders te zamen, maakte eene Vrede, en geleide Hare Majesteit naar de Stad.

JUNY.

HIER staat ons nu, (*a*) volgens belofte, te beschryven de voornaamste byzonderheden, nopende 't verblyf des Czaars van *Groot Rusland* aan 't *Fransche* Hof. Hy, te *St. Cloud* geweest zynde, reed terug door het Bosch van *Boulogne* naar het zo genaamde Kasteel van *Madrid*, en gaf 's avonds eene Vizite aan de Hertoginne van *Orleans*, dewelke, geacompagneert van de Princesse hare Dogter, hem aan de VRANKRYK.

(*a*) ziet pag. 259.

1717. Juny. deur der Voor-kamer ontmoete. Den 24. May, tegens den avond, reed zyn Czaarse Majesteit naar *Versailles*, werdende aldaar opgewagt en veel genoegen gegeven door den Hertog van Autin, die hem ook tot *Petitburg* zoude onthalen. Hy kwam den 30. tot *Fontaine Bleau*, nemende den volgende dag 't vermaak van de Harte Jagt, en waar by den Grave van *Toulouze* zig ook bevond. 's Middags spyzigde hy in de Tent ten midden van 't groot Water, sliep 's nagts te *Petitbourg*, bezigtigde vorder *Choisy*, mitsgaders de Kerk, den Schat en 't nieuw Gebouw van *St. Denys*, en kwam over *St. Ouën*, daar hy eenige uuren in 't Huis des Hertogs van Tresmes wandelde, weder in *Parys*.

Den 9. Juny, wierd zyn Czaarse Majesteit te *Versailles* met een konstig Vuurwerk vermaakt; en, hebbende zyn Vertrek op den 16. dezer Maand vastgestelt, zo deed hy, door den berugten Mathematis Instrumentmaker Bukerfield, een groote Globe voor hem vervaardigen. Eindelyk zagmen dezen Monarch zig den 18. by den Maarschalk de Villeroy, en van daar, door de apartementen van de *Louvre* (om den toeloop van 't volk te myden) by den *Franschen* Koning, tot het nemen van afscheid, begeven. Den volgenden morgen hoorde hy in 't Paleys een Pleydoy, wanneer alle de Prezidenten, niet tegenstaande het zeer heet was, hunne gevoerde rokken aan hadden: en 's namiddags kwam zyn *Fransche* Majesteit hem, in zyn Logement, een gelukkige reize toe wenschen. Den 20. 's morgens vertrok zyn Equipagie, en hy ging den zelven namiddag nog eens in de Munt der Medailles, van de welke men verscheide, en daar onder een met zyn eigen afbeeldzel, hem aanbood. Hy nam de reis aan kort daar na; vernagte tot *Rancy* by den Marquis de Livry, eerste Hof-meester des Konings, en zoude wyders gedefroijeert werden, tot de laatste *Fransche* Frontier-Plaats toe; dog het Huis des Konings mogt hem niet verder verzellen, als tot aan *Soissons*, alwaar een Detachement, uit het Guarnizoen van *Ham*, zyn Czaarse Majesteit stond af te halen, op den weg te brengen, en alzo van Stad tot Stad te geleiden. Alvorens zyn Vertrek uit *Parys*, vereerde hy aan den Hertog van Antin, den Maarschalk de Tesseé, den Marquis de Livry, den Heer Vernon, en meer andere Grooten, zyn Portrait met Diamanten omzet, nevens verscheide goude Gedenk-Penningen; hebbende den Heer Nattier ondertusschen zyn Czaarse Majesteit zeer konstig uitgeschildert, en by uitnementheit wel na 't Leven getroffen. Des Paus Nuntius verzogt hem, na *Romen*

te willen komen, dog kreeg een beleeft weigerend Compliment. 1717. Juny.

Zedert 15. Maanden herwaards, de *Fransche* Nieuws-Schryvers, aangaande (*a*) Monsr. Bourvalais en desselfs gevangenisse, mitsgaders de oorzake van dien, veel, dog meest abuzive dingen gemeld, en wy dit zodanig ook te boek gesl igen hebbende, zo staat ons nu de regte geschapenheit dezer zake aan de Wacrelt te onderrigten. Den gemelden Heer Bourvalais wierd den 9. Maart 1716. uit kragt van een gezegelden Brief des Konings, gearresteert en in de Bastille gebragt, en wyders, na eenigen tyd, in de Conchergerie van 't Palys getransporteert; alwaar men hem wel elf Maanden in een naauwe gevankenisse, zonder iemand, ja zelf niet zyn Vrouw en Kinderen te mogen spreeken, opgesloten hield; stellende het Gerigts-Hof, geduurende dien tyd, alderhande Proceduuren en mogelyke nazoekingen tegens hem in 't werk; welke nogtans geen andere uitwerking hadden, als dat desselfs onschuld, opregtigheit, en weergaloze nettigheit omtrent zyne boeken en bewyzen, zelf aan de gene die met een voor-oordeel tegens hem waren ingenomen, kragtig doorstraalde; dus wierd hy, gelyk men hem op ordere des Konings had gevangen gezet, weder op Koninglyke Ordre ontslagen en in volkomen vryheit gestelt. Hem volgde kort daar na de Messieurs le Blanc, Myot, en verscheide andere, hebbende meest altemaal een considerablen afslag van hunne boetens gekregen.

(*a*) ziet pag. 60. en 205.

Het verschil, tusschen de wettige Prinssen van den Bloede, en die der gewettigde, bleef nog on-afgedaan; dus beide Partyen voortgingen, om, door ernstige geschriften, d'een den ander over staag te zetten; weswegens wy hare stukken, zo in onze (*a*) Mercurius van 't voorleden jaar, als in dit (*b*) Eerste Deel, aan den Lezer vertoond hebben. Zedert is ons weder ter hand gekomen een Request, en geannexeerde Memorie, door de wettige Prinssen van den bloede aan den Koning geprezenteert, dienende tot antwoord op de (*c*) laatste gemeen gemaakte Memorie der bastaart Prinssen Men zal in dezen alleen vertoonen dat Request, en de Memorie sparen tot het tweede Deel, alzo ons bestek dezelve, mits hare wydlopigheit, thans niet kan lyden.

(*a*) ziet tweede deel, pag. 81. en 122.
(*b*) ziet pag. 7. 80. en 263.
(*c*) ziet pag. 80.

Request

1717. Juny.

Request der Prinsen van den Bloede van Vrankryk: *aan den Koning.*

SIRE.

LOuis Hendrik Hertog van *Bourbon*, Prins van *Condé*, Karel van *Bourbon*, Graaf van *Charollois*, Louis Armand van *Bourbon*, Prins van *Conti*, Prinssen van uw Bloed, zyn verpligt, om aan uwe Majesteit te vertoonen, dat, hoewel de hoedanigheit van Prins van den Bloede, die alleen de bekwaamheit geeft, om tot de Kroon te succederen, niet kan medegedeelt werden, dan aan Prinssen gesprooten uit het Koninglyk Huis, door het Regt van een Wettige Geboorte, niet te min Louis Augustus van *Bourbon*, Hertog van *Maine*, en Louis Alexander van *Bourbon*, Graaf van *Toulouse*, Gewettigden van de gewezene Koning uwe Overgroot Vader, een Edict in de maand July 1714. verkregen hebben, het welk ordineert, dat by aldien in het vervolg van tyd alle de Wettige Prinssen van het Huis van *Bourbon* zoude komen te ontbreeken, in dit geval de Kroon zoude devolveren en overgaan met volkome Regt, aan zyne gewettigde Zoonen, en aan hunne Kinderen, en Mannelyke Descendenten tot in eeuwigheit, reets geboren, of die nog geboren zouden mogen worden uit een Wettig Huwelyk, met uitsluiting van alle anderen. Dit zelfde Edict geeft aan hen, en hunne Mannelyke Descendenten, dezelfde eeren, rangen, intredingen, en zittingen, die aan de Prinssen van den Bloede toebehooren. Het zelve is gevolgt door een Declaratie van den 23. May 1715. inhoudende, dat zy de hoedanigheit van Prinssen van den Bloede in alle Judicieele en andere Acten zullen aanneemen, en dat zy ten opzigte van de rang, de zitting, en alle andere zoorten van Voorregten, gelyk zullen gehandelt werden, ten minsten na de laatste Prins van den Bloede, en dat 'er geen onderscheit zal gemaakt werden, tusschen de Prinssen van het Koninklyke Bloed, en de Gewettigde Prinssen.

Deze twee Titels zyn geregistreerd in uw Parlement: maar nog de Authoriteit van dit Edict, nog eenige Wet, welke die ook zoude mogen zyn, konnen geen Titels nog Voordeelen, die zodanig hoog verheven zyn, mededeelen, tot welke niemant dan door de Geboorte alleen kan bekwaam gemaakt werden. Niemant in uw Koninkryk is onbewust, dat 'er niets dan het Wettig Huwelyk in het Koninglyke Huis is, het welk de oorspronk van de Prinssen van den Bloede is. Uw Parlement, onderrigt van de Regten van de Kroon, en van de Fondamenteele Wetten van uw Staat, en wel wetende, dat de hoedanigheit van Prins van den Bloede, de eeren die daar aan gehegt zyn, en de bekwaamheit om tot de Kroon te succederen, niet konnen verkregen werden, dan door een Wettige geboorte; heeft door de uitdrukken van het Proces Verbaal, als het zelve geregistreert wierd, wel te verstaan gegeven, dat het stiptelyk aan de wil, en aan de orders van den Koning Uw Overgrootvader gehoorzaamde, in een tyd, daar de weg van tegen te spreken verboden was.

De

De zelfde redenen hebben de regtvaardige klagten van de Prinsen van den Bloede, gedurende het leven van de gewezene Koning wederhouden, en de Prinsen van *Condé*, en van *Conti*, genoodzaakt, om by het regiſtreren van dit Edict tegenwoordig te zyn, alzo het ontzag, voor de Koninglyke Authoriteit hen niet toeliet, om zig te kanten tegens een Koning, die dadelyk op de Throon zat, en zedert zo lange tyd, zo roemrugtig regeerde, wiens willen orders waren, over welke niemant hem rekenſchap konde vragen; verzekert zynde, dat hun ſtilzwygen in een tyd, dat hunne aanklagte niet zoude zyn gehoort geworden, geen nadeel konde toebrengen, nog aan de Wetten van den Staat, nog aan de Regten van hunne geboorte. Dezelfde voorzienigheit bewoog hen ook, om het gemeene Welwezen te laten voorgaan, voor hunne allerhoogdringenſte belangen in de Vergadering van Uw Parlement, op den 2. September 1715, in welke gehandelt wierd, om het Regentſchap aan myn Heer de Hertog van *Orleans* op te dragen, en de Regeering van het Koningryk te reguleren gedurende de minderjarigheit van Uwe Majeſteit, hoewel dat alle de geenen, die daar tegenwoordig waren, met ongedult ſcheenen te verwagten, de eenvoudige verklaring van de Prinsen van den Bloede, om dat zelfde Regt te vernietigen, waar door de fondamenteele Wetten van den Staat zo gevoelig waren gekwetſt geworden. 1717. Juny.

Dezelfde beweegredenen wederhielden hen ook, als Uwe Majeſteit in zyn Parlement kwam, om door zyne tegenwoordigheit de beſluiten te authoriſeren, die in deze vergadering genomen waren, om niet door een vermenging van eenige andere zaak, hoe gewigtig die ook mogt zyn, de Deciſien, die zeer hoogdringend en noodzakelyk voor den Staat waren, te ſtremmen nog op te ſchorten; maar tegenwoordig konnen de Prinſſen van den Bloede, zonder de Eer van hunne Nakomelingſchap te verraden, en zonder van de Deugd van hunne Voorouders te verbaſteren, zig niet onthouden, om den loop te ſtuiten van een zo gevaarlyke nieuwigheit, bekwaam om den glans van het Koninglyke Huis te verduiſteren, door de menigte van de Gewettigde Prinsen, van hunne Nakomelingen, en van de geenen, die in 't vervolg van Tyd, door dezelfde Weg daar zouden konnen indringen, en aan de Natie het Regt benemen, om, by gebrek van Prinsen van den Bloede, de Kroon op te dragen aan zodanig een, als dezelve zal goedvinden.

Deze nieuwe order van ſucceſſie tot de Kroon, is vol gevaarlyke gevolgen, die in waarheit wel door de allerheiligſte Wetten van den Staat konnen vernietigt werden, maar getrokken zyn uit de eige woorden van het Edict, het welk aan de Prinsen van den Bloede ſchynt hunne Rang tot de Succeſſie te laten behouden, maar ter zelver tyd, de Gewettigde Prinsen met hen gelyk ſtellende, en hen bekwaam makende, om tot de Kroon te ſuccederen, zo verre gaat. van te verklaren, dat de bewegende oorzaak van deze ongeloofelyke Gunſt niet anders is, dan dat zy de Eer en het voordeel hebben, van door de overledene Koning voortgeteeld te zyn. Zy zyn dan, volgens den inhoud van dit Edict, ter zelver tyd Prinsen van den Bloede en Zonen van den Koning: wat heeft men niet te vrezen uit de vereeniging van deze Gewettigde

1717. Prinsen, alzo de eerste hen in het Huis van *Bourbon*, en de laatste hen plaatst
Juny. op de eerste trap van de regte Linie van de geweze Koning? Gevolgen van zodanig belang, en zo verderflyk, dat niet alleen de Prinsen van den Bloede, maar geheel *Vrankryk* een en het zelfde belang hebben, dat de Gewettigde Prinsen tot die rang te rug keeren, boven welke zy verheeven zyn geworden.

De geheele Natie was overtuigt, wanneer dit Edict en deze verklaring te voorschyn kwamen, dat dezelve directelyk de fondamenteele wetten van het Koningryk kwetsten, en niet langer bestaan konden, dan de magt van den Wetgever duurde. Het Regt, om tot de Kroon te succederen, is alleen verknogt aan het Huis, het welk de Natie heeft uitverkoren, om over haar te regeeren; en hier mede heeft dezelve als onbekwaam verworpen alle de geenen, die niet van dat Huis zyn. Deze onbekwaamheit belet, dat men niet de hoedanigheit en titel van afkomelingschap uit het Koninglyke Huis veronderstelt, dewelke nooit kan gevonden werden in die geenen, die niet wettig uit het zelve zyn voortgesprooten; en wanneer die komt te ontbreeken, zo werd de Natie in alle hare Regten hersteld, om weder een nieuwe Meester te verkiezen.

Van welke uitgestrektheit, en van welk ontzag de Souvereine Magt der Koningen ook mag zyn, zo is die egter boven de Natuur zelfs niet, nog boven de fondamenteele wet van den Staat. Het is aan deze heilige en onschendbare grondregel, en aan de Edelmoedige Verdediging van dezelve, dat *Vrankryk* onder KAREL de VII. deszelfs welzyn verschuldigt is. Het is aan dezelve dat het Huis van *Bourbon* de Kroon heeft dank te weten; de genen die getrouw aan HENDRIK den Grooten bleven, hadden geen beter reden, om het verbreeken van het Verbond te verhinderen, terwyl zy alleen gereed waren om een nieuwen Koning te verkiezen, dan de ongeschonde Form van Regeering, dewelke niet toelaat om voor Koningen te erkennen, dan zodanigen die uit het Koninglyke Huis zyn voortgesproten.

De ouderdom van Koningen vermeerdert of vermindert hunne Magt niet; de Wetten van den Staat zyn het Fondament van hun Gezag; en wanneer zy zig na dezelve voegen, zo is het onnodig om te vragen, in welke jaaren zy zulks doen: de Wysheit van de geenen, die de Wet tot bestierders van hun Gezag maakt, vervuld al het geen, dat aan hunne Ouderdom zoude mogen ontbreeken: derhalven staat 't aan uwe Majesteit, om in zyn groot Geregtshof een zo buiten gewoon Edict te vernietigen, het welk de allerheiligste Wetten van den Staat het onderste boven keerd. Niet is waardiger voor Uwe Majesteit, dan zyn Souverein Gezag te gebruiken, om de fondamenteele Wetten van zyne Kroon te herstellen, en te beschermen, en de Eer van de Prinsen van zyn Bloed te bewaren, in een gedeelte, dat aan dezelve het allertederste en het allerdierbaarste is.

Om deze oorzaken, Sire, zo laat het aan Uwe Majesteit behagen, om in zyn groot Geregtshof te herroepen, en te vernietigen, het Edict gegeven in de maand van July 1714., het welk aan Louis Augustus van *Bourbon*, Hertog van

van *Maine*, en aan Louis Alexander van *Bourbon*, en aan hunne Nakomelingen het Regt geeft, om tot de Kroon te succederen, en alles wat in het zelve gemeld werd; te gelyk met de verklaring van den 23 Mey 1715. die aan hen de Titel, Eeren, en Rang, van de Prinsen van den Bloede geeft. 1717 *Juny.*

Was getekend

Louis Hendrik van Bourbon,
Karel van Bourbon, en
Louis Armand van Bourbon.

Den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister, den 31. May weder te *Parys* verschenen, deed terstond daar van kennis geven aan de *Fransche* Hof-Ministers, en genoot kort daar na een particuliere Audientie by den Hertog Regent. Dit Hof had ordre gegeven, om weder te hervatten de afgebroken handeling der limytscheiding omtrent *Ryssel* en elders, op dat van deze zaak eens een einde mogt komen; schynende ook met geen minder ernst te arbeiden, tot het doen ophouden der verdeeltheden in 't *Noorden*, alwaar zyn *Zweedze* Majesteit nog bleef steunen op deszelfs groote magt, en een ingebeelde regtvaardigheit zyner zaak; zulks hy niet dulden wilde, dat men hem Wetten voorschreef strekkende eenigzints tot zyn nadeel; ja alschoon zyne Staten zugte onder de vermeerdering der dagelykze lasten, zo begeerde hy nogtans niet anders, dan voor hem een triumfante Vrede.

KREEG den Paus van *Romen* zyn genoegen niet, om den *Muscovischen* Czaar in den Kerkelyken Staat te mogen zien, nogtans had hy 't geluk van te kunnen omhelzen den St. Joris Ridder, die den 26. May te *Romen* aankwam, en door den Kardinaal Gualtierry, in een Koets met zes Paarden bespannen, buiten de Poort afgehaalt wierd. Dezen Prelaat Gualtierry zat ter linkerhand van die gewaande Majesteit, en tegens hem over Don Carlo Albani en Don Gio Baptista Gualtierry, broeder van voormelden Kardinaal. By zyn komste in 't Palys, wierd hy ontfangen door den Kardinaal Deeken, door de Leden van 't Sacro Collegie, en vervolgens door de aanwezende Prinsen en Grooten. Men deed den 27. zynde de berugte Roomsche Heilige Sacramentsdag, voor hem een groot Balcon vervaardigen, om de ITALIEN

1717. Juny. gewone uitmuntende Processie gemakkelyk en naukeurig te konnen zien: vooraf gingen alle de Geestelyke Ordens, de Ministers, de Hofbedienden, de Prelaten in hunne plegtgewaden, en de Kardinalen; waar op volgde den *Roomscheu* ouden Vader in zyn Pausselyken Zetel, omringt en gevolgt van de *Zwitzersche* Guardes en andere te Paard. Gekomen zynde op de Plaats van St. Jacob, alwaar dèn meergemelden Ridder van St. Joris op het voor hem vervaardigde Balcon vertoefde, zo maakte zyn H. hem ziende, eenige teekenen, als toeknikkende, en sloeg voort het gezigt naar de Hostie. Dit beantwoorde den Ridder ook met een kleine beweging, en scheen hem 't zelve met zodanigen ontroering des gemoeds te treffen, dat hy zig niet konde bedwingen van tranen te storten, tot zo verre, dat den H. Vader, van de weerstuit, mede aan 't huilen geraakte. 's Anderendaags zagmen dezen Pretendent, door de Heeren Carlo en Alexander Albani, ter voetkus van den Paus geleiden, die hem met open Armen ontfing, en wel twee uuren mondgesprek met den zelven bleef houden; werdende hy zedert van de *Roomsche* Grooten, de Kerkelingen, en de Hofbedienden, welke hem al 't merkwaardigste in *Romen* zoude doen zien, opgepast.

GROOT-BRITTANNIEN. (a) ziet pag 274.

DE Parlementshandelingen van *Groot-Brittannien*, in de (*a*) voorgaande Maand afgebrooken, zalmen hier nu weer vervolgen; overslaande nogtans velerhande domestyque zaken, welke te beschryven voor ons verdrietig, en voor den Lezer van geen de minste nut wezen zoude. De verrigtingen van 't Lagerhuis den 26. 27. 28. verdienen geen aanmerkinge, maar den 29 zagmen den Heer Grantham, eene der Commissarissen tot nazoeking van verbeurde Goederen, aan 't zelve overgeven een verhaal en staat van alle 't gepasseerde dien aangaande in *Schotland*. Den 31. wanneer men in eene generale Committeé, over de middelen van Finantie, bezig was, kwam op het tapyt de propozitie van de *Zuidzee* Compagnie, om twee Millioenen aan 't gemeen te verschieten; zynde de Hofparty daar voor, maar den Heer Walpole en eenige andere kantede zig hier tegen; beweerende dat het vast staan van vyf jaren, behalven de twee tot voorgaande waarschouwing, aan 't Lagerhuis zoude benemen deszelfs vermogen, om verdere reductien van Intresten te maken; dat men deze Compagnie most laten handelen alleen met de Thesaurie, wyl men daar by meer-

der

der voordeel als met het Parlement zoude vinden. Den Heer Stanhope toonde daar tegens, het verval en de te niet werding dezer heilzame zaak, indien dezelve niet doorging op den voet door hem voorgestelt; met byvoeging, dat zelf het gevoelen van den Heer Walpole niet anders geweest was, dan om dezen voorslag, al most men negen jaren vast staan, niet te verwerpen. Hier op reezen tusschen die beide Heeren, Walpole en Stanhope, hooge woorden; dus den Heer Boscawen, ziende hunne toornigheit gaande, het Huis verzogt, alvorens men scheide, aan deze twee brave Heeren te willen beveelen, van geen feitelykheden te plegen. Uit het gezegde van den Heer Walpole, nam den Heer Hungerfort gelegentheit, van reflexien te maken op zommige Uitheemze Ministers, zonder dezelve te noemen, hoewel men zulks van hem begeerde, die by den Koning waren; voorstellende, om zyne Majesteit door een Adres te verzoeken, dat hy de gemelde Uitheemse van zig geliefde weg te doen; maar den Ridder Jekkyl allegeerde daar tegens, dat het niet billyk was, zig met onnodelyke klagten en dingen op te houden; dat men dezen dag gedestineert had tot het afdoen der zaak van de *Zuidzee* Compagnie, en waar by men behoorde te blyven. Vervolgens ondersteunde de Heeren Jekkyl, Aislaby en Boscawen, het gene 's Konings party beweerden, zo kragtig, dat die zaak, zonder in omvrage te leggen, doorging, en gerezolveert wierd, om aan de gemelde Compagnie toe te staan, behalven 't jaar van waarschouwing, 't welk tegens zes ten hondert bleef loopen, nog vyf andere jaren tot vyf per cento, en boven dien een jaar van waarschouwing, te zamen zeven jaren; mits dat de Compagnie jaarlyks twee Millioenen zoude opschieten, en de Regeering niet gehouden bleef dezelve aan te nemen, indienze die niet nodig had; lydende egter de Contracten, moetende 99. of 32. jaren loopen, door de aanstaande reductie van Intrest geen verandering. Dien dag hoorde men door den Ridder Strikland voorstellen, of niet op halve gagie behoorde gestelt te werden de twee *Schotze* Regimenten van Hamilton en Wood, in *Holland* afgedankt, welke ook 's Konings onderdanen waren, en al[illegible] wel gedaan, dog nu geen Brood hadden. Hier tegens kantede zig den Generaal Ross, Mr. Hungerfort, en meer andere Thorys; gevende deswegens den Heer Craigs, Secretaris van Oorlog, te kennen, dat den Koning dit wel zoude toestaan, indien het Lagerhuis zulks mogt komen goed te vinden.

1717. Juny.

 Men

1717. Juny. Men antwoorde daar op, dat noit eenig geld wierde bewilligt, zonder dat het wegens de Kroon alvorens was verzogt; sustineerende de Heeren Pultney en Smith, dat zyne Majesteit deze afgedankte Regimenten eenigermaten wel uit de reeds overgeschote halve gages, en 't gene nog by de afdanking van twee Compagnien uit ieder Regiment stond gevonden te werden, konde bezorgen. Zommige zeiden, dat deze zaak geen betrekking had tot een generale Committeé der Finantien, als zynde niet op de ordinare wyze aan 't huis gebragt; 't welk den Spreeker beantwoorde, niet te kunnen geschieden als op een voorgaand Requeste, en daar bleef het by. Dezen aangaande durfde den Schryver van de *Londenze* Postbooy, in een van deszelfs weeklykze geschriften, zeer kwaadaardig en leugenagtig laten invloeijen, *dat de Soldaten der twee* Schotze *Regimenten in* s'Gravenhage *en door gantsch* Holland *liepen bedelen, wyl den Staat der* Vereenigde Provintien *hun van alles ontbloot hadde.* Ziet daar een valsche onwaarheit, het welke nogtans tot bovengemelde verzoek oorzaak had komen te geven.

Den eersten Juny beval het Lagerhuis een Bil te ontwerpen, tot verligting of verlossing van arme menschen, zittende over geldschulden gevangen. Ook wierd in een generale Committeé besloten, om te verlengen den tyd tot het registreeren der goederen van de Roomschgezinde, ten einde dezelve wat gunst te bewyzen. Daags te voren, ofte den 31. May, was het Hoogerhuis door den Lord Trevor sterk aangedrongen, dat de aangestelde Commissarissen tot de verbeurde Goederen, hare reekening of verslag, zo dra als mogelyk, mogten doen, vermits de eigendommen, of de titels van dien in onzekerheit bleven, en ook om nog meer andere gewigtige redenen.

Den 3. bragt men in 't Lagerhuis de zaak van de Bank op het tapyt, om aan 't gemeen twee en een half Millioenen, tegens vyf ten hondert te leenen. Den Heer Walpole en eenige andere Leden zeiden, dat men met een affaire van zo grooten aangelegentheit dus schielyk niet behoorde voort te gaan, nog ook geen vyf ten hondert behoefde te geven, zo lang als men 't geld tegens vier en vier en een half krygen konde. Hier op antwoorde den Heer Stanhope en de zyne, dat zy immers zo veel als iemand voor de spaarzaamheit geporteert waren; dus, beliefde 't Huis die zaak op dit zeggen uit te stellen, dat zy zig zulks zoude laten welgevallen, maar dat men dan den

uitslag

uitslag deswegens voor lief moste aannemen. Eindelyk, zagmen het Lagerhuis de voorslagen van de Bank aannemen, mits doende dezelve verklaren, zig te zullen vergenoegen, ten opzigte der Exchequer Briefjens, dat ze die op den tegenwoordigen voet nog negen maanden, en dan nog een jaar, onder benaming van waarschouwing, hebben zoude; dog dat, indien de Natie konde af betalen, voor de Bank niet meer als dat jaar van waarschouwing over bleef. Deze toegeventheit van de Bank, door den Heer Stanhope bewerkt, was oorzaak dat in een generale Committeé, zonder zig te verdeelen, de zaak doorging. 1717. Jany.

In 't Hoogerhuis lazen de Lords dezen dag een Request des gevangen Grave van Oxfort, ingelevert door zyn goeden vriend den Lord Trevor; behelzende een berigt, wegens den tyd wanneer men hem betigt en in den *Towr* gedetineert had; ook wanneer zyn antwoord overgelevert, en 't zelve door 't Lagerhuis wederlegt geworden was; voegende niet anders daar by, als dat men zyne zaak wilde overwegen, en, tot besluit, dat de Lords niet hadden besloten, om hem zonder eenige tydbepaling in hegtenisse te laten blyven. De Lords, na een lang Debat, kwamen hier in over een, om dit Request aan de overweginge van een Committeé te stellen, die deswegens voorbeelden mosten zoeken, op dat men des te beter in staat konde zyn van te konnen oordeelen, wat omtrent de zaak des Grave van Oxfort, inzonderheit voor zo veel die eenige betrekking tot hare Lordschappen had, behoorde gedaan te werden. Hier op viel het besluit, dat de Committeé, of zeven Leden derzelve, des anderen daags in 's Prinsen Kamer zitten zouden. Wyders kwam in overleg, wat instructie aan de gemelde Committeé diende verleent; zommige sustineerden, dat in aanmerking behoorde genomen te werden, hoe betigtingen in wezen bleven, zelf naar het prorogueeren of dissolveren van Parlementen, en maakten ook gewag wegens de verscheidene gevoelens en rezolutien van 't Huis, belangende het ontslaan der Staatsgevangene, of wel hare continuatie van detentie. Andere lieten zig daar tegens hooren, dat deze zaak door een Committeé van beide de Huizen des Parlements diende overwogen, om alzo een goed verstand met het Lagerhuis te houden; dog hier op wierd van zommige geantwoord, dat dit beneden de waardigheit van het Hoogerhuis was, en dat men het zelve voor dezen in diergelyke gevallen mede alzo gestremt hadde.

Men

1717. Juny.

Men besloot dan eindelyk eendragtig, de Committeé te gelasten, om te onderzoeken hoe de betigtingen van zittinge tot zittinge, en van 't eene Parlement tot het ander, waren gecontinueert, en deswegens berigt aan 't Huis te geven. Den Lord Trevor, 't gemelde Requeft geprezenteert hebbende, geliefde in 't breede voor te dragen, hoe zeer de Vryheden en Voorregten der Pairs in deze zaak geschonden waren; zeggende, *dat deze gevangenis ongemeen lang geduurt had; dat, hoewel men over eenige Jaren den Hertog van Leeds, en zyne medestanders in 't bewuste Paapze Complot, veel meer tyd in hegtenisse hield, die gevallen nogtans zeer veel verscheelden van dat des Suppliants, vermits toenmaal het Parlement zo dikwils niet by een kwam, nog ook zo lang zitten bleef a's tegenwoordig; dat den Suppliant zig nu by na twee Jaren opgesloten bevond, en het Parlement nauwlyks de helft van dien tyd vergadert geweest was, zonder iets tot zyne te regtstellinge, of wel om hem te ontslaan, uit te rigten. Dat den gevangen het ingeven van een Requeft genoodzaakt wierde uit te stellen, ter oorzake de Rebellie in* Schotland, *die zeer veel werk verschafte; maar dat by, gemelde Rebellie thans gedempt, en alles in een gewenschte rust zynde, nu meende het de regte tyd te wezen, om te mogen hopen, dat zyne zaak in overweging genomen zoude werden.* Den Lord Koningsby en meer andere gaven ook te verstaan, dat deze zaak, zo voor de Lords in 't byzonder, als voor de *Britsche* Natie in 't algemeen, van groote aangelegentheit opgemerkt diende; bybrengende ten dien einde eenige gevallen, en inzonderheit dat van den Grave Denbig, die van het een tot het ander Parlement, ja zelfs na hare Prorogatien en Dissolvatien, gedetineert most blyven, en ten laatsten zyne ontslaging verkreeg, door een algemeene vrylatinge der gevangenen. Den Lord Trevor gaf dezen dag ook te kennen, dat de Committeé, waar van hy prezident was, hare verrigtingen wegens den Grave van Oxfort voltooit had; des het Huis ordonneerde, om den volgenden dag daar van verslag te doen.

Den 4. nam het Lagerhuis in eene Committée verscheide Rezolutien, nopende de jaarlykze Renten, ten principalen concerneerende de Bank, die wy onnoodig agten hier te specificeeren. Den 5. deed den Lord Trevor rapport, wegens de benoemde Committée, ten opzigte der aanklagte tegens den gevangen Grave van Oxfort; aanhalende in dit berigt alle diergelyke gevallen, zedert het Jaar 1716. en byzonderlyk die des Vicomte Straffort, den Grave van Denbig, en den Hertog

Hertog van Leeds. 't Zelve door den Klerk gelezen zynde, zo ontstond een hevig debat, over het staandhouden der Artykelen van beschuldigingen na eene prorogatie, en 't welk veel uuren bleef duuren; dog wanneer in omvrage kwam, of na eene Prorogatie de beschuldigingen ophielden, zo wierd, met 87. tegens 45. stemmen, neen geantwoord. Toen rees 'er een ander debat, belangende den tyd of waarschouwinge, welke men gemeenlyk aan 't Lagerhuis geeft, om zig te vervaardigen tot het goed maken van hare klagten; dog dit debat eindigde met een ordre aan de Committée, datze den 7. zamen komen, na voorbeelden in zodanige gevallen zoeken, en dien zelven dag daar van rapport doen zouden; werdende de Lords, op den voorslag van den Lord Harcourt, gesommeert, om op dien tyd mede in het Huis te verschynen. 1717. Juny.

Den 7. wierd het bovengemelde berigt der Committée, door den Lord Trevor wederom ingegeven, behelzende diverse voorbeelden zedert het jaar 1676. belangende den tyd aan de Gemeentens toegestaan om zig te prepareeren tot de Geregtsplegingen over diergelyke beschuldingen. Men twiste over de langheit en kortheit van den tyd, om den Grave van Oxfort te regt te stellen; begeerende die van de Hof-party dat zulks den 24. dog den Hertog van Bukkingham, en andere van zyn aanhang, den 17. geschieden zoude; zeggende den laatstgemelden, dat uit het berigt kwam te blyken, dat 'er noit langer, maar menigmaal korter tyd, als men nu voorsloeg, aan de Gemeentens vergunt was. Den Lord Parker, hebbende 't rapport in de hand, hoordemen daar op een byzonder geval by brengen, 't welk 20. dagen van waarschouwing gaf. Den Lord Harcourt, nevens verscheide nadere Lords, vertoonden toen, hoe reedelyk het was, den tyd te nemen tot den 24. Juny, strekkende zo wel tot voordeel van den beschuldigden, als van de Gemeentens, om zig te bereiden tot de Regtspleging, dewyl het Lagerhuis onmooglyk hare zaken voor dien tyd konde afgedaan hebben. Eindelyk in omvrage gelegt zynde, of men den 17. Juny zoude vaststellen, zo bevondmen wel 85. neen, tegens 44 ja stemmen. Toen wierd voorgeslagen, om daar toe Donderdag den 24. Juny te beramen; 't welk, zonder eens in omvrage te komen, vastgestelt bleef, en weswegens de Lords aanstonds kennis deeden geven aan 't Huis der Gemeentens, die reeds gerezolveert hadden om den 10. daar over raad te plegen, en zig tot dien dag te adjourneeren. Ter

1717. Juny. zelver tyd gaven hare Lordschappen ook ordre, om aan den gevangen Grave van Oxfort berigt te brengen, van den vastgestelden dag zyner te Regtstelling. Vervolgens wierd in 't Hoogerhuis door den Lord Harcourt voorgeslagen, om den Koning by Adres te verzoeken, dat hy een Lord Steward of Opperregter geliefde te benoemen; maar dit oordeelde men onnoodig, wyl het antwoord van 't Lagerhuis nog niet ingekomen was. Op een andere voorslag van den Lord Trevor benoemde men een Committée, om den 11. te zamen te komen, en te zoeken na Voorbeelden, aangaande de manier van Procedeeren in Cas van beschuldigingen. Den Opper-kantzelier kreeg ook bevel, van circulaire Brieven aan de abzente Pairs en Prelaten af te vaardigen, om zig den 21. Juny, en voorts geduurende de regtspleging tegens den gevangen Grave van Oxford, in 't Hoogerhuis te laten vinden, met waarschouwing, dat men geene verschooningen zouden aannemen, als die van ziekte of ouderdoms zwakheit.

Den 8. kwam den Comptrolleur aan 't Lagerhuis berigten, dat den Koning, ingevolge haar Adres, had gelieven te bevelen, om aan 't Huis voor te leggen de Ordres, aan zyne Ministers in *s' Gravenhage* gezonden, mitsgaders hunne antwoorden daar op, concerneerende alleen de gedaane onkosten ten behoeve der *Hollandsche* Troupen. Vervolgens kwamen de Ridder Thomas Cery en Mr. Bennet, van wegens de Lords, aan 't Huis boodschappen, dat de te regtstelling des Grave van Oxfort in de groote Zaal van *Westmunster*, over de aanklagten der Gemeentens, wegens hoog Verraad en andere wanbedryven, was vastgestelt tegens den 24. dezer maand Juny; 't welke men rezolveerde twee dagen daar na te overwegen. Deze gedane boodschap van 't Hooger- aan 't Laager-Huis, aangaande de te regtstelling des Grave van Oxfort en Mortimar, gelezen zynde, zo wierd voorgestelt, om een Committée te benoemen, die de beschuldiging nauwkeurig examineeren, en dan daar van verslag doen zoude. Hier over ontstond verschil, wyl zommige Leden zig daar tegens kantede, voorwendende dat dit de Proceduuren, en by gevolge ook de gevankenisse van dien Grave in den *Towr*, nog langer kwame uit te rekken; dat dit al te hard was, en waar door de eere van 't Huis, en in 't byzonder die van de Secrete Committée, zeer veel most lyden. By die gelegentheit durfde een der Leden zeggen, dat hy waarlyk den Grave van Oxfort t'eenemaal onschuldig most kennen; maar andere hoorde men daar

daar tegens inbrengen, hoe veel de eer van het Parlement en de Natie vorderde, om justitie te oeffenen. Iemand van ter zyden reflexien makende op de secrete Committée, en Speciaal op desselfs Prezident den Heer Walpole, zo zagmen dien Heer opstaan, zeggende, niet een stap in deze Proceduuren gedaan te hebben, die hem beroude, ja dat hy zo gereed als iemand ter waerelt was, om zig niet alleen ter eere van de secrete Committée, maar ook ter eere der justitie van de Natie, te verdeedigen: wyders, dat men stoffe genoeg tegens den Grave had, en dat hy geen zwarigheit maakte, om de waarheit van de Artykelen der beschuldiging tegens hem te doen blyken. Den Ridder Wyndham gaf te kennen, dat zeker voornaam lid van den Tabberd of Regtsgeleerdheit, hebbende een Vocale Stem in 't Lagerhuis, zig eertyds had laten ontvallen, dat de schelmstukken, door den Grave van Oxfort begaan, geen hoog Verraad konde uitmaken; waar op den Ridder Jekyl op stond, zeggende *ik gisse de man te zyn waar van hier gesproken werd*, gevende in een kort discours te kennen, dat hy als nog van dat gevoelen was, dog dat de Committée, tot het waarnemen van dit Proces, egter most werden benoemt. Men vraagde voorts, of de Leden van de secrete Committée, nu weder dezelve zouden zyn, en wierd besloten van ja. Zommige der Hof-party, schynende in 't eerst den Heer Walpole daar buiten te willen houden, vonden daar na goed, om de zaak, zo als het gaan mogt, te laten loopen. Hier op rees een hevige twist, of men voor de Lords Onslow, Koningsby, Masham, en nog twee Leden, weer zo veel andere zoude benoemen? Eenige kantede zig daar tegens, zeggende, datmen reeds Advokaten genoeg, om de zaak te verlengen, in 't spel hadde; maar den Heer Walpole liet zig daar tegens hooren, dat, nadien de beschuldiging het gantsche Huis der Gemeente betrof, en dus haar eigen zake was, 't zelve derhalven konde committeeren zo veele, en wie het hun beliefde, ja al wildenze alle hare leden daar toe benoemen. Hier op zagmen, in plaats van de andere, aanstellen de Heeren Pingly, Birch, Reinolds, Cartar, en Guidot; invoegen de geheele Committée nu bestond uit de Heeren Walpole, Stanhope, Pultney, Vernon, Dalrimple, Finch, Jekyl, Cowper, Hambden, Northy, Boscawen, Thompson, Birch, Pringly, Carter, Guidot, Denton en Aislaby, dewelke nog dien zelven avond in des Sprekers-kamer stonden zamen te komen, en voorts mogten vergaderen waar, en wanneer 't hun zoude

1717. Juny.

1717. Juny. de gelieven, mitsgaders te vorderen zodanige Papieren en Perzoonen, als zy nodig kwame te vinden. Men zal, mits ons bestek ten einde loopt, de verdere Parlemens-handelingen hier afbreeken, en dezelve gerezerveert houden tot de maand July in het tweede Deel, alwaar ten klaarsten zal beschreven werden, de verwonderens waardigen uitslag der zaak des gevangen Grave van Oxforr.

Hier komen wy nu tot byzonderheden. Terwyl de verandering, omtrent zommige Hof-Ministers, eenige verdeeltheit in het Parlement veroorzaakt had, zo zagmen de gene, die dezelve nog grooter tragtede te maken, de in dezen tyd vergaderde geestelykheit, *Hoogvliegers* of *Hooge Kerk* genaamt, louter aanstoken, om het Parlement in nog meerder Verwarring te brengen, en alzo een opschudding in het geheele Koningryk te verwekken. Het begin daar van was zeekere Predikatie, onlangs gedaan door den Bisschop van Bangor, over de Natuur van Christus Koningryk; zo mede het examineeren van een boek, door den gemelden Bisschop uitgegeven, voerende den tytel van *Preservatief tegens de Leer-pointen der Eed-weigeraars*; wyl daar in, volgens haar gevoelen, zeer gevaarlyke en ergerlyke stellingen gevonden wierden. Het Lagerhuys, willende dit nu doen gelden, had van de bovengemelde geheele Convocatie der geestelyken een vertoog met den druk doen gemeen maken, en 't zelve aan 't Hoogerhuis overgelevert, aanhaalende in dat vertoog verscheide Passagien uit het voorschreve boek, op dewelke zy dien prelaat kwamen te beschuldigen, hier in bestaande, eerstelyk, *dat daar door alle Regeering en Tugt in de Kerk van Christus omver gesmeeten, en het Koningryk in een Staat zonder Discipline en in verwarring gebragt wierd*; ten tweeden, *dat men daar door wederstreefde en verhinderde de Koninglyke Suprematie in Kerkelyke zaken, als mede 't gezag van den Wetgever, om de menschen, door Civile inzettingen, nopende de zaken van Religie, tot gehoorzaamheit te dwingen*; gevende vervolgens in bedenking, van welk een groote aangelegentheit het was, eerstelyk, *dat zulken snooden toeleg, en op zodanig een plegtige wyze, wierd bevordert door een Bisschop van de vastgestelde Kerk*; ten tweeden, *dat de supremati of oppermagt des Konings, in eene Predikatie, gedaan ten aanhooren van zyne Majesteit, openbaarlyk verhindert wierd*; en ten derden, *dat de Constitutie van de Kerk gevaarlyk wierde ondermynt in een Boek, opentlyk tegens de grond-regelen en practyk van zommige, die daar van waren afgeweken, geschreven.* Het besluit was,

dat

dat hare Lordschappen, het Replyk rypelyk overwegende, zouden vinden regtvaardige redenen van klagten, welke het Lagerhuis tot dit vertoog aanleidinge gegeven hadden; en dat zy voor 't overige verzekert bleven, dat hare Lordschappen niet zouden verzuimen, om een spoedig en kragtdadig middel by der hand te nemen, tot verdediging van de eere Gods en van de Religie; desgelyks tot verzekering der Prerogativen, aan alle Prinsen gegeven, en herstelling der zwakke en waggelende gemoederen, welke verstrikt en beangst mogten zyn, over eenige ongezonde Leerpointen, door den Bisschop van Bangor gepredikt of uitgegeven. Deze Leden, ziende hun bedryf by veele aangenaam te zyn, gingen in hare driften zo verre voort, datze durfden een besluit nemen, om den Koning te willen afvragen, wie hem geraden had, om de Predikatie des Bisschops te doen drukken? maar zyn Majesteit, zulks ter ooren komende, kwam met deszelfs gezag daar tusschen, doende het Lagerhuis prorogeeren tot den 21. November. 1717. Juny.

Wyl de Verjaardag, wegens de herstelling van de Koninglyke Familie, aanstaande, en het by zodanige gelegentheit de gewoonte was, dees en gene Predikanten te verzoeken, om voor het Parlement te prediken, zo ontstond daar over in 't Lagerhuis den 24. May geen kleine beweging. Den Heer Horatio Walpole, ondersteunt door den Ridder Wyndham en Mr. Schippen, deed een voorslag, om Dr. Andrew Snape, die reeds tegens de Predikatie des Bisschops van Bangor had geschreven, te verzoeken, dat hy den 9. Juny voor het Lagerhuis geliefde te prediken; zommige Leden daar tegens aantoonende, dat dit ongetwyffelt opschuddingen veroorzaken, en de andere party, welke zig tegens den Bisschop gekant, en altoos hartige vrienden van den Koning geweest waren, aanmoedigen zoude, zo vond den bovengemelden voorslag van Mr. Horatio Walpole geen ingang. Alle, die zig voor den Dr. Snape lieten hooren, demonstreerde zyne goede grondregelen, en hoe veel hy gedaan had, met de Kerk te bevryden van een slinksen toeleg, door een, die beter most geweten hebben, op de baan gebragt; voegende den Heer Robert Walpole daar by, *dat Dr. Snape zyn mede student geweest, en dat den zelven de Regeering zeer toegedaan was, ja dat hy aan hem 't opzigt over zyn eigen Kinderen gaarne wilde toebetrouwen*; makende vorders eenige reflexien op den Heer Lechmere, die nogtans in dit geval niet schuldig bleef, maar zeide, *ik hebbe nu gehoort, dat den Heer Walpole in een nieuwe alliantie*

1717. Juny. *is getreden, 't welk ik niet konde geloven, ten zy het thans uit zyn eigen mond kwame te blyken; maar ik twyffele, of zyne nieuwe Geallieerden* (denoteerende de Thorys) *hem wel zo voordeelig zullen wezen, als zyne oude Geallieerden. Ik vind niet noodzakelyk, om te vieren den herstelling dag van Koning Karel II, dewyl die al lang gestorven is.* Hier op replicеerde Mr. Schippen, *dat de viering van dezen herstelling dag, volgens een Acte van 't Parlement, wel most geschieden; en dat, indien den Heer Lechmere deszelfs gezegde wilde staande houden, hy zig verpligt oordeelde, om hem voor de Baly van 't Huis te roepen.* Na dit alles bragtmen in omvrage, of Dr. Snape op den gemelden dag voor 't Huis zoude prediken, en wierd het ja, met 140. tegens 131. stemmen, overgehaalt, mitsgaders geordineert, dat den Ridder Wyndham en Mr. Schippen hem daar toe zouden verzoeken, 't welk deze Gecommitteerden aanstonds, als in triumf, gingen doen.

Onderwylen wierd de Predikatie des Bisschops van Bangor, van dewelke veel duizent exemplaren waren gedrukt, onder de menschen verspreit; ontbreekende het ook niet aan geschriften voor en tegen, hoewel dat 'er meer tot voordeel als tot nadeel van den gemelden Bisschop uitkwamen. Den gemelden Verjaardag eindelyk gekomen zynde, zo zagmen alle Kerken in *Londen* opgepropt van Toehoorders, verwagtende wat de Leeraars, na de driften die hun vervoerde, zoude komen af te leggen; maar inzonderheit dagt men zulks wel 't meeste van Dr. Snape te zullen hooren, wyl des Sondags te voren reeds de meeste Predikstoelen in *Londen* gedavert hadden, door de hevigheit der Predikanten, tegens de Predikatie des Bisschops van Bangor: als wanneer zy doorgaans hare Gemeentens vermaanden, van zig niet te willen laten verleiden door de valsche leere van dien Prelaat; ja zekeren Mr. Schepheard uittede zig, *dat het nu tyd was, om zig, tot verdediging van de groote Engelsche kerk, in postuur te stellen, nadien een van deszelfs voornaamste Pilaren tragtede die te ondermynen.* Eenen Dr. Trap, predikende 's namiddags in de Kerk van *St. Martinus in the field*, zynde die van 's Konings Parochie, over den text, *Myn Koningryk is niet van deze Waereld*, zeide in 't begin, *ik hebbe agting voor het Bisschoplyke Caracter, en respecteere dat, zelf in den genen, die het om verre zoekt te stooten;* dog zyne gantsche Predikatie was wyders niet anders, als een zamenweving van vuile en infame scheldwoorden, zig bedienende van veele snoode expressien, en onder anderen, *dat de Leere*

des

des Bisschops van Bangor eene Leere des Duivels was; daar by voegende, om zig nog klaarder te doen verstaan, *dat hy wel van een dooven en stommen, maar noit van een lompen plompen duivel gehoort had; dat den Bisschop van Bangor geen dank altoos, nog by Papisten nog by de Presbyterianen, maar slegs wel by 't volkje, dat men Kwakers noemt, behalen zoude. Ziet daar*, dus gink hy voort, *de Bisschoppen van onze dagen*, (reflecteerende op den Koning, door wien de meergemelden Bisschop was aangestelt) *welkers Leere onfeilbaar nu zig sleepen zal den ondergang van de waereldlyke en die der kerkelyke Regeering*. Meer andere grove uitsporigheden durfde dien Priester uit zynen mond blazen, dog zo grof en buitensporig, dat de toehoorders zig van lagchen niet konden onthouden; en wel te meer, om dat hy zulken geraas en vremde gebaren maakte, waar door men hem eerder voor een krankzinnig mensch, dan voor een vreedelievend Herder most aanzien. Nogtans was het over al zo niet toegegaan, want Dr. Clark, een vermaart Theologant, predikte toenmaals in de Parochie Kerk van *St. James*, ten naasten by, of immers in den zelven zin, als den Bisschop van Bangor gedaan had; en komende tot het point van Ecclesiastique vervolgingen, zo bewees hy dat dezelve tegens de H. Schriftuure strydig waren. Hier door zagmen den Heer Bromley, gewezen Spreeker van 't Lagerhuis, zo overgeven boos worden, dat hy, in 't midden van 't Zermoen, nevens zyne Huisgenoten en Bloedverwanten, uit de Kerk stapten, strekkende tot groote ergernis van de andere toehoorders, die juist alle *Lage kerks* gezind waren.

1717. Juny.

Nu tot de bovengemelde Verjaardag. Tegens alle verwagting wierd dezelve zonder eenige opschudding geviert. In de Kapelle van *St. James* predikte Dr. Dunstar voor den Koning; in de Abdykerk van *Westmunster* den Bisschop van Exeter voor de Lords; en in de Kerk van St. Margareta Dr. Snape voor 't Lagerhuis. Den laatstgemelden nam zyn Text uit Psalm 96. v. 10. *Zegt onder de Heidenen, de Heere regeerd; ook zal de Waerelt bevestigt werden: zy en zal niet beweegt werden: hy zal de Volken richten in alle rechtmatigheit.* Het gedrag van dien Predikheer bevondmen zeer deftig, zedig, en moderaat, hoewel de Thorys een geheel anderen toon te gemoet zagen. Hy sprak in zyn gantsche redenvoering niet een woord wegens de dingen, welke verwyderingen in de gemoederen veroorzaakt hadden, maar zig voornamentlyk uitbreidende, over de groote verpligtingen der Natie voor

de

1717. Juny. de Goddelyke voorzienigheit, die, in de herstelling der Koninglyke Familie, en zelf daar na in de Verlossing van een gedreigden ondergang, zo kragtig doorstraalde; zeggende wyders alleenlyk, dat de verdeeltheden, tegenwoordig onder de Geestelyken van dit Koningryk in zwang gaande, te weeg had gebragt, datze nu militairlyk geregeert wierden, en dat men die verdeeltheden, door de pen van zeekere Leeraars, aangestookt zag. Inderdaad deze moderate Predikatie van Dr. Snape, voor dewelke het Lagerhuis hem deed bedanken, en verzoeken, van dezelve te willen laten drukken, stuite de dolle driften van zommige in haren loop; terwyl nogtans den beruchten Dr. Sacheverel, en die van zyn aanhang, t'elkens op den Predikstoel niet weinig daar tegens kwamen af te leggen.

(a) ziet pag. 299. Den Grave van Stairs was eindelyk den 26. May weder naar (a) *Parys* gekeert; dus men nu verzekerde, dat hy aldaar eerlang deszelfs pragtige Intrede doen, en alsdan zyne functie, als Ambassadeur van *Groot-Brittannien*, opentlyk bekleeden zoude.

DUITSLAND. (b) ziet pag. 277. HET was den 21. May, als den (b) Prins Eugenius van *Zavoyen*, Keizerlyken Opper-Veldheer, by het Corps te *Futak* aankwam, en aldaar over 't zelve den volgenden dag de reveu deed; waar na hy zig den 25. vergezelt van eenige Adjudanten Generaal, over *Titul* en de *Theis*, naar de kant van *Banzova* transporteerde, werdende kort daar op ontmoet van den Generaal Grave de Mercy, uit deszelfs Kampement, om met malkander een mondgesprek te houden; en 't welk geschied zynde, zo keerde yder weder naar zyn quartier. Deze beschouwing had den Prins Eugenius zelf in perzoon willen doen, om des te beter kennisse te hebben, ter welker plaatzen hy het Keizerlyke Leger over de Rivieren zoude konnen voeren. De zware Artillery, waar na men zeer verlangt had, bestaande uit 100. stukken Kanon en 50. Mortieren, met haar toebehooren, was eindelyk den eersten Juny in 't Leger gebragt, en men rekende toen de Troupen, wanneer het Keizerlyke Leger zoude compleet zyn, op 140560. Koppen, namentlyk.,

1717. Juny.

95370	man	Voetvolk, in 38 Regimenten.
22260	-	Curassiers, in 23 Regimenten.
11710	-	Dragonders, in 12 Regimenten.
3220	-	Hussaren, in vyf Regimenten.
2000	-	op de Scheepen, en
6000	-	*Beyersche.*
140560		Koppen als boven.

Ziet hier nu ook de Lyst van de groote magt der *Turken*, welke zy voorgaven dit Jaar tegens den Roomsch Keizer in 't Veld te willen brengen, bestaande uit 363000 weerbare Koppen, te weten.

Ruiters.		Voetvolk.	
30000	Tartaren,	60000	Janitzers,
3000	Wallachers,	3000	Wallachers,
5000	Posniakken,	4000	Posniakken,
4000	Arnauten,	11000	Arnauten,
1000	Musilianen,	6000	Musilianen,
1000	Armeniers,	20000	Armeniers,
19000	Afrikanen,	10000	Afrikanen,
5000	Persianen,	14000	Persianen,
4000	Brezilvanen,	15000	Brezilvanen,
1000	Egiptenaren,	4000	Egiptenaren,
5000	Bulgaren,	22000	Bulgaren,
4000	Moren,	16000	Moren,
4000	Chinesen,	16000	Chinezen,
4000	Macedoniers,	16000	Macedoniers,
2000	Szabajers,	14000	Szabajers,
2000	Aziatische, en	15000	Aziatische,
6000	Mezopotaniers.	16000	Mezopotaniers, en
		1000	Grieken.
100000	Ruiters.	263000	Voetvolk.

Wy kunnen den Lezer, wegens de autentykheit der bovenstaande Lyst, belangende de magt van het *Turkze* Leger, niet verzekeren,

 hoewel

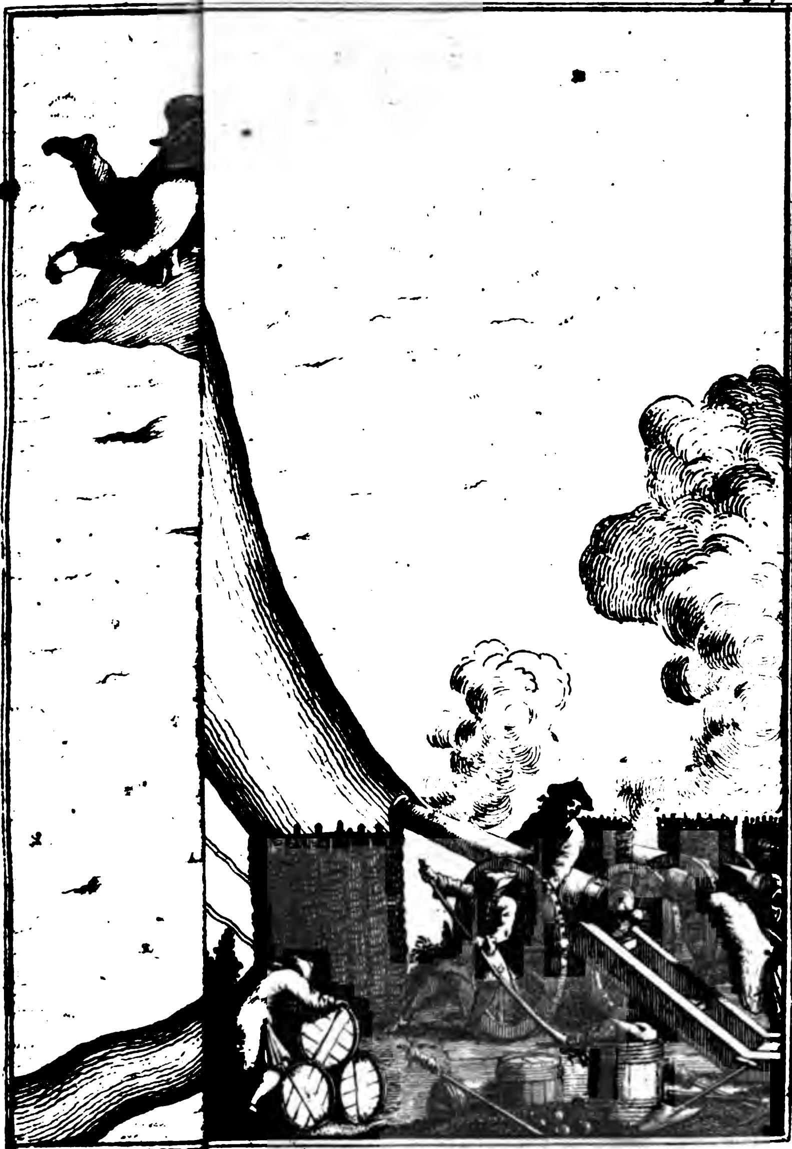
1717. Juny. hoewel de Waerelt niet onbewust kan zyn, dat de *Ottomannische Porte*, uit hare omleggende Provintien, een verschrikkelyk getal hulpbenden kan te zamen trekken. Zy vreesden wel ten regten, dat het voornemen des Prins Eugenius lag, om *Belgrado* te belegeren; weshalven zy die sterke Vesting in zulken staat van defentie bragten, bekwaam, zo 't hun toescheen, om zig tien jaren te konnen verdedigen; plaatzende daar binnen, onder veel brave Officieren, een bezetting van 30000. man, voorzien van overvloedige proviand, en versterkt van alles wat tot tegenweer eenigzints mogt dienen.

Onderwylen bragtmen in het Keizerlyke Leger verscheide lange Bruggen, met zeer veel moeiten, over de Moerassen aan de *Theis*, om die te passeeren; zynde reeds een groot gedeelte over dezelve Rivier getrokken, tot zamenvoeging van het Corps onder den Generaal de Mercy, welke de Belegering van *Orzova* gestaakt hadde; gaande het ander gedeelte by *Peterwaradyn* over den *Donau* naar de *Sauw*, om die Rivier mede te passeeren, en aldus te zien, of de *Turken* voor den dag wilde komen. Deze beweging geschiede den 9 Juny, hebbende den Generaal de Mercy, willende den marsch van 't eerstgemelde Corps begunstigen, zig uitgebreit tot aan *Titul* toe.

Te *Weenen* bleefmen vast voortvaren, om nog af te vaardigen alles, wat tot het Keizerlyke Leger mogt behooren; en wyl het geld wel voornamentlyk requireerde, zo zond men den 7. Juny een groote somme, onder den Grave van Tierheim, Keizerlyken Generaal Krygs-Commissaris, derwaards, om de Troupen in het begin der Veldtogt, door afbetaling van drie maanden Soldy, tot hunne pligt aan te zetten. Den Admiraal Anderson was ook den 14. Juny, met de twee laatstgetimmerde Oorlogschepen, 't eene genaamt de *Therezia*, met 36. en 't ander de *Johannes Capistranus* met 34. stukken Kanon gemonteert, naar *Hongaryen* gezeilt; alwaar naar den voormelden Admiraal bleven wagten, de agt voor uit gezonden Oorlogschepen, welke ten principalen mosten gebruikt werden, in de Belegering van *Belgrado*, aan de waterkant, ten einde de *Turkze* bezetting van die zyde door een kragtig vuur te benauwen. Het openen van de Veldtogt, nu sterk naderende, blyft gerezerveert tot ons volgende tweede Deel dezer Mercurius.

(a) ziet pag. 66. De (a) afgezondene Gedeputeerden van het Vorstendom *Wallachyen*, hadden, zedert haar verblyf te *Weenen*, nu eerst de gunst genoten,

van

van ter gehoor en handkus by zyne Keizerlyke Majesteit opgeleid te werden; en hebbende vervolgens meermalen met de Hof-Ministers in onderhandeling geweest, mitsgaders haar oogmerk ten meerendeele bereikt, zo geliefde den Keizer aan hun, alvorens zy vertrokken, verscheide geschenken te laten doen; namentlyk, aan den Bisschop een kruis omzet met Diamanten en ander edel gesteenten, aan de vier andere Heeren Gedeputeerden yder een goude Keten en Medailje, en aan den Secretaris van dit Gezantschap een goude Keten zonder Medailje. Daar op zagmen de zelve den 6 Juny van *Weenen* weder naar *Wallachyen* te rug keeren, zeer wel voldaan zynde over de gunstige bejegening, door 't Keizerlyke Hof aan haar toegebragt. 1717. *Juny.*

NOORDER KROONEN.

DE *Russen* waren als nog in 't (a) *Mekelenburgse* gebleven, en had haren Generaal Weyde, onder voorgeven, van zyn Volk in beter Discipline te zullen houden, een Kampement by *Gadebusch* betrokken, 't welk geduurende deze maand Juny, wel tot 14000. Man aangroeide; moetende de Ingezetenen aan dat Krygsvolk het ge-eischte in dit Kampement toebrengen, of wierden anders Militair geexecuteert; dus de *Mekelenburgse* Edelen zig genoodzaakt vonden, om nogmaals aan voormelden *Russisschen* Generaal, en ook aan den Hertog van *Mekelenburg* schriftelyk te doen weten, hoe dat zy haar geheel vermogen hadden bygezet, op hope dat de zo veelmalen herhaalde beloften, van te zullen uit trekken, eenmaal zoude werden volbragt, en dat haar nu niet meer overig bleef, als het *Mieserable & flebile benefitium emigrandi*, en deze zaak aan God, die alles rigt, te beveelen. Hoe menigwerf deze klagten ook herhaalt waren, nogtans was daar op geen de minste redres gevolgt; blyvende de *Russische* Troupen in tegendeel nog even lustig leven, dwingende de Ingezeten alzo streng, als men in een vyands Land konden doen, en waar door zig de meeste thans tot de uitterste armoede gebragt zagen.

(a) zie pag. 280.

De Zee-Kaperyen der *Zweeden*, zedert eenigen tyd tot nadeel van *Groot-Brittannien* en den staat des zeven *Vereenigde Nederlandsche* Provintien agtervolgt, scheenen tegenwoordig merkelyk gestremt; eensdeels door de klagten daar over aan 't Hof van *Zweeden* gedaan, en ten anderen, vermits verscheide der gemelde Kapers, door de *Deensche* en *Engelsche* Kruissers, genomen en voor goede Pryzen opgebragt waren; dus het *Zweedse* Hof eindelyk aan de *Hollandsche* Koopvaardy-Scheepen,

1717. Juny. pen, welke zy te *Stokholm*, *Karelskroon*, of in andere hunner Zeehavens in beslag genomen en opgehouden hadden, vryheit vergunde, om te mogen naar huis keeren. Onderwylen liet het Hof van *Deenemarken* ook afkondigen, dat alle Neutrale Schepen, vry en onverhindert, op neutrale Zee-havens en Plaatzen varen, en negotieeren mogten, onder verband nogtans, op verbeurte van Schip en Goederen, van geen *Zweedse* Effecten geladen te hebben, nog iets aan dezelve toe te brengen, dat tot onderhoud of versterking konde dienen. Twee *Engelsche* Oorlogschepen en een Fregat, in de *Noordzee* kruissende, hadden zig meester gemaakt van zeven der gemelde *Zweedse* Kapers, en dezelve te *Arendal* opgezonden; gelyk mede een *Deens* Fregat, nog andere vier te *Staveren* binnen sleepte, en wierd de Manschap dezer veroverde Kapers, uitmakende omtrent 500. koppen, den 12. Juny te *Koppenhage* op den holm gebragt. Nog was zedert, door den *Deenschen* Zee-kapitein Vosbein, verovert een *Frans* Schip, dienende de *Zweeden* voor een Kaper, gemonteert met 28. stukken Kanon, en voerende 280. Man, welk Schip zig langen tyd zeer wakker gedefendeert had; invoegen men de omleggende Zee van deze Vrybuiters merkelyk gezuivert zag.

Het *Deensch* Fregat de Makreel, in 't laatst van de gepasseerde maand May op de reede van *Koppenhage* verschynende, had mede gebragt twee door hem genomen Jachten, met dewelke eenige vlugtende Krygsgevange *Zweedse* Officieren, naar de een of andere *Zweedse* Haven dagten te ontsnappen, en dus haar vryheit te gewinnen. Haar getal bevondmen te bestaan wel uit 78. Koppen, en daar onder, als de voornaamste, twee Kollonels, drie Majoors, drie Kapiteinen, en verscheide minder Officieren. Men had deze vlugtelingen aan 't Hof geexamineert, en naar de reden van hun bedryf gevraagt, waar op sommige tot antwoord gaven, dat zy deze vlugt ondernomen hadden, ten principalen uit gebrek van levens-middelen, om te kunnen bestaan; weshalven, ziende geen gelegentheit tot het verkrygen van behoorlyke subzistentie, zy genoodzaakt waren geweest, om zig door dit middel te redden. Zy wierden te *Koppenhage* in verscheide Herbergen, yder na zyn staat, mits teerende op eigen kosten, provizioneel gehuisvest; en men bevond onder dezelve maar tien Officieren, behoorende tot de repartitie des Konings van *Deenmarken*, en de overige tot die van *Pruissen*. Men bragt haar eindelyk in de zelfde Jagten, om naar

de

de aangewezen plaatzen hunner gevankenis weder heen gevoert te werden. 1717. Juny.

Geensints scheen als nog te beantwoorden de hope, tot bevordering der Vrede in 't *Noorden*, welke men geschept had, dat den Grave de la Marcq, *Franschen* Gezant, by den Koning van *Zweeden* zoude uitgevoert hebben. Men sprak wel, als of 'er, zedert zyne komst, in zommige zaken een andere schikking was genomen, dog die schikking bleek van weinig belang te zyn, wyl zelf het oogmerk, tot vaststelling van een reguliere Briefwisseling, nog niet had kunnen doorgaan; invoegen daar uit zeer ligtelyk af te nemen was, dat het concept van 't *Fransche* Hof, tot nu toe een geringen ingang vond: ten ware nogtans, dat de verhandelde zaken by uitnementheit wierden gesecreteert. Echter schenen eenige berigten genoegzaam te willen verzeekeren, dat den Koning van *Zweeden* de aanbieding van het Mediateurschap, door *Vrankryk*, aangenomen, en in desselfs believen het benoemen van de Handelplaats gestelt had, met beloften, dat hy aanstonds zyne Ministers derwaards wilde zenden, zo dra door de *Noordse* Geallieerden die Vredens Handel-plaats aangenomen, en de bekende gearresteerde *Zweedse* Ministers in vryheit gestelt zouden zyn. Dit laatste Point was een zaak, welke alleen door het *Groot-Brittanisch* Hof most afgedaan werden, en waar toe voor eerst een zeer geringe aparentie zig vertoonde; weshalven het geschapen scheen, dat de byeenkomst, tot beslissing der *Noordze* krakkeelen, nog wel een geruimen tyd mogt agter blyven.

NEDERLANDEN.

GELYK de berigten uit *Zweeden* bevestigden, dat den (a) Heer Jakzon, *Groot-Brittannischen* Gezant te *Stokholm*, aldaar nog gearresteert bleef, zo had men daar tegens in deze Landen verzeekering, dat den Heer Rumph, *Hollandschen* Rezident, in vryheit gestelt was, om te gaan waar het hem geliefde, uitgezondert alleen van geen toegang aan 't Hof te mogen genieten. Haar Hoog Mog. hebbende overwogen de Declaratie der Kantzelery van *Zweeden*, (b) voorwaards geinzereert, ten opzigte het arresteeren des Grave van Gyllenberg te *Londen*, en den Baron Gortz te *Aarnhem*, zo mede den Brief der Staten van *Gelderland*, en die der Magistraat van *Aarnhem*, in welke zy verzoeken, dat over den gemelden Baron van Gortz mag gedisponeert werden; insgelyks de propozitien door den *Groot-Brittannischen* Minister

(a) ziet pag. 248.

(b) ziet pag. 248.

1717 Juny. ſter gedaan, ten einde den gemelden Baron elders in zekerheit mogte getranſporteert werden, waren, zo men voorgaf, van advys, dat het nodig was, te antwoorden op de gemelde Declaratie; regtvaardigende in dat antwoord alle de ſtappen, ten opzigte van deze zaak, door den Staat tot nu toe gedaan; wyders zeggende, dat Haar Hoog Mog. het Regt der Volkeren, in den Perzoon des Baron van Gortz, niet geſchonden hadden; wyl door den zelven Baron noit Caracter of Credentiaal van een publyk Miniſter overgelevert, en hy dus niet anders dan een particulier Heer aangemerkt geworden was. Dat het inſtrument, door hem vertoond, behelsde, ſlegs een bloote volmagt, om te mogen handelen in de naam des Konings van *Zweeden*; en welke Volmagt-brieven particulieren daaglyks aan malkanderen in Burgerlyke zaken geven. Voor het overige, datmen verpligt geweeſt was, om zodanige Precautien te nemen, als men gedaan had, zonder daar door eenigzints gekwetſt te hebben de Tractaten van Alliantie, nog de goede Vriendſchap, nu zo veele jaren tusſchen Haar Hoog Mog. en de Kroon van *Zweeden* onderhouden.

E Y N D E.

BLAD.

BLADWYZER.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

I.

K.

Memorien

BLADWYZER.

EYNDE.

EUROPISCHE MERCURIUS;

BEHELZENDE

De Voornaamste Zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheide andere Deelen der Waereld.

Historischer wyze, onverward en klaar beschreven, en met de noodige Authentyke Stukken voorzien.

Door J. C. *Philologo-Polit.*

AGT-EN-TWINTIGSTE STUK.

TWEEDE DEEL.

VERVATTENDE

De ZES LAATSTE MAANDEN van het Jaar 1717.

Verciert met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By ANDRIES VAN DAMME,

Boekverkoper op 't Rokkin, bezuyden de Beurs. 1717.

BEKENTMAKING.

Tot Amsterdam, by den Drukker dezer Mercurius, is gedrukt en te bekomen:

De Trappen des Genadethroons van Jesus Christus, bevattende acht Voorbereydingen, en acht Dankzeggingen, op yder Dag der Weke, voor en na't gebruyk des H. Avondmaals, door PHIL. JOH. TILEMAN, genaamt SCHENCK, Doctor en Professor der H. Godgeleertheit in de Academie te Marburg, ook Predikant aldaar: uit het Hoogduyts Vertaald, door ARN. HENR. WESTERHOVIUS, Bedienaar des Goddelyken Woords, en Rector der Illustre Scholen tot Gouda, den tweeden Druk, vermeerdert met stigtelyke Rymen boven yder Trap, met kopere Platen verciert, in Octavo. Met Previlegie.

Naaukeurige Verhandeling der Kanarivogels, door J. C. HERVIEUX, behelzende een beschryving van derselver aart, hoe te doen paaren, haare nesten te maaken, de Jongen op te voeden, haar te leeren zingen en fluiten; waar aan haare ziektens te kennen, en hoe te geneezen, door A. MOUBACH, uit het Frans vertaalt, met Figuuren, in Octavo.

Verhandeling van de oude Orakelen der Heydenen, door ANTHONI VAN DALE, M. D. met kopere Figuren verciert, den tweeden Druk, in Octavo.

J. CATS Gedachten op Slapeloose Nachten, waar inne de Deugd van Herbergen Mededeyl-saamheyt aan Nootdruftigen, wydluftig vertoont, ende de vrugten derselver naar 't leven afgemaalt werden: mitsgaders het Twee en-Tagtig-Jarig leven van den selven Heere, van zyn geboorte tot zyn dood toe; door hem zelf in vaerzen beschreven, met Figuren, nooit voor dezen gedrukt, in Octavo.

Nieuwe Avontuuren van den Vroomen en Wyzen Don Quichot de la Mancha, oorspronkelyk in de Spaansche Taal beschreven door ALONSO FERN. DE AVELLANEDA, en nu om der zelver geestigheid voor de eerste maal in 't Nederduits gebracht, verciert met kopere Platen, den tweeden Druk, in Octavo.

1717. July.

EUROPISCHE MERCURIUS;

Behelzende

De voornaamſte zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerſchappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige tydingen uit verſcheide andere deelen der Waereld.

AGT-EN-TWINTIGSTE STUK.

TWEEDE DEEL.

J U L Y.

ENIGE merkenswaardige zaken, in ons Eerſte Deel dezer Mercurius ſchuldig gebleven, zullen in dit Tweede Deel ter behoorlyker plaatze vergoed worden. Dezen aangaande verdient het Artykel van *Vrankryk* thans de voorrang, ten opzigte van het verſchil aan dat Hof, tuſſchen de wettige Prinſen van den Bloede, en de gewettigde Baſtaard Prinſen. Het (*a*) Requeſt der eerſtgemelde, al in de maand January dezes jaars aan den jongen Koning geprezenteert, was toenmaals verzelt van de ommeſtaande wydloopige

VRANKRYK.

(a) *ziet eerſte deel, pag.* 296.

1717. July.

Memorie van de Prinßen van den Bloede, om te beantwoorden de Memorien van de Gewettigde Prinßen, in de Maanden van November en December 1716 gemeen gemaakt.

DE Prinssen van den Bloede presenteerden op den 22. Augusti 1716. een Request aan den Koning, 't welk zy ondertekend hadden; verzoekende, dat het aan zyne Majesteit mogt behagen, van in zyn groot Gerechts-hof te herroepen het Edict van de Maand July 1714. en de Declaratie van 1715 door welke de gewezene Koning den Heer Hertog van *Maine*, den Heer Graaf van *Thoulouse* en hunne mannelyke Nakomelingen uit een wettig Huwelyk gebooren, bekwaam verklaard om tot de Kroon te succederen, en hen de Titel van Prinssen van den Bloede geefd.

Dit Request door den Heer Hertog van *Orleans*, Regent van 't Koningryk, aan de Gewettigde Prinssen medegedeeld zynde, zo wierd aan hen een uitstel van Tyd toegestaan, om zich te verdedigen, die zy zeer lang gerekt hebben. Ondertusschen zyn tot hun voordeel verscheide schriften in 't ligt gekomen, die voor het grootste gedeelte, op hunne Order, alomme verspreid zyn. Terwyl men een antwoord verwagtede, dat in Rechten bestaan kon, hebben de Gewettigde Prinssen zich vergenoegd, met door het gehele Koningryk een Memorie gemeen te maken, in welke zy zig niet addresseren aan de Prinssen, die het Request ondertekend hebben, maar aan den geenen, die zy veronderstellen van het zelve de Auteur te zyn; en, hoewel zy het gemeen tragten wys te maken, *dat zy oordeelden weynig waardig te zyn, van de Prinssen van den Bloede in maagschap te bestaan, indien zy niet alle hunne kragten inspanden, om hunne Regten te verdedigen*, hebben zy niet te min aan myn Heer den Regent in 't bezonder verklaard, dat zy geen bezonder Request ondertekenen zouden.

Door een andere Memorie houden zy staande, *dat 'er geen Geregtshof is, 't welk de Authoriteit heeft, om over deze zaak te oordeelen.* Zy gaan nog veel verder, en geven voor, onder voorwendzel van hunne Redenen te herroepen, *Dat al het geen het Edict van 1714 ten opzigte van hen geordineerd heeft; niet dan ingevolge het Regt is, 't welk de gewezene Koning in hen erkend heeft, om tot de Kroon te succederen.* Derhalven tragten de Gewettigde Prinssen, zonder iets te verzuimen in hunne Verdedigingen, aan zig de vryheid te behouden, en hunne Memorien te bekennen of ontkennen, volgens dat het met hunne belangen overeenkomt, of de gesteltenis des tyds vereischt; en voor te geven, dat zy nog gehoord nog verdedigd zyn.

Het gedrag van de Prinssen van den Bloede zal veel eenvoudiger zyn, en meerder overeenkomen met de grootheit, die hunne geboorte hen inblaast. Zy hebben hun Request ondertekend: zy neemen geene andere aan, en zig addresserende aan de Heer Hertog van *Maine*, en aan de Heer Graaf van *Tholouse*, zo zullen zy tegens hen de belangen van de Natie, de Wetten van het Koning-

ningryk, en de eer van hun huis verdedigen; de eenigste beweegredenen, van het gerugt, 't welk zy tegens de Gewettigde Prinssen gemaakt hebben. 1717. Juli.

Zy zullen dan vyf Voorstellingen bewyzen.

De eerste; *Dat de Prinssen van den Bloede belang hebben, om de herroeping van het Edict van 1714, en de Declaratie van 1715. te eischen.*

De tweede: *Dat de gewezene Koning niet van de Kroon heeft konnen disponeren, nog de Titel van Prins van den Bloede geven.*

De derde: *Dat de natuurlyke kinderen van Koningen, zelfs de Gewettigden, geen Regt hebben, om tot de Kroon te succedeeren.*

De vierde: *Dat de voorbeelden door de Gewettigden bygebragt, of niet getrouwelyk zyn aangehaald, of geene gunstige toepassing op hunne eischen hebben.*

De vyfde: *Dat de Koning dit Edict, en deze Declaratie kan herroepen, in zyn groot Geregts-Hof, of door een Edict.*

EERSTE VOORSTELLING.

Dat de Prinssen van den Bloede belang hebben, om de herroeping van het Edict 1714. en de Deklaratie van 1715. te eischen.

Alvorens te bewyzen, dat de Prinssen van den Bloede belang hebben, om de herroeping van het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715. te eischen, is het nodig om het gedrag te herhalen, 't welk de Gewettigde Prinssen gehouden hebben om voor hen Onderscheidingen en eere te verzorgen, die hen boven alle de Grooten van het Koningryk verheven hebben.

Na dat zy Gewettigd waren geworden, ontfongen zy de Eeren van het Hof; en hun voordeel doende met de tederheit, die de gewesene Koning voor hen had, verkregen zy den rang na de Prinssen van den Bloede. Vervolgens, zig genoegzaam verzekerd houdende van zyne genegentheden, verzogten zy van hem dezelfde rang in het Parlement. Den Koning een behagen scheppende, in al het geen de Gewettigde Prinssen kon verheffen, verleende aan hen in 't jaar 1694. zodanige Brieven, wel overtuigd zynde, dat dit de grootste eer was, die hy dezelve konde aandoen. Hy ontbood de Heer de Harlay eerste President, tot wien hy zeide: *Dat hy, hen deze Brieven vergunnende, ter zelver tyd aan de Prinssen van den Bloede alle de eeren wilde laten behouden, die aan dezelve toebehoorden, en dat 'er altoos een gevoegelyke onderscheiding tusschen hen en de Gewettigde Prinssen zyn zoude.* Maar de tyd en de zorgen van de gewettigde Prinssen ontzenuwden deze Denkbeelden van de Gedagtenis van den gewezene Koning.

Het Reglement van 1711. ten opzigte van de Hertogen en Pairs, verschafte aan de gewettigde Prinssen een nieuwe gelegentheit, om voor hen twee gewigtige voordeelen te verzorgen. Zy verkregen door dit Edict: *Dat zy, en hunne kinderen en Mannelyke Nakomelingen, Pairschappen bezittende, by de Kroning van Koningen de oude Pairs, by gebrek van Prinssen van den Bloede, representeeren zoude, en dat zy aan een ieder van hunne Mannelyke kinderen een Hertogdom en Pairschap zouden konnen geven, en het zelve by het le-*

1717. July. *ven van hunne vader bezitten.* Zo veele nieuwe, en zodanige buiten gewoone onderscheidingen, hebben hunne begeertens nog niet konnen vervullen; zy hebben die tot den Troon toe uitgebreid, en, deze eerste gunsten dienen doende voor Trappen, om op de zelve te klimmen, verkregen zy het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715 dewelke hen in alles gelyk maken met de Prinssen van den Bloede, niet alleen ten opzigte van de Eeren, maar ook van het Regt, om tot de Kroon te succederen, en van de hoedanigheit van Prinssen van den Bloede, en alles dat daar van onafscheidelyk is.

Deze voortgangen, in het grootmaken van Prinssen van den Bloede, doen wel onderscheiden het geen aan dezelve wettig toebehoord, met het geen, dat zy met geweld tragten te verkrygen. Hunne wettiging heeft hen bekwaam gemaakt, om Gunsten, Ampten, Gouvernementen, Giften, enz. te ontfangen; al het welke de Prinssen van den Bloede aan hen niet benyden. Maar een gelykheit, eene overeenkomst van Regten, van Rang en van Titel, zouden die de Prinssen van den Bloede niet kwetsen, en zouden zy met een overschillentheit aanzien, dat Natuurlyke kinderen de hoedanigheit van hunne *geassocieerden*, en van *Cadets* van hun Huis aannemen, en een onderscheiding invoeren van Prinssen van den Bloede door geboorte, en Prinssen van den Bloede door Brieven, die tot onze Tyden toe ongehoord is?

Met deze Titels, door Brieven mede te deelen, vermenigvuldigd men dezelve in het oneindige; want welk een groot getal heeft men in het toekomende niet te verwagten, van gewettigde Prinssen van den Bloede tot de Kroon te succederen, indien het voorbeeld, door de gewezene Koning gegeven, niet in zyn geboorte gesmoord werd?

Wat hebben de Prinssen van den Bloede niet te vrezen, indien men aan de Koningen het Regt laat, van hunne natuurlyke kinderen tot de Kroon te roepen? Zo haast als deze bekwaamheit aan de gewettigde Prinssen komt toegestaan te werden, zal het regt van successie in de regte linie, by gebrek van wettige kinderen, niet meer gelden. De eerste en allermoeyelykste stap, zoude (indien het mogelyk was) gedaan zyn door het Edict van 1714. het welk de gewettigden voor Prinssen van den Bloede, en bekwaam om tot de Kroon te succedeeren verklaard heeft. De tweede, zoude in een ander Koning niet meerder vereissen, dan dezelfde drift voor zyne Natuurlyke kinderen, en het gezag. Indien hunne tederheit de Maat-regel van hun Regt word, zouden zig de Koningen niet konnen verbeelden, dat hunne Natuurlyke kinderen Prinssen van den Bloede konnen zyn, en niet ter zelver tyd de bekwaamheit hebben, om hen onmiddelyk op te volgen?

Zoude het gemakkelyker voor de Koningen zyn, van hunne Gewettigde kinderen, (als die voor Prinssen van den Bloede erkend zyn) nog een trap hoger te verheffen, om dezelve in een regte Linie tot de Kroon te doen succederen, als het aan de gewezene Koning geweest is, van aan de zynen de bekwaamheit te geven, van na alle de Prinssen van den Bloede tot dezelve te komen: daar is veel meerder onderscheit tusschen de hoedanigheit van een natuurlyk kind, en die van een Prins van den Bloede, dan tusschen de hoedanigheit

nigheit van Prins van den Bloede en van een Zoon van *Vrankryk* : de Prins van den Bloede en de Zoon van *Vrankryk* hebben door hunne Geboorte een iegelyk Regt tot de Kroon ; en daar is niets dan de rang, om tot dezelve te komen, die tusschen hen eenig onderscheit maakt, en de Natuurlyke Zoon is van de Kroon uitgesloten door de fout van zyne geboorte. 1717. July.

De Gewettigde Prinssen regtvaardigen zelfs de vrezen van de Prinssen van den Bloede. In het begin zedig genoeg zynde, om zig met de tweede Plaats te vergenoegen, hebben zy vervolgens ondernomen, om door Voorbeelden, (die men in het vierde Deel wederleggen zal) in hunne eerste Memorie te bewyzen; *Dat in de eerste Stam van de Koningen de Bastaarden met de Wettige Kinderen tot de Kroon gesuccedeert hebben; dat zy in de tweede Stam niet gesuccedeert hebben, dan by gebrek van de Wettige Kinderen; en dat in de derde Stam dit Regt niet is vernietigd geworden*; en ten laatsten, zig zelven vleyende, dat zy de Natie gewoon gemaakt hebben, van hen als Successeurs tot de Kroon aan te merken, zo houden zy in hunne tweede Memorie staande; *Dat al het geen de gewezene Koning ten opzigte van hen geordineerd heeft, niet anders dan een gevolg is van het Regt, van de Successie tot de Kroon, het welk die Prins in hen erkend heeft.*

De gewettigde Prinssen zyn dan, volgens hunne beginzels, gekomen tot het Regt, van een Linierechte opvolging van de gewezene Koning; zy zyn dan Zoonen van *Vrankryk*, om dat, volgens hun gevoelen, geen Wet aan hen het Regt beneemt, van by gebrek van Wettige Kinderen te konnen succederen. De Prinssen van den Bloede zullen dan niet meer het Regt bezitten, om met uitsluiting van de gewettigde Prinssen tot de Kroon te succederen, dan door de wil en toestemming van deze Prinssen zelfs, of van der zelver Nakomelingen.

Indien de Heer Hertog van *Maine*, de Heer Graaf van *Thoulouse*, of hunne Nakomelingschap, eens op een tyd ondernamen om dit Regt, eenmaal vastgesteld en erkend, te doen gelden, in gunstige gesteltenissen des tyds, als het met een behoorlyk gezag ondersteunt wierd, en geduurende de minderjarigheit van de Prinssen van den Bloede, van welke zig men reeds bediend heeft, om de eerste stap te doen; zoude een zodanige wel beraamde en wel bestierde aanslag niet de Kroon aan de Nakomelingen van de Prinssen van den Bloede konnen doen verliezen?

Deze vrezen zyn niet ydel, nog zonder Fondament; heeft niet een Fransman, vermomd onder de Naam van een *Spanjaard*, in zekere Brief, die algemeen gemaakt, dog niet aangenomen is, durven klagen; *dat men geen medelyden met de Gewettigde Prinssen heeft? Hy wil, dat men zig verwondere over hunne Gematigheit, dat zy zig nog te vreden stellen, van in order van de successie agter alle de Prinssen van den Bloede te volgen, daar zy, de oudste zynde, de eerste behoorden te zyn.* De gewettigde Prinssen zelfs uitten zig genoeg, in hunne twede Memorie, als zy zeggen, *dat al het geen de gewezene Koning ten opzigte van hen geordineerd heeft, niet anders is, dan een gevolg van het Regt, 't welk hy in hen erkend heeft.* Dit Regt kan niet gegrondvest zyn, dan op hunne Geboorte;

en

1717. July. en dan doet het zelve te niet dat van de successie in de regte Linie; want in welke andere Linie konnen de Kinderen dog geplaatst werden?

Deze eisch is zo gewigtig door desselfs gevolgen, dat by aldien de Gewettigde Prinssen tegenwoordig de uitgestrektheit van dezelve wilden verminderen, toestemmende van zig te laten bepalen in de uitvoering van het Edict van 1714. dat hunne Verklaaring van geen waarde zoude zyn, en het Regt van hunne Successeurs in desselfs volle kragt laten; indien het waar was, dat het zelve zodanig is, als tegenwoordig door de gewettigde Prinssen werd voorgegeven.

En in der daad zo zouden de gewettigde Prinssen, volgens deze Grondregels, hun Regt afleiden uit hunne Geboorte van den gewezene Koning. De Prinssen van den Bloede hebben in waarheit een gemeene Tak met LODEWYK de XIV. maar zy zyn daar van niet gedescendeert; en ingevolge van deze beginzelen, zo zoude de Kroon, by gebrek van Wettige Dessendenten van de gewezene Koning, moeten toebehooren aan de Gewettigde Prinssen, als zynde zyne Zoonen.

De voorbeelden van de voorlede tyden, zelfs de geenen, op welke zig de gewettigde Prinssen beroepen, zyn onderrigtingen voor de toekomende.

Bernard Koning van *Italien*, Bastaard van Pepin, stond tegens Lodewyk de Goedertierne op, onder voorwendzel, dat hy voortgesproten was van Pepin, de oudste Zoon van Karel den Grooten. Hy wierd vervolgens genoodzakt, om zig te onderwerpen; maar indien zyne aanslag beter had beleid geweest, zo zoude de Bastaart den wettigen Zoon onthroont hebben.

De Graaf van *Mante*, Zoon van Philippus de I. en Bertrade, dien de Gewettigde Prinssen onder het Getal der Bastaarden stellen, stond tegens Lodewyk den Dikken op, die alle zyne Magt nodig had, om hem onder te brengen.

Aan de gewettigde Prinssen het Regt te laten van tot de Kroon te konnen succederen, zoude zulks niet zyn een fondament te leggen, dat in het toekomende de Bernards en de Graven van *Mante* tot de Regeering zouden komen?

In het Jaar 1583 nam de Raad van *Savoyen* het onderwerp van natuurlyke Kinderen in overweeging, zo als de Prinssen van den Bloede tegenwoordig doen. Want de Hertog Karel Emanuel aan dezelve Opene Brieven gezonden hebbende, door welke hy *den Graaf van* Ranconis *en zyne Mannelyke Nakomelingen, voor Prinssen van den Bloede en Successeurs tot de Kroon verklaarde, na het uitsterven van de Tak van* Nemours, zo weigerdr den Raad om die aan te neemen. Waar van men de Beweegredenen vind in de *Histoire Genealogique de la Royale Maison de Savoye, par Guichenon*, die niet ondienstig zyn zullen, om hier medegedeeld te werden.

De eerste was, *dat deze Tak van* Ranconis, *die de Naam van* Savojen *voerde, niet dan in de Linie ter zyden descendeerde, door middel van* Lodewyk, *Bastaard van Achaje, Heer van* Ranconis.

De andere; *dat, men den Graaf van* Ranconis *voor Prins van den Bloede verklaarende,*

klaarende, men vrezen moest, dat de geenen van deze Tak, als voortgesproten van Achaye, de oudsten van het Huis van Savojen, *de Kroon zouden pretenderen, met uitsluiting zelfs van de Hertog van* Savojen, *en de Hertogen van* Nemours, *op de grondslag, dat het gebrek van hunne Geboorte zig door deze opene brieven gedekt zoude bevinden.* Deze Redenen scheenen onwederleggelyk, en de Hertog van *Savoyen* herriep zyne Brieven. 1717. July.

De Gewettigde Prinssen verdedigen. *Dat het Regt, om tot de Kroon te succederen, het welk aan dezelve na het uitsterven van het geheele Koninglyke Huis is toegestaan, de Prinssen van den Bloede niet aangaat, om dat zy niet meer zullen leven, in de Tyd, als de Gewettigde en hunne Nakomelingen tot dezelve zullen geroepen werden.*

Zoude het niet konnen gebeuren, dat een Prins van den Bloede in de tyd van zyne minderjarigheit tot de Kroon geroepen wierd, en dat 'er ter zelver tijd geene andere Prinssen van den Bloede zyn zouden, of dat alle anderen insgelijks minderjarig waren? in zodanige voordeelige omstandigheden zouden de Gewettigde Prinssen niet in gebrek blyven om het Regentschap te eischen; men laat een iegelijk oordeelen, wat hen hier in zoude beletten: de eischen, die de Hertog van *Mayne* by het overlyden van den Koning dede, hebben genoegzaam te kennen gegeven, waar voor men te vreezen heeft.

Voor het overige, rekenen de Gewettigde Prinssen dan voor niemandal, het voordeel van zig tegenwoordig in te dringen in het Koninglyk Huis, om met de Prinssen van den Bloede de eer en het Recht te deelen van tot den Throon te succederen?

Laat een ieder oordeelen, wat een wettig Recht, en wat een natuurlijk belang aan allen Menschen inboezemt; vind men wel zodanigen, die koel genoeg, en onverschillent genoeg zijn om te lyden, dat men een verdeeling maakt over een Titel, over een Rang, over een Onderscheiding, die aan hen in 't bezonder toebehoort? De regten van de Geboorte, de aangenome Titels door Familien, de Naam, de Wapenen en Voorregten van 't Bloed, zegt *Tiraquellus de Nobilitate Cap. 6. N. 14.* zijn onze eige en perzoneele Goederen; wy hebben een gelijk belang, om voor te komen, dat wy van dezelve niet berooft werden, en daar van uit te sluiten allen de geenen, die door de order van de natuur en van de Wet daar toe niet geroepen zijn. De Kroon is, volgens de uitdrukking van de *Fransche* Schryvers, het Vaderlijk erfdeel van alle de Prinssen van den Bloede: indien dezelve op een Hooft alleen geplaatst is, 't welk ter zelver tyd het Hooft van hun Huis, en hunne Koning is, zo zyn zy daarom zonder tegenspreeking niet minder eigenaars van dezelve; en de Prins die regeert, is niet dan een Bestierder en Administrateur van de Kroon. Hier uit spruit het natuurlijk Regt, 't welk de Prinssen van den Bloede hebben, om zig tegens allen de geenen te kanten, die zonder eenig Wettig Regt willen treeden tot een Verdeeling van dit eigendom, en van dit Vaderlyk Erfdeel.

Ten laatsten, zoude het Huis van *Vrankryk*, zo beroemt door deszelfs langdurigheit, en grootheit van haar luister, en eerbied die andere Volkeren daar

1717 July. voor hebben, niets verliezen, indien men de natuurlyke Kinderen onder het Getal van deszelfs Prinssen kwam te rekenen?

Het is onnodig, het geen de Gewettigde Prinssen in hunne eerste Memorie zeggen: *dat de Onderscheidingen, toegestaan door het Edict en de Declaratie, niet aan de Gewettigde Prinssen gegeven zijn, dan na de Prinssen van den Bloede*; want behalven dat zy in alles zyn gelyk gemaakt, en dat zy zig in dezelfde Linie geplaatst vinden, met de Titel alleen van Prinssen van den Bloede voor allen, zo gaan deze onderscheidingen zo ver, van zelfs de Prinsessen van het Koninklyk Bloed te degraderen. De Gewettigde Prinssen en hunne Kinderen tot de Kroon geroepen, en door het Edict en de Declaratie voor Prinssen van den Bloede verklaart zynde, hebben in het gezigt van geheel *Vrankryk* en alle Vreemdelingen de rang voor en boven de Prinsessen van den Bloede genomen, en ook voor Haar getekend, alleenig op dit beginzel, dat zy bekwaam zyn, om tot de Kroon te konnen succederen.

De Nakomelingen van de Gewettigde Prinssen zouden, tot in het oneindige toe, dit zelfde voordeel hebben, en het geen alleen tegenwoordig in vier Perzoonen bepaalt is, zoude zich door de tyd op zo veele Natuurlyke Zoonen, hunne Nakomelingen, en hunne Vrouwen, van welke Geboorte die ook waren, uitstrekken, dat het voor de Prinssen van den Bloede schandelyk zyn zoude, om een rang aan te neemen, die zo veel laager is, dan zy door Hare Geboorte hebben.

Maar indien men al voor een oogenblik het teeder en personeel belang van de Prinssen van den Bloede konde vergeten, zo is het Regt van Successie tot de Kroon, door de geweзene Koning aan de Gewettigde Prinssen gegeven, zo tegenstrydig aan de Wetten van den Staat, en de belangen van de Natie, dat de uitvoering om dat te herroepen kan aangemerkt werden, als een handhaving van het algemeene Regt, het welk bestaat in een ieder Onderdaan van *Vrankryk*. Konnen alle de Onderdanen van de Koning met de herroeping van een Wet verzoeken; die de Natie beledigd, met aan de zelve de vryheit te benemen van een Souverein te verkiezen, als het geheele Koninglyke Huis zal uitgestorven zyn? en zyn die Prinssen, dewelke door de Keur van de Natie zelfs boven het geheele volk verheven zyn, het welk aan dezelve de Eer heeft opgedragen, om over hen te regeeren, niet door hunne Geboorte, en door de erkentenis die zy aan dezelve verschuldigt zyn, verpligt om hare Regten te verdedigen?

Wy twyffelen daar niet aan. De Gewettigde Prinssen zouden in de toekomende Eeuwen voordeel trekken uit het stilzwygen van de Natie, en de Natie zelfs zoude regtvaardige redenen hebben, om zig over de Prinssen van den Bloede te beklagen; en hunne Gedagtenis te beschuldigen van hare allerdierbaarste belangen te hebben laten verlooren gaan. De Prinssen van den Bloede, die volgens de uitdrukkingen van eenige Schryvers *een gedeelte van den Koning zyn*, zijn zeer naauw aan den Staat verknogt, zy moeten als Middelaars, tot voor de voeten van den Troon de regten en klagten van de Natie brengen, voor welke zy verpligt zyn zorg te dragen, en zelfs hunne Rust en Levens op te offeren.

Deze

Deze Vertoning van de Prinsfen van den Bloede moet dan genoeg zyn, om de Heeren van des Konings Hof op te wekken, aan welken onze Staatregels met zo veel wysheid alle publicque bedryven toevertroud hebben; de stem van het volk moet verhoord werden, door deszelfs Ministerschap op de klagten van de Prinsfen van den Bloede. 1717. July.

Dat de Gewettigde Prinsfen zig niet vleyen, van dezelve te hebben doen ophouden, met voor te geven, dat zy door het Edict van 1714. op zodanige wyze tot succeffeurs verklaard zyn, dat de Natie daar door in hare vryheit gekwetst is, om voor zig een Koning te verkiezen. Zo lang als dezelve hen in't bezit zal zien van de Titel en Eeren van Prinsfen van den Bloede, als noodzakelyke succesfeurs tot de Kroon, zo zal die reden hebben, om zig te beklagen, dat zy met geweld nemen, het geen dezelve aan hen niet geeft, en't welk zy alleen geven kan.

Maar indien 't Edict niet anders is dan een begeerte van den Koning, dan een eenvoudige schikking, die de vryheit van de Natie niet benadeeld; waarom geven zy dan voor, dat het Regt van succederen aan hunne Geboorte verknogt is? waarom zoeken zy met zo veel moeite voorbeelden, om dit te bewyzen? waarom zegt het Edict in nadrukkelyke woorden: *Dat by aldien de Prinssen van het Huis van* Bourbon *komen te ontbreeken, dat de Kroon in volle eigendom zal overgaan, en opgedragen werden aan de Gewettigde Prinssen, met uitsluiting van alle anderen?*

Maar verondersteld, dat deze gewaande overgang in volle eigendom, deeze uitsluiting van eenig ander succesfeur tot de Kroon, door een langdurig Bezit geauthoriseert was, en tot op het oogenblik toe, van het uitsterven van het geheele Koninglyke Huis, zoud 'er wel iemand gevonden werden, die zig zoude konnen inbeelden, dat de Gewettigde Prinsfen als dan geen ander gebruik van de schikking van het Edict zouden maken, dan als van een begeerte van de gewezene Koning, die niet tegens de voorregten van de Natie strydig is? Zy doen reets dan al te veel een gedwonge stilzwygen van eenige Maanden tegens dezelve gelden, dat men zoude konnen geloven, dat zy genegen zijn om een dag te verzuimen het Regt van een gerust bezit van een groot getal van Jaren. Laat ons dit eerste gedeelte eindigen, met een aanmerking, over deze verderfelijke gevolgen, die uit de vaststelling van deze nieuwe order van succeffie zouden ontstaan, welkers Regels tot nu toe onbekent geweest zijn.

Indien een andere Koning op het voorbeeld van Lodewyk de XIV. zyne Natuurlyke Kinderen tot de succeffie van de Kroon riep, en het Koninglyke Huis kwam te ontbreeken; aan welke Natuurlyke kinderen van beide de Koningen zouden de kroon dan opgedragen werden? de geene die door een van de opvolgers van Lodewyk de XIV. zouden geroepen zyn, zouden niet verzuimen om te beweeren, dat zy nader Descendenten waren; zy zouden zig zelfs beroepen op het voorbeeld van de Heeren Hertog van *Maine*, en Graaf van *Thoulouse*, aan welken Lodewyk de XIV. op dit Fondament voor de Heeren van *Vendome* de rang in't Parlement gaf.

1717. July. De Heeren Hertog van *Maine* en den Graaf van *Thoulouse*, of hunne Nakomelingen, zouden hier tegen inbrengen, dat dit geen geval was van een regt van de gewoonne successie, maar de uitwerking van een bezondere Titel, die hen, na de Prinsfen van den Bloede, het eerst tot de Kroon had geroepen, en dat zy het eerst dezelve ook bezitten moesten.

Het Edict van 1714. zegt in der daad zeer duidelyk: *Dat de Kroon, by gebrek van wettige Prinssen van het Huis van* Bourbon, *in volle eigendom, en met uitsluiting van alle anderen, zal toebehooren aan den Heer Hertog van* Maine, *en aan zyn Nakomelingen, en by gebrek van dezelve aan den Heer Graaf van* Thoulouse, *of aan deszelfs Nakomelingen.*

Welke verwerring in den Staat zoude men als dan niet te verwagten hebben? Twee partyen zouden de Monarchie verscheuren, en door kragt van Wapenen zoude dit verschil beslist werden. Deze twee partyen zouden ook naar oogschyn niet konnen beletten, dat 'er niet een derde opstond, en dat een gedeelte van de Natie, (die de Gewettigde Prinsfen bekennen hier aan niet gebonden te zyn) haare regten niet reclammeerde, en onderstond om over zig zelven een Koning te verkiezen. Derhalven zoude de vrugt van de Dispositie van het Edict van 1714 zyn, van de Prinssen van den Bloede, en hun Huis te hebben gedegrageerd, van de Regten van hunne Nakomelingen in gevaar gesteld te hebben, van de Natie van hare allerwettigste Regten beroofd te hebben, en dezelve te hebben overgeleverd aan verdeelingen, aan oorlogen, en aan ongelukken, die daar van de gevolgen zyn.

TWEEDE VOORSTELLING.

Dat de gewezene Koning niet van de Kroon heeft konnen disponeeren, nog de Titel van Prins van den Bloede geven.

Niemand is onbewust, dat de Wet van het Koningryk volgens order van de linie alle Mannelyken van het Koninglyk bloed, in een wettig Huwelyk geboren, tot de Kroon roept, en dat die geen van hen, die by het overlyden van den Koning zyn naaste Bloedverwant is, hem opvolgd, *jure sanguinis & suitatis.* Hy is zyn opvolger, maar hy is zyn Erfgenaam niet, om dat de successie tot de Kroon in zig fluit een wettige en geduurige plaatsvulling, tot voordeel van de Nakomeling van de Koningen.

Deze Wet is voor een gedeelte hier op gegrondvest, dat de Koning niet anders dan een Administrateur van de Kroon is, en die maar als een leen bezit, om zyn vrugten daar van te trekken: want indien hy dezelve in eigendom had, zo zoude men hem niet hebben konnen bepalen, en maar een weg overig laten voor zyne Opvolgers.

Het wezentlyke Karacter van de Kroon van Vrankryk, zegd de vermaarde Heer Jeronimus Bignon, Advokaat Generaal, in zyn *Verhandeling van de Uitmuntentheid der Koningen en 't Koningryk van* Vrankryk, *is deze overgang van de Kroon in het Kanaal van het Koninklyk bloed, en is een Besluit des Hemels, dat alle Magten op Aarden te boven gaat.* Hy voegt daar by; *Dat onze Wet des te voor-*

voortreffelyker is, om dat wy desselfs oorsprong niet weten; dat het geen geschrevene wet is, maar een die met ons gebooren is; dat wy dezelze niet hebben uitgevonden, maar uit de Natuur zelfs uitgeput, die ons aldus onderrigt, en deze inblazing gegeven heeft. 1717. July.

Om eigentlyk te spreeken, zegd Juvenal des Ursins, ten opzigte van het Tractaat van *Troyes: De Koning heeft niets aan de Kroon dan alleen een Manier van een Aministratie en gebruik, om die alleen gedurende zyn leven te genieten.*

En in een Redenvoering dewelke hy aan Koning KAREL den VII. dede, alwaar hy onderzogt, of het beter was, om den Oorlog te achtervolgen, dan met een nabuurige Natie Vrede te maken, die *Normandien* eischte; (zegd des Ursins) om Gods wil, waar zyn de geenen, die zeggen *konnen*, *of willen staande houden, dat gy dit zoud konnen doen; want het is het Uwe niet, het behoord aan de Kroon, van welke gy niet meer dan Administrateur beschermer, voogd, en Procureur in* rem vestram *bent; want gy trekt uwe vruchten van dezelve.*

Deze Wet is in acht genomen, door alle de Koningen van *Vrankryk*, die zeer wel de hoedanigheit en het Regt van de Kroon, die zy droegen, gekend hebben. Dankbaar zynde aan de Natie voor de keur, die dezelve gedaan had in de geen, van wien zy voortgesprooten waren, zo hebben zy wel begreepen, dat zy aan de Natie dit Heilig onderpand moesten laten, zodanig als zy het van dezelve ontfangen hadden.

Karel den Groten, wiens Gezag zeer groot was, zyn Testament willende maken, verzogt de toestemming van de Vergadering van de Grooten van zyne Staten, en zeide tot zyne kinderen: *Dat zy begrypen zouden, dat zy de Kroon, die Hy hen naliet, veel meer door de toestemming van deze Vergadering ontfangen, dan door zyne dispositie, die hy over dezelve gemaakt had.*

Laat ons Robbert d'Artois een van de Prinssen van den Bloede hooren, die in 't jaar 1328. na de Dood van Karel le Bel met zo veel kragt en destigheit in de Vergadering van de Staten te *Parys* sprak, om het verschil over de successie tot de Kroon te reguleeren. Die Prins verdedigde de Fondamenteele Wetten van den Staat, en kantede zig tegen den eisch van Eduard de III. Koning van *Engeland*, wiens Ambassadeur in de volle Vergadering van de Staaten de Kroon van *Vrankryk* geëischt hadde; in de Chronyk van Mezerei vind men, dat hy zeide: *De Kroon van* Vrankryk *is geen Erfdeel, onze Prinssen konnen over dezelve niet disponeeren, zy hebben daar niet dan het bezit van, en niemand kan dezelve hebben, dan de geen, die daar toe door de Fondamenteele Wetten geroepen is. Het is met een regtvaardige Reden, dat het Volk van* Vrankryk, *het welk zonder twyfel veel ouder dan hunne Koningen is, aan hen hunne Magt niet heeft afgestaan, en de publicque Authoriteit toevertrouwd, dan op deze Voorwaarden.*

Alle de geenen, die over deze stoffe geschreven hebben, vreemdelingen of *Franzen*, hebben op dit zelfde Beginzel geredeneerd, dat de Koning niet over de Kroon kan disponeren; de Heer Puffendorf zegd in zyn *Tractaat van het Regt der natuur en der volkeren* *: „ Het welzyn van den Staat vereischt, dat „ men

* *Pag.* 320. *l.* 7. *Ch.* 7. §. 12.

1717. July. „ men in de successie tot de Kroon een weinig van de particuliere successie verschild. En van de eerste Koning door de Natie verkooren, sprekende, zegd dezelve Schryver: „ Het is nodig dat de successie blyfd aan de Maagschap van „ de eerste, en dat die niet overgaat tot de geenen, die aan dezelve niet dan „ in de Collaterale Linie vermaagschapt zyn; en nog minder tot de geenen, „ die daar mede niet vereenigt zyn, dan door banden van zwagerschap. In „ der daad, het volk heeft gepretendeerd, om de Kroon aan deze Koning „ en zyne Nakomelingschap te geven, zo dat, wanneer 'er geenen van zyne „ Descendenten meer overig zyn, het regt om van de Kroon te disponeren „ weder aan het volk toebehoord, enz. Het onderscheit dat 'er tusschen particuliere successien en die van Prinssen is, welkers Koningryk oorspronkelyk „ door het Volk gestigt is, bestaat hier in, dat, hoewel de Kroon niet tot den „ successeur overgaat, dan na de Dood van zyn voorganger, die hem dezel- „ onmiddelyk overdraagt, dat het egter niet uit kragt van een eigen regt, nog „ door een uitwerking van de Gunst van de overledene Koning is, dat die tot „ de Successeur overgaat, maar alleen ter gelegentheit van hem. En *Molineus ad Consitud. Paris. Tit des Fiefs* §. 11. *Glosso* 3. *in Verbo*, *pour son droit d'Ainesse* *Num.* 8. & 9. getuigd het volgende: „ waar uit dan ook blykt, dat by aldien „ alle Mannelyke Erfgenamen van het Koninglyke Bloed kwamen te ontbre- „ ken, dat 'er dan door de Opperstten en Staten van het Koningryk een nieu- „ we verkiezing zoude moeten geschieden: ook zoude de laatste Koning niet „ vermogen om zelfs uit zyn Bloed, te weten zyne nabestaanden, zig een „ Successeur te verkiezen, of anderzints over het Koningryk disponeren. En zonder alhier andere Texten aan te halen, zo kan men zeggen, dat alle hunne Gevoelens in dit Beginzel overeenkomen, dat de geen die in *Vrankryk* tot de Kroon succedeerd, niet van den Koning zyn Voorganger, maar alleen van het volk afhange: Volgens de getuigenis van H. de Groot, *Non jus accepit abeo qui decessit*, *sed à populo.* Hy heeft zyn Regt niet ontfangen, van de geen die overleden is, maar van het volk.

Daar is dan een Wet, en een eerste en oorspronkelyk Contract, 't welk, de Koning aan de Natie verbindende, aan de Koning de Dispositie van de Kroon beneemd, om die aan het Volk over te laten, als het Koninglyke Huis komt uit te sterven, het welk het zelve verkooren had, om over haar te regeeren.

Wat bezondere Regt heeft de overledene Koning dan gehad, om over de Kroon te disponeren? zyne liefde tot zyne natuurlyke kinderen, zyn hert vervoerd hebbende, is niet een regtvaardig Regt geweest, om aan dezelve een goed over te dragen, van 't welk hy geen eigenaar was; de Koningen zyne voorgangers hebben natuurlyke kinderen gehad, zonder dat zy egter ooit onderstaan hebben, om die by gebrek van Prinsfen van het Koninglyke Huis tot de Kroon te roepen.

Karel de VI. ondernam, om van het Koningryk tot voordeel van Hendrik Koning van *Engeland* zyn schoonzoon te disponeeren. Deze Dispositie veronderstelde in de Koning een Magt, die hy niet had, en vernietigde de Salize

Wet;

Wet; ook bestond die niet langer dan gedurende den tyd, dat het geweld meester van Geregtigheit was. Men had geen Edict of opene Brieven van noden om dezelve te herroepen: de wet van den Staat was alleen magtig genoeg, om het Regt van den Wettigen erfgenaam, zonder eenige andere herroeping, te herstellen, en men roeide eene zodanige verkeerde wil tot de grond toe uit. 1717. July.

Het gezag van de Koning word in het geringste niet gekwetst, nog bepaald, als men zegd, dat de Koningen in zig zelven aan deze eerste wet onderworpen zyn; aan welke zy hunne kroon verschuldigt zyn. Souvereine Regters van het lot en de Fortuin van hunne onderdanen, en uitdeelders van Geregtigheit en Genade zynde, zyn zy niet te minder afhankelyk van deze oude wet, die het Fondament van de grootheit van den Staat, en de Bron van het welzyn van dezelve is.

Wy hebben nog andere Wetten, die in waarheit zo oud niet zyn, als die van de dispositie van de successie tot de Kroon, maar welke het Welzyn van den Staat als Fondamenteele wetten doet aanmerken, die byna alle onze Koningen hebben in agt genomen, en tot welke men na hun dood geappelleerd heeft, van alle zodanige Dispositien van dezelve, die daar van scheenen af te wyken.

Zodanig is het gebruik het welk een byzondere Domeyn aan de Kroon vereenigde, die de Prins bezat voor dat hy tot de Throon kwam.

Lodewyk de XII. geen mannelyke kinderen hebbende by Anna van Bretagne, met welke hy getrouwd was, gaf uit een bezondere liefde, die hy voor zyne twee Dogters, uit dit Huwelyk gebooren, had, Claudia en Renetta van *Vrankryk* in 't jaar van 1505. en 1509. opene Brieven, om de Vereeniging van zyn bezonder Domein aan de kroon voor te komen, en om het aan de Prinsessen zyne Dogters over te dragen. De opene Brieven wierden in het Parlement aangenomen. Deze dispositie was overeenkomstig met de natuurlyke driften van Vaders voor hunne kinderen, maar den Staat is door desselfs wetten en voorregten hoger, dan de Regels, die het Fortuin van bezonderen decideren. De wet van 't Koningryk geld meer dan de wil van deze Prins, en hoewel hy de liefde en het vermaak van zyn Volk was, zo had dezelve niet langer kragt, dan gedurende zyn leven. Francois de I. zyn Opvolger nam het Domein van het Huis van *Orleans* in bezit, als Koning, en niet als Man van de Koninginne Claudia, en alle de Koningen zyne Navolgers hebben het met dit zelfde Regt bezeten.

Wanneer men in 't Jaar 1566. de vermaarde Ordonantie van de Domeinen maakte, zo herriep men deze opene Brieven niet, die de wet van den Staat met een volkomen Regt vernietigd had. Na dat men in verscheide Artikelen gezegd had, dat de Domeinen van de Kroon zodanig was, voegde men daar by dat de Wetten en Voorregten van het Domein plaats zouden hebben voor het oude Domein aan de Kroon vereenigd, als voor de andere landen zedert aan dezelve gehegt en gekomen, als *Blois*, *Coucy*, *Montfort*, en andere diergelyken. Deze landen, die men zegd aan de Kroon gehegt en gekomen te zyn,

maakten

1717. July. maakten in 't bezonder het Vaderlyke Erfdeel van den Koning Lodewyk de XII. uit. Deze Ordonnantie vereenigde dezelve niet, maar veronderstelde dar die met volle Regt vereenigd waren, door een incorporatie, dewelke geen wet had konnen verhinderen.

De Koning Hendrik de IV. ondernam 't zelfde, ten opzigte van zyne byzondere Domeinen, als Lodewyk de XII; maar de Edelmoedige tegenstand van zyn Parlement, bewoog dien Prins, om van gedagten te veranderen, en zelfs de standvastigheit van deze doorlugtige vergadering te pryzen.

De onverdeelbaarheit van de Kroon, die de ongemakken van verdeeling voorkomt, steund niet dan op een gebruik, 't welk door het gezag van 't welzyn van de kroon bevestigd is.

De Domeinen van de Kroon, die men aanmerkt voor onvervreembaar, zyn een wet, die het belang van den Staat ook heeft vastgesteld, en de een en andere maken een gedeelte van onze Fondamentele Wetten uit. Zoude men die konnen veranderen, onder voorwendzel dat in ouder Tyden tegenstrydige Voorbeelden gevonden werden; en by aldien de Koningen die wilden kwetzen, zoude hunne wil dan een onschenbaare Wet zyn? zoude men dan niet onder het getal van deze Wetten konnen stellen de geene, die men toelaat, om eeren tot nadeel van een ander weg te geeven?

Hendrik de III. die voor had, om aan de Heeren de Joyeuse en d'Espernon de eer te geven, van die tot zyne schoonbroeders te maken, verhefte hen beiden tot Hertogen en Pairs, en gaf hen het voorregt van de Rang boven alle andere Pairs te hebben, die veel ouder dan zy waren; maar deze zodanige buitengewone gunst wierd in 't jaar 1595. door Hendrik de IV. op de klagten, die de Connestabel van *Montmorency* daar tegens dede, herroepen. De beweegreden van de opene brieven die hem vergund wierden, was, *de order in alle tyden in agt genomen, en de oudheit in dit Koningryk ten opzichte van de Rang.* De Hertogen van *Joyeuse*, en van *Espernon*, die by het vernietigen van deze brieven geroepen waren, oordeelden niet raadzaam om de Gunst, dewelke zy verkreegen hadden, te verdedigen, en de Heer Hertog van *Montmorency*, die ouder Hertog was, nam de rang voor de Hertogen van *Joyeuse* en *Espernon*. Hendrik de IV. na Cesar van Vendosme in 't jaar van 1595. gewettigd te hebben, opvolgende de gevoelens van tederheit, die de Natuur goedkeurd, maar de Wet van Staat veroordeeld, wilde hem onmiddelyk na de Prinssen van den Bloede, en voor alle andere Pairs van het Koningryk plaatzen. De voornaamste beweegreden, verklaard in het Edict van de Maand April 1610, dewelke aan haar dit Regt gaf, was het voordeel, 't welk hy had van uit zodanige grooten Koning voortgesprooten te zyn. Maar dit Edict, op den 30. April geregistreert, wierd niet langer dan 15. dagen in agt genomen, dat is te zeggen, tot de tyd van dat beklaaglyk Voorval toe, 't welk *Vrankryk* van een Koning beroofde, die het vermaak van het zelve was. De Hertogen en Pairs, welkers Pairschappen en Verheffingen ouder waren, dan die van den Heer Hertog van *Vendosme*, hernamen hunne plaatzen, zonder een Edict te verzoeken, om het eerste te herroepen. Men heeft daar over 80. jaren lang ge-

geprocedeerd; het bezit is in zommige gevallen veranderd geworden; en de Heer Hertog van *Vendome* heeft noit geruftelyk de Rang genoten, die hem door de Brieven van 1610. vergund was, dan onder het dekmantel van het Edict 't welk de Koning in 't jaar 1694. aan de Heeren Hertog van *Maine* en Graaf van *Thoulouse* verleende. 1717. July.

De geweze Koning heeft zelfs niet altyd gedagt, dat de natuurlyke zonen van Koningen uit kragt van hunne geboorte Regt hadden, tot de Eeren, met welke hy de zynen begunftigt heeft. Wanneer hy in 't jaar 1652. het Land van *Vernueil* tot een Hertogdom en Pairschap voor Hendrik, de Natuurlyke en gewettigde Zoon van Hendrik de IV. verhief, gaf hy aan hem de Rang niet boven alle de Pairs, maar alleen boven de genen, die te gelyk met hem in het groot Geregtshof van 1663. aangenomen wierde. Men erkende dan in die tyd niet een Regt in Natuurlyke kinderen van Koningen, om tot de Kroon te fuccederen, nog om den Titel van Prins van den Bloede te voeren.

Laat ons uit alle deze voorbeelden besluiten, dat 'er wel wetten zyn, aan welke de Geregtigheit en billykheit onze Koningen onderwerpen, en dat by aldien men gedurende hun leven hunne Dispositien, die daar tegens ftrydig waren, heeft opgevolgt, dat men aanftonds na hunne Dood heeft opgehouden, om hunne willen in dit geval uit te voeren.

Het zoude hier de regte plaats zyn, om te onderzoeken, of de gewettigde Prinssen de hoedanigheit van Prinssen van den Bloede konnen aannemen: maar alzo zy niet het minste Regt hebben tot de fucceffie van de Kroon, zo hebben zy het ook van het zelfde niet tot de Titel van Prins van den Bloede, die daar van onaffcheidelyk is; nog het een nog het ander ftaat aan de Dispofitie van de Koningen; zy konnen daar toe niet komen dan door een wettige Geboorte; het is een gift van de Natuur en de Wet.

Du Tillet zegt in zyn Hoofdftuk, in 't welk hy handelt over de Prinssen van den Bloede van *Vrankryk*, *dat het woord* van Prins, *in dat Koningryk verftaan werd, van de geenen die van den Bloede zyn, en voortgesprooten en afgekomen van het eerste Hoofd, 't welk de Kroon is.*

De gewezene Koning was zodanig overtuigt, dat deze twee Regten onaffcheidelyk waren, dat hy in zyne Declaratie van 1715. deze titel van Prinssen van den Bloede aan de Gewettigde Prinssen geeft, niet als een nieuwe gunft, maar als een Titel die verknogt is aan het Regt om tot de Throon te fuccederen, het welk hy aan dezelve door het Edict van 1714. had toegeftaan.

Ondertusschen hebben de gewettigde Prinssen een lange Redenvoering gemaakt, over de eeren, die de Koningen konnen mededeelen. Zy hebben die afgezonderd van den Titel van Prins van den Bloede, om daar uit te besluiten, dat de gewezene Koning aan hen deze eeren heeft konnen geven: Maar dit is het voorwerp te willen verdraajen, het welk de Prinssen van den Bloede aantaften. Het verfchil tegenwoordig is alleen over het Regt van te fuccederen tot de Kroon, en over de Hoedanigheit van Prinssen van den Bloede aan de Gewettigden gegeven; en deze twee Titels van geen waarde zynde,

1717. July. zo zullen de eeren, die niet anders dan een noodzakelyk en onafscheidelyk gevolg van dezelve zyn, ook volstrektelyk vernietigd werden.

Maar indien deze eeren aan de Gewettigde Prinssen door een bezonder Edict waren gegeven, zonder de Titel van Prins van den Bloede, en zonder de bekwaamheit van tot de Kroon te konnen succederen; zo zouden de Prinssen van den Bloede, die overtuigt zyn, dat de onderscheidingen en eeren aan hunne Geboorte verknogt, niet konnen medegedeelt werden aan de geenen, die niet het zelfde voordeel hebben van een wettige Geboorte in het Koninglyke Huis, staande houden, dat dezelfde Geregtigheit die Hendrik de IV. beweegde, om de Hertogen van *Joyeuse* en van *Espernon* van den Rang te ontblooten, die aan dezelve door Hendrik de III. boven alle Hertogen en Pairs gegeven was, niet aan den Koning zoude toelaten, om te weigeren de hertroeping van de gunst, die aan de Gewettigde Prinssen tot nadeel van de Prinssen van den Bloede gegeven is.

Het Tractaat, gemaakt om *Lotharingen* met de Kroon van *Vrankryk* te vereenigen, zoude in dit geval voor een bewys aan de Prinssen van den Bloede verstrekken. Het zelve wierd niet uitgevoert, om dat de Koning niet, tot voordeel van de Prinssen van het Huis van *Lotharingen*, van de Kroon had konnen disponeren, nog aan dezelve de Voorregten van Prinssen van den Bloede geven.

De Gewettigde Prinssen hebben een groot voordeel willen trekken uit de Brieven aan de Hertog van *Longueville* in 't Jaar 1571, vergund, maar uit het onderzoek van deze Brieven zal klaar blyken dat dezelve niet konnen dienen, om de eischen van de Gewettigde Prinssen te regtvaardigen.

Deze Brieven, door Karel de IX. verleend, behelzen, *dat hy de Hertog van* Longueville, *en zyne Nakomelingen voor Prinssen van den Bloede houd en agt, en dat hy wil, dat dezelve by hem en in alle plaatzen de eerste plaats na de Prinssen van den Bloede zullen hebben.* Maar deze Brieven zyn nooit geregistreerd, nog aan geen Hof gezonden geweest. Ook hebben de Heer Hertog van *Longueville* nog zyne Nakomelingen ooit gedagt, dat zy door deze Brieven het Regt hadden, om de hoedanigheit van Prinssen van den Bloede aan te nemen, nog den Rang en Voorregten te bezitten, die aan deze Hoedanigheit verknogt zyn. Het is zelfs zeeker, dat de Prinsessen van den Bloede, die in het Huis van *Longueville* getrouwd zyn, Brevetten bekomen hebben, van hare Rang van Princessen van den Bloede te zullen behouden, op dezelfde wyze als de Mevrouwen, de Hertoginne *van Maine* en *van Vendosme*, haar daar van bediend hebben.

DERDE VOORSTELLING.

Dat de Natuurlyke kinderen van Koningen, zelfs de Gewettigden, geen Regt hebben, om tot de Kroon te succederen.

Indien de Prinssen van den Bloede zig hier konden onthouden, zo als zy in hun Request gedaan hebben, van in 't bezonder te onderzoeken de fout der ge-

geboorte van Natuurlyke kinderen, zo zouden zy het noch met veel zorg doen; maar zy zouden aan de Natie een stilzwygen verantwoorden moeten, het welk eenig gezag zoude geeven aan de buitensporige Eischen van de Gewettigde Prinssen, op het Recht van hunne geboorte. Laat de Gewettigde Prinssen dan niet als aan zig zelven toeschryven de bitterheit, die dezelve in het onderzoek van deze stoffe zullen smaken. 1717. July.

De Wetten, de Eer van 't Huwelyk, de openbare Eerbaarheid, de order en behoudenis van Familien, hebben de Natuurlyke kinderen, zelfs de Gewettigden, buiten alle successie gesloten. De Kinderen, die de vruchten zijn van de heilige Vereeniging van 't Huwelijk, zijn de eenigsten, die de Wetten met de naam van zoon vereeren: *Filium enim definimus*, zegt *Ulpianus*, *qui ex Viro & Uxore ejus nascitur*; want wy bepaalen een zoon, die uit een Man en zijne Huisvrouw gebooren werd, en indien de Natuur buiten deze Vereeniging kinderen geeft, zo berooft de Wet dezelve van hunne Vader: het is het Huwelijk, dat het Regt van successien geeft, dat daar van de Order reguleert, en de eer en rust van Familien bewaard, plegtige Contracten, en publique Registers strekken tot getuigenis daar van; het is ten laatsten het zelve, dat alleen de inzigten van de Natuur en de Wet vereenigt, en deze eenigste weg eenmaal gemist zynde, zo is 'er geen Menschelyke instelling, die zulks volkomen herstellen kan.

De Natuurlyke kinderen, zelfs de Gewettigden, zyn buiten alle deze voordeelen geslooten; zy hebben nog Ouders nog Familie tot hun hoofd: Zy beginnen een nieuwe, maar zy zyn 'er van geene: Zy konnen nog aan hun Vader noch Moeder, noch aan de Bloedverwanten van de geenen, die hen ter waereld gebragt hebben, opvolgen. Indien de Regtsgeleertheit, gedurende eenige Tyd, in deze uitsluiting eenige veranderingen gemaakt heeft, zoo is egter de algemeene en aangenome Regel tegenwoordig, om hen buiten alle successien te sluiten; en wanneer zelfs het allervoordeeligste gebruik van deze Regel voor hen gemaakt wierd, zo geschiede het alleen tot voordeel van Natuurlyke kinderen, gebooren uit een Vader en Moeder, die beide vry waren. Het is onwederleggelyk, dat Natuurlyke kinderen, Broeders of Zusters, malkanderen zelfs niet konnen succederen, om dat 'er geen Burgerlyke Bloedverwantschap onder hen is; hunne goederen behooren aan den Koning, indien zy zonder kinderen komen te sterven, en zonder over dezelve gedisponeert te hebben; de Wettiging maakt hen alleen *bekwaam, om Ampten en Benefitien te bezitten, en Goederen te verkrygen.*

De Gewettigde Prinssen zullen deze beginzelen niet wederleggen; zy konnen niet onkundig zijn, dat het niet dan bezondere opene Brieven zijn, die aan dezelve *een reciprokelyk Regt tusschen hen* geven; en dat zy, zonder deze particuliere Titels, een algemeen Regt zouden hebben met alle Natuurlijke Gewettigde kinderen.

Het Parlement was zelfs zodanig overtuigt, dat dit Regt van te succederen, tusschen Natuurlijke en Gewettigde kinderen, tegens de Wetten strydig was; dat het zelve de eerste Brieven van een wederzydsche successie, door de Ge-

1717. wettigde Prinssen verkregen, niet registreerde, dan daar nevens verklarende; July. *dat het was op Bevel en de Begeerte van den Koning.*

De Wetten van 't Koningryk sluiten dan de Gewettigde Prinssen buiten de successien; dat zy de byzondere wet aantoonen, die een uitzondering tot voordeel van de Natuurlyke kinderen van Koningen maakt; zonder dat moeten zy zig vergenoegen met de Uitwerking van hunne Brieven van Wettiging.

Hoe konnen de Gewettigde Prinssen dan voorgeven, dat zy de Koninglyke Familie, als die door de dood van alle de Prinssen van den Bloede zal uitgestorven zyn, zullen vereeuwigen? nademaal hunne Geboorte hen buiten het Koninglyke Huis sluit: dat zy bezondere Brieven hebben van noden gehad, om de Naam van *Bourbon* te mogen voeren; en dat door de Brieven van wettiging, door Hendrik de IV. aan zyne Natuurlyke kinderen vergunfd, hy aan hen niet toegestaan heeft, om deze Naam te voeren?

Het is waar, dat men zedert de Regeering van den Koning ziet, dat de Heeren Hertog van *Maine*, en Graaf van *Thoulouse*, in Edicten en Declartien, als zyne Omen,* gequalificeerd werden; maar dit is een gevolg van de byzondere Consideratie, die myn Heer de Regent voor hen heeft: een Gunst, die zy aan niemand dan aan hem alleen hebben dank te weten, en welke hy regt heeft, om, als het hem goet dunkt, weder te herroepen.

Indien de gewezene Koning den Heer Hertog van *Vernueil* voor zyn Oom heeft willen erkennen, indien hy de Gewettigde Prinssen dikwils als zyne zonen gehandelt heeft, zo was dat maar een uitwerkzel van zyne goedheid, en van zyne goedertierenheit; maar deze uitdrukkingen hebben nooit een Burgerlyke Parentagie of Bloedverwantschap gemaakt: want de Koning konde van den Heer de Vernueil geen Erfgenaam als zyn Neef zyn, nog den Heer Vernueil van den Koning als zyn Oom: het regt van successie is niet gegrondvest dan op de Parantagie, en de Wetten kennen 'er geene tusschen de Wettige en Gewettigde Kinderen.

De Koningen, zyne Voorgangers, hebben dezen Regel opgevolgd; Lodewyk de XIII. gaf, in zyne Brief van den 12. Maart, een Declaratie van den 14. July 1614. aan de Hertog van *Vendosme* niet de hoedanigheit van Broeder, dan het Woord van Natuurlyke daar by voegende, het welk dat van Broeder bepaald, en belet, dat men het zelve niet komt te misbruiken.

By deze algemeene Wetten, die de Natuurlyke kinderen buiten de gewoone successien sluiten, voegt zig ook de Wet van den Staat, die dezelve buiten de successie van de Kroon sluit; tot dezelve niet roepende, dan de Wettige kinderen der Koningen, van het Mannelyke tot het Mannelyke. 'Onze Historieschryvers onderrigten ons, hoe veel de Natie zig heeft laten gelegen leggen aan het onderhouden van deze Wet.

Lodewyk de Goedertierene, in 't jaar 817. te *Aaken* een vergadering gehouden hebbende, om aldaar de zaken van zijn Ryk te reguleeren, zo verzogten hem de Grooten, eene Verdeeling van zyne Staten onder zyne drie Kinderen te maken, om na zyn Dood uitgevoert te werden; een zaak van zo veel gewigt, dat men ordineerde drie agtereen volgende Dagen openbare Gebeden,

beden, Vastingen, en Aalmoessen te doen, waar na Lodewyk de Goede, de successie tusschen zyne kinderen reguleerde. Nademaal deze Prins niet onkundig in de Wet van den Staat was, en dat Dreux en Hugues, Natuurlyke kinderen van Karel den Grooten, hun Vader, geen deel aan zyne Staten gehad hebben, zo ordineerde hy, door het 15. Articul van deze Verdeeling, dat de portie van de eerste van hen, die zonder Wettige kinderen kwam te sterven, aan de oudste zoude komen; hen alleen vermaanende van barmhertig tegens de Natuurlyke kinderen van zijn Broeder te willen zyn: *Si vero absque legitimis liberis aliquis eorum decesserit, potestas illius ad seniorem Fratrem revertatur, & si contigerit illum habere liberos ex Concubeni, monemus ut erga illos misericordi tergat. Baluzii Capitularia T. 1. p. 578.* 1717. July.

Is deze Verdeeling, gemaakt in een zodanige plegtige vergadering, niet een authentiek bewys, dat men al in die tyd de wet erkende, die natuurlyke kinderen van de successie tot de kroon uitsluit? dit medelyden, deze beleeftheit, door die Prins, ten voordeele van de natuurlyke kinderen gerecommandeert, verschilt zeer veel van de wettige successie, en van het regt, om Goederen van hunne Vaders te deelen.

Men zal misschien zeggen, dat de Bastaarden in die tyd niet gewettigt waren; dat is waar, de Brieven van wettiging waren toen ter tyd nog niet in gebruik; maar zedert dezelve zyn ingevoert, hebben zy geen ander regt aan de natuurlijke kinderen gegeven, dan dat van Goederen te bezitten, en over dezelve te disponeeren. De Brieven van Wettiging van César de Vendosme en andere natuurlyke kinderen van Hendrik de IV. als ook alle die der natuurlyke kinderen van de gewezene Koning, behelzen zulks in nadrukkelyke woorden; en de particuliere Brieven, die zy verkregen hebben, om den een na den ander te succederen, zijn daar een nader bewijs van.

Anderzints, hoe zouden de Gewettigde Prinssen het denkbeeld, van de noodzaaklykheit van Brieven van Wettiging, om te succederen, konnen vereenigen met de voorbeelden, die zy hebben bygebragt; van Bastaarden der Koningen van de eerste en twede stam, die zy voorgeven, dat alleen door het regt van hunne geboorte gesuccedeert hebben; want die hadden zekerlijk geene Brieven van Wettiging: en derhalven doen deze niets af nog toe tot voordeel van de Gewettigden, ten opzigte der Successie tot de Kroon.

De wet, die de natuurlyke kinderen van Koningen buiten de successie tot de Kroon sluit, is altyd in agt genomen geworden, en de Gewettigde Prinssen hebben geen een voorbeeld in tegendeel aangetoond, zoo als men in het vierde gedeelte van deze Memorie bewyzen zal.

De natuurlyke Kinderen van Karel de Groote, en van zyne Nakomelingen, hebben op geenerlei wyze deel aan de successie tot de Kroon gehad, zelfs niet by gebrek van alle de Prinssen van den Bloede.

Bernard, Natuurlyke zoon van Pepin, en kleinzoon van Karel den Grooten, had, op het verzoek van Lodewyk de Goede, het Koningryk van *Italien* verkregen, 't welk zyn Vader bezeten had; dog op voorwaarde, dat het van het Koningryk van *Vrankryk* zoude afhankelyk, en onder dessels Souvereiniteit

 zyn;

1717. July. zyn; maar, dit jok willende afſchudden, floot hy de paſſagie van *Italien*, verſterkte zyne Steden, liet zig huldigen van't Volk, en ondernam om zig door de wapenen vry te maken: Lodewyk de Goede dwong hem, om zig te onderwerpen, en deze heerſchzugtige Prins wierd door de Grooten van 't Ryk ter dood veroordeelt.

Hy liet wettige Kinderen na, welkers Nakomelingen nog leefden, als Hugues Capet tot de Kroon kwam; te weten Albert, Graaf van *Vermandois*; Herbert, Graaf van *Troyes*; Gilbert, Graaf van *Soiſſons*; en Regnault, Graaf van *Rheims*; maar de Natie ſloeg haar oogen op geen een van deze vier Broeders, om dezelve tot de Kroon te roepen; nog zy maakte van hunne zyde de geringſte beweging niet, om daar toe te komen. De Hiſtorie zelfs onderrigt ons, dat zy zeer veel door hunne ſtemmen en krediet hielpen, dat de Keur op Hugues Capet viel.

Hebben de Gewettigde Prinſſen, na deze voorbeelden, nog konnen voorgeven, dat de natuurlyke kinderen van Koningen in de twede Stam tot de Kroon zyn geroepen geworden, by gebrek van Wettige Kinderen, en in de derde, by gebrek van alle de Prinſſen van den Bloede? deze wet, die de natuurlyke kinderen der Koningen uitſluit, is noit in de derde Stam overtreden geworden: dezelve is erkent door Karel de V. de Wyze genaamt, in zyn Edict van de maand Auguſtus 1274. ten opzigte van de meerderjarigheit der Koningen op 14. jaren, in 't groot Geregtshof publiek gemaakt, en in 't jaar 1492. door zyn zoon Karel de VI. beveſtigt. Deze Koningen erkenden, dat 'er geene anderen dan de wettige Kinderen der Koningen zyn, die tot de Kroon konnen geroepen worden.

Zal men hier aan nog twyfelen, na de Brieven van wettiging door Hendrik de IV. aan Ceſar van Vendoſme, en aan alle zyne andere natuurlyke Kinderen verleend, dewelke elders met die van de Gewettigde Prinſſen door de gewezene Koning te vinden zyn?

Hendrik de IV. erkend, door deze Brieven van Wettiging van Ceſar van Vendoſme, *dat hy door zyne Geboorte onbekwaam was, om tot de Kroon van* Vrankryk *en* Navarre, *en zelfs tot alle zyne andere Vaderlyke Goederen en Inkomſten te konnen ſuccederen.*

Deze Prins erkend het zelfde in de Brieven van Wettiging van alle zyne andere natuurlyke kinderen, Alexander, Gaſton de Foix, en de Graaf van *Moret*; en hy geeft aan geen van hen allen de Naam van *Bourbon*. Deze brieven zyn in 't Parlement geregiſtreert geworden.

Alle deeze brieven van Wettiging zyn van geen ander gevolg geweeſt, dan om de natuurlyke kinderen bekwaam te maken, van de Giften en Weldaaden te ontfangen, die zy te verwagten hadden, en van Ampten en Beneficien te konnen bekleeden. Eenige behelzen in waarheit, het vermoogen om van hare Moeders te konnen erven, die daar in toeſtemden; maar met dit beding, *dat zulks met toeſtemming van haare Wettige Erfgenaamen zoude moeten geſchieden:* dezelve reſerveren ook aan de Moeders, na het overlyden van haare Kinderen

zonder

zonder Nakomelingen, het genot van de Vrugten van hunne Goederen, maar den eigendom aan den Koning en aan zyne Successeurs. 1717. July.

Drie van deze brieven behelzen nog een gewigtiger zaak; dat is, dat Hendrik de IV. Cesar van Vendosme en Alexander, Broeders, en de Graaf van Moret niet had konnen Wettigen, dan uit kragt van *de Dissolutie der Huwelyken van hunne Moeders*; alzo de Wet niet toelaat, dat een Man de kinderen by zyn Vrouw geteelt, gedurende het Huwelyk mag wegnemen. Het is waar, dat men in onze tyden wel tegenstrydige Voorbeelden hier van gezien heeft, maar men heeft zig onthouden om de Naam van de Moeder in de brieven van Wettiging te noemen: haar Naam alleen zoude deze Erkentenissen om ver gestooten hebben; en indien men voortgaat om het gebruik daar van te authoriseren, wat heeft men dan niet te vreezen uit de vryheit, die 'er gelaten werd, om zodanige Kinderen te erkennen, als men zig zal willen toeschryven?

De brieven van Wettiging, door de Heer Hertog van *Maine* en de Heer Graaf van *Thoulouse* verkregen, komen over een met de geenen, die door Hendrik de IV. aan zyne natuurlyke kinderen verleent wierden, en geven hen niet dan dezelfde Regten, die de Gewettigde Kinderen van de Voorgangers van Lodewyk de XIV. genoten hebben. Zy besluiten dan in zig een stilzwygende uitsluiting van de Successie tot de Kroon, en by gevolg heeft Lodewyk de XIV., die op het voorbeeld van Hendrik de IV, in deze brieven van Wettiging van zyne natuurlyke kinderen de Wet bewaard had, met alle hunne Regten te bepalen in de bekwaamheit van Ampten en benefitien te bekleden, Goederen te verkrygen, en over dezelve te disponeren, deze zelfde Wet door het Edict van 1714. geschonden, 't welk zyne gewettigde Kinderen tot de Kroon roept.

Indien Hendrik de IV. en Lodewyk de XIV. geloofd hadden, dat de Brieven van Wettiging aan hunne Natuurlyke Kinderen toegestaan, dezelve bekwaam gemaakt hadden, om tot de Kroon te succederen, zouden zy dan nog nodig gehad hebben, om Brieven te verleenen, om aan hen onmiddelyk de Rang na de Prinssen van den Bloede te geven? daar deed zig voor hen een veel korter weg op; zy hadden maar te verklaren, dat de Brieven van Wettiging aan hen alle Regten van een Wettige geboorte geven. Door dit middel wierden zy Prinssen van den Bloede en Successeurs tot de Kroon, en het Edict van 1714. was onnodig geweest.

Maar deze Brieven van Wettiging, door Hendrik de IV. toegestaan, geven genoegzaam te kennen, dat deze Prins zeer verre van deze Gevoelens was; en het Edict zelfs van 1714. is in zig zelfs een Bewys, van de uitsluiting van natuurlyke Kinderen tot de Successie tot de Kroon; want het zelve roept daar toe geenen, dan de Mannelyke Descendenten, geboren, en nog geboren te werden uit een Wettig Huwelyk van de Gewettigde Prinssen. Derhalven zo zegenpraalen de waarheit en de Wet in de Titel zelfs, door welke men die heeft willen schenden.

De Prinssen van den Bloede zullen hier nog byvoegen, dat deze onbekwaamheit

1717. heit van de Gewettigde Prinssen nog zeer wel uitgedrukt is in de Redenvoe-
July. ting, die de Heer eerste President dede, als hy aan het Parlement bekent maakte het geen den Koning aan hem te *Marly* van zyne Gevoelens, ten opzigte van het Edict van 1714, gezegt had. *Zyne Majesteit voegde daar by, dat de Voorzorg, die dezelve nam, van dikwils in het Edict te doen herhaalen de woorden van* na den laatsten Prins van den Bloede, *hem overtuigt had, dat Hy aan niemand ongelyk dede, hebbende de Prinssen van den Bloede* ALLEEN *een Wettig Regt tot deze groote Successie van de Kroon.*

Welke nieuwe Titel hebben de Gewettigde Prinssen dan zedert dit Edict verkregen, om staande te houden, zo als zy in hunne tweede Memorie doen, dat de Koning door dat zelfde Edict niet doet dan het Regt te verklaren, het welk hy in hen erkent ten opzigte van de Successie tot de Kroon? Is het dat de Gewettigde Prinssen in hunne eerste Memorie de zin en inhoud van het Edict niet wel begrepen hebben, of vleyen zy zig, dat hunne Pretentien nieuwe kragten krygen, als die wederlegt werden?

De Memorien van de Gewettigde Prinssen behelzen een openbare tegenstrydigheit, tusschen hunne eischen, en hunne Verklaaring van het Edict van 1714.

Zy geven van de eene kant voor, dat hunne Geboorte, erkent door hunne brieven van Wettiging, aan hen een Regt tot de Throon geeft.

Van de andere zyde bekennen zy, dat zelfs by gebrek van alle de Prinssen van den Bloede, en niettegenstaande het Edict van 1714, zy zonder toestemming van de Natie niet tot de Kroon zouden konnen succederen. Hunne Staat is dan onzeker, nademaal zy door de Natie konnen verworpen of aangenomen werden. Met welk Regt willen zy dan tegenwoordig den Titel van Prinssen van den Bloede, en de Voordeelen, die alleen aan de noodzakelyke Successeurs van de Kroon toebehooren, bezitten?

De Gewettigde Prinssen roepen te vergeefs tot hun voordeel het gevoelen, 't welk zy onderstellen, dat de Koning Hugues Capet zoude erkent hebben, indien men hem zyne meening gevraagt had, over de Successie van de Kroon ten voordeele van zyne natuurlyke kinderen; want behalven dat zyn gevoelen geen wet voor den Staat zoude geweest zyn, zoo kan men insgelyks voorgeven, dat hy zyne Bastaarden niet bekwaam zoude geoordeelt hebben, om tot de Kroon te succederen. Alle Koningen hebben niet een en dezelfde blinde Liefde voor hunne natuurlyke Kinderen. De Voorbeelden, die men daar van in onze Historien vind, geven te kennen, dat de Koningen geloofden, dat zy dezelve gunstig genoeg handelden, met hen in de Militaire of Geestelyke Orders te plaatzen, en grote Benefitien te geven.

Door dit verstandig gedrag waren de natuurlyke kinderen niet tot last van den Staat: zy vervulden niet de eerste waardigheden, nog de groote Gouvernementen. De Prinssen van den Bloede, de Grooten van 't Koningryk, en alle andere Onderdaanen, die zig het waardig maakten, wierden daar toe geroepen, als tot een Goed, het welk aan dezelven wettig toebehoorden. Maar wanneer de Koningen, zonder ergens op te letten, alleen de driften van hunne

ne tederheit voor hunne natuurlyke kinderen opvolgden, heeft men dezelve vereert gezien met verscheide groote Ampten van Staat, en de allereerste Gouvernementen. 1717. July.

De Gewettigde Prinssen, die hier van tot een Voorbeeld konnen dienen, gevoelen tegenwoordig zo wel het Gezag en de Magt, die aan hunne Ampten verknogt zyn, dat zy in hunne eerste Memorie als te verstaan geven, dat het gevaarlyk voor de Rust van den Staat zyn zoude, van hen, ten opzigte van hunne Pretentien, aan te tasten. Ondertusschen zyn byna alle de Prinssen van den Bloede volstrektelyk vergeeten geworden; men heeft voor gehad, om dezelve te vernederen, met hen het geen te weigeren, dat noodzakelyk was om de grootheit van hunne Geboorte op te houden, en aan de gewettigde Prinssen, met weldaden opgehoopt, meerder luister te geven.

Het geen wy in onze tyd zien, zoude in de toekomende Eeuwen vereeuwigt werden. De Koningen zouden zig nooit van het vleyent vermaak onthouden, om hunne natuurlyke kinderen, door brieven, Prinssen van den Bloede, en Successeurs van de Kroon te maken. Zodanige zyn de Prinssen van den Bloede, die men tot in het oneindige toe maken zoude. Zy zouden altoos in de gunsten de voorrang hebben, en alle de Rykdommen van den Staat zouden naauwelyks genoeg zyn, om zo veele Prinssen te onderhouden. Zy zouden Appanages of jaarlykse inkomsten eischen, nadien zy voorgeven, dat de geboorte van natuurlyke kinderen van Koningen, hen, als erkende Zoonen van den Koning, het Regt geeft, van tot de Kroon te succederen. De Prinssen van den Bloede zouden niet meer het gebied over de Legers hebben: men zoude tragten dezelve te verkleinen; en hunne Deugden en Dapperheit zouden niet anders zyn dan Voorwerpen van ongerustheit en wantrouwen voor Koningen, die natuurlyke kinderen te verheffen hadden. Den Adel zoude niet meer de Prinssen van den Bloede aan deszelfs Hooft zien trekken, deszelfs Glorie en Gevaaren verdelen, om den Staat te dienen. Dezelve zoude een groote menigte van Gewettigde Prinssen tusschen den Koning en Haar zien, en welke diensten die ook zoude mogen doen, en tot welke hooge rang dezelve ook zouden mogen verheven zyn, zo zoude die egter voorgegaan en gecommandeert werden door de natuurlyke kinderen, en niets meer te hopen hebben, voor de prys van hun Bloed, en Dapperheit, dan een ryke oogst van Gewettigde Prinssen, en een vette Kudde van dezelven.

De Prinssen van den Bloede, die niet moeten denken, dan op het welzyn van den Staat, konnen de gevoelens niet hooren, die hen zouden konnen doen verlangen, van de gewettigde Prinssen, na het uitsterven van de Koninglyke Stam, op den Throon te zien, voor zo verre als deeze Gevoelens strekken, om aan de Natie hare keur weg te nemen. Zy wenschen dat de Gewettigde Prinssen en hunne Nakomelingen t'eeniger tyd door hunne Diensten en Deugden een Kroon verdienen, die de Wetten aan dezelve geweigert hebben; de pligt van de Prinssen van den Bloede laat hen niet toe, om veel verder te gaan.

Maar men handeld tegenwoordig niet, om een Koning voor af te kiezen, maar wel om de titul van successie tot de Kroon te vernietigen, die zonder

1717. July. regt en zonder noodzaaklykheit gegeven is; en indien het tyd was om over de Kroon te twisten, zouden de Gewettigde Prinssen niet te vreezen hebben, dat de geenen, die na dezelve met regtvaardigheit zouden konnen staan, tot hen zeggen zouden: *Bewyst ons uwe staat uit publique Registers, voor dat gy als Prinssen van den Bloede pretentie op den Throon maakt? zegt ons van wien gy het ligt outfangen hebt; en of de Prinssen van den Bloede op het ogenblik van uwe geboorte zyn geroepen geworden, als by die van de Koninglyke Stam?*

VIERDE VOORSTELLING.

Dat de Voorbeelden, door de Gewettigde Prinssen bygebragt, of niet getrouwelyk zyn aangehaalt, of geene gunstige toepassing op hunne eischen hebben.

De Prinssen van den Bloede, zullen het bewys van deze Voorstelling met vier aanmerkingen beginnen.

De eerste: dat, ingevalle de Voorbeelden, door de Gewettigde Prinssen aangehaalt, zelfs waar waren, zy geen voordeel daar uit zouden konnen trekken, volgens het geen de Prinssen van den Bloede in het twede en derde gedeelte van deze Memorie hebben ter neer gesteld; dat, by aldien de fondamenteele Wetten somtyds zyn gekwetst geworden, de breuken, die men aan dezelve heeft willen doen, niets van hunne kragt, en standvastigheit vermindert hebben.

De tweede: de grondregels, die wy tegenwoordig ten opzigte van de Huwelyken opvolgen, konnen niet tot een regel dienen, om over de waardigheit van de Koningen te oordeelen, die in de eerste Eeuwen van de Monarchie gecontracteert zyn. De egtscheiding, en repudiatie waren toen zeer gemeen; door dat middel wierden beide de partyen vry, en ieder konde weder in andere Verbintenissen treeden, die als wettig aangemerkt wierden.

De derde: de Historieschryvers verhaalen ons, dat de Koningen niet altyd de tytel van Koninginne gaven aan de Vrouwen, met welke zy trouwden, maar dat 'er verscheide onder waren, die men Byzitten noemde, hoewel dat dezelve gelyk Wettig waren, zoo wel als hare kinderen. Men noemde haar *Pellices* of *Amica*, dewelke wy tegenwoordig Matressen noemen, en de Onderdanen volgden hier in het Voorbeeld van de Koningen. Dit woord van Byzit heeft eenige Historieschryvers van de tegenwoordige tyd bedrogen; zy hebben gedagt en gesproken volgens de gewoonte van hunne tyd, 't welk hen heeft doen geloven, dat de kinderen van deze Byzitten geboren Bastaarden waren.

De vierde: in twyfeling over den staat der kinderen, denkt men altoos gunstig ten opzigte van de wettigheit, en in 't byzonder over het geen langen tyd geleden geschied is, waar van de waarheit, in het midden der verscheiden gevoelens van de geenen, die daar over geschreven hebben, niet zekerlyk kan gekent werden.

Na deze aanmerkingen, zullen wy Prinssen van den Bloede bewyzen, dat 'er geen een bastaard geweest is, zekerlyk daar voor erkent, die tot de Kroon ge-

gesuccedeert heeft, en dat zy van dezelve zyn uitgesloten gewonden, niet alleen door de Prinssen van de Collaterale Linie, maar zelfs by gebrek van alle de Prinssen van den Bloede. 1717. July.

EERSTE STAM.

Eerste Voorbeeld.

Thiery, oudste zoon van Clovis, was geboren van een heidensche Vader en Moeder. Men moet vermoeden dat zyne Moeder, volgens de wetten van't Heidendom, een wettige vrouw was, so lang men het tegendeel niet kan bewyzen. Deze Prins moest het regt van zyne wettige geboorte niet verliezen door het huwelyk van Clovis met Clotilde, nog door de bekering van zyn Vader tot de Christelyke Godsdienst. Derhalven hebben de alleroudste Historieschryvers niet aan zyn staat getwyfeld, maar hem de hoedanigheit van oudste zoon van Clovis gegeven.

Tweede Voorbeeld.

Siegebert, zoon van Dagobert de I. is als een Wettige zoon aangemerkt geworden. Verscheide historieschryvers verzekeren, dat zyn Moeder Ragnetrude is getrouwt geweest. Zy voegen daar zelfs by, dat men openbare Gebeden hield, en groote aalmoessen uitdeelde, om den zegen van den Hemel te verdienen, ten opzigte van de geboorte van een Zoon.

Indien zommige Autheurs anders van den staat dezer Prins gesproken hebben, hunne meening is geen wet, om hem voor een Bastaard te doen doorgaan. Maar het zy dat hy het geweest is, of niet, men moet aanmerken; dat de *Austrasiers*, een byzondere Koning begerende, en Dagobert de I. twee Zonen hebbende, in een Vergadering te *Metz* gehouden, genoodzaakt wierde, om hen Siegebert, die maar vyf of zes jaren oud was, te geven. Aldus gaf hy aan *Austrasiers* voldoening, en bewaarde het Koningryk van *Neustrien* voor Clovis de II. zyne andere Zoon.

Derde Voorbeeld.

Theodebertic, Koning van *Austrasien*, had zig, gedurende het leven van Thiery zyn Vader, aan Visigarde verloofd. Na het overlyden van Thiery veranderde Theodebertus van genegentheit, en trouwde met Deuteria.

De gewettigde Prinssen hebben zig van de Authoriteit van Gregorius de Tours bediend, om te bewyzen, dat Deuteria niet anders dan een Matres was; maar indien de geenen, die hunne Memorien maken, maar de moeiten hadden willen nemen, om tien regels verder te lezen, zouden zy gezien hebben, dat deze Historieschryver positivelyk zegt, dat Theodebertus aan Deuteria trouwde; het welk doet vermoeden, dat hare Man haar, volgens de gewoonte van die tyd, verstoten had.

1717. July. Het is waar, dat de wreedheden van Deuteria de Natie bewogen, den Koning aan te dringen, om haar te verstoten: en dat hy met Visigarde trouwde, aan welke hy al by het leven van zyn Vader was verlooft geweest, *Visigardem desponsaverat*, volgens Gregorius de Tours. De Autheur van de Memorien heeft mogelyk niet geweten, dat het woord *desponsare* niet betekend een werkelyk huwelyk, maar het geven van trouw-beloften; want dezelfde Gregorius de Tours, sprekende van het huwelyk zeven jaren daar na met Visigarde gecontracteert, zegt, *Visigardem duxit uxorem*, hy heeft Visigarde tot een Vrouw getrouwd. In 't jaar 533. Desponsaverut, had hy zig aan haar verlooft, en in 540. *ducit uxorem*, trouwde hy haar.

Het is op het geloof van deze twee Huwelyken, van Deuteria en Visigarde, dat hare kinderen als wettig zyn aangemerkt geworden. Maar het geen onwedersprekelyk bewyst, dat alle deze Prinssen geen Bastaarden waren, alhoewel de Memorien hen zodanig noemen, is, dat men in dezelfde Tyd, als zy tot de Kroon geroepen wierden, die gene uitsloot, met welke de Staat niet te vreden was, en die de geheele Waereld moet toestaan, dat Bastaarden geweest zyn, als Childeric, Gothard, en Gondebaud, natuurlyke Zonen van Clotaire de I. en by gevolg hebben zelfs in de eerste Stam de Bastaarden niet met de wettige Kinderen gedeeld.

TWEEDE STAM.

Eerste Voorbeeld.

De Gewettigde Prinssen hebben verkeerdelyk getragt eenig agterdenken te veroorzaken, ten opzigte van de geboorte van Karel Martel, nademaal Pepin zyn Vader Alphaiden getrouwd had.

De Jaarboeken van Fulde, die men in het twede stuk van du Chesne gevoegd vind, zeggen dit duidelyk, als ook een oneindig getal van andere Historie Schryvers, welkers Authoriteit overal bekend is.

Twede Voorbeeld.

Men moet niet spreken van Hugues, natuurlyke Zoon van Karel den Groten: hy had den Titel van Hertog van *Bourgogne*, die niet anders toen dan Gouverneur betekende, en hy bezat het zelve niet in eigendom.

Derde Voorbeeld.

Bernard, Zoon van Pepin, Koning van *Italien*, heeft niet in *Vrankryk* geregeert; nog met Lodewyk de Goedertierne gedeeld. De Keizer Karel den Groten, Vader van Pepin en van Lodewyk de Goedertierne, had *Lombardyen* gewonnen, en het zelve met de Titel van Koning aan Pepin gegeven. Deze Prins stierf in 't jaar 810. Karel den Grooten regeerde dit Koningryk zelfs tot in

In 't jaar van 812. wanneer hy het aan Bernard, onder de Naam van een weldaad, gaf; doch op verzoek van Lodewyk de Goedertierene, en op voorwaarde, dat hy het niet anders, dan onder de Souvereiniteit van de Kroon van *Vrankryk* bezitten zoude. Hy had het zelve dan niet door het Regt van successie van Pepin zyn Vader, hoewel die geene Wettige kinderen kwam na te laten. 1717. July.

Men heeft in het derde gedeelte gezien, dat Bernard een talryke Nakomelingschap heeft nagelaten, en dat geen van zyne Descendenten de Kroon reclameerde toen Hugues Capet verkoren wierd; waar uit men met Belleforest kan besluiten, *dat niemand, uit een Historie geloofwaardig, bewyzen kan, dat een der Bastaarden van Karel den Grooten de Koninglyke Titel gevoerd heeft*, nog tot Staten is verheven geworden.

Zal men, na alle deze Voorbeelden, dan nog konnen zeggen, dat de Wetten, door Karel den Grooten en Lodewyk de Goedertierene, tegens de Bastaarden gemaakt, geen plaats hadden tegens die van de Koningen?

Vierde Voorbeeld.

Lodewyk le Begue, zoon van Karel le Chauve, had, zonder toestemming van zyn Vader, Ansgarde getrouwt: *Habuit ..... Ansgardem sibi Conjugii fœdere copulatam sine Genitoris consensu.* Hy had by Haar twee zonen Lodewyk en Carloman. Daar was toen ter tyd nog geen Wet, die zodanige Huwelyken van geen waarde verklaarde; niettemin wierd hy, omtrent tien jaaren daar na, van Karel le Chauve, zyn Vader gedwongen, om haar te verlaten, *ab ipso Patre ei post modum interdicta*, onder Eede te beloven, dat hy haar nooit weder zoude nemen, *interposito juris jurandi sacramento ab ejus consortio in perpetuum separata*, en om aan Adelaide te trouwen, *tradita est ei ab eodem Patre Adelaides in Matrimonium.*

Deeze tweede Huwelyken wierden voor Wettig gehouden; Lodewyk en Carloman volgden na hunne Vader, en hadden eenige jaren daar na tot hun successeur Karel de Eenvoudige hun Broeder, en Zoon van Adelaide.

Vyfde Voorbeeld.

Arnold, bastaard van Carloman Koning van *Beyeren*, is nog Koning van *Vrankryk*, nog zelfs Koning van *Beyeren* geweest.

Carloman, zyn Vader, zonder wettige kinderen gestorven zynde, wierd door zyn broeder Lodewyk opgevolgt, die *Corinthien* aan Arnold gaf. Ondertusschen regeerde Karel den Dikken in *Vrankryk*. De zwakheit van zyn Geest onderhield aldaar de onrusten, die hem zedert een geruime tyd kwelden, en na zyn dood vermeerderden. Alzo hy geen wettig kind naliet, tragte een ieder van de Grooten, om zig meester te maken van een gedeelte zyner Staten, en Arnold verzuimde niets, om zig tot de Kroon van *Vrankryk* te doen roepen. Hy was door de Grooten van het Koningryk verzogt, om,

 ge-

1717. July. gedurende de ziekte van Karel, de Administratie daar van op zig te nemen; dog zy verwierpen hem voor Koning na zyne dood. Mezerai geeft 'er reden van: *Daar waren*, zegt hy, *zo veel Grooten, even magtig en eerzugtig, die geloofden, dat zy zo goed als een Bastaard waren.*

Zyne Pogingen waren elders gelukkiger. Hy dede zig tot Koning van *Duitschland* verkiezen, en wist een Koningryk te bekomen, 't welk hy niet aan 't gewaande Regt van zyn Geboorte, maar aan de vrye keur van de Natie verschuldigt was.

Indien de Bastaarden, by gebrek van Wettige zonen, het Regt van successie gehad hadden, zoude Karel den Dikken, Bernard zyne natuurlyke zoon tot deszelfs successeur gehad hebben: maar men gaf hem het geringste gedeelte nog van de Staten, nog van de andere goederen van zyn Vader.

Zie daar dan, in Arnold en in Bernard, twee voorbeelden, die bewyzen, dat de Bastaarden hunne Vaders niet opvolgden, zelfs by gebrek van Wettige kinderen.

Voor het overige, zoude men aan de Autheurs van de Memorien der Gewettigde Prinsen verpligt zyn, indien zy door goede bewyzen dede blyken, dat *Duitschland*, *Beyeren* en *Lottharingen*, op het einde van de tweede Stam een gedeelte van de *Fransche* Monarchie uitmaakten, alzo de Historieschryvers van die Tyd ons altoos onderrigten, dat die zedert de Verdeeling van Lodewyk de Goedertierene daar van afgezondert gebleven zyn.

Zesde Voorbeeld.

De Gewettigde Prinssen zeggen in hunne eerste Memorie: *Dezelfde Arnold, geen Wettige kinderen hebbende, dede Zuintibold en Batold, zyne natuurlyke Zonen, voor zyne successeurs erkennen, ingeval hy geen zoon by de Koninginne zyne Gemalinne had.*

1. Is dit niet toepasselyk dan op het Koningryk van *Lottharingen*, 't welk niet meer dan een gedeelte van het Koningryk van *Vrankryk* is?

2. Als Arnold, voor de eerste maal, *op een Landdag te* Worms *gehouden*, *Zuintibold*, *Koning van* Lottharingen *wilde maken*, *kanteden de Heeren van 't Land zig daar tegen; maar in het jaar van* 849. *namen zy het aan, het zy dat hy dezelve had omgekogt, of gedreigt, of om eenige andere oorzaak*, *Hist. Geal. de Sainte Marthe liv.* 7. *Chap.* 28.

Zuintibold bekwam dan het Regt van successie tot het Koningryk van *Lottharingen*, met toestemming, en met de Wil van de Grooten van 't Koningryk.

Uit alle deze Voorbeelden volgt dan, dat 'er geen een bastaard nog in de twede Stam geweest is, die de Regten van Successie tot de Kroon van *Vrankryk* geoeffend heeft.

Het deel van de Bastaarden der Koningen was gemeenlyk, of het Klooster, of de geestelyke staat. De Geestelykheit wilde dezelve byna niet aannemen, en zy zyn tot heden toe uit het heilig Collegie gesloten.

DERDE

DERDE STAM.

De Prinssen van den Bloede zullen hier herhalen, het geen zy in 't derde gedeelte aangemerkt hebben, dat de Nakomelingen van Bernard, bestaande in vier broeders, alle zeer magtig, niet na de Dood van Lodewyk de V. het Regt van hunne geboorte reclameerden, maar dat zy in tegendeel de verkiessing van Hugues Capet begunstigden.

Deze daad bewyst ontwistbaar, dat zelfs, by gebrek van Wettige Nakomelingen van Karel den Grooten, de Descendenten van de natuurlyke kinderen van zyne Stam niet tot de Kroon zyn geroepen geworden, als de tweede Stam eindigde, en de derde zyn begin nam. Derhalven moet deze gewoonte, zelfs met toestemming van de Gewettigde Prinssen, voor een Wet dienen, om de natuurlyke kinderen van Koningen uit te sluiten.

Op welke grond geven de Gewettigde Prinssen dan voor, dat 'er een bezondere Wet van uitsluiting tegens de Natuurlyke kinderen in de derde stam vereischt werd? dat geen bastaard, voor zodanig erkent, noit tot het Koningryk van *Vrankryk* gesucceedeert is, nog in de eerste nog in de tweede Stam, zelfs niet by gebrek van alle de Prinssen van den Bloede?

Verders moeten de Gewettigde Prinssen niet onbewust zyn, dat de Wet van den Staat niet tot de Kroon roept, dan kinderen van Koningen, van Mannelyken tot Mannelyken, en dat een iegelyk, die daar toe niet geroepen is, daar van uitgesloten werd. Alle *Franschen* zyn gelyk van de Kroon uitgesloten, door de verkiezing die zy gedaan hebben van eene Familie, om over hen te regeeren, zo lang als 'er Mannelyke Descendenten zyn zullen van de geen, aan wien zy de Kroon opgedragen hebben.

Men kan niet vermoeden, dat de Gewettigde Prinssen konnen beweeren, dat de natuurlyke Gewettigde kinderen onder de algemeene spreekwyze van kinderen mede begrepen zouden zyn; want niets verzekert de Waarheit van hunne Geboorte. De brieven van Wettiging sluiten niet in, dan een eenvoudige erkenning, tot voordeel van deze kinderen, die het goede geloof, de eige Liefde, of een blinde Goedertierenheit voor een Maitres, hun voor zodanigen doen aannemen. Het is niet het zelfde met kinderen, die uit een Wettig Huwelyk geboren zyn; de wysheit van de Wet vervult in alles, door niemant voor Vader te erkennen, dan de geen die het Huwelyk presenteert. Ziet *Grotius de jure Belli & Pacis. Lib. 2. Cap. 7. en Puffendorf Liv. 7. Ch. 7. § 12. de la Traduction de Barbeyrac.*

EERSTE VOORBEELD

Van de Derde Stam.

Philippus, Graaf van *Mantes*, was een bastaard van den Koning Philippus de I. en Bertrade, volgens de Memorie van de Gewettigde Prinssen; maar zy heb-

1717. July. hebben wel voor zig zelven, of voor het algemeen, willen verborgen houden, dat Philippus en Bertrade (Vrouw van de Graaf van *Anjou*) beide ten hunne opzigte hun Huwelyk hadden doen vernietigen, en dat de een en de ander vry waren, als zy te *Parys* trouwden, in de tegenwoordigheit van Bisschoppen en Grooten, die aan het Hof tegenwoordig waren.

Het is waar dat Yves van Chartres dit huwelyk niet Wettig oordeelde te zyn, en daar over dikwils aan den Paus geschreven heeft, 't welk veele onrusten in het Koningryk veroorzaakte, en gelegentheit gaf tot het houden van verscheide Concilien in *Vrankryk*. Ten laatsten verkreeg Koning Philippus absolutie van de excommunicatien, die tegens hem uitgebliksemt waren, en Bertrade bleef in het bezit van haar Staat en Titel van Koninginne.

Lodewyk den Grooten, zoon van Philippus de I., hoopte de Graaf van *Mantes* met weldaden op, die dezelve in 't vervolg vergat, en niet dan na zyne staatzugt luisterde; maar hy wiert, na Amaury van *Montfort*, Foulgues, Graaf van *Anjou*, en verscheide Grooten van het Koningryk op zyn zyde gekregen te hebben, in *Mebun*, aan de *Yevre* gevangen genomen. De Koning beroofde hem van alle zyne Goederen, dog schonk hem het leven.

Suger verhaalt deze uitkomsten als een getrouw Historieschryver. Hy spreekt van het voorwendzel van deze Opstand van de Graaf van *Mantes*, die voorgaf dat de Kroon van *Vrankryk*, by gebrek van Mannelyke kinderen van Lodewyk den Groten, aan hem toebehoorde.

De Auteur Besly, die de Historie van de Graven van *Poitou* en *Guyenne* beschreven, en twee verhandelingen over de waardigheit van het huwelyk van Philippus de I. met Bertrade gemaakt heeft, maakt geen twyfel, dat Suger op deze plaats van de Graaf van *Mantes* niet anders gesproken heeft, dan van een Wettige zoon.

Maar indien het met de belangen van de Gewettigde Prinssen niet overeenkomt, dat Suger den Graaf van *Mantes* als wettig aangemerkt heeft, zo mag men het zeggen, dat het geen groote Staatsman of volmaakte Geestelyke is, die 'er spreekt, maar een historieschryver, die de redenen van deze eerzugtige Prins verhaalt, om zyne opstand te ondersteunen. Het gemeen zal in staat zyn, om daar zelfs van te konnen oordeelen, als het zelve deze passagie in zyn geheel leest, van welke de Gewettigde niet dan een gedeelte aangehaalt hebben. *Suger in Vita Ludov. Groff.*

De staat van de Graaf van *Mantes* was aan deze Historieschryver niet onbekent, want sprekende van den eisch van William le Roux, Koning van *Engeland*, die de Graaf van *Mantes*, zoon van Bertrade bysprong, zegt hy, dat die Koning voor niemendal rekende de kinderen van Philippus en Bertrade, die na Lodewyk den Grooten niet konden opvolgen. Dezelfde zaak kan in de toekomende Eeuwen gebeuren. Een getrouw Historieschryver, die de uitkomst van het tegenwoordige verschil zal verhalen, zal niet verzuimen om de eischen van de Gewettigde Prinssen tot de successie van de Kroon bekent te maken; maar uit deze bekentmaking kan geen wettig regt voor de natuurlyke kinderen ontstaan.

Deze

Deze aanmerking alleen, over de staat van het Koninglyk Huis ten tyde van Suger, zal genoeg zyn, om alle de geenen te verligten, die de passagie in zodanige zin als de Gewettigde Prinssen, aan dezelve geven, mogten opgenomen hebben. 1717. July.

Ten tyde der Opstand van de Graaf van *Mantes* waren 'er vier Prinssen van den Bloede, Raoul Graaf van *Vermandois*, Hendrik Graaf van *Chaumont*, Broeders, Cousijns Germain van Lodewyk den Grooten; Eudes Hertog van *Bourgogne*, en Hendrik Graaf van *Portugal*, geboren van de Neef van dezen Koning. Indien Lodewyk den Grooten zonder Kinderen gestorven was, zo zoude de Kroon met regt aan de oudste van deze Prinssen toebehoord hebben; want volgens de pretentien van de Gewettigde Prinssen zelfs, die zeggen dat de Bastaarden in de derde Stam niet tot de Kroon konden succederen, dan by gebrek van alle de Prinssen van den Bloede, zo zoude die noit, volgens hunne stelling, aan de Graaf van *Mantes* hebben konnen opgedragen worden.

Het is dan niet mogelyk, dat Suger, die wel van de Wetten van den Staat onderrigt was, gedagt heeft, dat de Kroon aan de Graaf van *Mantes*, als een bastaard, heeft toebehoort, ingeval dat Lodewyk den Groren geene kinderen gehad had.

Het is dan te vergeefs, dat de Gewettigde Prinssen tot dit Voorbeeld hun toeleg genomen hebben, ten minsten zo zy daar mede niet willen te kennen geven (zonder het te durven zeggen) dat deze bastaard tot de Kroon zoude gesuccedeert hebben, tot nadeel van deeze vier Prinssen van den Bloede.

Twede Voorbeeld.

Het Voorbeeld van de kinderen van Philippus Augustus, is door de Gewettigde Prinssen met weinig naauwkeurigheit aangehaalt; want daar is een wezentlyk onderscheid tusschen een Prins die wettig verklaart en erkent is, en tusschen Prinssen die door brieven Wettig gemaakt zyn.

Het huwelyk van Philippus Augustus met Ingeburga van *Deenmarken*, was door een vonnis van den Aardsbisschop van *Rheims*, Legaat van de H. Stoel, voor nul verklaart, ter oorzake, dat zy bloedverwanten waren in de vyfde graad, het welk toen ter tyd verboden was (zynde de bepaling tot in de vierde graad na dien tyd eerst gemaakt door het Concilie van *Latran*.)

Drie jaren na de ontbinding van het huwelyk, trouwde Philippus Augustus met Agnez van *Moravien*: hy addresseerde zig aan de Paus Innocentius de III. onder wiens tugtiging hy nog was, en welke aan haar staat zoude hebben konnen doen twyfelen.

Den Paus, zig aan de redenen van den Koning overgevende, erkende, op het aanhouden van de Bisschoppen van *Vrankryk*, op de begeerte van het Volk, en op het goede geloof van dit twede huwelyk, deze twee kinderen voor wettig, om dat zy gedurende het huwelyk geboren waren; staande zelfs toe, dat deze erkenning niet nootzakelyk was. De Gewettigde Prinssen misbruiken de woorden, als zy zeggen dat de Paus deze twee kinderen wettigde. Men

1717. July. heeft noit in *Vrankryk* aan de Pausen magt toegeschreven, om brieven van Wettiging te verleenen. De Paus Innocentius de III. erkende zelfs, dat hy die Magt niet had; en als men dit denkbeeld geeft, 't welk nog met de waarheit, nog met het Koninglyk gezag overeenkomt; zo is het zo veel als de Regten van de Natie te verlaten, om zig een byzonder voordeel te verzorgen.

Men misbruikt insgelyks de woorden van Rigardus, ten opzigte van deze erkenning. De Gewettigde Prinssen geven die een zin, die gunstig aan hunnen eisch is, met te zeggen, dat de Wettiging van deze Kinderen aan veele mishaagde, maar de Prinssen van den Bloede konnen met veel meer zekerheit aantoonen, dat de Natie zig beklaagde, om dat men zonder noodzaaklykheit, en tegens de Wetten, deze wettiging van den Paus verzogt had.

Het is noodzakelyk om alhier aan te merken, dat Philippus Augustus diergelyke aanhoudingen, tot voordeel van Pieter Chailot zyne natuurlyke zoon, by den Paus niet dede, om dat hy in der daad een bastaard was; al het voordeel 't welk hy door zyne Geboorte genoot, was, van in de Geleertheit onderrigt te worden, en den vermaarden Villelmus Buto tot zyn leermeester te hebben, die hem bekwaam maakte, om tot een bisdom te komen.

Na dit alles wederlegt te hebben, konnen de Gewettigde Prinssen niet meer staande houden, dat de uitsluiting van bastaarden, zo wel in de drie Stammen in agt genomen, geen fondamenteele Wet van den Staat is. Dezelve is zelfs veel ouder dan de onverdeelbaarheit van de Kroon, dat de Domeinen van dezelve niet mogen vervreemt, nog de Apanages, by gebrek van mannelyke Looten, weder uitgekeert werden. Ondertusschen zoude men nog te vergeefs tragten te verdedigen, dat de Koningen regt hebben, om deze Wetten te vernietigen, onder voorwendzel, dat gedurende verscheide Eeuwen het gebruik daar tegens strydig geweest is.

VYFDE VOORSTELLING.

Dat de Koning het Edict van July 1714. en de Declaratie van 1715. kan herroepen, in zyn groot Geregts Hof, of door een Edict.

De Prinssen van den bloede, vol van vertrouwen op de regtvaardigheit van hunne zaak, begeeren geene byzondere Form, om over dezelve te oordeelen. De Heer Regent is de meester om die te bepalen. Hoedanig die ook mag zyn, de Prinssen van den bloede zullen daar over voldaan wezen, behoudens dat men zonder uitstel met het oordeel voortgaat.

De Gewettigde Prinssen geven in tegendeel voor, dat 'er geen Geregts Hof is, 't welk over de herroeping van het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715. kan oordeelen. Zy beweeren, dat de Magt der Koningen onbepaald is, als zy het Edict en de Declaratie, die zy van de gewezene Koning bekomen hebben, tragten te beschermen. Maar volgens het gevoelen van de Prinssen van den bloede houd deze magt op, en werd kragteloos, zo haast men deze twee Titels begint aan te tasten. Waar van daan komt dit onderscheid

van

van gedrag tusschen de Prinsen van den bloede en de Gewettigden? men laat het oordeel daar van aan een iegelyk over. 1717, July.

Indien de gewezene Koning de Staten had by een geroepen, om door dezelve zyne Dispositien tot voordeel van de Gewettigde Prinsen te doen goedkeuren, zoude men met een zoort van waarschynlykheit kounen eischen, dat men dezelve andermaal behoorde te doen vergaderen, om te oordeelen of te vonnisſen over de herroeping, die door de Prinsſen van den bloede verzogt werd. Maar welk is het regt van de Gewettigde Prinsſen? een Edict gezonden aan de Hoven en geregistreert: een Edict, dat niets Heiligs inhoud, dan een oneindig getal van andere schikkingen, die men alle dagen herroept; derhalven word 'er niets meer dan een tegenstrydige Wil vereischt van den regeerende Koning, om het Edict van den Koning zyn Voorganger te herroepen.

Met dit oogmerk hebben de Prinsſen van den bloede, van den Koning, met toestemming van den Heer Regent, een groot Geregtshof verzogt. Dit is de hoogste Vierschaar van de Natie. De Koningen roepen tot het zelve de Prelaten, de hoge Officieren van de Kroon, en van hun Huis, de Gouverneurs en Lieutenants Generaals van de Provintien, de Ridders van hunne Ordres, en die van den Adel, welken het aan hen behaagt te verkiezen. Derhalven zullen alle Orders van het Koningryk deel hebben aan het oordeel, 't welk de Prinsſen van den Bloede verzoeken.

De Gewettigde Prinsſen geven voor, dat de Koning, ter oorzake van zyne minderjarigheit, zyn groot Geregtshof niet houden kan, en datmen op een manier handelt, by welke zyn Gezag belang heeft.

Dit voorwendzel is gelyk kragteloos, het zy dat men de Geregtigheit overweegt, die men aan de Prinsſen van den bloede schuldig is, zo wel als aan alle andere Onderdanen van den Koning; het zy dat men komt aan te merken, dat de magt van een minderjarig Koning in niets verschilt van die van een Koning, die zyne meerderjarigheit bereikt heeft.

Want kan men wel aantoonen, dat 'er een tyd is, of gesteltenisſen zyn, in welke het aan de Onderdanen van den Koning niet geoorloft is, van zyne Geregtigheit te verzoeken? indien volgens de oude grondregels van 't Koningryk de Kroon noit ledig is, zo houd de Justitie van de Koningen ook noit op. De eeuwigdurigheit en behoudenis van de Monarchie zyn aan de oeffening van deze geregtigheit verknogt, en de Onderdanen van den Koning hebben regt, om in alle tyden de uitwerkingen daar van te gevoelen.

De minderjarigheit van de Koning kan tot geen voorwendzel dienen, om de geregtigheit te weigeren; de Koning (hoewel minderjarig) bezit de volheit van 't Koninglyk gezag; en gelyk zyne kleine ouderdom niets vermindert van de uitgestrektheit van zyne magt, nog van het ontzag, en van de gehoorzaamheit zyner onderdanen, zo kan die ook de oeffening van zyne souveraine Justitie niet doen uitstellen, de welke het allerédelste en allerwezentlykste gedeelte van zyn Koningschap is.

Het eenigste onderscheit, tusschen een meerderjarige en minderjarige Koning,

1717. ning, is, dat de wil van een meerderjarig Koning in een groot Geregtshof
July. gebied, in plaats dat de tegenwoordigheit van een minderjarig Koning alleen de stemmen van de Regters authoriseert, zonder die te stremmen, of voor te komen.

Indien een minderjarig Koning zelfs niet de Geregtigheit kan oeffenen, zo hebben de Wetten van den Staat hier in voorzien, met hem een hulp te geven, en het Ministerschap van den Heer Regent, die alle de Regten van de Souvereine authoriteit voor den Koning, en in zyne naam oeffend, met de zelfde uitgestrektheit als de Koning zelfs zoude konnen doen.

Het Parlement, 't welk volmaaktelyk weet, hoedanig de natuur en de uitgestrektheit van de magt der Koningen is, was zo wel om dit vermogen van den minderjarigen Koning overtuigt, dat het, aan Koning Karel de IX. schryvende, zig van deze uitdrukkingen bediende: *Indien gy, Sire, niet ouder dan een Dag was, zo zoud gy ten opzigte van de Justitie alzo meerderjarig zyn, dan of gy dertig jaren had, nademaal dezelve door de magt, die God uw gegeven heeft, in uwe Naam geadministreert werd.*

Het is deze Justitie, die de Prinssen van den bloede begeeren. De Heer Regent, die het Koninglyk gezag oeffend, moet dezelve aan hen doen geven; het is een Verbintenis, in welke hy treed, zo haast hy het Regentschap op zig neemt: het is een gedeelte van den Eed, die de Regenten voormaals op de Heilige Evangelien zweerden. Indien dit gebruik vernietigt is, de Verbintenis van den Heer Regent is zo wel als zyn gezag altoos dezelfde.

Dat men met het Voorbeeld van alle Regentschappen raadplege, men zal bevinden, dat men noit het gezag van minderjarige Koningen bepaalt heeft; hoewel dat dit gezag door hen zelven niet geoeffent wiert, maar door de geenen, die de Wet van Staat daar over tot Voogden gestelt had.

De Koning St. Louis, op den 25 April 1215. gebooren, succedeerde in 't jaar 1226. tot de Kroon, maar wiert volgens de gewoonte van die tyd, wanneer de meerderjarigheit der Koningen op 22 jaren was vastgestelt, niet dan 1227. meerderjarig. Dog hy oeffende gedurende zyne minderjarigheit alle de Regten van het Koningschap, onder de Administratie van de Koninginne zyne Moeder, Regente van het Koningryk.

In April 1226. stond hy aan Philippus, Graaf van *Boulogne* zyn Oom, een vermeerdering van Apanage toe. Hy gaf in 't jaar 1228. het Graafschap van *Thoulouse* aan Raymond, de oude bezitter, weder, hoewel de Koning Lodewyk de VIII. zyn Vader, den eigendom daar van verkregen had. Deze Prins regleerde in 't jaar 1231. met den Hertog van *Bretagne*, de wederzydsche Regten, die aan den Koning en aan den Hertog op deze Provintie toebehoorden.

Hy gaf in Juny 1237. het *Artoise* tot een Appanagie aan zyn broeder Robbert van *Vrankryk*.

Karel, Regent van *Vrankryk*, gedurende den tyd dat de Koning Jan zyn Vader gevangen was, vereenigde aan de Domeinen van de Kroon alle de Giften, gedaan door de Koningen zedert de Regeering van Philippus le Bel, door zyn Declaratien van den 14 April en 9 July 1357.

Karel

Karel de VI. nog minderjarig zynde, vernietigde door een Declaratie en Edict van den 16 November en 10 January 1380 alle impositien, zedert de Regeering van Philippus le Bel ingevoert. Men heeft noit aan dien Prins verweeten, dat hy te onryp over de magt van de Koningen zyne Voorgangers geoordeelt heeft. 1717. July.

Indien men in't jaar 1385. door een wyze gematigheit, tot een andere tyd de uitspraak verschoof over het verschil, ontstaan tusschen de Koninglyke en Geestelyke jurisdictie, ten opzigte van de klerken, die de Wapenen voerden, dat was niet, om dat Karel de VI. minderjarig was, (want volgens de woorden van het Edict van Karel de V. zyn Vader en Voorganger in 't jaar 1385. gemaakt, zo was hy meer dan drie jaren meerderjarig geweest,) maar het was, dat de bitterheit van verscheide partyen, die zig in den Staat geformeert hadden, de Wetten deden stilzwygen, en den loop van de Justitie stremden.

De Gewettigde Prinssen hebben zig zeer zeldzaam bedrogen, als zy voordeel hebben willen trekken uit een Edict, gegeven gedurende de minderjarigheit van Karel de IX. om dat in het Register staat, *per modum provisionis dumtaxat, & donec aliter fuerit Ordinatum*, by wyle van Provisie alleen, en tot dat anders zal geordineert zyn. Want het Parlament had dezelfde bepaling ook gebruikt in het registreren van het Edict, door Francois de II. die meerderjarig was, in 't jaar van 1560 gegeven, en van 't welk dat van Karel de IX. een uitlegging was.

Derhalven het Parlement, de vryheit gebruikende van reprezentatien te doen, en verzagtingen te maken, die toen ter tyd in gebruik waren, voegde dezelfde verzagting by deze twee Edicten, die aan het zelve gelyk scheenen tot nadeel van de katholyke Godsdienst te strekken.

Maar zonder zig met oude Voorbeelden op te houden, zal het genoegzaam zyn van te overwegen het geene gedurende de minderjarigheit van den gewezene Koning is voorgevallen, om te bewyzen, dat alstoen de koninglyke magt met dezelfde uitgestrektheit geoeffent wiert, als die gedurende zyne meerderjarigheit heeft konnen gedaan werden.

Wiert door het Arrest, door den koning op den 18 May 1643. in zyn groot Geregtshof gegeven, niet een gedeelte verandert van de Conditien aan het Regentschap voorgeschreven, door het Edict van Lodewyk de XIII. 't welk een Maand voor zyn overlyden geregistreert wiert? herstelde men niet, door het Edict van de Maand Augustus 1643 het Ampt van Kolonel Generaal van de *Franze* Infantery, 't welk door Lodewyk de XIII. vernietigt was?

Deed men niet het zelfde, door het Edict van May 1645. ten opzigte van het Ampt van Grootmeester van *Vrankryk*, onder de voorgaande Regeering vernietigt?

Wierden de Edicten van 1650 en 1651. tot weder vereeniging van verscheide Domeinen aan de kroon, dat van Maart 1651. tot verwisseling van de souvereiniteit van *Sedan* met de Domeinen van de kroon, niet voor de meerderjarigheit van den gewezene koning gegeven? Lodewyk de XIV. heeft dan, ge-

1717. gedurende zyn minderjarigheit, zyn koninglyke Magt volkomen gebruikt.
July. Heeft men na zyne Dood niet dezelfde weg gevolgt? hoe veele veranderingen zyn 'er tot welstand van den Staat gemaakt? heeft iemant wel oit konnen denken, dat een minderjarige koning niet volgens noodzakelykheit, en het Welzyn van 't gemeen, Edicten kan herroepen, vernietigen, en Imposten afschaffen?

Is het Testament van de gewezene koning geene veranderingen onderworpen geweest, die het Welzyn van den Staat, en de Wet van 't Bloed ten voordeele van den Heer Hertog van *Orleans*, vereischten, niettegenstaande dat dit Testament door een geregistreert Edict geauthoriseert was?

De magt der koningen onbepaald geworden zynde, door het vernietigen van het gebruik van deze Vertooningen, is het dan niet tegenwoordig meerder overeenkomstig met de Wetten van den Staat, nademaal de koning dit Edict niet geven konde, om dat men bezig was om zyn magt te bepalen? het geen de koning tegen zig zelfs gedaan heeft, zal hy dan niet meer konnen doen, als hy een regt komt te vernietigen, het welk aan de Prinssen van den bloede, tegens de allerheiligste Wet van Staat, gegeven is?

Om de uitspraak over het tegenwoordige verschil tot de meerderjarigheit te doen uitstellen, bedienen zig de Gewettigde Prinssen van de verklaring, gegeven over eenige onderscheidingen, die de Pairs in 't Parlement eischen; maar zy moeten niet onbewust zyn, dat men daar over niet dan by provisie heeft geoordeelt, en dat deze zelfde Verklaring den Heer Regent niet belet, om de zaak ten principalen af te doen, indien hy zulks goet vind; de byzondere redenen, die deze uitspraak doet uitstellen, hebben geen overeenkomst met het gezag van den koning, gedurende deszelfs meerderjarigheit.

Te vergeefs geven de Gewettigde Prinssen voor, dat, de koningen hunne groote Geregtshoven niet houdende, dan om hunne Wil te openbaren, nooit eenige Onderdanen ontfangen zyn, om zulks te verzoeken.

Hield koning Philippus le Bel niet in 't jaar 1310. zyn groot Geregtshof, om over een verschil te oordeelen tusschen de inwoonders van *Conches*, en de Hertog van *Bourgogne*? Du Tillet. Pag. 34.

Hield koning Karel de V. op den 9. February ook het zyne niet, om over het proces te oordeelen, 't welk op het verzoek van den Heer Procureur Generaal tegens den Graaf van *Montfort* begonnen was? Du Tillet pag. 53.

Deed Karel de VI. het zelve niet, ten opzigte van het Crimineel proces, door den Connestabel van *Clisson* tegens Pierre du Craon begonnen? pag. 59.

En hield Karel de VIII. in het jaar 1492. 'er niet een, om over een scheiding tusschen Man en Vrouw te oordeelen?

De zaak van de Prinssen van den bloede is ten minsten van zo veel belang voor den Staat, dan de gene die tot het houden van deze verscheide grote Geregtshoven occasie gegeven hebben, en de Prinssen van den bloede konnen zig niet inbeelden, dat het Parlement, in deze zodanige gewigtige gelegentheit, aan de Magt des konings twyffeld, om de Wetten van den Staat te mainticeeren.

Indien

Indien de Prinssen van den bloede zig 's anderendaags, na de Dood van den koning, in het Parlement, of in het groot Geregtshof, tegens het Edict van 1714. verklaart hadden, zo als de algemeene begeertens waren, dat zy doen zouden, zoude een van de Regters wel aan zyne Magt getwyffelt hebben, om van dit verschil kennis te nemen? zoude men hebben durven voorgeven een gebrek van Magt in den perzoon van den koning, van de Heer Hertog Regent, en in het Parlement? het was een zeer geruste gelegenheit, om de uitvoering van de Fondamenteele Wetten van 't koningryk te herroepen, die het Parlement de vryheit niet had van in agt te nemen, als het Edict van 1714. geregistreert wiert. 1717. July.

Wat is 'er dan nieuws opgekomen, 't welk dit gezag verandert of vernietigt heeft, waar aan te voren niemant twyfelde? indien de Prinssen van den bloede niet aan den Heer Regent hun woord gegeven hadden, van in deze twee gelegenheden te zullen stilzwygen, zo zouden zy zig heden niet genootzaakt vinden, om de twyffelingen te doen verdwynen, die de Gewettigde Prinssen, door hun belang, over het gezag en de magt van den koning en het Parlement hebben doen ontstaan.

De Prinssen van den bloede roepen den Heer Regent tot Getuige, of zy aan hem niet des anderen daags, na het overlyden van den koning, verklaart hebben, dat zy een besluit genomen hadden, om tegens het Edict en de Declaratie te protesteren; maar deze Prins bewoog hen, om de uitvoering daar van uit te stellen om het geen dat het Regentschap betrefte, niet in verwerring te brengen, hem ter zelver tyd verzekerende, dat hy hen Regt zoude doen, en laten begaan als zy goed vonden, zonder dat hun stilzwygen aan dezelve tot eenig nadeel zoude konnen strekken.

Indien deze Prins in 't vervolg verklaart heeft, *dat men zig niet gekant hebbende, geduurende het Leven van de gewezene Koning, tegens het geen dat hy in voordeel van de Gewettigden gedaan heeft*, enz. zo heeft hy gesproken als een verstandig Regent, die geen party aanneemt, om over dit verschil Regter te zyn, en die zelfs wel weet, dat hy, in de hoedanigheit van Regent, en wettig Administrateur van het koninglyk gezag, niet kan aangemerkt werden als een geintereslleerde party, nog als een weigerend regter. Hy bezit hier in het Regt van den Souverein, dien hy representeert.

De Koning kan nog in zyn groot Geregthof een Edict geven, 't welk zyne begeerte verklaart, om die door alle Orders van den Staat te doen erkennen, die in deze opperste Vierschaar vereenigt zyn.

Karel de IX. hield in 't jaar 1563. in zyne minderjarigheit een groot Geregtshof, om de Edicte te registreeren, die de Koninginne Regente had goedgevonden te maken.

De gewezene Koning heeft 'er drie in zyn Minderjarigheit gehouden.

Maar de Gewettigde Prinssen, die alle zoort van Regtspleging vreezen, geven voor, dat de Koning geen Edict kan geven, om dat de meesten, die den Raad van Regering uit maken, ook partyen in deze zaak zyn.

De Gewettigde Prinssen hebben dan vergeten, dat myn Heer de Regent in

den

1717. Julÿ. den Raad van Regeering zodanige perzonen kan roepen, als hem welgevalt. Men moet derhalven niet vreezen, dat het aan myn Heer de Regent in deze zaak aan Raad ontbreekt, niet meerder dan in alle andere zaken van Staat.

Indien het aan den Koning eerder behaagt, om een Edict te geven, en het zelve aan het Parlement te zenden; onder welk voorwendzel zouden de gewettigde Prinssen het zelve konnen bevegten? heeft de Koning, zedert zyne Regering, geen gebruik van deszelfs gezag op deze wyze gemaakt? en heeft men tot nu toe wel daar aan getwyfeld?

Willen de gewettigde Prinssen de Natie doen geloven, dat het gezag en de magt van den Koning zonder kragt moet zyn, als 'er eenig verschil over hunne belangen ontstaat?

Zy beroepen zig, dat het Parlement het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715. zonder tegenstreving, zonder vertooningen, en met eendragtige toestemming geregistreert heeft. Indien dit zodanig in de herten van de Regters gegraveert is, als de gewettigde Prinssen voorgeven, waarom vreezen zy dan voor de uitkomst van het oordeel? Ze zyn byna alle dezelfde Regters; indien zy in de gevoelens volharden, die de Memorien aan hen toeschryven, zo moesten de gewettigde Prinssen hunne uitspraak zonder vreeze verwagten, en zelfs die met verlangen wenschen.

De Prinssen van den bloede stellen zig gerust op de Eer en het Gewisse van de Regters; zy weten beter als iemand, of zy vry waren, toen het Edict en de Declaratie geregistreert wierde.

De Prinssen van den bloede verklaren, dat zy zelfs ten opzigte van hunne gevoelens niet vry waren, en dat de vreeze, van aan de Koning te mishagen, hen verpligte om in 't Parlement te gaan, en in alles toe te stemmen.

Zy wierden over deeze gehoorzaamheit niet schaamrood, dezelve was voorzigtig in die gesteltenisse des Tyds Wat meer is, zy waren overtuigt, dat hunne jaren een wettige verontschuldiging met haar bragten, en dat hunne toestemming in die tyd geen nadeel aan de belangen van de Natie konde toebrengen, hebbende een iegelyk van de geenen, die dezelve uitmaken, het Regt, om t'eeniger tyd te klagen, dat men onderstaat om aan haar de vryheit te benemen, van tot de verkiezing van een Koning te treden, indien alle de Prinssen van den Bloede kwamen te ontbreken.

Maar indien de redenen, om niet te ontfangen tegens de Prinssen van den Bloede, zodanig sterk zyn, als die van de gewettigde Prinssen schynen; indien het registreren van het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715. alle Regt en Middelen van de Prinssen van den Bloede te niet doet, zo worden 'er egter Regters vereischt, om daar over te oordeelen.

De Prinssen van den Bloede stellen zig nogmaal gerust op de Heeren Officieren van den Koning, en op het geen zy van het Edict van 1714. gedagt hebben, als de Koning van hen begeerde, dat zy hunne gevoelens zouden verklaren, en genoegzaam te kennen gaf, dat tegenstand niet van zyn smaak zoude geweest zyn.

Behelsden de reprezentatien van deze wyze Magistraats perzonen, niet de aller-

allersterkste uitdrukkingen, indien de gewezene Koning die had willen verhooren? en konden zy zig beter over deze buitengewoone gunst verklaren, dan tot den Koning te zeggen: *dat een Dispositie van deze Natuur eene zodanige verhevene stoffe betrefte, en van zodanig groot gevolg was, dat zy niet konde twyffelen, dat hy niet alle aanmerkinge zonde gemaakt hebben, die hem zyne diepe Wysheid konde inblazen, en dat daarenboven, indien de Verdienste een Regt tot de Kroon gaf, niemand met meerder regtvaardigheid, by gebrek van de Prinssen van den Bloede, na dezelve zoude konnen staan, dan de geenen die hy met zyn keur vereerd had?* 1717. July.

Deze aanmerkingen, die zig vereenigden met het nedrig ontzag, 't welk een groote Koning konde eischen, geven genoegzaam te verstaan, dat de kroon niet ter dispositie van de Koningen staat; en dat, indien de gewettigde Prinssen door hunne verdiensten na dezelve al zouden konnen staan, dezelve egter door hunne Geboorte daar van uitgesloten waren: maar de Koning verhoorde in die tyd niet, dan zyn Liefde tot de Gewettigde Prinssen, en zyne begeerte, om zyne Wille te doen uitvoeren.

Het staat aan de Heeren Officieren van den Koning, om zelfs hunne gevoelens te verklaren. Zy zullen de vryheit hebben, om zig te uiten, over het geen zy door hunne reprezentatien in 't jaar 1714. hebben te verstaan gegeven. Zy zullen zig verklaren over de *tweede Order van successeurs van de Kroon*, *verondersteld*, by gebrek der gene, aan welken de Geboorte het regt geeft tot den Throon te klimmen. Zy zullen het gene zeggen, 't welk zy ten opzigt van de volstrekte Orders en Willen van den Koning gedagt hebben, herhaalt in hunne redenvoeringen, ten tyde als dat Edict geregistreert wierd. Zy zullen de Wetten ten opzigte van de successie tot de Kroon herroepen. Zy zullen ingevolge deze regels het Edict, en de Declaratie onderzoeken.

De Prinssen van den Bloede zullen zig aan hun oordeel onderwerpen. Zy begeeren niets meer dan een Geregtshof, alwaar alle Regters zig met zodanige vryheit zullen konnen verklaren, als met hun Ampt overeenkomt: en het is hen genoeg, dat hunne zaak die van den Staat is, om verzekert te zyn, dat het Parlement (de Uitlegster van de Wetten der Monarchie, en de Beschermster van de Regten der Kroon) noit zal afwyken van de onschendbare grondregels; waar van de bewaring aan het zelve is toevertrouwt.

Maar de Prinssen van den Bloede hebben in de verscheide Memorien van regtpleging geen de minste keur; en zy laten het aan de wysheit van myn Heer de Regent over, om een zodanige aan hen voor te schryven, als hy zal willen verkiezen.

De Prinssen van den Bloede herhalen aan hem hunne Verklaring, dat zy met alles wel te vreden zullen zyn, behoudens dat men over de grond van hun verschil oordeelt. Zy hebben genoegzaam hun waaragtig belang bewezen, om de herroeping van het Edict en de Declaratie, aan de Gewettigde Prinssen vergunt, te eischen. Zy brengen hunne klagten voor de Koning, op dat zyne Majesteit over dezelve, te gelyk met alle Orders van het Koningryk in het Parlement by een geroepen, of door een Edict mag oordeelen. Wat zoude

1717. July. men meer van de Prinssen van den Bloede konnen wenschen? Konnen zy wel beter hun ontzag en onderwerping aan den Koning te kennen geven, terwyl dat de Gewettigde Prinssen volstrektelyk weigeren van het te erkennen?

De Prinssen van den Bloede zullen alleen vertonen, dat zy reden zouden hebben, om zig te beklagen, indien de Vierschaar van de Geregtigheit, die voor alle Onderdanen van den Koning open staat, voor hen zoude gesloten zyn, daar zy zo veel belang hebben, om een Edict en Declaratie te doen herroepen, dewelke hen kwetzen, in het geen aan hen het allerdierbaarste is: het is het voordeel van allen, Prinssen van den Bloede te zyn, en in deze hoedanigheit alleen bekwaam om tot de kroon te succederen, dat zy zig met een standvastigheit verdedigen zullen, die een zaak vereischt, in welke hunne Eer zig zo gevoeliglyk geintéresseert vind.

Derhalven hopen de Prinssen van den Bloede, dat hun verzoek overeenkomstig zynde met de Wetten van het Koningryk, en de Eer van de Natie, zy een iegelyk gereet zullen zien, een middel uit te vinden, om het Edict van 1714. en de Declaratie van 1715. te vernietigen, die de zelve geschonden hebben.

Gedrukt op order van de Prinssen van den Bloede, den eersten February 1717.

Agter deze breedsprakige Memorie, door de wettige *Fransche* Prinssen van den Bloede te *Parys* doen drukken, vondmen nog gevoegd drie Genealogische tafels, of geslagt Registers, wegens de drie eerste stammen der successive Koningen dezer Monarchie; behelzende ten voornaamsten de Brieven van wettiging, door Koning Hendrik de IV. in 't jaar 1595 aan zyne natuurlyke kinderen verleend: volgens welke dispozitien de jongst overleden Koning Lodewyk de XIV. van tyd tot tyd had getragt desselfs bastaarden te bevoordeelen, en waar op zy zig thans in hunne geschriften kwamen te beroepen. De wettige Prinssen deze zaak, niet alleen by memorien, maar ook mondelyk, omtrent den Hertog Regent en de Parlementen doorgezet hebbende, zo bereyktenze haar oogmerk, door het verwerven van een Koninglyk Edict tot hunnen voordeele, zodanig in 't vervolg zal vertoond werden.

Het was den 21. Juny, als den Hertog Regent zeekere voorstelling aan 't Parlement geliefde te doen, belangende 't gene voorgevallen was ten opzigte den Hertog du *Maine*, den Grave de *Toulouze*, en den Adel. Hier over rees een hevig Debat, 't welk zo lang duurde, tot dat eindelyk des Konings Regtgeleerde besloten, om aan zyne Majesteit eene Deputatie te zenden, desselfs meening af te wagten, en zig daar

na

na te schikken. Maar alvorens deze deputatie geschiede, zo wierd door de gemeenzaamste Vrienden des Hertogs *du Maine*, en die des Grave van *Thoulouze* gewag gemaakt, om aan 't Parlement van *Vrankryk* een Request, by forma van protest, ondertekent door 30. Edellieden van den eersten rang, te prezenteeren, begeerende een algemeene Vergadering der Staten van het Koningryk; dog dit Requeste wierd aangemerkt, als een onderneming tegens het Koninglyk gezag, en dus kregen de voornaamste Heeren, die het getekent hadden, de *Bastille* of 't kasteel van *Vincennes* ter gevankenis. 1717. *July.*

Den Hertog *du Maine* en den Grave van *Thoulouze* protesteerden tegens alles, wat het Parlement dezen aangaande zoude mogen doen, zeggende dat die zaak niet, als door een meerderjarig Koning, of door de Staten van het Koningryk, afgedaan konde werden; waar tegens wederom de wettige Prinssen beweerden, dat een Koning van *Vrankryk*, al schoon maar een dag oud zynde, te gelyk de bewaarder van het gezag der wetten, en der geregtigheit was; aangezien de wysheit zyner Raden altyd suppleerde 't gebrek der jaren, ziektens en andere ongemakken, waar aan de Koningen, zo wel als de gemeene menschen, onderhevig zyn. Den 30. Juny wierd de bovengemelde deputatie van het Parlement aan den Koning voltrokken, bevindende zig aan 't hoofd derzelve den eersten Prezident, die het woord voerde en de reden dezer bezending aan zyn Majesteit te kennen gaf; waar op den Kantzelier antwoorde, dat den Koning, aangaande dit voorstel, zyne intentie aan hun zoude laten weten. Onderwylen bleven de gemoederen van alle, die in deze zaak gewikkelt waren, nog verdeelt, kunnende de plegtigste Vergaderingen zelf tot geen eendragtig besluit komen, vermits d'eene het gezag van den overleden Koning bestendig vast hield, en de ander het tragte te vernietigen; dog dat Koninglyk gezag, eindelyk de overhand nemende, zo wierd dit groot verschil beslist; want als de gewettigde Prinssen den 5. July aan 't Parlement deden verstendigen, datze tegens de verificatie en aantekening iets hadden in te brengen, zo zond het Hof eenige Gedeputeerdens aan den Koning, tot het afhalen van de meening zyner Majesteit; die aan haar ter hand stelde een verzegelt Pacquet, waar uit zy het gerequireerde ten klaarsten konden naspeuren, mits niet eerder te openen als den volgenden dag, wanneer de Kamers zouden vergadert wezen. Hier op geschiede dan des anderen daags de ope-

 ning

1717. July. ning van het voormelde Paquet in 't Parlement, bevindende daar in het volgende Edict.

LOUIS, door Gods genade Koning van *Vrankryk* en van *Navarre*; &c. Wylen de Koning, onze zeer geëerde Heer en Over-groot-vader, heeft by zyn Edict van July 1714. geordonneert, dat indien in vervolg van tyd alle de wettige Princen van het doorlugtig Huis van *Bourbon* quamen te ontbreeken, zodanig dat'er niet een eenige overbleef om erfgenaam te zyn van onze kroon, dezelve in dat geval met volkome regt vervallen zoud zyn aan Louis-Augustus van Bourbon, Hertog *du Maine*, en aan Louis-Alexander van Bourbon, Graaf van *Toulouze*, zyne gewettigde kinderen, en aan hunne kinderen en mannelyke nakomelingen voor altoos, die geboren zyn, en nog geboren zullen worden uit een wettig huwelyk; behoudende onder hen de ordre van successie, en prefererende altoos de oudste tak voor de jongste, hen in dat geval alleen van ontbreeking van alle de wettige Princen van onzen Bloede, bequaam verklarende om tot de kroon van *Vrankryk* te succederen, met uitsluiting van alle andere: willende ook, dat zyne voorzeide gewettigde zonen, de Hertog *du Maine* en zyne mannelyke kinderen en descendenten; en insgelyks de Graaf van *Thoulouze*, en zyne mannelyke kinderen en descendenten voor altoos, geboren uit een wettig huwelyk, ingang en zitting zouden hebben in ons Hof van 't Parlement op den zelven ouderdom als de Princen van onzen bloede, of schoonze nog geen Pairschap hadden, zonder gehouden te wezen aldaar den eed te doen, en dat zy daar dezelve eer zouden genieten, dewelke aan de Princen van ons bloed gegeven worden; datze in alle plaatzen en in alle gelegentheden zouden aangezien en gehandelt worden als de Princen van onzen bloede, egter Na alle de gemelde Princen, en Voor alle de andere Princen van Souvereine huizen, en voor andere Heeren van hoedanige waardigheit zy ook zouden mogen zyn: willende eindelyk, dat dit voorregt, van ingang en zitting in 't Parlement, en 't genot voor hen en voor hunne afkomelingen (zo wel in de ceremonien die men toen deed, en nog gedaan zouden worden, en in zyne tegenwoordigheit en in die der Koningen zyne opvolgers, als in alle andere plaatzen) van den zelven rang, eere en voorzitting, verschuldigt aan alle de Princen van zyn Koninglyk bloed, egter Na alle de gemelde Princen, gehegt zouden zyn aan hunne perzonen, en aan die van hunne nakomelingen in der eeuwigheit, ter oorzaak van de eer en 't voordeel 't welk zy hebben van uit hem gesproten te zyn; afgaande van zyne Edicten van May 1694. en May 1711., voor zo ver zy tegens 't gemelde Edict van de maand July 1714. mogten strydig zyn:

Na dit Edict (in ons Parlements-hof tot *Parys* den 2. Augusty des jaars 1714. geregistreert) eenige kamers van ons voorzeide Hof zwarigheit gemaakt hebbende, om de requesten te ontfangen van onze gemelde Oomen, met de qualiteit van Princen van den bloede, en om die qualiteit aan hen te geven in vonnissen waar in zy partyen waren, zo verklaarde wylen de Koning, onze

zeer

zeer geëerde Heer en Over-Grootvader, by zyne Declaratie van den 23 May 1715, dat in ons Parlements-hof en overal elders, geen onderscheid zoud worden gemaakt tusschen de Princen van 't Koninglyk bloed, en zyne voorzeide gewettigde zonen, en hunne afkomelingen uit een wettig huwelyk, en dat zy, ingevolge van dien, de qualiteyt van Princen van den bloede zouden aannemen, en dat die aan hen zoud worden gegeven in alle geregtelyke actens, en alle andere, hoe die ook mogten zyn; en dat, het zy ontrent den rang, het zy ontrent de zitting, en in 't algemeen ontrent alle zoorten van voorregten, de Princen van onzen bloede, en zyne gemelde zonen en hunne kinderen, op een gelyke wyze zouden gehandeld worden, hoewel na den laatsten der Princen van onzen bloede, agtervolgens 't Edict van de maand July 1714, 't welk in alle deelen geëxecuteert zoud worden. Maar wylen de Koning onze zeer geëerde Heer en Over-Grootvader, door de dood ons ontrukt zynde, drie maanden na deze Declaratie, zo hebben onze zeer geliefde en beminde Neeven, de Hertog van *Bourbon*, de Graaf van *Charolois* en de Prins van *Conti*, ons ootmoedelyk gebeeden, dat wy het Edict van de maand July 1714, en de Declaratie van den 23 May 1715, wilden herroepen, ten welken einde zy aan ons een Requeft en onderscheidentlyke Memorien hebben geprezenteert: en onze zeer waarde en zeer geliefde Oomen de Hertog *du Maine* en de Graaf van *Thoulouze*, hunne redenen ook hebbende vertoont by verscheide Memorien, is door hen ons een Requeft aangeboden, waar by zy ons gebeeden hebben, dat wy of het Requeft der Princen van onzen bloede wilden verwerpen, of, indien wy 't dienstiger vonden de zaak te beslissen gedurende onze minderjarigheit, dat wy geen uitspraak wilden doen over 't werk van de successie tot de Kroon, voor dat de Staten des Ryks, geregtelyk vergaderd zynde, gedelibereert hadden over 't belang dat de Natie hebben kan in de dispositien van 't Edict van de maand van July 1714, en indien zy het dienstig of voordeelig voor haar oordeelde, de herroeping daar van te verzoeken. Dit requeft is gevolgt van een protest voor Notaris gepasseert, op 't zelve wit doelende, en 't welk onze zeer waarde en zeer geliefde Oomen de Hertog *du Maine*, en de Graaf van *Thoulouze* begeert hebben dat bewaart wiert ter Griffie van ons Parlements-hof tot *Parys*, aan 't welk zy ten dien einde een requeft hebben geprezenteert. Maar ons gemelde Hof, altyd waakzaam om de regulen van de publike ordre te bewaren, en om aan ons proeven te geven van hare eerbied, en haren yver voor onze authoriteit, heeft met hare gewoonlyke wysheit geoordeelt, dat zy geen andere party kon kiezen ontrent dit requeft, als aan ons daar van verslag te doen, om de ordres te ontfangen, welke 't ons believen zoud aan haar te geven. Dus zien wy met ongenoege, dat de dispositie, die de Koning onze zeer geëerde Heer en Over-Grootvader gemaakt had, (gelyk als hy die zelf verklaart by zyn Edict van de maand July 1714,) om de ongelukken en de onlusten, dewelke t'eeniger tyd in dit Koningryk konden voorvallen, indien alle de Princen van ons bloed ontbraken, voor te komen, tegens zyne oogmerken geworden is de oorzaak van eene tegenwoordige verdeeltheit onder de Princen van ons bloed, en de gewettigde Princen; 1717. July.

 welkers

1717. welkers gevolgen zig beginnen te laten gevoelen, en die het welzyn van den
July. staat vereischt, dat in de geboorte gestuit werd.

Wy hopen dat God, die het Huis van *Vrankryk* zedert zo veele eeuwen bewaart, en die aan 't zelve ten allen tyden zulke doorslaande blyken van zyne bescherming gegeven heeft, daar aan in 't toekomende niet min gunstig zal zyn, en dat hy, 't zelve doende duren zo lang als de Monarchy, door zyne goedheit het ongeluk zal afwenden, 't welk het onderwerp van de vooruitzigt van wylen den Koning geweest was. Maar indien de *Franze* Natie dat ongeluk ooit trof, zoud het aan de Natie alleen toekomen, 't zelve te verhelpen door de voorzigtigheit van hare keur: en nadien de grondwetten van ons Koningryk, ons in een gelukkig onvermogen stellen van de domeinen van onze kroon te vervreemden, zo maken wy glory, te erkennen, dat het ons nog minder vryſtaat, van onze kroon zelf te disponeeren: Wy weten dat ze aan ons tot geen ander einde is, als tot welzyn en tot heil van den Staat; en dat bygevolg den Staat alleen regt zoud hebben, om daar van te disponeeren in een droevig geval, 't welk onze onderdanen niet voorzien als met vrees, en welkers verbeelding alleen wy gevoelen, dat hen verslagen maakt.

Wy meenen dan, dat wy aan een Natie, zo getrouwelyk en zo onschenbaar aan 't Huis van hare Koningen toegedaan, het regt schuldig zyn, van niet voor te komen de keur die zy te doen zoud hebben, indien dat ongeluk gebeurde; en het is om deeze rede, dat het ons onnodig gescheenen heeft, haar raad te vragen in deeze gelegentheit, waar in wy alleen voor haar te werk gaan, om te herroepen eene dispositie, waar over zy niet eens geraadvraagt is geweest; zynde ons voornemen, om haar te bewaren in alle hare regten, zelfs voorkomende hare wenschingen, gelyk als wy ons altyd verpligt geoordeelt zouden hebben te doen, voor de handhaving van de publyke ordre, onafhangelyk van de vertogen welke wy van wegens de Princen van den bloede ontfangen hebben.

Maar na dat wy dus het belang van de Wet en van den Staat in veiligheit hebben gestelt, en na dat wy hebben verklaart, dat wy geene andere Princen van den bloede erkennen, als die, dewelke gesproten zynde van de Koningen uit een wettig huwelyk, zelf Koningen kunnen worden; zo meenen wy ook, dat wy gunstelyk kunnen aanmerken de bezitting, waar in onze zeer waarde en zeer geliefde Oomen, de Hertog *du Maine* en de Graaf van *Thoulouze* zyn, van in ons Parlements-hof de eer te ontfangen, welke zy daar genoten hebben zedert 't Edict van July 1714, en welkers continuatie ons gedagt heeft, dat men hen des te minder voor haar leven lang behoorde te benyden, om dat de gunst die wy aan hen toestaan, gegrond is op eene beweegreede, die hen zo eigen en zo byzonder is, dat ze in 't vervolg van tyd niet in gevolg kan worden getrokken.

Uit deeze consideratie is 't, dat wy met vermaak volgen de beweegingen van onze toegenegentheit voor Princen, die dezelve zo waardig zyn door hare perzonelyke hoedanigheden, en door hunne liefde tot ons. Om deeze Redenen en andere goede en grote inzigten, ons daar toe bewegende, met advys van onzen

onzen zeer waarden en zeer geliefden Oom den Hertog van *Orleans* Regent, en van verscheide grote en aanzienlyke Perzonagien van ons Koningryk, en uit onze zekere kennis, volkome magt en Koninglyke authoriteit, hebben wy herroepen en vernietigt, en wy herroepen en vernietigen by het tegenwoordig eeuwig en onherroepelyk Edict, het gemelde Edict van de maand July 1714, en de gemelde Declaratie van den 23 May 1715. Wy beveelen egter dat onze zeer waarde en zeer geliefde Oomen, de Hertog *du Maine* en de Graaf van *Thoulouze*, continueren te ontfangen de eer, die zy in ons Parlementshof genoten hebben zedert het Edict van de maand July 1714, en zulks uit inzigt van haar bezit en zonder in gevolg te trekken; als mede zonder dat zy zich mogen noemen of qualificeren Princen van den bloede, nog dat de gemelde qualiteyt hen mag gegeven worden in eenige Vonnissen en Actens, hoe die ook zyn; aan ons voorbehoudende, om onze meening te verklaren over den ingang en zitting in ons Parlements Hof van onze waarde en zeer geliefde neven den Prins van *Dombes* en den Graaf *d'Eu*, en over de eer die zy daar mogen genieten. Wy willen daarenboven dat alle Protesten, tegens de tegenwoordige strydende, zullen zyn en blyven nietig en als nooit gedaan, zo als wy dezelve door het tegenwoordig Edict vernietigen &c.

1717. *July.*

Gegeven tot Parys *in de maand July* 1717, *in 't tweede jaar van onze Regeering.*

Was getekent,

LOUIS.

Lager stond,

Phelypeaux. Van wegens den Koning.

De Hertog van Orleans *tegenwoordig.*

Visa. DAGUESSEAU.

Geregistreert in 't Parlement tot *Parys* den 8. July 1717.

Was getekent

Dongeis.

Dit Edict wierd gelezen, en toen aan 's Konings Regtsgeleerden overgegeven, welkers ingebragte gevoelens men met 113. tegens 73. stemmen opvolgde, strekkende tot afkondiging en registreering van dat Edict. De gene, die zig hier tegens kanteden, verzogten wel een benoeming van Commissarissen, om 't zelve te onderzoeken; maar zulks belette niet dat het den 8. July, het Parlement vergadert zynde, afgekondigt en geregistreert wierde; na dat men alvorens den 5. en 6. nog eenige middelen van verzoening hadde voorgeslagen; dog die middelen

1717. July. delen waren alzo vrugteloos, als alle de andere door de aanzienlykste Grooten van 't Koningryk reeds te voren gedaan.

Na de afkondiging van het voormelde Edict, wierd, in tegenwoordigheyt van den Hertog Regent, den Hertog van *Bourbon*, den Prins van *Conti*, mitsgaders den Hertog *du Maine*, den Grave van *Thoulouse*, en meer andere Leden der Regeering, een groote Raad vergadering gehouden, in dewelke den Hertog van *Bourbon* zig ten eersten in een byzondere hevigheit uitliet; zeggende, zeer verwondert te zyn, van in 't gemelde Edict te zien, dat men aan de twee Bastaard-Prinssen de naam gaf van Omen des tegenwoordigen jongen Konings, wyl men haar nogtans in 't zelve Edict niet eens erkende voor Prinsen van den Bloede: wyders dat zulks ook geenssints konde bestaan met de eer van het Koninglyke Huis, ten zy datmen die benoeming van Omen by een nader Edict kwame te herroepen. Hier op geliefde den Hertog Regent slegs alleen te antwoorden, *men zal zien*. Boven dien had den Hertog van *Bourbon* vertoont, hoe weinig het met de waardigheit der *Fransche* Kroon over een kwam, om aan den Hertog *du Maine* te laten het Sur-Intendantschap en de dispozitie over den Perzoon en de opvoeding des jongen Konings, welk ampt aan niemand anders incumbeerde, als aan een wettig Prins van den bloede; dus hy Hertog van *Bourbon*, hebbende thans zyne vereiste jaren, sustineerde, om het voorschreve ampt te moeten bekleeden. Den Hertog *du Maine* en den Grave van *Thoulouze*, met veel moderatie al het bovenstaande nauwkeurig aanhoorende, begaven zig eindelyk, zonder daar tegens iets van belang te spreken, uit den Raad.

Alschoon nu het verschil tusschen de wettige en onwettige Prinsen, door de bovengemelde Koninglyke Declaratie wel weggenomen was, zo scheen egter nog een zoort van onvernoegtheit in de wettige Prinsen overgebleven te zyn, niet kunnende dulden, dat men de onwettige maintineerden in zekere bedieningen omtrent den Perzoon des Konings; inzonderheit dat het Opper-Intendantschap, wegens de opvoeding en de bewaring zyner Majesteit, niet aan haar was overgedragen; als mede de eer, om aan hem des morgens het hembd, en aan de tafel de zervet toe te brengen, in welken dienst tot nu toe den Grave van *Eu* en den Prins van *Dombes* continueerden. Met zeer veel drift waren deze zaken door den Hertog van *Bourbon* vervolgt, terwyl men in den Raad verscheide voorslagen deswegens gedaan, dog geene tot ge-

genoegen van hem had konnen treffen; willende hy de minste aan hem voorgestelde verdeeling niet dulden, maar pretendeerde alles volkomen in zyn geheel, volgens het requeft, door hem op nieuw ten dien einde geprezenteert, beweerende daar in, dat alle deze waardigheden door niemand anders, als door wettige Prinssen konde bekleed werden. Dit werk verschafte aan den Raad volhandige bezigheden; wyl de tegenparty zig ook met vrienden versterkt vonden, die hen de hand boden. 1717. July.

Zes Edellieden, hebbende in de *Bastille* en tot *Vincennes* gevangen gezeten, waren ten verzoeke des Hertogs van Chartres den 17 July ontslagen geworden, en door evengemelden Hertog aan den Prins Regent geprezenteert. Zyn Koninglyke Hoogheit bemoeide zig zeer, om de verdere oneenigheden over de Pausselyke Constitutie te mogen sluiten, en men sprak van een nieuw ontwerp tot het byleggen dezer verschillen; weshalven welgemelden Hertog Regent, aan de Kardinalen, Aarts-Bisschoppen, en Bisschoppen, ten opzigte hunner Memorie, tegens de Acte van Apel der vier Bisschoppen, aan hem reeds overgelevert, den volgenden circulairen brief liet afgaan.

Myn Heer, myn Neef.

ZEdert de brief, dien ik u heb doen zien dooreen der Secretarissen van Staat, heb ik de gewigtige zaak der Constitutie niet uit het oog verloren, en ik heb alle mogelyke middelen gezogt, om ze by wegen van zagtheit en vereeniging te eindigen. Grond hebbende dat de Paus in het zelfde oogwit met my zoud kunnen treeden, heb ik dienstig geoordeelt, om myn Neef den Hertog van La Feuillade, in 't begin van de toekomende maand te doen vertrekken in qualiteit van Ambassadeur, om zig by zyn H. te begeven, en aan dezelve voorslagen te brengen, dewelke na alle waarschynlykheid eene vaste en duurzame vreede zullen herstellen. Ik heb gemeent dat ik daar van aan UE. kennis moest geven, van wegens de agting die ik voor UE. heb. En nadien ik overtuigt ben, dat gy de vreede opregtelyk wenscht, het zy door de liefde die gy voor de kerk hebt, het zy door uwe zugt tot het welzyn van den Staat; zo vermaan en bid ik u, dat gy in uw Bisdom tegengaat alle het geene dat myne goede meeningen zoud kunnen dwarsbomen of vertragen; en ik twyfel niet of gy zult UE. daar toe bevlytigen met yver en liefdadigheit.

Maar ten einde gy ook niet ontrust word in de regeering van uw Bisdom, en dat uwe Geestelyken van de tweede ordre zig houden in de subordinatie die zy aan u schuldig zyn, zal ik zorge dragen, dat de nodige ordres gegeven worden, om het zo te schikken dat 'er niets in 't Parlement geschiede 't welk de eer en de waardigheit van het Bisschopschap zoud kunnen quetzen, en dat gy

1717. July. gy in tegendeel daar vind alle hulp en alle bescherming, dewelke gy daar van zoud mogen verwagten. Voor het overige, indien 'er maar iemand in uw Bisdom gevonden wort, die de rust zoud willen stooren, en tegens uw gezag opstaan, of door Actens van Apel aan het toekomende Concilie, of andersints de maatregels, die ik neem om tot de vreede te geraken, tegengaan, kond gy u maar tot my wenden, en dan zal ik de souvereine magt, waar van ik de bewaarder ben, gebruiken, om ze te beteugelen. My schiet niets over, als om u te verzeekeren met welke agting en vrindschap ik ben

Myn Heer, myn Neef,

Uw toegeneege Neef,

Philippe, *Hertog van* Orleans.

Meermalen heeftmen bevonden, dat de Colonien of Volkplantingen in *Oost*- en *West-Indiën* zyn komen te revolteeren; alleen door de harde handelingen der Christen gouverneurs, welke, zig aldaar in 't opperbewind gevestigt ziende, hunne regeeringen veeltyds met geweld oeffenen, tot groot nadeel van den Vorst of Republyk, door wien dezelve Colonien waren aangelegt. Om geen andere gevallen van die natuur op te halen, zo moet in dezen tyd een genoegzaam bewys verstrekken, dat de *Fransche* Volk planting op het Eyland *Martenique*, door de gewelddenaryen van haren Gouverneur, zig durfde zyne dwinglandy ontrekken, met hem gevangen te nemen, en naar *Vrankryk* te rug te zenden; verantwoordende hun gedrag, waar van de eerste tyding het Hof zeer vreemt voorkwam, door den volgenden brief, uit name en van wegens alle de Ingezetenen, sprekende uit eenen mond, aan den Koning geschreven.

SIRE,

UWe zeer onderdanige en zeer getrouwe Onderdanen, uitmakende de geheele Colonie van *Martenique*, durven met het diepste ontzag aan Uwe Majesteit vertonen, dat zedert den 5. January laast lede, wanneer de Heeren van La Varenne en van Ricouart op dit eiland gekomen zyn, de een in qualiteit van Gouverneur Generaal, en de ander van Intendant van Uwe eilanden, Uwe Colonie van hunne kant, zonder aanzien van staat, conditie, ouderdom of geslagt, geleeden heeft al 't geen de roepenste onregtvaardigheit kan doen gevoelen aan een volk, gewend te leven onder de zagtheit der regeering van wylen den Koning Uw Over Grootvader, roemrugtiger gedagtenis, en van Uwe Majesteit, nademaal ze, het zy overeenstemmig, of yder van hen in 't by-

byzonder, niet gespaart hebben, nog bedreigingen, gevangenissen, donkere holen, boeyens, smaadheden, onderdrukkingen, de religie, de eer van de zelve, de veragting en de bederving van de Justitie en van Uwe ordonnantien, nog zelfs de knevelary. Dit gedrag heeft Uwe Colonie doen vervallen in een gebrek aan levensmiddelen, op 't punt van over te slaan tot eene hongersnood, dewelke geen andere oorsprong heeft gehad, als hunne byzondere gierigheit, zodanig, dat, om het byna zeker verlies van uwe Majesteits Colonie te verhinderen, en om ze aan Uwe Majesteit te behouden, dezelve, Sire, haar in dien beklaagelyken dwang bevonden heeft, om een party te kiezen, dewelke zeer verwonderlyk aan u Majesteit zal voorkomen, ten opzigt van de getrouwheit die ze aan u schuldig is, en waar van ze altyd in alle gelegentheden doorslaande blyken aan de Koningen uwe voorzaten heeft gegeven; en waar over uwe Majesteit zeer ootmoedelyk verzogt word zyn oordeel op te schorten, tot ze haar gedrag aan u geregtvaardigt heeft, door u rekenschap te doen ('t welk aanstonts geschieden zal) van hare regtvaardige klagten. Deze party, Sire, heeft bestaan, in hen den 17. van deze maand, wanneer zy den tour door de Colonie deeden, te arresteren op eene wooning van dit eiland, en ze vervolgens te brengen in 't dorp *St. Pierre*, alwaar ze heden aan boord gegaan zyn om na *Vrankryk* te keeren met het Schip de Gideon Galey, gecommandeert door den Kapitein Jean Bernard Fabre, die na de have van uwe stad van *la Rochelle* zeilree lag.

1717. Juli.

Uitgezondert, Sire, dit vreemt besluit, 't welk uwe Colonie ongaarne genomen heeft, (waar van ze ootmoedelykst vergiffenis van u Majesteit verzoekt, en die ze van uwe Koninglyke goetheit, en van de teedere liefde die gy voor u volk hebt, hoopt te verkrygen) kan zy u verzekeren, dat hier geene wanordre is geweest, en dat alles in rust is, in uwe fortressen, in uwe guarnizoenen, in de oeffening van de religie door de Missionarissen, in 't waarnemen van de justitie en de politie, in de zeezaken, in 't verzamelen van de regten des Konings, en in den koophandel, zo wel buiten als binnen 's lands; het welk zo zal duren, tot dat 't uwe Majesteit behaagt, eenen anderen Generaal, en eenen anderen Intendant te zenden, in welkers perzonen de Colonie aan uwe Majesteit nieuwe getuigenissen zal geven van hare getrouwheit, van haren brandenden yver voor uwen dienst, en van 't diepst ontzag, waar mede wy zyn, en altyd blyven, Sire, uwe Majesteits ootmoedigste, &c. &c.

Tot Martinique *den* 23 *May* 1717.

De Inwoonders van Martinique.

De Historie van dit geval kwam hier op uit, dat de Koopliedén van *Nantes*, *Rochelle*, en *Bourdeaux*, voor den Raad der Zeezaken vertoont hadden, dat eertyds door Mr. du Quesne Gouverneur Generaal, en Mr. du Vaucresson Intendant, aan de *Engelschen* toegestaan was,

1717. July. was, om gemale koorn naar *Martenique* te brengen, en tegen Suiker te verruilen, 't welk den Koophandel van *Vrankryk* zeer veel deed lyden, en aan de *Fransche* Koopvaarders, zynde genoodzaakt hunne goederen tot een lage prys te verkoopen, en in ruiling te nemen Suiker, die de *Engelsche* hadden doen steigeren, merkelyke nadeelen toebragt. Op deze vertooning waren Mr. du Quesne en Mr. du Vaucresson toenmaals opontboden, en in hare plaats aangestelt Mr. Varenne en Mr. de Ricouart; welke op hunne aankomst nauwkeurig onderzogten na de zodanige, die met de vreemdelingen eenige Koophandel gedreven, en boven dien een nieuwe belasting van 30 Sols op het Quintaal Zuyker gelegt hadden. Dit in een Land geschiedende, daar het Volk zig als onafhanglyk aanmerkt, verbitterde de gemoederen tot zo verre, dat de Heeren du But overste Luitenant van de Militie, en den Heer Hauterive Procureur Generaal van de opperste Raad, een aanslag formeerden, om het Eiland *Martenique* te verlossen van de slaverny, waar in zy meenden het zelve vervallen te zyn; zendende ten dien einde aan alle de Inwoonders briefjens, om zig gewapent ter gezetten dag en uure op verscheide plaatzen te laten vinden, of dat de nalatige met de dood gestraft, en hunne woningen verbrand zoude werden. Mr. Varenne, gewaarschouwt van alles wat 'er in til was, sloeg nogtans zulks in de wind, houdende zig verzekert, dat deze Eilanders een besluit, van zig te vergaderen, niet zouden durven nemen: twee dagen daar na ging hy zelve, verzelt van den Intendant en alle de Heeren van den hoogsten Raad, om te bezigtigen het kwartier genaamt de *Diamant*, alwaar de meeste handel met de *Engelzen* gedreven was, en om de schuldigen te doen straffen. Na eenig onderzoek en informatie kwam hy aan de rivier *Lamentin*, by mevrouw Papin het middagmaal houden; waar op de misnoegden en hunne hoofden, daar van verwittigt zynde, het huis, in 't welke den voormelden Generaal en den Intendant aan Tafel zaten, omringden, dringende eenige na binnen, die de glazen van het vertrek aan stukken sloegen; dus den Generaal oprees, en deze baldadigen hoop, die het respect, dat zy aan zyn character verschuldigt waren, verloren hadden, dreigde, van haar te zullen doen ophangen: Flux zag men zeker Heer Du But toetreeden, die hem by 't lyf vattende, zeide, dat hy van taal moest veranderen, wyl zyn leven thans alleen afhing van de wil der Inwoonders; doende voorts hem nevens den Intendant in

een

een boven kamer gaan, en plaatste een wacht voor de deur, tot 's anderen daags, wanneer deze twee Heeren, door de misnoegden, na het Fort *St. Pieter* geleit, en aldaar in het huis van een particulier opgesloten wierden. Na vier verscheide voorslagen, wat men verders met hun doen zouden, viel eindelyk het besluit, van hen naar *Vrankryk* te zenden; dus de Heeren Du But en Hauterive by zig deeden komen den Kapitein van een Zeilreed leggend klein Scheepje, thuis hoorende te *Rochelle*, doende den zelven zweeren, dat hy de twee gevangens in *Vrankryk* zoude leveren, en zorg dragen dat de brieven, die zy aan den Koning schreven, om hun gedrag te regtvaardigen, wel te regt kwamen. Vervolgens haalden zy de meergemelde twee Heeren uit de gevangenis, bragten ze aan boord, en verboden hun, niet meer op 't Eiland hunne voeten te zetten; ja om beter verzekert te zyn van de Route, die het Scheepje moest nemen, zo deeden zy 't zelve wel twaalf mylen in Zee, door twee gewapende Vaartuigen verzellen. Even zodanigen lot, zoude den Gouverneur van *Guardeloupe* ook getroffen hebben, ten ware hy middel had weten te vinden, om de gemoederen zyner Inwoonders, door veel schoone beloften, te doen bedaren.

1717. *July.*

ZWITZERLAND.

IN ons (a) eerste deel van dit Stuk hebben wy te boek geslagen de aanspraak, door den *Franzen* Ambassadeur, in de maand April aan het *Zwitzersch* Eedgenoodschap, te *Solothurn* toenmaals vergadert zynde, gedaan. Hy kwam vervolgens in 't begin dezer maand te *Baden*, en wierd aldaar met de gewone plegtigheden geleid na de Vergadering der Gedeputeerden van alle de Kantons, aan wien hy wederom deze vleyende aanspraak deed.

(a) ziet pag. 256.

Voortreffelyke Heeren,

GYlieden hebt te dikwils beproeft hoe dierbaar uwe belangen zyn aan *Vrankryk*, om daar ooit aan te twyffelen, en *Vrankryk* heeft al te veel blyken van uw aankleeven ontfangen, om daar van niet altyd een regtmatig geheugen te behouden; maar zodanig is de ware hoedanigheit der hertelyke en standvastige verbinteniffen, dat, hoe minder ongerustheit dezelve wegens hare geduurzaamheit veroorzaken, hoe aangenamer het is daar van zonder ophouden nieuwe betuigingen te geven en te ontfangen. Gelast zynde, Voortreffelyke Heeren, om die t'uwaarts te vernieuwen, zo kan ik 'er onder alle de gelegentheden geene bequamer vinden, als die, dewelke U lieden heden doet

1717. July. vergaderen, om U lieden plegtiglyk te verzekeren, dat de Koning myn Meester niets so veel ter herte neemt, als uw magt en luister so veel als mooglyk is te doen aangroeyen. Getrouw en kloekmoedig volk, dank de voorzienigheid, dewelke U lieden gevende de hoedanigheden en gaven, die groote mannen maken, U lieden so voordeelig heeft geplaatst, dat om uw naam meer en meer aanzienlyk, en uw vrindschap dierbaar te maken, het u genoeg zoude zyn gerust en vreedzaam te blyven.

Dat Gy lieden, voortreffelyke Heeren, uwe wysheid en uwe regtvaardigheid altyd byzonder moogt doen uitmunten, in de vreedzame oeffeninge van uw wetten; dat Gy lieden uw kloekmoedigheid niet mogt doen uitmunten als in vreemde Landen; en daar van hier nooit andere tekenen bespeuren, als de agting uwer nabuuren, en de erkentenis van uw Bondgenoten. Een zaak van een zo wigtig belang voor het Loffelyke Switserse Eedgenoodschap, is het voorname voorwerp van het Gezantschap dat ik by U lieden kom waarnemen, en niets zoude my meer vleyen, Voortreffelyke Heeren, als dat ik door myn yver en naarstigheit iets mogte toebrengen, om in eene volmaakte eendragt te onderhouden een natie, wiens opregtigheit ik altyd geëert, en wiens dapperheit ik altyd met verwondering aanschouwt hebbe.

POLEN. DE schriftelyke ordre van den *Muscovischen* Czaar, volgens welke de *Russische* Troupen de Landen van *Polen* &c. moesten verlaten, had den Starost van Copanitz, Minister wegens die Republyk aan 't *Fransche* Hof, naar *Polen* gezonden, om dezelve in alle de Waywoodschappen te doen bekent maken. Hier op schikte den *Russischen* Generaal Veld-maarschalk Czeremethof den Auditeur Generaal Kreutz af, om aan den Prins Dolhorukki en aan den Primaat van dit Ryk, (zo men meende) omstandiger berigt te geven van de gemelde ordre, dewelke aldus luide.

NAdien de Starost van Copanitz Ponninsky, door den Koning en de Republyk van *Polen* aan ons expressselyk afgezonden is, om den uittogt van onze Troupen te verkrygen, zo bekragtigen wy alle onze ordres die deswegen te voren aan u afgegaan zyn, en wy beveelen hier mede, dat gy onze Troupen hoe eer hoe liever laat opbreeken en na onze grenzen trekken, en dat gy ze in den marsch goede ordre doet houden, op dat de ingezeetenen der Republyk, door dezen doortogt van dezelve, geen nadeel lyden. Ten dien einde is het nodig, dat de Commissarissen van de gantsche Republyk u daar toe de hand leenen; en dat gy, om betere ordre te houden, met dezelve eene marsch-route vaststelt, om den uittogt des te bequamer te kunnen doen. Nadien ook de zomertyd reeds begonnen is, zult gy onze Troupen in de Adelyke hoeven, steeden, vlekken en dorpen niet leggen, maar dezelve doen campeeren, en tot meerder bevryding van de ingezetenen, in twee of drie colommen

men laten voortrekken. Gelyk wy u dan hier mede ook wel uitdrukkelyk gelasten, dat niemant zig verstout eenige vourage en mondkost weg te nemen, of den Ingezeetenen anderzints eenig ongelyk aan te doen. En ingeval eenige klagte aan u gedaan word over iemand van ons leger, wegens aangedane mishandeling of verderf, zult gy volgens de Krygs-Ordonnantien de geregtigheit handhaven, ten einde de schade die iemand geleden mogt gebben, vergoed werde. Voor 't overige zult gy deze ordre door alle de commanderende Generaals behoorlyk werkstellig doen maken. 1717. *July.*

Gegeven tot Parys, *den* 18. *May* 1717.

DRIE scherpe Zee-Battailles, tusschen de *Venetiaansche* en *Turksche* Oorlogs-Vloten, waren in 't midden van de maand Juny voorgevallen, roemende d'een en d'ander op de overwinning; immers beyde Vloten, naar hun laatste gevegt by het Kanaal van *Konstantinopolen*, vonden zig genoodzaakt een goed heen komen, tot herstelling, te zoeken. Ons ontbreekt des wegens een net Verhaal der *Turken*; en dus moet den Lezer zig behelpen, met het gene den Senaat van *Venetien* geliefde bekent te maken. VENETIEN.

Verhaal van de Zee-Gevegten, tusschen de Venetiaanse *en* Turkse *Vloten, op den* 12, 13, *en* 16 *Juny* 1717. *in de Wateren van* Imbro, *by 't Kanaal van* Konstantinopelen *voorgevallen.*

AGtervolgens het ontwerp in den Krygsraad vastgesteld, om de vyandelyke Vloot op te zoeken, en dezelve tot een gevegt te noodzaken, ging de Heer Lodovico Flangini extraordinaris Kapitein, den 26. May van voor Zante zeyl, met de groote Vloot, sterk 27. Scheepen van Linie, behalven de Branders, en de andere Vaartuigen. Deze Vloot in drie Smaldeelen gescheiden, stelde hare cours tusschen *Andreo* en de *Kaap d'Or*, na *Schiro* en *Lenno*, met oogmerk om de loef boven de vyanden te houden, ter oorzaak van de Passaat-winden, welke men doorgaans in die Zeën heeft.

Den 6. Juny in den morgenstond kwam de Vloot onder de Eylanden van *Lenno*, alwaar de Heer Flangini berigt kreeg, dat de *Ottomannise* Vloot vyf dagen te voren het Anker had laten vallen, tusschen de eerste en twede Kastelen, na de kant van *Asien*. Op deze kondschap vervolgde hy zyne cours, niet tegenstaande de tegenwinden, en arriveerde den 8. 's avonds voor *Imbro*, agtien Mylen van den mond der *Dardanellen*, alwaar hy den regten toestand der Vyanden, welkers bewegingen men van de Plaats, daar onze Vloot lag, zien kon, tragtede te ontdekken.

Den 10. kreeg men berigt van onze Brandwagt, dat de Vyandelyke Vloot den mond van de *Dardanellen* uitzeylde. De wind ons toen gunstig zynde, bereide

1717. bereide men alles tot 't gevegt, wanneer een Noorde Wind met een hevige
July. storm opquam, die ons eenige uuren zeer veel moeite gaf, om de punt van *Imbro* en de loef te winnen. De Vloot was den gantschen nagt in beweeging, met hoop om 's morgens de vyanden weder te vinden; maar men ontdekte ze den 11, of den volgenden nagt niet.

Den 12. deed ons de Noorde Wind, die nog woey, rezolveeren, om tegens den middag 't Anker tot *Imbro* te laten vallen, ter oorzaak dat de wind die verscheidemalen gedraaid was, de *Turkse* vloot, sterk 37. Oorlogscheepen zonder de andere Vaartuigen, genoodzaakt had vystien Mylen van dat Eyland ten Anker te komen, en die 't zelve geligt hebbende, de onze, dewelke in slagordre wierd geschaart, naderde. 's Namiddags tusschen 4 en 5 uuren kwamen agt Oorlogschepen van de agterhoede der Vyanden op onze agterhoede af, gecommandeerd door den ordinaris Kapitein Marco Antonio Diedo, dewelke met de zeve Schepen van zyn smaldeel het gevegt, dat zeer scherp was, en tot 's nagts duurde, onwrikbaar uithield, hebbende een Brander van de Vyanden in de grond geboord, en hunne agt Oorlogschepen doen wyken.

De Heer Flangini, ondertusschen alles in 't werk gesteld hebbende, om zyne scheepen in Linie te leggen, kwam 't schip van den Kapitein Bassa, ondersteund van eenige Sultanen en een Brander, hem ten 7 uuren op zyde, maar hy hieldse af door zyn sterk vuur; waar na de *Turkse* Admiraal met zyne gantse Vloot kwam vallen op het hooft van de Linie der *Venetianen*, welkers schepen in den nagt by maneschyn zo dapper vogten, dat de *Ottomannische* Vloot leelyk gehavend zynde, genoodzaakt wierd af te houden, en het slagveld aan de onze te laten. De Heer Flangini deed aanstonds de lantarens van zyne scheepen ontsteeken, om aan zyne Vyanden te toonen dat hy gereed was om 't gevegt te hervatten. Hy kwam den 13. met het doorbreken van den dag aan de punt van *Limno*, van waar de *Turkse* Vloot vystien Mylen ver ontdekt wierd, drie Oorlogscheepen minder zynde als ze in 't gevegt geweest was.

Dien dag, ten 4 uuren na de middag, kwam de vyandelyke Vloot, die de loef had, met volle zeylen op de onze af. Zeven Sultanen, van de agterhoede, naderden het schip van den ordinaris Kapitein Diedo, en de St. Laurens, die by gebrek van koelte, uit de Linie na de agterhoede gedetacheerd waren; maar zy wierden door den extraordinaris Kapitein Flangini, die de loef gewonnen had, bevryd, zo dat de vyanden wederom genoodzaakt waren, onder begunstiging van den nagt, voor de onzen te wyken.

Onze Vloot bleef den gantsen nagt onder zeyl, en by gebrek van wind bevond zy zig den 14. 's morgens, tusschen *Kimno* en *Monte Santo*, van waar men de vyandelyke Vloot heel na by ontdekte; maar de wind tot haar voordeel hebbende, verwyderde ze zig van de onze, dewelke met half zeyl gaande, zig den vystiende 's morgens tusschen het Eyland van *Santo Stratti* en *Monte Santo* bevond, alwaar ze tot 's namiddags ten 4 uuren opgehouden zynde, den gantsen nagt in die Zee dreef.

Den 16. met het doorbreeken van den dag, bevond onze Vloot zig zes Mylen van de Vyanden, die op ons afquamen: de Heer Flangini schaarde onze

ze

ze Vloot aanstonds in eene Linie, en deed de bloedvlag waeyen. Het gevegt begon den zelven morgen tusschen 9 en 10 uren. De *Turken* hadden het voornamentlyk gemunt op het Schip van den Heer Flangini, 't welk zy met verscheide Sultanen, de een na den ander, aantasteden, zo dat dit schip, gedurende het gantse gevegt 't welk ten 4 uren eerst eindigde, successivelyk te doen had met drie *Turksche* Scheepen, terwyl onze geheele Linie in actie was; tot dat de Vyanden, vermoeid van zulk een langdurig slaan, en noch meer moedeloos gemaakt door hun groot verlies, de party kozen van schielyk te wyken, en aan ons het slagveld te laten. Men zoud meer voordeel hebben kunnen doen met deze overwinning, dewyl'er nog omtrent drie uren dag was, indien de wakkere en manhaftige Generaal Flangini, op het laatst van 't gevegt niet een' musquetschoot in den hals gekregen had, die hem deed nedervallen, zodanig dat men hem voor dood hield. 1717. July.

Kort na de vlugt der *Turkze* Vloot, liet de Heer Flangini aan boord van zyn Schip roepen den ordinaris Kapitein Diedo, met den welken hy eenigen tyd sprak.

Den 17. bleef de Vloot op de plaats van 't gevegt, en geene vyanden vernemende, dewelke zeven van hunne Sultanen door de Galjooten hadden doen wegsleepen, quamze tot *Thermis*, om zig van de gelede schade te herstellen, en amunitie en andere behoeftens in te nemen; als mede om daar den Kapitein-generaal Pisani met de kleine Vloot en de hulpschepen in te wagten; zynde de extraordinaris Kapitein Flangini den 22. aan zyne wonde overleden.

De doden en gequetsten op de byzondere Schepen zyn, te weten, op de Grote Alexander Kapitein Delfino, 2 doden, 13 gequetsten. De Leeuw, extraordinaris Kapitein Flangini, 51 doden, 84 gequetsten. O. L. V. van 't Arcenal, Pietro Vendramin 40 doden, 109 gequetsten. De St. François, Francesco Pesaro, 19 doden, 41 gequetsten. Den Arent, Antonio Diedo, 22 doden, 17 gequetsten. De Fenix, Barbarigo Balbi, 8 doden, 16 gequetsten. De St. Andries, Demetrio Mocenigo, 2 doden, 19 gequetsten. De Kroon, Bollani, 6 doden, 70 gequetsten. N. D. de Salute, Corer, 22 doden, 29 gequetsten. Il Terrore, Pasqualigo, 17 doden, 23 gequetsten. De St. Pieter, Dinelli 10 doden, 28 gequetsten. De St. Rozario, Bidato, 0. De Venetiaanse Glorie, Steffano Valmerano, 78 doden, 46 gequetsten. De Neptunus, kapitein Giutik, 12 doden, 35 gequetsten. De Kleine Arent, Santo Roi, 5 doden, 23 gequetsten. La Fede, Antonio Bembo, 17 doden, 28 gequetsten. De Heilige Ligne, kapitein Jachinetto, 1 dood, 23 gequetsten. Valore, kapitein Massarowich, 8 doden, 12 gequetsten. St. Gaëtano, Zorzi Jachinetto, 19 doden, 50 gequetsten De Roos, kapitein Macain, 0 doden, 13 gequetsten. Venetien, kapitein Lazavovich, 4 doden, 17 gequetsten. De Duyf, Tomaso Fini, 35 doden, 0 gequetst. De Triumf, ordinaris kapitein Diedo, 98 doden, 49 gequetsten. En de St. Laurens, Battista Costaezi, 47 doden, en 12 gequetsten. In 't geheel 548. doden, en 839. gequetsten.

1717. *July.*

GROOT-BRITTANNIEN.

(a) ziet pag. 308.

HIER zalmen nu, na luid onze beloften in het (*a*) eerste deel, vervolgens beschryven de merkwaardigste handelingen van het *Groot-Brittannisch* Parlement, en wel inzonderheit betreffende den verwonderens waardigen uitslag der zake, van den berugten gevangen Grave van Oxfort. Dezen uitslag bevondmen geheel anders, als de opregte Konings gezinden, en zelf geheel *Europa* verwagtede; want niet tegenstaande de Leden van 't Lagerhuys, over deze Proceduuren verkoren, hare bewyzen tegens hem van hoog Verraad gereed hadden, zo wisten nogtans de Pairs op een zeldzame wyze het Proces te doen verwarren, stremmende niet alleen de verwagte veroordeeling, maar kenden hem 't eenemaal vry. De Committeé van de Lords, tot het reguleeren der plegtigheden, welke by zyne te regtstelling mosten waargenomen werden, deed aan het Hoogerhuis deswegens den 18. verslag, en waar op dat huis de volgende Rezolutie nam; eerstelyk, *Dat men den Koning by Adres zou verzoeken, om de nodige wagten te geven, die men gewoon is te hebben by het te regtstellen van een Pair, in zaken van beschuldiging.* Ten tweeden; *Dat wanneer het geregtshof in de Zaal van* Westmunster *kwam te zitten, eerst de artykelen van beschuldiging, als mede het antwoord van den Grave, en dan het Replyk der Gemeentens, overgelezen zoude werden.* Ten derden, *dat, op den dag van de te regtstelling des Grave van Oxford, de Lords in hunne Tabbaarden na de Zaal van* Westmunster *zoude gaan.* Ten vierden, *dat men in acht te nemen had dezelve ordre, welke gehouden was in de te Regtstelling des Grave van Winton.* Ten vyfden, *dat den Lord Opperregter de Advokaten zoude moeten waarschouwen, hem niet in 't byzonder, maar de Lords in 't algemeen aan te spreeken;* En ten zesden, *dat de Advokaten des Grave van Oxford, wanneer zyn Lordschap voor de Baly stond, om eenig pointe in Rechten, ten opzigte der twee artykelen van hoog Verraad, indienze mogten voorkomen, tegenwoordig zoude moeten zyn; zullende zy gehoord werden zo wel over feyten, als over pointen van Regten, met betrekking tot de beschuldiging artykelen, over Hooge Misdaden en Wan-bedryven.*

Over dit laatste Artykel rees een groot Debat; zommige beweerden, dat de Advokaten mogten spreeken, zo wel over feiten als over pointen in Regten, ten opzigte der twee Artykelen van hoog verraad; maar nadien een Parlementaire Acte die zaak bepaalde, volgens de rezolutie uit de Notulen getrokken, dat de Lords gewoon waren al-

dus

dus te procedeeren, zo wierd de gemelde Rezolutie goed gekeurd; 1717. July.
dog, alvorens zulks doorging, maakte men verscheide aanmerkingen, en onder anderen, dat het Hogerhuis, zynde het opperste Hof van Judicature, niet konde gehouden werden in pointen van procedeeren; dat zulks was eene Infractie in hare jurisdictie, als schuldig zynde te gouverneeren na de reden der zaken; dat het geval van een Pair, in deze byzonderheit, harder scheen, dan dat van eenig gemeen Perzoon, die, aangeklaagt over hoog verraad, door Advokaten voor den Regtbank, zo wel over feiten, als over pointen van Regten vermogt te pleiten. Zeker Lord geliefde ten dezen opzigte de volgende regel uit de Wetten aan te halen, *Cessante ratione cessat lex.*

Men drong toen weder op de kragt van de Parlementaire Acte, en op den regel welke in 't procedeeren gehouden wierd; maar byzonderlyk vertoonde men, of dit een acte of geene was, dat men dezelve egter moest opvolgen. Den Hertog van Bukkingham zeide, onder deze Debatten, *dat hy den aangeklaagde Grave van Oxfort alzo min schuldig kende aan hoog verraad, als aan Sodomie*; en den Lord Foley gaf een Request over van wegens dien beschuldigden Grave, waar in hy verzogt, om tot zyne Advokaten nog te mogen hebben den Ridder Robbert Raymond en Mr. Rever, 't welk men toestond; gevende voorts een ordre, tot het sommeeren van alle de Pairs, om gezamentlyk den 21. in 't Hoogerhuis te verschynen. De voornaamste Leden, die den 15. in 't Lagerhuis den Lord Cadogan gedwarsboomt hadden, waren de Heeren Pultney, Walpole en Shippen; en daar tegens, die den gevangen Grave van Oxford tragtede te regtvaardigen, de Heeren Stanhope, Hungerford, (een Thory) en Lechmore; voorgevende de eerste, dat zy wel gelegentheit vinden zoude, om de zelve zaak in 't kort wederom op het tapyt te brengen.

Den 22. deed Mr. Carter, uit name der Committee, aangestelt tot overweging van den Staat der beschuldiging tegens den gevangen Grave van Oxfort, Rapport; behelzende, *dat de Comitteé verscheide malen was vergadert geweest, en eenige vordering had gemaakt in de aan haer opgedrage zaken; maar dat, zynde de vervolging der gemelde beschuldiging zo veele maanden, door menigerley wigtige en dringende zaken, betreffende nader en onmiddelyker het welzyn, de behoudenis en veiligheit van het Koningryk, afgebroken geweest, het volstrektelyk noodwendiger was geworden voor de gene, die men tot het waarnemen van deze beschuldiging aanstellen*

1717. July. *zoude, om weder zorgvuldig te overzien en te doorlopen alle de Tractaten, registers, brieven en andere papieren, dienstig en nodig om deze vervolging te ondersteunen; welke schriften, uitmakende een ongemeene Volume, onmooglyk binnen den tyd, tot de te Regtstelling bepaalt, op te maken, nog de vereisse bewyzen tot de byzondere artykelen te apliceren waren.* Zommige, na dat dit Rapport was gelezen, zeiden, dat men de Proceduuren maar behoorde te laten vallen; dat de Grave van Oxford, door zyne langduurige gevangenis, al te veel geleden had; ja dat het vreemt scheen, dat de Committeé, die voor twee jaren in haar Replyq verklaarde gereed te zyn, goed te maken de aanklagten in de meer gemelde artykelen van beschuldiging vervat, nu nog langer tyd begeerde, om de zaken daar toe te vervaardigen. Eenige hielden de twee artykelen van hoog Verraad slegs voor bagatellen; waar op den Ridder Josef Jekkyl zeide, wel waar te zyn, dat hy in den beginne, toen de zaak des Grave van Oxfort voor het Lagerhuis kwam, oordeelde, dat de beschuldiging tegens den zelven tot geen hoog Verraad konde gebragt werden, maar dat hy zedert andere gedagten gekregen had, en aannam te bewyzen, dat dien Grave, in desselfs antwoord, zyn eigen schuld genoegzaam bekende; waar tegens Mr. Shippen zig liet hooren, dat de aanstelling van den Ridder Jekkyl tot meester der Rollen, deze verandering van zyn gevoelen veroorzaakte; maar Mr. Lechmore beantwoorde dat, zeggende, zig gantsch niet te verwonderen zulk een taal te verstaan van een man als Mr. Shippen, die nooit een eenige stem voor 't belang der Regeering gewoon was te geven, en indien hy het al mogt gedaan hebben, dat zulks tegens desselfs eigen grondregelen aanliep; wyders dat hy, niet tegenstaande de krankheit zyns lichaams, egter in deze vervolging zyne taak, om de eer en de Justitie van eene gehoonde Natie voor te staan, wel wilde nemen, al zoud hy onder 't werk bezwyken. Den Heer Walpole vertoonde in 't byzonder, dat de Committeé tot yder artykel een bewys had, en, ingeval het huis tot *St. Michiel* toe geliefde te zetten, dat hy zig dan gereed vond om mede portie in de vervolging te nemen; geensints twyffelende, of hy zoud alle de Artykelen goed maken. Andere, mede voor de uitstelling sprekende, vertoonden in hunne discoursen, dat den gevangen Grave deze gunstige gelegentheit had waargenomen, om een Request aan 't Hoogerhuis te prezenteeren, wyl 'er onder 't Ministerium verdeeltheden oprezen; dat hy zelf, door zyne kwade ad-

administratie, tot dit uitstel van vervolging den grond had gelegt; dat men wel wist waar en aan wie geld aangeboden was, om getuigen te koopen, ten einde zy aan hun Vaderland geen regt deden, en 't welk in zig zelfs verraad most genoemt worden; behalven, dat men wel konde bewyzen, dat den Grave zeekere zomme gelds naar *Vrankryk* overgemaakt, zonder dat hy eene behoorlyke ordre daar toe verkregen hadde; en dat men zig most verwonderen, hoe hy twee jaren lang stilzat, geen verzoek doende tot zyn ontslaging of te regt stelling. Eindelyk wierd voorgeslagen, en goedgekeurt, om aan de Lords een boodschap te zenden, behelzende de reden waarom het Lagerhuis tegens den Grave van Oxford, op den bestemden tyd niet konde procedeeren, met verzoek zulks te willen uitstellen tot eenen anderen dag. 1717. July.

Deze boodschap, door den Heer Carter in 't Hoogerhuis gebragt, en aldaar gelezen zynde, zo ontstont een debat, of men aan den Grave van Oxfort langer tyd zoude geven, of niet? de Leden, die daar tegens waren, zeiden, dat het revideeren van Tractaten, Registers &c. ten minsten twee maanden tyd behoefden; dat de Gemeentens zig konden refereeren tot de Extracten in het eerste Rapport, door de geheime Committeé opgestelt, zo wel als tot de Tractaten, Registers, &c. in dit laatste rapport gemeld; by brengende verscheide voorbeelden, hoe de Lords geweygert hadden, om meer tyd te geven, boven die tot de te regtstelling bepaalt was. De andere vertoonden daar tegens, hoe grooten onderscheit daar lag tusschen het tegenwoordig geval, en dat van den Lord Sommers, (in 't byzonder aangehaald) die alleenlyk was beschuldigt, over dat hy het groot Zegel aan 't Vrediens-tractaat had doen hangen. Den Lord Harcourt sprak zeer yverig ten voordeele des gevangen Grave, en onder anderen, dat men hem alleen uit kwaadaardigheit zo langen tyd gevangen gehouden, en dat hy geen schuld had, ja dat dit raakte alle de Pairs, nadien men hen op zulk een voet, hoofd voor hoofd, met beuzelagtige beschuldigingen slegs konde op 't lyf vallen, en tegens alle wetten doen lyden; en welk zeggen de Lords North and Gray, den Hertog van Bukkingham, en den Lord Trevor ondersteunden. Den Grave van Sunderland antwoorde hun zeer beknopt, dat 'er meer tyd voor de Gemeentens vereischte, wyl in deze twee Jaren zulke wonderlyke zaken waren gebeurd, die tot den gevangen Grave betrekking hadden. Den

1717. July. Lord Koningsby, daar nog iets byvoegende, was zo hevig in zyne uitdrukkingen, dat men de reglementen van het Hoogerhuis wilde doen op tafel komen, dog hy verklaarde op niemand perzoonelyk gereflecteert, maar in 't algemeen gesproken te hebben. Men bragt dan in omvrage, of de te regtstelling des Grave van Oxfort den 24. zoude voortgaan? waar op 57. Leden *Ja* en wel 72. *Neen* stemden: invoegen de Lords, zonder zig te verdeelen, besloten, om aan 't *Huis* der Gemeente nog agt dagen ofte tot den 5. July tyd te geven.

Den 24. kwamen, van wegens de Lords, de Heeren Rogers en Meslet aan 't Lagerhuis boodschappen, dat hare Lordschappen Maandag den 5. July, 's morgens ten tien uuren in de Zaal van *Westmunster* wilde vergaderen, om den gevangen Grave van Oxfort te regt te stellen. Men ordonneerde toen dat de aangestelde Committeé, over den Staat zyner zaken, zoude hebben te bewyzen de Artykelen van beschuldiging tegens hem geproduceert, en nog eenige Leden daar by te voegen: mitsgaders de gemelde Committeé te magtigen, om voor haar te mogen ontbieden zodanige Perzonen, en te doen exhibeeren alle Papieren en Registers, als zy tot de te regtspleging nodig kwame te vinden; ja dat zy, zo dikmaals als het hun geliefde, konden vergaderen, om bewyzen te vervaardigen, en op de spoedigste en geheimste manier, ten beste dezer vervolging, te werk te gaan: en eindelyk, dat Mr. Antoin Cratcherode, als Solliciteur van de Committee, de beschuldiging aanvoeren zoude.

Den 29. ordonneerde het Lagerhuis, dat de benoemde Leden van de geheime Committee, om de betigtiging tegens den Grave van Oxfort goed te maken, en die met eenen ook Vrede-Regters van *Middelsex* waren, gevolmagtigs zouden zyn, tot het examineeren van zodanige Perzonen, als zy nodig kwame te oordeelen in de voorschreve te rechtstelling te produceeren. Men had toen gedagt, dat den gevangen Grave nog langer tyd, om zig tot zyne te regt stelling gereed te maken, verzogt zoude hebben, maar men zag deswegens geen requeſt zynent wegen ingeven, niet tegenstaande toenmaals voor de Baly van 't Hoogerhuis, over een apel, verscheide agter een volgende uuren gepleit wierde.

Den 30. ontbood de geheime Committee voor haar te verschynen den Heer Prior, gewezen *Groot-Brittannisch* Plenipotentiaris, van wylen de Koninginne Anna, aan 't *Fransche* Hof; zo mede eenen Arthur More,

More, toenmaals ook gebruikt in de Tractaten van Koophandel en de *Assiento* met *Vrankryk* en *Spanjen*. Men ondervraagde deze twee Heeren op nieuw, over alles wat zy wisten ten opzigte des gevangen Grave van Oxfort; maar zy gaven geen andere verklaringen, als die door hun gedaan waren nu reeds twee Jaren geleden, toen den beschuldigden geexamineert, en naar den *Touw* in hegtenisse gebragt wierd. Dezen dag ordonneerde het Hoogerhuis, op den voorslag van den Lord Trevor, om by Adres den Koning te verzoeken, dat zyn Majesteit aan 't zelve geliefde te doen openleggen alle de Tractaten, gemaakt tusschen *Groot-Brittannien*, *Vrankryk*, *Spanjen*, en de *Vereenigde Nederlanden*; 't welk, zo men meende, geschiede met betrekking tot de te Regtstelling des Grave van Oxfort. Vervolgens traden de Lords, in een groot Committee, waar van den Grave van Clarendon prezident was, over tot de Bil, behelzende verlenging van tyd voor de Roomsgezinden, om hunne namen en vaste goederen te doen registreeren. Hevige Debatten kwamen daar uit voort, en wel ten principalen over de Penaliteiten van verbeuringen enz. ten laste der gene, die de registreering niet zouden komen te doen voor den 20. van de aanstaande maand October oude Styl, zynde den tyd in de Bil daar toe gestelt. Naar verhandeling van meer andere Saken, hoorde men den Opper-kantzelier voorslaan, om (volgens gebruik) den gevangen Grave van Oxfort den 5. July 's morgens ten tien uuren van den *Tour* te halen, en in de Zaal van *Westmunster* te regt te stellen, 't welk toegestemt en alzo bevolen wierde. Toen zeide den Lord Nord-and-Gray, dat hy iets van gewigt aangaande deze zaak had voor te stellen, verzoekende derhalven, datmen de Lords geliefde te sommeeren, om altemaal op den bovengemelden 5 July zig in 't Hoogerhuis te laten vinden, dewyl hy sustineerde, niet alleen de gevangen Grave, maar alle de Pairs groot belang daar in te hebben: welk verzoek de meerderheit van stemmen amplecteerde. 1717. July.

Den 3. July kwam den Ridder William Oldes aan den Spreeker van 't Lagerhuis boodschappen, dat ze den Koning terstond in 't Hoogerhuis wilde gaan opwagten. Zyn Majesteit was derwaards gereden in een kostelyke Koets met agt Paarden bespannen, verzeld van zyne Edellieden en lyfwagt, mitsgaders van den Hertog van Montague, Kapitein der Lyfwagt, en van den Grave van Lincoln, als Kamer-Heer. De Prins van Wallis kwam 'er ook met zyn Lyfwagt en Edellieden.

1717. *July.* lieden. Den Koning, zynde op den Troon gezeten, gaf het Koninglyk Conzent op de Moutbil; en nog dertien particuliere Bils; waar na den Lord North-and-Gray verklaarde het gene hy ten opzigte des Grave van Oxfort, als iets ongemeens, te zeggen had; uitkomende slegs op dezen voorslag, dat de namen van alle de Lords, voor datze na de *Westmunster* Zaal gingen, geduurende de te regtstelling, daaglyks opgelezen, en de afwezende, buiten toevallen van ziekte &c. in verzeekeringe genomen mogten werden. Dit vond toestemming, maar geensints het daar by gevoegde van den Lord Harcourt, om de namen der Pairs, komende van de Zaal te rug, insgelyks op te lezen; hoewel men vertoonde, dat zulks geschied was by de te regtstelling van den Ridder Fenwik, ten tyde of in 't begin der Regeering van Koning William.

Den 5. 's morgens ten negen uuren zagmen den gevangen Grave van Oxfort, onder een sterke Wagt, en verzeld van desselfs Zoon den Lord Harley, in 't zwart gekleed, uit den *Tour* naar *Westmunster* brengen. Den Kantzelier, als Opper-Regter, reed derwaards in een Koets met zes Paarden bespannen, en gevolgt van nog vier andere; werdende de Staf, door den Ridder John van Brook Heraut der Wapenen, voor hem gedragen. Den Koning verscheen in cognito binnen de Zaal op een daar toe vervaardigde plaats, en haare Koninglyke Hoogheden, de Prins en Princesse van Wallis, zaten met hare kinderen op een Galdery, daar zy het pleydoy gemakkelyk konde hooren. De Stads militie stond onder de Wapenen, en by detachementen op verscheide plaatzen geposteert, om te beletten de minste wanordre van 't graauw. Aldus de Vierschaar gespannen, en den Grave van Oxfort voor de Balie gebragt zynde, zo gaf Mr. Carter, prezident der Committeé van 't Lagerhuis, eene copy der aanklagte tegens den gevangen in handen van de Klerk, welke wegens den Opperregter aldaar zat, en deed ter materie dienende een korte aanspraak. Den Heer Hampden, na dat de Artykelen gelezen waren, opende de betigting, en vertoonde in 't byzonder uit verscheide staaltjens, hoe regtvaardig het misnoegen der Gemeentens van *Groot-Brittannien* was, over het trouwloos en verraderlyk gedrag des gevangen Grave van Oxfort. Den Ridder Jozef Jekkyl zagmen toen opstaan, om het eerste Artykel, des mogelyk, goed te maken; dog dit niet anders behelzende, dan eene beschuldiging van Wanbedryf, zo wierd zyne Redeneering door

den Lord Harcourt ylings afgebroken, die met een verzogt, dat de Pairs zig ten eersten geliefde naar 't Hoogerhuis te vervoegen, en 't welk geschiede. Toen gaf den zelven Lord te kennen, dat de Gemeentens eerst behoorden goed te maken de twee Artykelen van hoog verraad, om dat zy misschien voor hadden die te laten vallen, en alleen te pleiten over de Artykelen van hooge misdaden; in welken geval hy sustineerde, dat den gevangen Grave buiten hegtenis behoorde te wezen, en vryheit moest hebben om binnen de Balie te komen. Dit wierd ernstig tegengesproken door den Grave van Sunderland, de Hertogen van Marlbourg, van Richemont en van Devonshire, mitsgaders nog verscheide andere Pairs; dewelke beweerden, dat de Gemeentens het regt toekwam, van met zulk een Artykel te mogen beginnen, als zy goed vonden; dat zy niet wel anders konden procedeeren, als met den aanvang van 't eerste Artykel, en dus vervolgens van trap tot trap, zynde de Artykelen in haar zelven zo wyslyk geschikt, dat ze een zamenschakeling van een Historisch verhaal behelsden; en dat de tien eerste Artykelen, welke voor die van hoog verraad gingen, inleidende waren tot de laatstgemelde. De Lord Harcourt antwoorde daar op, dat het niet volgens de Wetten was, dat Pleitbezorgers aan hunne Regters de manier van procedeeren zouden voorschryven; en dat, indien 'er geen hoog verraad begaan was, alsdan ook geen Opper-Regters of hooge Vierschaar behoefde, dewyl men de zaak in zulken geval konde afdoen voor de Balie van 't Hoogerhuis. Van deze gedagten waren mede den Lord Townshend, en nog verscheide andere Pairs; dus, na een debat 't welk wel vyf uuren duurde, in omvrage wierde gelegt, of de Gemeentens eerst zouden moeten beginnen met de twee Artykelen van hoog verraad? en vielen de meeste stemmen van Ja; waar na de Lords zig adjourneerden tot den 6. en men bragt den gevangen Grave van *Oxfort* 's avonds ten tien uuren na den *Towr* te rug.

1717. Juli.

Den Koning was 's namiddags ten drie uuren, om te spyzigen, na *St. James* gekeert, dog den Prins en Princesse van Walles spysden ter zelver tyd in 't huis des Grave van Hallifax. Den volgenden dag, de Lords gereet staande om weder in de Zaal van *Westmunster* te vergaderen, zo zag men de Gemeentens zig ook derwaards begeven; aan wien den Opper-kantzelier toen bekent maakte de

1717. July. bovengemelde Rezolutien van 't Hoogerbnis, weswegens de Sollicitcur Generaal, als een Lid der Committeé in deze zaak, in 't Lagerhuis gerapporteert hadde, *dat door de Lords een besluit was genomen, dat ze aan de Gemeentens niet konde toestaan te procedeeren, om de Artykelen tegens den Grave van Oxfort, over hooge misdaden en wanbedryven, goed te maken, ten zy 'er alvorens uitspraak geschiede over die van hoog verraad: dat de Commissarissen, wegens 't Huis der Gemeentens, aan hunne Lordschappen daar op hadden vertoont, dat zy oordeelden, dat het zo zeer het ontwyffelbaar Regt der Gemeentens was, te procedeeren volgens hare eige wys, tot handhaving der Artykelen door hen ingebragt, en dat zy dugteden, dat deze rezolutie van de Pairs, voor de regten en previlegien van alle de Gemeentens van* Groot-Brittannien, *van zulk een kwaad gevolg zoude zyn, dat zy 't niet op haar durfde nemen, om verder te procedeeren, zonder dienaangaande alvorens te mogen weten het goedvinden van 't Huis der Gemeentens.* Men verschoof de overweging van dit Rapport tot den 6. en men bragt dien morgen den gevangen Grave nogmaals van den *Tawr* na *Westmunster*, maar niet voor de Balie; hebbende de Lords, eer dat ze na de Zaal gingen, een boodschap van 't Huis der Gemeentens gekregen, behelzende verzoek van uitstel, tot het nazien van voorbeelden in diergelyke gevallen. Hier toe wierd hun tyd gegeven tot den 8. en tot welken dag de Lords zig ook adjourneerden. Het Lagerhuis benoemde aanstonds een Committeé, bestaande uit dezelve Leden, welke men de Proceduuren tegens den gevangen Grave had aanbevolen, ten einde deze Committeé in de Registers van 't Hoogerhuis na voorbeelden mogt zoeken, ten opzigte van het procedeeren der Gemeentens, ingevalle van betigtingen.

De Gemeentens, hebbende den 8. in overweging genomen het rapport van de voormelde Committeé, rezolveerden eene conferentie met de Pairs te verzoeken; benoemende eene Committeé, om in des Sprekers kamer op te stellen de reedenen, welke men meende te hebben, waarom het Lagerhuis zig niet konde conformeeren met de Rezolutie van de Lords, en dezelve in de gemelde conferentie voor te dragen; bevelende wyders, om dit ontwerp dan weder te geven in handen der geheime Committeé. Na dat dit geschied, en het opstel door 't Lagerhuis goed gekeurd was, wierd den Lord Morpeth gedeputeert, om de voormelde conferentie te gaan verzoeken,

ken, dewelke men accordeerde, en kort daar na in de geschilderde kamer hield; wanneer de Committeé hare redenen aan de Lords voorstelden en schriftelyk overhandigde, behelzende in Substantie als volgt. 1712. July.

DAt zy, na exempelen van vorige te Regtstellingen gezogt hebbende, geene konden vinden, waar in de Lords zig aangematigt hadden, om aan de Gemeentens een manier van procedeeren voor te schryven; maar dat zy dat aan hen zelf hadden gelaten, als de eenige Regter van 't geen de vryheden en previlegien van haar Huis raakte: dat 'er een groot onderscheit was tusschen de Gemeentens van *Groot-Brittannien* en eenige andere byzondere Onderdanen, die justitie eischten van de Lords, hoewel mindere Hoven in te Regtstellingen, die niet Parlementair waren, hunne eige wys volgden; en dat indien de Gemeentens ontrent de tegenwoordige zaak aan de Lords toegaven, hen ten allen tyden zodanige en andere zaken konnen opgedrongen worden, 't welk zo veel zoud zyn als hunne previlegien met de voet te schoppen.

Dat het is 't ontwyfelbaar voorregt der Gemeentens, om een Lord te betigten, het zy over hoog verraad of over hoge misdaden en wanbedryven, of, indien zy daar toe gelegentheit zien, over die beide, en dat in dezelfde beschuldiging.

Dat de aanklagte ingebragt tegens Robert, Graaf van *Oxfort* en Graaf *Mortimer*, was eene agtereenvolgende beschuldiging, bestaande in hoge misdaden en wanbedryven, mitsgaders in een betigting van hoog verraad; dat de articulen, welke die van hoog verraad voorgingen, de feiten behelsden waar op de andere gegrond waren, zynde dezelve in ordre van tyd zo geschikt, dat het eene articul successivelyk op 't ander volgde, in maniere als ze zyn ingegeven.

Dat de Gemeentens, oordeelende dat het de natuurlykste wys was om de verscheide articulen tegens den gemelden Graaf, op dezen leest geschoeit zynde, te exhiberen, van gedagten waren dat zy deze byzondere feyten in dezelve schikking zouden gaan aantonen; nadien het openbaar was, dat wanneer den gantsen loop van zulk eene godloze administratie by trappen, en in hare deelen, opengelegt wierd, het eerste ligt gaf aan 't geen daar op volgde; dat 'er aangaande de form, zo als de articulen van beschuldiging waren ingebragt, geen exceptie was gemaakt; dat de gemelde Graaf daar op ook had geantwoort in dezelve ordre, en geensints begeert om op een andere wys te regt gestelt te worden; en dat de Gemeentens derhalven zeer verwondert waren te bevinden, dat de proceduren wierden gestremt door eene tegenwerping, die nooit door den Graaf was ingebragt, en waar toe de Gemeentens zo weinig reede hadden gegeven om die te verwagten.

Dat hier by nog moest worden gevoegt, dat, gelyk als de Gemeentens alleen meesters zyn van de bewyzen, zy ook 't best in staat waren om vast te stellen wat 'er eerst en wat 'er daar na, ten laste van den beschuldigden diende

1717. July. ingebragt te worden; en dat zy om die reedenen ook de bequaamste waren, om te besluiten op wat wys men de proceduuren zoud aanleggen ten meesten voordeele van deze vervolging. En eindelyk, dat zy geen reede zagen, waarom de Lords dan ook niet zouden omkeeren de geheele ordre van de articulen, waar over men eerst zoud moeten procedeeren, 't welk noodzakelyk zulk een verwarring moest veroorzaken, beide in de feiten en in de bewyzen, als geenzints bestaanlyk was met de klaarheid en duidelykheit, waar in de Gemeentens meenen, dat deze zaak voor den dag moet komen.

Deze schriftelyke redenen door de Lords overgenomen zynde, zo ontstond in 't Hoogerhuis een groot debat, of men zou blyven by de vorige rezolutie, of niet? namentlyk, dat de Gemeentens niet mogte werden toegelaten te procedeeren over eenige Artykelen van misdryven, alvorens oordeel geveld was over die van hoog verraad. De gene, die tegens dat besluit zig stelden, beweerden het voorregt der Gemeentens, en vertoonden het gevaar van de Regeering, indien men wilde dekken snoode Staats-Ministers enz. Van de andere kant stond men op de judicature en previlegien der Pairs; dus eindelyk de zaak in omvrage komende, zo haalde de meerderheit van stemmen over, van de voorschreve Rezolutie niet af te gaan, en wierd toen nog eens getwist, of men door een Committeé schriftelyk doen opstellen, en aan de Gemeentens overleveren moest de redenen, die men had tot handhaving dezer rezolutie; 't welk ook met een meerderheit van zes stemmen doorging. Gemelde Committeé, hebbende tot prezident den Lord Trevor, vergaderde ten dien einde den 9. 's morgens in de Prinse kamer, en maakte het ontwerp van de redenen, welke het Hoogerhuis, na gedaan Rapport, zonder eenige tegenkanting goed keurde, ordonneerende een boodschap aan 't Huis der Gemeentens te zenden, om te verzoeken hare conferentie, ten opzigte het gene in de vorige verhandelt was. Aldus kwamen beide Huizen wederom te zamen, en wanneer de Lords overgaven hunne Redenen, behelzende in Substantie.

DAt de Lords, de redenen van de Gemeentens rypelyk overwogen, en de registers van beide de Huizen zorgvuldelyk nagezogt hebbende, van gedagten waren, dat, nadien geene retroacta bepalen op wat wys de Gemeentens articulen van beschuldiging zullen vervolgen, zy niet behoeven te procedeeren in de zaak, voor hen hangende, zo als de Gemeentens het begeeren; en dat, gelyk als de Lords de opperste Regters zyn, zy het onderwerp ook mogen en moe-

moeten bepalen; en dat geen Pair, die over hoog verraad en misdryven te regt gestelt zal worden, alleenlyk buiten hegtenis behoort te zyn, maar ook vryheit moet hebben, om, gedurende zyne te regtstelling, binnen de Baly te komen. 1717. July.

Deze tegenwerpingen wierden door die van 't Lagerhuis aanstonds in overweging genomen, rezolveerende om van de Lords nogmaals een vrye conferentie te verzoeken, en op hunne redenen te blyven staan; maar alvorens zy tot dit besluit kwamen, deedenze de Pairs verzoeken, van nog een weinig tyds te willen vergadert blyven. Dit toegestaan, dog in twee uuren geen boodschap komende, zo hoorde men den Lord Harcourt voorslaan, dat gecontramandeert mogte werden de ordre, om den Grave van Oxfort den 10. voor de Balie te brengen, en daar toe een nieuwe ordre te geven; mitsgaders, of men niet behoorde te letten op de onkosten, die zyn Lordschap moest dragen, zo dikwyls als men hem van den *Towr* bragt. Dit wierd zonder tegenkanting geordonneert, als mede, dat den gevangen Grave in de Zaal van *Westmunster* niet voor den 12. behoefde te verschynen.

Den 10. zond het Lagerhuis Mr. Pelham aan 't Hoogerhuis, om een vrye conferentie met de Pairs te verzoeken, en door dit middel te zien, of 'er kans was in een gelyk verstand te geraken, over de manier der te regtstelling des gevangen Grave van Oxfort. Gemelde Mr. Pelham, te rug komende, rapporteerde, dat de Lords hun antwoord door eigen boodschappers aan 't Lagerhuis zoude laten brengen. Zy, te weten de Pairs, namen toen in overweging, wat hun, aangaande de vrye conferentie te doen stond, en daar over rees een groot debàt. De Leden, bewilligers daar van, vertoonden hoe zulks over een kwam met de eer en geregtigheit van 't Hoogerhuis, en met het goed verstand, 't welk beide de Parlements Huizen behoorden te onderhouden; maar die 'er tegens waren vyzelden zeer hoog in top de judicature van 't Hoogerhuis, daar toe bybrengende eenige Voorbeelden en Retroactas; dewelke gelezen zynde, zo wierd zonder de minste verdeeling besloten, om aan de Gemeentens te doen boodschappen, dat hare Lordschappen niet konde goedvinden, van in eene vrye Conferentie te bewilligen, als zynde een zaak, waar aan derzelver Judicature al te veel gelegen was. Den volgenden avond kwamen wel 60. Leden van 't Lagerhuys te *Temple Bar*, in de Herberg genaamt 's *Konings Hoofd*, te zamen, om te overleggen wat zy in dit tegenwoordig

 gewigt

1717. July. gewigt van zaken behoorden te doen. Hier sprakmen van te willen laten varen alle de Proceduuren, en in te brengen een Bil van hoog Verraad ten laste des Grave van Oxfort; waar tegens andere vertoonden, dat de Lords, blyvende evenwel de Regters, hem zouden vryspreken, en dat de Gemeentens hem in dat geval over hooge misdaden en wanbedryven niet aantasten konde; 't welk nu nog wel te lukken scheen, indien men een weinig wilde toegeven, schoon de Pairs hem *aan hoog* verraad schuldig bevonden, gelyk zekerlyk was te verwagten. Na verscheide redeneeringen, kwamen deze Heeren tot geen ander besluit, als datze wilde blyven aanhouden op een vrye conferentie met de Pairs, en dezelve af te vragen de reedenen, waarom zy zulk een billyk verzoek, door 't Huis der Gemeentens aan hun gedaan, afgeslagen hadden.

Den 12. 's morgens vroeg, de beide Huizen van 't Parlement vergadert zynde, zo kwamen van wegens de Pairs de Heeren Domer en Holfort het Lagerhuis boodschappen, dat hare Lordschappen twee Bils goetgekeurt, en hun ordre gegeven hadden, om te berigten, dat het ontwerp der laatste conferentie een point van judicature betrof, door de Pairs gedetermineert, na dat de te regtstelling begonnen was; invoegen het Hoogerhuis geen vrye conferentie, volgens de begeerte van 't Lagerhuis, vermogt te accordeeren, ja dat zy hunne bevelen gegeven hadden, om nog dien morgen ten elf uuren den Grave van Oxfort voor de Balie van 't Hoogerhuis te brengen, en met de te regtstelling voort te gaan. Het Lagerhuis ordonneerde toen den Serjant der wapenen, om alle de Leden, in andere vertrekken zynde, te gaan waarschouwen, van in 't Lagerhuis te willen verschynen. Dit wierd gedaan, en Mr. Milner, in een lange redenvoering, hoorde men aanstonds optellen alle de godlooze bedryven van het vorige Ministerium; onder anderen het verlaten van de getrouwe *Katalanen*; het verbreeken van nutte Alliantien; het bewuste werk van *Mardyk*, en inzonderheit dat van den Koophandel. Van dit alles leide hy de schuld op den Grave van Oxfort, die inderdaat, zo hy zeide, teffens geweest was, niet alleen Opper-Admiraal van *Groot-Brittannien*, en Aartsbisschop van *Canterburry*, maar ook zelfs Opper-Thezaurier en Secretaris van Staat dezer Monarchie; besluitende voorts zyne redenvoering met een wensch, dat men eenig middel mogte vinden, om tegens den Grave van Oxfort justitie te oeffenen, wyl niet alleen de

Groot-

Groot-Brittannische Natie, maar geheel *Europa* daarom riep, en daar na verlangde. Hier op hoorde men Mr. Strikland andermaal zeggen, dat beter in te brengen was een Bil van *Atteinder*, of overtuigt verraad, als dat zulk een groot misdadiger de Justitie ontging. Den Heer Lechmere vertoonde daar tegens, dat men behoorde te volgen de voetstappen der voorouderen, welke hunne proceduuren best regtvaardigen zoude; dat de vervolging van eene betigting door de Gemeentens zo wezentlyk was, als de judicature der Lords; dat de Pairs alleenlyk zaten als Regters, om iemand vry te spreeken of te veroordeelen, en dat men dierhalven redenen behoorde te ontwerpen, om die aan de Lords, ten opzigte het afslaan van een vrye conferentie, voor te dragen. Dit wierd in 't Lagerhuis eenparig gerezolveert, de redenen deswegens opgestelt, en daar over eene conferentie met de Pairs verzogt, mitsgaders dat hare Lordschappen nog wat geliefde uit te rekken den tyd, tot het gaan naar de Zaal van *Westmunster*. Het een en ander goed gekeurt zynde, zo wiert de gemelde conferentie in de geschilderde kamer gehouden, wanneer de Gemeentens hunne redenen overgaven, met betuiging van grootlyks verwondert te zyn, dat hunne vervolging wierde gestremt door eene tegenwerping, gantschelyk niet rakende eenig point van judicature; dat men hen weigerde een vrye conferentie met de Pairs, van welk middel men zig nogtans van ouds bediende, om een goede verstandhouding tusschen de twee Huizen van het Parlement te bewaren. Hier op lieten de Pairs aan de Gemeentens verzoeken, om nog wat vergadert te willen blyven, en eene conferentie in de geschilderde kamer te komen houden. Dit geschiede, dog zagmen dezelve al wederom vrugteloos afloopen, invoegen de Lords nogmaals het bovenstaande verzoek vernieuwden, 't welk men toestond, en daar op in omvrage gebragt wierde, of het Lagerhuis zig zoude laten welgevallen, om tegens den Grave van Oxfort op zulken wyze te procedeeren, als het voorschrift der Pairs dienaangaande behelsde? maar de meerderheit van stemmen waren *Neen*. 's Namiddags ten vyf uuren boodschapten de Heeren Orlebar en Browning, van wegens de Pairs, aan 't Lagerhuis, dat hare Lordschappen gereet stonden om zig na de Zaal van *Westmunster* te begeven, en voort te gaan met de te regtstelling des gevangen Grave van Oxfort; dog de Gemeentens vonden niet raadzaam deze boodschap te ontfangen, liever een voorslag doende tot het inbrengen van een Bil, om zoda-

1717. July. zodanige straffe en penaliteiten den Grave van Oxfort op te leggen, als men redelyk zoude oordeelen, dat met zyne verraderlyke practyken en andere hooge misdaden en wanbedryven over een kwam. Hier over ontstond een hevig debat, 't welk men toenmaals niet afdeed, maar tot den 14. verschoof; ja daar wierd gesproken van te protesteeren, in de naam en van wegens alle de *Groot-Brittannische* Gemeentens, tegens de procedduuren der Pairs, en daar op scheide het Lagerhuis 's avonds ten agt uuren.

De Pairs, gehoord hebbende, dat het Huis der Gemeentens niet had willen ontfangen hunne laatste boodschappen, vervoegden zig alleen na de *Westmunster* Zaal, alwaar zy een wyle tyds geweest zynde, zo ordonneerdenze haren Deurwaarder om driemalen uit te roepen, dat, indien 'er iemand was, die tot laste des beschuldigden Grave van Oxfort iets konde inbrengen, zig tegenwoordig konde voordoen; maar niemand ten dien einde te voorschyn komende, zo adjourneerden zy zig in hare kamer, en deden vervolgens eene propozitie, of men den Grave van Oxfort moest vry spreeken van alle de tegens hem ingebragte Artykelen, geene uitgezondert? Den Lord Harcourt sustineerde van ja, en werdende toegevallen door den Hertog van Argyle, den Lord Trevor en meer andere, zo haalde men zulks over. Toen keerde hare Lordschappen na de Zaal, alwaar den Opper-regter de uitspraak van 't Vonnis deed; behelzende, *dat ze den gevangen van alle betigtingen, over hoog verraad, hooge misdaden en wanbedryven, tegens hem ingebragt, abzoluit vry verklaarden.* Vervolgens brak den Opperregter de Witte Roede, tot teeken dat zyne bediening in dezen ophield, en men deed den Grave van Oxfort, als gezuivert, binnen de Balie komen, die zig voorts nevens de andere Pairs naar 't Hoogerhuis begaf, welke zig daar op tot den 14 adjourneerden.

Ziet daar Lezer het einde van een proces, waar op geheel *Europa* de oogen geslagen had; zynde 't zelve inderdaat tegens verwagting van alle welmeenende Regenten uitgevallen, vermits in 't eerst een berg scheen te zullen baren, die op 't laatst slegs een klein muisje voortbragt; immers mogen wy zeggen, dat deszelfs behandeling in geene Historien weerga vind. Hoe weinige vreeze dezen Grave van Oxfort voor het verliezen van zyn Leven toonde, magmen aanmerken uit deszelfs vrye manier van Leven, gedurende zyne gevankenis; die, zig daaglyks vrolyk makende met goede vrienden, en, spottende met zyne be-

beschuldigers, zeggen durfde, *werd ik veroordeeld, zo zal men my het hoofd afkappen, en spreeken ze my vry, dan vreeze ik van lachgen te zullen bersten.* Onderwylen deed het Hof haar best wel, om 't Proces te vervolgen, dog ziende zig overstemt, zo moesten ze hare party de meesters van 't spel laten; want bemerkende, dat den Lord hooge Steward de omvrage aan de Pairs zoude doen, zo begavenze zig naar buiten, blyvende toen 108. Leeden, welke eenpariglyk den Grave van Oxfort vry spraken. Van de 16. *Schotze* Pairs bevondmen maar drie, die ten voordeele des beschuldigden stemden; dog alle de Vrienden van den Hertog van Marlbourg, en drie Bisschoppen waren tegens hem. De omvrage van den hoogen Steward duurde meer als een uur, vragende yder Lid met een luide stemme, *Mylord, uw Lordschap heeft gehoort; hoe dat de zaak des Graafs van Oxfort gestelt is; is uwe Lordschap vergenoegt of niet vergenoegt?* De voormelde Sententie uitgesproken zynde, hoorde men een groote menigte Thorys driemalen *Huzza* roepen, en na dat den Grave van Oxfort eerst binnen de Balie verwellekomt, en wyders naar 't Hoogerhuis geleit wierde, zo reed hy als in triomf, onder 't geschreeuw van 't Volk, naar de woning van zyn Zoon. 1717. July.

Het Lagerhuis verfoeide dit bedryf, willende derhalven die zaak nog nader vervolgen: invoegen de Gemeentens haar belang den 14. July weder kwamen te hervatten, en inzonderheit over het inbrengen van een Bil, tot oplegging van zodanige straffen en penaliteiten aan den Grave van Oxfort, als zyne verraderlyke practyken en andere zware misdaden en wanbedryven verdienden, en men billyk zoude oordeelen te behooren. Onder de gene die hier mede door wilden, was den Ridder Strikland wel de voornaamste; ook hoorde men den Lord Castlecomar voorslaan, om den Koning by Adres te verzoeken, dat zyne Majesteit geliefde den meergemelden Grave van Oxfort buiten de Acte van pardon te sluiten. Mr. Barrington, Mr. Shutte, en nog meer andere Leden zeiden in hunne redenvoeringen, *dat, wyl de Lords, den gevangen Grave hadden gelieven vry te spreeken, zo wel van zware misdaden en wanbedryven, als van hoog verraad, zonder nogtans daar van aan de Gemeentens door een boodschap kennis te doen geven, zy zulks aanmerken voor een bedryf, 't welk geenszints Parlementair was;* voegende nog daar by, *dat, hoewel eenige zodanige zaken in de Hoven van de* Westmunster *Zaal geprasticeert waren, de Gemeentens egter, welke den grondslag van alle wetten leideden, door alzulke handelingen niet konde geregeert*

1717. July. *regeert worden.* Mr. Hungerfort alleen, en niemand anders, sprak daar tegens, zeggende, te vreezen, dat dit voortkwam van een woedende partyschap; maar hy wierd van verscheide Heeren wederlegt, met aantooning, dat de Natie moest regt geschieden; invoegen eindelyk de meenderheit van stemmen doorging, om het bovengemelde Adres aan den Koning te prezenteeren, en van welk zentiment ook waren de Heer Walpole, nevens de meeste van zynen aanhang. Men benoemde voorts een Committeé, tot het nazien der Registers van 't Hoogerhuis, belangende hare proceduuren in de te Regtstelling des Grave van Oxfort gehouden, en daar van aan 't Lagerhuis verslag te doen. Dezen dag (den 15.) zagmen evengemelden vrygesproken Grave, als mede den Grave van Peterbourg in 't Lagerhuis verschynen; wanneer ook den Lord Castlecomer in 't zelve rapport deed van het ontworpen Adres aan den Koning, 't welk men las en goet keurde; benoemende eenige Leden, zynde ook die van den geheimen Raad, om dat Adres den 17. ten twee uuren te *St. James* aan syne Majesteit te gaan prezenteeren; gelyk geschiede, luidende dat Adres als volgt:

Zeer genadige Souverain.

WY, uwe Majesteits zeer getrouwe Onderdanen, de Gemeentens van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergadert, vertonen ootmoedigst aan uwe Majesteit, dat wy in onze betigting, ingebragt tegens Robert, Grave van *Oxfort* en Grave *Mortimer*, gestelt hebben, dat de gemelde Grave wylen den Koning van *Vrankryk*, toen een vyand van wylen hare Majesteit, verraderlyk aanhing, hielp en aanmoedigde; en dat hy met de Ministers van den gemelden *Franschen* Koning eene geheime en afzonderlyke correspondentie en onderhandeling heeft begonnen, en voortgezet; ingevolg waar van het klaar gebleeken is, dat een groot gedeelte van de magt ten koste van zo veel *Britze* schatten onderhouden, om de magt van *Vrankryk* te verkleinen; als mede een groot gedeelte der subsidien door 't Parlement ten zelven einde toegestaan, in der daad behulpzaam en werktuigelyk gemaakt zyn, om de goede Geallieerden in ontzag te houden, en de harde condities door *Vrankryk* voorgeschreven, te doen involgen. De ongelukkige *Katalanen* wierden geabandonneert; de Keizer, 't Ryk, en de Koning van *Portugal*, wierden daar gelaten om voor hun zelven te handelen; 't Koningryk van *Sicilien* wierd gegeven aan den Hertog van *Savoyen*, als een aansporing en belooning voor 't verlaten der gemeene zaak, tot loutere bravering en schending van de grote Alliantie, en van 't verklaarde gevoelen der meeste van onze Bondgenooten, en byzonderlyk van de *Duitzers*,

ners, dewelke tot dezen dag toe het beding van 't Tractaat van *Utregt* nooit toegestemt hebben. Een schandelyk en oneerlyk Tractaat van Vreede, wierd eindelyk gesloten, waar by onwerkstellige conditien van koophandel aan *Groot-Brittannien* opgelegt wierden. De flegting van *Duinkerken*, die by Adres van 't Parlement verzogt was, wierd te loor gestelt, door eene verraderlyke oogluiking van 't maken van een nieuw Canaal tot *Mardyk*; en de veiligheit die 'er voorgestelt was, door het doen verhuizen van den Pretendent uit *Vrankryk*, wiert op diergelyke wys ontweeken, door eene verraderlyke oogluiking van zyn verblyf in *Lotteringen*. 1717. July.

Men heeft het dank te weten aan uwe Majesteits onvermoeide pogingen voor 't welzyn van uwe Onderdanen, en aan de regtvaardige agting die uitheemse Vorsten en Staten voor uwe Majesteit hebben, dat wy ons zelven in een grote mate verlost zien van de uitwerkzelen dezer verderflyke maatregels, dewelke anderzints aan uwe Koningryken doodelyk zouden hebben kunnen wezen. Maar wanneer wy met zo veel dankbaarheit als verwondering agt geven op uwe Majesteits bequaamheit om zodanige misslagen te herstellen, byzonderlyk in een tyd, die door openbare oproeren en rebelleringen ontrust zyn geweest; oordeelen wy, dat het eene grote verzwaring van schuld is, in die geene, dewelke zo veele voordeelen van de Natie lieten varen, op een tyd, wanneer zy onder zulke zwarigheden binnen 's lands niet worstelden; en wanneer agtereenvolgende successen van eenen roemrugtigen oorlog, hen in een staat hadden gestelt, om de voordeeligste conditien van den vyand te gewinnen.

Uwe getrouwe Gemeentens droegen insgelyks voor, verscheide andere beschuldigingen tegens den gemelden Graaf, hem vertonende in verscheide bekende blyken, als een man die 't vertrouwen, 't welk wylen hare Majesteit in hem gestelt had, misbruikt, en de eer van zyne Souveraine, en 't welzyn van haar volk, aan eige oogmerken van belang en eerzugt opgeoffert had.

Uwe getrouwe Gemeentens zyn niet nalatig geweest in hunne pogingen, om den voorzeiden Graaf ter justitie te brengen; maar, ter oorzaak van de ongelukkige verschillen, dewelke tusschen de twee Huizen in deze procedure voorgevallen zyn, hebben wy ons zelve te loor gestelt bevonden in onze regtmatige verwagting, en gebragt tot die noodzakelykheit, of om regten en privilegien van de hoogste aangelegentheit voor alle de Gemeentens van *Groot-Brittannien*, daar aan te geven, of dezen groten Misdadiger ongestraft voor tegenwoordig, te zien ontkomen.

Om deze redenen, smeeken wy uwe Majesteit zeer ootmoedelyk, dat het uwe Majesteit gelieve, Robert, Grave van *Oxfort* en Grave *Mortimer*, te sluiten uit de acte van pardon, dewelke 't uwe Majesteit gunstelyk behaagt heeft, van den Throon te beloven, ten einde de Gemeentens in vryheit mogen wezen, om tegens den gemelden Graaf op eene Parlementaire wys te procederen.

1717. July. De Koning ontfing dit Adres zeer gunstig, en geliefde daar op dit antwoord te geven.

Edellieden.

IK zal zodanige ordre stellen aangaande den Grave van *Oxfort*, als gy verlangt, en met genoege bemerk ik het gevoelen, 't welk gy van myne pogingen voor de veiligheit, eer en voordeel van deze Koningryken, in uw Adres uitdrukt.

Aanstonds rezolveerde het Lagerhuis, om voor dit gunstig antwoord den Koning te bedanken, en 't welk zeer wel na de zin was der tegenwoordige Ministers.

Eindelyk zag men de Koninglyke Acte van Pardon te voorschyn brengen, en door den Grave van Sunderland den 26. July in 't Hoogerhuis overgeven; welke Acte beide de Huizen goed keurde, zynde genaamt *Acte tot zyn Majesteits vry, algemeen, en zeer genadig Pardon*, behelzende

DAt de Koning verscheide daden van barmhertigheit had bewezen aan dezulke die betrokken waren in de laatste rebellie; dog dat zyn Majesteit, ten einde 'er niets mogt worden verzuimt om de gemoederen van zyne Onderdanen gerust te stellen, eene Acte had vergunt, quytscheldende alle verraad, verzwyging van verraad, en allerley misdaden, hoedanig die ook zyn, begaan tegens zyn perzoon, zyne kroon of waardigheit voor den 17 May 1717, behalven dezulke, welke in de Acte expresselyk uitgezondert zyn, namentlyk:

Alle voorbedagte moorden, moedwillige brandstigtingen van huizen of bergen met koorn of hooy, alle felonie, meineedigheit, omkopingen, roven op de gemeene wegen, 't namaken van handteekeningen, van geld, van stempels op katoene lywaten, van gezegelt papier en pergament, van Exchequer-briefjens, van credit-briefjens en bank-briefjens,

Als mede alle overtreedingen tegens den inhoud der Acte, tot beter verzekering der successie tot de kroon in 't Huis van *Hanover*; en tegens een Acte gemaakt ten tyde van wylen de Koningin, tot meerder veiligheit van haar perzoon en regeering en tot uitblussing der hoop van den gewaanden Prins van *Wales*, of van andere pretendenten wie dezelve ook zyn.

Item alle misdaden van sodomie, stille zonden, en vrouwe schending, alle misdaden en bevorderingen om met de agterstallen die Collecteurs van den land-tax, den mout-tax, van de tollen, of van eenige andere inkomsten des lands, aan de kroon schuldig zyn, door te gaan. Voorts desertie van Officieren of Soldaten, en byzonderlyk van alle zodanige Officieren, die commissien

missien hadden onder wylen de Koningin, of onder zyne tegenwoordige Majesteit, en die daar na in den dienst van den Pretendent zyn gegaan, of aan de laatste Rebellie deel hebben gehad. Item alle zodanige, die van hoog verraad overtuigt verklaart zyn., en alle de geene, die aan de rebellie schuldig, zig over Zee onthouden, of van daar zonder verlof inkomen. Item alle de zulke die door 't Parlement aangeklaagt zyn. En eindelyk Robert, Grave van Oxfort, Simon Lord Harcourt, Thomas Harley, Matthew Prior, Arthur Moor, James Duke Crisp, de Markgregorys in *Schotland*, Redmain den Drukker, en de vyf perzonen die op 't leven van wylen den Koning William toegelegt hadden; blyvende de acte van onderzoek na de vaste goederen der rebellen, in haar geheel, &c. 1717. July.

Dienzelven namiddag verscheen den Koning in 't Hoogerhuis, gevende conzent op verscheide merkwaardige Bils, en waar na den Opper-Kantzelier aan 't Parlement voorlas de ondervolgende

Aanspraak van den Koning aan het Parlement.

My-Lords en Edellieden,

IK kan geen einde doen maken van deeze zitting, zonder myne dankzeggingen aan U uit te drukken, voor 't spoedig afdoen der publyke zaken, en zonder het genoegen te verklaren, 't welk ik my zelven beloof in U tegens de toekomende winter vroeg te ontmoeten, met dezelve goede geneigtheden ten dienste uwes vaderlands. De maatregels, die wy in dit Parlement hebben genomen, hebben door den zegen van God Almagtig alle de aanslagen onzer vyanden, zo binnen als buiten 's lands, verydeld; en nadien de grondregelen, waar op die maatregels gevestigt zyn, gelykelyk strekken tot ondersteuning van de regtmatige regten der kroon, en der vryheden des volks, zo zal ik zelf daar in altoos volharden, en de geene dieze met dezelfde bestendigheit en rezolutie aankleeven, van andere onderscheiden.

Edellieden van 't Lagerhuis,

IK bedank U Lieden op de toegenegentste wyze voor de onderstand-gelden die gy my gegeven hebt, en voor die standvastigheit en yver welke gy hebt betoont in 't verminderen der schulden onzes lands, niettegenstaande de menigvuldige toevallen en hinderpalen, welke gy in 't voortzetten van dat groot werk ontmoet hebt. Gelyk Gy-Lieden my bezorgt hebt de middelen om alle aanslagen van eenen uitheemsen vyand, tegens deze myne Koningryken, te loor te stellen; zo kan ik niet anders als het gelukkig vooruitzigt onzer zaken buiten 's lands, in eene grote mate toeschryven aan dien algemeenen geest, welke zig in uwe handelingen vertoond, en de wereld overtuigt heeft, dat

1717. July. geene inboezemingen of listigheden U-Lieden kunnen aftrekken van uwen pligt jegens uwen Souverain, en van een ongeintresseert inzigt jegens uwe mede-onderdanen.

My-Lords en Edellieden,

HEt is met zonderling vermaak, dat ik de rust van de Natie zo wel bevestigt zie, dat die een Acte van genade kan toelaten, om welke te vergunnen, ik lang na eene bequame geleegentheit verlangt heb. Ik hoop dat de zulke, die door dit middel tot het genot van de gerustheit en van de bescherming der wetten, tegens dewelke zy gezondigt hebben, hersteld zyn, een behoorlyk gevoele van deeze myne toegeeflykheit zullen hebben, en dat ze my de aangenaamste vergelding die hen mogelyk is, zullen doen, door, in plaats van vyanden, vrinden van haar Vaderland te worden.

Vervolgens sprak den Opper-Kantzelier op ordre des Konings.

My-Lords en Edellieden.

HEt is zyn Majesteits Koninglyke wil en welbehagen, dat dit Parlement geprorogueert werde tot Maandag den 23. Augusty aanstaande, om dan alhier gehouden te worden; en dit Parlement word ingevolge daar van geprorogueert tot Maandag den 23. Augusty naastkomende.

Ondertusschen was door den Marquis d'Iberville, *Franschen* Minister aan 't Hof van *Groot-Brittannien*, van wegens den Hertog Regent, schriftelyk geprezenteert de onderstaande Declaratie, ten opzigte het arresteeren der *Zweedze* Ministers, van dewelke wy in ons eerste deel omstandig gesproken hebben.

ZYn Koninglyke Hoogheit heeft met veel genoege gezien, dat de zorg die hy in den naam des Konings heeft aangewend, om voor te komen de gevolgen van 't geen 'er gebeurt is, ten opzigt van den Grave van Gyllemberg, en van den Baron van Gortz, Ministers des Konings van *Zweden*, niet vrugteloos is geweest, nademaal zyne officien te gelyk toegelaten zyn door zyne *Brittannize* Majesteit, en door zyne *Zweedze* Majesteit.

Nadien zyn Koninglyke Hoogheit van de waaragtige genegentheden des Konings van *Zweden* onderrigt is, door de brieven van den Heer Grave van la Marcq; bevestigt door de verzekeringen van den Heer Cronstrom extraordinaris Envoyé van dien Vorst by den Koning, zo heeft hy aan den Heer d'Iberville bevolen, deze tegenwoordige verklaring te geven aan den Koning van *Groot-Brittannien*, en van wegen zyne *Zweedze* Majesteit te verzoekeren, dat dezelve niet getreeden is in eenige der aanslagen, die men aan zyne Ministers

te

te last legt; dat die Vorst de enkele argwaan, als of hy aan diergelyke ontwerpen zoud hebben deel gehad, zoud aanmerken, als een injurieuse zaak voor hem; en dat hy voor heeft, zo haast zyne Ministers aan hem overgegeven zullen zyn, hun gedrag te onderzoeken, en tegens hen goed regt te doen, indien zy hun caracter hebben misbruikt. 1717. *July.*

Na deze tegenwoordige verklaring hoopt zyn Koninglyke Hoogheit, dat de Koning van *Groot-Brittannien* die rezolutie wel zal willen nemen, om den Heer Grave van Gyllemberg aan den Koning zyn Meester te rug te zenden, onder de verbintenis die hy op zig neemt, dat de Heer Jackson zonder eenige vertoeving ook in vryheit zal worden gestelt; en nadien de Koning van *Engeland* aan zyn Koninglyke Hoogheit wel heeft willen te kennen geven, dat hy om zynent halven, en ten gevalle van haar Hoog Mogende de Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, niet zal weigeren te bewilligen, dat de Baron van Gortz ook in vryheit werde herstelt, zo is hy overtuigt, dat zyne *Britannique* Majesteit ook niet zal dralen met zyne meeningen hier over te verklaren.

Gedaan tot Londen *den* 20. *July* 1717.

Was getekend,

d'Iberville.

Zeker advertissement, door den Lord Bisschop van *Bangor* in de *Dayly* Courant doen zetten, en 't welk van alle vrome eerlyke Luiden zeer geroemt wierd, verdient datmen het den Lezer mede deele.

NAdemaal de Eerwaardige Dr. Snape, in zynen tweeden brief aan den Bisschop van *Bangor*, goedgevonden heeft op pag. 40. van de zaak af te gaan, en hem een zeer zware beschuldiging op te leggen met deze volgende woorden: *Ik bid u, bedenk u zelven eens, en stel deze eenvoudige vragen aan uwe conscientie voor, of uw* absolutelyk *en* eigentlyk, *en diergelyke woorden van uitvlugt, in uwe predikatie niet uitgelaten waren, toen die eerst opgestelt wierd? Of gy dezelve niet, eer gy ze predikte, aan een zeker perzoon vertoonde zonder die bepalingen; en of het niet met moeyelykheit was, dat gy U door hem liet overreeden, om die als uit behoedzaamheit in te voegen. Zo gy 't goedvind de wereld te antwoorden met eene ontkenning, zo verbind ik my, dat een perzoon van ontwyfelbare waaragtigheit, en van zo hoogen geheiligden staat als uw Lordschap, op zig zal nemen de affirmative te bewyzen.* En voor zo veel die eerwaardige Doctor pag. 67. van dezen tweeden brief, op een byna weergalooze wyze goedgevonden heeft in te boezemen, dat de Bisschop een bedekte agterhouding heeft van 't geene hy by zig zelven denkt, om zyn plegtig beroep op God te regtveerdigen, dat het geene hy predikte, buiten weten was van eenig levendig mensch, *daar nogtans*, gelyk de Doctor zegt, *een levendig man betuigt heeft,*

dat

1717 *dat het met zyne kennisse gepredikt, en aan zyne verbeteringe onderworpen was.*
July. In een geval van dezen aard kan ik niet anders doen, dan my op de wereld beroepen, en dat op de volgende wyze.

Ik heb my zelven wel bedagt, en deze vrage aan myne conscientie gedaan. En ik beweer alhier plegtelyk, dat de woorden gemeld als van uitvlugt, niet alleen in 't eerst in de predikatie zyn geweest, maar dat zy 'er voorbedagtelyk en met opzet waren gesteld; dat ik, eer dezelve gepredikt was, die aan niemand in de wereld, het zy met of zonder zulke bepalingen, heb vertoond; en by gevolge, dat ik onmooglyk my door iemand konde hebben laten overreeden om 'er die woorden in te voegen; zo dat ik aan de wereld een genoegzaam bewys gegeven heb, dat ik tragt eenvoudig en duidelyk te spreeken, alleen door 't geene my uit dien hoofde bejegent is.

Hebbende de wereld nu dus plegtelyk geantwoord op een ontkennende wyze, zo beroep ik my nu op den Doctor op de alleropenbaarste wyze, met alle de agtinge die men aan de conscientie en eere schuldig is, en ik verwagt, ja vereisch van hem, door alle de banden van Christelyke pligt, my of openbare vergoeding van zulk een ongemeene verongelykinge in zo een teder punt te doen, of aanstonds dien eerwaardigen perzoon van den zelfden hoogen en geheiligden staat, welke hy zig verbind, dat het bewys van de affirmative op zig zal nemen, te voorschyn te brengen; en ook dien levendigen man te noemen, welke hy beweert dat betuigt heeft, dat de predikatie met zyne kennisse gepredikt, en aan zyne verbeteringe onderworpen is geweest. Ik eisch dit alhier, en stel myne gansche reputatie op dit enkel punt.

Zo nu de Eerwaardige Doctor Snape niet aanstonds of zynen misslag bekent, of nakomt het geene waar toe hy zig verbonden heeft, dan moet hy 't zig laten welgevallen, dat al de wereld van hem zal denken 't geen ik niet zeggen wil. Ondertusschen bid ik God, dat hy zulk een gedrag der Godgeleerden wil stuiten, 't welk een schande over den Christen naam brengt. Ik vergeef het hem uit den grond myns harten, en ik dank God dat ik in zulk een gesteltenisse des gemoeds ben, dat ik eerder zoude willen sterven, dan zodanig een bejegening, als ik in deze gansche controversie ontmoet heb, wederom vergelden.

Benj. Bangor.

Men zal hier by nog vertoonen een fraye aanspraak, door de Predikanten der Provintie van *Maßachusers-Bay*, in *Nieuw Engeland*, aan den Heer Samuel Shute, kapitein Generaal in die gewesten, gedaan.

ZEdert dat u Excellentie tot ons overgekomen is, is deze de eerste gelegentheit van eene jaarlykze en generale vergadering, dewelke de bedienaars van 't Evangely in deze Provintie hebben kunnen genieten, om ons dankbaar gevoelen van het geluk, 't welk wy daar door hebben ontfangen, te betuigen.

Een

Een geluk, waar mede wy in der daad aangenamelyk verrast zyn geweest, 1717.
door de voorzienigheit van onzen roemryken Heere, dewelke met aanmerke- *July.*
lyke omstandigheden, hier ontrent zyne teedere zorg voor zyne kudde in de woestyne heeft getoont.

Maar dit uitstel van pligt, waar toe wy alzo spoedig als hertelyk geneegen waren, heeft ons nu alleenlyk bequaam gemaakt, om te spreeken met ondervinding, 't geen wy te voren maar hadden konnen spreeken by verwagting; en te zeggen, *de helft is ons niet verteld geweest.*

Uwe Excellentie, uwe jonger jaren met eere in de leegers doorgebragt, en voor de roemrugtige zaak van de vryheden van *Europa*, en 't mensdom uit de keetenen, die de berugtste van alle Tir: . . . voor hen beschoren had, te redden, braaf gevogten hebbende, draagt uwe laurieren nu niet in een ondienstbare verblyf-plaats; maar gy hebt uwe later jaren eedelmoedelyk willen besteeden in den dienst van 't land, met een zorg voor 't welzyn van andere: en onze genadige God heeft 't geschikt, dat dit zyn volk het geluk zal hebben, van het onderwerp te zyn, waar over uwe zorg gaan zal.

Felices nimium sua si bona norint.

Zeer verquikkent, en zeer verpligtent zyn geweest, de stralen van de Koninglyke gunst, die de beste der Koningen, onze zeer regtmatige en wettige Koning GEORGE, op zyne zeer getrouwe onderdanen in deze Colonie geschoten heeft.

Maar nergens zyn wy meer door ontvonkt geweest, als door 't geen zyne grote wysheit en goedheit gedaan heeft, in 't geven van zyne Koninglyke commissie aan u Excellentie, om onze Kapitein-Generaal en Gouverneur te worden: een Gouverneur, in wien wy een helder afbeeldzel van zyne eige deugden zullen hebben, en een gestadig vervolg van zyne belangen en meeningen zien.

U Excellentie heeft nu de regeering van een volk, 't welk wy uwe gunstige aanschouwing kunnen beveelen, uit verscheide aanmerkingen; maar daar is eene aanpryzing al te bemindmakende, om die te verzwygen, dewelke is, dat wy niet een mensch in alle onze kerken kennen, die niet opregtelyk en yverig geneegen is voor zyne Majesteit, en het doorlugtig huis van *Hanover.* En in der daad, wat kan 'er anders verwagt worden van kerken, die de ware Protestantze Religie in hare eigentlyke punten, waar van God onzen Koning zulk een roemrugtig Beschermer heeft gemaakt, zo volkomentlyk omhelst, en zo standvastelyk gehandhaaft hebben, en die daar in op zulk een voorbeeldelyke wys bloeyen.

Nadien onze kerken niet geboud zyn op eenige grondleggingen, als op de grondreegels van 't eeuwigdurend Evangely, duidelyk voorgedragen in de H: Schrift, en geene voorwaarden van communie kennen, als de ontwistbare punten van die wezentlyke godvrucht, waar in alle goede menschen vereenigt zyn, zo beloven wy ons zelven, dat u Excellentie, die geen eenzydigheit heeft voor kleine verschillen in religie, haar zyne bescherming wel zal

 waar-

1717. July. waardig achten, en ze by alle gelegentheeden aan de Koninglyke gunst recommanderen.

De bedienaren van 't Evangely, welkers geheele beezigheit daar in bestaat, dat zy de grondregels van godvrugt, eerlykheit, liefdadigheit en getrouwheit, hunne Gemeentens inprenten, zyn zeer gevoelig van de verpligtingen, die zy aan u Excellentie hebben, voor 't gewaar worden van de uitwerkzelen van uwe toegeneegentheit, die hen behoorlyk hebben aangespoort, om de roemryke eindens van haar dienaarschap getrouwelyk te bevorderen.

En wy beloven ons zelven, dat, terwyl u weergalooze broeder een patroon is van zo veel aangelegenheit voor onze vereenigde broederen aan de andere zyde van de *Atlantise Zee*, u Excellentie aan ons een portie zal vergunnen in uw zeer voorspoedig Patronaatschap.

Wy zullen dit ons gebed tot onzen God doen zyn, dat hy, die u voormaals door de moeyelykheden, en gevaren van 't leger voerde, en u hoofd in de dagen des stryds dekte, aan u al de rust en verquikking van eene gemakkelyke regeering, en op 't laatst, de oneindige vreugde, die het einde van een getrouw Stadhouderschap zal zyn, verleene.

Op deze Aanspraak had den Heer Shute geantwoord.

Myne Heeren.

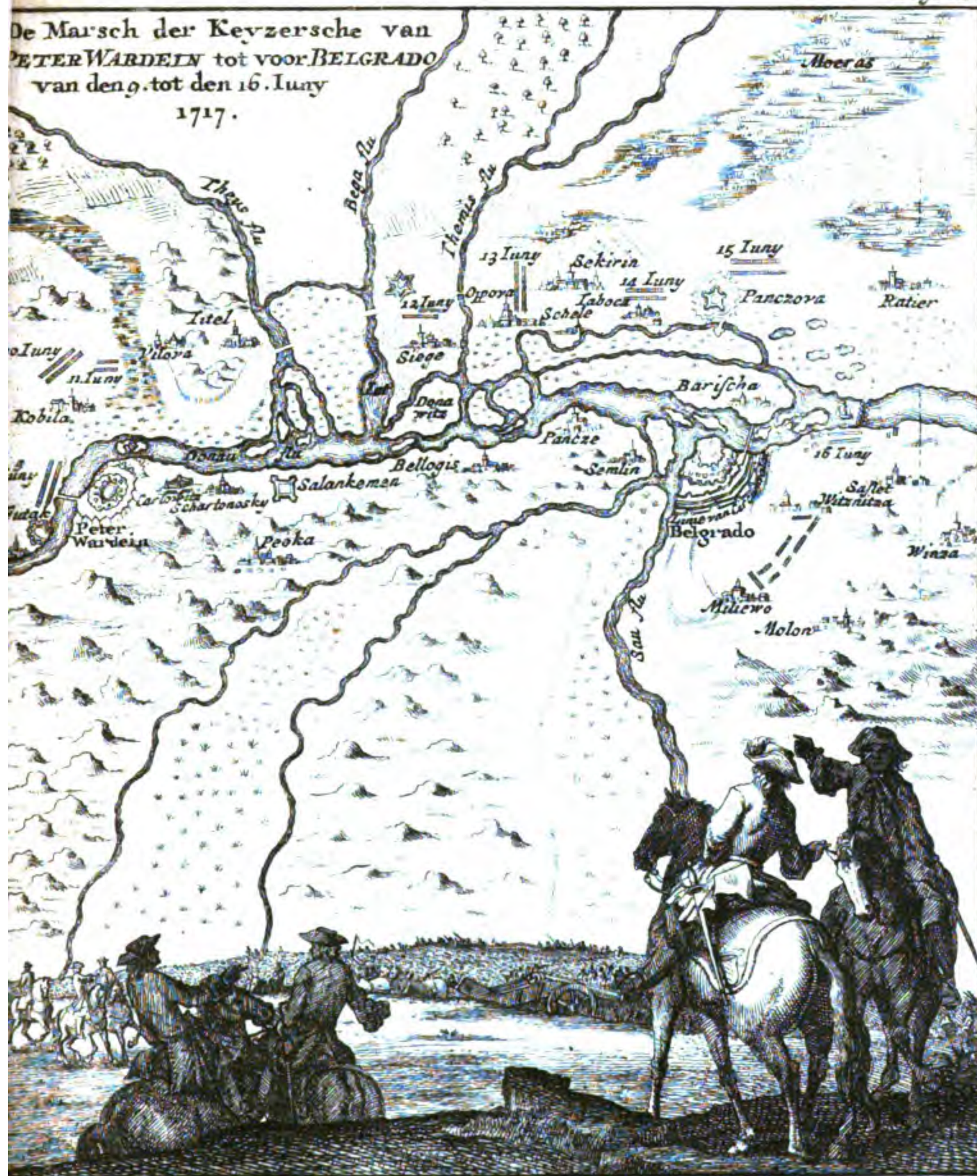
IK neem dit Adres met veel vrindschap aan, byzonderlyk om dat het komt van een groot en goed lighaam van mannen, voor dewelke ik altoos een groote achting heb gehad, en die hier door aangroeyen zal. Gyliedeu kunt altyd verzeekert zyn, van myne vriendschap en bescherming, en ik zal zorge dragen, dat de Koning, myn Meester, onderrigt worde, hoe zeer getrouw de bedienaren des Evangeliums in *Nieuw-Engeland* zyn, en hoe zeer zy de gunst van zyne Majesteit verdienen.

DUITSLAND. DE oorlogs bedryven van het Keizerlyke Leger, onder 't beleyd van den Prins Eugenius, tegens de verschrikkelyke magt der *Turken*, had het oog der geheele Christenheit na zig getrokken; dus zal men, om alles naukeurig te vertoonen, wat in dezen roemrugtigen Veldtogt voorgevallen zy, ons verhaal beginnen met den (a) optogt der Keizerlyke Armee van *Peterwaradyn* naar *Belgrado*.

(a) ziet eerste deel, pag. 512.

DEn Grave van Mercy, de belegering van *Orsova* opgeheven hebbende, gelyk in onze vorige van Juny reeds berigt is, trok met zyn Corps den 2. Juny van *Verza* op, en rukte in verscheide Marssen tot *Opava* in 't Banschap van *Temiswar* voort. Hier liet hy 't commando aan twee andere Generaals over, en begaf zich in Perzoon naar den Prinse Eugenius, om zyne meening, wegens 't trekken over den *Donau*, te weten.

Dezen

De Marsch der Keyzersche van
PETER WARDEIN tot voor BELGRADO
van den 9. tot den 16. Iuny
1717.
Moeras
Theys flu
Bega flu
Themis flu
13 Iuny
Sekirin
15 Iuny
14 Iuny
12 Iuny
Opova
Laboca
Panczova
Ratier
Titel
Schele
Vilova
Siege
Barischa
11 Iuny
Kobila
Pancze
16 Iuny
Donau flu
Bellogis
Semlin
Salankemen
Sasset
Witznitza
Schartonosky
Peter Wardein
Belgrado
Peoka
Winza
Sau flu
Miliewo
Molon

Dezen Generaal, met het groot Leger den 9 Juni van *Peterwaradyn* opgebroken en naar *Titul* voortgerukt, passeerde omtrent die Stadt de Rivier de *Theis*, strekkende het Leger uit aan de overzyde van de Rivier de *Beghe*. Hier vertoefde men eenigen tyd naar de resteerende Troepen, terwyl de orders aan de Oorlogs- en andre Scheepen gegeven, om zich ter behoorlyker plaats te posteeren, uitgevoerd wierd. 1717. July.

Na dat nu alles tot de overtocht gereed, en het Leger zich een groot uur boven *Banzova* neergeslagen had, rukten ook alle de Scheepen en Vaartuigen, tot bruggen en tot andere dienst, derwaards, om den volgenden dag dienst te konnen doen. Men deelde dien dag aan de 27. Battaillons en 24. Kompagnien Granadiers onder 't gebied van den Generaal Graaf van Mercy, als mede aan de troupen onder den Lieutenant Generaal Graaf Brown van Camus, en de Generaal Majors Wobezer, Wallis en Odwyr, brood voor eenige dagen, met de nodige ammunitie, schoppen en handgranaten, uit.

Niettegenstaande de vyanden zich den volgenden nacht op alle de hoogtens, door het aansteeken van vuren, vertoonden, begon men echter den 15, met het doorbreeken van den dag, beweeging te maken. Een der oorlogscheepen ging leggen boven de drie eilandjens voor de mond van de *Temes*, om die rivier te stoppen, en van die zyde gedekt te zyn. Twee andere oorlogscheepen, en de daar by zynde vaartuigen posteerden zich meer na beneeden, tegen over het dorp *Wunsch*, zo wel ter rechter als ter linker zyde van de plaats, daar de brug moest geslagen worden, om dezelve tegens allen aanval, zo wel van *Belgrado*, als van beneeden, van de kant van *Orzova*, mitsgaders het voetvolk van ter zyden, te dekken. Toen wierden vooraf gezonden een Kolonel en een Overste Lieutenant, met zeven compagnien Granadiers; toen een Generaal Major, een Lieutenant Kolonel en een Major, met 10. compagnien Granadiers; toen wederom een Kolonel en een Overste Lieutenant, met zeven compagnien Granadiers en zes veldstukjens, om zich daar van in 't front, of elders daar 't nodig mogt zyn, te bedienen; en eindelyk volgde alle de Infantery, en den toestel tot 't maken van de Brug; agter dewelke eenige zaiken kwamen, die boven de plaats, daar ze geslagen moest worden, gingen leggen. Daar na posteerde men de vier regimenten Dragonders van Savojen, Wirtemberg, Vehlen en Schonborn op 't land, tusschen *Banzova* en den *Donau*, over welke rivier eenige stukken wierden geplant, terwyl men een groot getal rakkebossen gereed hield. De Opperbevelhebber, op de plaats daar den overtogt zoud geschieden willende tegenwoordig zyn, liet bevel in 't campement boven *Banzova*, dat al 't voetvolk by de hand komen zoud, om na den eersten overtocht aanstonds te kunnen volgen.

Op deeze wyze passeerde men den *Donau*, zo met de gierbrug als met vaartuigen, zonder de minste tegenstand, hoewel zig de vyanden wederom van alle kanten op de hoogtens vertoonden.

Zo haast het eerste transport overgekomen was, zond men de barken te rug, en die haalden eerst af de compagnien Granadiers en de genaderde Batailons,

1717. July. met welke ook overkwamen de Graaf van Heister, de Prins Alexander van Wirtenberg, en de Generaal van de artillery de Graaf van Regal.

Men begon eerst met de linkervleugel, en men voerde zo veel voetvolk over, als men nodig oordeelde, om een aanval der vyanden te kunnen uitstaan, waar voor men niet zeer bedugt was, om dat men op een zeer voordeelige plaats stond, en een moeras voor zich had: egter liet men ook eenige Ruiters en Hussaren overzetten, om zich daar van in alle voorvallen te kunnen bedienen. Toen bragt men alle de Barken, ten getale van 84. stuks, te zamen, en men maakte daar van een schipbrug, over welke al 't overige voetvolk trok.

Den 16. voor 't doorbreeken van den dag, gingen over de regimenten Dragonders, die tusschen *Banzova* en den *Donau* stonden; mitsgaders de overige troupen van 't corps van den Graaf van Mercy. Toen volgden de artillery en de ruitery van 't vliegend leegertje, 't welk boven *Banzova* geposteert was, maar deze troupen kwamen wat laat. Het kampement wierd geformeert anderhalf uur beneeden *Belgrado*, op de hoogtens van *Visnizza*, en men liet den Generaal Major Odwyr met zes Battaillons en eenige van de agterste ruitery by de brug, om die te dekken.

Den 17. kreeg men een gedeelte van de bagage. De vyanden lieten zich dien dag boven *Visnizza* te water en te land zien, maar men plantede vier veldstukjens op een hoogte, en toen weeken ze aanstonds weer te rug.

Den 18. 's morgens reed de Prins Eugenius van *Savoyen* om *Belgrado* te recognosceeren, als mede de *Sau* en den *Donau* daar ontrent, verzelt van de meeste Generaals, nevens 7000. Ruiters en eenige Granadiers. 3000. *Turkze* Ruiters, die buiten de vesting stonden, weken daar op binnen dezelve, na dat 'er eenige kleine schermutzelingen, met weinig of geen verlies van weerkanten, waren voorgevallen; en daar op heeft de Generaal Graaf van Palfy de plaats berent met alle de Karabyniers en Granadiers te paard, mitsgaders met agt regimenten Ruiters; zynde het geheele Leger den volgenden dag van *Visnizza* opgebroken, om het formeele beleg te beginnen. Volgens de berigten was alle de veldartillery der *Turken* binnen *Belgrado*, zynde derwaarts gezonden, om bewaard te worden, tot dat het *Ottomannize* Leger van *Adrianopolen* daar kwam.

Den 19. brak het Leger in vier kolommen op, en kwam tegens den middag in de vlakten beneden *Belgrado*. De rechter vleugel strekten zich tot aan den *Donau*, en de linker tot aan de *Sau* uit. Aanstonts wierden eenige batteryen langs den oever opgeworpen, om de vyandelyke Oorlogscheepen af te houden, en de Oorlogscheepen wierden op de bekwaamste plaatzen geschikt om den vyand tegen te staan. De Troupen, die tot bewaring der Brug gelaten waren, en uit 12. esquadrons en vier bataillons bestonden, kwamen met de Bagagie ook dien zelven avond in 't Leger. De Linien van omtrek en verweering wierden die avond afgesloten, en den arbeid s'anderendaags met alle spoet begonnen.

Den 20. maakten de belegerden uit haar zwaarste Kanon zulk een sterk

vuur,

vuur, dat het scheen als ofze al haar kruit te gelyk verschieten wilde, en men ontfong in 't Leger kogels, die 50. en meer ponden woegen. De Generaal Hauben, met 6000. man by *Peterwaradyn* gebleven, was order gezonden om met de Pontons haastig naar de *Sau* te komen, om de Stad van die zyde mede in te sluiten, en een brug van Communicatie over die rivier te slaan: welke order met alle neerstigheit uitgevoert wierd. 1717. July.

Den 21. is de arbeid aan de Linien van Circumvallatie gecontinueert; en ter zelver tyd zyn nieuwe ordres na *Offen*, *Essek*, *Zegedin* en *Peterwaradyn* gezonden, om 't vertrek der Artillery en Amunitie te verhaasten. De vyand schoot weinig. Twee Deserteurs rapporteerden, dat omtrent een Musquetschoot aan dees zyde de stad, aan 't zo genaamde *Pharos*, een Linie in forme van een Retrenchement opgeworpen, de Mynen wyder gemaakt en verder uitgebreid wierden.

Den 22. lieten de Vyanden, meenende, dat de Schipbrug al geslagen was, haar Schipmolens, die onder haar Kanon ten Anker lagen, afkomen; maar de Saiken hebben dezelve gekregen en aan den Oever gebracht.

Den 23. en 24. is de arbeid voortgezet, en aan 't einde van de rechter Vleugel een Bruggeschans voltooit, om aldaar, by de aankomst van 't Corps van de *Sau*, de brug te kunnen slaan: 's Avonds wierd die over den *Donau* by na in staat gebracht; en men was als toen bezig met een over de Moerassen te maken, om de communicatie met het Land aan geen zyde open te houden, alwaar ook eenige Troupen zyn gelegt.

Den 25. hebben de Keizersche met den Vyand meer te Water als te Land te doen gehad; want deze, een Reduit met een Bruggeschans aan geene zyde den *Donau* makende, wierden door 't vyandelyk Kanon, en inzonderheit door 16. Fregatten geincommodeert, en zy schoten ook sterk uit het Kasteel tegens de Oorlogscheepen: deze in tegendeel bleven niet schuldig, en schoten dien morgen omtrent 11. uuren een Vyandlyk Fregat in de grond; zynde hare andere Fregatten 400. schreeden afwaart na de Waterstad geretireert. Dien namiddag raakten de brug voltooit, zoo dat men de vouragie aan geen zyde van den *Donau* kon gaan halen, zynde aan dees zyde niet te vinden, alzo alles zeven Myl ver geconsumeert, en waar door de Subsistentie van 't Vyandlyke Leger benomen was. Men zegt, dat de Avantgarde van 't zelve den 24. met 13. Fregatten te *Semendria* is aangekomen, weshalven de twee Oorlogschepen, St Elizabeth en St. Karel, dien nacht afgezakt zyn na de plaats, daar eerst de schipbrug stond. Het Leger lag toen zo dicht onder de Vesting, dat de belegerde uitgetrokke Loopen in het Hoofikwartier konde schieten, zynde al twee Kogels by de Tenten van den Prins Eugenius gevallen. De eerste Schipbrug was zedert afgebrooken en tusschen beide onze Linien weder over den *Donau* geslagen, door welke weg de vourage moet komen. De Prins Eugene had besloten, dat hy en onder hem, de Veld-Mareschal Palfi, 't Keizerlyke Leger tegen dat van de *Turken* zal commanderen, de Veld-Marechal Heister, de Troupen in de Circumvalatie, en de Prins Alexander van Wurtemberg de Trencheen. In de Vesting zouden 600 Stukken zyn, 12000. Janitzaren,

1717. nitzaren, 4000. Arnauten, 2000. Tartaren en 600. Spahi; om de Wallen zag
July. men niet als roode Vanen, die'er ten getalle van 800 zyn, en drie schreeden van malkander staan.

Den 26. quam de Luitenant Generaal Hauben met zyne batailloens, en de regimenten van Anspach en Mercy, mitsgaders de curassiers van Caraffa, en eenige nationale grentsmilitie, by zich hebbende de Pontons, aan de oever van de *Sau*, tegen over de rechtervleugel. Men sloeg daar een brug, dat zeer moeilyk was, om dat de *Sau* daar zeer wyd is geworden. Een vyandelyke party had 72. Ossen, tot de Artillery behoorende, uit de weide weg gehaald; maar twee Keizerlyke partyen hadden die weder gekreegen, en zes gevangens, daar onder een Luitenant, een Vaandrig, een Spahy, met zich gebracht. Dien dag is'er een reduyt met twee vleugels gemaakt, en met 10. stukken beplant aan geene zyde des *Donaus*, wat hooger als de brug, naby 't Eiland, alwaar de kleine arm des *Donaus* uitkomt; zo om die te beveiligen, als om de vyandelyke Saiken te verdryven, en om de communicatie met het gebied van *Temeswar* veiliger te maken. De vyanden schooten uit haar Fort, dat daar tegens over legt, en uit haar Saiken sterk, en zy tragtede ook daar te landen, om dat werk te beletten; maar te vergeefs, dewyl zy t'elkens door de Keizerlyken, die daar waren, wierden afgewezen: ondertusschen zyn daar, door 't geschut van de Stad, het gemelde Fort en van de Saiken, al eenige van de Keizerschen doodgeschooten. Onder andere was de Heer d'Agria, kapitein van de Artillery, die daar commandeert, met een kleine kogel in zyn linker arm geschoten; maar dat werk was echter volbracht. Dien gantsche namiddag is'er tusschen ons Leger en de Stad met de *Turken* geschermutzeert, maar zonder malkanderen veel schade toe te brengen. De Grave van Peer, een der *Nederlandsche* Volontairs, is dezer dagen gesneuvelt.

Den 27. wierd ordre gegeven tot het maken van takkebossen en schanskorven.

Men is tot den 28. Juny met het voltoyen van de brug over de *Sau* beezig geweest.

Den 29. wierd aan geene zyde een hooft of reduit gemaakt. Dien morgen in den dageraat deeden de beleegerden twee uitvallen, om een geavanceerde post, aan de agterste linie van de linker vleugel, op te ligten; maar het volk in gereedheit vindende, weeken zy na de Stad. Men voltooide de Linien van circum- en contra-vallatie; welke te zwaarder viel, om dat het hout, om takkebossen te maken, daar schaars is. Den volgenden nacht deden de vyanden weder een van hare molens op schuiten, tegens de brug over den *Donau* stooten; welke brug daar door wel wierd beschadigt, maar binnen weinige uuren herstelt. Overloopers, zedert het vertrek der vorige brieven gekomen, zeggen, dat de beleegerden sterk arbeydeden om hare bedekte weg te verhoogen, en effen te maken; en met het maken van een retrenchement na de Waterstad, om hare ruitery daar door te dekken; maar dat hare vreeze en confusie des niet tegenstaande merkelyk was toegenomen, zedert dat zy van d'andere zyde, door 't corps onder de Generaal Hauben ook zyn ingesloten,

ten, waarom zy *Semlin* hebben verlaten, en aan de Rascianen, daar wonende, toegestaan, om zig elders te begeven. 1717. *July.*

Den 30. kreeg men berigt, dat de artillery, van *Segedin* ontboden, tot *Titul* was gekomen; en het eerste transport van *Offen*, *Essek*, en *Peterwaradyn* tot *Banzova*. Dien dag avanceerde het Schip de St. Maria tot aan de mond van de *Temes*, by de drie andere, die reeds onder de Vice-Admiraal Anderson daar lagen, zynde de Commandeur Swendsman by de overige twee scheepen aan de *Donau-brug*.

Den eersten July wierden vyf *Ongarize* Coruzzen door de Keizerse gevangen gebragt; die verklaarde te behooren tot een party van 50. man, onder een *Tartarizen* Aga van *Semendria*, om kondschap van 't Keizerlyke Leger, en eenige gevangens te bekomen. Van 't vyandlyke leeger wist hy niets zeekers te zeggen, als dat 14. schuiten met krygsvolk tot *Semendria* waren aangekomen. De vyanden hebben een nieuwe batterye in hare Waterstad gemaakt; en den eersten July begonnen zy wakker op de reduit, aan d'andere zyde van de mond van de kleine arm des *Donaus* gemaakt, en op 't volk daar geposteert, te schieten. Met het vallen van den avond deeden de beleegerden eene brandende stoffe, granaten en haken opgevult, afwaards na de brug varen, maar deze machine deede zyn uitwerking eer die aan den brug gekomen was, weshalven dezelve de schade, die de vyanden daar van verwagteden, niet deede.

Den 2. arriveerde in 't Leger voor *Banzova* het Transport Artillery, die ten eersten ontscheept wierd. Men commandeerde een Detachement, om in een Bos, een uur van het Front, een quantiteit Fascines, Palen en Schanskorven te gaan maken, zo tot het perfectioneren van de Linien als tot de Belegering.

Den 3. kreeg de Generaal Hauben ordre, om zich met zyn Corps te *Semlin* te gaan posteeren, werwaarts men ook de twee Oorlogscheepen, die aan de *Donawitz* lagen, commandeerde, om tot dekking te dienen. Zo haast als gemelde Generaal aan dat Kampement getrokken was, wierden aanstonts eenige stukken Kanon op de hoogte tegen de vyandelyke Schepen gebragt, die benedewaarts na de Fortres afzakten, zo dra men begon te schieten.

Den 4. kanonneerde de Vyand veel sterker, als eenige dagen te vooren; maar zonder groote schade.

Den 5. was men bezig met de aangekome zware Artillery, Ammunitie, &c. t'ontscheepen, zo dat men geloofde dat in 't kort de Trencheen zoude geopent worden De omtreklinien zyn tegenwoordig geprefectioneert, zo dat het Kampement een Fortres gelykt.

Het Kasteel van de plaats defendeerd alles in 't rond, zo wel de Water- en Rasziaanze Stad, als de Eilanden en 't zogenaamde *Pharos*, en benedenwaarts tegens den *Donau*; namelyk, tegen het Hoofdquartier hebben de Vyanden tot haar defensie drie Werken opgeworpen, en ten minsten 40 à 50 stukken daar op geplant; ook een Retrenchement, voorzien met een Graft en Palissaden, en een Battery tegen over het Front. Volgens de zekerste advyzen zoude haar

Guar-

1717. July. Guarnizoen bestaan in 15000. Janitzaren, eenige duizenden welgemonteerde Spahis en Tartaren, behalven 't ander Volk en d'Inwoonders onder de Seraskier en Agaas: zy hebben meer als 100. stukken Kanon, behalven de geene die op de Vloot zyn, welke Vloot in 70. Schepen, zo Fregatten, Galeyen, halve Galeyen. als Saiken, bestaat. De Keizerlyke, die onder den Generaal Hauben over de *Sau* staan, kunnen van de hoogte te *Semlin* al de Fortificatien binnen en buiten *Belgrado* zien. Dezer dage is een geweze Keizerlyke Kapitein, die ook als Ingenieur gedient heeft, met een Dragonder tot de Vyanden in de Fortres overgegaan.

Na dat den 5.'s morgens de twee Oorlogschepen Franciscus en St. Stephanus, onder den kapitein Stork, en den kapitein Luitenant Pomers, by *Semlin* aan de zyde van 't Corps van den Generaal Hauben ten anker waren gaan leggen, zyn zy aanstonds door eenige vyandelyke Vaartuigen gerecognosceert en gekanonneert; maar, een vyandelyke halve Galey in de grond geschoten zynde, retireerde de rest na een Eiland, onder 't Kanon van de Fortres. Tegen twee uuren 's namiddags avanceerden zy weer in goede ordre met volle Zeilen, ten getale van meer als 50. Fregatten, halve Galeyen en Saiken, vol Infantery, tegen gemelte twee Oorlogschepen, en attaqueerde dezelve met een groot gewelt en geschreeu, onder een continueel vuur. Als zy tot op een werp van een Handgranaat genadert waren, liet kapitein Stork een geheele laag geven; maar zy stonden dezelve uit en drongen door, zo dat de twee Oorlogschepen in 't midden van 't Vuur, en door den vyand byna geheel omcingelt waren, die ter zelver tyd 1000. Paarden en eenige Janitzaren, aan den Inham van de *Sau*, in den *Donau* overzettede, om des te beter opening voor haar Schepen te maken, ook om te kunnen landen en tegen de Keizersen t'avanceeren: maar zo haast de Generaal Hauben en Sekkendorf haar Kavallery en Infantery lieten uittrekken en avanceren, en niet alleen de hoogte by *Semlin* bezetten, maar ook aan de kant van de Rivier 't Voetvolk en de Granadiers posteeren, zoo zyn de twee Bataillons van Leffelholz, onder den Oversten Diller, zoo tydelyk aangekomen, dat zy met twee Decharges den vyand, die daar zochten aan Land te komen, verjoegen. Ondertusschen hebben de twee Oorlogscheepen den vyand met een onophoudelyk vuur, Ketting-Kogels en Schroot, zoo kloekmoedig ontfangen, dat zy, na een gevecht van derdehalf uur, vrugteloos en met verlies van 200. doden en gekwetsten te Water en te Land moesten retireren, en onder de Fortres keeren. Deze actie koste de Keizersche vier doden en 20. gekwetstee.

Den 6. ordonneerde men, dat het Oorlogschip St. Eugenius van *Peterwaradyn* by gemelte twee Oorlogscheepen zoude komen, en, om de vyandlyke Scheepen beter af te houden, begon men een Reduit aan den *Donau*, aan dees zyde de *Moskee*, by *Semlin* op te werpen: men heeft ook den kapitein Stork vier Saiken tot Brandwachten toegezonden.

Den 7. continueerde men de laatstgemelte Artillery te ontladen: dien dag kwamen 50. à 60. Barken met Kanon van 24. pond, Mortiers, &c., van *Segedin* langs de *Donawits* en de *Temes* onder *Belgrado* in de Opper *Donau*, en van

van daar, onder Convoy van den Vice-Admiraal Anderzon, beneeden onze Schipbrug in 't Leger. 1717. Julv.

Den 8. begon men alles te ontladen, en men continueerde de geprepareerde Fascines, Schanskorven &c., aan te brengen. De Linie van Circumvallatie wierd voltooit; zynde zoo tegen den *Donau*, als tegens de *Sau*, een nieuw Werk tot dekking van de Bruggen opgeworpen.

Den 9. kwam de Prins Maximiliaan van Hessen-Kassel Major Generaal, met zyn regiment in 't Kampement des Generaals Hauben by *Semlin*; alwaar men ook heeft begonnen een linie van circumvallatie te maken, en zich te retrencheeren; als meede een communicatie door bruggen over de byzondere moerassen.

Den 10. trok men eene nieuwe linie van de achterste rye der rechtervleugel, tot aan de reduit, die daar aan de *Sau* is gemaakt; en het wierd daar aan te zamen gehegt. Dien dag zoude een detachement een reduit der *Turken*, leggende op 't eiland aan geene zyde des *Donaus*, hebben aangetast, en tot dien einde waren de schikkingen al gemaakt, en de uitvoering van deeze onderneming den Grave van Mercy, Generaal van de Ruitery, opgedragen; dog als deze aan 't hooft van dit detachement te paarde was gestegen, overviel hem schielyk een acces van beroertheit, zo dat hy van 't paard neder viel, maar eer hy aan de grond kwam, wierd hy door zyn volk ondersteunt, en in zyne tent gebragt, hebbende 't gehoor en 't gezigt verloren, weshalven de gemelde onderneming tegens de vyandlyke reduit bleef uitgestelt.

Den 11. bevond zig die Generaal wat beter, beginnende weder te zien. De Prins Eugenius van *Savoyen* en andere voorname Generaals bezogten hem, en men hoopte, dat hy van zyn quaal herstelt worden zoude.

Den 12. liet de Prins Eugenius alle Ingenieurs aandienen, dat ze zich by de werke moesten houden, alzo men mooglyk dien nacht, of de volgende, de Loopgraven zoude openen. Doch dit is op 't aahnaderen van de Turksche Armee uitgestelt: in tegendeel wierden de werken rondsom het Leger, tot meerder perfectie gebracht.

Den 13. ontstont 'er zulk Onwe'er met een zware Wind, als men ooit heeft gezien; waar door beide de Bruggen over de *Sau* en den *Donau* braken, en eenige Barken vergingen: de Turken meenden by die occasie de Reduit over de *Sau*, en de Brug zelfs, over hoop te werpen, en deden een Uitval met 1000. Man, die met de Bajonetten zulk een furieuse aanval deeden, dat eenige al de Borstweering van de Reduit beklommen hadde; maar een Hessize Kapitein, die met 64. Man daar in lag, defendeerde zig zoo kloekmoedig, dat men tyd had om hem, onder gezag van de Major Generaals Odvier en Elz, Secours te zenden; en de Vyanden wierde te rug gedreven, hebbende meer als 60. doode in de Graft, en zelfs vier in 't Fort, achtergelaten. De Brug over de *Sau* is gerepareert, waar meede men ook met die over den *Donau* bezig was, en 't vergane word opgevist. In gemelte storm is een Turkze Galey van agt stukken by de Keizerlyke Oorlogschepen komen dryven, en men heeft daar in gevonden twee Paarde-staarten, en veel Geschriften, die vertaalt werden, en een

1717. specificatie van alle de ammunitie in *Belgrado* geven. De Generaal Merey is
July. volkomen herstelt.

Den 15. wierd eene nieuwe reduit tusschen *Semlin* en 't vyandlyk eiland, dat gefortificeert is, na de kant van de Waterstad aangelegt; en met agt stukjes voorzien, en 't oorlogschip St. Eugenius is by de twee andere by *Semlin* gelegt. De kapitein Teder, met een party tot aan de *Morava* geweest zynde, was met een convoy, dat na het Turks leger ging, in gevegt geraakt, van 't welk hy eenige hadde gedood, en elf ruiters gevangen, dewelke, in het leger gebragt zynde, verhaalden, dat de Opper Vizir van *Nissa* na *Belgrado* was getrokken, en dat 'er, om 't leger te doen passeeren, twee bruggen by *Passarovitz* waren geslagen over de *Morava*: 't getal van 't vyandelyk leger zeiden zy niet te weten, maar wel dat het zeer sterk was. Zes Mortieren, die voor eenige dagen met een schuit zonken, zyn door het bootsvolk opgevist.

Den 16. quam de Beyerse Infantery nevens de Guarde te Paart, behalven 't Regiment Dragonders het geen ten eerste verwagt werd, in 't Leger by *Semlin* aan; werwaarts vier Regimenten te Paart gezonden wierden, zo tot beter subsistentie van Vouragie, als om plaats voor de Beyerse Regimenten te maken; en 't Commando van het by *Semlin* staande Corps wierd aan den Graaf de Martigni, Generaal van de Cavallery, opgedragen. Nadien men nodig oordeelde, over de *Sau* aan de Mond van die Rivier post te vatten, zo wierden onder den Generaal Wagtmeester Marsilly drie Battaillons, zes Compagnien Granadiers, 1200. Arbeiders en 300. Paarden tot haar dekking gecommandeert, die in de voornagt 't voorgenomene effectueerden, en eenige uuren aan de Reduit en Linie hadden gearbeit, eer de vyand zulks bemerkte; die aanstonts uit haar Saiken en uit de Stad een onophoudelyk Vuur, zelfs met gloeyende Kogels, maakten, dog zonder groote schade of verhindering.

De Belegerde over 't vatten van deze Post zeer geallarmeert zynde, deeden 's anderendaags we'er een poging, om d'onze van daar te veryagen, en quamen 's morgens ten zeven uuren met veele van hare beste Janitzaren onder een continueel vuur uit, landeden aan den Oever van den *Donau* achter de Arbeiders, en vielen met het grootste gewelt op de Infantery, die niet genoegzaam begraven was, en door 't aanwassende vuur van alle kanten, zo uit de Barken als uit de Fortres, eenigzints in confusie begon te geraken, en ook te retireren, tot dat de Luitenant Kollonel van het Darmstads Regiment, Baron Miglio, die by gemelde 300. Paarden gecommandeert was, met 250. van dezelve (zynde d'overige ergens anders heenen gegaan) tot hulp gekomen was, den Vyand kloekmoedelyk attaqueerde, en zodanig te rug dreef, dat dezelve, in de grootste spoed wykende en veel doode achterlatende, hare Saiken niet konde bereiken, maar een groot gedeelte in 't Water gejaagt wierd; waar door de Infantery, opening krygende, weder haar oude Post nam, en den Arbeid voortzettede; om welke t'ondersteunen nog meer Manschap te Voet en te Paart derwaarts gecommandeert wierd. Van de Christenen zyn gebleven de Generaal Wagtmeester Marcilly, de Overste Graaf Rudolf van Heister, zoon van den Velt-Mareschal (wien beide de Beenen afgeschooten

zyn,

zyn, en de Turken daar na 't Hooft hebben afgehouwen, en 't Lyk na *Belgrado* gesleept) de Overste Creutz, de Luitenant Kollonel Vicomte de Tortes, en d'Overste Wagtmeester Baron Fieger, zeven Kapiteins, 11 Luitenants, en by de 500. Granadiers en 445. Musquettiers, zo dood als gequetst. De Post is egter behouden en op de plaats 7. à 800. welgeklede Turken dood gevonden, zynde ook 600. van haar in de *Sau* gesprongen en alle verdronken. De Onder-Luitenant Mardefeld van 't Regiment van Virmond, heeft met negen Granadiers wel 20. Turken op de Plaats nedergemaakt, en haar een Vaandel afgenomen, 't zelve aan den Prins Eugene gebragt, die het by zyn Tent heeft laten planten. 1717. *July.*

Den 17. quamen de drie Keur Beyerze Regimenten in het Kampement, op de plaats daar gemelde Regimenten te Paart aan de linker Vleugel hebben gestaan. De begonne Arbeid aan geen zyde de *Sau* wierd sterk voortgezet; daar en boven wierd een nieuwe Reduit tegen het vyandelyke geretrencheerde Eiland in den *Donau* opgeworpen, en een Linie van 1600. Passen langs den Oever van den *Donau* getrokken, om niet alleen Meester van dezelve, maar ook van die van de *Sau* te zyn, de communicatie met de Reduiten te hebben, en aan het talryk Guarnizoen de Uitvallen te beletten.

Het vervolg van dit Dagverhaal, der Belegering van *Belgrado*, zal den Lezer onder de maand Augustus ter behoorlyker plaatze ontmoeten.

DE voorwendsels en zware Oorlogs-toebereidzelen der *Zweden* tegens *Noorwegen*, nog ook die der *Deenen* tegens *Zweeden*, hadden geen de minste voortgang gehad; alleenlyk maakten de *Russen* zig meester van het weerloos Eyland *Gothland*, en ontruimden eindelyk het *Mekelenburgse*, dog welken aftogt de Stad *Dantzig* weder tot nadeel gewaar wierd. Het verhuizen dezer Krygs-Troupen, al zedert de maand Juny vastgestelt, kreeg den 10. July eerst voortgang, wanneer men een gedeelte derzelve, gerekent op omtrent 10000. Man, te *Rostok* in de *Russische* Galeyen zag scheep gaan, en het overige getal, onder den Generaal Major Lacy, den 20. van *Gadebusch* te Land volgen; zynde den generaal Weide reeds voor uit getogen, om voor deze Krygsbenden het nodige te bezorgen; hebbende alvorens den Hertog van *Mekelenburg* twee Regimenten, en vier Kompagnien Granadiers, bedragende te zamen 3000. Man, in dessels dienst overgenomen. De Landzaten mosten voor deze aftrekkende *Russen* het Rytuig en voorgespan, begroot op 1600. wagens, tot op de *Poolsche* grenzen leveren, en de nodige Proviand voor 30. dagen navoeren. Met het *Prussische* NOORDER KROONEN.

1717. *sche* Hof was men over een gekomen, datze in het doortrekken van
July. hare Landen ruigvoer voor de Paarden zouden vinden, en dat de *Russische* Vaartuigen, by storm weer, in de Havens van *Pomeren* of *Pruisschen* zig mogten bergen.

Ettelyke duizenden dezer *Russische* Militairen, ter Zee by *Dantzig* verschenen, bleven aldaar vertoeven naar hunne medemakkers, welke zy over Land verwagtede; ondertusschen geliefde den *Muscovischen* Vorst en Veldheer Dolhorukki de gemelde Stad een onsmakelyke Vizite te geven, afvorderende by deze gelegentheit van dezelve 300000 guldens, benevens het in Zee houden van eenige Fregats, gecommandeert door *Russische* Officieren, mitsgaders inlegering van zyne troupen in zekere na by gelegene post, en verbod van eenigen handel met *Zweden*. De Stads Regeering, om 't een en ander was het mogelyk van den hals te schuiven, kwam door Gedeputeerden met die van den Vorst Dolhorukki in onderhandeling, prezenteerende 50000 guldens te willen geven, niet tegenstaande zy aantoonden, datze reeds over drie jaren 100000. Ryksdalders aan zyn Czaars Majesteit betaalt, en die daar op belooft hadde, van in het toekomende de Stad *Dantzig* niet meer te zullen molesteeren. Deze liberale aanbieding wierd door de *Rußen*, wiens magt van dag tot dag aanwies, verworpen, en daar by een dreigement gevoegt, 't welk zy wilden executeeren, Ingevalle de Regeering niet spoedig een beter Rezolutie kwam te nemen. Hier over vond zig de Magistraat van *Dantzig* genoodzaakt, een van hare Secretarissen naar den Czaar af te zenden, zo mede, de Burgery en Gildens by een te roepen, mits een nieuwen eed zweerende, om alles geheim te zullen houden.

De *Makelenburgers* aldus van hunne verdrietige en lastige gasten ontslagen geworden zynde, zo bleef egter den Adel nog zugten onder den dwang en onderdrukkingen van haren Hertog, zonder deswegens van het Keizerlyke Hof, aan 't welke men de bezwaarnissen dezer Luiden zedert eenige jaren gedemonstreert had, verligting te vinden; dus den Koning van *Pruißchen*, hebbende medelyden met dezen *Mekelenburgzen* Adel gekregen, haar een somme van 500000 Ryksdaalders, om in zekeren bepaalden tyd wederom te geven, verstrekte, tot het helpen ontlasten, van 't gene zy nog aan de *Rußen* ten agteren stonden. Den Hertog begeerde nu op nieuws, dat de Standen of Adel aan de overgenomene *Russische* Troupen, leggende in *Rostok*, het

nodige

nodige onderhoud moesten bezorgen; dog den meesten Adel of Standen zig daar toe onmagtig bevindende, sloegen eenparig dit af; invoegen den Hertog, om dit te wreeken, op yder Adelyk goed eenig Krygsvolk biljetteerde, om aldaar ten koste van den Edelman te teeren; en denkende zig ontzaggelyker voor zyne Onderdanen te maken, zo gaf hy ordres meerder Krygsvolk te werven, en zyne magt tot 10. a 12000. man te vergrooten. 1717. *July.*

Nu moet ook gesproken werden van de voornaamste Krygs bewegingen der *Zweden*. Zy maakten in 't begin dezer maand een onverwagten Allarm aan de *Deensche* Vestingen *Christiania* en *Fredrikshal*; want met een groot gedeelte van haar Leger opgebroken, voorgevende daar mede langs de *Zwinezund* in *Noorwegen* te willen vallen, en met vyf Oorlogschepen, drie Fregats, twee Pramen, en verscheide Galleryen in *Duniken* by de gemelde *Zwinezund* genadert zynde, zo verwagte men niet anders, of dezen tocht was door hen met ernst begonnen; dog den Generaal der *Deenen* aldaar zyne troupen by een zamelende, en zig in postuur stellende, om zyn Vyanden het hoofd te bieden, zo keerden de *Zweeden*, zonder iets te ondernemen, weder naar hunne kwartieren. Het *Deensche* Hof, zorg dragende dat dit exploict op een ander tyd niet hervat wierde, ordonneerde ten spoedigsten een transport van verscheide Battaillons en Escadrons, onder geleide van een smaldeel Oorlog schepen, gecommandeert door den Schout by Nagt Rozenpalm, na *Noorwegen* te zenden.

Onderwylen zag men door de *Russen* in stilheit een aanslag formeeren en uitvoeren, welke de *Zweden* onverwagt moeste te voren komen. Zy, met eenige Oorlogschepen en ander vaartuig, sterk bemant, onder 't beleit van den *Russischen* Admiraal Apraxin, voor *Revel* verschynende, overvielen het *Zweeds* Eiland *Gothland*, stappende, zonder de minste tegenstand, by *Oostengarde* aan Land, en deeden den *Zweedschen* Commandeur Zeeblad, zig niet in staat vindende, om deze vyandlyke magt te weerhouden, met zyne 140. koppen, naar *Zweden* retireeren. Hier vonden de *Russen* een ongemeenen voorraad van Teer, Pik, Talk, en geprepareerde Houtwerken, om naar *Vrankryk* te werden gezonden; dog welkers grootste gedeelte de *Russen* nu in haar Schepen bragten. Hier tegens had den vermaarden *Deenschen* Commandeur Tiordenskiold, die in verscheide aanslagen victorieus geweest was, een ongelukkigen dag getroffen, zodanig ons hier kor-

1717 July. telyk staat te melden. De *Zweden* hebbende over de *Zwinesund* een considerable Brug, door verscheide Batteryen wel beschermt, en met genoegzaam volk gedekt, zo was deze Brug en Batteryen, of anders wel eenige *Zweedze* Schepen, dien hy meende in de *Zwinesund* te zullen vinden, het onderwerp, tegens welke den gemelden Zeevoogd Tiordenskiold deszelfs dapperheit dagt te oeffenen; dog geen *Zweedze* Schepen aantreffende, en tegens de groote Brug niets uitvoeren kunnende, zo besloot hy, was 't mogelyk, te ruineeren de Magazynen en Battaryen der *Zweeden* tot *Stroomstad*; gaande ten dien einde met zyn Esquader, bestaande in drie Oorlogschepen, twee Pramen, agt Galeyen, en vier Fregatten, den 18. July derwaards onderzeyl. Hy begon des namiddags ten twee uuren, omtrent *Stroomstad* komende, de voormelde Batteryen zo hevig te beschieten, dat de *Zweedse* Posthouders verscheide malen wierden genoodzaakt te flaken, maar keerden telkens weder; invoegen den *Deenschen* Commandeur eenige zyner Troupen deed Landen, detacheerde 1900 Mannen, die zo dra geen voet aan Land zettede, of daar wierd op hun door de *Zweeden*, welke zig in de holen der klippen verscholen, zo vehement geschoten, dat de *Deenen*, met verlies van 104. Dooden en 246. gekwetsten, naar hunne schepen mosten vlugten; werdende hare Pramen ook deerlyk gehavent, den Commandeur Tiordenskiold in de schouder gekwetst, en twee Galeyen stieten op een Zandbank aan stukken. Onder de dooden waren de voornaamste, de Majors Offenburg en Rozenkrantz, de Kapiteinen Sonneschild en Achilles, de Luitenants Marcus, Gube en Wiebe, en twee Sergeanten. Deze ongelukkige ontmoeting veroorzaakte, dat den Koning van *Deenmarken* zynen meergemelden Zeevoogd Tiordenskiold, om zig te verantwoorden, naar *Koppenhagen* op ontbood; hebbende die Majesteit ondertusschen den 9 July, met den Kroon-Prins, eene reize naar *Holstein*, *Jutland*, en andere Staten van deze Kroon begonnen.

NEDERLANDEN. VERTOOND hebbende in ons (a) eerste Deel de Declaratie des Konings van *Zweeden*, door desselfs Cantzelery te *Stokholm* aan den *Hollandschen* Rezident aldaar, den Heer Rumph, ter hand gesteld, over 't gene den Grave van Gyllenburg in *Engeland*, en den Baron van Gortz in *Holland*, was wedervaren: desgelyks de (b) Memorie van den Heer Pris, resideerende Secretaris der *Zweedsche* Ambassade in *s' Gravenhage*,

(a) ziet pag. 248.

(b) ziet pag. 290.

vonhage, zo moet hier nu ook plaats vinden het antwoord van welgemelde haar Hoog Mog. aan den Koning van *Zweden* toegezonden; welkers substantie aldus luide. 1717. *July.*

DAt, de gemelde Declaratie, in de eerste plaats gewag makende van de proceduren in *Engeland* tegens den Graaf van Gyllenborg, en in de twede van het geen in deze Landen, op het verzoek van zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, tegens de Baron Gortz gedaan is, Haar Hoog Mogende ten opzigte van het eerste, niet het geringste deel hebben; en wat aanbelangt het laatste, dat deze verhopen en zig verzekeren, dat zyne Majesteit tegens deszelfs Declaratie beter gedagten zal krygen, als dezelve, volgens zyne hoge wysheit en billikheit, de gewigtige redenen zal hebben overwogen; die gelegenheit tot het arresteren van de Baron van Gortz gegeven hebben, en het gevolg van dien, waar in haar Hoog Mogende geloven niets gedaan te hebben, dat strydig is met de onderlinge Vriendschap en Tractaten met zyne *Zweedsche* Majesteit, of tegens het Regt der Volkeren.

Dat het algemeen bekend is, dat haar Hoog Mogende het goed geluk hebben, van met zyne *Brittannische* Majesteit niet alleen in Vrede, Vriendschap, en een goed Verstand te leven, maar ook in Tractaten en nauwe Alliantie, tot hunne onderlinge bescherming, en in 't bezonder tot maintien van zyn *Brittannische* Majesteit op zyne Troon, en de Successie in de Protestantsche Linie, welkers omkeering zeer gevaarlyk voor de Protestantsche Godsdienst en deze Staat zyn zoude.

Haar Hoog Mogende hebben hier om een wezentlyk belang in de preservatie van zyne *Brittannische* Majesteit en zyne Successie, behalven de verbintenissen, onder welke zy zig, ten opzigte van dit point, bevinden, spruitende uit de bovengemelde Alliantien en Tractaten, dat zy, uit kragt van dezelve, voor een Jaar geleeden een secours van 6000. Mannen naar *Engeland* zonden, om zyne gemelde Majesteit tegens zodanige van zyne Onderdanen te assisteeren, die de Wapenen opgenomen hadden, en tegens een Invasie van den Pretendent: dat hy weder verdreven, de Rebellie gedempt, en de Troupen van den Staat te rug gezonden zynde, niets meerder natuurlyk of redelyker was, dat de Concurrentie van haar Hoog Mogende, voor zo verre als in hunne magt was, in alle nodige voorzorgen, om uit hoofde van hunne verbintenissen weder genoodzaakt te werden, het zelfde secours na *Engeland* te zenden.

Al het welke de oorzaak van het arresteren van de Baron Gortz geweest is; want zyne *Brittannische* Majesteit in 't geheim aan haar Hoog Mogende bekent gemaakt hebbende de aanslagen, die'er onder de hand gesmeed wierden, om een andere Rebellie in zyne Heerschappyen te verwekken, en dat onder anderen de Baron Gortz in dit Land de hand aan deze gevaarlyke intrigues had; tot bevelling van het welk zyne gemelde Majesteit aan hen de Brieven mede deelden over dit ontwerp geschreven, die onderschept waren geworde; en van haar

1717. July. haar Hoog Mogende eischte, dat de Perzoon van de Baron Gortz, zyn Secretaris, en zyne Papieren, zouden gearresteert en in zekerheit bewaart werden. Dat een iegelyk, die de Natuur van deze zaak, en de verbintenissen en het intrest van dezen Staat komt te overwegen, erkennen moet, dat haar Hoog Mogende niet minder konden doen, dan het verzoek van zyne *Brittannische* Majesteit, in een zodanige gewigtige gelegentheit ten opzigte van deszelfs gevolgen, toe te staan.

Dat hunne gemelde Hoog Mogende verzekert zyn, dat het klaarlyk zal blyken, behalven het geen boven gezegt is, dat het arresteeren van de Baron Gortz niet zonder oorzaak geschied is, als onbehoorlyk in de gemelde Declaratie voorgegeven werd. Zy geloven insgelyks, dat het niet minder klaar en waarlyk zal blyken, dat zy hier in niets gedaan hebben, dat strydig is tegens de voorgaande Vriendschap en Tractaten tusschen *Zweden* en dezen Staat, nog tegens het Regt der Volkeren.

Want haar Hoog Mogende weten niet, dat de Vriendschap, in welke zy de eer hebben met zyne *Zweedse* Majesteit te leven, of de Tractaten tusschen hen gesloten, dezelve verpligten, om toe te laten, dat Aanslagen of Practyken in hunne Heerschappyen gevoert werden, die regelregt tegens de Alliantien en Verbintenissen van gemelde haar Hoog Mogende met andere Potentaten, en zelfs tegens hunne eigen belangen, strydig zyn. Dat het wezentlyke en het fondament van de Vrindschap en Tractaten, tusschen *Zweden* en dezen Staat, eerder vereischt, dat de eene Potentaat het voordeel van den anderen zal zoeken; dat de Tractaten tusschen *Groot-Brittannien* en dezen Staat nadrukkelyk mede brengen, dat geen Perzoon, het zy Onderdaan van dezen Staat of Vreemdelingen, in hunne Heerschappyen practyken van de bovengemelde Natuur zullen mogen smeeden.

Dat het regt der Volkeren geenzints in dit geval toepasselyk is, en dat men niet nodig heeft, om te onderzoeken of een Minister (die onwedersprekelyk onder de bescherming is, die het Regt der Volkeren aan publieke Ministers geeft) deze bescherming niet verbeurt, met zig in Practyken van zodanig gevaarlyk gevolg in te laten. Zynde het genoeg te zeggen, dat de Baron Gortz, gedurende zyn verblyf alhier, door haar Hoog Mogende niet als een publiek Minister kan geconsidereert werden, alzo het zeer wel bekend is, dat een Minister, die het Regt der Volkeren wil genieten, met Brieven in behoorlyke Form geschreven moet voorzien zyn, aan den Prins of Staat, aan wien hy is afgezonden, die hy ook moet overleveren, en zyn Caracter bekend maken, ten einde om daar voor erkent te werden.

Dat alle deze Requisitien in 't geval van de Baron Gortz ontbreken; die met geene Credentialen aan haar Hoog Mogende voorzien was, of ten minsten dezelve noit vertoond heeft, of zyn Caracter als een publiek Minister bekent gemaakt, om daar voor erkent te werden. Ook heeft hy noit de vryheit verzogt of geeischt, die de publike Ministers genieten; waar uit men besluiten moet, dat hy niet konde of wilde voor zodanig aangemerkt worden.

Wat aangaat de Volmagt, door welke de Baron Gortz tot Plenipotentiaris van

van zyn *Zweedsche* Majesteit werd aangesteld; dezelve kan niet anders aangemerkt werden, dan een eenvoudige Procuratie, om hem bekwaam te maken, zommige zaken voor zyn Majesteit te handelen en te sluiten. Dat zodanige Volmagt of Procuratie aan een iegelyk kan gegeven worden, zonder hem tot een publiek Minister aan te stellen, moetende een zodanig perzoon alleen geconsidereert werden, als iemand, die een byzondere zaak voor een Koning, Prins of Staat uitvoert. En in 't byzonder blykt uit deze Volmagt, alhoewel opgestelt in onbepaalde en algemeene Termen, dat dezelve eerder een afzonderlyke of particuliere, dan publieke zaken betreft; behalven dat de Copy daar van noit aan haar Hoog Mogende vertoond zy, dan na het arresteren van de Baron Gortz, en dus in het geheel van gene waardy is. Het is wel waar, dat de Baron Gortz, met den Pensionaris en andere Leden van de Regeering gesproken heeft, maar hierom kan hy als geen publiek Minister aangemerkt werden. Men merkte hem in der daad aan als een Heer van qualiteit, die in veele zaken gebruikt, en berucht in de Wereld was; en het was om dit inzigt, dat men zyn discoursen aanhoorden. Maar ter zelver tyd kon hy, om deze reden, niet als een publiek Minister in het recht der Volkeren begrepen werden. 1717. July.

Dat haar Hoog Mogende, indien zyne *Zweedsche* Majesteit het bovengemelde gelieft te overwegen, uit consideratie van deszelfs wysheit en billikheit, niets anders konnen verwagten, dan zyne goedkeuring van het gedrag, 't welk zy hier in gehouden hebben; ziende, dat den Staat niets gedaan heeft, dan waar toe dezelve door verbintenissen en Alliantien, en door de beweeg oorzaak van deszelfs eige behoudenis noodzakelyk verpligt was; doch niet te min, zonder daar door de Vriendschap en Tractaten, tusschen zyne *Zweedsche* Majesteit en dezen Staat, of het recht der Volkeren te kwetzen. Hieromme verzoeken haar Hoog Mogende zyne Majesteit om het verbod, aan hunne Resident gedaan, weder in te trekken; en gelyk dezelve genegen zyn in goede vriendschap met zyne Majesteit te leven, zo verwagten zy insgelyks van de zyde van zyne Majesteit, dat het aan dezelve ten laasten gelieven mag, om, met het nemen van de Schepen en Ladingen van de Onderdanen van dezen Staat, op te houden, en dat de reets genomene Schepen mogen vergoed of wederom gegeven werden; uit overweging, dat haar Hoog Mogende met zo veel geduld zo veele jaren deze proceduren geleden, ja die zo veel nadeel veroorzaakt hebben, en noch dagelyks veroorzaken aan hunne Onderdanen, stry-dig tegen de onderlinge Vriendschap, en recht en billykheit.

Het *Fransche* Hof, zig in dit geval als middelaar betoonende, bereikte haar goed oogmerk tot zo verre, dat men wederzyds over een kwam, om den Grave van Gyllenberg uit *Engeland* naar *Zweeden*, en den Heer Jakzon, *Groot-Brittannisch* Rezident te *Stokholm*, in 't zelve Schip te rug naar *Londen* te doen brengen: wyders, dat den Baron van Gortz zig ook van dat transport zoude hebben te bedienen, om te Land naar

1717. July. *Zweeden* te reizen. Dit alles mag men klaarder zien uit de Rezolutie van haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal, waar in men ten dezen opzigte vind geinzereert de Declaratie van den Heer d'Iberville, *Franschen* Minister aan 't Hof van *Groot-Brittannien*.

Extract uit het Register der Rezolutien van de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Martis den 27. July 1717.

DE Heeren Ham en andere haar Hoog Mogende Gedeputeerde tot de buitenlandsche zaken, tot voldoeninge van der zelver rezolutie commissorial, van dato dezes, in conferentie geweest zynde met den Heer Withworth, Minister en Plenipotentiaris van zyn Majesteit van *Groot-Brittannien*, hebben ter vergadering gerapporteert, dat gemelte Heer Withworth aan de Heeren Gedeputeerden by Copye had gecommuniceert het declaratoir, dat de Heer Iberville, uit naam van zyn Koninglyke Hoogheit den Regent van *Vrankryk*, aan zyn Majesteit van *Groot-Brittannien* had overgegeven, wegens het ongenoegen des Konings van *Zweden*, over de intrigues van de Heeren van Gillenberg en Gortz: welke Memorie of Declaratie hier ingevoegt zynde, aldus luid.

ZYn Koninglyke Hoogheit heeft met veel genoegen gezien, dat de zorg die hy in den naam des Konings heeft aangewend, om voor te komen de gevolgen van 't geen er gebeurd is, ten opzigt van den Grave van Gillenberg, en van den Baron Gortz, Ministers des Konings van *Zweden*, niet vrugteloos is geweest, nademaal zyne officien te gelyk toegelaten zyn door zyn *Brittannische* Majesteit, en door zyn *Zweedse* Majesteit.

Nadien zyn Koninglyke Hoogheit van de waaragtige genegentheden des Konings van *Zweden* onderrigt is, door de brieven van den Heer Grave van la Marcq, en bevestigd door de verzekeringen van den Heer Cronstrom, extraordinaris Envoye van die Vorst by den Koning, zo heeft hy aan den Heer d'Iberville bevolen deze tegenwoordige verklaring te geven aan den Koning van *Groot-Brittannien*, en van wegen zyne *Zweedse* Majesteit te verzekeren, dat dezelve niet getreden is in eenige der aanslagen, die men aan zyne Ministers te last legt; dat die Vorst de enkele argwaan, als of hy aan diergelyke ontwerpen zou hebben deel gehad, zou aanmerken, als een injurieuse zaak voor hem; en dat hy voor heeft, zo haast zyne Ministers aan hem overgegeven zullen zyn, hun gedrag te onderzoeken, en tegens hen goed regt te doen, indien zy hun caracter hebben misbruikt.

Na deze tegenwoordige verklaring hoopt zyn Koninglyke Hoogheit, dat de Koning van *Groot-Brittannien* de Resolutie wel zal willen neemen, om den Heer Grave van Gyllemberg aan den Koning zyn Meester te rug te zenden, onder de verbintenis die hy op zig neemt, dat de Heer Jackson zonder eenige ver-

vertoeving ook in vryheid zal worden gesteld: en nadien de Koning van *Engeland* aan zyn Koninglyke Hoogheit wel heeft willen te kennen geven, dat hy om zynenthalven, en ten gevalle van haar Hoog Mog. de Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, niet zal weigeren te bewilligen, dat de Baron van Gortz ook in vryheid werde hersteld, zo is hy overtuigd, dat zyne *Brittannise* Majesteit ook niet zal dralen met zyne meeningen hier over te verklaaren. 1717, July.

Gedaan tot *Londen* den 20. July 1717.

Was geteekend

d'IBERVILLE.

Dat de gemelden Heer Withworth daar benevens had bekent, dat zyn Majesteit van *Groot-Brittannien*, genoegen genomen hebbende met de voornoemde Declaratie, daar op goed gevonden en geordonneert had, dat den Heer Grave van Gyllenberg zoude gebragt werden van het Kasteel van *Plymouth* naar *Harwich*, om aldaar op een van zyn Majesteits Fregats geembarqueert, en naar *Gottenburg* getransporteert, en aan zyn Koninglyke Majesteit van *Zweden* overgelevert te werden.

Dat hy Heer Withworth order had, om, van het gene voorschreven is kennisse gevende, te verzoeken, dat den Heer Baron van Gortz, insgelyks naar *Zweden* overgezonden mogt werden: daar toe aanbiedende dat het Fregat, 't welke den Heer Grave van Gyllenberg zal overvoeren, in de *Maze* of te *Goeree* zal aanlopen, om den Heer Baron van Gortz mede in te nemen en over te brengen; of indien haar Hoog Mogende liever daar toe een van haar eigen scheepen zouden willen emplojeeren, dat evenwel zyn Majesteit van *Groot-Brittannien* den Heer Baron Gortz, tot in *Zweden* zoude laten defrojeeren. Dat de Papieren van gemelte Heer van Gortz, welke gearresteert zyn, gesloten en verzegelt, te gelyk mede overgezonden en aan zyn Majesteit van *Zweden* of deszelfs order hebbende overgelevert mogen werden.

Waar op gedelibereert zynde, is goedgevonden en verstaan, de Heeren Gedeputeerden te verzoeken, om den Heer Marquis de Chateauneuf te bedanken voor zyne aangewende goede officien, en verder zyne consideratien in te nemen, en die gehoort hebbende, daar op verder gedisponeert te werden.

Het verschil tusschen haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal, en den Keurvorst van *Keulen*, wegens de slegte wedervaring der *Hollandsche* bezetting te *Bon*, voorgevallen in de maand December 1715. naar luid onze Mercurius van dien tyd, tot nu toe onafgedaan gebleven, en de omleggende Staten wegens dit affront voor meerder verwydering bedugt zynde, zo zag men eindelyk, door het Keizerlyke Hof, deze vreeze uit den weg ruimen, gebruikende daar toe de goede Officien van haren Minister in s' *Gravenhage*, den Baron Heems,

1717. July. die dit verschil, door een zoort van Tractaat of Conventie, vereffende; bestaande uit agt Artykelen, van dezen inhoud.

I. DAt de Fortificatien van de Citadelle van *Luik*, aan de zyde van de Stad, zullen blyven in de staat waar in zy waren voor den laatsten oorlog. Deze, die aan de landzyde leggen, als mede de Bolwerken, zullen geslegt worden; en de openingen, die daar door zouden mogen gemaakt worden, zullen door een smalle dam geschut worden, en welke dam aan de Courtines zal werden gehegt. Waar na de Citadelle aan zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit zal werden overgelevert, en zullen de troupen van den Staat daar uit trekken. Alle de buitenwerken aan de landzyde van het bolwerk, genaamt de *Zeshondert Trappen*, en zig uitstrekkende tot dat, genaamt *Bastion du Clergé*, zullen geslegt worden; zo dat de bolwerken van *St. Lambert*, en dat genaamt de *Koopman*, geslegt, en die van de *Zeshondert Trappen*, de *Maximilian* en *Hendrik*, in't geheel zullen blyven zo wel, als ook de andere werken, die aan die zyde van de Stad voor den laatsten Oorlog gemaakt zyn.

II. Het Kasteel en alle de Werken van *Hui* zullen t'eenemaal geslegt werden. Deze slegting en die van de Citadelle van *Luik* zal op kosten van de Staten van *Luik* geschieden, dog onder directie van Commissarissen van haar Hoog Mogende; zullende daar mede begonnen worden, zo dra deze Artykelen zullen bewilligt zyn, om uiterlyk binnen drie maanden, zo het doenlyk is, te werden voltrokken: de bezettingen van den Staat zullen niet uittrekken, voor dat deze slegtingen voltrokken zyn.

III. Alle de Buitenwerken van *Bon*, daar onder begrepen de Ravelinen, aan beide zyden van den *Rhyn*, zullen gerazeert worden, en zal de opening, gemaakt in twee Bolwerken agter 't Keurvorstelyk Paleis, te zamen met de Courtinen tussen deze blyven, zo als die nu zyn: de opening zal nooit gevult, nog de werken die geslegt zyn, weder opgeregt werden. Dit alles zal geschieden, zonder dat de Staten eenigerlei onkosten daar omtrent zullen dragen, dewelke iemand van hunnent wegen zullen zenden, om toe te zien, dat de demolitie na behoren geschiede.

IV. Het Fort op *St. Pietersberg* zal in staat blyven; maar, dewyl het op den *Luikschen* bodem legt, zullen haar Hoog Mogende daar geen ander regt pretenderen, dan dat geene, 't welk zy op de Fortificatien van *Mastrigt* hebben, die op den *Luikschen* bodem gebouwt zyn.

V. Alle de artillery, ammunitie, en andere oorlogsgereedschappen zullen zo voort, volgens een staat en inventaris, aan haar Hoog Mogende overgelevert werden.

VI. Zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit belooft, dat de Gouverneur en andere Officieren, die in *Bon* zyn, en wegens hunne betaling met het Dom-Kapittel van *Keulen* gecontracteert hebben, hunne agterstallen by wyze van agrement zullen genieten, behalven 800. kroonen, die de Keurvorst aan den Kommandant van de plaats belooft. En nadien de Kolonel van Rechteren daar

daar over derdehalf jaren gecommandeert, en maar een jaar betaling van 't kapittel genoten heeft, zo werd de Keizerlyke Envoye verzogt, dewelke dan ook toegezegt heeft, zyne goede officien te zullen aanwenden, om het overige betaald te bekomen. 1717. July.

VII. Wegens dat geene, dat in December 1715: tot *Bon* is voorgevallen, zal de Keurvorst een brief van civiliteit, aan haar Hoog Mogende schryven.

VIII. Deze artykelen door zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit geaccepteert zynde, zal dezelve een authentique verklaring daar van aan haar Hoog Mogende zenden; waar na deze artykelen zo voort in uitvoering zullen gelegt werden.

De afschriften der Brieven van civiliteit, door wederzyds partyen aan malkander geschreven, moeten hier ook plaats vinden; ziet dan eerst den Brief des Keurvorst van *Keulen*, aan haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal.

Onze vriendelyke groetenis en welgeneigde wille voor af; Hoog Mogende Heeren, byzondere lieve Vrienden en Naburen.

GElyk wy na het sluiten van de Vrede verscheide malen jegens uw Hoog Mogende betuigt hebben, dat wy geen andere intentie hadden, en dat ons niets aangenamer zoude zyn, als met uw Hoog Mogende een opregte vriend- en nabuur-schap te onderhouden, zo heeft het ons tot byzondere consolatie gestrekt, wanneer wy vernamen, dat uw Hoog Mogende insgelyks genegen waren, deze oude vriendschap met ons te vernieuwen en te bevestigen, zo dra de ongelukkige oneenigheit door de differente uitlegging van de jongst geslotene vredens Tractaten, en door het geene daarop in onze Keurvorstelyke Residentie stad *Bon* gevolgt en geschied is: om het welk te bevorderen wy van onze kant alle mogelyke devoiren aangewend hebben; en wy betuigen, dat onze intentie noit geweest is, om daar door aan uw Hoog Mogende, welkers estimable vriendschap te cultiveeren, wy ons altoos op alle bedenkelyke wyze zullen laten gelegen zyn, eenige tort of verachting toe te voegen; waar en tegen wy verhopen, dat zy het zelve op gelyke wyze zullen opneemen; en na dat door de genade Gods en bemiddeling van zyne Keizerlyke Majesteit de pointen, die tusschen ons in verschil waren, zyn vergeleeken, dezelve met ons in het toekomende een nauwe vertrouwde intelligentie, vriend- en goede nabuur schap wel zullen willen onderhouden, dewelke wy ook aan onze kant onveranderlyk zullen observeeren, en gaarn contribueeren al het geene hier toe dienen kan en van ons zoude mogen afhangen, waar op uw Hoog Mogende zig volkomen konnen verlaten, den welken wy tot betoning van bestendige goede vriend- en nabuur-schap genegen verblyven.

1717. July.

Gegeven in onze Residentie-stad Bon *den* 27. *Mai* 1717.

Was getekent,

Uw Hoog Mogende goedwillige vriend en nabuur

JOSEPH CLEMEN, Keurvorst.

Het antwoord van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, aan zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheit van *Keulen*, behelsde deze expressien.

DAt haar Hoog Mogende zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheits aangename Missive van den 27. van de maand May laatstleden ontfangen hebbende, welke aan haar door den Heer Magis, zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheits Resident overgelevert was, te gelyk met de acte van approbatie van zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit op de Artykelen, dienende tot accommodement van de verschillen, welke tusschen beide ongelukkig waren gerezen; haar Hoog Mogende niet hadden konnen nog willen nalaten aan zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit daarop tot vriendnabuurlyk antwoord toe te voegen, dat zy met veel aangenaamheit hadden ontfangen de verzeekering van zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheits vriendschap en genegentheit tot hunnen Staat, welke het zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit gelieft hadde, aan haar te doen; dat haar Hoog Mogende zich ook gaarn lieten persuadeeren, dat zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheits intentie niet geweest is, aan haar eenig ongelyk of tort te doen, met het geen by aftogt van haar garnizoen uit *Bon* gepasseert was; zynde haar Hoog Mogende lief, dat de differenten, daar over en over andere zaken ontstaan, door bemiddeling van zyne Keizerlyke Majesteit bygelegt zyn; haar Hoog Mogende verzekeren zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit dat hare intentie is, het geconvenieerde van hunne zyde opregtelyk te doen executeeren, en voortaan met zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit een opregte goede vriendschap en correspondentie te onderhouden, en daar van, en van hare hoog achting voor zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit, by alle gelegentheden preuves te geven.

Volgens deze overeenkomst wierde benoemt den Brigadier Coetiers, tot het beschouwen van de Demolitie der Fortificatie werken van de Stad *Bon*, als zynde hy voortyds in die Vesting Commandant geweest: wyders, omtrent de Demolitie der Citadelle van *Luik*, den Heer Rochebrune Gouverneur aldaar; en, belangende die van *Hoy*, den Heer Kronstroom.

Men

Men zag in dezen tyd alhier met den druk gemeen maken de ondervolgende Missive, door den Grooten Heer, of Turkzen Sultan, aan haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, uit *Adrianopolen* al in de maand February dezes Jaars geschreven, luidende aldus. 1717. *July.*

Uitmuntende onder de grote Princen des geloofs van Jesus, veel vermogende onder de magtigste Vorsten van den Messias, bevreedigers van de algemeene voorvallende verschillen tusschen de vermogentste Souvereinen van der Christenen natien, bezitters van considerabele Landschappen, de Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, welkers einde ten goede mag gedyen; doen te weten, als het hoogverheeve monarchale teeken tot U Lieden gekomen zal zyn.

Dat het hoogberoemd Ottomannis geslagt en deszelfs hoge Porte door de goedertierenheit en genade van God Almagtig, en den gunstigen zeegen des groten Profeets Muhamed Mustapha &c. een toevlugt en beschermer der magtigste Koningen en Princen, na ouder gewoonte vol van opregtheit en vrindschap, Uw ingelopene opregte en vrindelyke missive, volgens gebruik in onze taal overgezet, door onzen opperften Vizir Galil Pascia &c. &c., aan onzen hoogverheven Keizerlyken throon gepresenteert zynde geworden; zo hebben wy dezelve vol van opregte en vriendelyke betuigingen, en byzonderlyk uit den inhoud van dezelve bevonden, dat, terwyl gy in den voorleden tyd met die van *Barbaryen* en de *Franssen* in oneenigheit, kryg, en vyandschap waerd vervallen, een *Frans* Schip en een *Fransse* bark, in de have van *Alexandrien* met koopmanschappen, door eenige *Egyptische* Kooplieden en andere afgeladen wezende, door een van twee Kapiteins Samson genaamt, op zee ontmoet en genomen zynde; twee perzonen, onder voorgeven als of zy Gevolmagtigden van de *Egyptische* Kooplieden waren, verzeld van een perzoon van den Kapitein Pascia, Osman genaamt, na U land zyn gegaan om de lading der voorsz. vaartuigen te reclameren; welke zaak, door den Heer Grave Colyer Uwe Ambassadeur aan onzen gelukkigen zetel, na behoren ook voorgedragen zynde, aan den Kapitein Pascia gerenvoyeert is geweest, dewelke, ten overstaan van alle de Zee-Officieren, dezelve nagezien en onderzogt hebbende, bevonden heeft, dat aangaande de pretensie der gewaande *Egyptische* Kooplieden ter zake voorsz. gedaan, geene de minste wettelyke bewyzen in hunne handen zynde gevonden, haren eisch valsch verklaart is geworden, en alleenlyk gerigt, om daar mede op eene onregtvaardige wys geld te verkrygen. Welke bevinding zodanig vertoond zynde, zo is daar op geordonneert, dat aan uwen gemelden Ambassadeur kooplieden, of andere uwe onderdanen, uit dien hoofde voortaan het minste ongelyk of eenige moeyelykheden niet zullen worden aangedaan, en veel min deswegen in regten mogen betrokken worden; maar zodanige valsche eischers, andermaal te voorschyn komende, met hunne valsche pretensien aan onzen Keizerlyken Divan te renvoyeren,

om

1717. July. om hen aldaar dit antwoord te doen geven, waar toe de nodige ordres al gesteld zyn.

Wyders door gemelden uwen Ambassadeur ook vertoond, en voorgedragen zynde, dat van wegens de regeering van *Algiers* aan uwen Consul, uwe kooplieden en andere perzonen aldaar, tegens den inhoud van de Keizerlyke Capitulatie, vyandelyke attentaren zyn ondernomen, met het roven en wegnemen van hunne goederen en effecten, zo is op dat stuk geordonneert, dat alle de ontnomene en geroofde goederen en effecten van den Consul, de kooplieden en andere uwe onderdanen, aan den dag gebragt, wedergegeven, deswegen regt en justitie gedaan, de genomene scheepen aan de eigenaars gerestitueert, de gemaakte slaven en andere schadeloos ontslagen, en de Consul als te voren in zyne bediening hersteld zullen werden. Mitsgaders haar wel te wagten, dat tegens de Keizerlyke Capitulatie door diergelyke ondernemingen met de wederzydse vereeniging strydende, na dezen eenige inbreuk veroorzaakt werde: Ten welken einde onder onze eige Keizerlyke handteekening aan den Pascia, Gouverneur, den Dey, den Aga der Janitzers, en andere Bevelhebbers van *Algiers*, een scherp bevel van schuldige gehoorzaamheit afgegaan, en deze onze Keizerlyke missive geschreven is, hopende in God Almagtig, dat de articulen der Capitulatien, ten tyde van onzen Heer Vader, roemrugtiger gedagtenis, en van onze hoogverhevene Voorvaders (wiens zielen by den Almogenden God rusten) uitgegeven en toegestaan, na derzelve inhoud tot nu toe nagekomen, voortaan van weerkanten insgelyks geëerd en gerespecteert zullen worden, op dat uwe kooplieden en andere onderdanen, op onze beschermde ryken handelende, en onder onze Keizerlyke Majesteits protectie komende en gaande, in rust en vreede de vruchten daar van komen te genieten. Al 't welke tot uwe kennisse zynde gekomen, werd de groetenis gedaan, aan de geene die op den rechten weg gaan.

Gegeven in de beschermde residentie-plaats Adrianopelen *&c.*

De *Oost-Indische* Retourvloot, 25. Schepen sterk, onder de Vlagge van den Heer Hendrik Bekker, gewezen Raad van *India* en Gouverneur van *Cheylon*, arriveerde den 29. July behouden binnen de Havens dezer Landen, namentlyk

Voor de Kamer Amsterdam.

d'Elizabeth, Barnevelt, de Generale Vrede, Koning Karel, Nesserak, en d'Unie,	van *Batavia*.

Berkenrode,

Berkenrode, 't Geyn, en Middelwout	}	van *Cheylon*.

1717. Juli.

Voor de Kamer Zeeland.

Zuyderbeek, Zandenburg, Berbiecies, en 't Raadhuys van Vlissingen,	}	van *Batavia*.
Kokenge, en Strykebolle,	}	van *Cheylon*.

Voor de Kamer Delft.

Westhoven, en Arensduyn,	}	van *Batavia*.

Voor de Kamer Rotterdam.

Kiefhoek, en Sleeswyk,	}	van *Batavia*.

Voor de Kamer Hoorn.

Den Berg, Abbekerk, en 't Huys de Vlotter,	}	van *Batavia*.

Voor de Kamer Enkhuyzen.

De Mossel, Duyvenvoorde, en Risdam,	}	van *Batavia*.

Zynde de Schepen van *Batavia* den eersten November, en eersten December 1716. dog de twee Naschepen, de Mossel en Duyvenvoorde, den 15. January 1717. mitsgaders die van *Cheylon*, den 12. December vertrokken: hebbende agtergelaten het Schip de *Oude Zyp*, mede van *Cheylon* komende, 't welk zeer lek, door storm omtrent het

O Eyland

1717. July. Eyland *Mauritius* van zyn gezelschap was afgeraakt, en vermits 't zelve den 13. April aan *Cabo de Bon Esperance* nog niet opdaagde, zo vreesde men voor 't verongelukken van dien bodem. De generale Carga dezer behouden aangelande 25. *Oost-Indische* Retourschepen, zal men, als naar gewoonte, hier specificeeren.

Pond-Goederen.

4432966 ℔	Bruine Peper,	37750 ℔	Kurkuma,
79335 -	Witte Peper,	2987 -	Oly van Noten in koeker,
1500000 -	Nagelen,	600 -	Drakenbloed,
403808 -	Note Muscaten,	82542 -	Coffyboonen,
139062 -	Foulie,	133556 -	Cauris,
646400 -	Kanneel,	185563 -	Bengaalse Zyde,
2596715 -	Poeyer Suiker,	4014 -	Chineeze dito,
58923 -	Gekonfyte Gember,	29700 -	Kirmanse Wol,
3378500 -	Zalpeter,	6600 -	Aloë Sacatora,
56250 -	Japans Staafkoper,	24894 -	Kamfur Japans,
12045 -	Spiauter,	10005 -	Borax,
124641 -	Thin,	3000 -	Benzuin,
33346 -	Indigo divers,	8601 -	Radix China,
1487670 -	Sappanhout,	18413 -	Florette Garen,
220000 -	Kaliatourhout,	11908 -	Bengaals Kattoene dito,
100 -	Aguilhout,	20010 -	Sourats dito,
24750 -	Mallabaarse Cardamom	15000 -	Tutucoryns dito,
8400 -	Cheylonse dito,	51250 -	Javaans dito.

Zyde-Stoffen.

12135 ps.	Armozynen,	2750 ps.	Brandams,
140 -	Ektanys,	3840 -	Sousjens,
1100 -	Allegias,	885 -	Sjoucoureassen,
200 -	Restas,	334 -	Golmandels,
600 -	Atlassen,	100 -	Kakatoe Stofjes,
225 -	Boutidaars,	1500 -	Geschilderde Chitsen,
100 -	Maypoolen,	14800 -	dito Neusdoeken.
42000 -	Dasjes,		

Katoene

1717. July.

Katoene Lywaten.

3400 ps. Mouris,
18820 - Bethillis,
15291 - Malmolens,
14560 - Casse Bengale,
10110 - Doureassen,
1600 - Therrindains,
2492 - Tansjeeps,
3000 - Adathays,
800 - ruwe Cabajen,
9939 - Kaatjes,
8000 - Korroots,
4980 - Hamans,
200 - Zanen,
6000 - Perkallen,
4080 - Savogesjes,
400 - Sologesjes,
4000 - Alibanees,
2000 - Atchiabanees,
1200 - Amiertjens,
3600 - Niquanias,
37400 - Gerrassen,
10100 - Chitsen,
500 ps. Tessersse Allegias,
13880 - Dongrys,
11682 - Chiauter Deriabadys,
1200 - Kannekyns,
2766 - Lochorys,
11570 - Roemaals,
6000 - Fotassen,
3700 - Gingams,
2000 - Chiadderboraal,
12579 - Bastas,
10000 - Zeyldoek,
2000 - Tapekankenias,
160 - Brandams,
1960 - Bherms,
6600 - Betoupaats,
960 - Patamaroepoe,
800 - Boelongs,
320 - Negros Kleeden,
800 - Brouws Lamby,
65020 - Salempourissen,
102120 - Guinees Lywaat in Zoort.

Kleenigheden.

25000 Stuks gekonfyte Noten.
100 Potjens gekonfyte Nagelen.
1800 Hand Rottingen, en
30 Japanse Zyde Rokken.

1717.
August.

AUGUSTUS.

ITALIEN. DEN Ridder van *St. Joris*, Pretendent der *Groot-Brittannische* Kroon, in (a) *Romen* altoos met de eertytel van Koning opgewagt, was den 4. July naar *Urbino* gekeert, en den 29. zynde den Feestdag van St. Pieter en Paulus, bescherm Heiligen en Patroonen van *Romen*, wanneer den Paus de groote Misse Celebreerde, onder den toevloed van veele Grooten, weder daar verscheenen. Hy bleef, na gedanen dienst, by den H. Vader te gast, wien hy vervolgens bedankte voor de weldaden, aan hem en zyne Familie bewezen, nam met deze en andere Complimenten afscheid, en verklaarde naar *Urbino* te willen wederkeeren. Hier op vereerde zyn H. aan hem de volgende geschenken; een Lighaam der zo genaamde Heiligen uit de Pausselyke Kapelle van 't Quirinaal, mitsgaders de Zegels van massief Goud daar toe behoorende, tot bevestiging der heyligheit van dit geraamte; ten tweeden, een kruis van Kristal, waar in besloten was een stukje hout van 't kruis, aan 't welke Christus gehangen had; en ten derden, een Doos gevult met *Agnus Dei* en andere Paapsche krameryen.

(a) ziet eerste deel, pag. 209.

Den St. Joris Ridder, met al dit goedje treffelyk op geschikt, had ook de eer genoten, wanneer hy (als gezegt) den 4 July naar *Urbino* vertrok, dat meest alle de Kardinalen en uitheemse Ministers hem een gelukkige reize lieten toewenschen. Onder de dingen, die hem mogelyk meer als de gemelde Paapsche Reliquien ter herten gingen, was zekere pretensie van 400000. Scudi, door zyn verbeelde moeder van 't *Modenase* Hof, als haar huwlyks Goed nog te pretendeeren. De commissie tot het invorderen dezer Penningen, had den Kardinaal Gualtieri, by wien den meergemelden Ridder gelogeert geweest, en den welken op zyne recommandatie te *Romen* tot Protector van *Groot-Brittannien* verklaart was, aan zig gelieven te nemen.

VRANKRYK. TEGENS het appelleeren van de Constitutie Unigenitus, zag men t'hans met den druk gemeen maken een Circularen Brief, door den Kardinaal

naal de Bissy aan alle de Bisschoppen van *Vrankryk*, den 25. der gepasseerde maand July geschreven. Dezen Brief is al te wydlopig om hier in zyn geheel te stellen; zullende, naar onze gedagten, ter zake genoeg zyn, alleen deszelfs besluit aan den Lezer te doen zien: 1717. Augusti.

EN, aangaande het geene wy in onze bisdommen zouden kunnen doen tegen het apel der 4 Bisschoppen en hunne aanhangers, heeft de Regent ons verzogt en vermaand, om alle soorten van proceduren en verklaringen van onze kant nog eenige maanden op te schorten, om dat hy hoopte het verschil tusschen den Paus en de opposerende Bisschoppen geëyndigt te zien; door de nieuwe voorslagen van vergelyk, de welke de Hertog van La Feuillade ten eersten tot *Romen* zoud gaan doen in qualiteyt van extraordinaris Ambassadeur des Konings. En zyn Koninglyke Hoogheit dat uitstel van ons begeerende, heeft ons ter zelver tyd beloofd, te zullen betengelen en straffen alle de gene die op nieuw van de Bulle zoude apelleren, en dat op de eerste klagte die de Bisschoppen deswegen aan hem zouden doen.

Wy hebben gemeend, myn Heer, dat wy in de omstandigheden waar in wy ons bevonden; niets nuttiger voor 't welzyn van de Kerk konden doen, als in de oogmerken van Vreede, die de Heer Regent heeft, te treden; en dit is het dat oorzaak heeft gegeven tot den brief dien hy aan u heeft geschreven, en dien gy moet ontfangen hebben. Gy zult 'er ter zelver tyd eene ontfangen hebben, van den Kardinaal van *Rohan*, die alleenlyk strekt om u te vermanen, dat gy nog eenigen tyd geduld hebt, en nadien hy haast had, om na zyn Bisdom te vertrekken, zyn wy over een gekomen, dat ik u stukswyze zoud aantonen de voornaamste redenen, die ons hebben doen besluiten om deze party te kiezen.

1. Hebben wy gemeend, dat het welzyn van de Religie van ons eiste, dat wy in 't oogmerk traden van een Prins van zeer veel verligting, en vol van goede meeningen, die een groot belang heeft, in 't zien eindigen van deze zaak; en die daar toe alle gereedheit bybrengt; vooral wanneer wy zagen, dat hy ons verzeekerde, dat dit het laatste uitstel was, 't welk hy van ons begeerde, en wanneer wy van onze kant konden voorzien, dat dit uitstel niet na Kersmis zal duren.

2. De verbintenis, die hy door zynen Brief maakt, om alle de geene van onze Bisdommen, dewelke van de bulle aan een toekomend Concilie appelleren, te zullen straffen, zal den voortgang van 't quaad, gedurende het uitstel, 't welk hy van ons verzoekt, stuiten.

En 3. Heeft de Heer Regent in onze tegenwoordigheid de nodige maatregels met den Heer Kancelier genomen, om te verhinderen, dat de Parlementen zig directelyk of indirectelyk ten voordeele van dit appel verklaren, en hy heeft ons toegestaan, om aan u zynent wegen positive verzekeringen daar van te geven.

Kort om, myn Heer, wy zullen niets strydigs tegen onze grondregels doen,

1717 nog tegens 't geen ons caracter vereischt, om aan de bulle, en aan onze mandementen de gehoorzaamheid te doen bewyzen, die men daar aan verschuldigt is, door eenigen tyd uit te stellen, (in verwagting van een vergelyk) om te spreeken en te ageeren tegens de geene die de Constitutie hebben willen te loor stellen, door een beuzelagtig appel, en, ons gedult onnuttelyk op dien laatsten toets gebragt zynde, zal eene nieuwe reede wezen, om te regtvaardigen de party dien wy misschien gedrongen zullen zyn te kiezen, en om den Heer Regent in te wikkelen, om zyn gezag by het onze te voegen.

August.

Ik vleye my dan, myn Heer, dat uwe gevoelens overeenkomstig zullen zyn met de onze, zo wel aangaande de toegeeving die men tegenwoordig behoord te hebben, als aangaande 't geene ik de eer heb gehad aan u te zeggen, dat wy aan den Heer Regent verklaart hebben; 't welk wy verpligt zouden zyn te doen, indien de hoop van vreede verdween: daar door zouden wy vereenigen het geen wy verschuldigt zyn, aan de liefde van de vreede, en van de waarheit, aan de begeerte van den Prins, die ons met zo veel goetheit regeert, en aan onze bediening. Maar het zal, myn Heer, eene grote troost voor ons weezen, indien wy van u zelven verstaan, dat gy onze gevoelens, en het gedrag 't welk wy tot nu toe hebben gehouden, en 't welk wy meenen in 't toekomende te moeten houden, goedkeurt, &c.

Den laatsten circulaten brief des Hertogs van *Orleans*, aangaande deze zaak, reeds eenige dagen te voren aan alle de Bisschoppen van *Vrankryk* geschreven, en weswegens in de bovenstaande gesproken werd, moet hier nu ook plaats vinden.

Monsieur,

IN een gedrukt Mandament, en in brieven my door eenige Prelaten gezonden, gezien hebbende het quade gebruik dat men maakte van myn brief van den 18. der verleede maand, door den zelven te geven een uitlegging, strydende tegens den waren zin, zo hebbe ik UE. zelve geerne willen onderregten van myne ware intentien, die aan UE. niet wel zyn ontvouwen.

Ik hebbe UE. dan door mynen brief van den 18 der verleede maand verwittigt, dat ik den Hertog van La Feuillade mynen Neef, ten eersten als Ambassadeur by onzen Alderheiligste Vader den Paus zoude zenden na *Romen*, om aan zyn H. te doen voorstellingen, zeer bequaam om aan de Kerk te geven een vaste Vreede.

De vreeze dat het succes van eene negociatie van so veel aangelegentheit mogte werden verhindert; aan d'eene kant door de proceduuren, die eenige Bisschoppen zouden mogen onderneemen; en van d'andere kant door de appellen aan een toekomend Concilium, die particulieren *zonder noodzaaklykheyd* zouden mogen doen aantekenen, heeft my de voorzorge doen nemen, om UE. te onderregten van de kragtige maatregels die Ik neme, om tot eene zo nodige

nodige Vreede te komen; gepersuadeert zynde dat de begeerte dien gy hebt, om de rust onder de Geestlykheid te zien, u zoude doen opschorten al 't geene dat de minste hinderpaal daar aan zoude konnen toebrengen, gelyk als gy dat hebt konnen bevatten uit den brief, dien Monsieur den Kardinaal de Rohan UE den 14 July laastleeden heeft geschreven; dewelke, gevoegt zynde by de myne, UE genoegzaam hadde konnen onderregten aangaande myne intentien, dewelke alleenlyk strekken om te verzeekeren het succes der middelen, die ik meene te moeten in 't werk stellen, tot herstelling der Vreede van de Gallikaanse kerk. 1717. August.

Het is door den zelven dat ik, vreezende dat 'er, geduurende den loop van de onderhandeling eenige Geestelyken van uw Bisdom mogten zyn, die aan een toekomend Concilie zouden appelleeren buiten noodzakelykheit, en met inzigt om den vrugt van die onderhandeling te verhinderen, UE. hebbe verzekert van de attentie die ik zal hebben om haar te bestraffen.

Het is waar dat die woorden, *zonder noodzaaklykheit*, ten opzigte der appellen aan een toekomend Concilium, ten eersten in 't ontwerp van den brief, die in myne tegenwoordigheit wierd opgestelt, niet zyn geweest, maar die zyn 'er zedert op myn ordre, met rype deliberatie, bygevoegt, en niet tegens myne intentie, gelyk als men UE. heeft willen te verstaan geven, en gelyk als 'er in een gedrukt mandament staat.

Ik hebbe door deeze uitdrukkingen willen te kennen geven, dat ik, zonder de gebruiken van 't Koningryk te benadeelen, my zoude bedienen van al 't gezag dat my is toevertrouwt, om te beteugelen de temeriteit van onrustige en woelende geesten, die maar tragten de tweede tegens de eerste ordre op te hitzen, en te dwarsbomen de middelen, van dewelke alle vreedelievende menschen vuuriglyk een goeden uitslag moeten wenschen.

Ik ben overtuigt dat gy, nu gy van myne intentie onderregt zyt, geen geloove zult geven aan al 't geene dat andere perzonen u hebben geschreven, of UE. in 't gevolg zouden mogen schryven; dat gy nevens my zult meedewerken in al 't geene dat iets kan toebrengen tot eene vreede, die niet minder moet zyn het voorwerp van uwe wenschen als van de myne, en dat gy uw gebeeden tot God zendende, om zyn zegen te verkrygen over de middelen die ik by de hand neeme om de Kerk te bevreedigen, gy niet zult afkondigen eenig mandament, en niet zult aanwenden eenige proceduure, die my zoude konnen beletten zulk een gelukkig oogmerk te bereiken.

Voor 't overige, indien gy nog eenige twyffeling hebt, of indien u in 't gevolg van deeze zaak eenige zwarigheden overkomen, addresseer u, indien 't u belieft, aan niemand als aan my, om te weten myne intentien, die geen ander voorwerp hebben als 't welzyn van de Kerk, en de eere van de Bisschoplyke waardigheit. Ik ben gepersuadeert dat de Parlementen nooit zullen hebben andere inzigten: en zo lang als gy u zult schikken na de regulen en gebruiken van 't Koningryk, gelyk ik niet twyffele of gy zult dat altyd doen, zo moet gy niet twyfelen of gy zult vinden alle die hulpe en bescherming die gy 'er

1717. Augusti. 'er van kunt verwagten, gelyk ik 'er u van verzekert hebbe door mynen brief van den 18. July laatstleden. Ik ben Monsieur

U zeer toegeneege vriend,

PHILIPPE, Hertog van *Orleans.*

Onder de voornaamste zaken, welke aan de tegenwoordige Ministers van *Vrankryk* thans de meeste bezigheden verschafte, waren nog al die der Finantie. Meer als eene middel hadmen reeds by de hand genomen, om het verval, by de vorige regeering ingeslopen, te herstellen; en alschoon de afperssingen van considerable geldzommen, waar door veele perzonen, ten koste van 't gemeen, zig Ryk bevonden, de Schatkist des Konings niet weinig deed zwellen, egter was dit het regte middel, tot verbeetering van zo menigerleye ontdekte malverzatien, nog al niet; dus, om eindelyk daar toe te geraken, geliefde den Hertog Regent zedert agt Commissarissen te benoemen, welke daaglyks ten huize van den Kantzelier verschenen, en zig benaarstigden het beste te beramen. Deze Commissarissen waren den Hertog de Noailles als hoofd, den Maarschalk de Villeroy, den Hertog de la Força, de Heer Pelletier de Soucy, de Heer Desmareiz, en de Heer Amelot. Den eerstgemelden geliefde aan de andere Leden verscheide ontwerpen ter hand te stellen, dog nadien in deze zaak ook de intrigues van een sterke party domineerde, welke de meeste ontwerpen dwarsboomde, zo hadmen tot nu toe geen de minste besluiten, naar herstelling gelykende, te voorschyn zien komen; maar wel daar tegens, dat dit goede voornemen confuis gemaakt, in verwerring gebragt, en genoegzaam in dezelve staat, als ten tyde der vorige Regeering gelaten wierd; en des te meer, wyl men nu bevonden had, dat de jaarlykze uitgiften verscheide Millioenen meerder dan den ontfangst waren geweest. De Geldspecien bleven onderwyllen nog even schaars, en het verlies op de Koninglyke Muntbriefjes verminderde niet; zo dat het wel de meeste konst scheen te zyn, om evengemelde briefjens uit den weg te mogen ruimen, dog alle de voorstellen dienaangaande waren vrugteloos.

Een onverwagte tyding uit *Spanjen*, wegens de Oorlogs toerustingen van Kouing Philippus tegens de Landen des Keizers in *Italien* gelegen, bragt geheel *Europa* deze maand in opmerking. Men gaf voor, dat

dat'er by 't Leven van den Overleden *Franschen* Koning Lodewyk de XIV. zeker Tractaat, by forme van een Ligue of Alliantie, ten voordeele of tot gerustheit der *Italiaansche* Mogentheden, tegens de grooten aanwasch van de magt des Keizers in *Italien* begonnen, dog dat dezelve nu gesloten, en den Koning van *Sicilien* het hoofd daar van was; ja zelf zagmen verspreit de proportien der Quotes, wat getal troupen yder Mogentheit toebrengen, wat Subzidien zy tot de gemeene zaak opschieten moesten, en strekte het voorgeven dezer Alliantie alleen tot bewaring van *Italien*. Men begroote de uitgeruste Zeevloot der *Spanjaarden* op twaalf Oorlogschepen, drie Fregatten, tien Galleyen, drie Bombardeer Galjoots, vier Branders, en wel 180. allerley Transport Vaartuigen, aan boort hebbende 9000. man Voetvolk, 400. Ruiters, 10000. Snaphanen, 3000. Zadels, en 30. stukken zwaar Kanon; denkende ter plaatze, daar men dagt te landen, Paarden genoeg voor de Dragonders te zullen vinden. 1717. *Augusti.*

Van dezen aanslag der Spanjaarden waren de Keizerlyke Ministers, zo aan 't Hof van *Vrankryk* als aan verscheide andere Hoven, niet t'eenemaal onkundig, en wisten daar benevens ook wel, dat den Onderkoning te *Napels*, op wien men dagt dat de expeditie gemunt was, alle nodige voorzorgen gebruikt had, om niet onverwagt overvallen te werden. Deze slinkze daad wierd by alle regtzinnige menschen aangemerkt, als een middel om geheel *Europa* te storen, geconsidereert dat den Keizer zig thans tegens de *Ottomannische Porte* in een bitteren oorlog bevond; dog het stond geschapen, indien zyn Keizerlyke Majesteit deze Campagne de Victorie verkreeg, dat het hem als dan geenszints aan magt zoude ontbreeken, om de ontydige geweldenaryen der *Spanjaarden* te wreeken; zo mede, om alle de *Italiaansche* Prinsen, deel hebbende in de bovengemelde Ligue, hare onbedagtzaamheit betaalt te zetten; invoegen, naar allen schyn, *Italien* onvermydelyk nu weer het toneel des Oorlogs stont te werden.

GROOT-BRITTANNIEN.

HOEWEL den Koning van *Groot-Brittannien*, door een (a) genadige Acte van Pardon, de Staats gevangene bevryd had, datze van de verdere Proceduuren ontheven wierden, zo bleven egter de meeste verpligt, om, alvorens zy volkomentlyk hare vryheit konden genieten, voor de Koninglyke Regters hunne quytschelding te bepleiten, en hare onschuld van zodanige misdaden, gesloten buiten het Pardon,

(a) ziet pag. 76.

1717. Augusti. don, te doen zien. Den 2. Augustus wierden dan voor eerst drie gevange Grooten, als den Grave van Carnwath, nevens de Lords Widdrington en Nairn, tot zo verre ontslagen, dat yder van dezelve 3000 ponden sterlings borgtogt moeste stellen, om den 23. voor de Balie van 't Hoogerhuis te verschynen, en aldaar hunne zaak, uit het voorregt van meergemelde Acte, te bepleiten; want zynde door het Hoogerhuis bevorens reeds veroordeelt, zo moestenze door 't zelve ook weder vry gesproken werden. Op deze wyze zagmen alle de gevangene Heeren los laten, behalven den Lord Duffus, den Drukker Redmaine, en nog twee a drie andere, die op 't Leven van den Koning William hadden toegelegt, en dus hare misdaat zeer veel met die der vrygegevene verschilde. De goedheit van zyne Majesteit ging nog verder, toeleggende aan den Lord Widdrington drie ponden sterlings ter week, gereekent van den dag zyner gevankenis, en 400. ponden tot een Jaarlyks pensioen; desgelyks, aan den Grave van Carnwath en den Lord Nairn, yder 300. ponden.

Den Vicomte Townshent, Mr. Walpole, en meer andere Leden van hare streng, zig in verscheide opzigten, geduurende 't laatst der zitting van 't Parlement, tegens de belangen des Konings driftig gekant hebbende, zo zagmen zyne Majesteit daar over gevoelig; aanmerkende zeer wel, en aantoonende te kunnen disponeeren van de ampten, die zy en hare vrienden thans bekleede; invoegen daar op kwam te volgen, dat hunne meeste aanhangelingen, of die zy in vorige tyden verhoogt hadden, nu derzelver Ampten moesten afstaan; welke veranderingen voornamentlyk te beurt vielen den Hertog van Grafton en den Grave van Dorzet, twee Edellieden van 's Konings Bedkamer; gevende het Gouvernement der vyf Zeehavens, dat den gemelden Grave van Dorzet bezeten had, aan den Grave van Leicester. Dezen Grave van Dorzet was nogtans de gene, die door de Regenten van 't *Groot-Brittannisch* Koningryk wierde verkoren, om, op het afsterven van de Koninginne Anna, naar *Hanover* te vertrekken, en den Keurvorst aldaar met de Kroon te Complimenteeren.

Den Generaal Stanhope munte uit, onder alle de gene, welke door 's Konings gunst waren verhoogt; vindende zig vereert met het Pairschap van 't Ryk, den tytel van Baron Elverstein, en Vicomte Mahon, in 't Eiland *Minorka*. Het aanmerkelyk Patent dezer verheffing mogen wy geheelyk niet te boek te slaan, zullende de inleyding slegs een

een staaltjen geven, met welke agting dien Heer door zyne Majesteit opgevyzelt wierd. 1717. Augus.

INdien zodanige perzonen, die in vredes of oorlogs kunsten op een meer dan gemeene wyze uitblinken, tot de hoogste eeren trappen in een Staat behoren verheven te worden, zo hebben wy reden, om Jacobus Stanhope, eerste opziener van onze Scharkamer, een man in beide die inzigten allerroemwaardigst, in het getal van onze Pairs aan te nemen. Zyne jeugd in het harnas versleeten hebbende, en trapswyze door een lange reeks van verscheide ampten en standplaatzen opgeklommen zynde, heeft hy met grooten roem het Bevelhebberschap over de *Brittische* troupen, in *Spanjen* oorlogende, bekleed. Onzeker, welk van beide hem meest vermaart maakte, zyne dapperheit in de harten zyner vyanden met schrik te vervullen, of wel zyne heusheit(?) in die van de zynen tot zig te trekken. Tweemaal heeft hy zig treffelyk tegen des vyands Heir gekweeten, wanneer hy met dezelfde edelaardigheit, als een kloekmoedig Heirvoerder, de vyanden verstrooide, en als een onbaatzugtig Overwinnaar den buit veragtede. Op het Eiland *Minorca* geland zynde, dwong hy de belegerde tot een spoedige overgaaf, wanneer, zyn broeder dapperlyk voor het Vaderland vegtende, zyn leven opofferde. De fortuin van dezen Staat veranderende, bleef hy egter onverandert. Zyne getrouwheit tot zyn Vaderland altoos ongekreukt bewarende, en alzo teffens als een opregt Burger binnen het Land, en als een onvermoeit krygsman buiten het zelve uitmuntende.

In den geheimen Raad van ons Koningryk aangenomen, heeft hy zig zelven met neerstigheit, standvastigheit en opregtigheit, zo wel ten opzigt van ons en in het Parlement, als ten aanzien van uitheemsche volkeren gekweeten. Eerste opziener van onze schatkist geworden, en zyne gedachten niet minder over het handhaven van des Lands credit, als over het verminderen van deszelfs schuldrenten, beezig houdende, heeft hy die zaak zo voorspoedig bestiert, dat de wetten deswegen opgestelt, en met eenparige goetkeuring van beide de Huizen des Parlements doorgegaan, niet alleen aan het gansche lighaam des volks, 't welk na de verligtinge van zo zwaren last haakte, maar dat allermoeyelykst is, aan de eigenaars zelf van die renten aangenaam zyn, enz.

Den Grave van *Oxfort*, (a) vry gesproken zynde, begaf zig kort daar na ter communie in de Kerk van *Lincolns-Inn*, alwaar men, zekerlyk door zyne directie, hoorde voorzingen den 124 Psalm, zinspeelende op de driftigheit zyner Regters, luidende het tweede en de volgende verssen aldus. *Ten ware de Heere, die by ons geweest is, als de Menschen tegens ons opstonden; doe zouden ze ons levendig verslonden hebben, als haren toorn tegens ons ontstak. Doe zouden ons de wateren over-*

(a) ziet pag. 72.

1717. Augusti. *overloopen hebben: een stroom zoude over onze Zielen gegaan zyn. De Heere zy geloofd, die ons in hare tanden niet heeft overgegeven tot eenen roof. Onze Ziele is ontkomen als een Vogel uit den strik der Vogelvangers; den strik is gebroken, en wy zyn ontkomen.* Alschoon nu wel veele Perzonen zig aan dien snooden drift des Grave van *Oxfort* geërgert vonden, nogtans had hy het vermaak, van zig met het geluid dezer woorden, hoewel geenszints toepasselyk op zyn perzoon, te streelen.

(a) ziet pag. 112. De (a) onderneeming der *Spanjaarden* op de Staten des Keizers in *Italien* gelegen, wierd zoo wel door dit *Groot-Brittannisch* Hof, als door dat van *Vrankryk*, zeer nauwkeurig en van naby geobzerveert, wyl beide Hoven bevreest schenen, van niet buiten 't spel te zullen konnen blyven. Immers zyn Majesteit van *Groot-Brittannien*, om deze nieuw ontstoken Oorlogs vlamme, ware 't mogelyk, te blusschen, geliefde ten spoedigsten naar *Holland*, en van daar naar *Parys*, mitsgaders, indien het noodzakelyk mogt bevonden werden, naar *Madrid* af te vaardigen den Lord Cadogan; wiens verrigtingen ons in 't vervolg te beschryven staan. In 't begin dezer maand was Mylord Peterbourg reeds naar *Vrankryk*, en wyders naar *Italien* gereist, om te *Florence*, *Turin* en *Venetien* aan eenige affaires van belang te helpen arbeiden; gelyk mede den Ridder en Zeevoogd John Norris naar *Holland*, als extraordinaris Envoyé aan zyn Czaarse Majesteit, wien hy dagelyks te *Amsterdam* opwagtede.

Het *Fransche* Hof, hebbende zig eenigen tyd bemoeit, om, ten gevalle des Konings van *Zweden*, de zaak der gearresteerde *Zweedze* Ministers, namentlyk den Grave van Gyllenberg in *Groot-Brittannien*, en den Baron van Gortz in *Holland*, af te doen, bereikte eindelyk haar oogmerk, door het uitwerken van een besluit, dat de voormelde gearresteerde *Zweedze* Ministers aan haren Koning getransporteert en overgelevert zoude werden. Men zal de verdere omstandigheden dezer overeenkomst in 't vervolg, onder het Artykel der *Nederlanden*, wat breeder verhandelen. Nogtans dient hier aangetekent, dat den Koning van *Groot-Brittannien* onderwylen aan den Grave van Gyllenberg vryheit gaf, om uit zyne gevankenis te mogen gaan, naar *Londen* te komen, en zyne huisselyke zaken te bezorgen; onder verbod evenwel, van geen de minste Zamenspraak met iemand te houden, als zullende men hem eerlang, 't zy op een *Engelsch* of *Zweeds* Schip, naar *Zweeden* doen overbrengen.

Het

Het *Groot-Brittannisch* Parlement (*a*) gescheiden, en daar door de meeste bezigheden van't Hof gestremt zynde, zo begaf zig den Koning, verzelt van de meeste Hofstoet, naar *Hamptoncourt*, om aldaar het vermaak van't Zomer Saizoen te genieten. Hier zagmen deze maand een uitnemende toevloed van Grooten, uitheemse Ministers, en andere voorname Hovelingen; zynde het, geduurende zyn Majesteits verblyf op deze Lustplaats, alles Koninglyk, en de gemeenzaamheit, waar mede hy elk een bejegende, gaf een algemeen genoegen; eetende altoos in't openbaar zonder eenige Ceremonie. Op de Tafel wierden gemeenlyk 12. a 13. borden gezet, en zyne Majesteit deed, door een Edelman van de Bedkamer, nu deze dan gene uitheemse Ministers en Hovelingen, by beurten, nodigen: zittende dien Edelman gemeenlyk aan des Konings regter, en de uitheemse Ministers aan deszelfs linkerhand; werdende zyne Majesteit bedient door de Pagies, en de genoodigde gasten door hare Lakeyen. Onder anderen was den Koning den 10. Augusty aan tafel met den Hertog van Schrewsburry, den Marquis van Annandale, den Grave van Tankerville, den Marquis de Montleon *Spaanschen* Ambassadeur, den Baron Schak Envoyé van den Czaar, den Heer van Borsele Envoyé van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, den Grave Guiccardi Minister des Hertogs van *Modena*, den Hertog van Portland Edelman van 's Konings Bedkamer, zynde het alstoen zyn dag om zyn Majesteit op te wagten, en nog vier Heeren van minder rang. Deze tractementen waren alle dagen, maar, op de Verjaring dag van 's Konings Proclamatie tot de *Groot-Brittannische* Kroon, was den toevloed van allerley Grooten ontelbaar. Zyne Majesteit ordonneerde, dat dien morgen Doctor Brongten, Predikant te *Kingston*, aldaar Prediken, en dat den zelven, nevens de Magistraat van *Kingston*, naderhand van't Hof getracteert werden zoude. Dit geschiede, en wyl'er ook veel aanzienlyke Mevrouwen zig aan 't Hof bevonden, zo wierd geordonneert een aparte tafel van vyftien borden voor haar te dekken, aan dewelke eene der Hofdames zorge moest dragen, dat men deze genoodigde Mevrouwen na behooren diende. Dit was wat nieuws, te meer, dewyl zy eene diergelyke tafel voor haar alle Zon- en Donder-dagen te verwagten hadden; invoegen de tafels op den boven gemelden Verjaring dag bestonden, eerstelyk, uit die van den Koning, ten tweeden, die voor de Dames,

1717. *Augusti.*

(*a*) ziet pag. 78.

1717. Augst. ten derden, drie tafels voor de Commissarissen van 's Konings Hofhouding, ten vierden, een tafel in het vertrek des Hertogs van *Kent*, ten vyfden, een tafel in 't vertrek des Hertogs van *Newcastle*, ten zesden, een tafel in het vertrek des Grave van Sunderland, een tafel by den Baron van Bornstorf, en dan nog een tafel by den Grave van Bothmar. Aan de drie tafels der Commissarissen hoorde men een deftig Veldmuzyk, van Trompetten, Hautbois, Jagthoornen en diergelyke, terwyl ondertusschen den Lord Stanhope in zyn groote Tent en in de kamers te *Isleworth* mede zeer veele grooten pragtig tracteerde. Den Koning, aangedient zynde, dat den Hertog van Devonshire zig aan 't Hof vertegenwoordigde, deed hem ter maaltijd nodigen; maar van Mr. Walpole, die ook daar prezent was, geliefde zyne Majesteit geen kennisse te nemen, hoewel deze nogtans hem zeer naby, en zelf tot in de Kerk volgde. De vreugde bedryven te *Londen* waren mede zeer groot, werdende de Artillery van den *Tour* en in het *Park* gelost, de klokken geluid, de Artillery Compagnie in de wapenen gebragt, trekkende door de Stad na hare Parade plaats by *Moorfields*, alwaar zy hunne exercitien deden; maar hier dient ook niet vergeten, dat de *Royale Societeit* van de *Reebok* eene zeer pragtige maaltijd, en daar onder een uitnement konstig Muzyk hielden, hebbende in de straat van *Cheapside* doen opregten eene Piramide, gestoffeert met vijfhonderd Flambauwen, en aan de arme Whigs van de Wijk *Criplegate*, op dat zy zig in deze gelegentheit vervrolyken mogten, een halve kroon voor ieder doen uitdeelen.

Zeker Kapitein, van het *Russisch* Oorlogschip de Egoodhil, prezenteerde in 't laatst dezer Maand te *Londen*, aan den Grave van Sunderland, eerste Secretaris van Staat, deze naarvolgende Memorie, ondersteunt door een Brief, op het zelve onderwerp, van den *Russischen* Secretaris Wesselowsky, aan den gemelde Grave van Sunderland geschreven. Ziet hier de Memorie.

DE ondergeschreve Kapitein Bredal, Commandant van het Oorlogschip van zyn *Czaarsche* Majesteit genaamt Egoodhil, heeft de eer van aan uw Excellentie te vertoonen, dat hy den 3. May van dit loopende jaar 1717. omtrent vyf mylen van *Doggerbank* ontmoet heeft het Schip genaamt de Eendragt, 't welk de Patroon van het gemelde Schip, genaamt James Jamesson zegt te behoren aan koopluiden van *Leith* in *Schotland*, gaande van *Gottenburg* na *Londen*; dat het gemelde Schip de Eendragt, komende van een vyandlyke haven,

en

en de voorsz. James Jamesson geenerlei paspoort nog certificat geproduceert 1717.
hebbende, de ondergeschreve Kapitein het deede visiteeren, wanneer hy be- *Augus.*
vond, dat deszelfs Lading bestond in 1200. ponden yzer en 500. denne plan-
ken; dat hy verders ook aan boord van het gemelde Schip vond verscheide verzierde en bedriegelyke Papieren, die men verborgen hield, te weten drie verscheide Connossementen, een certificat van *Leith*, waar van de dagteekening dubbelzinnig gestelt was, een paspoort van den Baron Gortz en den Graaf van Gyllenberg, om heen en wederom te zeilen, gedagtekent den 8. October 1716. en een *Zweedsch* paspoort in dato den 23. April 1717, en twee papieren, behelzende instructien van de eigenaars, het eene voor de Schipper en het ander voor den Boekhouder; dat uit des Schippers instructien bleek, dat hy een tolbrief hadde voor *Frederikstad*, maar geen *Brittannisch* Paspoort, nog certificat, uitgenomen het geene zo even gemeld is; en een attestatie geschreven door den Schipper en eenige van zyn volk, behelzende dat het gemelde Schip door een *Zweedsche* Kaper genomen, en na *Marstrand* en van daar na *Gottenburg* gebragt was, het welk niet dan valsch zyn kan, nademaal de instructien der eigenaars aan den Schipper ordonneeren, zig zo dra het hem doenlyk is, na *Gottenburg* te begeven; dat in een der Connossementen zekere Jonas Alstrom gemeld word, als een onderdaan van zyne *Brittannische* Majesteit, schoon hy inderdaad een *Zweed* van geboorte is, en Koopman tot *Gottenburg* woonagtig; en dat uit het zelve Connossement blykt, dat 700. ponden yzer voor rekening en risico van den gemelden Alstrom zyn; dat uit het boven gemelde paspoort van den Baron Gortz en Graaf van Gyllemberg in dato den 8. October 1716. blykt, dat de Lading van het gemelde Schip de Eendragt, gaande van *Schotland* na *Gottenburg*, toen bestond in *Zout*, gezoute Haring en Graan; dat de Commandant van het voorschreve Oorlogschip van zyn *Czaarsche* Majesteit ziende, uit alle de zo even gemelde suspecte en fraudulense papieren, dat het voorschreve Schip met deszelfs Lading is toebehoorende aan Onderdanen van den Koning van *Zweden*, en een van die, waar van in de gedrukte brieven van den Baron Gortz en Graaf van Gyllenberg gewag gemaakt word, en dienvolgens goede prys; hy Commandant het zelve in verzeekering heeft genomen en na *Texel* gevoert, om aldaar de beveelen van den Czaar zyn Meester af te wagten; dat ondertusschen de Heer Withworth, Extraordinaris Envoyé van zyn *Brittannische* Majesteit, het zelve Schip gereclameert hebbende, op voorwendzel, dat een gedeelte van deszelfs Lading aan Onderdanen van *Groot-Brittannien* toebehoorde, zyn Czaarsche Majesteit daar op wel heeft willen letten, door de 700. ponden yzer, behorende aan den gemelden Jonas Almstrom, *Zweed*, te doen ontladen en aan land brengen, en door aan den ondergeschreven te ordonneeren, het gemelde Schip de Eendragt na den *Teems* te voeren, en de eindelyke uitspraak over de wettelykheid van de opbrenging van het gemelde Schip aan zyn *Brittannische* Majesteit en deszelfs Raad te laten.

De Commandant van het gemelde Oorlogschip, aan de beveelen van zyn Czaarsche Majesteit gehoorzaamt hebbende, belooft zig, dat uw Excellentie een

1717. Augusti. een getrouw rapport van al het bovenstaande aan zyn Brittannische Majesteit en deszelfs Raad doende, het Haar believen zal, daar op gunstelyk te letten, en aan den gemelden Commandant het voorsz. Schip, n[illegible] het overige van deszelfs Lading, als goede prys te adjudiceeren, en zulks [illegible] des te meer regt en rede, wyl het gemelde Schip de Eendragt een van die is, welke gebruikt geweest zyn om secours te brengen aan de *Zweden*, hunner Czaarsche en *Brittannische* Majesteiten gemeene vyanden.

DUITSLAND. HIER zalmen nu den (a) afgebroken draat der Belegering van de Vesting *Belgrado*, door de Keizerlyke Armee, onder den dapperen Prins Eugenius van *Savoyen*, weer opvatten, en dat werk vervolgen, tot aan de overgave toe; zullende in dit Dag-verhaal tusschen beiden ook komen te blyken, een Hoofd-Bataille tegens het groot *Turks* Leger, 't welk expres afgekomen was, om *Belgrado* te ontzetten.

(a) ziet pag. 91.

DEn 19. July was de *Donau-brug* hermaakt. Dien dag quamen 10. vyandlyke galeyen en 40. zaiken na by de brandwagt der oorlogschepen, leggende aan de mond van de *Temes*, daar zy ook ankerde. Men verstont, dat der vyanden verlies, in hare laatste uitval, groter was geweest, als men meende: en dat de Bassa van *Rumelia*, die den uitval gebood, zoude zyn gesneuvelt.

Den 20. retireerden de gemelde vaartuigen na beneden.

Den 21. was'er in *Bosnia* een bevel afgekondigt, dat alle, die bequaam waren, de wapenen moesten aannemen, en aanstonds na der vyanden Leger trekken. Dien dag wierd de tweede brug over de *Sau* voltooit: en den arbeid aan de byzondere nieuwe werken wierden wel voortgezet.

Den 22. wierden daar 26. kanons en 15. mortieren geplant, om de Waterstad te beschieten. Men kreeg berigt dat het vyandelyke Leger tot *Hassan-Bassa-Palanka* gekomen was.

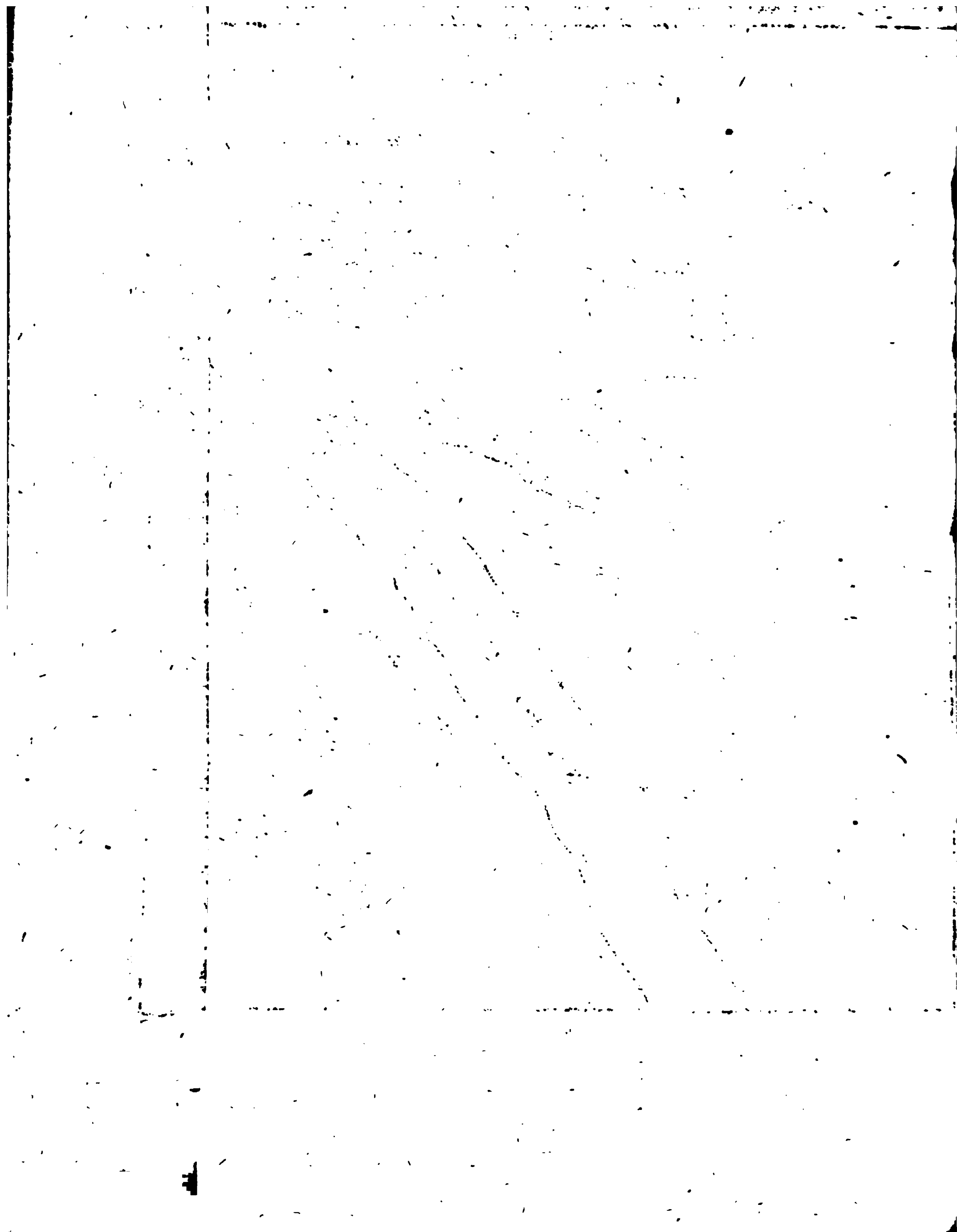
Den 23. begon men met 26. halve kartouwen, en 20. mortieren, uit de nieuwe werken op de Waterstad te schieten; met zo goeden succes, dat dien avond twee vyandelyke batteryen, en een groot gedeelte van de muur over hoop lagen, en dat de artillerye terzyden was gedemonteert. De meeste menschen hadden zig uit de Waterstad moeten retireeren: op deze wyze zoude men aan den vyand alle zyne defentien aan de *Sau* benemen, om deszelfs vaartuigen en 't kasteel te benauwen. Wyl 't vyandelyke Leger dezen dag al tot *Hassan Bassa-Palanka*, zes mylen van hier was, deede men 100. stukken geschut voeren op de batteryen van het retrenchement. Men sprak, dat'er nog voor veertien dagen voorraad van meel en paardevoeder in 't Leger was, zo dat men de vyanden, indien zy verder naderden, konde verduuren. Volgens eene specificatie van der vyanden gereguleerde troupen, gevonden by een gevangen Aga, zoude haar Leger boven vermoeden talryk zyn, en bestaan uit

95000.

A. Belgrado, Hooft Stad van Servien.
B. Casteel op een Berg.
C. De Water Stad.
D. De voor, of Raitzen Stad.
E. De Boove Stad.
F. De Nieuwe Hoorn werken.
G. Keyserlyke Lienie van Circumvalatie.
H. Keyserlyke Lienie van Contravalatie.
I. Keyserlyke baterien met Cannon.
K. Keyserlyke baterien met Ketels.
L. Tent van de Groote Viesier.
M. Linker Vleugel der Turken aen den Sau.
N. De Regter Vleugel der Turken.
O. Turkse Lienie van Circumvalatie.
P. Turkse baterien met 130 stukken Canon.
Q. Turkse baterien met Ketels.
R. Twee Schip bruggen over den Sau, door de Turken den 9 July geattaqueert.
S. Brug over den Donau, door twee Keyserlyke Oorlog schepen gedekt, lang 500 vadems.
T. Brug daar den 11 July 10 Compagnie granadiers en 1200 Paarde passeerde om de Turkse Redout te Attaqueeren onder den Gener. Mercy.
V. Turken op het Eyland gepos teert.
W. Troupen van Mercy aan den ingang van den laatsten Arm der Theims verschanst.
X. Redout met 4 stukken, om de Keyserlyke Scheepen te secondeeren.
Z. Redouten aan den Sau, op den 14 en 17 July door de Turken vergeefs bestormt.

95000. Ruiters, 245000. Voetknegten, gereguleert Volk, en 100000. Vrywilligen. Men ziet hier dagelyks gevangens en buit inbrengen. 1717. Augus.

Den 24. kwam een Ritmeester van de Hussaren, gekwetst zynde, weder in 't Leeger, die wel 300. ledige Kameelen van de Vyanden hadden genomen, en die hy voor drie floreinen het stuk verkogt. Wyl 'er tusschen de drie Oorlogschepen, die 'er te *Semlin* leggen, en de vyandelyke Fregats, Galeyen, en Saiken, by na geduurig werd geschoten, zo is Capitein Stork, een Luitenant, en eenige Matrozen gekwetst.

Den 25, zagmen klaarlyk, dat het meeste gedeelte van de Waterstad, en het Fort aldaar, al verbrand of omver geschoten was; en dat de batteryen van ter zyde, en ... beneden, ook waren geruineert. Daar en boven zoude het Eiland in den *Donau*, 't welk de vyanden versterkt, en met hare vaartuigen bedekt hadden, door eene byzondere batterye werden beschooten, niet alleen met kogels, maar ook met bomben. De belegerde blyven mede niet stil, maar antwoorden op onze Bomben ook met Bomben: na men obzerveert, hebben zy in de twee laatste nagten niet meer als vyf Mortiers gebruikt gehad.

Den 26. begon men op 't Eiland, leggende boven de Brug over de *Sau*, aan een Reduit met twee Vleugels te arbeiden, als ook aan een Communicatie, van die Brug tot aan de hoogte van 't Kampement van de Generaal Martigni; welke de tusschen beide leggende Moerassen een uur ver in zig begrypt, om, in geval van een vyandlyke aannadering, een communicative resistentie te kunnen doen. Uit de onlangs opgeworpe Reduit, aan den Oever van de *Donau*, begon men 't vyandlyke Fort op 't Eiland met vier Slangen van twaalf pond, en eenige Mortiers, te beschieten en te bombarderen; 't welk zo uit de Reduit als van de Attaque, tegen de Stad en Fortres niet ophield; en een Communicatie wierd langs den *Donau* tot aan de Trencheen aan geen zyde gesloten. De Attaque aan die kant is zeer considerabel; maar 't is ook waar, dat de Storm, ter oorzake van de afhellentheit van 't Gebergte, eenigzints moeijelyk zal zyn. Indien men den Vyand uit het Eiland kan verjagen, en haar aan de Waterkant blyven beschieten, om ook hunne Batteryen te ruineren, zo zullen de Schepen veilig kunnen opkomen; en men zal aan die kant dat geene kunnen doen, 't geen anders te Land, daar alles ondermynt is, veel zonde kosten. Men heeft zeker berigt, dat de Vyand met zyn geheele Leger, van *Hassa-Bassa Palanka* opgebroken zynde, den 25 by *Collart* was aangekomen, en den volgenden dag omtrent *Semendria* zoude staan, alwaar zy eenige dagen na de Proviand, die te Water opgevoert wierd, als ook na de Artillery, die zy (om dat al haar ander Geschut te *Belgrado* ingesloten is) uit *Azien* moesten laten komen, en die wegens de naauwe Passages niet schielyk konde avanceren, zoude wagten, om vervolgens herwaards te trekken. Op deze tyding wierd by 't geven van het Woord geordonneert, dat een yder zig tot het slaan gereed moest houden, en men had ook meer Ammunitie aan de Regimenten uitgedeelt. Men maakte aan de Attaque aan de *Sau* twee nieuwe batteryen, de eene van vier, en de andere van twee stukken, om vyf stukken, door de vyanden boven in 't kasteel geplant, over hoop te werpen; en om met de

1717. Augusti. laatste den toorn, aan den *Danau* leggende, te beschieten. De linie van communicatie, van *Semlin* langs den *Donau*, raakte dien dag voltooit; en aan die der retrenchementen vast gehegt.

Den 27. kwamen eenige van de vyanden, in vier kleine Jollen, van de *Turkze* Saiken tot de Keizersche over: deze begrooten 't verlies der Vyanden, in den laatsten uitval geleden, nog meer als wy wisten: en zy bevestigen dat Ibrahim Bassa van *Rumelia* daar was gebleven. Men maakte eene kleine posteering, om de communicatie met het corps onder den Major Generaal Petrasch te houden, en de vouragie te dekken. De berigten, uit het District van *Temeswar*, en die van de uitgezondene party ingekomen, melden dat de vyanden tot aan *Semendria* waren gekomen, en de Janitzaren tot aan *Grutscha*; dat een corps by *Orsova* over den *Donau* was getrokken, zonder dat men wist of het opwaarts, of na *Meadia* wilde gaan; derhalven wierden in de linien van circum- en contravallatie de nodige beddingen gemaakt, om de artillery daar in te brengen. Uit den *Donau* bragt men eenige schuiten van de Schipbruggen in de *Sau*, om die, des noods, gereed te hebben; en men begon die stukken op de batteryen te brengen.

Den 28. lieten eenige honderd vyanden te paard zig zien, die gekomen waren om het Keizerlyke Leger te bezigtigen: daarop wierd alles tot tegenstand gereed gemaakt.

Den 29. 's morgens kwam weder eenige vyandlyke Ruitery naby 't front van de linker vleugel; welke, wat met onze Hussaren en Rascianen geschermutzeert hebbende, na hare troupen, die naby waren, keerde. Daarna kwam een talryker corps te paard naby, om zig aan die van *Belgrado* te doen zien; maar deze wierden door het geschut haast te rug gedreven.

Den 30. July, als het vyandlyke Leger naby was gekomen, wierd aan den Grave van Martigni, Generaal van de Ruitery, ordre gezonden, om met vyf Regimenten Ruiters en agt Battaillons Voetknegten van zyn corps, dat by *Semlin* campeert, te trekken na de *Sau*, en zig te stellen by de Bruggen, op dat men zig in alle gevallen van die troupen zoude konnen bedienen. Ter zelver tyd wierd boven die Bruggen, aan geene zyde van die Rivier, tegens over onze regtervleugel, eene nieuwe batterye gemaakt, om te beschieten de Valeye, die daar ter linker zyde opwaards gaat.

Den 31. quamen eenige duizenden der vyanden te paard het Keizerlyke Leger van naby bezigtigen, meest na de kant van de *Sau*. Den volgende nagt deeden de Belegerden weder zeven of agt branders na de brug afzakken, maar de twee Oorlogschepen, de Saiken, en 't volk dat op de brug was, bragten zo veel te wege, dat deze Branders, eer zy aan de brug quamen, aan stukken wierden geschooten, en zonken, uitgenomen drie, die tusschen de schuiten van de brug passeerden, zonder schade te doen.

Den eersten Augusty kwamen de vyanden het leger andermaal bezigtigen; en by die gelegentheit een legerplaats afgetekend hebbende, betrokken zy die nog dien zelven avond, stellende zig met het front na het Keizerlyke Retranchement, en strekte zig haar Leger uit, van de Keizerlyke linkervleugel door eene

geene valeye, tot aan de hoogte van de regter vleugel. Overlopers, uit het vy- 1717.
andelyke Leger gekomen, verklaarden, dat de Opper Vizir ordre van den Augusti.
Sultan hadde, om het secours op alle wyze te ondernemen; 't welk daarom
te meer was te denken, wyl de *Turken*, uit gebrek aan vourage, niet lang
daar zouden konnen blyven; waar tegens, van de zyde der Keizerschen, alle
de vereischte dispositien gemaakt wierde. Zedert de komst van 't *Turkse* Leger,
vertoonden zig telkens drie, vier, en meer duizend vyandelyke Ruiters
voor het retrenchement, rydende heen en weer, zo 't scheen om het Leger
te bezigtigen. Veele vrywilligen en jagers trokken uit, om een kans te wagen,
aan welke het gelukte veele *Turken* te dooden, dezelve onder 't bereik
van ons geschut uit te schudden, en verscheide Paarden tot buit te bekomen.
's Morgens ten zes uuren zag men meer als 20000. voor het Retrenchement
staan; maar ons geschut noodzaakte haar agterwaarts na de Valye te wyken,
niet zonder wanordre. Gedurig wierd 'er tusschen eenige van der Keizerlyke
jagers, de Spahys en de Tartaren geschermutzeert; blyvende wederzyds eenige
dood, welkers koppen men afkapte, om dat de *Turken* voor ieder hooft van
de Keizerzen een dukaat kregen, en 't welk de Keizerzen navolgde. Ten drie
uuren namiddag, zag men eene menigte van roode en groene tenten opslaan,
strekkende het vyandelyke Leger zig uit van den *Donau*, tot op ontrent een
kanonschoot van de *Sau*. Men zag geene andere als nieuwe schoone tenten,
byzonder een roode zeer grote, die men gifte te zyn van den Opper Vizir.
De vyanden konden, wegens de veelheit der enge wegen, haar artillery en bagagie
zoo dra nog niet hebben. Onderwylen wierpen zy retrenchementen op
om haar te dekken, en waren zo naby, dat men geen quartier uur behoefde
te marcheren, of men konde handgemeen zyn. Door deze dispositie had men
den Vyand van agteren en van voren: en hun Leger lag als een Amphitheatre
op den berg, 't welk, wegens deszelfs fraaije Tenten, een aangenaam
gezigt maakte; tonende de eene Soldaat aan de andere in welke hy zin had.

Den 2. ontstond 'er een gerugt, als of veele *Turken* uit haar leger waren
weggelopen, om na hare huizen te keeren, wyl zy geen lust hadden om te
vegten. De belegerden zonden weder zes branders na onze *Donau-brug*, maar
de Oorlogschepen belette dat. De Vyanden maakten een Battery van Kanon
en Mortiers op een hoogte, tusschen ons en haar Kampement, tegen over 't
Regiment van Regal aan de linker Vleugel, en twee andere ter linker zyde
meer benedenwaarts, van waar zy 's namiddags ons Kampement en Hooftquartier
begonnen te beschieten, en te bombardeeren. De Belegerde begonnen
aan de Pharos, uit een Reduit, onze regter vleugel te beschieten; en
schoon men ook kanon op de Batteryen voerde, zo kon men egter zulks niet
geheel beletten, wyl zy haar kanon niet op een vaste plaats, maar hier en daar
planteden. Men kreeg tyding, dat het vyandelyke Corps, van 30000. Turken
en Tartaren, den Commandant van *Meadia*, de Luitenant Kollonel Hetleval,
na 't uitstaan van drie vigoureuze Stormen; waar in de Vyand 3000. Man
verloren, genoodzaakt had, zig per Accoort over te geven, volgens welk 't
Guarnizoen, bestaande in 400. gezonde en 350. zieke en gequetste, met haar

 Bagage,

1717. Bagage, Opper- en Onder geweer, nevens 90. Wagens, stond uit te trekken, en door 300. Turken na *Temeswar* geëscorteert te werden.

Augustus. Den 3. wierden de vyf Regimenten te Paart, van 't Corps van Martigni, aan dees zyde getrokken, en aan onze linker vleugel gelegt; ook vyf Battaillons tussen onze twee Linien van Circumvallatie en Contravallatie aan de *Sau* geposteert, om zig in cas van nood daar van te bedienen. 's Namiddags trok de Vyand een nieuwe Linie op een hoogte voor zyn Legerplaats, tegen onze regter vleugel.

Den 4. begonnen zy ons Kampement en Hoofdquartier te beschieten en te bombarderen. Ondertusschen wierd de Keizerlyke Attaque over de *Sau* met succes voortgezet, en de Bomben deeden dien nagt een Magazyn of Laboratorium in de lugt springen, en de omleggende Huizen aansteeken, zo dat de brand tot des morgens den 5. bleef duuren.

Den 5. maakten de Vyanden aan 't hooft van haar nieuwe Linie een andere Battery, om beter te kunnen flanqueren. Uit die, en andere stukken, ten minsten tot een getal van 130, waar van eenige maar een musketschoot van ons Rettenchement afstonden, blevenze dag en nagt vuur geven: dog men antwoorde haar op dezelve wyze. De Generaal Veldtuigmeester Graaf van Regal wierd in zyn post aan de linker vleugel door een Kanon Kogel aan 't regter been zo zwaar gekwetst, dat hy voor dood gehouden wierd; dog men hoopt hem het leven te behouden, wyl hy zig nog wel bevind. Onder andere was ook den Franschen Luitenant Generaal d'Estrades, Gouverneur by den Prins de Dombes, 't regter been afgeschoten, en zyn Page verloor 't leven. Tot die tyd toe hadmen naaulyks 100. gemeene en 13. opper Officiers dood, en verscheide gequetst. Men agtervolgde gestadig malkander te kanonneren en te bombarderen, 't welk nooit in Legers gehoort of gezien was. De Janitzaren waren zo stout, dat zy, niettegenstaande ons klein Geweer, uit haar Retrenchementen durfde komen, en 't Water uit de voor ons Retrenchement gemaakte Bronnen halen, 't welk veele het leven koste. Des nagts, tusschen den 5. en 6. vatte men met agt Battaillons en agt Compagnien Granadiers, nevens eenige 100. Arbeiders, zonder verlies van een Man, post in de *Palanka*; men wierp ook een Reduit op, waar in men een Ketel van 30. Mortiers, en een Battery van 24. halve Kartouwen aanleide, om de Vesting, welkers Slot en Waterstad reets een Steenhoop geleek, nog meer te benaauwen.

De Belegerden, des nagts tussen den 5. en 6. voornemens zynde, om buiten de Voorstad een nieuwe Battery op te regten, wierden daar in door de Generaal en Graaf van Mercy en den Prins van Beveren voorgekomen, alzo deze met tien Battaillons, en twaalf Kompagnien Granadiers en eenig ander volk, nessens 4 a 500. arbeiders, in de *Palanka* post vatte. Hier opende men de Loopgraven, zonder een man te verliezen, en men maakte daar een Ketel voor 30. Mortieren, en een Battery van 24. halve Kartouwen. Ter zelver tyd vatte men in de Waterstad meede post; en dit kwam de Turken onverwagt voor, denkende aan die zyde niet aangetast te zullen werden; hebbende onderwylen, vlak voor 't retrenchement van 't Leger der Christenen, een parallelle

mielle Linie gemaakt, en daar in vyf Batteryen opgeregt, waar van ze een 1717.
wreesselyk vuur maakten, en door Kanonneeren en Bombardeeren grote scha- *August.*
de deden: en wyl zelf by 't hoofikwartier niemant voor de Kogels zeker was,
zo vond den Opperveldheer raadzaam, van plaats te veranderen, nemende
zyn kwartier een weinig zekerder. Deszelfs tent bleef egter staan, zynde door
't opwerpen van aarde eenigzints gedekt, en op die wyze moesten ook alle
hooibergen, provisie en vourage naauw bewaart werden, om dat het een en
ander niet als met veel moeite en gevaar te bekomen was. Den Opperveld-
heer, een weinig ziekelyk geweest zynde, was weder herstelt: dog de Prins
Alexander van Wirtenberg, en de Generaal Palfy, bevonden zig niet fris, en
onder de Soldaten waren mede vry wat zieken.

Den 7. en 8. was men gestadig in 't Leger bezig, om zig tegens 't gewel-
dig schieten der Turken te dekken. Die gene, welke geen wagt waar te ne-
men hadden, hielden zig meest in de graften en diepgegrave kuilen. Men zet-
te de loopgraven tegens de benedenstad met ernst voort.

Den 9. kwamen de Turken in tegendeel, met nog meerder magt, nader
aan de *Sau*, ze bezette de hoogtens met ruitery, en wierpen daar een Battery
op, om de Keizerlyke regtervleugel het te beschieten. Den arbeit, aan de
post in de *Mosquee*, wierd met meer kragt voorgezet, en de communicatie tot
aan de agterwaarts leggende Reduit voltooit; ook deze linie met palissaden be-
zet, en de huizen, die voorwaarts in de *Palanka* stonden, in brand gestoken,
op dat den Vyand daar niet zoude nestelen. Onze Ratzen gingen dien mor-
gen uit, om de belegerden in een weide tusschen den *Donau* en de *Palanka*,
daar zy veel Vee hadden, te overvallen; en ter zelver tyd voeren eenige van
onze vaartuigen na den oever. Die van binnen quamen met een troup Rui-
ters toeschieten, en schermutzelden eenigen tyd met de onzen, waar na zy,
met agterlating van in de 20. paarden, te rug weeken.

Den 11. wierd ons werk aan de *Mosquee* meer verbetert, en met het ka-
nonneren, in en uit de twee Legers voortgevaren. 's Avonds gingen, onder
't gebied van den Graaf van Mercy en den Prins van Lobkowitz, de Kolonel
Baron van Neuperg met vyf battaillons, vyf compagnien Granadiers, 350.
Ruiters, en eenige stukken Kanon, de Vyanden in hunne drie schanzen, op
een Eiland in den kleinen *Donau*, tegen over de vesting, aantasten. Daar la-
gen ontrent 2000. Turken, ondersteunt van eenige Fregatten en Zaiken; dog
onze luiden maakten zig meester van die reduiten, kregen 60. gevangens, een
halve galey, en daar in vier vaandels, twee metale en vier yzere stukken ka-
non; en wel 5 a 600 Turken sneuvelden of verdronken in den *Donau*. Aan
onze zyde hadden wy maar 60 dooden en gequetsten, daar onder een Lieu-
tenant.

Den 12. continueerden de vyanden met schieten uit hun Leger, en zy ver-
meerderden hare batteryen tegens onze regter vleugel aan de *Sau*; en men ver-
stond toen, dat de Tartar Han, met 30000. mannen by de vyanden gekomen
zynde, zig op die zelfde hoogte gelegert had, en dat de Seraskier die *Meadia*
veroverde, tot *Orsova* wederom over den *Donau* was getogen, om zig by

1717. het Leger te voegen; willende de Groote Vizir, zo hy voorgaf, ons retrenchement eerstdaags aantasten. Zo aanstonds verstaat men, dat de Generaal Graaf van Regal, den 12. s' morgens tot *Semlin* aan zyne wonde gestorven zoude zyn. De Vyand, ons Christen Heir genoegzaam ingesloten hebbende, bleef onvermoeit voortvaren 't zelve van alle kanten en kruisgewyze te beschieten. Die van de Stad agtervolgden zulks op dezelve wyze, en wy zwegen mede niet stil; zo dat de kogels uit en naar de Stad, uit en in het Leger, en over al zonder ophouden heervlelen. In agt dagen tyds was niemand der geheele Armee uit zyn Kleederen geweest; de Paarden stonden continueel gezadelt, en alle avonden moest d'Infantery aan de Linien, en de Kavallery op de Parole, Commando en Veld-wagten uittrekken. Wy stonden wel voordeelig, maar de vyand zo na by, dat zy ons met getrokke Roeren konde bereiken. Voor alle Regimenten waren verscheide Batteryen aangelegt, waar mede de Vyand onophoudelyk begroet wierd. Aan de gevaarlykste plaatzen had men sterk gefortificeerde Reduiten op 't Retrenchement, en rontom 't geheele Leger veel 1000. seissens in de hoogte opgestoken; schrikkelyk om t'aanschouwen. Den Vyand had begonnen te schieten met glase Kogels, zo groot als Falconet Kogels, en zy maakten twee Batteryen, om de twee *Sau* Bruggen te ruineren. Onze Galeyen lagen een Kanonschoot boven en beneden de Stad, tusschen welke de *Turkze* Saiken en halve Galeyen, (zynde d'eerste omtrent 200, waar van 50 in den *Donau* lagen) bleven ingesloten. Voor eenige dagen hadden zy we'er eenige Branders tegens de *Donau-brug* laten afloopen, dog zonder schade. Men konde de vyandlyke Schepen net zien, die alle met Blik beslagen waren. Dien nagt deeden de Belegerde drie Vuurtekens, zo dat men in 't kort iets gewigtigs vermoede. Alle uuren wierden gekwetste Officiers en Gemeene uit de Regimenten na zekere Plaatzen gebragt; de Overste Graaf van Trautzon was door een Kanon kogel aan zyn eene been zwaar gekwetst; ja in 't midden van 't Leger waren, door eene schoot, twee Joden gesneuvelt en een gekwetst. Twee Konstapels, van ons tot de *Turken* overgelopen, deden grote schade. Vorders was alles duur; geen groen blad wierd meer gezien, en de andere Victualie zeer schaars, wyl alle Marquetenters wegens 't groot gevaar wegtrokken: Vlees en Brood was nog 't beste koop; 't eerste koste 't pond drie, en een Commis Brood drie à vier Kreitzers; en wyl men alles over de *Sau* bekomen moest, zo sloeg het daaglyks op; een paar Hoenders, ook een paar Duiven, gold een Gulden 23 Creitzers, een Ey drie Creitzers, en de Boter was niet te bekomen; zo dat het zeer bloedig en scherp toeging, en 't welk een ieder zulk een moed en lust tot vegten gaf, dat zy zig met een Bataille uit dezen toestand wilden redden, aangezien het Leger, hoe langer hoe meer door de *Turken* ingesloten, dagelyks meer Volk, en inzonderheit Paarden, verloor, door de grootefatighes, de toenemende schaarsheit van Vourage, mitsgaders de stank van dooden en van zieken. In deze en nog andere omstandigheden, die hoe langer hoe benauder wierden, zynde waarschynlyk, dat de *Turken* met al haar magt van buiten, en ter zelver tyd met de talryke bezetting uit de belegerde Stad, ons op 't lyf zoude vallen,

naam

naam den Prins Eugenius een besluit, om den vyand voor te komen; rezolverende hen zelf te verrassen, en in haar voordeel aan te tasten. 1717. *August.*

Eermen daar toe kwam, gebeurden het, dat des Zaturdags den 14, 's morgens ten zes uuren, een der Bomben van de belegeraars in een magazyn van buskruit, gevulde bomben en granaten, welke de belegerden in 't kasteel hadden, nederviel, en het zelve met een afgryzelyk gedruis in de lugt deed springen. Drie Mousquees, en byna het overige gedeelte van de beneedestad (door onze bomben nog niet geraakt) wierden overhoop geworpen, benevens een stuk van de muur. Verscheide zware steenen vielen tot aan de overzyde van de *Sau*; en de overlopers verhaalden, dat zulks binnen *Belgrado* een onuitspreekelyke wanordre en verslagentheit had veroorzaakt, nadien wel 3700. *Turken* in de lugt gevlogen of onder de puinhopen verplettert waren. Den Vizir, dit deerlyk schouwspel van verre gezien hebbende, liet dien morgen ten negen uuren te gelyk vuur geven uit zyne artillery en musquettery, die uit hare linie regt tegen over ons retrenchement te voorschyn kwam. De Prins Eugenius begaf zig aanstonds met alle de Generaals derwaards, meenende dat het ernst zoud worden, maar het bleef daar by. Ondertusschen kwamen de vyanden tegens den avond nog nader, en vattede post een musquetschoot van ons, alwaar zy den gantschen nagt een gedurig vuur maakten uit hunne snaphanen.

Zondag den 15. kanonneerden en bombardeerden zy zo geweldig als men nooit gezien had; weshalven de Prins Eugenius, zyn besluit werkstellig willende maken, tot dien einde alle de Generaals zamen riep en een krygsraad hield, waar in men eenpariglyk besloot, om de vyanden den 16. met het aanbreeken van den dag aan te grypen, te meer dewyl het Leger, door hun kanon en bomben te veel lydende, niet anders verlangde. Om dit voorzigtig te beleggen, wierd het overige van den dag doorgebragt met het maken der dispositien tot den aanval. Het corps, onder den Generaal Veldmaarschalk Viard, kwam uit het Land van *Temeswar* met stille trommels in het Leger, en wierd in de linie van circumvallatie gelegt, om op die van *Belgrado* te passen. Omtrent midder nagt trok onze Ruitery uit hare retrenchementen, te weten twaalf regimenten van de regter vleugel aan de kant van de *Sau*, en een gelyk getal van de linkervleugel aan de kant van den *Donau*, alwaar men met voordagt eenige openingen gelaten had. Twee uuren daar na marcheerde het voetvolk ook uit hare retrenchementen, en het Leger formeerde zig met de Infantery in 't midden. Dus naderde men tot aan de eerste retrenchementen der *Turken*, zonder ontdekt te worden, ter oorzaak van eenen dikken neevel.

Den 16 tusschen vier en vyf uuren 's morgens, tasteden wy de vyanden onverhoeds aan, en men viel met de regter vleugel op een grooten hoop Janitzaren, die in een hollen weg aan de zyde van de *Sau* stonden. Het gevegt was zeer heet, want de *Turken* verweerden zig als leeuwen; en dewyl de neevel nog duurde, en men niet kon zien waar men ging, zo sneuvelden zeer veele brave luiden. De lugt ten agt uuren wat opgeklaart zynde, zo wierd het

1717. het gevegt nog bloediger en hardnekkiger; maar tusschen negen en tien uuren
Augusti. wierden de *Turken* eindelyk uit hun eerste retrenchement gejaagt, agterlatende al 't kanon, 't welk zy daar hadden. Men vervolgde ze aanstonds tot in haar tweede en derde retrenchement, en men maakte zig daar van meester, zonder veel tegenstand te vinden. Zy verlieten dus haar Legerplaats met hunne tenten, en eene zeer talryke artillery, en namen de vlugt na de *Morava*, alwaar zy hunne grove bagage mede ten besten gaven. Het gantsche veld was met lyken bedekt.

Van ons zyn onder anderen gesneuvelt, de Generaals Graaf van Hauben en de Baron van Dalhberg, de Kolonel Graaf Johan Palfy, de Prins van la Tour en Taxis, en de Marquis van Clerici. Onder de gekwetsten zyn de Prins Eugenius aan den linker arm, dog ligt, de Generaal Veldmaarschalk Grave van Palfy, de Generaal Montecuculi van een musquet schoot aan de regterhand, waar uit men de koegel heeft moeten snyden, de Prins Fredrik van Wirtemberg aan de voet, de Generaal Ech in 't been, de Generaal Arigoni een schoot in den hals, en voorts de Generaals Lobkowis, de Grave van Wallis, en de Prince Maximiliaan van Hessen-Kassel.

Alvorens wy verder gaan, met het Dag verhaal der Belegering van *Belgrado*, zo moeten hier nu eerst plaats hebben de voornaamste Stukken, behelzende de meerdere omstandigheden dezer roemrugtigen Veldslag. Ziet dan voor eerst, als het netste, dat van het Keizerlyke Hof aan den Baron Heems, haren buitengewoon afgezant, rezideerende by de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, in *s'Gravenhage*, overgezonden, en door zyn Exellentie met den druk gemeen doen maken.

NA dat de vyanden hunne nadernissen van de linker vleugel op de hoogte, daar het regiment van Regal stond, tot aan de regter vleugel na 't regiment te voet van Herberstein, en byzonder zo digt by de regimenten van Broune en Maximiliaan van Starremberg hadden voortgezet, dat men bemerkte, dat zy werkelyk voor hadden ons retrenchement aan te tasten, ten welken einde zy ook post gevat hadden op de hoogte na de *Sau*, mitsgaders de loopgraven tegens ons geopend, en ons campement met over de 100. stukken kanon en 20. mortieren begonnen hadden te beschieten; rezolveerde de Prins Eugenius de *Turken* in zyne verschanssingen niet af te wagten, maar hen, met Godes hulpe, aan te tasten en te slaan. Ten dien einde riep zyn Doorlugtigheit den 15. Augusty 's namiddags ten drie uuren, alle de Generaals in zyn quartier te zamen, en maakte daar de volgende dispositie op 't papier, te weten:

Dat de Maarschalk Generaal Graaf van Palfy, en onder hem de Generaal van de cavallery de Graaf Ebergeni, en na hem de Lieutenants-Generaal Graven van Hauben, Lobkowitz, en Prins Frederik van Wirtemberg; de Generaal Majors

Majors Galber, Jorger, Uffeln en Birojo, met de regimenten van Savoyen, Vehlen, Jorger, Gronsfeld, Palfy en Falkenstein, de eerste linie van de regter vleugel zouden formeren: dat de tweede linie van die zelve vleugel gecommandeerd zoud worden door den Generaal Graaf van Mercy, en onder hem, door de Lieutenants Generaal Croix en Vehlen, en na hen, door de Generaal Majors Hamilton, la Marche en Elz, met de regimenten van Bareith, dragonders; Mercy, Croix, Hautois en Zollern: dat de eerste linie van de linker vleugel der ruitery, zoud worden geleid door den Generaal van de cavallery den Graaf van Montecuculi, de Lieutenants Generaal Walmerode en Hautois, en de Generaal Majors Cordova, Rottenhan, Arrigoni en Windisgratz, met de regimenten van Wirtemberg, dragonders; Althan, Rabutin, Hanover, Darmstad, en Caraffa, cuirassiers. De tweede linie door den Generaal van de cavallery Graaf Martigni, de Lieutenants Generaal Veterani en Contrecourt, en door de Generaal Majors Eck, Locatelli en Zollern, met de regimenten van Paté, Martigni, Lobkowitz, Viard, Contrecourt, en Emanuël van Savoyen. 1717. August.

Het gebied over de Infantery, die uittrekken en de retrenchementen aantasten moest, wierd gegeven aan den Prins Alexander van Wirtemberg, Generaal Veldmaarschalk, en de eerste linie van de regter vleugel zoud gecommandeert worden door den Generaal van de artillery den Grave Maximiliaan van Starrenberg, de Lieutenants Generaal Wagtendonk en Hertog van Aremberg, en de Generaal Majors Langlet en Leinbruck, met twee battaillons en twee compagnien granadiers van Heister, een bataillon en twee compagnien granadiers van Palfy, twee bataillons en vier compagnien granadiers van Herberstein, twee bataillons en twee compagnien granadiers van Durlach, twee bataillons en een compagnie granadiers van Sickingen, en een bataillon en twee compagnien granadiers van Wetzel.

De linkervleugel van de eerste linie zoud worden gecommandeert door den Generaal van de artillery den Grave van Harrach, de Lieutenants Generaal Daun, Maffait en Bonneval, en de Generaal Majors Dahlberg en Merci de oude, met twee bataillons en twee compagnien granadiers van Regal, zo veel van Virimond, van Alexander van Wirtenberg, en van oud Wirtenberg, drie bataillons en drie compagnien granadiers van Beyeren, twee bataillons en twee compagnien granadiers van Geswind, en zo veel van Guido van Starrenberg; makende de linkervleugel uit 15. bataillons en 15. compagnien granadiers. De tweede linie onder het gebied van den Prins van Beveren, Generaal van de artillery, de Lieutenants Generaal Prins van Holstein, Wallis de oude en Plischau, en de Generaal Majors Merci de jonge, Ottocaro van Starrenberg en Wallis de jonge, met twee bataillons en twee compagnien granadiers van Harrach, zo veel van Holstein, een compagnie granadiers van Leffelholtz, een bataillon en een compagnie granadiers van Hessen, en zo veel van Anspach en Lottheringen: voorts . . . . . van Traurson, drie bataillons en twee compagnie granadiers van Aremberg, twee bataillons en twee compagnien granadiers van Beyeren, en zo veel van jong Daun en van Beveren.

1717. Augustus. Het corps de reserve, 't welk by alle voorvallen in de linie van circumvallatie moest blyven, wierd aanbevolen aan den Lieutenant Generaal Baron van Seckendorf, en de twee Generaal Majors Diesbach aan de regter-, en Marulli aan de linker-vleugel, by hen hebbende, om de vlakte te bewaren, een bataillon van Leffelholtz, een bataillon en een compagnie granadiers van Lotteringen, een bataillon van Hessen, een van Heister, een van Harrach, een van Herberstein, een van Maximiliaan van Starrenberg, een van Lerchenfels, en een bataillon en zes compagnien granadiers van 't corps van den Generaal Neiberg.

Om het retrenchement te bewaren, en zig tegens de uitvallen van de belegerden te verzekeren, zouden daar blyven, te weten by de ruitery, de Lieutenant Generaal Viard, en de Generaal Majors Lantieri en Orsetti, met de regimenten van Montecuculi, Sultzbach, Graven, Schonborn, Galves, Hautois en Vasques; en by 't voetvolk, de Lieutenant Generaal Browne en de Generaal Major Wobeler, met een bataillon van Leffelholtz, een van Marulli, een van Alcandele, een van Trautson, een van Neiberg, een van oud Lotteringen, een van Holstein, en een van Hessen, met vier compagnien granadiers.

In 't retrenchement aan de overzyde van de *Sau*, zoud het ordinaris commando blyven, met een Kolonel en 1000. man, en nog 300. man in 't zogenaamde Heidens-eiland; mitsgaders 100. man in de reduit by de rivier, die ondersteunt zouden worden van 1300. paarden, onder een Lieutenant Kolonel. Alle de overige regimenten te paard en te voet, die by *Semlin* zyn geweest, onder 't Leger reets verdeeld zynde. Tot dekking van onze artillery, waren gesteld een bataillon van Velzek, en een van Faber. De gedemonteerde ruiters wierden in de linien van circum- en contravallatie verdeeld.

Die van de artillery moesten hunnen trein gereed houden, en ten tien uuren 's avonds 30. veldstukken met eenige falconetten op de twee vleugels verdeelen. Zes stukken kanon zouden ook gestelt worden aan de linker, en vier stukken aan de regter-vleugel van de ruitery, om zig des noods daar van te bedienen. Men moest ook op yder vleugel van de Infantery de nodige wagens met amunitie en schoppen gereed hebben, en aan yder van die vleugels zoud zig bevinden een Generaal met de andere officieren en de kanonniers, om by de hand te zyn, zo haast men het vyandelyk geschut veroverde. Ondertusschen zouden in 't retrenchement of in 't campement blyven eenige opper- en onder-officieren, om zig in allen geval te kunnen bedienen van de artillery die daar te rug bleef.

Agtervolgens deze schriftelyke dispositie, dewelke aan alle de respective Generaals in de twee linien, in 't corps de rezerve in 't retrenchement omgedeelt wiert, trok de cavallery van de regter vleugel ten een uur na midnagt uit het retrenchement, tusschen de regimenten van Harrach en Anspach, en die van de linker vleugel beneden de Beyerse Infantery. Het voetvolk volgde tusschen drie en vier uuren 's morgens, te weten de regter vleugel, by het regiment

van

van Maximiliaan van Starrenberg, en de linker, by de opening van de regimenten van Regal en Broune. 1717. Augus.

De ordre was wel gegeven, om zig met de regter vleugel by de vlakte, en met de linker na de hoogte, daar 't regiment van Regal stond, te zetten; maar eer de ruitery van de tweede linie der regter vleugel geheel uit het retrenchement was, bevond men zig ten vier uuren 's morgens onverhoeds al in de loopgraven, die de vyanden den zelven nagt tegen over het regiment van Herberstein gemaakt hadden. Daar op begon aanstonds het vuur geven; en nadien het nog geen dag, en de lugt met een dikke neevel betrokken was, kon men niet verhoeden dat de eerste regimenten in een kleine wanordre geraakten; egter avanceerde de ruitery van de regter vleugel gedurig in goede ordre, en niettegenstaande 't sterk vuur der vyanden, en het groot getal van menschen en paarden die gedood en gequetst wierden, quam zy in de vlakte op hare geassigneerde posten, van waar ze den vyand aanstonts aangreep. De *Turken* dreven de onzen verscheidemalen te rug, tot aan hun retrenchement in de vlakte, ter oorzaak van hun groot getal en den nevel, maar zy hielden egter zo pal, dat de vyanden ten zes uuren 's morgens, wanneer de lugt begon te klaren, genoodzaakt wierden hun eerste retrenchementen te verlaten, en door onze ruitery zeer kloekmoedelyk vervolgt werdende, hieuw men een groot getal Janitzers in stukken, terwyl 't voetvolk in een goede ordre volgde, en zo sterk op de vyandelyke batteryen indrong, dat de regter vleugel zig van 't grootste gedeelte daar van ten agt uuren meester maakte, en de *Turken* met hun eige kanon, 't welk men omgekeert had, beschoot.

Het vuur begon wat later aan de linker vleugel, maar het was daar des te heeter, om dat alle de gevlugten na de hoogte weeken, daar hunne grote battery was, van dewelke onze ruitery en onze dragonders veel leeden; maar die hoogte wierd ten negen uuren door ons voetvolk en de ruitery ook verovert, en de vyanden, zig daar van daan gejaagt ziende, geraakte kort daar na geheel op de vlugt.

Ten tien uuren quamen eenige duizend Turken en Tartaren zeer verwoed af op drie regimenten ruiters, by de vlakte geposteert, waar van zy een regiment in wanordre bragten; maar zy wierden door de twee andere kloekmoedelyk tegen gehouden, en na dat onze granadiers in die vlakte, als mede onze artillery in 't retrenchement, een sterk vuur op hen had gemaakt, en dat 'er nog twee regimenten dragonders en eenige ruiters van de regter vleugel waren toegeschoten, weken de vyanden aanstonds en namen de vlugt, zo als de Janitzers en het grootste gedeelte van haar leger gedaan hadden, en wel met zo veel haast, dat zy hare legerplaats, met tenten, kanon en amunitie, agter lieten; waar van wy bezit namen met ons voetvolk, zonder een man te verliezen.

Het is gewis, dat zedert de belegering van *Weenen*, men zulk een groot getal *Turken* in 't veld niet gezien heeft, voornamentlyk van Janitzers, en men moet bekennen dat zy zig een tyd lang wel verweerden. Daar zyn weinige Officieren die ooit een sterker en wel geordonneert vuur van de *Turken* gezien

1717. *Augusti.* of gehoord hebben; en het blykt aan 't getal onzer doden en gequetsten; voornamentlyk van de ruitery, dat zy niet qualyk hebben geschoten; maar de standvastigheit en 't goed verstand tusschen onze cavallery en infantery, waar door de een den ander ondersteunde, hebben tot den goeden uitslag van deze bataille veel geholpen.

Men heeft op de vyanden verovert 130. stukken kanon, en in de 30. mortieren, daar onder eenige die bomben van 120. pond werpen; mitsgaders veel amunitie van oorlog, en de gantse legerplaats; waar ontrent te verwonderen is, dat geen Soldaat daar in gevallen is om te plunderen, voor dat de *Prins* Eugenius daar toe vryheit had gegeven, en dat het leger weder by een en in ordre gebragt was.

Veele duizende Janitzers zyn in stukken gehakt, en in zommige plaatzen van 't retrenchement vond men ze op elkander gehoopt. De Hussaren en Ratzen die men nazond, dodeden zeer veele van dezelve, en zy kunnen niet genoeg uitdrukken, hoe verward en spoedig de vyanden vloden, den een den ander in de nauwe weegen doodslaande, om de eerste te zyn. Men heeft weinige gevangens gekregen, maar eenige Christe slaven, die men geketend in 't campement vond, verhalen, dat de vyanden ons zekerlyk zouden hebben aangetast, en men heeft ook gevonden veele ladders, schanskorven, haken en andere toerustingen, om ons retrenchement te beklimmen. Gedurende 't gevegt hebben die van *Belgrado* de minste beweeging niet gemaakt, om uit te vallen; en zy waren zo verslagen over de nederlaag van haar leger, dat zy 't fort op 't eiland in den *Donau* verlieten, en den 17. 's namiddags ten vier uuren zonden zy twee officieren uit, om zig over te geven. Den 18. vattede men post in de buitenwerken, en men bezettede eene poort met 18. compagnien granadiers en agt bataillons.

De Ratzen in ons leger te rug gekomen zynde, verhalen, dat de boeren in *Bosnien* op de vlugtende Turken, waar van een gedeelte tot aan *Widin* geweken was, schoten, om dezelve te plunderen.

Van onze kant is gesneuveld de Graaf van Hauben, en onder de gekwetsten zyn de Generaal Palfy, de Prins Fredrik van Wirtemberg, de Generaals Wallis en Dahlberg (welke laatste zedert overleden is,) de Prins van Taxis; en de Marquis Bona.

Onder onze ruitery heeft men 1044. doden en 1582. gekwetsten, en onder 't voetvolk 802. doden en 1700. gekwetsten; voorts zyn 'er 2741. paarden gesneuvelt en 1358. gekwetst. Men heeft in de bataille verovert 131. stukken metaal kanon, de grootste schietende 16. ponden yzer; 37. mortieren, daar onder eenige die 200. ponden wierpen: 20000. kanon kogels, 3000. bomben, 3000. handgranaten, 600. vaten met buskruit, 300. vaten met musquet-koegels, 52. vaandels, negen paardestaarten, vier trompetten, een groote trommel van de Janitzaren, vier dito kleinder, een groote keeteltrom, een ander wat kleinder, en twee gemeene: voorts op 't eiland in 't fort de Ster, 20. metale en zes yzere stukken, en op de fregatten, galeyen en saiken 57. metale en 105. yzere stukken kanon.

Voegt

Voegt hier by nog een pertinent verhaal dezer Compleete Overwinning, onder andere, den 19 Augusty te *Weenen* ontfangen, zynde opgestelt in 't Keizerlyke Leger, 's avonds den 16. 1717. *Augusti.*

ZAturdag den 14., 's morgens ten zes uuren, viel een van onze bomben in een magazyn van buskruit gevulde bomben en granaten, 't welk de belegerden in 't kasteel hadden, en het zelve sprong in de lugt, met een afgryselyk gedruis: drie mosquees, en byna het overige gedeelte van de beneede-stad (die door onze bomben nog niet geraakt was) wierden daar door overhoop geworpen, benevens een stuk van de muur. Verscheide zware steenen vielen tot aan de overzyde van de *Sau*; en de overlopers verhaalden, dat zulks binnen *Belgrado* een onuitsprekelyke wanordre en verslagentheit had veroorzaakt, zynde wel 3700. Turken in de lugt gevlogen, of onder de puinhopen verplettert.

De Vizir, dit deerlyk schouwspel van verre gezien hebbende, liet dien zelven morgen ten negen uuren te gelyk vuur geven uit zyne artillery en musquettery, die uit hare linie regt tegen over ons retrenchement te voorschyn quam. De Prins Eugenius begaf zig aanstonds met alle de Generaals derwaards, meenende dat het ernst zoud worden; maar het bleef daar by. Ondertusschen kwamen de vyanden tegens den avond nog nader, en vatteden post een musquet-schoot van ons, alwaar zy den gantschen nagt een gedurig vuur maakten uit hunne snaphanen.

Zondag den 15. kanonneerden en bombardeerden zy ons zo geweldig, als men nooit gezien heeft; weshalven de Prins Eugenius alle de Generaals zamen riep en een krygsraad hield, waar in men eenpariglyk beslopt, de vyanden den 16. met het aanbreken van den dag aan te grypen, te meer, dewyl al ons volk, door hun kanon en bomben te veel lydende, niets anders verlangde. Het overige van den dag wierd doorgebragt met het maken der dispositien tot den aanval. Het corps onder den Generaal-Veldmaarschalk Viard, kwam uit het land van *Temeswar*, met stille trommels by ons, en wierd in de linie van circumvallatie gelegt, om op die van *Belgrado* te passen. Ontrent midnagt trok onze ruitery uit hare retrenchementen, te weten, twaalf regimenten van de regter vleugel aan de kant van de *Sau*, en een gelyk getal van de linker vleugel aan de kant van den *Donau*, alwaar men met voordagt eenige openingen gelaten had Twee uuren daar na marcheerde ons voetvolk ook uit hare retrenchementen, en het leger formeerde zig met de infantery in 't midden. Dus naderde men tot de eerste retrenchementen der Turken, zonder ontdekt te worden, ter oorzaak van eenen dikken nevel; en den 16. tusschen vier en vyf uuren 's morgens, tasteden wy de vyanden onverhoeds aan, en men viel met de regter vleugel op een groten hoop Janitzaren, die in een hollen weg aan de zyde van de *Sau* stonden.

Het gevegt was zeer heet, want de Turken verweerden zig als leeuwen; en dewyl de nevel nog duurde, en men niet kon zien waar men ging, verloren

1717. Augast. loren wy zeer veele brave luiden. De lugt ten agt uuren wat opgeklaart zynde, wierd het gevegt nog bloediger en hardnekkiger: maar tusschen negen en tien uuren joegen wy de Turken eindelyk uit hun eerste retrenchement, en veroverden al 't kanon, 't welk zy daar hadden. Men vervolgdeze aanstonds tot in haar tweede en derde retrenchement, en men maakte zig daar van meester, zonder veel tegenstand te vinden. De vyanden verlieten dus hare legerplaats met hunne tenten, en eene zeer talryke artillery, en zy namen de vlugt na de *Morava*, alwaar zy hunne grove bagage agter gelaten hadden.

Het gantsche veld is met lyken bedekt. Van onze kant zyn onder anderen gesneuveld, de Generaals Graaf van Hauben en de Baron van Dahlberg; de Kolonel Graaf Johan Palfy, de Prins van la Tour en Taxis, en de Marquis van Clerici. Onder de gekwetsten zyn de Prins Eugenius aan den linker arm, dog ligt; de Generaal Veldmaarschalk Grave van Palfy, de Generaal Montecuculi van een musquet schoot aan de regter hand, waar uit men de koegel heeft moeten snyden; de Prins Fredrik van Wirtemberg aan de voet; de Generaal Ech in 't been; de Generaal Arigoni heeft een schoot in den hals, en twee paarden onder zyn lyf verloren; en voorts de Generaal Lobkowits, de Grave van Wallis, en de Prins Maximiliaan van Hessen-Kassel.

Den Generaal Major Grave van Hamilton, die den 19. 's avonds de bovenstaande tyding te *Weenen* bragt, voegde daar nog by, dat den *Turks* Groot Vizir, eer de Battailje begon, by zig kreeg niet alleen het Corps zyner Troupen, 't welk *Media*, tusschen *Temeswar* en *Wallachyen*, de Christenen ontweldigt had, maar ook het grootste gedeelte der Tartaren met haren Han. Wyders, dat het oogmerk der Turken zekerlyk geweest was, om de Keizerschen aan te tasten, indien zy zelve daar in niet waren voorgekomen geworden; dat men haar verlies in deze Battaille op meer dan 20000. Man, daar onder de Kern der Janitzers en Arnauten, mitsgaders, daar tegens het verlies der Keizerschen, op omtrent 10000. zo doden als gekwetsten rekende; dat die van *Belgrado*, gedurende het gevegt, een uitval deden, maar datze te rug gedreven wierden; dat den Generaal Grave van Regal aan zyne wonde overleden, en den Prins Emanuel van *Portugal*, hebbende het ongeluk gehad, van met zyn Paard te vallen, den 16. te *Offen* onpasselyk aangekomen was.

Deze Roemwaardige Victorie wierd nog gekroond met de overgave der Stad *Belgrado*; eene sterke Vesting opgepropt van *Volk*, dog gebrekkig aan Ammunitie en andere Oorlogs noodwendigheden, welke door 't geweldig vuur der Belegeraars in brand geschoten en verteert waren. Den Seraskier, die daar binnen het gezag voerde, ziende

ziende niet veel voordeel te bedingen, ſtak twee witte Vaandels op; 1717.
dog verkreeg geen andere Capitulatie, als men die van *Temeswar* in't *Augst.*
voorleden jaar toegeſtaan had, mitsgaders niet langer als een uur reſpyt, om zig daar op te bedenken. Dit vuur hem zo na aan de voeten gelegt zynde, zo rezolveerde hy den 18. aan te nemen de navolgende

Artykelen der Capitulatie, voor de Stad en 't Guarnizoen van Belgrado: *zo als dezelve is geëiſcht en toegeſtaan.*

I. GEdurende de onderhandeling, en tot het ſluiten der zelve, zullen alle Vyandlykheden ophouden: en indien 'er onverwagt eenige disorder mogt ontſtaan, zal men van weerskanten voldoening geven.

Dit antwoort zig zelf: en men is niet gewoon anders te doen, als men overeengekomen is.

II. De bezetting verpligt zig de Veſting getrouwelyk over te leveren, in die ſtaat als dezelve tegenwoordig is; met alle de Artillery, Kanon, Mortiers, Ammunitie, Kruit, Kogels, Levensmiddelen, en allerlei Oorlogstuig.

Dit is een zekere zaak, dat alles wat aan de overwonnene behoort heeft, aan den overwinnaar moet werden ter hand geſtelt; en dat alles opregt werd ontdekt en aangewezen: inzonderheit de Mynen en 't Oorlogstuig.

III. Hier tegen zal het aan de bezetting vryſtaan, om vry en onverhindert, met Vrouw en Kinderen, Wapenen en Bagage, ſlaande Trom, en ontwonde Vaandels uit te trekken: mede zullen hier in begrepen zyn alle Inwoonders, welke genegen zyn om ter zelver tyd mede te gaan, het zy van wat Staat, Godsdienſt of Natie dezelve mogten zyn; als mede alle oude ſlaven, of die de Mahometsaanſche Godsdienſt, voor de Belegering, omhelſt hebben.

Dit werd toegeſtaan; behalven dat alle ſlaven, die zedert het begin van den Oorlog zulks geworden zyn, zonder eenig onderſcheit wederom zullen gegeven werden: gelyk ook alle gevangenen, die in de Stadt zyn, en gedurende de Belegering en van te voren bekomen zyn, te gelyk met de Dezerteurs zullen overgelevert werden.

IV. En wyl een groot gedeelte der bezetting den Weg te water zal moeten nemen, en dat mooglyk zyn Doorlugtige Hoogheit, den Heer Prince van *Savoyen*, zwarigheit zal maken om haar eenige Fregats, Saiquen, of andere Vaartuigen toe te ſtaan, om zig daar van te bedienen; zo werd zyn Vorſtelyke Doorlugtigheit ootmoedig gebeden, hen ten minſten die Vaartuigen te vergunnen, welke niet in de belegering gedient hebben, en die nergens bekwaam toe zyn, als tot het voeren van Volk, om de aftogt gemakkelyker te maken, en daar eenige Duitſche Tranſport Vaartuigen by te voegen, om de ontbrekende vol te maken: dog ingeval zyn Doorlugtige Hoogheit zwarigheit maakten, wegens het Kanon dat op dezelve is, zo prezenteerenze het zelve, met alles dat 'er in is, uit te ligten, op dat den aftogt niet opgehouden werd: mede verzoekenze eenige Matrozen tot haar hulp.

Dat

1717. *Dat gedeelte der bezetting, welke de weg te water nemen zal, moeten haar bedienen van haar eigen Transportschepen, dog men zal 'er haar eenige onder borgtogt leenen, zo veel de tegenwoordige tyd toelaat. En indien men alles niet op eene reis te gelyk kan overvoeren, zo zal de bezetting de vryheit hebben om by's* Pharos, *of op 't een of ander Eyland byeen te komen, met eenig volk om 't nodige voor haar te bezorgen, en een Keizerlyke wagt tot hare bescherming: en wyl alles wat tot de scheeptoerusting behoort, zonder tegenspraak aan den Keizer blyft, zoo moet alles weder overgelevert werden; men kan haar tegenwoordig geen Matrozen leveren, ze moeten zig met haar eigen Scheepsvolk en Schuitevoerders behelpen; en ten opzigt der Schepen zullen dezelve niet verder als tot* Vipalanka *gaan, en zullen op 't Keyzerlyke Territoir wedergelevert worden, maar indien de Keizerlyke zig in die tussentyd Meester van* Orzova *maken, zo hebbenze dezelve daar moeten laten.*

Augusti.

V. Dat gedeelte der bezetting, dat te Water gaat, eischt in zekerheit door *Orzova* naar *Fretislau*, aan dees zyde van de enge doortogt by de Yzere Poort begeleit te werden; hier voor zal men twee Ostagiers laten, tot dat het Guarnizoen getuigenis zal gegeven hebben van hare komst en voor 't Convoi.

Dit is zonder tegenspraak.

VI. En gelyk het ander gedeelte der bezetting te Land gaat, zo verzoektmen een suffisant Convoi tot haar geleide tot aan *Nissa*; als mede dat men vryheit heeft om 't nodige langs den weg te mogen kopen, zo wel te Water als te Land: gelyk ook de vryheit om te mogen kopen en verkopen, gelyk te *Temiswar* gedaan is. En wyl men ook de Goederen te Land moet overbrengen, zo heeftmen daar toe 1000. Wagens van noden; waar voor, als mede voor 't geleide; men Ostagiers zal laten.

Hoewel 't transport te water veel gemakkelyker is, zo staat men egter toe, dat een gedeelte der bezetting te Land trekt; en datze ook vryheit heeft om langs den weg het nodige te kopen, als mede om hunne goederen te mogen verkopen: ten opzigte der levering van 1000 Wagens is onmogelyk: hier om wyst men haar na Artykel vier: dog egter staat men de bezetting 300. Wagens toe.

VII. Alle gevangenen, welke voor en in de Belegering bekomen zyn, zullen overgelevert werden; en hier tegen bid men dat zulks mede van de zyde der Keizersche mag geschieden.

Men beantwoord dit door het derde Artykel; men weet niet dat 'er eenige gevangens van 't Guarnizoen zyn; dog men zal 'er agt op nemen.

VIII. Men verzoekt van zyn Vorstelyke Doorlugtigheit voor de bezetting te Land agt Marssen tot aan *Nissa*; en die te Water zullen zo veel spoed maken naar *Fretislau* als haar mooglyk zal zyn; met ootmoedig verzoek, dat de nodige order te Land en te Water gegeven werde, dat niemant, wat natie het zy, of onder wat pretext, eenig nadeel of overlast aan de bezetting doe.

De bezetting met alles wat haar toebehoort, gelyk reets bovengemelt is, zal tot aan de Morava *of zo 't nodig is verder, en zelf tot aan* Nissa *begeleit werden; men zal van de zyde des Keizerse, zo wel voor de bezetting die te water als die te Land gaat, alle zekerheit geven: en men vergund haar, als ook het Convoi, de Wa-*

Wapenen tegens de partyen, die'er voorschyn mogte komen, op te nemen; ten welken einde men de nodige orders geven zal, zo wel aan de Keizerlyke Commandeurs als aan het geleide. 1717. Augusti.

IX. Den uittogt der bezetting zal binnen agt dagen geschieden, of zo veel vroeger als het gereet kan zyn; en, na de tekening en uitwisseling dezes, zal men een Poort by de *Mosquee* inruimen; en alle Myuen, en Oorlogsvoorraat zullen getrouwlyk ontdekt en aangewezen werden.

Den uittogt zal zonder uitstel den 22. dezer Maand geschieden, en deze Capitulatie nog dezen dag moeten aangenomen en getekent, of verworpen werden, alzo men geen tyd met onderhandelingen spillen wil: men begeert ook, dat, als dit vergelyk zal geteekent en uitgewisselt zyn, een Poort by de Mosquee *met de werken ter regter en linker zyde zullen ingeruimt werden; men staat aan alle huishoudens, die zig in de graften onthouden, toe, daar in zekerheit tot den uittogt toe mogen blyven: Onderwylen zal men van weerkanten de middelen beramen, om alle disorders voor te komen; en, tot zekerheit van't geleide en van de Schepen te Water en te Land, zal men* Ostagiers *laten, die na de voltrekking weder te rug zullen gegeven werden.*

Gedaan in't Kampement voor *Belgrado*, den 18. Augusti 1717.

EUGENIUS VAN SAVOYEN.

Door order van zyn Doorlugtigheit: van *Brokhouzen*.

Hier verdiend ook plaats het onderstaande Extract van een Brief, geschreven uit het Keizerlyke Leger voor *Belgrado*, gedagteekent 20. Augusty, 1717.

GIsteren zong men plegtiglyk het *Te Deum* in de Tent van den grooten Vizir, over de Victorie op den 16. tegens den algemeenen Vyand bevogten. Men heeft de Linien van Circumvallatie beginnen te slegten; en onze Granadiers hebben bezit genomen van eene poort, en van de buitenwerken van *Belgrado*. Het guarnizoen zal den 22. uittrekken, een gedeelte te water na *Fretislau*, en een gedeelte te land na *Nissa*. De vyanden hebben *Ram* en *Semendria*, als mede, op de nadering van den Adjudant Generaal Petrash, den 17. *Sabaz* aan de *Sau*, verlaten, aldaar agterlatende twaalf stukken kanon, en vele krygs-behoeftens, mitsgaders twee Fregatten. Men heeft in de twee eerstgemelde Plaatzen, die men zonder zware Artillery niet zoud hebben kunnen veroveren, ook veel voorraad gevonden, en in alle de drie Steeden Guarnizoen gelegd.

Ingevolge de boven vertoonde Capitulatie, zag men den 22. de *Turkze* bezetting uit *Belgrado* trekken; dog dien dag het wat laat werdende,

1717. Augusti. de, eer den uittogt begon, zo kondenze niet verre voort komen. Hun getal, den weg over land moetende nemen, scheen een geheele Armeé, wylmen daar onder wel 20000. weerbare Mannen telde, die Sabels droegen, zonder te reekenen hare wyven en kinderen, welke meest te scheep afgevoert wierden, mitsgaders het Keizerlyk geleide, tot hunne bewaring mede gegeven. Zy togen te land zeer onordentelyk voort, tragtende maar yder, 't gene hy te dragen en mede te slepen had, te bewaren, hebbende zig reeds in de stad kwyt gemaakt alles wat ze missen wilde: ja in dit geval bespeurde men zo veel vertrouwentheit tusschen de *Keizerlyke* Overwinnaars en de *Turkze* Overwonnelingen, als goede vrienden onder malkanderen gewoon zyn te plegen, werdende het kopen en verkopen wederzyds even eens gedreven, als op een vrye Jaar-markt. By den uittogt der *Turken*, stonden gerangeert 80. *Keizerlyke* Kompagnien Granadiers, nevens alle de Karabyniers en Granadiers van 't Leger te paard, daarze door trekken, en dus hare overwinnaars aanschouwen mosten. Den Prins Eugenius van *Savoyen* geliefde daar op, provizioneel tot Commandant dezer Stad *Belgrado* te benoemen, den Generaal Wagtmeester Oitwyr, mitsgaders den zelven eene bezetting toe te voegen, groot agt Battaillons, en agt Compagnien Granadiers. De veroverde zware Artillery der *Turken*, bestond in 619. Stukken divers Kanon, en 104. Mortieren, te weten.

Metale, Stukken.	Yzere	Mortieren.	
141.	- -	35.	in de Battaille,
175.	25.	50.	in *Belgrado*,
102.	84.	1.	op de Schepen,
20.	6.	- -	op 't Eiland, tusschen de *Sau* en den *Donau*.
27.	39.	18.	op de Stads Saiken.
465.	154.	104.	

Deze Stad, voerende thans de naam van *Belgrado*, ook *Griex Weissenburg*, en by de Hongaren *Nander Alba*, is van opkomst zeer oud, en zelf by Plinius en Antoninus al met de Naam van *Taurinum*, uit welkers puinhopen zy opprees, bekent geweest. Men steldze onder eene der Hoofdsteden van *Servien*, leggende op eene hooge hoek, als op

op een Eiland, tusschen de zamenvloeijing der Rivieren den *Donau* en de *Sau*. Ze werd, wegens haren stand, gehouden voor een der sterkste Vestingen van *Europa*, als zynde braaf gefortificeert, groot, en van binnen ruim, mitsgaders by uitnementheit wel gelegen tot de Koophandel; om welke reden men haar met regt de hoofdmarkt dezer Landstreek mag noemen, wyl de meeste Kooplieden der aangrenzende gebuuren hunne Factoryen, ja de Armeniers en Joden, d'eene een Kerk en d'ander een Synagoge daar binnen hebben. Men ziet 'er, tot gerief der Kooplieden, een ruime Hal, of Handel-plaats, met heerlyke verwulfzels, breede gangen, en gestoffeerde Winkels; welk gebouw, nevens het Kasteel, en alle de Mosqueen der *Turken*, met lood gedekt zyn. D'eerste Belegering, die dit *Belgrado* most uitstaan, was in 't jaar 1440. door de *Turken*, onder haren Sultan Amurath II. dog wierd door den Oversten Johan van Ragousa zo wel gedefendeert, dat voormelden Sultan, na een Beleg van zeven Maanden, en het verliezen van 80000. Man, van dewelke alleen, door het doen springen van zekere tegenmyne, 17000. in de lugt waren gevlogen, met schande most opbreken. Zyn Zoon en opvolger Mahometh II. hervatte dien togt in 't jaar 1456. met een Leger van 150000. Man; dog den dapperen Christen Veldheer Johannes Hunnisdes, hebbende haastelyk een deel Krygsvolk by een gezamelt, begaf zig daar mede te scheep op den *Donau*, sloeg de Vyandlyke *Turkze* groote Vloot, en, gesterkt met zekeren Munnik Capistrani, bragt een aanzienlyk Secours van Militie en Proviand binnen de Stad. De Belegerden, ziende een gedeelte van hare muur omvergeschoten, lieten de voorbarigste *Turkze* Bestormers ter Bresse indringen, en hieuwenze altemaal ter neer; doende wyders kort daar na een uitval, en maakten zig meester van al het vyandlyk Kanon, datze omkeerden; en daar mee zulken slagting te weeg bragten, dat de *Ottomannischen* Veldheer, die zelf een oog verlooren had, in de volgende nagt best oordeelde de Stad te verlaten, zyn Legerplaatzen in brand te steeken, en, met verlies van 40000. Man, weg te trekken. In 't Jaar 1493. tragtede de *Turken*, onder eenen Oly-beg, het Kasteel van *Belgrado* by verrassing te vermeesteren, dog dien aanslag mislukte; invoegen den Oversten van *Temeswar* de Verraders als Schapen-bouten aan speten braden, en door de medepligtigen eten deed, behalven den laatsten, die van honger most sterven. In het volgende Jaar wierd dien togt door de *Turken*

1717. Augst.

1717. Augusti. nog eens hervat, dog mede te vergeefs. Eindelyk kwam den Sultan Soliman II. met een talryk Leger, in het Jaar 1521. voor de stad *Belgrado*; en terwyl hy bezig was met dezelve te ondermynen, zo wierd hy, door een heimelyke verstandhouding met de Ratzen daar binnen, sluitende een zoort van verdrag, meester daar van; maar dit verdrag brak hy trouwloos, doende de geheele bezetting ter neer sabelen. Zedert warenze dieper in *Hongaryen* gedrongen, en hadden de Vesting werken, van de welke zy ruim 160. jaren agter een in bezit bleven, verwaarloost; dus in den Oorlog van de Jaren 1685 en 1686 tegens het *Roomsche* Ryk, wanneer den Keizer zig in 't laatstgemelde Jaar meester van *Buda* maakte, en 1688. den Keurvorst van *Beyeren* met het Keizerlyke Leger naar *Belgrado* zond, de Christenen deze sterke Vesting den 6. September stormenderhand innamen, doende in de furie wel 7000. *Turken* sneuvelen; ja zouden zekerlyk al te maal door de kling gejaagt geworden zyn, ten ware den Bassa, die met nog 3000. overschoot, 200. Christen slaven, aan malkander gekeetent, tusschen beide had doen stellen, door welk middel men d'een met d'ander verschoonde. In 't Jaar 1690. wanneer den Keizer met *Vrankryk* oorlogde, namen de *Turken* die gelegentheit ter hand, komende *Belgrado* wederom belegeren, en welke onderneeming hun ook gelukte, principaal door het opvliegen van 't Kruitmagazyn in de Stad, waar door niet alleen veel menschen deerlyk omhals of gekwetst, maar de Stads gragten met de ingestorte puin en aarde gedemt raakte, zo dat de overgave wel haast volgde. Zedert haddenze de fortificatien dezer Stad en die van 't Kasteel merkelyk verbetert, en dezelve tot haar Frontier plaats tegens *Hongaryen* gemaakt; zynde wyders door de Keizersche in 't Jaar 1693. te vergeefs aangetast, en ten laatsten 1699. by 't sluiten der *Carlowitzer* Vrede, aan de *Ottomannische Porte* verbleven; tot dat ze nu dit Jaar 1717. twee magtige Legers voor hare Vestingen zag, 't eerste om haar te winnen, en 't ander om haar te ontzetten; dog ziende 't laatstgemelde geslagen, zo duurde de verweering niet langer meer als twee dagen, wanneer ze, na een Belegering van twee maanden, door den Doorlugtigen Prins Eugenius van *Savoyen* genoodzaakt wierde, van zig aan den Keizer te moeten onderwerpen. Wegens de successive bloedige nederlagen en zware verliezen der *Turken*, geliefde thans zeker Liefhebber aan te merken, dat dezelve binnen den tyd van 53. Jaren zevenmaal, juist t'elkens

in

in de maand Augustus, waren voorgevallen, luidende die aanmerking aldus. 1717. Augusti.

DEze maand schynt den Turken niet Augustus, voorspoedig, maar Angustus, benaauwt, te zyn, dewyl men uit de Tydboeken bevind, dat de zelve in de tyd van 53. Jaren, in die maand zevenmaal door des Keizers Wapenen zyn geslagen, als

1. By *St. Godard* tussen *Kermine* en *Cannischa*, in neder *Ongaryen*, op den 1. Augusti 1664. door den Generaal Montecuculi, met agterlating van wel 6000, zo die op het Slagveld sneuvelde, als in de Rivier de *Raab* verdronken.

2. By *Gran*, op den 16. Augusty 1685. door den Hertog van *Lotteringen*, Prins Louis van *Baden*, Keur Beyeren, en de Princen Eugenius en Waldek, met verlies van 5000. Janitzers, behalven de Spahys en andere Ruiters, 24. stukken Kanon, twee Mortieren, 1200. Bomben, al het Legertuig, 40. Vaandels en 200. Gevangen; waar op den 19. van die maand de Vesting *Neuheuzel* den Turken wierd ontweldigt, en daar in gevonden 98. stukken groot en kleen Geschut, 100000. ponden Buskruit, 20000. pond Loot, 30000. pond Lont, en een meenigte Koegels.

3. Wierden op den 15. Augusty 1685. door den Generaal Lesly, de lengte van 1200 Schreeden van de Brugge van *Essek* afgebrand, en die Stad den Turken ontweldigt.

4. Zyn op den 12. Augusty 1687. de Turken, door de Keizerze, by *Essek* in de vlugt geslagen, met verlies van 18000. Man, 100. stukken Kanon en twee Millioenen aan Geld.

5. Zyn de Turken by *Zenta*, aan de Rivier de *Theys*, door den Prince Eugenius van *Savoyen* geslagen, blyvende van hen op het Slagveld 22000. doden, daar onder den primo Vizir en den Aga der Janitsers zelfs, behalven verscheide duisende, die in de *Theys* verdronken, en als een Dam maakte; tot Buit agterlatende 160. St. Grof- en Veld geschut, 900. Wagens en 6000. Kameelen met Amonitie en Proviant, 13000, Tenten, 40000. Ossen, 7000 Paarden, de Tent van den Grooten Heer, 600. duizend Guldens waardig, met 10 Vrouwen uit het Serail, des Sultans Karos en drie Millioenen aan geld.

6. Zynze den 5 Augusti 1716. tusschen *Peterwaradyn* en *Karlowits*, door den Prince Eugenius van *Savoyen* geslagen, met verlies van 30000. Man, 174. Stukken Kanon, 150. Vaandels, 2000. Kameelen, al de Bagagie en zes Millioenen aan Geld.

7. Nu op den 16. Augusti voor *Belgrado*; van welke, en het verlies datze daar in geleden hebben, voorwaards met het overgaan van *Belgrado*, de nette Lyst uitwyst.

NOORDER KROONEN.

HET was den 7. Augusti, als den (a) *Deenschen* Schout by nagt Rozenpalm, met zyn onderhorig Transport, van voor *Koppenhage* het anker (a) ziet pag. 93.

1717. August. anker ligte, en naar de kust van *Noorwegen* in Zee stak: ook moesten zommige dezer Schepen naar *Flastrand* zeilen, om aldaar nog eenige Ruitery in te nemen; dog een zwaren storm op de Reize verstroiden haar, tot zo verre, dat de troupen zig in de *Zont* aan Land moesten zalveeren, zinkende een goet getal Schepen, na dat men de menschen ter nauwer nood had konnen redden; zo dat aan deze kant, ten opzigte der oorlogs bedryven, niets meldens waardig was voorgevallen; en belangende de Vrede, bleef alles nog in een diepe onzekerheit; zynde het wel de waarheit, dat de toestemming van het *Deensche* Hof eenig gemak gaf aan de briefwisseling der *Fransche* Ministers, den Grave de la Marcq en den Envoyée du Poussin, maar men vernam deswegen tot nu toe geen de minste uitwerking, welke hope konde geven, tot het by een komen der Ministers van de verdeelde partyen: ja zelf zoude den Koning van *Deenmarken*, zo men verzekerde, deze toelating weder willen in trekken, by aldien den Koning van *Zweden* binnen korten tyd geen blyken toonde, door welke dit goede werk moest opryzen, 't zy in 't benoemen van een handelplaats, of in het opstellen van eenige Preliminaire artykelen.

Onderwylen hoorde men veel zeggen van zommige voorwaarden, welke in *Vrankryk* ontworpen, en door den *Franschen* Minister aan den Koning van *Zweden* reeds vertoont zoude zyn; dog dat evengemelde Majesteit dezelve, niet tot genoegen bevindende, had gelieven te verwerpen; bestaande, zo men voorgaf, ten voornaamsten hier in. Eerstelyk, *dat den Koning van* Deenmarken *aan den Koning van* Zweden, *tot een equivalent voor de* Zweedze *Provintien, gelegen in* Duitschland, *zoude afstaan het* Bahusteen *in* Noorwegen, *en de gantsche Tol in de* Zond. Ten tweeden, *dat de Keurvorst van* Hanover *zoude hebben het Sticht* Vehrden, *en een gedeelte van 't* Bremische *tot aan de* Wumma. Ten derden, *dat de Koning van* Pruisschen *aan zyn* Zweedze *Majesteit weder moest afstaan* Stettin, *wanneer de daar op verschote gelden aan zyn* Pruissische *Majesteit voldaan waren; dog zoude, na 't overlyden des Konings van* Zweden, *weder voor eeuwig aan de Kroon* Pruisschen *vervallen.* Ten vierden, *dat den Czaar van* Muscovien, Ingermerland *en* Esthland *behouden, dog de Haven van* Revel *ruineeren, en het overige van* Lyf- *en* Fin-land *ten vollen aan* Zweden *wedergeven zoude.*

Wy kunnen den Lezer, wegens de autentykheit dezer artykelen, niet verzekeren; maar wel, dat den Koning van *Zweden*, op aanhouding

houding van deszelfs Hof-ministers, dat zyne Majesteit de Vrede tog beliefde te herstellen, geantwoord had, dat het hem zeer aangenaam zoude wezen, ingevalle de Vrede konde getroffen werden, met wedergeving van zyne afgenome Landen; en zoo niet, dan zag hy geen kans hoe, en op wat wyze de Vrede best te maken. De bovengemelde Artykelen met de meening van zyn *Zweedze* Majesteit weinig overeenstemmende, zo moesten zekerlyk nog andere te voorschyn komen, alvorens eenig ligt van hope zig konde opdoen, om dit nodige werk ten einde te brengen. 1717. *Augus.*

In het *Tweebrugze* hadmen zedert een wyle tyds gerugten vernomen, wegens zeker gesmeede heimelyke Conspiratie, om Stanislaus, gewezen Koning van *Polen*, welke zig in het district van *Tweebrugge* blyft ophouden, te ligten en te vermoorden. Dezen boozen aanslag, geenzints aan Christenen, van wat secte die mogen zyn, betamende, wierd tydig ontdekt, door het gevangen nemen van zommige medepligtigen, welke een omstandige bekentenis van haar snood voornemen kwamen te doen, na luid het volgende verhaal, door ordre van den gemelden Koning Stanislaus zelf, met den druk waereldkundig gemaakt.

ZYn Majesteit, de Koning Sanislaus van *Polen*, door diverse wegen geadverteert zynde geworden, dat een Conspiratie tegen zyn Persoon gesmeed wierd, en dat d'ordres zekerlyk waren gegeven, om hem levendig of dood, ten wat pryse het ook zy, te ligten, zo heeft die Vorst moeite gehad, om zig in te beelden, dat 'er zulk een lafhartige ziel in de Waereld was, die een Project van die natuur wilde formeren, en dat 'er zo groote Schelmen waren, om d'uitvoering van zulk een infaam dessein t'ondernemen; hebbende reden om daar aan te twyffelen, te meer, daar hy hoopt reets, gedurende eenige Jaren, genoegzaam klaarblykelyke tekenen aan 't publyk gegeven te hebben, van zyn opregte intentie tot de Vrede; waar toe hy zig dikwils aangeboden heeft, met het eenige oogmerk, om de rust aan zyn Vaderland te geven, en daar door de weg te banen, tot een generaal accommodement tusschen de in Oorlog zynde *Noorder* Magten. Daarenboven was zyn Majesteit nog te minder een diergelyke onderneming verwagtende, nademaal hy, zedert zyn te rugkomst uit *Turkyen*, zyn schuilplaats, met toestemming van den Keizer, genomen heeft in een Provintie van 't Ryk, daar de Vrede regeert, en daar hy, niemant ontrustende, nog zig met iets melerende, alleenlyk aan de Goddelyke Voorzienigheit, en aan de conjuncturen van de tyd overlatende zyn lot, en de herstelling van zyn zaken, natuurlyk zig alle bedenkelyke veiligheit moest beloven. Ondertusschen is men het contrarie komen te gevoelen, en de

1717. Augusti. de bovengemelte Conspiratie zien ontdekken, door 't gevangen nemen van twe Officiers, zig *Saxise* Kapiteins van 't Regiment van Seissan noemende, d'eene met name Laurens la Croix, geboortig van *Luyk*, en d'andre Jean Baptiste Adriaan du Parque, uit *Normandie*, en nog van een Knegt genaamt Jan Conrad Grave, geboortig van *Saxen*; die den 15 Augusti (den dag die zy gestelt hadden, om haar Coup te doen) geattrapeert en ter examen gestelt zynde, 't feit beleden, en die van haar complot ten getalle van twaalf genoemt hebben; als, de Luitenant Collonel Surmond, den Major Peron, de Kapiteins Tournal, Lion, Forber, Cardon, la Croix en du Parque, de Luitenants Schmied, Kerschmer en Petsch; den Vaandrig de Nive met den voornoemde *Saxise* Knegt: Zy hebben ook bekent, den 27. July, op ordre van haar Hoofden, uit *Leipzig* vertrokken te zyn, nemende yder afzonderlyk zyn route na *Francfort*, geaccompagneert van een Knegt te Paart en een Hand-paart; dat zy te *Frankfort* t'zamen gekomen, en van daar na de kant van den Rhyn by *Worms* gegaan zyn, alwaar zy malkander het woort gegeven hadden, om zig alle te gelyk op de groote Weg, tusschen *Hamburg* en *Saarbrugge*, te begeven; dat zy den 12 Augusti aldaar aangekomen zynde, 't Land doorgeloopen hadden, dan een-alleen, dan met haar twe, en dan met haar drie, tot dat zy malkander tegen den 15. dezes geappointeert hadden in een Bosch, twee myl van *Tweebruggen* op de groote Weg, die tusschen *Frankfort* en 't Klooster van *Grauenthal* loopt, met voornemen, om zig aldaar in embuscade te leggen, en den Koning t'overvallen, als hy na die Kerk zoude gaan. Waar van die Vorst berigt bekomen hebbende, zo heeft men een Commando uit *Tweebrugge* laten uittrekken, om deze Troup t'attrapeeren: maar men heeft daar van niet meer als gemelte drie Perzonen kunnen apprehenderen, die, in der Bosschen als Struykrovers en Voleurs van de groote Wegen gekregen zynde, de straffen zullen ondergaan, die de Wet haar oplegt, gelyk zy reets door een Krygsraad, aangestelt op ordre van de Gouverneur Generaal van *Tweebruggen*, gecondemneert zyn, om het leven te verliezen.

Den Koning van *Deenmarken*, den 9. July eene reize naar *Holstein*, *Jutland*, en andere Plaatzen van zyne Kroon, om deszelfs Troupen te bezigtigen, ondernomen hebbende, verscheen den 15. Augusty te *Glukstad*; alwaar hem uit *Hamburg* kwamen begroeten de *Franze* en *Deenze* Ministers, mitsgaders twee Gedeputeerden uit den Raad der gemelde Stad. Men verwagte, dat den *Fransche* Minister hier zoude hebben uitgewerkt het afdoen der zo lang verwagte, en tot nog toe door het *Deensche* Hof geweigerde Brief-wisseling, uit *Vrankryk* naar *Zweeden*; maar men zag het tegendeel; te weten, dat Monsr. du Poussin, *Franschen* Minister, desselfs expresse, door hem naar zyn Hof gezonden, weder te rug kreeg, en dus genoodzaakt wierde zyne Brief-pacquetten,

paquetten, over *Dantzig* naar *Zweeden*, aan den Grave de le Marcq af te vaardigen. Deze zaak verbeterde nogtans kort daar na, tot zo verre, dat den Heer du Poussin den 20. Augusty, van den *Deenschen* geheime Raad Wiebe, te *Hamburg* een Brief ontfing, meldende, dat den Koning van *Deenmarken*, uit een byzondere Consideratie en agting, die hy voor den Hertog Regent van *Vrankryk* had, wel wilde toestaan, dat de Brieven van het *Fransche* Hof, aan den Grave de la Marcq, door een Expresse naar *Elsigneur*, en wyders door den *Franschen* Commissaris aldaar, naar *Helsingburg* gezonden wierde; waar op gemelden Heer du Poussin de Brieven, door hem met twee agtereenvolgende Expressen, nevens de Duplicaten van alle de Depeches, zedert het vertrek des Grave de la Marcq naar *Zweeden*, ontfangen, aan den zelven langs verscheide wegen, zonder dat men wist de zekerheit der bestelling, naar *Elsigneur*, om van daar door den *Franschen* Commissaris verder naar *Helsingburg* geschikt te werden, overzond. 1717. Augus.

Nadien de *Zweeden* voor eenigen tyd twee Tractaten hadden in 't ligt gegeven, behelzende veele nadeelige reflexien en beschuldigingen tegens den Koning van *Deenmarken* en desselfs Regeering, zo luste het zeeker voornaam Minister van welgemelde zyn *Deensche* Majesteit de pen op te vatten, tot ontwerp van een Antwoord of Deductie, getituleert, *Onderzoek van de redenen, welke, zedert een Eeuw, veroorzaakt hebben de Oorlogen, tusschen de twee* Noordse *Koningryken* Deenmarken *en* Zweeden, *bewezen uit de Historien en gezonde reden. Item de beweegende oorzaken van den tegenwoordig nog duurenden Oorlog; alles overgelaten aan het onpartydig oordeel van een iegelyk.* Dit Stuk is zeer aanmerkelyk, dog veel te groot om in 't geheel hier plaats te vinden; en dus zal men den Lezer alleen bedienen van den voornaamsten inhoud, verdeelende den Autheur zyn Tractaat in 81. Artykelen, zo volgt.

HEt eerste Artykel zegt, dat de *Deenen, Zweeden* en *Noorwegers*, in het begin een en het zelfde Volk geweest zyn; dat de haat, die zy tegens malkanderen hebben, zeer oud, dog dat hy niet gelooft, dat die aangeboren is, zo als men gemeenlyk zegt. Hy onderzoekt de oorzaken van het onderscheide temperament, tusschen deze beide Volkeren; hy zegt, dat de *Deenen*, om dat die in een getemperde Lugt, en in een Land, dat van alles overvloet heeft, wonen, bloedryk en levendig, dog dat de *Zweeden*, die zig onder een kout klimaat, en in een dor Land bevinden, van een koude en droge Complectie zyn, die melancolie veroorzaakt.

1717. Augusti. In het tweede, verhaalt hy de verschillen tusschen de beide Natien, en op welke wyze die begonnen zyn, namelyk: dat de vrugtbaarheit van *Deenmarken* jalouzy aan desselfs Naburen gegeven heeft, en dat hier uit Oorlogen zyn ontstaan, in welke de *Deenen* altoos heldadig hunne Vyanden afgeslagen, zelfs hunne Wapenen na het Zuiden gewent, en veel glorie behaalt hebben, lang te voren eer de *Zweeden*, door de Zee van andere Volkeren afgescheiden, in staat waren, van iets te konnen uitrigten. Hy bewyst uit Strabo, Plinius en Ptolomeus, dat de *Jutten* afkomstig zyn van de oude strydbare *Gothen*.

In het derde toond hy aan, dat de verheffing van de *Zweeden* nog geheel nieuw is, en dat Koningen van *Deenmarken* altoos van ouds zeer magtig geweest zyn, en dikwils de verschillen tusschen de voornaamste Vorsten van *Europa* beslist hebben.

In het vierde, dat *Zweeden*, even eens als *Vrankryk*, nooit tot dat point van Grootheit zoude gekomen zyn, indien de Provintie van *Finland*, met een goet gedeelte van *Gothland* en andere Provintien, niet door het afsterven van de Prinsen, die dezelve bezaten, aan de Kroon vervallen waren.

In het vyfde, dat de Nabuuren van *Zweeden*, door Inlandsche Oorlogen, onmagtig geworden zyn, om het zelve te wederstaan; dat de verwarring in *Muscovien* aan Karel de XI. en Gustavus Adolphus gelegentheit gaf, om zig meester van *Kecksholm*, *Carlin* en *Ingermanland* te maken; dat de *Polen*, vereenigt zynde, de *Zweeden* ligt hadden konnen beletten, om *Lyfland* te vermeesteren; en dat het point van Godsdienst de *Zweedsche* overwinningen in *Duitschland* altoos begunstigt heeft, wyl veele magtige Protestantsche Vorsten zig by dezelve voegden.

In het zesde, dat *Zweeden* drie middelen gebruikt heeft, om die grootheit te behouden; 1. desselfs gelegentheit beschermt hem tegens alle aanvallen van buiten. 2. De Bescherming van de Protestantsche Godsdienst, aan deze Kroon door de Vreede van *Westphalen* opgedragen. En ten derde het gewaant voorwendzel, om door desselfs Magt de Balans tusschen de Prinzen van het *Ryk* te houden, en de vryheit der Duitschers, tegens de ondernemingen van het Huis van *Oostenryk*, te verzekeren.

In het zevende, dat de Godvrugtigheit van Gustavus Adolphus zo groot niet geweest is, als men meent; dat hy, in *Duitsland* gekomen zynde, aanstonds verklaarde, dat hy geen voet Land begeerde, maar alleen de rust wilde herstellen, en dat de uitkomst nadien wel geleert heeft, hoe oprecht deze Verklaring was.

In het agtste, dat de jalouzy, tegens de grootheit van het Huis van *Oostenryk*, zelfs Katholyke Prinsen bewogen heeft, om zig in 't Jaar 1679. by de *Zweeden* te voegen, die toen geheel van de Rykbodem gedreven waren; en welke de Magten van het Ryk liever verdeelt zagen, dan *Pomeren* in handen van de Keurvorst van *Brandenburg*, en het Hertogdom van *Bremen* in 't bezit van *Deenmarken*; dog dat deze jalouzy, zo wel als de gewaande bescherming van Godsdienst, tegenwoordig ophout; zynde *Pruissen*, *Hanover*, en andere

nu in staat, om hunne Regten en Godsdienst onafhankelyk van *Zweeden* te verdedigen. 1717. *Augus.*

In het negende, dat de *Zweeden* voorgeven een Leger van 190000 Man te hebben, het welk niet meer dan 19000 sterk is; dat zy de Magt van *Deenmarken* op 17000 Man verkleinen, daar die tegenwoordig uit 70000 bestaat; en dat zy nooit, zedert een Eeuw, het zy in *Polen*, *Duitschland* of *Deenmarken*, een sterker Leger dan van 30000 Mannen gehad hebben; dat zy niet meer onoverwinnelyk dan andere Natien zyn: zynde zeer dikwils, als voor *Koppenhagen*, in *Funen*, te *Vasa*, *Tavasthus*, *Ferberlin*, *Kalisch*, *Pultowa*, *Wismar*, en nog laatst te *Eiderstedt*, geslagen geworden.

In het tien- en elfde Artykel, dat het *Zweeden*, in de laatste Eeuw, niet aan Historieschryvers ontbroken heeft, die met veel vleyery deszelfs verrigtingen hebben opgeschikt; daar die van *Deenmarken* als in de duisterheit nog begraven leggen, en ten hoogsten waardig zyn, om door een geleerde pen beschreven te werden.

In het 12, 13 en 14. Dat Boeclerus en Puffendorf met veel passie tegens *Deenmarken* geschreven hebben; dat op hun zeggen weinig staat te maken is; dog dat de Heer Teilor, een Vriend van *Zweeden*, ter goeder trouw, en met veel gematigheit, de Historie van zyn tyd beschreven heeft: en de Autheur onderzoekt verders de Schriften van vele Autheuren, die, ten opzigte van de Oorlogen tusschen *Deenmarken* en *Zweeden*, tot nu toe zyn in 't ligt gekoomen.

In het vyftiende. Dat de gelukkige Voortgangen en Overwinningen van de *Zweeden* geene andere uitwerking gehad hebben, dan deze Natie gierig en hovaardig te maken; en hy bewyst uit hunne Historieschryvers, dat uit deze twee Bronnen alle de Oorlogen van de laatste tyden met *Deenmarken* ontstaan zyn.

In het 16. Verhaalt hy den inval, die Torstonton in 't jaar 1643. in *Holsteyn* dede, onder voorwenzel, dat wy hunne overwinningen in *Duitsland* benyde, en op allerhande wyze dwarsboomden; dat wy het Regt, de gewoonte, en de Tractaten geschonden hadden, met de *Zweedsche* Schepen in de *Zond* te visiteeren, hen by de Prinsen en Staaten van het Ryk swart te maken, en de Mediatie, die ons opgedragen was, misbruikten, met in de belangen van het Huis van *Oostenryk* te treden, hen tragtende te versteken van de vergoeding der kosten, die zy in dezen Oorlog gedaan hadden; en, door het sluiten van een Vrede, voor te komen, dat geene Duitsche Provintien aan hen afgestaan wierden: dog dat het ware inzigt der *Zweeden* strekte, om zig van de Mediatie der *Deenen* te ontheffen; alzo 'er toen geen andere Kroon was, magtig genoeg om de belangen van het Ryk voor te staan, en de buitensporige aanslagen der *Zweden* te dwarsbomen, zynde *Holland* in een Oorlog tegens *Spanjen* gewikkelt, en *Engeland* in een schrikkelyke verdeeling geraakt, door de verschillen tusschen den Koning en het Parlement.

In het 17. werden de aanslagen der *Zweden* op *Pommeren*, en op het Land van *Bremen* verhaalt, om hunne transpoorten uit *Zweden* te verzekeren, en

1717. de invallen in *Holstein* en *Jutland* te begunstigen; *Deenmarken* van alle kanten
Augusti. te omringen, en, na het zelve van de Mediatie ontbloot te hebben, harde Conditien van het Ryk af te perschen, en zig dus den weg tot nog groter ondernemingen te banen.

In het 18, 19 en 20. wederlegt den Autheur de bovengemelde Redenen der *Zweden*, om dezen Oorlog te regtvaardigen, en toont aan, dat zy niet alleen te vreede waren, met zig van de Tol in de *Zond*, die van ouds alleen aan *Deenmarken* heeft toebehoort, vry te maken, maar dat zy uit nyd andere Natien ten zelven einde aanmoedigden; dat Koning Christiaan de IV. het Ampt van Mediateur, tusschen *Zweden* en het Ryk, met alle opregtigheit geoeffent heeft, en dat hy, om alle agterdogt van intrest en passie voor te komen, zelfs begeerde, dat men den Koning van *Engeland* by hem zoude voegen, die ganschelyk geen Vriend van *Spanjen* nog *Oostenryk* was. En wanneer de *Zweden* de Veldslag by *Lypsich* tegens de Keizerlyke wonnen, zelfs het *Te Deum* te *Koppenhagen* dede zingen, en het Kanon van de Wallen losbranden.

In het 21. verhaalt hy den Mars van Torstonson in *Deenmarken*, en zegt, dat het een oud gebruik tusschen de beide Volkeren was, dat zy malkanderen door een Heraut den Oorlog verklaarden, dog dat de *Zweden*, tegens deze Conventie, in de *Deensche* Provintien vielen, zonder eenige andere reden te geven, dan dat Torstonson aan de Maarschalk van *Deenmarken* verklaarde, dat de nood hem geperst had, om aan zyne troupen, die in de laatste Veldtogt zeer afgemat waren, in deze kwartieren zig eenige tyd te laten ververschen; dog dat, na het verloop van drie Maanden, en na dat hy *Jutland* te vuur en te zwaart verwoest had, in February 1644. een Heraut uit *Zweden* kwam om den Oorlog te verklaren, dien de Koning niet zien wilde, maar hem met zyne brieven weder te rug zond. Dit was de beloning, dat deze Monarch de allervoordeeligste aanbiedingen had afgeslagen, die hem door het Huis van *Oostenryk*, na de Bataille van *Nortlingen*, gedaan wierden, tot verderf van de *Zweden*, na dat hy alle bedenkelyke middelen had in 't werk gestelt, om de rust in *Duitsland* te herstellen, zyne Troupen afgedankt, en alles wat in zyn vermogen was, om de *Zweden* van zyne opregtigheit en vriendschap te overtuigen, gedaan had.

In het 22. bewyst de Schryver uit verscheide voorbeelden, als, de Alliantie in het Jaar 1642. met *Holland*, tot nadeel van de Tol van *Deenmarken* op de *Elve* gemaakt, en de pogingen die Salvius dede, om de Stad *Hamburg* tegens *Deenmarken* op te hitzen, dat de *Zweden* altoos getragt hebben, om aan dat Koningryk op allerhande wyze afbreuk te doen: en dat Koning Christianus de IV. in de Vredehandeling van *Bronsembroe*, niet de minste Satisfactie heeft konnen bekomen, ten opzigte van de trouwloze invasie, die de *Zweden* in zyne Staten gedaan hadden, om dat, zo wel zyne Vrienden als Vyanden, tegens hem gepassioneert waren.

In het 23. dat *Deenmarken* zig altoos heeft moeten houden, als overtuigt zynde, door het verbreken van verscheide Tractaten, dat de *Zweden* de Vrede haten.

In

In het 24. dat Koning Gustavus Adolphus zo haast niet tot de Kroon kwam, of hy nam een besluit, om *Deenmarken* te verderven; dog dat dezen aanslag voor een tyd wiert uitgestelt. 1717. *Augusti.*

In het 25. worden de redenen verhaalt van dit uitstel, namentlyk, dat de *Zweden* toen niet konden goetvinden om *Deenmarken* aan te tasten, om dat zy de *Russen* op de hielen hadden, zig van de Verdeeling tusschen de *Poolen* bedienden, en hunne razerny tegens die Natie uitstorteden.

In het 26. vind men de redenen, die de Koning van *Deenmarken* bewogen, om in 't Jaar 1657. den Oorlog tegens *Zweden* te beginnen, om dat zy weigerden de Landen van *Bremen* en *Vehrden* wederom te geven, den Verrader Ulefeldt in 't openbaar beschermden, en veele kwade practyken in de *Zond* gepleegt hadden, waar door dat Koningryk genootzaakt wierd, om op deszelfs eige zekerheit te denken, en de Wapenen op te vatten; al het welke in 't breede te vinden zy in drie agtereenvolgende Manifesten dat zelfde jaar te *Koppenhagen* in 't ligt gegeven.

In het 27. bewyst den Autheur zeer klaar, door welke oorzaken deze aangevangene Oorlog een zodanige ongelukkige uitkomst gehad heeft; namentlyk, dat de Geallieerden van *Deenmarken* in gebreke bleven, om hunne verbintenissen na te komen; dat het Huis van *Gottorp*, en zelfs de Stad *Hamburg*, aan de *Zweden* de behulpzame hand bood; dat een zeer strenge Winter hen gelegentheit gaf, dat zy over Zee met hun Leger, Bagagie en Artillery tot in *Zeeland* konden dringen, en dat Cromwel, Protector van *Engeland*, deze Expeditie met geld en andere hulpmiddelen ondersteunde.

In het 28. dat het misverstand, 't welk toen tusschen de Koning en de Staten des Koningryks van *Deenmarken* regeerde, alle de goede aanslagen van zyne Majesteit verydelde; zo dat dezelve zig genoodzaakt vont, om zyne Souvereiniteit te maintineren, van welke hy zig in 't geheel ontbloot bevont.

In het 29. worden de buitensporige eischen der *Zweden* overwogen, die zy deden om een Vreede met *Deenmarken* te sluiten, en de eenzydige berigten van hare twee voorname Historie Schryvers, te weten de Heeren Puffendorf en Terlon, over deze stoffe zeer kragtig wederlegt.

In het 30. vind men een verhaal der Vredehandeling van *Rotschild*; in welke *Deenmarken*, met de grootste opregtheit en toegeventheit, handelt over het Verraad en de onregtvaardigheit, die de *Zweden*, na het sluiten van de gemelde Vreede, pleegden; en van hunne nieuwe pretensien, die zy by na alle dagen te voorschyn bragten.

In het 31. werden de ongegronde ontschuldigingen onderzogt, die van de kant der *Zweden* voortgebragt wierden, om de Vreedebreuk in 1658. te regtvaardigen; en ook de kwaadaardige verwytingen tegens het Koningryk van *Deenmarken* wederlegt.

In het 32. toont de Autheur aan, hoe ongegrond de klagten der *Zweden* waren, ten opzigte van het uitstel der voldoening, die men belooft had aan het Huis van *Gottorp* te geven; verhalende dat de zelve, na dat alle plaatzen, die men afgestaan had, reets ingeruimt waren, tegens herhaalde beloften, met

1717. Augustus. hun Leger in *Deenmarken* bleven; en dat, onder voorwendzel dat in die Koningryken nieuwe wervingen geschiededen, tot uitvoering van een aanslag, die door de *Hollanders* zoude ondersteunt werden, waar op men in die tyd nooit dagt, mitsgaders dat de brieven, die zy voorgaven onderschept te hebben, uit welke zy het bovengemelde willen bewyzen, niet dan loutere verdigtzelen waren.

In het 33. beroept zig de Autheur op de getuigenissen der Ambassadeurs van *Vrankryk*, *Holland*, en de beste Historie Schryvers van die tyd, om de opregtheit van den Koning Fredrik aan te tonen, van welke de *Zweden* zelfs in hun gewisse overtuigt moesten zyn; dog uit hartnekkigheit egter zulks nooit willen toestaan.

In het 34. vind men, dat uit de belydenis der *Zweedsche* Historie Schryvers zelfs blykt, dat de invasien in *Deenmarken* zonder eenige oorzaak begonnen zyn; dat de Heer Bielke, Ambassadeur van die Kroon, niet dan in alle opregtheit gehandelt heeft, dog dat hy door den *Zweedschen* Staatsdienaar Cojet misleit wierd, die veel kwaads by Karel Gustavus stookte.

In het 35. verhaalt den Autheur het goddeloos gedrag van Schlippenbach en Wrangel in *Deenmarken*, om de grote aanslagen van de *Zweden* te bewimpelen, die zig niet meer aan de Vrede van *Rothschild* houden wilden.

In het 36. dat zy egter kort daar na uit redenen van Staat zig aanstelden, als of zy met de voornoemde Vrede wel te vreden waren; om het welk aan de Werelt wys te maken, Cojet zeer bedriegelyk handelde, en dat Karel Gustavus volmaakt wist te veinzen.

In het 37. maakt den Autheur eenige aanmerkingen over het gedrag der twee Koningen, Fredrik van *Deenmarken*, en Gustavus van *Zweden*, en het schandelyk gedrag van de laatste met de Vrede te schenden.

In het 38. en 39. verhaalt hy de belegering van *Koppenhagen*, de grote standvastigheit van den Koning Frederik; de omstandigheden van de storm op die Stad gedaan, de grote nederlaag der *Zweden*; en bewyst, hoe nadeelig en onregtvaardig de Vreede van *Koppenhagen* voor de Kroon van *Deenmarken* geweest is.

In het 40. dat Koning Karel Gustavus van droefheit gestorven is, ter zelver tyd als de Staten van *Deenmarken* de Souvereiniteit aan Koning Frederik, zonder eenige bepaling, aanboden.

In het 41. verhaalt hy de invasie, die de *Zweden* in het Jaar 1675, in het Land van *Brandenburg* deden; waar toe zy door *Vrankryk* omgekogt waren, en welke onderneming zelfs door veele *Zweedse* Raadsheeren verfoeit wierd.

In het 42. wederlegt hy de lasse voorwendzels der *Zweden*, die zy tot regtvaardiging van hunne invasie gaven; namentlyk dat de Keurvorst van *Brandenburg*, die Guarandeur van het Traktaat van *Westphalen* was, de Vrede met *Zweden* gebroken had, door hulptroupen aan den Keizer te geven; en hy verhaalt hoe Barbaars zy in het *Brandenburgse* huis hielden, en de stoute dreigingen aan dien Keurvorst gedaan, die eindelyk laast het geluk had van hen te overwinnen.

In

In het 43. en 44. dat *Deenmarken* in deze gesteltenis van zaken, om deszelfs eige behoudenis, en uit hoofde van verscheide Alliantien met andere Mogentheden, genootzaakt was, om de Party der Geallieerden te kiezen, en den Oorlog tegens *Zweden* te verklaren; van welke hy de bezonderheden, van het begin, midden en einde, aan den Lezer mededeelt. 1711. *Augusti.*

In het 45. vind men een verhaal van de nieuwe verschillen, die tusschen de beide Kroonen rezen, ter oorzake van het Huis van *Gottorp*; het opbouwen van de Forten van *Sleswig*; en eindelyk een korte beschryving van de Vrede van *Travendahl.*

In het 46. worden de gelukkige gevolgen van de *Zweedsche* Wapenen tegens *Muscovien* en *Polen* medegedeelt; de schielyke verandering van dit gelukkig lot; de Veldslag van *Pultova*; de vlugt van het *Zweedsche* Leger na *Turkyen*; en de konstenaryen, die hunne Koning aldaar in 't werk stelde, om de *Turken* tot een Oorlog tegens de Christenen op te hitzen.

In het 47. en 48. zegt de Schryver, dat den Koning van *Deenmarken*, om de welmeenende *Polen* te hulp te komen, en het Christendom in 't algemeen te beschermen voor de gevaren, met welke het door de *Turken* gedreigt wierd, zig verpligt vond, om met de Czaar van *Muscovien* en de Keurvorst van *Saxen* in een Alliantie te treden; en dat de Koning, ingevolge van dien, op den 28. October te *Koppenhagen* een Manifest in 't ligt gaf, behelzende de redenen, die zyne Majesteit had, om deze stap te doen; het welk in *Zweden* op een bespottelyke wyze ontfangen wierd, alwaar men in 't openbaar voorgaf, dat de inhout van het zelve zonder Regt of Fondament was. Dat het eerste misverstand, tusschen de Kroon van *Deenmarken* en het Huis van *Gottorp*, door de konstenaryen van de *Zweden* veroorzaakt was, en dat dezelve, door de Souvereiniteit van *Sleswig*, *Deenmarken* getragt had te verderven.

In het 49. dat *Deenmarken* onvermydelyk verpligt was tot de Proceduren, die het zelve in 't Jaar 1675. tegens het Huis van *Gottorp* begon, en dat de troublen, tot in het Jaar 1704. geduurt hebbende, voornamelyk door *Engeland* en *Holland* gestilt waren.

In het 50. bewyst hy, uit het gedrag der *Zweden*, dat het verwyt 't welk hunne Autheuren aan *Deenmarken* doen, dat het zelve op een onregtvaardige manier andere Volkeren komt te overvallen, met regt aan hen zelfs moet toegeschreven werden, en hy vergelykt de daden van beide de Koningen tegens malkanderen.

In het 51. beschryft hy het Karacter van de tegenwoordige Koning van *Deenmarken*, en zegt, dat hy in zyne Regering getragt heeft, om zyn Koningryk voorspoedig te maken, en het zelve door vaste Fondamenten in zekerheit te stellen; dat zelfs de minste Onderdaan een vrye toegang heeft, om zyne klagten voor den Troon te brengen, en dat hy yder Perzoon verhoort, en regt doet; dat hy liever wat van zyn Regt laat glippen, dan het welvaren van zyne Onderdanen bloot te stellen, of hunne Goederen en Levens aan zyne Herzugt of Wraak op te offeren; dat hy zo goedaardig en zagt is, dat hy zelfs de goederen van zyne overwonnene Vyanden spaart, en liever aan de

schuf-

1717. schuldigen pardon geeft, dan de onnozelen in Beuls handen over te leveren;
Augúst. zynde zyn Purper nooit besmet geworden door de schrikkelyke uitwerkzelen van gewelt, in moorden en branden ontstaande; dat hy geene uiterlyke Godsdienst bemint, dog nooit de belangen van God en zyne Kerk vergeet; dat hy niets meerder wenscht dan de tegenwoordige Oorlog in een goede Vrede verandert te zien, en dat de *Zweden* eenmaal, over hunne haat en bitterheit, mogen berouw hebben; en ten laatsten, dat uit alle zyne handelingen blykt, dat hy een ware Koning en Vader van zyn Vaderland zy.

In het 52. verhaalt hy de Ellende en troublen, door de *Zweden* in het geheele *Noorden* veroorzaakt, en bewyst uit verscheide gevallen en voorbeelden het mededogen, 't welk de Koning van *Deenmarken* met de droevige toestant van *Zweden* heeft gehad.

In het 53. verdedigt hy de Alliantie, door het Koningryk van *Deenmarken* met *Muscovien* en *Saxen* gemaakt; en toont uit voorbeelden aan, dat de beschuldigingen waar zyn, die men aan de *Zweden* toeschryft, dat zy niet anders voor hebben, dan om den Oorlog van het eene Land in het ander over te brengen.

In het 54. verhaalt hy de konstenaryen, van welke zig de *Zweden* in deze tyd aan verscheide Hoven bediende, om de belangen van *Deenmarken* te dwarsbomen, en die Kroon lelyk uit te schilderen en zwart te maken; en toont aan, dat het verwyt, als of die Kroon zig de haat van verscheide Mogentheden zoude op de hals gehaalt hebben, niet dan een belaggelyk uitstrooizel zy.

In het 55. vind men een verhaal van onthroningen, en van andere ydele ondernemingen en aanslagen, die de *Zweden* zedert eenige Jaren in 't werk gestelt hebben, en hoe weinig vreeze dit alles aan het Koningryk van *Deenmarken* had veroorzaakt; als mede, in welken ellendige staat de *Zweedsche* Onderdanen zig, ten opzigte van die van *Deenmarken*, bevinden.

In het 56. herhaalt hy de regtvaardige redenen, die de Koning had, om zyn vriend, Koning Augustus, te hulp te komen, en op welke schandelyke wyze de *Zweden* die Majesteit gehandelt en veragt hebben.

In het 57. en 58. wederlegt hy de scherpe en hovaardige uitdrukkingen, van welke zig de *Zweedsche* Schryvers, tegens de Kroon van *Deenmarken*, bedient hebben, en verdedigt het Regt van de gemelde Kroon, in de verkiezing van *Lubek*, 't welk genoegzaam door alle buitenlandsche Prinsen erkent is.

In het 59. dat de Hovaardy der *Zweden* zo verre gaat, dat zy zig zelfs niet ontzien hebben, van aan hunne Koning den titel van Keizer toe te schryven, waar toe zy niet de geringste reden of regt hadden.

In het 60. werden verscheide belaggelyke Schriften der *Zweden* wederlegt, dienende om den bovengemelde Titel te regtvaardigen.

In het 61. werd aangetoont, dat *Zweden* het Vaderland van ellende is; dat het Koningryk dikwils aan de *Deenen* is onderworpen geweest; dog dat die zig, om de onstandvastigheit van de Inwoonders, in het bezit van 't zelve niet konden

konden maintineren, waar van hunne eigene Koningen dikwils de proef gehad hebben. 1717. Augusť.

In het 62. Werd de onwaarheit bewezen van verscheide voorbeelden op welke de *Sweeden* zig beroepen, om de Waerelt wys te maken, dat het Koningryk van *Deenmarken* door hen is overheert geweest.

In het 63. Doet de Schryver een verhaal van de kwade practyken der *Sweeden*, ten opzigte van de Tol in de *Sond*; van het Fondament waar op dit Regt steunt; en hy geeft bondige redenen, waarom de *Sond* zelfs nog tegenwoordig een wezentlyk en natuurlyk gedeelte van *Deenmarken* is, het welke niet alleen de *Hanse* Steeden, maar *Engeland* en *Holland* zelfs, hebben toegestaan.

In het 64. Vind men, door wat oorzaak het toegekomen is, dat de *Sweeden* zig van deze Tol ontlast hebben, en hoe nydig dat zy altoos tegens *Deenmarken*, ten opzigte van dezelve, geweest zyn, en welke listen en lagen zy van ouds af tot nu toe in't werk stelden, om *Deenmarken* van dat voordeel te berooven.

In het 65. Werd gewag gemaakt van de klagten, door de Kroon van *Deenmarken* hier over in de voorledene Eeuw gedaan, en hoe weinig agt de *Sweeden* op dezelve gaven.

In het 66. Toond hy aan, dat de *Zweeden* zelfs bekennen, dat te *Stokholm* Certificatien verkogt zyn voor Schepen, die niet in de Waerelt waren; en hy wederlegt de lasteringen, die zy tegens zeeker voornaam Minister, en tegens andere Persoonen, in dienst van zyne Majesteit van *Deenmarken*, uitgebraakt hebben.

In het 67. dat de verontschuldigingen, door de *Zweeden* in dit geval gemaakt, van nul en geender waarde zyn; dat zy altoos kwaad in't zin hadden, en een onregtvaardige lust, om zig over den Commercie-Raad Smionsin te wreeken.

In het 68. dat de bedriegeryen der *Zweedsche* Onderdanen in der daad door hunne Regeering zyn goedgekeurt, om dat die niet zyn gestraft geworden; en dat de gemelde bedriegeryen, ontdekt zynde, zelfs door andere Natien zyn verfoeit.

In het 69. Verhaalt hy, op welke wyze *Zweden* de inwoonders van *Schonen* onderdrukt hebben, tegens de Tractaten met het Koningryk van *Deenmarken* gesloten.

In het 70. Toont hy aan, de schrikkelyke gevolgen van de Reductie in *Zweden*.

In het 71. dat men aan de Inwoonders van *Schonen* niet nagekomen heeft, het geen voor dezelve in de Vrede van *Rotschild* was bedongen; en hy wederlegt de ongegronde ontschuldigingen der *Zweden* omtrent deze stoffe.

In het 72. Spreekt hy van het regtvaardig regt, uit kragt van 't welk de Inwoonders van *Schonen* hunne goederen bezitten; en zegt, dat de fondamentele Wetten van *Zweden* dienen, om de geregtigheit het onderste boven te keeren, als zulks aan die Natie welgevalt.

1717. Augusl. In het 73. Bewyst hy, dat de Goederen van die Kroon niet volstrektelyk onveralienabel zyn, en toont de onregtvaardigheit en valsche gematigtheit der *Zweden*, waar op zy in hunne schriften zodanig roemen, aan.

In het 74. Toont hy aan de ydelheit der Glorie, die de *Zweden* aan zig zelven toeschryven; namentlyk, dat zy hunne Onderdanen niet, dan volgens de Regel van Justitie, berooft, nog de gehele Werelt niet alles afgenomen hebben. Hy spreekt verders van de onregtvaardige Pretentie der *Zweden*, die, ten opzigte van de Inwoonders van *Schoonen*, aan de Vrede van *Rotschild* geene andere kragt heeft, dan een bloote intercessie, en dat de *Zweden* hunne beloften en bezwoorne Tractaten voor bagatellen agten, en Papieren die niet een duit waardig zyn.

In het 75. Dat de kwade trouw van de *Zweeden* in alles uitblinkt; en dat *Deenmarken* regt heeft, om de onderdrukte Inwoonders van *Schoonen*, door deszelfs wapenen te beschermen.

In het 76. Vind men, hoe valsch dat de lasteringen zyn, die de *Zweden* tegens de Regeering van *Deenmarken* uitgebraakt hebben, en verscheide Voorbeelden van de buitensporige ellende, in welke de *Zweedsche* Onderdanen tegenwoordig leven.

In het 77. Werd gewag gemaakt van de onregtvaardigheit, en het geweld gepleegt tegens de Crediteuren van *Deenmarken*, in de Manufactury van Alüin in *Schoonen*, en van de onderneming der *Zweden* op de grenzen van *Finmark*.

In het 78. Bewyst den Autheur de ongerymde hovaardigheit en hardnekkigheit der *Zweden*, in den staat in welke die Kroon zig tegenwoordig bevint; en onderzoekt de hulp en bystand, die zy na oogenschyn van andere Prinsen en Staten verwagten. Ten opzigte van den Keizer, zegt hy, dat hy gelooft, dat die ten hoogsten na de Vrede in het *Noorden* wenscht, zoo om zyne eigene als de algemene zekerheit, en dat die niets zal vergeten, om dezelve te verzorgen; dat hy niet anders kan denken, dan dat het gedrag van *Deenmarken* en deszelfs Geallieerden, ten opzigte van zyne Keizerlyke Majesteit, in vergelyking van dat van *Zweden*, een geheele andere indruk in deszelfs gemoet gegeven, en dat men niets minder te verwagten heeft, dan dat die Monarch zyne Wapenen tegens zyne beste vrienden zoude gebruiken, tot voordeel der genen, die hem nog versche gedenktekens van hunne haat nagelaten hebben, niet nodig in de voorledene Eeuw te zoeken; alzo de Vrede van *Alt Ranstadt*, ruim agt jaren oud, daar van klaarblykelyke bewyzen verschaft.

In het 79. Ten opzigte van *Vrankryk*, zegt hy, dat het zelve meer dan eenmaal de vervalle zaken van *Zweden* herstelt heeft; dat 't geene in 't Jaar 1679. ten dien einde geschiede, by een iegelyk nog in versche geheugen, dog dat men daar uit niet moet besluiten, dat het zelve verpligt was, om zulks tegenwoordig weder te doen; dat een zodanig gevolg niet met de Maxime van staat konde bestaan, die aan de groote Prinsen tot een Regel verstrekt, ten opzigte van de bystand, die zy aan hunne Vrienden geven; dat *Vrankryk* daarenboven genoeg te doen had, om desselfs eige grootheit te beschermen, en dat het *Sweeden* wel kan missen,

't welk

't welk onbekwaam zig bevint, om aan die Kroon eenige dienst te doen, ten zy dat daar voor zeer groote subsidien betaald werden; en verders, dat *Vrankryk* in de laatste Oorlog redenen had om *Sweeden* te beschermen, die tegenwoordig geen plaats meer hebben: en dat *Sweeden*, verre van aan *Vrankryk* daar voor dankbaarheit te toonen, zig zelfs in de tegenwoordige tyd niet heeft ontzien, om die Kroon, zo wel als andere Prinssen van *Europa*, op een vermetele wyze aan te tasten; zo dat, dit alles overwogen zynde, de Autheur niet gelooft, dat *Vrankryk* zo gereet zyn zal, om tot het herwinnen van zo verre afgelegene Provintien een secours aan *Sweeden* te geven, 't welk het zelve zo weinig verdiend heeft. 1717. *Augusi.*

In het 80. Toond hy aan, dat men reden heeft, om te geloven, dat *Engeland* geen eene stap zal doen, bekwaam om het goed verstand te verminderen, 't welk altoos tusschen het zelve en de Noordsche Geallieerden geregeerd heeft: hebbende de *Engelsche* Natie al te veel belang in den Koophandel, dan in dat Climaat, dat men behoefde te vreezen, dat dezelve met de Noordsche Geallieerden zoude breeken, om dienst aan eene Kroon te doen, die dezelve tot nu toe met geen mindere fierheit, dan alle andere Staaten gehandeld heeft; en hy houd zig des te meer van de Vriendschap van die Kroon verzekerd, wyl *Deenmarken* zig altoos bereid toonde, om de belangen derzelve te verdedigen, als door Papissen of andere, aanslagen gesmeed wierden, om de rust van het zelve te verstooren, zo als nog laast gebleeken was. Verders zegt hy, dat de opregte Vriendschap, die altoos tusschen de Kroon van *Deenemarken* en de Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* geweest is, alzo wel als de Redenen van intrest, die in veele zaken de een aan den ander verbinden, niet toelaten, dat men het geringste van die Republyk zoude vreezen, tot voordeel van een Kroon, die niet alleen zedert een lange tyd het verderf van *Holland* gezogt heeft, maar zelfs nog tegenwoordig, hoe verslagen die ook is, niet ophoud, van hunne Koophandel zo veel als mogelyk te ontrusten. Dat *Pruissen* door de ervarenheit geleert heeft, hoe gevaarlyk de nabuurschap van *Zweden* is, en dat die Koning de *Noordsche* Geallieerden niet zal verlaten, als erkent hebbende het voordeel 't welk hy door hunne Vriendschap geniet, alzo wel als de valsche glimpredenen, die men gebruikt heeft, om hem tegens dezelve op te stooken, en in een zigtbaar gevaar te brengen. Dat het Huis van *Hanover*, 't welk voor geen in de wereld in billykheit en doordringentheit hoeft te wyken, nog veel minder een zodanige demarche doen zal, als volmaakt daar van de gevolgen kennende, en dat het zelve hare groote Magt en schatten met veel meerder vrugt elders zal konnen besteeden, dan die te gebruiken, om de Hovaardy der *Zweden* te styven tegens de genen, die dezelve zoeken te beteugelen.

Dat het Huis van *Hessen*, aan den Koning van *Deenemarken* vermaagschapt, ook geen reden heeft, om de Vriendschap, die altoos bestaan heeft, te breeken, en tot voordeel van *Zweden* in eenige verbintenissen te treden, zonder zig in de tegenwoordige delicate tyd voor groote gevaren bloot te stellen. Dat de *Zweeden*, ingevolge van dit alles, geene hoop hebben, om hun verlies te

1717. August. herstellen, dan door een verdeeling die zy voorgeven, dat tusschen de Noordsche Geallieerden regeert; dat een iegelyk, die de grootheit van ziel van de voorzigtige en dappere Koning Augustus kend, wel kan begrypen, dat die Prins zyne Geallieerden nooit zal verlaten, voornamelyk als men overweegt, wat *Muscovien* en *Deenemarken* niet voor hem gedaan hebben. Dat men diergelyke stap nog minder van den Czaar te verwagten heeft, die zyne Tractaten altoos heilig gewoon is te onderhouden, zo dat onze Vyanden zelfs met bitterheit de proeven gesmaakt hebben, die hy van zyne opregtheit en standvastigheit gegeven heeft.

In het 81. besluit de Autheur met te zeggen, dat de Koning van *Deenemarken* niets meer wenscht, dan een evenwigt tusschen hem en *Zweeden*, en dat hy hoopt, dat de voorzienigheit eenmaal zyn Vaderland weder in een zekere staat zal stellen, en dat het zelve vergoeding van de schade mag bekomen, die het tot nu toe door de trouwlooze practyken der *Zweeden* geleden heeft; om het welke te verkrygen en de hovaardy van een zodanige verderfelyke Vyand te vernederen, de Onderdanen van *Deenemarken* bereit zyn, om hunne Levens en Goederen ten dienste van hunne Koning op te offeren.

NEDERLANDEN. INGEVOLGE de (a) Rezolutie van Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal, en na 't houden van eene Conferentie, ten opzigte het ontslaan des Baron van Gortz, zagmen den Heer Preis, *Zweedschen* Secretaris in *s' Gravenhage*, den 31. July naar *Aarnhem* vertrekken, om met den gemelden Baron, nopende zyne overvoering te raadplegen. Op de verschyning aldaar van dezen *Zweedsen* Secretaris, wierd den Baron, ter ordre des Konings van *Groot-Brittannien*, en op bevel van Haar Hoog Mog. den 2. Augusty uit zyn Arrest ontslagen; dus hy nog den zelven middag, vergezelt van meergenoemden *Zweedschen* Secretaris, nevens den *Poolschen* Generaal Poniatowsky, den weg naar *Zutfen*, en vervolgens naar *Deventer* nam, om in de laatstgemelde Stad, of elders daar omtrent, zo lange te vertoeven, ter tyd dat het vereiste, tot zyne overvoering, gereed zoude zyn.

(a) ziet pag. 98.

De *Zweedschen* Minister, Grave van Gyllenberg, door een Bode van staat verzelt, verstond men dat ondertusschen den 24. Augustus van *Chelsea* naar *Harwich* vertrokken, en aldaar op een Konings Fregat, om met de eerste gunstige wind naar *Stokholm* te zeylen, ingescheept was; hebbende den Kapitein van dat Fregat ordre, om, by zyne aankomst te *Stokholm* een Chalonp naar land te zenden, met verzoek, dat den Heer Jakson, *Engelschen* Rezident aldaar, ontsla-

gen

gen, en aan hem overgelevert mogt worden; 't welk geschiedende, dan zoude hy den gevangen *Zweedschen* Grave van Gyllenberg te *Stokholm* aan land zetten, en daar tegens den *Groot-Brittannischen* Rezident Jakzon te rug naar *Londen* brengen. 1717. *Augusti.*

Den Czaar van *Muscovien*, hebbende zyne nieuwsgierigheit in *Frankryk* voldaan; ook, op desselfs te rug reize, de wateren van 't *Spaa* gebruikt, mitsgaders de voornaamste Vestingen, als *Naamen*, *Maastrigt*, en meer andere bezigtigt, reverteerde in 't begin dezer maand te *Amsterdam*. Onmogelyk konde dien Monarch zig stil houden, gaande ten eersten bezien *Hollandsch* Noorder-gedeelte, het Eiland *Texel*, en de stroomen aldaar; zo mede na de kant van *Uitrecht* de Zyde Fabryk Watermolens, door den Heer van Mollem aldaar opgeregt; voorts het Koninglyk Huis 't *Loo*, en alles wat hy voorheen nog niet bezigtigt had. Men deed nogmaals, op zyn verzoek, in 't Y, of wel voor aan in de *Zuider-Zee*, een vermakelyk Spiegel-Gevegt van Jachten, in twee Esquaders verdeelt, aanregten, en in welk Plaizier ook deel nam hare Hoogheit de Princesse Douariére van *Oranje* en *Nassau*. Ondertusschen zagmen den Ridder Norris, als Extraordinaris Envoyée wegens het Hof van *Groot-Brittannien*, aan zyn Czaarse Majesteit den 21. July in *s' Gravenhage* verschynen. Zyn Excellentie, na dat met eenige Ministers gesprooken had, begaf zig den 22. naar *Amsterdam*, daar hy de eer genoot, van zyn Czaarse Majesteit dagelyks te mogen opwagten.

In dezen tyd zagmen den Grave van Tarocca, Ambassadeur des Konings van *Portugal*, in *s' Gravenhage* aan haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, overleveren een Missive van den Koning zyn meester, tot bekentmaking, dat hare *Portugeeze* Majesteit den 5. July in 't kraambedde was bevallen van een jonge Prins. In tegendeel geliefde de Secretaris van den Baron Gersdorf, Minister des Konings van *Polen*, aan welgemelde haar Hoog Mog. te notificeeren, het overlyden van de *Zaxische* Keurvorstinne Weduwe.

Den 23 ontfing men in de *Vereenigde Nederlanden*, over *Memz*, *Luxemburg*, *Brussel* en *Antwerpen*, de eerste kondschap van een bloedig gevegt tusschen het Christen Rooms Keizerlyke Leger en dat der Ottomannen voor *Belgrado*. Weinig staat was te maken op al-

1717. Augst. le deze losse tydingen, tot dat men eindelyk den 27. van *Mentz*, over *Neurenburg*, geloofbare brieven kreeg, die men gemeen maakte, en welke dit nieuws bevestigden. Den 29 en 30. zag men zodanige omstandigheden dezer Battaille met den druk gemeen maken, waar door den Prins Eugenius nieuwe Laurieren geplukt, en hy de *Ottomannen* een eeuwige schrik voor de Christenen op 't lyf gejaagt had. Wy hebben dezen aangaande voorwaards de nodige stukken te boek geslagen, dog hier zullen gevoeglyk nog plaats vinden twee byzondere extracten, zeer beknopt in een getrokken.

TUsschen Saturdag en Sondag nagt, den 15. Augusty, is onder faveur van een dikke Nevel de Generaal Veltmaarschalk Graaf van Palfi met 15000. man aan de *Sau*-Brug uit ons Retrenchement gerukt, en maakte een verre omweg, om aldus den Vyand, die reets bezig was met onze Communicatie Brug over den *Donau* te ruineeren, van agteren in de rug te vallen, werdende door den Prins Eugenius met 25000. man gevolgt; en na een gegeve signaal, met vier Bomben, uit ons Retrenchement, begon d'eerste Attaque. De Vyand was voordelig geposteert, en bedisputeerde ons yder voet Lands: dit gevegt duurde van 's morgens vroeg tot 's namiddags ten drie uuren, als wanneer de Vyand begon haar Legerplaats te ruimen en te verlaten, met agterlating van over de 30000. doden, meest Janitzaren, daar onder ook d'Aga, en veel voorname Turken, 150. stukken Kanon, Ammunitie, alle Tenten, Kancelery en Bagage: deze onverschrokke onderneming is des te glorieuzer, om dat de Vyand, die over de 150000. man sterk geschat wierd, door gemelte onze geringe Manschap op de vlugt geslagen is. Wy hebben van onze zyde 8 à 10000. doden, daar onder de twee Veldmaarschalks Luitenants Vehlen en Hauben, de Prins van Taxis, de jonge Graaf Palfi, en de Marquis Clerici. De Prins Eugenius is heen en weer midden door 't grootste vuur gereden, en aan een hand door een Kogel wat beschadigt. De Generaal Velt-Mareschal Palfi is ook gekwetst

Het tweede extract, behelzende nog eenige byzonderheden, waar van men in 't vorige geen aanmerking vind, is van dezen inhoud.

DAt men op 't zien der toebereidzelen der Turken, die voornemens waren de *Donau-brug* te ruineren, in een Krygsraad had besloten, met d'Armée uit de Linie van Circumvallatie uit te trekken, terwyl men met een gedeelte de Belegering zoude laten voortzetten; hier op was de Prins Eugenius den 15. met 40000. man uitgetrokken, en de Generaal Palfi was 's morgens vroeg 't eerst aangevallen op 't vyandlyke Leger, 't geen met drie Retrenchementen

was voorzien. De *Turken*, ziende 't Keizerlyke voornemen, zogten op alle wyze yder voet Lands te bedisputeren, zo dat Hooft tegen Hooft, en Man tegen Man op malkander los ging, en 't Gevegt duurde tot 's namiddags ten drie uuren, als wanneer de Vyanden eindelyk uit haar Linien geslagen, en gedwongen wierden de vlugt te nemen, en aan de Keizerze 't Kamp der Battaille te laten, met al haar Artillery, Ammunitie, Tenten, de geheele Bagagie en Kancelary. Van de *Turkze* zyde waren by deze Battaille omtrent 50000. man, zo *Janitzaren* als *Spahis*, gebleven. De Keizerze hadden over de 4000. dooden, waar onder de Generaal Albergotti, de Generaal Veldmaarschalks Luitenants Graven van Hauben en Vehlen, den Generaal Wagtmeester Baron van Dahlberg, d'overste Luitenant Taxis, en den jonge Graaf Palfi. Van de Kavallery zyn de Generaal Graaf Montecuculi, de Generaal Veldmaarschalks Luitenants Prins Fredrik van *Wurtemberg*, en Prins Lobkowits, en van d'Infantery de twee Generaal Majors Grave van *Wallis* gequetst; dog 't getal van d'andere gekwetste wist men niet. Wyl men drie uuren lang in een dikke Nevel met den Vyand had moeten vegten, zo had onze Kavallery, inzonderheit die van de Linkervleugel, in den aanvang veel van de *Janitzaren* geleden, dog d' Infantery had na proportie zo veel niet verloren, en daar by zig wel gequeten. Een gedeelte van de *Turkze* Armée had zig na *Semendria*, een ander na *Nissa*, en de rest na *Bosnien* geretireert; zynde eenige 1000. *Turken* in het vervolgen door de Keizerse neergezabelt. Geduurende deze Battaille was de Belegering heviger als voorheen met bombarderen aangetast, zo dat het Kasteel daar door geheel was geruineert; en wyl in de Plaats gebrek was, zo verwagte men, dat de Belegerde ten eerste de Chamade zouden slaan. 1717. *Augusti.*

Maar ziet hier den brief, gedateert te *Weenen* den 22. Augusty, aan den Baron Heems, Keizerlyken Minister in *'s Graavenhage*, gezonden; welken brief hy aanstonds drukken, en 's avonds veel vreugde schoten deswegens doen liet.

ZO aanstonts arriveert alhier in vier dagen uit ons Leger, de Kolonel Rabutin met zes blazende Postillons voor zig, medebrengende het aangename nieuws, dat de Gouverneur van *Belgrado* twee dagen na de Bataille, niet had durven afwagten, dat de Prins Eugenius hem sommeerde om de stad over te geven; maar dat hy Gouverneur zelfs de aanbieding had gedaan; waar op hem dezelfde Capitulatie als aan die van *Temiswar* toegestaan was; mits dat alle de *Turkze* schepen, die voor *Belgrado* waren gebruikt, en de overlopers en gevangens aan de Keizerse zouden overgelevert worden. De Hussaren en andere partyen, die de vlugtende vyanden nagezonden waren, hadden nog over de 1000. Turken neergemaakt: het guarnizoen van *Belgrado* zoud over de 20000. mannen sterk zyn. Voorleede Saturdag hadden alle de granadiers uit het Leger aan den Prins Eugenius een deputatie gezonden, en verzogt, dat, dewyl zy niet langer verdragen konden, dat de Turken voor het Leger hun kwamen braveren,

1717. Septemb. verzen, zy verlof mogten krygen om te vegten, wanneer zy beloofden haar pligt te zullen doen. De Prins daar over krygsraad gehouden, en haar verzoek toegestaan hebbende, zo hadden deze granadiers als ook de hussaren, gedurende de Battaille, wonderen gedaan.

SEPTEMBER.

VRANKRYK. AAN dit Hof ontfing men de eerste tyding, wegens de zware nederlaag der *Turken* by *Belgrado*, 's morgens den 27. Augusty, met een Expresse van *Munchen*, medebrengende den onderstaanden Brief, door zyn Keurvorstelyke Doorlugtigheit van *Beyeren*, aan Madame de Hertoginne Douariere geschreven.

DE Prins Eugene heeft een besluit genomen, om uit zyne linien te trekken, en die van de Turken, onder een dikke mist aan te tasten; hy heeft haar geslagen, t'eenemaal overhoop geworpen en op de vlugt gedreven. Alle de artillerye, en wat 'er in 't vyandlyke Leger was, is gebleven in de magt der Christenen. Myn zoon de Keur-Prins heeft my een Edelman gezonden, die zo even hier komt, en die den 16. 's avonds van 't slagvelt vertrok, daar hy den Grave van Charalois toen in goede gezondheit gezien heeft; te weten drie uuren na dat de battaille was gewonnen, wanneer men geene Turken meer zag.

Deze tyding klonk aan die van de *Spaanze* Party alhier, welke het tegendeel waren verwagtende, en zig vast inbeelde, dat den Prins Eugenius met het Keizerlyke Leger zeer in 't naauw was, als een donderslag in de ooren; maar den Hertog Regent deed veel teekenen van blydschap en vreugde, over zulken heerlyken Overwinning, ten voordeele der Christenen in 't algemeen, toonen, zeggende, ten bywezen van een meenigte Hovelingen, dat geene tyding hem zo aangenaam konde zyn, als deze.

Het

Het *Fransche* Hof aan haar Ambassadeur te *Madrid* onlangs ordre gezonden hebbende, om van Koning Philippus te vernemen, tot wat einde de *Spaansche* Oorlogs-vlopt toegerust, en reeds in Zee geloopen was; mitsgaders om ter zelver tyd aan die Majesteit voor oogen te stellen de verbintenissen, in dewelke het Hof van *Vrankryk*, tot handhaving van de Neutraliteit in *Italien*, zig bevond, zo was eindelyk, na veel sollicitatien, in plaats van mondeling antwoord, hem een Brief ter hand gesteld, geaddresseert aan den *Spaanschen* Ambassadeur te *Parys* residecrende, met verzoek van den gemelden Brief naar *Vrankryk* te willen voortschikken, vermits dezelve een ordre behelsde, tot het informeeren van den Hertog Regent, waarom en met wat oogmerk de voormelde Zeevloot in *Spanjen* toegerust, en reeds ge-expedieert geworden was. Zedert hadmen door den *Spaanschen* Minister, op ordre zyner Principaal een Manifest aan 't Hof van *Vrankryk* zien omdeelen, vervattende de pretenze redenen, die Koning Philippus sustineerde te hebben, om de Landen des Keizers, in *Italien* gelegen, aan te mogen tasten. Dit Manifest zal gevoeglyker plaats vinden in de volgende maand October; alleen dient hier nog gezegt, dat de meergemelde *Spaanschen* Minister, perzoonlyk met den Hertog Regent in den Raad der Regeering spreekende, getoond had de geregtigheit der Wapenen, en de volstrekte noodzaaklykheit, waar in de Koning, zyn meester, zig bevond; zo mede het gedrag des Keizers, die tegens het plegtig Tractaat van Neuteraliteit, aangaande de ontlediging van *Katalonien* en *Minorca*, zoude hebben gedaan. Van deze zaken gaf den Maarschalk d' Huxelles aan de meeste hier rezideerende uitheemse Ministers de vereiste kennisse, en wierden aanstonds Expressens afgevaardigt naar *Turin*, *Parma*, en *Florense*, om deze mogentheden te verzoeken, datze geen de minste assistentie aan de Wapenen van *Spanjen* wilde toebrengen, of anders dat men haar, of die zulks mogt komen te doen, wegens de daar uit te ontstane ongevallen, verantwoordelyk zoude houden; hebbende onderwylen de Ministers van *Savoyen* en van *Venetien* wel nadrukkelyk geperzisteert, dat hare Principalen gantsch geene hulpe altoos aan Koning Philippus dagten te geven; ja zelf had den Hertog van *Savoyen*, zo men verzekerde, niet alleen den Onder-koning van *Napels*, en ook die van *Sardinien* reeds doen waarschouwen, van op hunne hoede te willen zyn, maar zelf den Keizer door een Brief verzekert, dat desselfs armature nergens an- 1717. Septemb.

1717. Septemb. ders toe strekte, als om de Spanjaarden, wiens onderneming hy vreesde, dat wel tegens zyn Koningryk van *Sicilien* mede opzigt had, te kunnen rezisteeren.

Of nu alle de voormelde verzeekeringen, van de *Italiaanse* Mogentheden, wel op een goeden grond steunden, zulks staat ons hier niet te onderzoeken; altoos dit magmen zeggen, dat zy, verstaande den gelukkigen uitslag der Keizerlyke Wapenen tegens de *Turken*, t'eenemaal van de onderneeming der *Spanjaarden* afkeken, en nu openbaarden, hoe den Paus het hoofd van deze Ligue, en dat alle 't geschiede tot dus verre ten principalen het bedryf van den Kardinaal Alberoni was; als zynde hy een krygs zugtig, rusteloos en stoutmoedig man, die de *Spanjaarden* tot deze krygs beweging aanleiding had gegeven. In der daat men bleef niet lang onkundig, dat gemelden Kardinaal aan 't Hof van *Spanjen*, zettende zyne projecten kragtig door, immers zo veel gezag tragte te bekomen, als wel eertyds den Kardinaal de Richelieu aan 't *Franze* Hof zig toe eigende. Men sprak aan dit Hof, als van een gewisse zaak, dat den Hertog van *Modena* aan den Keizer zoude overgezonden hebben een copie van het geheime Tractaat, gesloten tusschen den Paus, den Koning van *Spanjen*, en de *Italiaansche* Vorsten; invoegen de Intrigues dezer Ligue geheelyk voor de waerelt bloot lagen. Den Ouden Vader, wetende dat het niemand minder dan hem paste, om de voornaamste Zonen van de Kerk tegens malkander op te hitzen, in een tyd dat den Keizer zig vast bezig vond, om den verschrikkelyken vyand der Christenen de *Ottomannische* slagpen te fnuiken, deed door zynen Nuntius te *Parys* aan den Maarschalk d'Huxelles verklaren, dat hy aan deze zaak in 't minste geen deel had; zig beklagende van deswegen verdagt te zyn, wyl hem zelf den gevaarlyken Staat van *Italien*, en zelf die van *Romen*, niet onbewust was; *Och!* vervolgde dezen Nuntius, *de Paus, myn meester, is, om zulke dingen te doen, veel te vroom en te wys, als weetende dat de Turken zig van deze verdeeltheyt, tot groot nadeel der Christenen, zoude bedienen.* Alle deze mooije vertellingen vonden nogtans weinig geloof aan dit Hof, en men zag de trotsheit der *Spanjaarden* vry wat vermindert, zedert de ontfangen tyding van het dikgemelde slaan der Turken by *Belgrado*.

Aan den Marquis de Chateauneuf, *Franschen* Ambassadeur by de Heeren Staten Generaal, in *s'Gravenhage* rezideerende, wierd ordre gezonden, om aldaar met de Ministers van *Groot-Brittannien*, en die van haar

Hoog

Hoog Mogende te overwegen, op wat wyze best het vuur van den gedreigden Oorlog in *Italien*, welke, indienze voortging, zekerlyk meer andere Mogentheden daar in sleepen zoude, uit te blusschen; maar onderwyl kwam berigt, dat de Vloot der *Spanjaarden* reeds aan 't eyland *Sardeigne* gekomen was; dat haren Commandeur 7500. man ontscheept, en den Onderkoning, om zig over te geven, doen zommeeren, dog dat deze geantwoord had, zig te verwonderen over diergelyken eisch, aangezien de Neutraliteit van *Italien*, volgens wederzyds beding, vast moest staan; dus hy zig pligtshalven wilde verdeedigen. Hier op deden de *Spanjaarden* een manifest door 't geheele Land verspreiden, hun Kanon voor de Hoofdstad *Cagliari* brengen, en de Krygs feitelykheden werkstellig maken. Ziet hier deswegens voor eerst een nauwkeurig Dagverhaal, behelzende kortelyk het gepasseerde, van den 22. tot den 27. Augusty. 1717. Septemb.

DEn 22. Augusty, in den morgenstond, landeden de *Spaanze* troupen by de Zoutputten; 500. Keizerlyke ruiters, daar onder 300. gereguleerde manschap, vertoonden zig daar ontrent; maar wierden door 't gestadig vuur van de *Spaanze* Galeyen af gehouden, en de landing wierd zonder eenigen tegenstand volbragt. Dien zelven dag naderden de *Spaanze* troupen *Cagliari*, en legerden zig in de vlakte van *Lazarette*; en de vloot, die gedurende de landing voor de Zoutputten had gelegen, zeilde van daar voor de stad.

Den 23. bezetteden de *Spanjaarden* het klooster van *Bonaire*. De Keizerlyke weeken in de voorsteeden van *Cagliari*, 't voetvolk trok vervolgens in de stad, en de ruitery op 't platte land, om te verhinderen, dat de Inwoonders eenige eetwaren aan hunne vyanden bragten.

Tusschen den 23. en 24. 's nagts naderden de Bombardeergaljoots onder de plaats, en wierpen 80. Bomben in dezelve, dewelke al wat schade deeden.

Den 24. marcheerde de Generaal de Lede, met een detachement van 300. granadiers van de guardes, en 200. dragonders, uit zyn campement na een stuk lands ontrent *Cagliari*, en bragt eenige ossen en schapen te rug. Op den weg ontmoetede hy een party Keizerlyke ruiters, van dewelke hy twaalf stuks dodede, met verlies alleenlyk van twee zyner dragonders.

Den 25. begon men de mortieren en andere noodwendigheden, om de plaats van de landzyde aan te tasten, te ontschepen.

Den 26. continueerde men het aan land brengen van de artillery, en in 't byzonder van verscheide stukken kanon, schietende 24. ponden yzer.

Tusschen den 26. en 27. 's nagts begon men Bomben te werpen in het kasteel, 't welk zeer sterk is, en waar in alle de artillery uit de stad gebragt was. De bezetting bestaat uit 400. mannen gereguleerde Soldaten, behalven een

 goed

1717. Septemb. goed getal landvolk; en de Viceroy steld alles in 't werk, om zig tot het uiterste te verdedigen. De *Spanjaarden* hebben in de veroverde *Napelze* bark gevonden 800. tonnen buskruit, en uit de neutrale koopvaarders, die in de baay waren, alle de amunitie van oorlog genomen.

Den jongst lang geduurden Oorlog had dit Koningryk in een vervaarlyken last gedompelt, en waren diverse middelen, zedert het sluiten der Vrede, en het overlyden des Konings Lodewyk de XIV. by der hand genomen, om deze schulden voor een gedeelte te mogen afleggen. Hier toe zag men een groot getal menschen gedwongen, hare beurzen uit te schudden, dog zulks konde weinig helpen tot vergoeding der agterstallen. Den Hertog Regent betoonde in deze gelegentheit een driftigen yver, om den Staat der Finantien ten beste te herstellen, en wel voornamentlyk tot verligting der Gemeente. Men nam dan een besluit, tot het mesnageeren der pragtige Hofhouding, en van de groote Pensioenen; item het onderhouden van zeer veel kostelykheden, en meer geld inslokkende dingen, by de vorige Regeering verkwist; ten einde deze zuinigheit tot een voorbeeld mogte verstrekken, dat andere Grooten van zig zelven eerst behoorden te beginnen. Door dit besluit verminderde de onkosten der Koninglyke tafel, welke eertyds 2800000. Livres koste, op 500000. Livres; ook moesten de voornaamste Hofbedienden een gedeelte van haar jaarlyks tractement afstaan, gelyk reeds kwam te doen den Kantzelier, opofferende van zyn jaarlyks tractement 50000. Livres aan den Koning, en nog 40000. Kroonen wegens zyn ampt, zo dat hy niet meer als 70000. Livres bleef behouden. De meeste aanzienlyke Hofbediendens moesten dit mede doen: desgelyks waren verpligt alle Hofdames, Gouverneurs en andere hooge Officieren, mitsgaders de Weduwen, welke, wegens 't overlyden van hare mannen, Jaargelden trokken, en meer dusdanige Perzonen, de helft dezer gifte te missen. De onkosten van 's Konings gebouwen, voortyds zeer zware zommen wegsleepende, hadmen voor 200000. Kroonen jaarlyks aanbesteet, en geheel vernietigt het gebruik van 't vrye Zout, of *Franc Salé*, dat meer als vier Millioenen koste; zullende dit te zamen immers zo veel renderen, dat den Koning, die, volgens uitreekening, boven deszelfs Inkomsten jaarlyks meer dan zeven Millioenen uitgeeft, door deze verandering wel zo veel zal opleggen. Voegt hier by de voorgenomene reforme onder de nog in dienst zynde troupen, mitsgaders dat den

Staat

Staat van Oorlog van 42. op 37. Millioenen 's Jaars gebragt was, behalven de twee Millioenen, die voor de onkosten ter Zee wierden afgetrokken, zo stond zulken reforme 's Konings kas wel merkelyk te vergrooten, maar ook met eenen meer als 50000. menschen te noodzaken om van den bedelzak te leven, of hun fortuin elders buiten *Vrankryk* te gaan zoeken. 1717. Septemb.

De bovengemelde veranderingen waren aan alle de Hovelingen juist niet even aangenaam; dus zagmen de Jezuiten, die altyd in troubel water wonderlyk weten te vissen, door hare Vrienden in deze zaak kragtig woelen. Hun aanhang, genaamt de *Spaansche Party*, of wel 't *Oude Hof*, stelden alles in 't werk wat ze immers konden, om dat gene te mogen verwarren, wat slegts eenigzints tot dit goede werk te voorschyn kwam; maar wyl de kragtige remonstrantie van hare tegenparty, en de volstrekte wil van den Hertog Regent, om de schulden van de Kroon af te doen, van meerder gewigt wierde bevonden, zo deed dit hare Intrigues breeken, als moetende eindelyk zien, het oogmerk van gemelden Hertog, tot genoegen van de Regeering, boven dryven en vast stellen; doende den Raad zedert van dit alles een merkenswaardig Edict opstellen, en 't zelve door ordre des Konings aan 't Parlement zenden, om geregistreert te werden. Deze zaak verwekte door 't geheele Ryk veel gerucht, en het Parlement liet thans blyken, datze hare authoriteit weder durfde oeffenen; als hebbende den 26. Augusty drie verscheide Edicten geverificeert, te weten, het eerste begiftigt de Leden van den grooten Raad met het voorregt van Adeldom, om welke gunst zy lange gesolliciteert hadden; het tweede assigneert de Jaargelden der Leden van het Parlement van *Parys*, met derzelver vermeerdering, op de Zoutkeeten; en het derde verbied het namaken van Zegels, welke op de marsch routes der troupen gedrukt werden, by pæne van bannissement op de Galeyen.

Den 28. 's morgens kwamen wederom by een alle de Kamers van het Parlement, en bleven van zeven tot elf uuren vergadert, om nog verscheide Edicten van aangelegentheit te examineeren: onder welke men telde, 1. het vernietigen van den tienden Penning, en van het *Franc Salé* voor de amptenaren, die daar van genot trokken; 2. het Schoon maken der Straten en het weder oprechten van Lantaarns; 3. het intrekken der Pensioenen van de Hofdames, en een Reglement wegens

1717. Septemb. de Pensioenen van de Krygs-Officieren, en hunne Weduwen; en nopende de Briefjens van Staat, en een reforme omtrent 's Konings Hofhouding en Troupen. Om dit te teekenen waren de Leden van de groote Kamer aanstonds gereed, uitgenomen de Prezidenten Pelletier en Amelot, en nog twee Raadsheeren. De meeste van de andere Kamers toonden zig tot de registratie mede gewillig; dog den Prezident Mons. Lambert vertoonde zeer kragtig, dat het niet genoeg was, om op alles ja en amen te zeggen, maar datmen ten minsten behoorde te overwegen wat men deede; dat het hem ten dien einde nodig scheen, onderrigt te mogen zyn van den Staat der zedert gemaakte schulden, als mede die der Inkomsten van de tegenwoordige Regeering, en in 't byzonder wat revenuen de Kamer van Justitie en die der Munt opgeworpen hadden. Hy wierd hier in door verscheide Leden zo kragtig ondersteunt, dat veele der gene, door wien deze zaak reeds ingewilligt was, zig by de opposanten voegden, zo dat 'er van de laatstgemelde in de byzondere Kamers wel 150. tegens 50. stemmen waren. Den Hertog Regent, dit geboodschapt zynde, deed daar over in de drie Collegien van Regeering spreeken.

Den 30. 's avonds ten vyf uuren, zagmen den Prezident en 14. Raadsheeren, nevens 's Konings Practizyns, naar 't Palys gaan, om het bovengemelde Parlements besluit aan den Hertog Regent voor te stellen; maar deze bezending scheen gantsch niet tot zyn genoegen, wyl hy ze zeer koel ontfing, en haar vertoog door dit schielyk antwoord afbrak: *Zo lang als het Koninglyk gezag aan my toevertrouwt blyft, zal ik noyt toelaten dat 'er de minste inbreuk aan geschiede; en wyl gy eene cabale hebt geformeert, om te beletten het registreeren van 't Edict, vernietigende den tienden penning, zo moogt gyliede dan beter middelen, als de gene die men reeds beraamt heeft, aanwyzen.* Dit antwoord voldeed haar zo min, als hunne oppositien aan den Hertog Regent gedaan had, en dierhalven veroorzaakte zulks al een groote verwydering; dog zyn Koninglyke Hoogheit, ziende de zaken door uitstellen niet te verbeteren, deed egter, om de gemoederen (des mogelyk) te vereenigen, en tot zyn oogmerk over te halen, den 2. en 3. September een buitengewone talryke Vergadering beleggen; in dewelke, door het byroepen van eenige Parlements leden, het wezentlyk geschil vry wat veranderde. Zeer kragtig kantede zig de Kamers der Parlementen daar tegen, die des namiddags (den 3.) voltallig vergaderden, als wan-

wanneer de nieuw benoemde Commissarissen, examinateurs van 't Edict, hun Rapport begonnen, dog den tyd toen te kort vallende, zo hervatte men zulks den 4. en welke vergadering zig met hevig disputeeren wel drie uuren bezig hield; veele oordeelden, dat de uitgevondene hulpmiddelen al te scherp en zeer gevaarlyk waren, veroorzaakt door zodanige Perzonen, die nu aan 't roer van de regeering zaten. Eindelyk, na verscheide weerzydze vertogen, wierd met meerderheit van Stemmen besloten, dat de zes eerste artykelen van het Edict, mits eenige verandering tot verzagting doorgaan, en dat men met de artykelen, rakende de briefjens van Staat, nog wat wagten zoude. Deze byeenkomsten continueerden tot den 7. als wanneer het Parlement rezolveerde, om aan den Koning zelf een plegtige deputatie te doen, en welke 's morgens den 9. geschiede. 1717. Septemb.

Zyn Majesteit, zittende onder een verhemelte, hebbende ter regter hand den Hertog Regent, en ter linker hand den Kantzelier, mitsgaders agter zig veel Hovelingen staan, zo dra als de bovengemelde Gedeputeerden in de Audientie Zaal traden, nam zyn hoed af, dog zonder op te ryzen, en dekte zig weer aanstonds. Den eersten Prezident deed het woord, spreekende zeer kragtig en te gelyk cierlyk tegens de drie gemelde artykelen van het Edict, rakende de Briefjens van den Staat, en die der generale Ontfangers, mitsgaders wegens het onderhout der Lantaarns, en 't reinigen der vuilnis hoopen binnen *Parys*. Hy zeide, 1. *dat men aan de Briefjens van Staat verzekerder en kragtiger middel, om door te gaan, moest geven, als het Edict voorstelde; op dat die vernietiging ten meesten voordeel van 't gemeen te weeg gebragt, en den Intrest van vier ten hondert aan de houders, tot de gemelde vernietiging toe, betaalt wierde* 2. *Dat men insgelyks moest verzeekeren de betaling der briefjens van de Ontfangers Generaal, die ook uit de waerelt stonden geholpen te worden; en ten* 3. *dat men de Burgers van* Parys *en andere eigenaars van vaste goederen moest laten genieten de zeven nog te verloopene jaren van het zo genaamde verdrag* abonnement, *door dezelve met wylen den Koning, tot onderhout der Lantaarns, en opruimen van 't vuilnis, gemaakt.* Hier op antwoorde den Koning eenige woorden, dog zo zagt, dat men niet anders konde hooren als de laatste, te weten, *myn Kantzelier zal u het overige zeggen.* Den Kantzelier, het woord opnemende, liet zig aldus hooren; *den Koning is zeer verheugt over den grooten yver van zyn Parlement voor den Staat van het Fransche*

Ryk,

1717. Septemb. *Ryk, en over deszelfs uitnemende agtgeving voor het welzyn van hun Vaderland.* Vervolgens sprak den Hertog Regent, *dat den Koning zeer veel verpligting had voor des Parlements heilzame vertoogen, voortkomende uit die standvastige neiging, omtrent het heil en voordeel der Natie, waar van ze altyd, byzonder in netelige omstandigheden, glorie hadden gemaakt.* Den Kantzelier, het woord weer hervattende, zeide; *myne Heeren, morgen vroeg zal den Koning zyne meeningen aan u laten weten.*

Den 10. 's morgens, omtrent negen uuren, het Parlement van *Vrankryk* weder vergadert zynde, zo bragtmen aan 't zelve eene Declaratie des Konings; verwerpende zodanige gedeeltens der voormelde drie artykelen, welke t'eenemaal voldeeden het vertoog deswegens gedaan; invoegen men aanstonds het Edict en de Declaratie registreerde, en, 't welk gedaan zynde, den Prezident opstond, waar mede deze groote zaak, ten genoegen van 't Hof en van 't Parlement eindigde.

Zedert zagmen dit Edict gemeen maken, bestaande in 18. Artykelen, welkers voornaamsten inhoud aldus luide.

1. DAt de Tiende, door eene Declaratie van den 14. October 1710. gesteld op de Inkomsten van de vaste goederen, zal afgeschaft zyn, te beginnen met den 1 January 1718.

2. Dat men alle jaren een staat van onkosten zal vast stellen, op den voet van besnoeijingen in den Raad geordineerd; en dat de schikkingen, voor dezen tot die onkosten gemaakt, zullen stand houden, en in kragte blyven.

3. Dat de Koning een vyfde zal inhouden van alle Pensioenen, uitgenomen die van 600. livres en daar onder, en die van 1000. livres en daar beneden aan de Krygs-Officieren toegestaan, van welke maar een tiende zal ingehouden werden.

4. Dat alle de voorregten en uitzonderingen van Tollen, 't zy onder de benaming van *Franc-salé* of anders, aan eenige Gemeenschappen of particulieren toegestaan, zullen afgeschaft en ingetrokken zyn; dog dat de hospitalen met geld daar van vry gehouden zullen werden.

5. Dat de intrekking in 't vorige artykel vervat, ook plaats zal hebben omtrent alle voorregten en uitzonderingen van de schatting, genaamt de Aides.

6. Dat het geene tot onderhoud der Lantaarnen, en voor 't schoon maken der straten van *Parys*, als eene schatting betaald wierd, tot lasten der eigenaars van de huizen zal gebragt werden.

7. Dat het voordeel, spruitende uit de renten op de Tailles geassigneert, voor een gedeelte in 's Konings schatkist zal komen, ten behoeve van de loopende onkosten.

8. Dat

8. Dat de Declaratie van den 10. Juny 1716., waar by aan alle Thresoriers, Ontfangers, Pagters, &c., bevolen word alle maanden copye van hunne aantekeningen in den Raad der Financien te brengen, naar den inhoud daar van zal uitgevoerd werden. 1717. Septemb.

9. Dat men in den Raad der Financien een naauwkeurig onderzoek zal doen, tot voorkominge van valsche en dubbele employen; en dat men die, zo ze blyken deugdzaam te zyn, in een zal trekken.

10. Dat alle de afgeschafte amptenaren, of eigenaars van ampten, tot vergoedinge van welke nog geen fonds geschikt is, aanstonds tot liquidatie zullen moeten komen, om alzo ordinancien van vergoedinge te krygen; welke ordinancien in den Raad van Financie zullen moeten vertoont werden, alwaar men den generalen staat van alle die vergoedingen zal maken.

11. Dat men, tot vernietiginge der briefjes van Staat, lyfrenten tot den penning 16. zal maken, en compagnien van Commercie aanstellen, welker actien in briefjes van Staat zullen veranderd werden: en dat men eene Lotery zal aanstellen, waar van de loten zullen zyn van 25. stuivers, als mede lyfrenten tot den penning 25.

12. Dat men zal komen tot de alienatie van eenige kleine partyen van 's Konings domeinen, en gedeelten van wouden of bossen, om in briefjes van Staat verkregen, en aan de meestbiedende toegewezen te werden, mits dat ze niet beneden den penning 30. van hunne inkomsten verkost werden.

13. Dat men van de briefjes van Staat, door de middelen reeds gemeld, niet bekragtigt, geen interest zal betalen na den 1. January 1718.

14 Dat de Rescriptien en briefjes getekent door de Ontfangers Generaal, gedurende de maand September, zullen veranderd werden in briefjes van dezelfde waarde van de gemeene kasse, en dat de briefjes, door de Ontfangers Generaal getekent, daar voor dan ingetrokken zullen werden.

15. Dat de gemelde briefjes van de gemeene kasse, door de houders daar van, zullen mogen gebruikt werden even eens als de briefjes van Staat.

16. Dat, na de verandering van die briefjes in briefjes van de gemeene kasse, daar van een interest van vier ten honderd, alle zes maanden zal betaalt werden: en dat aan de houders dier briefjes, voor den interest den 1. July dezes jaars vervallen, intrest tegens zeven en een half in 't jaar zal gerekent werden.

17. Dat men in den Raad van Financie aanstonds zal treeden tot een onderzoek van middelen, om de pagten te verligten, en de kosten der *Regie* te verminderen.

18. Dat, na de aantekening van dit Edict, geene paspoorten aan iemand zullen verleend werden, uitgenomen aan Ministers van uitheemze Vorsten, en zulke die na uitheemze Hoven staan gezonden te werden.

De Voorreden ofte Inleiding, der artykelen van het bovenstaande Edict, vindmen zo aanmerkelyk, dat wy niet mogen nalaten om dezelve geheelyk aan den *Lezer* mede te deelen.

1717. Septemb.

OF schoon de verligting van ons volk, (uitgeput door de pogingen die ons koningryk genoodzaakt geweest is te doen, om byna zonder tusschenpozing twee langdurige en bloedige oorlogen te ondersteunen) het eerste voorwerp van onze zugt is geweest van het begin onzer regeering af, zo hebben wy daar toe, zo spoedig als wy wel gewenscht hadden, niet kunnen geraken; het zy ter oorzaak van de veelheit en de verscheidenheit der verbindingen, dewelke de noodzakelykheit der tyden had doen maken, het zy door de moeijelykheit om de ware gesteltenis van onze inkomsten in den grond te kennen, en om den hoop der schulden van allerley slag, waar mede ons koningryk belast was, te bepalen: het zy eindelyk door de verwarring, die zig opdeed in de verscheide deelen van onze financien, en van onze inkomsten, dewelke byna alle opgegeeten waren door geanticipeerde assignatien, onvermydelyke gevolgen van 't ongeluk der tyden, 't welk niet toeliet te denken om een beter ordre te maken, terwyl men alleenlyk beezig was met het zoeken der middelen om den oorlog te ondersteunen, en aan dit koningryk eindelyk eene voordeelige vreede te bezorgen.

Wy hebben ondertussen niet nagelaten te voorzien, in de dringentste behoeftens, toe te staan remissien, verminderingen of compensatien aan alle onze provintien; de fondamenten te leggen van de verlossing van den Staat; door 't vernietigen van lastige en onnuttige ampten, en door 't vereffenen der schulden, dewelke alleen ons konden doen kennen de grootheit van 't quaad, en den aart der dienstige hulpmiddelen.

De besnoejing van over de 40 Millioenen 's jaars op den staat van onze onkosten, de verhoging van verscheide van onze byzondere pagten, en de vermindering der lasten, de ordre en schikking, die wy hebben beginnen te houden in onze ontfangsten en in onze tollen; de dadelyke betalingen eindelyk, die in gereed geld gedaan zyn, het zy in onze koninglyke thezaurie of aan 't stadhuis van onze goede stad *Parys*, en die over de 240 Millioenen in minder dan twee jaren tyd belopen hebben, zyn geweest de eerste vrugten van onze zorg, en van de administratie dewelke wy hebben ingevoerd.

Wy zyn zelfs nog verder gegaan; en, alleenlyk raadnemende met onze toegenegenheit voor ons volk, zonder de geheele schikking van onze financien af te wagten, hebben wy aan hen reets eene merkelyke verligting toegebragt, door de quytschelding der vier stuivers van de gulden op de regten van onze tollen, en door de vernietiging of afschaffing van verscheide andere evenbezwarende regten; maar wy hebben al 't geen wy tot nog toe ten voordeele van onze onderdanen gedaan hebben, niet anders aangemerkt, als een eenvoudig voorbereidzel, om ons in staat te stellen, van hen nog groter goed te bezorgen, en een algemeen ontwerp te maken voor de administratie van onze finantien, 't welk de ordre daar van mogt verzekeren, 't bestier daar van eenvoudig maken, de quade besteeding der fondzen voorkomen, de oorzaken der stremming van den koophandel doen ophouden, en door een groter vertier onze inkomsten vermeerderen, zonder de belastingen te doen aangroeyen, en

onze

onze onderdanen zelfs ontheffende van alle die geene, dewelke niet volstrektelyk nodig zyn tot betaling der schulden van den Staat. 1717. Septemb.

Het is met dat oogmerk, dat wy (na dat wy aan ons in onzen raad nette rekenschap hebben laten doen, van den staat waar in onze finantien den eersten September 1715. waren, van de operatien die 'er gemaakt zyn over alle de deelen die daar toe betrekking hebben, en over al 't geen 't welk de inkomsten, de lasten en onkosten van ons koningryk uitmaakt) ook met dezelve opmerking hebben doen examineren alle de middelen, die men zoud mogen by de hand nemen, om tot dat einde, 't welk wy ons voorgesteit hadden, te geraken: en uit de nasporing die daar van gedaan is, hebben wy gemeent, dat wy niet langer moesten uitstellen aan een gedeelte van onzen zugt te voldoen, met onze onderdanen te ontheffen van een der twee extraordinaire belastingen, waar mede zy bezwaard zyn, door het quytschelden van den tienden Penning der inkomsten van alle landeryen, en andere onroerende goederen, welke aan deze belasting onderheevig waren.

Het fonds, 't welk den Staat alle jaren zedert het jaar 1710. daar van getrokken heeft, zal voor het grootste gedeelte vervult worden door de besnoejing van onze kosten, waar ontrent niet eene post is dewelke wy niet vermindert hebben, beginnende met het geen onze perzoon raakt. Of schoon wy al eene eerste vermindering over de pensioenen hebben gemaakt by onze declaratie van den 30. January laatstlede, zo hebben wy egter gemeent dat wy daar van nog eene nieuwe besnoejing moesten doen, dewelke, by de eerste gevoegt, het grootste gedeelte daar van tot op de helft zal brengen: en hoe veel gunst een gedeelte der geene, die pensioenen trekken, ook mogt verdienen, hopen wy egter, dat zy zonder moeite deeze nieuwe vermindering zullen verdragen, wanneer zy zullen weten, dat onze zeer waarde en zeer geliefde Oom de Hertog van *Orleans*, kleinzoon van *Vrankryk*, Regent van ons koningryk (wiens onzydigheit en grootheit van ziel, evenaren met de wakkerheit en opmerking over onze belangen, en over die van onze onderdanen) zo wel als alle andere Princen van ons bloed, een voorbeeld heeft willen geven aan alle de zulke aan wie wy pensioenen vergunnen, door de besnoejing der geene die zy genieten; zo dat wy (de imposten niet kunnende vermeerderen, nog die alle behouden, zonder een volk te bezwaren zo waardig de verligtingen die wy aan 't zelve geven willen) een veel zekerder en treffelyker middel gevonden hebben in de besnoejing van onze kosten, en van 't geen veel eer een uitwerkzel van onze mildadigheit, als eene ware schuld van den Staat is: maar nademaal de besnoejingen, die wy doen over ons zelven, over de Princen van ons bloed, over de onkosten van den oorlog en van de zeezaken, over de dubbelde employen, en in 't algemeen over alle zoorten van geprivilegeerde en ongeprivilegeerde kosten; niet genoeg zyn om 't ledige te vullen 't welk in onze inkomsten gevonden word door de vernietiging van den tienden Penning; zo zyn wy gedwongen, om insgelyks te besnoeijen alle de privilegien en bevrydingen der regten van de Tollen en der Aydes, die te gelyk tot last zyn, eensdeels door de vermindering die zy in onze inkomsten veroorzaken,

en

1717. Septemb. en ten anderen door de indemniteiten welke wy gehouden zyn aan onze Pagters te geven.

Deeze privilegien, dewelke zeer aanmerkelyk zyn ten opzigt van onze Tollen, ftrekken maar tot zulk een matig profyt voor yder van de geene die ze genieten, dat wy hopen dat ze zonder moeite deeze geringe offerhande zullen doen aan een groter goed voor den Staat en voor haar zelven. Het is door eene diergelyke beweegreede, dat wy genoodzaakt zyn onze Staten te ontlasten van 't onderhoud der lantarens en 't fchoonmaken der ftraten van onze goede ftad *Parys*; te meer, om dat de eigenaars der huizen, in de verhoging van de huur, zo veel gevonden hebben om goed te maken het geen zy hebben betaalt tot afkoping van dat onderhoud, waar van de verdeeling, over een groot getal van menfchen gemaakt zynde, byna ongevoelig word voor yder van hen in 't byzonder, daar het anders aanmerkelyk is voor den Staat.

By het voordeel 't welk wy van die verfcheide befnoeijingen zullen krygen, zullen wy voegen dat geene, 't welk eene wyze huishouding, in alle de deelen van onze finantien verfpreid zynde, en de vernietiging van verfcheide toevallige laften, die dagelyks nog verminderen, ons zouden kunnen verfchaffen; en door de maatreegels die wy nemen, om van het beloop van yder zoort der inkomften net onderrigt te zyn, hopen wy dezelve op hare juifte waarde te brengen, zodanig, dat wy in 't vervolg in ftaat mogen zyn, om aan onze onderdanen nieuwe remiffien toe te ftaan.

Maar nadien de herftelling van den koophandel, meer als alle andere zaken, tot hare verligting en tot de vermeerdering van onze inkomften kan helpen, zo hebben wy gemeend, dat wy onze voornaamfte opmerking daar over moeften laten gaan; en overweegende, dat men het quaad aanftonts moeft doen ophouden, om vervolgens in ftaat te zyn om het goede te doen, 't welk byna van zelf gefchied in 't ftuk van koophandel, wanneer 'er geen vreemd hinderpaal is, die den voortgang daar van ophoud of vertraagt; zo hebben wy, als een der waardigfte voorwerpen van onze zorg aangemerkt, het onderzoek der middelen, dewelke die zoort van algemeene verftopping, die de briefjens van Staat en die van de generale Ontfangers, in de beweegingen en in den omloop van 't geld veroorzaken, konden wegnemen.

Wy hebben dan doen examineren alle de Memorien, die den yver of 't belang zelf van verfcheide particulieren hen hadden ingeboezemt, over zulk een gewigtig ftuk te prezenteeren; en wy hebben geoordeeld, dat wy moeften verwerpen alle de middelen, die alleenlyk ftrekten om ons vry te maken, het zy door ons volk te overlaften, het zy door aan de houders der briefjens van tyd tot tyd een gedeelte van hun kapitaal te doen verliezen; of die maar toeleiden om de briefjens te doen komen in de betalingen, door een dwang, die dodelyk was voor den omloop van 't geld, en nog meer voor den koophandel; of om ze in de waarde van de hermunte fpetien te fmelten, door eene menging, die vroeg of laat te gelyk verderflyk zoud zyn geweeft voor de particulieren, en voor den Staat.

Alle deeze weegen ons voorgekomen zynde, of als onregtvaardig in haar zel-

zelven, of als geweldig in hare uitvoering, of als verderflyk in haar gevolg; 1717. zo hebben wy dienstig geoordeelt, eenvoudiger middelen te gebruiken, om de- Septemb. ze briefjens by gedeeltens uit den koophandel te trekken, het zy door aan onze onderdanen de gelegentheit te geven, om ze te besteeden in lyfrenten tegens den penning 16, zonder eenig onderscheit van ouderdom, het zy door het oppregten van loteryen op voordeelige conditien voor het gemeen, het zy door het verkopen voor briefjens van Staat en tegens den penning 30, van eenige Houtgewassen afgelegen van onze Wildernissen, en van eenige stukken van onze Domainen, dewelke ons byna van geen gebruik zyn, en waar van wy geen nut kunnen trekken, als door 't verkopen van dezelve; het zy eindelyk, door het opregten van maatschappyen van koophandel, welkers actien zullen zyn aan den toonder, en verkreegen worden in briefjens van den Staat, op den voet van 500. livres yder actie, zodanig dat, boven de interesten tegens vier per cent, (dewelke wy zullen assigneren op een zeker fonds, en die door de bewindhebbers van de Compagnie ontfangen zullen worden, om die alle zes maanden aan de actionisten uit te deelen, uitgezondert die van het tegenwoordige jaar, dewelke dienen zullen om de fondsen der gemelde Compagnie te maken) de actionisten nog zullen genieten hun aandeel in 't profyt dat er van komen zal; het welk de gemelde actien verhandelbaar zal maken onder allerley zoort van menschen, als niets anders meer zynde dan een koopmanschap, welkers prys ryzen en dalen kan, na de gevallen van de navigatie en van den handel.

Na dat wy alle deze verscheide weegen voor de houders der briefjens van den Staat geopend hebben, zonder te reekenen de grote quantiteit van deeze briefjens, die door de betalingen der taxatien van 't Geregts-hof verslonden zullen worden gevonden; meenen wy, dat wy aan de houders een juiste tyd kunnen bepalen, om te besluiten welke party zy kiezen willen, na welke tyd aan hen geen interest van die briefjens meer zal worden betaald: waar ontrent wy hen geen ongelyk zullen doen, nademaal het van hare wil alleen afgehangen zal hebben, om een der weegen, die wy hen aanbieden, in te slaan, om zig de gedourzaamheit der betaling van hunne interesten, met de byzondere voordeelen, die elk van deeze weegen hen vertoond, te verzekeren.

Aangaande de briefjens van de Ontfangers Generaal; hebben wy geconsidereert, dat in den tegenwoordigen toestand van onze zaken, het nog mogelyk nog zelf behoorlyk was, de interesten zo hoog te betalen als die tot zeven en een half per cent, zo als wy eerst gemeent hadden te kunnen doen, ten tyde van onze Declaratie van den 12. October 1715.

Wy hebben dan geoordeeld, dat het nodig was, dat wy ze aan den gemeenen regel van de andere schulden van den Staat, ontrent de begroting van de interesten, onderwierpen; voor de houders van deeze briefjens aan de andere kant de zelfde wegen openende, die wy voor de briefjens van den Staat hebben aangewezen; na dat egter de gemelde briefjens der generale Ontfangers verkeert zullen zyn in andere, dewelke genoemt zullen worden briefjens der gemeene kas van de generale ontfangsten, op 't fonds van dewelke, de interesten

1717. Septemb. resten daar van zullen worden betaald, om alzo, aan de houders der gemelde briefjens, altyd het onderpand te verzeekeren, op welkers credit zy gecontracteert hebben.

Dezelve redenen, die ons niet toelaten om, tot de wedergeving van de hoofdsomme der briefjens van de generale Ontfangers, de fondzen te gebruiken die daar toe eerst geschikt waren geweest, verpligten ons ook om in het gedeelte van de koninglyke Thezaurie het voordeel der fondzen te bewaren, dewelke spruiten uit de vermindering der renten op de Tailles, op de controlle der Actens, en op eenige van onze andere pagten; om dat de eerste regtvaardigheit, die wy aan onze onderdanen schuldig zyn, bestaat in de verzekering der betaling van alle de interessen die zy moeten hebben, tot dat wy zouden kunnen komen tot de afloffing der hoofdzommen; en om dat het fondement van alle de schikkingen van ons tegenwoordig Edict, gelyk van alle goede en bestendige administratie, is, zodanig eene proportie tusschen den ontfangst en de onkosten te houden, dat de een de lasten van den ander dragen kan, en dat deeze gelykheit ons het middel verschaft, om ter zelver tyd te voldoen aan de verbintenissen en aan de behoeftens van den Staat.

Het is met dit inzigt, dat wy, (zonder ophouden arbeidende, om de zwaarte der extraordinaire belastingen van tyd tot tyd te verminderen of te besnoeijen, om de ordre en de schikking der finantien dagelyks meer en meer volkomen te maken, en om aan den koophandel haar leven en beweeging weder te geven, door dezelve van alle vreemde hinderpalen te bevryden, en door ze met eene byzondere bescherming te vereeren,) hopen, eindelyk de voldoening te genieten, van ons koningryk in een bloeijende staat te zien, en, het geen ons nog meer raakt, van ons volk gelukkig te kunnen maken. Om deze redenen &c.

De *Fransche* Maatschappy, zedert eenigen tyd gehandelt hebbende op de rivier en landen van *Missisipy*, best bekent onder de naam van *Louisiana*, was door den Koning begunstigt met een Octroi; zynde deze Compagnie door de Heeren Croizat en Lauws, ondersteunt van veele aanzienlyke kooplieden te *Parys*, in staat gebragt, om, met hope van groote winsten, de trafique derwaards kragtdadig voort te zetten. Men had de opene brieven van dit Octroy, bestaande in 56. artykelen, zeer voordeelig aan deze Maatschappy, gemeen gemaakt, behelzende de Conditien en Voorregten, zo wel omtrent het stuk der Negotie, als dat der Regeering en Krygshandel. Wel 50. Millioenen aan Staatbriefjens geliefde deze Maatschappy voor haar rekening op zig te nemen, om in te trekken, en dezelve aan den Koning te doen overgeven; 't welk niet kunnende geschieden als met merkelyke schade, zo stond zyne Majesteit haar toe, behalven het gemelde Octroy, de

de inkomsten van de Contrarolle der Notarissen voor den tyd van 25. jaren. Men bevond dat den Heer Lauws, alleen op deszelfs eigen naam, wel voor tien Millioenen Actien in deze Compagnie, en nog voor vyf Millioenen gelyke Actien elders anders had. Die Maatschappy, voortaan genaamt de *West-Indische*, zoude, indien het na haar zin kwame te gelukken, een kragtige vertiering van allerhande Goederen te weeg brengen. 1719. Septemb.

GROOT-BRITTANNIEN.

DEN Koning van *Groot-Brittannien*, zig eenigen tyd tot het gebruik der Bronwateren te *Hamtoncourt* afgezondert gehouden hebbende, verscheen met het begin dezer maand weder in 't openbaar, en hield daaglyks open tafel als te voren. Den 2. September zag men den *Franschen* Ambassadeur d'Hyberville, van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit en het verder Hofgezin, afscheit nemen, spyzende dien namiddag met verscheide Heeren aan des Konings tafel, en vertrok naar *Vrankryk*. Hier tegens was den Abt du Bois, van wegens het *Fransche* Hof, te *Londen* aangekomen, tot uitwerking van zekere Commissie, specteerende voornamentlyk op de ondernemingen der *Spanjaarden*, en op de Vrede in 't *Noorden*. Hy reed naar *Hamptoncourt*, hield eenige byzondere conferentien met de eerste Ministers van Staat, en wierd afzonderlyk ter gehoor des Konings, opgeleid door den Grave van *Sunderland*, gebragt. De eerste Audientie duurde zeer lang; en deszelfs aanspraak bestond voornamentlyk in kragtige verzeekeringen, wegens de vaste aankleving van den Hertog Regent aan wederzydes belangen, gereed zynde om gezamentlyk zodanige middelen te beramen, door welke men de verdere ondernemingen des Konings van *Spanjen* stremmen, en de Vrede in geheel *Europa* onder de Christenheit bestendig maken mogte; gevende daar op een brief aan zyne Majesteit over, welkers inhoud het gezeide bekragtigde. Dezen *Franschen* Minister genoot zedert de eer van met den Koning te spyzigen, makende zig zelf door een heuschen ommegang aan 't gansche Hof zeer bemint, en men twyffelde niet, of hy zoude het oogmerk van zyn principaal zeer wel weten te bereiken; immers, gedurende zyn verblyf aan 't *Groot-Brittannisch* Hof te *Hamptoncourt*, hield den *Spaanschen* Ambassadeur zig geretireert, en waren zy beide in al dien tyd nog niet by malkander geweest; hebbende den eerstgemelden tot nu toe geveinst, van geen de allerminste kennisse te dragen, belangende

de

1717. Septemb. de ondernemingen van het Hof te *Madrid* tegens den Keizer; dog zulks was nu eindelyk publyk geworden, komende in 't laatst van Augusty een Bode van Staat uit *Vrankryk*, expres afgezonden door den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister aldaar, mede brengende eenige Brieven van den zelven aan dit Hof, en onder anderen ook een Deductie of Manifest, door den Marquis Grimaldo ter ordre van Koning Philippus V. aan deszelfs Ministers, rezideerende aan de byzondere Hoven van *Europa*, overgezonden, behelzende zeer omstandig de Redenen, welke gemelde Majesteit sustineerde te hebben, om met de Wapenen het Huis van *Oostenryk* te mogen beoorlogen, en 't Koningryk *Sardaigne* aan te tasten. Ziet hier dit *Spaansch* Manifest tegens den Keizer.

IN de tyd als *Europa* meende, dat de toebereidselen, die 'er in *Spanje* gemaakt wierden, den gemeenen vyand der Christenheid dreigden, en dat de magt van zyn Majesteit was gedestineert om de pogingen van der Christenen Vloot t'ondersteunen, agtervolgens de eedelmoedige aanbiedingen, die de Koning dienaangaande aan den Paus hadde gedaan, in die tyd resolveerde de Koning zyn Vloot en zyne Troupen te zenden na 't Koningryk *Sardaigne*, om 'er een conquest van te maken. Uw Excellentie en gansch *Europa* zal daar over hebben verzet gestaan; ik ben zelve verzet geweest: gy weet hoe groot de regtmatigheid en de billykheid van syn Majesteit is, en zyne nauwkeurigheit in 't nakomen van zyn Koninglyke woord, de teederheit van zyn geweten, en zyne standvastigheit in tegenspoeden: hoedanigheden die 't waare afbeeldzel van dien Monarch maken, en hem doen zyn de waardige navolgers der grootste Koningen, die op den throon van *Spanje* zyn geklommen: maar deze kennisse veroorzaakte myne verwondering, en 't viel my zwaar te begrypen, dat een Vorst, begaaft met zo veele deugden, een besluit konde nemen, om den Aardshertog aan te tasten, in een tyd, als hy in oorlog was tegens de Turken, en dat de kusten van den Kerkelyken Staat met een inval wierden gedreigt. Maar naardien de Koning dat besluit heeft genomen, zo moet hy door groter en kragtiger beweegredenen daar toe als zyn gedwongen: dit is wat ik in der daad van zyn Majesteit zelve heb gehoort; met ordre om 'er aan uw Excellentie kennisse van te geven, 't welk ik doe in weinige woorden.

De Koning heeft met veel grootheit van gemoed verdragen de vermindering zyner Staaten, die de Plenipotentiarissen tot de vrede meenden te moeten opofferen aan de gemeene rust: maar zyn Majesteit maakte staat, dat deze opoffering de vreede van eene natie, welkers lot deszelfs deugt niet ondersteunde, zoude verzeekeren, en dat het geene was bedongen ten minsten religieuslyk zoude werden nagekomen: desniettegenstaande hadde zyn Majesteit het Koningryk van *Sicilien* naauwlyks afgestaan, op voorwaarde dat zyne vyanden

Ca-

Catalonien en 't eyland *Majorka* zouden inruimen, of dezelve bemerkte dat die geene, die daar gebooden, hare brieven en ordres, die zy dienaangaande bekomen hadden, verbergden: de Koning deede daar van kennisse geven aan zyne Bondgenoten, en toen veinsden de bevelhebbers het tractaat te willen uitvoeren, uit welkers kragt men van haar vorderde het wedergeven der plaatzen. 1717. Septemb.

Tot dien einde hadden des Aartshertogs garnizoenen de poorten van ieder plaats maar aan 's Konings troupen over te leveren, gelyk dat in diergelyk geval tusschen de Mogentheden van *Europa* in gebruik is geweest. Maar des Aartshertogs Generaals, zonder agt te geven op de trouw der tractaten, gaven de plaatzen aan de *Catalanen* over, en deeden haar hopen haast te zullen komen tot hare hulpe, door die beloften ondersteunende de stoutheit van die volkeren, reeds tot den afval geneegen, en zetteden haar aan tot eene tegenstand, die even zo onregtmatig als hartnekkig was. Daarenboven, op dat het zo veel te smadelyker voor zyn Majesteit zoude zyn, dat de Rebellen zouden schynen meer in staat te zyn om den opstand te konnen gaande houden, zo beloofden des Aartshertogs Generaals, als zy scheep gingen, aan deeze oproerige, dat zy haar zouden laten de paarden van hare troupen, en tragteden zelf om *Ostalric* aan haar over te geven; een plaats dien zy zelve van den Koning verzogt hadden, en die zyn Majesteit aan haar hadde toegestaan, om te dienen tot een schuilplaats en veiligheit voor des Aartshertogs troupen, dewelke moesten scheep gaan.

Welke onkosten, welke rampen zyn door dit gebrek van trouwe niet aan *Spanje* veroorzaakt, en de contraventien tegens een zo plegtig tractaat: zy zyn niet geweest zo hart als het continueren van den oorlog, en meer glorieus om 't gevaar daar van te onder gaan.

De begeerte, om de publyke ruste te mainteneeren, was van meer kragt als de regtmatige gevoelens van zyn Majesteit. De Koning veinsde, en zag door de vingeren de gestadige hulpmiddelen, die van *Napels* wierden gezonden om den opstand te ondersteunen, en aan der Rebellen stoutheit weder leven te geven; en na een oorlog, die zo langduurig als kostelyk is geweest, en een andere, die den naam daar van niet gehad heeft, tragtede hy zyne troupen te doen rusten. Het zoude minder aan zyn Majesteit hebben gekost, om zyn regtmatig gevoelen te doen uitbarsten tegens eene wyze van doen zo veragtelyk en injurieus, met zyne esquaders en legers de Staten, door den Aartshertog bezeeten, te invadeeren: des Konings gematigtheit konde de quade trouwe, waar van men zig jegens hem bediende, niet stuiten. De Gouverneurs des Aartshertogs zonden aan de Commandanten ordres: maar deeze wilten door vorige ordres, dat de executie van de laatste moesten werden uitgesteld; en onder verscheide voorwendzelen tragteden zy tyd te gewinnen, binnen welke het Hoogduitze secours zoude komen, en zyn Majesteit daardoor noodzaken tot eenen nieuwen oorlog, tot het uitrusten van eene nieuwe vloot, en nieuwe belegeringen, spring-aders van nieuwe rampen en nieuwe onkosten aan

1717. Septemb. geheel *Spanjen*, die niet eindigde als door 't bemagtigen van die stad, en de onderwerping van deszelfs inwoonders.

Natuurlyker wyze zoude men hebben moeten geloven, dat het *Weener* Ministerium zoude hebben getragt, om het deel, dat het zelve aan den opstand van 's Konings onderdanen hadde, te verbergen; maar 't zelve verklaarde zig te zyn d'autheur van den opstand, en de ziele van al 't quaadaardigste dat 'er door de oproerige geschiet was. Dat Ministerium gaf zelf bezondere beloonningen aan die geene onder de Rebellen, die door hare aankleving aan de rebellie hadden uitgemunt.

De *Turkze* oorlog gaf aan den Koning de gelegentheit, om zig te wreken, en zyne Staaten, die d'Aartshertog geusurpeert hadde, weder te krygen. Zyne Majesteit trok uit die gunstige gelegentheit geen voordeel, en dezelve ontstak den oorlog niet in *Italien*, daar door deszelfs voordeelen verzuimende, maar dezelve hielp toebrengen tot de grootheit van zyn vyand, door 't geven van hulpe aan des Aartshertogs bondgenooten, om haar tot het overwinnen van den gemeenen vyand in staat te stellen, uit eene beweeging van religie en een Christelyke yver.

De Koning meende, dat, indien zyn zoo edelmoedig gedrag aan den Aartshertog niet inboesemde de begeerte na de vreede, het zelve hem ten minste zoude hebben aangezet, om voor zyn perzoon te hebben die agting en menagementen, die zelf tusschen openbare vyanden werden in agt genomen, gelyk ook de Generaals van zyne legers: maar in tegendeel heeft men tot *Weenen*, in *Italien*, en in *Nederland*, declaratien gepubliceert, die aan zyne Majesteits Perzoon en Kroon injurieus zyn: en, om de daden te voegen by de woorden, heeft men den Opper Inquisiteur van *Spanjen*, met een paspoort van zyn H. voorzien, en door 't consent van den Kardinaal van Schrottenbach geauthoriseert, aangehouden. Deze laatste verongelyking heeft de voorgaande weder in geheugnis gebragt, als meede de verpligting eens Konings, om zig te wreken van de ongelyken, die hy niet zoude konnen ontveinzen, zonder zyn gezag te krenken in de gedagten van zyn volk, 't welk hem zoude aanzien als onvermogend om de ruste te beschermen en staande te houden. Immers deeze kleinagting aan den Koning gedaan, in de perzoon van den Opper Inquisiteur, heeft aan zyn Majesteit doen zien, dat het *Weener* Ministerium altyd heeft getragt na gelegentheit, om te verneederen eene natie zo gevoelig over 't point van eer, en die zo verstoort is over een publyk affront aan dezelve, in de perzoon van deszelfs Koning, gedaan.

Deeze ernstige reflexien hebben des Konings geregtigheit gaande gemaakt, om de magt tot eene regtvaardige wrake te gebruiken tegens den vyand den Aartshertog.

Uw Excellentie weet hoe zeer zyn Majesteit tot den aanwas van de glorie van de kerk begeerig is; en gevolglyk moet uw Excellentie doen blyken, hoe kragtig zyn geweest de beweegredenen, welke de pogingen, die zyne godvrugtigheit hem deede aanleggen, hebben doen uitstellen. Ik gevoele zelf eene grote mortificatie, te zien dat het secours door den Paus begeert, voor een

tyd

tyd is uitgestelt, en eene gevoelige smerte van 't ressentiment, dat de Koning niet kan nalaten te doen blyken. Hy wenschte dat de Ministers van zo een groot Vorst, als de Aartshertog, hadden gemaakt ontwerpen met de grootheit van haar Meester overeenkomende, in plaats van zig de beschuldigingen van gansch *Europa* op den hals te hebben gehaalt, door een gevolg van openbare overtreedingen tegens de solemneelste tractaten strydende. 1717. *Septemb.*

De zekerheit van de onderneming der *Spanjaarden* aldus gewaar zynde geworden, zo veroorzaakte zulks onder de kooplieden, handelende op *Spanjen*, en inzonderheit op de *West-Indien*, groote verlegentheit, invoegen de actien op de *Zuidzee* Compagnie aanstonds daalden, maar deze vreeze verminderde weer merkelyk, na dat het Hof aan de Admiraliteit ordre gaf, om met alle spoet 14. Oorlogschepen uit te rusten, welke naar de *Middelandsche Zee* zeilen, en aldaar met de agt schepen, onder den Admiraal Ailmer, conjungeeren zouden. Men hoorde ook zeker gerucht, dat de *Italiaanze* Mogentheden zig met *Spanjen* geallieert hadden, om den Keizer uit geheel *Italien* te verdryven; maar den Rezident des Hertogs van *Parma*, aan 't Hof van *Groot-Brittannien* rezideerende, geliefde uit name van zyn meester, te *Hamptoncourt* aan den Secretaris van Staat te verklaren, dat gemelde zyn meester geen kennis of deel had aan de onderneeming des Konings van *Spanjen*. Diergelyken verklaring was mede, door den Ambassadeur van *Savoyen*, te voren reeds gedaan; en hoewel dit Hof genoegen scheen te nemen omtrent de evengemelde verzekeringen, nogtans zagmen het tegendeel daar van door den Minister des Keizers voorgeven. Zekerlyk waren over dit zelve werk de volgende bezendingen aangelegt, te weten, den Lord Cadogan naar *Holland*, den Lord Stanhope naar *Spanjen*, en den Grave van Peterbourg naar *Italien*; van welken laatstgenoemden men tyding ontfing, dat hy, komende den 11. dezer te *Boulogne*, van den Gouverneur aldaar, ter ordre des Paus, niet alleen gearresteert, en gevangen op 't kasteel *Urbano* gebragt, maar zelf van zyne goederen en papieren berooft geworden was. Men sprak, dat zulks zoude zyn geschied door toedoen van den Pretendent of Ridder van St. Joris, die den H. Vader had doen berigten, dat 'er uit *Engeland* verscheide Perzonen waren gereist, met oogmerk van te gaan verdienen de zware premie, in dat Ryk op zyn Leven gesteld, indienze hem op de eene of andere wyze konden het Leven benemen; verzoekende derhalven, dat vast gehouden mog-

 te

1717. September. te werden alle *Engelschen*, welke, zonder paspoort ofte voorkennisse van 't *Roomsche* Hof, voeten in *Italien* durfde zetten. By onderzoek der Papieren des gearresteerden Grave van Peterbourg wierd niets gevonden, dat eenigzints na zodanigen onderneming geleek; invoegen den ouden Vader wel haast, over deze gepleegde Inzulte, berouw kreeg, doende aan den gemelden *Groot-Brittannischen* Minister, na het afleggen van een vriendelyk compliment, deszelfs vryheit weder aanbieden: maar dezen Heer, geen genoegen daar in nemende, had reeds aan zyn Heer en Meester, den Koning van *Groot-Brittannien*, van dit misselyk geval kennisse doen geven, en met een betuigt, van niet uit zyn arrest te zullen vertrekken, als op uitdrukkelyke ordre van zyne Majesteit. Onderwylen wierd in dit Ryk met den druk waereldkundig een brief, door den Paus aan den Koning van *Spanjen* geschreven, luidende als volgt.

Zeer beminde Zoon in Jesus Christus, heyl en den Apostolischen zeegen.

GElyk als wy geenzints twyfelden aan de verzeekeringen welke uwe Majesteit ons meer dan eens gegeven had, dat de oorlogschepen die wy ernstig verzogt hadden en die gy deed uitrusten, geschikt waren om de vloot der Christenen kragtelyk te hulp te komen tegens de Turken: zo gaven wy, in die gedagten en tot vermeerdering van uwen roem, daar van aanstonds kennis in het Consistorie aan onze eerwaarde broeders de Kardinaalen van de H. *Roomse* Kerk; als mede van 't geen aan ons in 't vervolg uwent weege geschreven wierd, dat deze scheepen in zee gelopen waren om na de Levant te gaan en de gemeene zaak te ondersteunen, zo als Gy Ons dikwils beloofd had. Wy waren daar van des te meer overtuigt, om dat wy het met yver wenschten, hebbende tyding gehad, dat die vloot, hoewel ze de zaak van den Christelyken naam wakker verdeedigt heeft, na de aankomst van deeze hulpscheepen met ongeduld wagtende, zeer vermoeit zynde van de bloedige gevegten die onlangs in de *Archipel* voorgevallen zyn.

Uwe Majesteit kan dan oordeelen welke verwondering en droefheit Ons veroorzaakt hebben de onlangs verspreide geruchten; dat uwe scheepen den cours niet genomen hadden, dewelke Gy aan Ons gemeld had, maar eene andere regt strydig tegens uwe beloften, zo dat de regtzinnige religie geen hulp daar van kon hopen, maar in tegendeel alle reede had om de zeer gevaarlyke gevolgen daar van te vreezen.

Wy bekennen wel, dat wy tot nog toe getragt hebben de smerten te verzagten, die wy van deeze tyding hebben gehad, niet gelovende dat men daar aan volkome geloof slaan moest, hoewelze bevestigt wiert door de redenen en klagten van veele, om dat wy 't aanzagen als een zaak regt strydig met uwe

we grote godvrugtigheit, met de trouw van uwe beloften, en zelfs met de pligt van eenen Katholyken Koning, in een tyd wanneer de Kerk zig in zulk een groot gevaar bevond. 1717. Septemb.

Maar nadien het gemeene gerugt, aan alle kanten over deze zaak verspreit, ons vrezen doed, dat gy door de kunstenaryen van eenige menschen, tegens ú dank en tegens uwe genegentheit, gewikkelt zyt in dit schadelyk en gevaarlyk voornemen, 't welk men zegt, dat gy reeds hebt doen openbaar worden; zo laat onze opregte en vaderlyke liefde t'uwaarts ons niet toe te zwygen, niet alleenlyk in zulk een groot gevaar van uwe reputatie, maar zelfs van uwe ziel; Want wie ziet niet, welke reekenschap gy zoud hebben te geven aan den Koning der Koningen, en welke vlak het zoud zyn aan uwen naam, indien uwe Raden bequaam waren geweest, om van u af te perzen, dat gy de gemeene zaak verliet; dat gy geen agt sloeg op de gevaren van de Christelyke Religie, en dat gy, u zelven vergeetende, de krygsknegten en de wapenen tot eenen heiligen oorlog, en tot bescherming van de H. Kerk geschikt, elders bragt. En dat gy het woord niet hield, 't welk gy aan ons, of liever aan God, die niet bespot kan worden, en in wiens naam wy uwe beloften ontfangen hebben, zo dikwils hebt gegeven. Deze Raadsheeren zouden zig de schrikkelyke uitwerkzelen van de Goddelyke wrake op den hals halen, indien zy onder voorwendzel van eenige beleedigingen, of aangezet door byzondere belangen, zulk een verderflyken raad aan uwe Majesteit hadden gegeven, om den roem van uwen Koninglyken Naam te bezwalken, en de zorgen en de pogingen van onzen Herderlyken dienst ter verdeediging van den Christelyken Naam te verydelen, dewelke God, verschrikkelyk voor de Koningen der aarde, eindelyk niet toelaten zoud, dat ongestraft bleef.

Wat voor beleedigingen, in der daad, zouden uwe Ministers kunnen ophalen, om U te raden dat Gy die stelt voor de zaak Gods? Welke reedenen zouden zy kunnen bybrengen, dewelke geschat behoorden te worden voor 't welzyn van de Katholyke religie, voor de bevordering van de eere Gods, en voor de dringende behoeftens van de Christelyke waereld? Zouden zy tot voorwendzel kunnen nemen, dat Jezus Christus hen ergens in, zyne belofte niet nagekomen, of hen eenig onregt gedaan had, of te beweeren dat men hem ook geen woord behoefde te houden en de verdeediging van zynen Naam en van zyne Regten, waar toe zy verpligt waren, mogt verwaarlozen?

Wy bidden Uwe Majesteit dan op 't yverigste, en bezweeren U in den naam des Heere, gelyk als wy U reeds vrymoedelyk, maar met eene vaderlyke liefde, hebben vertoont, dat gy na uwe billykheit en uwe byzondere voorzigtigheit, ernstig agt geeft op de gevaren van 't Christelyke gemeene best, van de kerk, en van de religie; en dat gy ons liever wilt horen, ons, die de plaats van uw vader bekleeden, die u teederlyk beminnen, en die u waaragtigen en heilzamen raad geven; als die zonen van quaad vertrouwen, die nergens anders op denken, als op de dingen van de waereld; en die niet zo zeer uwe grootheit, als hunne eige lof-verkryging wenschende, u inboezemen aanslagen, voordeelig in schyn, maar zeer verderflyk in der daad; en dat gy een besluit

1717. neemt, 't welk u, de zaken latende blyven in den zelven staat alsze waren;
Septemb. of indien daar in eenige verandering is gemaakt, dezelve herstellende in den staat alsze te voren zyn geweest, uwen naam en uw gewisse bevryd, de gemeene rust help bewaren, en eindelyk de klagten van alle eerlyke luiden voorkomt.

Onze eerwaarde broeder Pompeus, Aartsbisschop van *Adrianopelen*, onze Nuntius by U, zal U dezen aangaande meer zeggen, en wy verzoeken U, dat Gy hem altyd gunstelyk wilt horen, agtervolgens uwe gewoonte. Ondertusschen zullen wy niet nalaten Gode te bidden, die de herten der Koningen in zyne handen draagt, dat hy aan onze woorden en aan onze waarschouwingen de kragt geeve, om den geest van uwe Majesteit te buigen, en dezelve aanslagen te doen smeeden, die den voortgang der Hemelse zeegeningen over U, niet stremmen, maar die ze over U meer en meer trekken, tot duurzaam geluk uwer Koningryken: en, tot verzeekering van onze Pausselyke liefde, geven Wy U zeer toegeneege onzen Apostolischen zeegen.

Gegeven te Romen *in Sta. Maria Maggiore, onder den Visschers Zeegelring; den 17. Augusty 1717. In 't 17. jaar van ons Pausdom.*

Het schriftelyk antwoord van Koning Philippus, op dezen Brief des Paus, door den Kardinaal Aquaviva aan den H. Vader overgelevert, behelsde, *dat zyne Majesteit, door het zenden van deszelfe Vloot tegens* Sardinien, *niet voorhad, om de Neutraliteit van* Italien *te breeken, maar om te doen ophouden de Infractien, welke de Keizerschen, door het arresteeren van den Heer Molines, en meer andere feitelykheden op de gemelde Neutraliteit reeds begaan hadden; dat den Koning, zyn Meester, ondertusschen niet ongeneigt bleef, om, indien het zyne H. beliefde middelaar te wezen, met den Keizer in een accommodement te treden; mits, alvorens eenige onderhandeling, dat Philippus voor Koning van* Spanjen *door den Keizer erkent, en den Heer Molines op vrye voeten gestelt moest werden.*

In 't vervolg waren nog veel andere pretenzien, door den Kardinaal Aquaviva aan den Paus voorgedragen, welke men genoegzaam als buitensporig aanmerkte; evenwel geliefde den H. Vader aan zyn Eminentie te beloven, van zyn uitterste vermogen te zullen besteeden, om deze donkere opryzende wolken, door een middel weg, te doen verdwynen. Na 't eindigen dezer Audientie ontbood den Paus by zig den Grave van Gallas, aan wien hy communiceerde den inhoud der brieven, door den Kardinaal Aquaviva aan hem vertoont; werdende ondertusschen den bovengemelden Heer Molines, op expres Keizerlyk bevel,

hevel, in 't begin dezer maand, met drie Karossen des Aartsbisschops van *Napels*, door den Vicaris Generaal uit het Kasteel van *Milaan* gehaalt, en in 't berugte *Zwitzersche Collegie* gebragt, alwaar men hem slegs een wagt van tien Zoldaten toevoegde. Hier wierd hy kort daar na 's nagts door een zwaar overval van beroertheit aangetast, invoegen den Aartsbisschop zelf in perzoon hem kwam bezoeken, ja men diende hem de Kerkgeregten toe, wyl de dood zeer naby scheen; dog 't gebruik van heilzame hulpmiddelen had hem weder eenige verligting toegebragt. 1717. *Septemb.*

Volgens overeenkomst, wegens de (a) uitwisseling des gearresteerden Grave van Gyllenberg, *Zweedschen* Minister aan 't Hof van *Groot-Brittannien*, tegens den Heer Jakson, *Engelschen* Rezident te *Stokholm*, was den eerstgemelden op een Konings Fregat naar *Gottenburg* gebragt, en in vryheit gestelt. Men had aldaar den laatstgenoemden wel uit zyn arrest ontslagen, maar egter nauw bewaart, en geen tyd vergunt, om op deszelfs huisselyke zaken, naar behooren ordre te kunnen stellen; dus hy over die ongemakkelyke handelingen genoodzaakt wierde zeer ernstig te klagen aan den *Franschen* Ambassadeur, den Grave de la Marck, die hem, wegens zyn verkregen vryheit, kennisse gaf met dezen onderstaanden brief.

(a) ziet pag. 150.

Myn Heer,

Gisteren, van den Heer d'Iberville brieven ontfangen hebbende, dewelke tot *Gottenburg* gebragt zyn door 't *Engels* Fregat, dat den Heer Graaf van Gyllemberg overgevoert heeft, ben ik aanstonts by den Koning van *Zweden* gegaan, om hem mede te deelen 't geen de Heer d'Iberville my schreef, en om aan hem te vertonen de verklaring, dewelke die Gezant, in den naam van den Koning, zyn Meester, aan zyne *Brittannische* Majesteit gedaan had, dat zo haast als de Graaf van Gyllemberg tot *Gottenburg* aangekomen was, Gy derwaarts zoud worden gevoert, om tegens dien Minister uitgewisselt te worden. De Koning heeft op staande voet een ordre doen gereed maken, die heeden na *Stokholm* afgevaardigt moest worden, om U in vryheit te stellen, en om aan U eenige dagen tyd te geven, ten einde Gy uwe huislyke zaken in ordre zoud kunnen brengen; waar na Gy na *Gottenburg* zoud worden geleid met alle zoort van veiligheit en gemak, vryhouding voor U en Uw huisgezin, en gestelt in handen van den Kapitein van 't *Engels* Fregat, 't welk U daar wagt.

Ik heb niet willen nalaten, myn Heer, aan U hier van kennis te geven, ten einde, indien 'er zig by geval eenige zwarigheden opdeeden ontrent 't geen Gy

1717. Septemb. Gy nog mogt verlangen, Gy de goedheit hebt my daar van ten eersten te verwittigen, en Gy kunt staat maken, dat ik alle myne pogingen zal aanwenden, om ze tot Uw genoegen uit den weg te ruimen.

Ik bediene my met vermaak van deeze gelegenheit, om U, myn Heer, geluk te wenschen over de wederkryging van Uwe vryheit, en om U te verzekeren van 't genoegen 't welk ik heb van daar toe te hebben kunnen helpen. Ik ben opregtelyk, &c.

Was getekent,

De Graaf van la Marcq.

Tot Lunden *in* Schonen, *den* 6. *September* N. S. 1717.

Op welken Brief den Heer *Groot-Brittannischen* Rezident Jakson had gelieven te antwoorden aldus.

Myn Heer,

DE brief, welke U Excellentie my de eer heeft gedaan, van den 6 September Nieuwe Styl 1717. aan my te schryven, wierd my gistere namiddag behandigt door den Kolonel van de guardes van zyne Koninglyke Majesteit van *Zweeden*, die my ter zelver tyd bekent maakte, dat zyn Majesteit hem bevolen had, om my en myn gantsche huisgezin van hier na *Gottenburg* te zenden, en dat wy onze reis ten langsten in vier dagen moesten beginnen; ingevolge van 't welke hy my gezegt heeft, dat ik my gereed maken moest om toekomende dingsdag te vertrekken. Deeze tyd is zo kort, dat het my onmogelyk is de minste ordre op myne huislyke zaken te stellen, te meer, nadien het verre van daar is, dat ik de vryheit hebbe, dewelke U Excellentie schynt te meenen dat ik hebben moest; zynde altyd op dezelve wys bewaart, als ik zedert myne eerste vasthouding geweest ben. Men laat my alleenlyk toe, myne vrinden te doen komen, met dewelke ik noodzakelyk spreeken moet, maar 't is my niet vergund uit myn huis te gaan; zo dat ik myne particuliere zaken in een grote ongeregeltheit zal moeten laten. Ik vinde my genoodzaakt Uwe Excellentie te verzoeken, dat Gy uwe goede diensten aanwend, om een ordre te verkrygen, waar by de geene, aan dewelke ik de zorg van myn huis laten zoud, gemagtigt wierden, om de voorregten en de bescherming die aan de huisgenoten van een Minister toekomen, te genieten, tot dat zy gelegenheit hebben, of, om zig van myne meubilen te ontdoen, of, om ze my na *Groot-Brittannien* toe te zenden. Indien U Excellentie my deeze ordre kan te weeg brengen, bid ik, datze mag worden geadresseert aan den Heer Rumpf, Rezident van haar Hoog Mogende de Staten Generaal aan dit Hof, die de dienstigste perzonen daar mede zal belasten.

Ik verzoek U Excellentie om verschoning van de vryheit, welke ik by dit toeval neem, daar toe aangemoedigt zynde door de edelmoedige aanbiedingen, dewelke

dewelke gy de goetheit hebt gehad van aan my in uwen briefte doen, en waar voor ik de grootste erkentenis heb. Hoe verdrietig den toestand, waar in ik my tegenwoordig bevind, ook mag wezen, is 't my een grote vertroosting dat ze my gelegentheit verschaft, om U te verzekeren, dat ik met eene diepe eerbiedigheit ben &c. 1717. *Septemb.*

Was getekent,

R. Jakson.

Tot Stokholm *den* 11. *September. N. S.* 1717.

Den 6. September had des Konings drukker waereldkundig gemaakt het rapport der Commissarissen, aangestelt tot onderzoek van de Goederen, welke uit hoofde van de laatste rebellie reeds geconfisqueert waren, of die nog geconfisqueert moesten werden; zo mede wegens de Goederen, door de Roomschgezinde tot superstitieuze gebruiken weg gegeven. Dit Rapport, wel 24. bladen groot, en in twee deelen onderscheiden, behelst eerstelyk dat van de Committeé, tot het nazoeken der zaken in *Schotland*; zynde 't zelve zeer nauwkeurig en wel het uitvoerigste; vertoonende, dat de Jaarlykze geconfisqueerde inkomsten der vaste goederen aldaar wel 29694, die der Bosschagien 24753., en die der perzoneele of roerende Goederen 8593, ponden Sterlings beliepen, waar van men moest aftrekken de schulden en hipothequen, met dewelke zig alle de voormelde Goederen bezwaart vonden. Uit het tweede Rapport, concerneerende *Engeland*, bleek klaarlyk, dat de geconfisqueerde Goederen in dat Ryk jaarlyks 35000. ponden Sterlings opwierpen, behalven andere verbeurde Goederen, van perzoonen, die schuldig aan de laatste rebellie, maar nog niet gevonnist waren, en van welkers revenuen moesten afgaan de schulden en hypothequen daar op leggende: wyders, dat de active schulden der gene, wiens goederen waren verbeurt verklaart, emporteerden 24562. ponden Sterlings, waar van men nogtans tot nu toe niet meer als 4848. ponden had kunnen inpalmen. Dat de vaste Goederen, door de Roomsgezinde tot superstitieuze gebruiken weg gegeven, en nu geconfisqueert, omtrent 19000. ponden Sterlings jaarlyks rendeerden; behalven dat de roerende goederen, tot diergelyke gebruiken gelegateert, nog een considerable zomme beliepen, van dewelke men nogtans tot nu toe niet meer als 976. ponden Sterlings had kunnen verkrygen. Men vond agter dit Rapport een Lyst van

1717. Septemb. wel 316. perzonen, wiens Goederen geconfisqueert waren; van de welke zekerlyk veele tot armoede stonde te vallen, alleen door hun eigen dwaasheit; want, zig niet bekreunende, dat hare vrienden de smertelyke gevolgen zagen, zo bleven zy egter halstarrig, durvende eenige vuilaardige perzonen, reeds door den Koning gepardonneert, wederom de stoutheit nemen, om den Pretendent op nieuw als Koning uit te roepen, drinkende op zyn gezontheit en wederkeering in 't Ryk; doet hier by, dat veel yveraars voor den *Paapschen* Godsdienst, een menigte harer boeken in de *Engelsche* taal drukken, en over al in het Koningryk verspreiden lieten.

Behalven deze onrustige geesten, welke daaglyks de Steeden en het platte Land van 't Koningryk onveilig maakten, zo ontfing men ook berigten, dat een andere moetwillige party in de *West-Indien*, bestaande meest uit *Engelschen* en *Franschen*, door rooveryen, den Koophandel ter Zee ontveiligden; dat dezelve van dag tot dag aanwiesschen, plunderende en rovende alle die zy konden vermeesteren, zonder iemand te verschoonen; invoegen het Hof, op de klagten der Kooplieden, dat hier door den handel in de *West-Indien* gevaar liep, een besluit nam, om, behalven aanbieding van 's Konings pardon, hen met gewelt te verdryven; gevende daar toe Commissie aan den kapitein Rogers, reeds beroemt door het nemen van 't ryke Schip van *Aquapulco*; zullende hy geassisteert zyn van 14. ten oorlog toegeruste Schepen en Fregats, en indien hy met dit esquader zig nog niet suffisant oordeelde, dan vermogt hy tot hulp te pressen alle weerbare Schepen, leggende te *Jamaika*, in *Barbados*, de *Carybes*, *Virginien*, *Nieuw Jork*, en elders. Ook moest hy 1000. man naar 't eiland *Providence*, alwaar niet meer als 500. Militairen zig bevonden, overvoeren, om voor eerst de Roovers, welke zig in de Bosschen ont hielden, uit te roejen: zo mede, om weder te doen opbouwen een vervalle Fort, en 't zelve met de nodige bezetting te voorzien, geconsidereert dat de Eilanden van *Bahama* (zynde evengemelde Eiland *Providence* het voornaamste) van zeer veel aangelegentheit, en als de Sleutel der Golf van *Florida* bekent stonden; waar van daan de Zee schuimers konden verstoren de Scheepvaart en Koophandel van alle Natien. Den Koning, om dit meerder kragt by te zetten, geliefde zekere premien te stellen, navolgens deze Proclamatie.

GEORGE

GEORGE REX. 1717. Septemb.

NAdien wy geinformeert zyn, dat verscheide perzonen, onderdanen van *Groot-Brittannien*, zedert den 24. Juny des Jaars 1715, verscheide roveryen en plonderingen op de Zeën in de *West-Indien* omtrent onze plantagien gepleegt hebben, tot groot nadeel van de Kooplieden van *Groot-Brittannien*, en andere, in die gewesten handelende, en, of schoon wy zodanig een magt beraamt hebben, als wy oordeelen genoegzaam te zyn, tot het verhinderen van de voorsz. roveryen, nogtans, om met te meer nadruk een einde daar van te maken, hebben wy door en met advys van onzen geheimen Raad dienstig geagt, deze onze Koninglyke proclamatie uit te geven, en wy beloven en verklaren mits dezen, dat indien iemant van de gemelde Rovers, op of voor den vyfden dag van September des jaars 1718, zig komt over te geven, aan eenen onzer Secretarissen van Staat, in *Groot-Brittannien* ofte in *Ierland*, of aan een Gouverneur of Onder-Gouverneur van onze plantagien of heerschappyen over zee gelegen: ieder zodanig Zeerover of Zeerovers hen zelven, als voor gemelt, overgevende, hebben zullen ons genadig pardon, van wegens zodanige zyne ofte hun lieden rovery ofte roveryen, door hem ofte henlieden voor den vyfden dag van January naastkomende gepleegt; belasten en gebieden hier mede striktelyk alle onze Admiraals, Kapiteins, en andere Officieren ter zee, als mede alle onze Gouverneurs en Commandanten van de Forten, Kasteelen, of andere plaatzen in onze plantagien, mitsgaders alle andere onze burgerlyke en krygsofficieren, te vatten en gevangen te nemen zodanige Zeerovers, dewelke weigeren of nalaten hen zelven op de voorsz. wyze over te geven. Verklaren hier mede verder, dat, ingevalle eenig perzoon of perzonen, op of na den zesden dag van September 1718, zal komen te ontdekken, of te vatten, een of meer van de gemelde Zeerovers, op de voorsz. wyze nalatende of weigerende hen zelven over te geven, zo dat zy in handen van de Justitie geraken, en van de gemelde misdaad overtuigt werden, zodanig perzoon, of perzonen zullen hebben, en genieten tot een beloning daar voor, te weten, voor ieder Commandant van een Zeerovers Schip de zom van 100. pond Sterlings; voor ieder Lieutenant, Schipper, Bootsman, Timmermans-Baas, Konstapel, de zomma van 40. ponden; voor ieder minder Officier de zomma van 30. pond; en voor ieder zoldaat of matroos de zomma van 20. pond. En indien eenig perzoon of perzonen, behorende tot het volk van eenig zodanig Roofschip, op of na den voorsz. zesden dag van September 1718. zal komen te vatten, en overleveren, eenig Commandant of Commandanten van zodanig Roofschip, zo dat hy ofte zy in handen van de Justitie geraken, en van de voorsz. misdaad overtuigt worden, zodanig perzoon of perzonen, tot een premie van ieder zodanig Commandant, zullen ontfangen de zomma van 200. pond Sterlings; welke voorgeschreve zommen, den Lord Thesaurier of de Commissarissen van onze Thezaurie in der tyd, mits dezen vereischt en geordonneert werden te betalen.

Gegeven tot Hamptoncourt *den* 5 *September* (O.S.) 1717, *en in het vierde jaar van Onze Regeering.*

1717. Septemb. Dezen dag, wanneer den Koning, na 't gebruiken der wateren te *Hamptoncourt*, zig weder in 't openbaar vertoonde, ontfing den Grave van Volkra, Keizerlyken Minister aan dit Hof, de aangename tyding wegens het slaan der *Turken* by *Belgrado*, en de daar op gevolgde overgave van die sterke Stad. Hy begaf zig ten eersten, verzelt van den Heer Hofman, ten Hove, om deze blyde boodschap aan zyn *Groot-Brittannische* Majesteit te verstendigen; dog dezen had reeds kennisse daar van gekregen, door iemant, die den brief zelf, door den Grave van Volkra, alvorens hy uitreed, had hooren lezen. Den Koning, zittende ter tafel als den Grave inkwam, deed hem mede plaats nemen, en, opstaande van zyn Stoel, dronk het goed succes dezer heerlyke Victorie; ja men bespeurde hier over in 't algemeen zulken genoegen, als of de *Groot-Brittannische* Natie daar merkelyk deel aan had. Zyn Majesteit ontfing zedert van den Keizer zelf een brief wegens gemelde overwinning, en deed daar voor aan den brenger 200. Guinees vereeren; gelyk ook eene gifte geschied was aan den Heer Fleertman, voor het agterhalen van den *Zweedschen* Minister den Baron van Gortz, bestaande in een Diamant Ring, en drie Goude Medaillies, verbeeldende den Koning, den Prins en de Princesse van Wallis; dog boven dit alles blonk uit het geschenk aan den Heer Saurin, *Fransch* Predikant in *s'Gravenhage*, die, voor het opdragen zyner Predikatien aan den Koning, een jaarlyks tractement van 100. Ponden Sterlings te beurt viel.

Nu tot de voornaamste gepasseerde zaken van *Ierland*, en inzonderheit wegens de zitting en handelingen van het Parlement aldaar. Den Hertog van Bolton, door zyne Majesteit tot Onder-koning van dit Subaltern Ryk aangestelt, trad den 18. Augusty des avonds te *Kingsend* aan land, en reed van daar ten spoedigsten naar *Dublin*, alwaar den adel hem opwagte, en met veel statie naar 't kasteel geleide. Ter Raadkamer binnen gekomen zynde, zo wierd hem den eed als Stedehouder des Ryks afgenomen, en daar op een algemeen gejuich, onder het Losbranden van groot en klein Schietgeweer, gehoort. Vervolgens ging zyn Exellentie, verzelt van een groot gevolg des Adels, welke van het omleggende Land in de Stad waren verscheenen, den 29 naar de Hoofdkerk. Twee Regimenten stonden langs de straaten in ryen gerangeert; en 50. Ruiters volgde de karos van Staat, waar in den Stedehouder zat; en gingen de Wapen-koning, Herauten,

Kappellanen, Edelen en Hofdienaars, alle bloodshoofds, te voet voor uit. Den Lord Major en de Aldermans ontmoete hem digt by de Kerk, werdende het Zwaart van Staat door den Hertog van Wharton gedragen, en de Predikatie door den Bisschop van Hillalo gedaan, in dewelke dien Prelaat zeer kragtig vermaande de eenigheit, die 'er tusschen Protestanten behoorde te wezen; betuigende geen ander onderscheit omtrent de Leere der Christenen te willen kennen, als die der Roomsgezinde en Protestanten. 1717. Septemb.

Het *Iers* Parlement vergaderde den 7. September; als wanneer den Onder-koning met de gewoone plegtigheden in 't Hoogerhuis verscheen, en ontboden hebbende de Leden van 't Lagerhuis, zo deed hy de volgende Aanspraak.

My-Lords en Edellieden.

ZYn Majesteit heeft my bevolen aan U bekent te maken, dat het voor hem eene grote voldoening is, dat uwe tegenwoordige parlementaire vergadering geschiet in een tyd van openbare vreede en rust, en na de volkome demping van de laatste onnatuurlyke rebellie, dewelke eene tydige getrouwheit en yver, niet alleen uit dit koningryk gehouden, maar ook veel geholpen hebben om ze in *Groot-Brittannien* uit te blusschen. Gelyk als de eleiiden, die de Natie voor dezen van eene Paapze regeering ondervonden heeft, U moeten aanzetten om U zelven in die gelegentheit te doen uitmunten, zo kunt Gy verzekert zyn, dat zyn Majesteit, voor zodanige blyken van uwe schuldpligtigheit en toegenegenheit, behoorlyke erkentenis zal tonen, door U in 't vol en vry genot van alle uwe kerkelyke en burgerlyke regten te ondersteunen en te handhaven.

Heeren van 't Lagerhuis.

UWe wakkere besluiten, gevoegt by uwe toestemming tot het maken van credit in den laatsten hagchelyken toestand, zyn aan zyn Majesteit zo aangenaam geweest, dat, of schoon hy door zyn acte van Genade, de geene die in de laatste rebellie gewikkelt waren, gepardonneert heeft, hy de getrouwe en toegeneegene pogingen van de zulke, die zo werkzaam geweest zyn om ze te dempen, altoos zal gedenken.

Gy-Lieden moet gevoelig zyn, dat de kosten, door deeze onrusten veroorzaakt, de nationale schulden, waar in men zedert dien tyd voornamentlyk vervallen is, merkelyk hebben vermeerdert; en een naauwkeurige en juiste reekening daar van, en waar in ze bestaan, zal voor U open gelegt worden. En ik kan U zeggen, dat zyn Majesteit, om den aangroei daar van te verhinderen, bevel gegeven heeft tot het maken van zodanige reductien in de mili-

1717. taire lyst, als hy oordeelt dat met uwe tegenwoordige veiligheit bestaanlyk is;
Septemb. en dat hy de nieuwe repartitie in zodanigen form gebragt heeft, dat Gy daar uit kunt zien het ware getal van dadelyke manschap, waar op Gy staat maken kunt. Zyn Majesteit heeft insgelyks goedgevonden de civile lyst, ten opzigt van de pensioenen, te verminderen, en zodanige regelen voorgeschreven om in agt genomen te worden, dat de uitgave daar van jaarlyks zal kunnen worden besnoeit. Maar nadien de jaarlykze koste van de repartitie, het jaarlyks beloop der inkomste te boven gaat, zo twyfelt zyn Majesteit niet, of daar zullen hem zulke onderstanden gegeven worden, als 'er tot goedmaking van de repartitie en tot ontlasting der schulden nodig zyn; en dat gy U, over de middelen om dat te doen, zult verstaan met die zelve eendragtigheit, als Gy gedaan hebt toen de noodzakelykheit vereiste dat men die schulden maakte.

My-Lords en Edellieden.

IK agt my zelf verpligt, om U kennis te geven van zyne Majesteits grote goetheit voor U Lieden, in 't onlangs passeeren van een acte in 't Parlement van *Groot-Brittannien*, tot aanmoediging der linne fabriken in dit koningryk. En ik ben van zyn Majesteit gelast, om aan U op een zeer byzondere wys te recommanderen eensgezintheit en overeenstemming onder U zelven in alle uwe handelingen, 't welk zyn Majesteit meend van 't grootste belang te moeten zyn voor zyn dienst en voor U eige veiligheit, in een land, alwaar zulk een grote ongelykheit is tusschen de vrinden en vyanden van onze religie, wetten en vryheden.

Ik kan niet sluiten, zonder 't genoegen uit te drukken 't welk ik heb, dat zyn Majesteit my weder gezonden heeft in een koningryk, daar ik voor dezen de eer had van wylen den Koning William, roemrugtiger gedagtenis, te dienen als een der Regenten, en daar ik toen zo veele blyken van uwe goede wil mywaards ontfing. Ik zal uwe toegenegenheit altyd tragten te bewaren, met uwe daden in een regtmatig en waar ligt aan zyn Majesteit te vertonen, en met alles wat in myne magt is te doen tot bevordering van 't gemeene welzyn.

Op deze Aanspraak wierd besloten een Adres van Dankzegging aan den Lord Stedehouder te prezenteeren. Ziet hier dat van 't Hoogerhuis.

Met believen van uw Excellentie.

HEt is met groot genoege, dat wy, de geestelyke en waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, gehoort hebben de veelvuldige uitdrukkingen van zyne Majesteits Koninglyke gunst en goetheit onswaarts, in uwer Excellenties zeer uitmuntende aanspraak van den Throon.

Wy waren gedurende onze laatste zitting ontrust, en gedreigt door eene zeer schrikkelyke en onnatuurlyke rebellie, verwekt binnen zyn Majesteits Koningryk van *Groot-Brittannien*, dewelke, indienze de overhand genomen had, dit

dit koningryk noodzakelyk ook ingewikkelt moest hebben in den algemeene ondergang; maar de grote wysheit en standvastigheit van zyne Majesteits Regeering in den hagchelykften toestand, geholpen en geleid zynde door de goede voorzienigheit Gods, hebben ons niet alleenlyk bevryd van de vrees, waar in wy toen waren, maar ook zulk een aangenaam vooruitzigt van vreede en rust gegeven, als wy reede hebben, om te hopen, dat dezelve ons gemeene geluk zal verzeekeren, en 't zelve overbrengen tot de nakomende geslagten. 1717. Septemb.

Wy hebben het genoegen, van uit de aanspraak van uwe Excellentie te bevinden, dat onzen yver en verbolgenheit tegens de gruwelyke aanslagen, die tegens zyne Majesteits regeering en Koninglyke Familie gesmeet waren, en de schuldpligtigheit en getrouwheit, welke wy in dien tyd toonden, door zyn Majesteit aangenamelyk opgenomen zyn geweest; en wy verzoeken nu verlof, om onze vreugde uit te drukken, over het dempen van die zeer afgryzelyke rebellie, en over den gerusten en vreedzamen staat, waar in zyn Majesteit door alliantien buiten 's lands gemaakt, en door zyne wysheit, regtvaardigheit en goedertierenheit binnen 's lands, zyne ryken gelukkelyk gestelt heeft: Nog kan men stilzwygende niet voorbygaan, dat zyn Majesteit, door zyn koninglyk pardon en acte van genade, alles wat mogelyk is gedaan heeft, om zyne grootste vyanden zelf, met zyn koninglyke perzoon en regeering te verzoenen; uitgezondert dat 'er eenige van hen zyn, die nog blyven in zulk eene ondankbare ongevoeligheit van zyne Majesteits goedertierenheit, als zy tot nu toe godloosly hun eige pligt te buiten gegaan hebben.

Wy merken het ook aan als een byzonder blyk van zyne Majesteits gunst onswaards, dat het hem belieft heeft U Excellentie aan te stellen tot Opper-Gouverneur van dit Koningryk: Wy gedenken met vreugde de grote voordeelen, die wy eertyds onder de administratie van U Excellentie genoten; en wy beloven ons zelven de geduurzaamheit van diergelyke of nog groter voordeelen, van uwe tydige en getrouwe aankleeving aan wylen zyn Majesteit Koning William, roemrugtiger gedagtenis; van uwen standvastigen yver voor 't belang van onze tegenwoordige gelukkige vaststelling beide in Kerk en in Staat; en van de byzondere gunst en liefde, dewelke U Excellentie voor dit Koningryk gelieft te verklaren.

Het antwoord van den Lord Stedehouder, op dit Adres, was van deze bewoording.

IK ben zeer gevoelig over de goede toegeneegenheit en vrindschap uwer Lordschappen mywaards, dewelke gy in uw Adres uitdrukt: en ik ben volkomentlyk overtuigt, dat uwe Lordschappen voortgaan zullen, met in alle tyden te bevorderen het geen voor den dienst van zyn Majesteit en voor het best van dit Koningryk zal strekken.

Beyde

1717. Septemb. Beyde Huizen ontwierpen ook hunne afzonderlyke Adressen, gerigt aan den Koning, om ten eersten naar *Londen* geschikt te werden. Dat van 't Hoogerhuis aan zyne Majesteit verdient hier in 't geheel geplaatst, luidende zo volgt.

Zeer genadige Souverein.

WY, uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, de geestelyke en waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, verzoeken verlof, om uwe Majesteit te begroeten over den gelukkigen staat van uwe heerschappyen, na de demping van eene onnatuurlyke rebellie verwekt en voortgezet in U koningryk van *Groot-Brittannien*, met toeleg om een Paapzen Pretendent, en daar benevens Papery en arbitraire magt, door deze uwe Majesteits ryken in te voeren.

Wy aanbidden de Goddelyke goetheit, die u Koninglyk herte vervult heeft met een geest van wysheit, en u Majesteit bestiert tot de verkiezing der dienstigste middelen, om uwen Throon te vestigen, en alle uwe onderdanen tot een regt gevoele van haren pligt en gehoorzaamheit, dewelke zy aan den besten der Vorsten verschuldigt zyn, te brengen.

Uwe Majesteits teedere zorg en bescherming van de Kerk, zo als die by de Wet vastgestelt is, mitsgaders van den burgerlyken staat, en van de vryheden en eigendommen uwes volks, vervullen onze herten met 't diepste gevoele van de onwaardeerbare zeegeningen, die wy onder uwe Majesteits zeer voorspoedige regeering genieten.

Wy zullen voortgaan met door onzen yver en eendragtigheit te verydelen, alle de aanslagen van uwe Majesteits vyanden, en tragten te verdienen die zorg, en dat belang, dewelke uwe Majesteit by alle gelegentheden voor uwe onderdanen van dit koningryk getoont heeft.

Wy bidden verlof, om op te merken, als een groot bewys van uwe Majesteits gunst en goetheit onswaards, de aanstelling van zyn Excellentie den Hertog van *Bolton*, om Lord-Steedehouder van dit koningryk te zyn. Van wiens regtvaardigheit en wysheit wy de gelukkige uitwerkzelen verzekert zyn, te zullen ondervinden tot ons groot genoege. Dit beloven wy ons zelven met te meer verzekering van de veelvuldige weldaden, die wy onder zyne vorige administratie in de regeering van wylen den Koning William, roemrugtiger gedagtenis, ontfangen hebben.

Het Adres van 't Lagerhuis aan den Koning diende mede, *tot erkentenis van zyne Majesteits goedheit en teedere inzigt voor het volk van dit zyn* Iers *Koningryk; en tot verzeekering, dat het Huis, met haar uiterste vermogen, zyne Majesteit, tegens alle deszelfs binnen en buitenlandze Vyanden, bystaan en beschermen, mitsgaders, door de regtvaardigheit hun-*

ner

ner handelingen, die ongekreukte pligt en toegeneigtheit doen blyken wilde, in de welke zy zig tot des Konings Perzoon en Regeering vereenigt bevonden; en dat zy blyhartiglyk de nodige onderstanden zouden toestaan, om zyne Majesteits Regeering met eere te onderschragen, en de tegenwoordige gelukkige Administratie roemrugtig en gemakkelyk te maken. 1717. Septemb.

De voormelde Addressen, aan den Lord Stedehouder geprezenteert, wierden door zyn Exellentie zeer gunstig ontfangen, en zedert naar *Engeland* overgezonden. Onder alle de handelingen van dit *Iers* Parlement, tot den 28. September, vindmen niets merkwaardigs aan te teekenen; dan slegs, dat den 20. het Lagerhuis, onderrigt zynde, hoe door een harer Leden, genaamt Mr. John Leig, was geteekent geworden het Adres van 't Graafschap *Lowth* tegens dat van 't Huis der Gemeente, waar by zy de laatstoverleden Koninginne toemaals verzogten, dat het hare Majesteit wilde gelieven den Ridder Constantin Phips uit zyne bedieningen te zetten, ordonneerde om hem de redenen af te vragen, waarom hy dat Adres getekent had. Hy stont dan op, en bekende zulks gedaan te hebben, dog betuigde deswegens een hertelyk leedwezen, en verzogt ootmoedelyk vergiffenis. Men stelde voor, of 't Huis met deze bekentenis en onderwerping genoegen behoorde te nemen, waar over een hevig debat ontstond, het welk tot den 28. verschoven wierde. Dien dag gekomen zynde, zo nam het Huis deze affaire weer in consideratie; hem beschuldigende niet alleen met het teekenen van 't voormelde Adres by de regeering der Koninginne, difficulteit makende wegens de Successie van 't Huis van *Hanover*, maar ook drinkende eenige gezondheden op de daar tegens gekante voornemens. Diverze Perzonen van groot credit, diemen omtrent deze laatste beschuldiging examineerde, verklaarden zulks eendragtig; invoegen, na een debat van zes uuren, men besloot, om Mr. John Leig uit het Huis te zetten, wyl klaar genoeg consteerde deszelfs kwade intentie tegens de Protestantsche Successie in het Doorlugtigste Huis van *Hanover*.

HET Keizerlyke Leger, dat der Turken by *Belgrado* op de vlugt geslagen, en de gemelde Stad verovert hebbende, keerde naar deszelfs vorig kampement, alwaar den Prins Eugenius van *Zavoyen* op den 19. Augusty, op een zeer plegtige wyze, in 't open Veld den Hemel voor deze groote overwinning danken, en het *Te Deum*, zelf DUITSLAND.

 in

1717. Septemb. in de agter gelaten kostelyke Tent van den Groot Vizir, zingen deed; by welke gelegentheit de geheele Armee uit groot en klein schietgeweer driemalen salvo schoot. Hier tegens maakte het geslage Turkze Leger in hare vlugt zo veel haast, dat veele malkander overhoop stieten, om te mogen ontsnappen, willende elk een de voorste zyn. Langs den geheelen weg van hare route vondmen allerley Goederen, door hun, om niet belemmert te wezen, zelf weg geworpen; mitsgaders veele doode menschen, paarden, kameelen, en ander lastdragent Beestiaal, welke, zo door vermoeitheit als kwetzuuren, neergevallen en gestorven waren.

Onder 't getal der Steden en Plaatzen, door de Turken in deze hare confuzen aftogt verlaten, en daar op door de Keizersche in bezitting genomen, telde men, als de voornaamste, *Semendria*, *Akandia*, *Meadia*, *Sabatz* en *Orsova*; zynde d'eerstgemelde, ofte *Semendria*, een fraaije Stad, met een sterk Kasteel aan den *Danau*; en *Orsova* een Vesting op een Eiland in die Rivier, hebbende op beide Oevers een Fort, behalven dat *Orsova* zelf met een Kasteel gedekt zy. Uit deze geabandonneerde Plaatzen haddenze niet anders als hunne lossectilbare Goederen mede genomen, agterlatende het Kanon en alle de Oorlogs Ammunitie, zonder eenige bederving aan dezelve, of verbranding aan de Plaatzen toe te brengen; invoegen de Keizersche over al in wel voorziene vastigheden trokken. De meergemelde vlugt der Turken was, genoegzaam zonder rusten, geheel tot aan *Nissa* toe, een plaats gelegen in *Servien* beneden de Rivier *Morava*, daarze weder vergaderden en hun Leger formeerden, gevende aldus het gansche Land wederzyds den *Donauw*, van *Belgrado* tot aan dit *Nissa*, en zelf een gedeelte van *Bosnien*, aan hare overwinnaars ten besten.

Den Grave Philippi, met zyn detachement, het *Turks* Guarnizoen van *Belgrado* na by de *Morava*, in 't gezigt van het *Othomannische* Leger, geleid hebbende, zo kwam hem te gemoet den Primo Vizir met een party krygsvolk; welken Vizir, springende van zyn paard, en vallende ter aarde op zyn aangezigt, zo wel deszelfs eigen, als dit volks ongelukkig Lot bitterlyk beweende. Den voormelden Keizerlyken Wagtmeester, den marsch hervattende, trok over de *Morava*, en zeide, dat de Grenzen van den Keizer zig voortaan tot aan die Rivier uitstrekten. Men verstond ook, als een zekere waarheit, dat den Grooten Heer, perzoonlyk met een magtig secours op weg zynde,

en

en de smertelyke tyding wegens de nederlaag van zyne Armee verstaande, mede van zyn paard geklommen, en weenende ter aarde neergevallen was; begevende zig zedert te *St. Sophia*, een groote open Stad tusschen *Nissa* en *Adrianopolen*, alwaar hy, vreezende voor het gemeene volk van *Konstantinopolen*, voor eerst verbleef; hebbende reeds, ter begeerte van dezelve, den Grooten Vizir afgezet en bevolen in Ballingschap te gaan: mitsgaders eenen Agmet Bassa, Pascia van *Rumelien*, in plaats aangestelt. 1717. Septemb.

Het Keizerlyke Leger omtrent *Belgrado* zeer veel lydende, door de stank der doode lighamen, en inzonderheit die der Paarden, welke nog maar ten deele begraven waren, zo geliefde den Prins Eugenius den 30. Augusty te ordonneeren, om aan de overkant van de *Sauw* een nieuw kampement af te steeken; en welke Legerplaats, tusschen den *Donau* en de *Sauw*, omtrent *Semlin*, men den eersten September betrok, genietende 't volk hier veel meer gemak; gelyk ook de kragtig grasseerende ziektens, door 't aanbrengen van verversende eetwaren in 't Leger, merkelyk verminderden. Hy, willende zelf in perzoon den toestant der plaatzen, door de Turken verlaten, gaan bezigtigen, begaf zig den 7. te water naar *Semendria*, en keerde den 8. te Land door *Kurvin* en *Banzova*, aan de overkant van den *Donau*, weer te rug, hebbende op het terrain daar om heen nauwkeurig agt geslagen, om vervolgens 't nodige tot de winterkwartieren te kunnen reguleeren. Den Oversten Wagtmeester Grave Philippi, ter zelver tyd mede in 't Leger retourneerende, rapporteerde, dat den Primo Vizir de *Tartaren*, *Asiatische*, en andere hulpbenden weggezonden, en niet meer als 20. a 30000. man eigene Troupen omtrent *Nissa* by zig gehouden had; waar uit was af te nemen, dat zyne gedagten niet lagen, om dit Jaar iets hoofdzakelyks, tot herstelling der geleden rampen, tegens de Christenen te ondernemen. Den 9. September verscheen in 't Keizerlyke Leger een expresse der Turken, hebbende een geloofsbrief van den Groot Vizir in een Sattyne Beurs, die hy aan den Prins Eugenius overgaf, om te reclameeren de door haar gelaten Ostagiers, tot zekerheit van de te rug komst des Grave Philippi met zyn volk; waar op den gemelden Prins, alschoon het corps, 't welk een gedeelte van 't *Belgrados* Turks Guarnizoen te water geleide, nog niet gereverteert was, deze Ostagiers ontsloog en vertrekken liet.

De bekende *Hongarische* Rebellen Berezini en Esterhasi, willende

1717. September. eene afwending ten voordeele der Turken maken, hadden een grooten troup allerhande opgeraapt Volk, en waar by zig ettelyke duizend Tartaren voegden, zamen gebragt; waar mede zy den 18. en 19. September, in twee corpsen verdeelt, een inval in *Opper-Hongaryen* ter hand namen; dringende het eene corps door de berugte Pas, geheeten de *Yzere Poort*, in *Zevenbergen*, en het ander, komende van omtrent *Cochim*, over de *Marmarasch* in *Opper-Hongaryen*; welke laatstgemelde overrompelde het klein Plaatsje *Zathmar*, leggende op de Rivier *Samos*, 20. mylen ten Noorden van *Groot Waradin*, nevens nog verscheide open Vlekken, Dorpen, en Sloten. Een geweldig vlugten der Inwoonders veroorzaakte deze invazie, ziende oud en jong ter neer Sabelen, en veele in Slaverny mee sleepen. Den Prins Eugenius, van dit disperaat bestaan kennisse krygende, zond aanstonds naar *Zevenbergen*, onder den Generaal Viard, de Regimenten van Montecuculi en Zultsbag Curassiers, welke reeds naby *Banzova* stonden. Den Generaal Steinville, Gouverneur van dat Landschap, rukte onderwylen met zyn onderhoorige manschap naar *Bistritz*, alwaar de *Hongarische* Rebellen de Voorstad en eenige Dorpen afgebrand hadden.

Op het berigt, wegens 't overvallen van *Zathmar*, verzamelden uit de omleggende Districten, omtrent de *Marmaros*, meer als 6000. wel gewapende mannen, die het geluk hadden van een troup Tartaren te slaan; van dewelke meer als 400. sneuvelden, en de overige vlugten moesten; werdende, by dit geval, wel 8000. mede gesleepte geboeide Christenen verlost en in vryheit gestelt. Het ander Corps konde zig ter nauwer nood retireeren, nadien de *Polen* 't zelve den doortogt bedisputeerden; moetende derhalven zig weder na 't gebergte begeven, om (des mogelyk) te *Madiar Lapis*, zynde een passagie naar de *Radnauer* Pas, door te dringen; dog het Landvolk, zeer tegens deze Roovers verbittert, volgde den Oversten Luitenant Destinee, die met verscheide *Poolsche* Vanen derwaards rukte; gelyk ook den Keizerlyken Generaal St. Amour, met 500. Ruiters en twee Vanen Ratsianen, den zelven weg insloeg; zynde nog twee Vanen Nationale Militie derwaards, en aan den Commandant te *Bistritz* ordre toegeschikt, om gemelde pas met magt van volk te bewaren. Het Corps, naar *Zevenbergen* gezonden, retireerde zig tydiger, langs den zelven weg, waar doorze waren ingekomen, terwyl de andere, vindende alles voor hun gesloten, met kleine partyen door 't gebergte, bosschagien,

gien, en onbruikbare wegen, zig genoodzaakt vonden te verspreiden. 1717. Septemb.

Onderwylen wierd nog een detachement uit het Keizerlyke Leger, 't welk omtrent *Semlin* na 't eindigen dezer Veldtogt bleef vertoeven, afgezonden, om *Zwornik*, een vaste plaats met eenige duizent Turken bezet, aan te tasten, en daar door gelegentheit te hebben, van de winterlegeringen verder te mogen uitbreiden; maar deze Belegering van *Zwornik* mislukte, door de kloeke defentie der Turken; noodzakende de Belegeraars af te trekken, en hare meeste Bagagie te verlaten. Wyders, den tyd verloopen zynde, om eenige verdere ondernemingen te beginnen, zo zagmen reguleeren de Winterverdeelingen der troupen, trekkende eerst de regimenten, welke de alderverdste van de hand geordonneert waren, naar hunne geassigneerde posten. Het hooge water, door den zwaren regen veroorzaakt, verbrak de beide Schipbruggen leggende over de *Sauw* en den *Donauw*, zo dat men met veel moeiten de weg gedrevene Schuiten weder by een moest halen. Binnen weinig dagen stond nu het geheele Keizerlyke Leger van een te scheiden, zynde daar uit de meeste hooge Officieren reeds vertrokken; ook had men wel 80. Vaartuigen, geladen met de overtollige Artillery, daar onder een stuk Kanon, schietende 112 ponden Yzer, van *Belgrado* naar verscheide plaatzen gezonden, om in de Keizerlyke Magazynen te werden gebragt; en men was te *Belgrado* zeer yverig bezig met de herstelling van 't beschadigde, komende aldaar daaglyks veele Winkeliers en Ambagtslieden zig neer zetten, aan wien men in de Voor- en Water-stad bekwame erven en woningen aanwees. De gesloopte Fortificatien van *Belgrado* wierden met magt van volk hersteld, en aan de Waterstad, alwaar men de Stad het zwakste bevond, eenige nieuwe Werken aangelegt; invoegen *Belgrado*, reeds bekent voor een der sterkste Vestingen in dit gedeelte van *Europa*, nog sterker als voor dezen stond te werden.

Tot recruteering der Keizerlyke Armee, had den Prins Eugenius van *Savoyen* verzogt, ten minsten 18. a 20000. man en 12000. Paarden; zynde bevonden, dat 'er na de Battailje, zo door ziekte en ongemak, als door kwetzuuren, meer dan 3000. menschen, en ook zeer veele Paarden gestorven waren; hebbende het Keizerlyke Leger op die wyze weinig minder geleden, als dat der Ottomannen door het Zwaard. Te *Weenen* waren reeds Contracten, ten opzigte het beko-

1717. Septemb. men van Paarden, gemaakt; en moeste ook yder byzonder Landschap tot deszelfs troupen de nodige recruten verschaffen.

De veroverde Zegeteekenen, door den Keizerlyken Adjutant Generaal Grave van Stirum, den 30. Augusty te *Weenen* gebragt, bestonden uit 57. Turkze Vaandels, een paar ketel- en zes gemeene Trommen, eenige Paardestaarten en nog veelerhande Oorlogs tuig; werdende dit alles kort daar na als in triumph omgevoert, en in de *St. Stevens* Domkerk opgehangen.

Den berugten Marquis de Langallerie, van wien wy in onze voorgaande Stukken meer als eens gesproken hebben, en die, om zyne buitensporigheden, door 't Keizerlyke Hof in de *Buller-Toorn* opgesloten geworden was, overleed den 18. dezer maand 's morgens vroeg in gemelde gevangenis; hy had, volgens voorgeven der bedienden, in 14. dagen geen spyze, mogelyk om zyn dood te verhaasten, willen nuttigen.

NOORDER KROONEN. DEN Koning van *Zweeden* bleef nog al op 't eiland *Schoonen*, nu in d'eene en dan in de andere plaats, zig ophouden: deszelfs voorgeven, om naar *Noorwegen* te gaan, scheen verandert; gelyk ook onzeker was, of'er gedurende de aanstaande Winter wel iets aan de zyde langs de *Zwinezund* zoude ondernomen werden. Maar onderwylen begonnen de kaperyen der *Zweeden* weder sterk te wakkeren, zynde van *Gottenburg* alleen, behalven uit andere *Zweedze* Havens, zedert de maand Augustus wel negen ligte Schepen te kaap in Zee gelopen. Het equipeeren dezer kapers was begonnen, na dat de meeste van het *Engelsch* Esquader naar huis waren gezeilt, hebbende den Admiraal Bing van zyn Hof ordre ontfangen, om slegs met zes Oorlogschepen op de reede van *Koppenhagen* te blyven overwinteren. De *Zweeden* hadden reeds verscheide Koopvaarders van neutrale plaatzen aangesnoert, en door vyf hunner kapers, welke zedert het begin dezer maand September in de groote *Belt* kruisten, tusschen *Hollenburg* en *Haarhuis*, bemagtigt een Convoy van 25. a 30. *Deensche* Vaartuigen, komende van *Koppenhagen*, en geladen met Proviand voor hare nog onder *Bornholm* leggende Oorlogschepen. Midlerwyle hadden de *Russen* het eiland *Gothland*, van 't welke zy zig (*a*) onlangs meester maakten, wederom verlaten, berovende 't zelve van alles wat hun aanstond; dus de *Zweeden*, op dat zulks niet meer mogt geschieden,

(a) ziet pag. 91.

dit

dit eiland met eene kloeke bezetting, nevens eenige sterktens tot dekking, deeden verzorgen. 1717. Septemb.

De Rezolutie, om de Vestingwerken van *Wismar* te slegten, tot dus lang uitgestelt, kreeg in deze maand zyn voortgang. Den 4. maakte men met 't zelve een begin aan de *Pruissische* en *Deensche* zyde, blyvende het Battaillon *Hanoversche* nog stil, willende zig daar mede niet bemoeijen, alvorens ontfangen nader bevel des Konings van *Groot-Brittannien* Tot dezen arbeid moesten alle dagen 3000. man, te weten, een gedeelte uit de Bezetting, en 't overige opontbodene Boeren, gelevert werden. By deze gelegentheit liet Koning Augustus van *Polen*. als Keurvorst van *Saxen*, door deszelfs Minister aan 't *Deensche* Hof instantien doen, om te mogen ontfangen zo veel geld, als deszelfs Artillery, door 't gebruiken in dees en gene Belegeringen, thans minder waardig was; zo mede, dat hy, nevens de andere *Noordze* Geallieerden, mogte werden in 't bezit gestelt van *Straalzont* en het *Zweeds Pomeren*. Aan 't Hof van *Pruisschen* geschiede mede zodanigen voorstel; ten opzigte van *Stettin*, en het evengemelde *Zweeds Pomeren*; dog, wat Rezolutien deze Hoven deswegens nemen zoude, bleef als nog voor de waereld onbekent.

De Verschillen, in de eisschen van den *Russischen* Prins Dolhorukki tegens de Stad *Dantzig*, waren in het begin dezer maand September nog onafgedaan; blyvende evengemelden Prins pal staan by zyne pretentie van 300000. Ryksdaalders, niet guldens, (a) voorwaards abuzif gestelt. De Stad *Dantzig* deed een bod van 100000. Ryksdaalders, dog die conferentie scheide onverrigter zaken, dus de *Russen* zedert de toegangen naar de Stad met Krygsvolk sloten, en alle toevoer belettede; doende eenige troupen te paard in de *Werders* van *Dantzig* trekken, waar door de Magistraat nog meerder vreeze op den hals kwam, en dezelve eindelyk afperste, om 600000. gulden aan de *Russen* op te schieten.

(a) zie pag. 92.

Nog bleef den *Mekelenburgzen* Adel zugten, onder de harde censure van haren Hertog, wiens uitgeschreve nieuwe Schattingen meer dan 40000. Ryksdaalders 's maands emporteerde; en alschoon den meesten Adel was vertrokken, zo wierd nogtans dezelve met de uitterste strengheit gevordert; welke invordering voornamentlyk bestond in het wegdryven van 't Vee, tot nu toe by dees en gene gevonden; item de verpagting of het verhuuren der Landeryen, en zelf van het ruineeren

1717. Septemb. neeren der Gebouwen enz. In de Steden verkoft men opentlyk het Vee, door de Soldaten gerooft en weggenomen; dog de Ingezetenen, mispryzende die geweldenaryen, betoonden weinig genegentheit daar toe; en wel te meer, vermits de omleggende groote Steden hadden verboden deze Beesten te koopen; zynde dit van zulken uitwerking, dat in 't *Saxen Lauwenburgze* het Vee, door eenige Slagers gekogt, en daar mede door 't Land passeeren willende, aangehouden, en aan den vorigen eigenaar weder gegeven wierde. Den Hertog geliefde onderwylen een Landdag, tegens den eersten September, te doen uitschryven, dog op dien Landdag was niemand verschenen, wyl den meesten *Mekelenburgzen* Adel zig buiten 's Lands hadde begeven; invoegen hy daar op, door een wydloopig patent, verkondigde de redenen, waarom de gemelde Vergadering noodzakelyk gehouden diende, te weten, tot behoudenis van 't Land, dat anderszints te gronde moest gaan. Den Adel vond zig in dit patent zeer hard aangetast, en als Rebellen getracteert; zo dat zy eene wederlegging te voorschyn bragten, en op nieuws hunne Gedeputeerden naar *Weenen* en *Regensburg* zonden, om nogmaals te klagen over aangedaan geweld, blyvende hare Goederen gesequesteert, zonder daar van eenen penning te konnen trekken.

NEDERLANDEN. DEN Czaar van *Groot Rusland*, na dat de Ministers der voornaamste Hoven van hem te *Amsterdam* afscheid hadden genomen, vertrok met zyne Czarinne en geheelen Hofstoet 's morgens den 2. dezer maand, onder 't losbranden van 't Kanon, uit de gemelde Waereldstad naar *Berlyn*; hebbende den Heer Brands tot Ridder, Hofraad en Rezident verheven, mitsgaders den Heer van den Burg tot Agent en Commercie Raad aangestelt, hun beide schenkende zyn afbeeldzel rykelyk omzet met Diamanten; waar tegens hy den Heer Soloffihof, een man in *Amsterdam* zeer berugt, wegens deszelfs edelmoedig gedrag en genereuzen inborst, weg voerde, om zig van zyn schrander vernuft, belangende de Negotie te *Petersburg*, te kunnen bedienen.

Men had verwagt, om het geluk te hebben, alvorens zyn Czaarse Majesteit uit deze Landen vertrok, van een nieuw Commercie Tractaat met den zelven te sluiten, en een Tarif te bedingen tot voordeel van den Staat der Zeven *Vereenigde Provintien*, volgens het ontwerp daar

daar van reeds gemaakt, en aan zyn Czaarse Majesteit geprezenteert; dog dien Monarch geliefde in geenerleye Conventien van zulken natuur te treden, schynende gedagten te hebben, om in het toekomende den Koophandel door zyn eigen Schepen te doen voortzetten. De eenigste verbintenis, welke zyne Czaarse Majesteit, gedurende deszelfs verblyf in de *Vereenigde Nederlanden*, had aangegaan, bestond in een zeker Tractaat van Vriendschap en Alliantie, gesloten den 15. Augusty tusschen *Vrankryk* ter eenre, en den Czaar van groot *Rusland*, benevens den Koning van *Pruißchen* ter andere zyde; dienende alleen om den weg tot een algemeene Vrede in 't *Noorden* gemakkelyker te maken, en den Koning van *Zweeden* daar toe te noodzaken, wyl in eene dezer Artykelen den Czaar en den Koning van *Pruißchen* de Mediatie van *Vrankryk* geliefde aan te nemen; verbindende die Kroon zig daar tegens, om na de expiratie van het Tractaat, zynde in April aanstaande, geen Subzidien meer aan den Koning van *Zweeden* te geven, of aan hem eenige bystand te verleenen, alvorens de Vrede in 't *Noorden* zoude getroffen zyn. 1717. Septemb.

Het (a) ontslaan van den *Zweedschen* Baron van Gortz, uit zyn arrest te *Aarnhem*, door de Staten van *Gelderland*, op de instantien van den *Holsteinschen* Minister den Grave van Revenslau, had eenige moeilykheden veroorzaakt; wyl den Heer Whitworth, *Groot-Brittannischen* Minister, zo dra hy van dit voorval narigt ontfing, een Memorie aan haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal overleverde, en daar in op de plegtigste wyze protesteerde, tegens het gepasseerde, als geschiet zynde zonder speciale toestemming van zyn Koning, en betuigende van niet te willen verantwoorden de kwade gevolgen, welke uit deze zaak konde spruiten. Zedert zagmen den Heer Preis, Secretaris van de *Zweedsche* Ambassade in *'s Gravenhage*, verscheide malen naar *Zutphen* reizen, om den gemelden Baron van Gortz te bewegen, dat hy zig met een *Hollandsch* Oorlogschip naar *Zweeden* wilde laten transporteeren; dog dit had hy gedurig afgeslagen, voorwendende bevreest te zyn, in handen der *Groot-Brittannische* of *Deensche* Oorlogschepen te zullen vallen. Zedert had hy in stilheit *Zutphen* verlaten, en, zo men voorgaf, de reize naar *Vrankryk* aangenomen; maar het waarschynlykste was, dat hy zig, onder het gevolg van den Baron Spar, gewezen *Zweedzen* Ambassadeur aan 't Hof van *Vrankryk*, voorzien van goede Paspoorten, naar *Stokholm* begeven had. Men stelde midlerwyle

(a) ziet pag. 156.

1717. Septemb. lerwyle alle mogelyke middelen in 't werk, om den Koning van *Groot-Brittannien* deswegens te vergenoegen, tot zo verre dat zyne Majesteit blyken daar van gaf, stellende de broeder des Grave van Gyllenberg mede op vrye voeten.

De jongste brieven uit *Parys*, in deze maand, verzekerden, dat den Prins van Cellemare, *Spaanschen* Ambassadeur aan 't *Fransche* Hof, niet alleen aan den Maarschalk d'Huxelles, maar ook aan den Minister van den Keizer, en die van *Groot-Brittannien*, *Portugal* en *Sicilien*, had bekent gemaakt de redenen, welke Koning Philippus van *Spanjen*, zyn Heer en Meester, sustineerde te hebben, om in *Italien* de wapenen tegens den Keizer op te vatten. Dien aangaande zag men den Heer Beretti Landi, *Spaanschen* Gezant alhier, den 21. September de volgende Memorie aan haar Hoog Mogende overleveren.

U Hoog Mogende den Marquis Beretti Landi, Ambassadeur van *Spanjen*, de eer aangedaan hebbende, van hem in de conferentie van gisteren te zeggen, dat dezelve begeerden schriftelyk te hebben de redenen, die de gemelde Ambassadeur by bragt, om de regtvaardige oorzaken te kennen te geven, die de Koning zyn Meester heeft, om een Vloot en Troepen te zenden, en zig van *Sardinien* meester te maken, zo zal hy in deze memorie ten minsten tragten het allerwezendlykste uit te leggen, en boven al in dezelve te verklaaren de edelmoedige voorneemens van zyne Majesteit voor de publyke rust, en zyn volkome vertrouwen op Myn Heeren de Staaten Generaal.

De Brief van den Marquis Grimaldo, geschreven by wyze van een Manifest, en welke de Ambassadeur in handen van U Hoog Mogende gelaten heeft, zal u reeds de aller grootste verligtingen gegeven hebben, maar U Hoog Mogende zullen de goedheit hebben, indien het aan de zelve behaagd, van zig van een zeer aanmerkings waardige byzonderheit te laten onderrigten; die is, dat, dewyl zyn Heiligheit, om aan den Aarts-Hertog alle agterdogt te benemen die hy hadde om de *Turken* te beoorlogen, van den Koning myn Meester toestemming verkreeg, dat niets geduurende gemelde oorlog van zyne zyde in *Italien* tegens de neutraliteit zoude ondernomen werden; de Paus ook van den Aarts Hertog geëischt hebbende, dat deze Prins door zyne Emissarissen en *Spaansche* rebellen, die te *Weenen* zyn, niet de minste konstenaryen in 't werk zoude stellen, om onrust in *Spanjen* te verwekken, de gemelde Prins nooit het minste antwoord aan zyn H. op dit artikel gegeven heeft; en, zeer verre van te beantwoorden de naarstigheden van den Koning van *Spanjen*, die een Esquader in de *Levant* gezonden had, zo heeft hy in tegendeel alles gedaan wat hy konde, om muitemakers en oproerige te zoeken. Laat dan de Aarts-Hertog zo vele pogingen doen als het aan hem behaagt, het is waarschynlyk,

dat

dat in een zo groote Monarchie zig wel eenige bedorvene geesten bevinden : maar hy moet overtuigt zyn, dat zyne handelingen geen ingang zullen vinden by een Natie, die vol van eer en getrouwheit is. 1717. Septemb.

Men ziet niet te min, dat, zyne Katholyke Majesteit, zig verpligt hebbende om van zyne zyde, niet tegenstaande zo veele voorgaande ongelyken en inbreuken, de neutraliteit in *Italien* te maintineren, de Aarts Hertog, ten opzigte van zig zelfs, gelooft vryheit te hebben, van in *Spanjen* alle wanorders te veroorzaken, die hy kan; deze neutraliteit van *Italien* schynd reeds aan de geheele Waereld, als een Tractaat, het welk geschonden en veragt is, tegens de inzigten en eerbied, dewelke men verschuldigt is aan Potentaten, die van het zelve hebben willen Guarandeurs zyn.

Ik heb de eer van aan U Hoog Mog. te zeggen, dat zonder de Heer de Molines, Groot Inquisiteur te vergeten, van wien de brief van den Marquis Grimaldo in 't breede spreekt : welke Prelaat uit kragt van de gemelde neutraliteit zonder eenige paspoort het *Milanesche* zoude hebben konnen doortrekken, hoewel hy 'er egter van een van zyn H. voorzien is geweest, ondersteund door de verzeekeringen, door den Kardinaal van Schrootenbach te *St. Pret* gegeven. U Hoog Mogende hebben niet dan aan te merken de eischen van buitensporige contributien, die het Hof van *Weenen* dadelyk aan de Prinsen van *Italien* doet, tegens het geene, het welk in het Tractaat van de neutraliteit is vastgestelt; dat het dezelve behaage de laaste verklaring te onderzoeken, die in form van een publyk Edict te *Weenen* is aangeplakt, tegens de vreedzame en geruste heerschappy van de Republyk van *Venetien* in de *Adriatische Zee*: het is een zeer verwonderingswaardig geval. De Republyk van *Venetien* is zo wel als de Aarts-Hertog tegens de Turken in oorlog : *Venetien* heeft een Alliantie met die Prins gemaakt, maar God weet, hoedanig de Artikelen zyn die de zelve genootzaakt is geworden toe te staan : De Aarts-Hertog en de Republyk bevonden zig in een gemeen belang en gevaar ; en juist neemt de Aarts-Hertog deze tyd waar, om tegens *Venetien* deze trotze verklaring te doen; die, om aldus te spreeken, aan het zelve de poinjaard tot in de boezem stoot; om hier van overtuigt te zyn, behoeft men maar de *Venetiaansche* Historien te lezen. Ik neem de vryheit, om door een Parentezis my aan U Hoog Mogende onderdanigst te addresseeren, en dezelve over dit ontwerp te zeggen, dat dit geval, alleen met zodanige bezwaarlyke omstandigheden, tot een les dient voor de genen, die door het Hof van *Weenen* aangezogt zullen worden, om Alliantien te maken.

De Koning, myn Meester, heeft nog wel andere konstenaryen van dat Hof ontdekt, het welk zig voorbedagtelyk tegenwoordig zo sterk beklaagt, over de voorgewende inbreuk, van de neutraliteit in *Italien*, door zyne Katholyke Majesteit gedaan. Dat U Hoog Mogende goet vinden, te weten, dat men te *Weenen* gehouden heeft, en nog zonder ophouden voortgaat met conferentien op conferentien te houden, door den Raad, die in dat Land de Raad van *Spanjen* genoemt word, om zig, gedurende den winter van de havens van *Liverno* meester te maken; wie is 'er, die op een zodanige schrikkelyke tyding niet

1717 Septemb. niet beeven zoude, als men zig maar de verderfelyke en gevaarlyke gevolgen komt voor te stellen, die deszelfs uitslag in het toekomende zoude veroorzaken? Wie zal niet uit deze handeling en uit alle andere zaken, die ik de eer gehad hebbe, aan U Lieden te vertoonen, besluiten, dat de Aarts-Hertog de verbreeker en de aanvaller is, en dat de Koning van *Spanjen* voor het welzyn van *Europa*, zig niet meer moest binden aan de zimpele representatien, gedaan aan Mogentheden die zyne vrienden zyn? want alle voorstellingen van hulpmiddelen, die men heeft bygebragt, zyn niet anders geweest, dan een verleiding, van welke zig de Aarts-Hertog bediende, om de goede wil van de Mediateurs te winnen. Het is derhalven nodig te overwegen, dat, in geval de Aarts-Hertog zig meester van *Livorno* maakt, hy zig daar door van de Zeemagten kan voorzien: en indien hy in gevolge van een zodanige uitkomst geheel *Italien* komt te bemagtigen (gelyk het klaarblykelyk is, dat zyn eerzugt hem daar toe aanzet, en dat hy zig daar toe den weg zal banen, door alle de aldergeweldigste middelen, en zonder onderscheit van wie het ook aangaat) zo zal geheel *Europa*, hoewel veel te laat, daar van de uitwerkingen gevoelen, en deszelfs nalatigheit beweenen. Hoe veele Prinsen, het zy van *Italien*, het zy van *Duitsland*, zyn genodigt geworden, om hunne Plenipotentiarissen na *Baden* te zenden, om aldaar hunne bezwaarnissen te verklaren, om dat men, zo als gezegt wiert, dezelve niet in het Congres te *Utregt* had konnen onderzoeken; en welkers Ministers vervolgens trotzelyk zyn te rug gezonden, en met een bloedige waarschouwing, dat hunne Meesters zig niet dan aan het Hof van *Weenen* te addresseeren hadden, om justitie te bekomen? Om van het lot van eenigen gewag te maken, zo weten U Hoog Mogende dat de Aarts-Hertog *Mantua* bezit, het welk door deszelfs gelegentheit als een Kasteel van geheel *Italien* is, en hy onthoud deze stad aan een Huis, het welk hem nogtans altoos is toegedaan geweest, alzo geene Chicane van een Hofraad de usurpatie van dezelve kan regtvaardigen. Gaan wy verder, indien U Hoog Mogende my toelaten, my van deeze spreekwyzen te bedienen. De aproches zyn van alle kanten gemaakt, indien de Prinsen van *Europa*, die zo veel belang hebben, om dit schouwspel niet toe te laten, geen dienstige maatregels nemen, zo is *Italien* op het point van zyne geheele ondergang. Den Koning van *Spanjen* heeft (in gevolge het geene zyn Majesteit my de genade gedaan heeft, van te onderrigten) aan den Koning van *Groot-Brittannien* alle noodzakelyke reprezentatien laten doen: Zyne Majesteit belooft zig, dat zyne *Brittannische* Majesteit boven de reflectien, die met de publyke rust overeenkomstig zyn, wel zal willen gedenken aan de voordeelen die *Engeland* verkregen heeft, door de twee Tractaten, die na de vrede van *Utregt* tot *Madrid* gesloten zyn, en aan zeer veele andere gewigtige bewyzen, die de Koning van *Spanjen* aan hem van zyne goede trouw gegeven heeft; het is hier omme, dat zyne *Brittannische* Majesteit tegenwoordig zal weten, en U Hoog Mogende zullen goedvinden van my te verstaan, dat, niettegenstaande de voorgemelde redenen, die de Koning, myn Meester gehad heeft, om de wapenen op te vatten, zyne Majesteit niet te min, om zyne gematigtheit te doen zien, zig voor tegen-

tegenwoordig wel wil houden aan de onderneeming van *Sardinien*; hebbende ordre gegeven, om de allergrootste verrigtingen uit te stellen, die, zo als bekent is, gereed waren, latende tyd en plaats aan de Mogentheden van *Europa*, van maatregels te nemen, en op hulpmiddelen te denken, om de rust van *Italien* te verzekeren, van welke het evenwigt van *Europa* afhangt. Het is dit evenwigt, het welk tot een grondslag van den laatsten Oorlog diende; zyn Majesteit vraagt of het waar is, dat dit evenwigt is verkregen geworden, dan of men niet eerder geholpen heeft om de magten van een Prins te vermeerderen, die door zyne stappen geen ander voorwerp heeft, dan alleen het interest van zyne vergrooting; en die, uit alles dat blykt, weinig swaarigheit zoude maken, om met die geene zelfs te beginnen, aan welke hy het meeste verpligt is. 1717. Septemb.

De gemelde Ambassadeur van *Spanjen* heeft een zeer aangename ordre van den Koning zyn Meester, om te kennen te geven de agting die zyn Majesteit voor Myn Heeren de Staaten Generaal heeft. Geduurende deze stilstand van Wapenen, die zyne Majesteit edelmoediglyk heeft willen toestaan, om aan de Potentaten van *Europa* gelegentheit te geven, van aan hulpmiddelen te werken, overeenkomstig met de geregtigheit en algemeene rust, en dienstig, om een evenwigt te verzeekeren; zo verklaart zyne Majesteit, dat hy, vergenoegt over het gedrag van U Hoog Mogende, en goedkeurende de agting die U Lieden voor dezelve hebt, om deze redenen niet nalaten zal, om van zyne zyde uwe koophandel te bevórderen, en te beschermen, en alle Uwe belangen zo wel als zyne eigene ter herte te nemen. Dezelve zal geene zwarigheit maken, om zyne pretensien in handen van myn Heeren de Staten Generaal te stellen: welke glorie zullen dezelve niet door een zodanig scheidsmanschap behalen? Zyne Majesteit zal een leerzaamheit, een matigheit en een grootheit van ziel hebben, boven het geen men zig van hem zoude konnen verbeelden, en dezelve zal, behoudens zyne eer en het geen onverbreekelyk zyn zal, een vermaak nemen, van in eene zo gewigtige zaak aan U Hoog Mogende alle teekenen van zyn vriendschap en vertrouwen te geven.

Was getekent

De Marquis Beretti Landi.

Ten voordeele van de Geoctroyeerde *Oost-Indische* Compagnie dezer *Vereenigde Nederlanden*, was door haar Hoog Mogende uitgekomen het ondervolgende Plakkaat.

DE Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, allen den geenen die dezen zullen zien of hooren lezen, Salut: doen te weten, wanneer Wy laatst goetgevonden hebben gehad, het Octrooi voor dezen aan de *Oost-Indische* Compagnie dezer Landen verleent, en te meermalen gecontinueert, wederom te con-

1717. Septemb. continueren, ende te prolongeren voor den tyd van 40 jaren, welke eindigen zullen met het jaar 1740. incluis, op alle de Pointen ende Articulen daar in, als mede in de prolongatie van den 22. December 1622.. ende in de ampliatie en interpretatien van dien begrepen, mitsgaders op de Rezolutien ende Authorizatien naderhand van tyd tot tyd daar op gevolgt, hebben Wy doenmaals by Onzen Placate van den 11. Augusty 1698 van de voorschreve verleende continuatie en prolongatie, aan allen en een iegelyk kennisse gegeven, en notificatie gedaan, op dat een ieder mogte weten, dat niemant anders geduurende den tyd van het voorschreve Octrooi, als die van de gemelde *Oost-Indische* Compagnie, binnen de limiten van het zelve uit deze Landen zal mogen varen ofte handelen, en ten einde alle pointen, vryheden en voordeelen, aan de gemelde Compagnie geaccordeert, by alle en een iegelyk van de Ingezetenen van den Staat onderhouden mogen worden, zonder daar tegens te doen directelyk ofte indirectelyk binnen of buiten 's Lands, op pœne in het zelve Octrooi begrepen.

Ende alzo des niettegenstaande by ervarentheit ondervonden word, dat zommige baatzugtige Menschen de gemelde *Oost-Indische* Compagnie tragten te benadeelen door indirecte wegen en middelen, met het zenden en ontfangen van Goederen en Koopmanschappen na en uit *Oost-Indien* op halve, meerder, en minder winsten; dat ook de Placcaten, by Ons voor dezen in verscheide jaren geëmaneert, als namentlyk, den eersten July en 9. September 1606. 8 December 1616. 14. December 1617. 4. May 1632. 14. Augusty 1674. 8. October 1680. en 11. Augusty 1698. tegens die geene die haar onderwinden eenige Onderdanen ofte Inwoonders dezer Landen te disponeren ofte te huuren, tot eenigen vreemden dienst naar *Oost-Indien*, en tegens die geene, die zig in zodanigen vreemden dienst verhuuren ofte begeven, niet naar behooren worden geobserveert, en dat ook zomtyds ondernomen worden zaken met het Octroy en geëmaneerde Placcaten strydig, die zommige Perzonen abusivelyk vermeinen daar by niet te wezen verboden: ZOO IS'T, dat wy verders, tot elucidatie van het voorschreve Octroy, ende inhereerende de hier voorgemelde Onze Placcaten, goetgevonden hebben op nieuws, ende by ampliatie van dien, te ordonneren en statueeren, ordonneren en statueren by dezen:

Eerstelyk, dat geene Ingezetenen ofte Inwoonders dezer Landen zullen vermogen, geduurende den tyd van het voorschreve geprolongeerde Octroy, dat is tot den jare 1740. incluis, te varen, ofte te handelen op *Oost-Indien*, directelyk ofte indirectelyk, ende zelver mede niet te zenden, ofte aan andere daar na toegaande, het zy Bedienden van de Compagnie, ofte andere, mede te geven eenige Goederen ofte Koopmanschappen, op halve, ofte meerdere ofte mindere winste, ofte ook eenige Goederen ofte Koopmanschappen van daar herwaarts te laten komen, op de pœnen in het Octrooi begrepen, en daarenboven, dat het geene by de Contraventeurs, in voegen voorschreve naar *Oost-Indien* verzonden, of wel van daar ontfangen zal worden, zal zyn en blyven ten behoeve van gemelde Compagnie; ende dat de zelve Contraventeurs nog boven dien zullen verbeuren viermaal zoo veel als het verbeurde zal bedragen, te

te appliceren een derde voor den Aanbrenger, een derde voor den Officier die de calange zal doen, en een derde voor den Armen. 1717. Septemb.

Ende, op dat Ons oogmerk hier in beter agtervolgt worde, verbieden Wy aan alle Notarissen en andere Perzoonen, wie zy zyn, van Luiden, dewelke in dienst van de Compagnie op haar vertrek naar *Oost-Indien* staan, eenige Obligatien, Schuld- ofte Bodemery-brieven te passeren, aan te nemen, of te doen tekenen, van eenige zodanige Goederen, die zy Notarissen zullen vermenen op halve, meerder of minder winst, mede gegeven te zyn, onder wat naam het zoude mogen wezen, direct of indirectelyk, op pœne van 100. guldens voor ieder zodanig Geschrift, als ter contrarie zoude zyn gepasseert, en dat boven dien, zo blyken kan of bewezen worden dat gemelde Obligatien, Schuld- of Bodemery-brieven voor Goederen, op halve, meerder of minder winst, als boven, mede gegeven, gepasseert, getekent, ofte verleden zyn, het zy hier te Lande, ofte in *Indien*, van Luiden die in dienst van de Compagnie derwaarts komen te gaan, of te repatrieren, dat in allen gevallen daar op, als spruitende uit oorzaken, strydig tegens de Placaten van den Lande, geen regt zal gedaan werden; als mede ter dier zake geen arresten op mede gebragte Kisten of Goederen gedoogt, veel min verstaan worden zodanige Kisten, Goederen of Maantgelden, voor den inhoude van de voorschreve Obligatien, Schuld, ofte Bodemery-brieven verbonden ofte executabel te zyn.

Ten anderen, dat geene Ingezetenen ofte Inwoonders dezer Landen, ende specialyk geen zeevarende Luiden, haar zullen vermogen te begeven in dienst van eenige Koningen, Princen ofte buitenlandsche *Oost-Indische* Compagnien, ofte ook wel van andere particuliere Uitreders ofte Handelaars, in vreemde Ryken of Landen, om met der zelver Schepen na *Oost-Indiën* te varen ofte daar te handelen; ende by aldien zy zulks albereids zouden mogen hebben gedaan, dat zy de voorschreve diensten zullen hebben te verlaten, en hun ten langsten binnen den tyd van drie maanden wederom hier te Lande, ter plaatze harer residentie te begeven, op pœne, dat de Overtreders van dien, ten eeuwigen dage uit deze *Vereenigde Nederlanden* gebannen, ende dat alle hare Goederen als geconfisqueert, verbeurt en vervallen by de Officieren van de Plaatze haarder residentie, ofte daar de zelve gelegen zouden mogen wezen, aangetast en verkogt zullen mogen worden; en dat voorts, zo wel hier te Lande, als in de *Indiën* overal, zodanige Overtreders van deze ordonnantie, in den dienst en op zodanige uitheemsche ofte andere particuliere Schepen, buiten de voorschreve *Oost-Indische* Compagnie gevonden zynde, gesaiseert, aangehouden, ende tegens haarluider Perzoonen ende Goederen gedecreteert en ge-executeert zullen worden, de pœnen ende straffen, ende namentlyk de straffe des doods, by Onze voorgaande Placaten, ende specialyk by dat van den 8. October 1680. gestatueert. Ordonneeren voorts allen Officieren en Justicieren in deze *Vereenigde Nederlanden*, mitsgaders ook allen den genen, zo in Onzen dienst, als van de *Oost Indische* Compagnie wezende, binnen de Limiten van het Octrooi hun hier na te reguleeren, ende de pœne by dezen en Onze

1717. Septemb. Onze vorige Placaten gestatueert tegens de Overtreders der zelver, in alle rigeur te vervolgen, decreteeren ende executeeren, zonder eenige conniventie, oogluikinge ofte dissimulatie; des zullen alle die geene, die haar volgens de bovengeroerde beveelen binnen den tyd van drie maanden wederom binnen deze Landen, ter Plaatze van haar vorige residentie zullen begeven, ende haar bekent zullen maken aan Burgermeesteren aldaar, impuniteit genieten van het geene by haar tegens vorige Onze Placaten, op dit subject, is begaan.

Ende laatstelyk, dat niemant van de Onderdanen ofte Ingezetenen van den Staat, eenige inlage zal vermogen te doen, te participeren, ofte zig in eeniger manieren te interesseren, in eenige buitenlandsche *Oost-Indische* Compagnien, ofte haar in te laten in eenige Vaarten of Handel, dewelke door deze en geene particuliere Uitreders ofte Handelaars uit de andere Ryken ofte Landen, na *Oost-Indiën* zouden mogen worden ondernomen, op pœne, dat de Contraventeurs van dien, zullen verbeuren viermaal de waarde van de Inlage, of van de portie waar voor zy zullen hebben geparticipeert, of wezen geinteresseert in eenige buitenlandsche *Oost-Indische* Compagnien, ofte in eenige Vaarten ofte Handel, dewelke door deze ofte geene particuliere Uitreeders ofte Handelaars, uit andere Ryken ende Landen na *Oost-Indiën* zullen wezen ondernomen, zo meenigmaal zy de Inlage gedaan, ofte portie ofte aandeel in de voorschreve buitenlandsche Compagnien, Vaarten ofte Handel genomen zullen hebben, ofte gecalangeert zynde, daar in zullen hebben gecontinueert, te appliceren een derde voor den Aanbrenger, een derden voor den Officier, die de calange zal doen, en een derde voor den Armen.

En dewyl ondervonden werd, dat eenige baatzugtige Luiden haar als Factoors of Commissionarissen ten dienste van de voorschreven buitenlandsche Vaarten of Rederyen laten gebruiken, met het aannemen, werven of betalen van varent Volk, en inzonderheit met de Goederen, uit *Oost-Indien* overgebragt, hier te Lande in commissie te ontfangen, over te nemen, en te verkopen; zo verbieden Wy insgelyks aan alle Ingezetenen en Onderdanen van dezen Staat, de voorschreve commissien aan te nemen, of zig daar toe te laten employeren, op pœne van 1000. guldens en abitraire straffe, en daarenboven de verbeurtenisse van alle zodanige Goederen en Koopmanschappen, ten profyte als boven, welke met eenige Schepen, buiten die van de geoctroyeerde *Nederlandsche* Compagnie uit *Oost-Indiën*, het zy in andere Landen van *Europa*, overgebragt, en van daar in deze Landen overgezonden en ingebragt zyn, om in commissie voor rekening van gemelde buitenlandsche Rederyen, of ook voor eigen rekening te debiteren, verkopen, of te verzenden; behoudens, dat daar onder niet begrepen ofte verstaan werden, eenige Goederen en Koopmanschappen, dewelke uit *Oost-Indiën* in *Europa* eenmaal zyn ingebragt en verkogt geweest; en dewelke die geene, die dezelve zal hebben gekogt, of doen kopen, na deze Landen komen over te zenden of te ontfangen, om vervolgens voor rekening van particulieren, of voor eigen rekening te debiteren, verkopen of verzenden, het welk de geene, die eenige *Oost-Indische* Goederen ofte Koopmanschappen waar op de suspicie zal vallen, aan handen krygen,

en

en de zelve binnen deze Landen zouden willen verkopen, ten allen tyden door of van wegens Bewindhebberen der geoctroyeerde *Oost-Indische* Compagnie des gerequireert en geinsinueert zynde, aan de zelve of wel in cas van onwilligheit aan den Regter van de Plaatze, daar de eerste of vorige verkoop, en uitvoer in *Europa* gedaan is, voortaan zullen moeten doen blyken, ende met eede solemneel verklaren, voor en aleer die Goederen van de Plaatze, daar ze mogten opgeslagen zyn, vervoert, ofte met die verkopinge hier te Lande zal mogen werden voortgegaan, gelyk mede de voorschreve *Oost-Indische* Waren en Koopmanschappen, niet anders dan met bovengemelde Bescheiden behoorlyk voorzien zynde, binnen deze geunieerde Provintien zullen mogen werden ingevoert, op verbeurte der zelver, en verdere pœnaliteiten hier voren gestatueert. 1717. Septemb.

Ende op dat niemant hier van eenige ignorantie moge pretenderen, ontbieden ende verzoeken Wy de Heeren Staten, Gecommitteerde Raden, en de Gedeputeerde Staten van de respective Provintien, ende allen anderen Officieren ende Justicieren van de zelve Landen, dat zy dezen onzen Placate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceren ende affigeren ter Plaatze daar men gewoon is zodanige verkondinge, publicatie ende affixie te doen, mitsgaders in de Steden ende Plaatzen buiten de *Vereenigde Provintien*, onder ons Gebied wezende; procederende ende doende procederen tegens de Contraventeurs en Overtreders van dien tot de voorschreve pœnen ende straffen, aangezien Wy het zelve ten dienste van den Lande bevinden alzoo te behooren.

Aldus gedaan en gearresteert ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staten Generaal, in den Hage *den* 21. *September* 1717.

Was geparapheert,

F. Tamminga, vt.

Onder stond, ter ordonnantie van de zelve.

Geteekent,

F. Fagel.

Zynde op het spatium gedrukt het Cachet van haar Hoog Mogende, op een rooden Ouwel, overdekt met een Papieren Ruite.

Daaglyks zagmen hier conferentien, tusschen de Ministers van *Groot-Brittannien*, *Vrankryk*, en die der Heeren Staten Generaal, strekkende, zo men verzekerde, om haar Hoog Mogende te bewegen, van mede de hand te willen leenen tot handhaving der Neutraliteit in *Italien*. Om dit te bevorderen, scheen den *Groot-Brittannischen* Generaal Cadogan wel voornamentlyk in *Holland* overgekomen te zyn; als

 heb-

1717. Septemb. hebbende, by deszelfs verschyning, een zeer beleefden Brief van den Koning zyn meester, deze zaak betreffende, aan den Prezident van haar Hoog Mogende Vergadering overgelevert. Hier tegens arbeide den *Spaanschen* Ambassadeur zeer sterk, vertoonende het gevaar, waar in alle nabuuren van 't *Oostenrykze* Huis, door deszelfs aanwassende magt en grootheit, zig bevonden, en dat zulks alleen geschiede, om te dwarsboomen de reeds op het tapyt gebragte Negotiatien, of beramingen van middelen tot onderhouding van de rust en neutraliteit in *Italien*. Gemelde *Spaanschen* Ambassadeur zond den 19. dezer maand zyn Secretaris ter Vergadering van de Heeren Staten Generaal, verzoekende eene Conferentie met derzelver Gedeputeerden ten zynen huyze; waar toe haar Hoog Mogende aanstonds benoemden de Heer Wynbergen wegens *Gelderland*, den Heer Lestevenon, en den Heer Pensionaris Heinsius wegens *Holland*, den Heer van Hoorn wegens *Zeeland*, den Heer van Renswoude wegens *Utregt*, den Heer Burmania wegens *Vriesland*, den Heer van Ysselmuiden wegens *Over-Yssel*, en den Heer Tamminga wegens *Groningen*. Deze Heeren Gedeputeerden waren meer als een uur met zyne Exellentie, over den tegenwoordigen toestand der zaken van *Italien* in Conferentie, en deden ter Vergadering deswegens rapport; van welke onderhandeling niet anders uitlekte, als dat het aan den Katholyken Koning behaagde, weder in te trekken het beslag, door hem in alle zyne Zeehavens op de Schepen van uitheemse Natien gelegt.

Den eersten September deed een geweldige Orkaan gantsch *Holland*, *Zeeland*, en andere nabuurige Provintien schudden en beven. Veele Ingezetenen leden groote schade, dog den Zeeman wel het meeste. Te *Rotterdam* en *Dordregt* de Polders doorbrekende, ontstond een hooge Vloed, die Pakhuizen en Kelders onder water zette. In *Overyssel* zagmen veel Koeyen en ander Vee wegspoelen en verdrinken; ja met een woord, deze Orkaan was zo algemeen, dat de schade, daar uit voortgekomen, duizenden menschen niet ligt uit het geheugen gaan zal.

Tot besluit dezer maand September, dient hier vertoond een nieuw Reglement, door haar Hoog Mog. gearresteert, na 't welke zig voortaan moften gedragen hare Schepen, varende door de *Straat*, de *Middellandse Zee*, en de *Archipel*; luidende als volgt.

1717. Septemb.

DE Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, alle den geenen die dezen zullen zien of hooren lezen, Salut: Doen te weten, alzoo de Keizer van *Marocco*, en de Regeering van *Algiers* ondernomen hebben, Onze jongst met haar gesloote Tractaten trouwlooslyk te verbreken, ende vervolgens dan ook verscheide Schepen van de Ingezetenen dezer Landen, op de *Straat*, *Middelandsche Zee* en *Archipel* haar Negotie dryvende, vyandlyk aan te tasten, ende daar door niet alleen de Commercie ende Navigatie dezer Landen grootelyks te benadelen, maar ook veele van der zelver goede Ingezetenen in een harde slavernye weg te voeren, daar toe, na Ons voorgekomen is, wel voornamentlyk aangemoedigt, door dien de voorschreve Gewesten, zedert eenigen tyd (tegens Onze voorgaande Placaten ende Reglementen op de Equipagie en Monture van Schepen derwaarts gaande geëmaneert) met veele ligte en weerloze Schepen bevaren zyn; ZOO IS 'T, dat Wy tot voorkominge van al het zelve, na voorgaande rype deliberatie, en resumptie van Onze voorgaande Placaten, op het voorschreve subject geëmaneert, goetgevonden hebben op nieuws wederom te ordonneren en statueren, gelyk Wy ordonneren en statueren by dezen,

1. Eerstelyk, dat alle Schepen de Ingezetenen dezer Landen, ofte vreemde Natien toebehoorende, welke binnen deze Landen Stukgoederen zullen laden, om dezelve na eenige Havens ofte Plaatzen in de *Straat*, *Middelandsche Zee*, ofte *Archipel* gelegen, te vervoeren, insgelyks die in de voorschreve Gewesten zodanige Gooderen zullen innemen, omme van daar na deze Landen over te brengen, indien dezelve zonder Convoi van een ofte meer van Onze Schepen van Oorlog, dezelve reize zullen doen, zodanige Schepen van groote, manninge, monture, en verdere Equipagie zullen moeten zyn, als volgt.

2. Te weten, geen andere Schepen, als wel bezeilde Schepen, twee Deks, met vaste Bak en Schans, ofte een Deks, met een vaste Bak en Schans, en toegestreeken Dek, lang over Steven 108, of ten minsten 106 voeten, bemant met 50. Koppen, daar onder twee a drie jongens, gemonteert met 20. a 24. Gotelingen, zamen schietende 120. pond Yzer, daar onder ten minsten 16. a 18. Stukken, schietende zes pond bal geschut, onder de vier pond Yzer schietende niet te rekenen, welk Geschut van behoorlyke lengte en zwaarte zal moeten zyn, als een Goteling van vier pond Bal 1200. pond, zes pond Bal 1650. pond, van agt pond Bal 2200. pond, *Hollands* gewigt, ieder stuk Geschut na der zelver kaliber, voorzien met 40. schooten scherp, als 20. a 25. Kogels, 10. Kneppels, vyf a tien schooten Schroot, daar toe in het geheel aan Boort hebbende 3000. ponden Buskruit, benevens bekwaam Handgeweer, als 36. Snaphanen, zes Donderbussen, 36. Pistolen, 36. Houwers, en 24. halve Pieken, alles met zyn toebehooren.

3. En zal een Schip, gemant en gemonteert in voegen als voren, uit deze Landen niet mogen vertrekken na de voorschreve Gewesten, ten zy in compagnie ten minsten van een Schip van gelyke Manninge en Monture, ende dat dezelve in vaste Admiraalschap aan den anderen verbonden zullen wezen, omme

1717. Septemb. me een en dezelve ryze met malkander uit en t'huis te volbrengen, op pœne van by de Schippers te verbeuren hare vragten, die zy zouden mogen verdienen, en daarenboven een somme van 1000. guldens, te verhalen op zodanig Schip en de ingelade Goederen.

4. Geen Schip alleen zal zonder Compagnie of Convoi Stukgoederen na de voorschreve Gewesten mogen vervoeren, ten zy het zelve zy een wel bezeilt Schip, twee Deks, met vaste Bak en Schans, lang over Steven, 120. voeten, bemant met 70. tot 80. Koppen, gemonteert met 30. à 36. Gotelingen, schietende te zamen 160 ponden Yzer, voorzien met Handgeweer, na proportie van de manschap, ende de ammunitie hier voren gemeld.

5. Dog zal egter een Schip zodanig geëquipeert, gemant, en gemonteert als hier boven Artikel 4. is gezegt, niet vermogen op eenige Plaatzen, zo hier als buiten 's Lands, in de *Straat*, *Middelandsche Zee* of *Archipel* op Stukgoederen aan te slaan, in geval twee of meer Schepen met den anderen compagnie gemaakt hebbende, aldaar voor hem op lading zullen hebben aangelegt, ten zy zodanig Schip met de Inlading leggende, zig in Admiraalschap verbind, om nevens dezelve de ryze op den gestelden zeildag na de aangeslage Plaats of Plaatzen te doen, dog verder niet, op een boete van 1000. guldens.

6. Alle Schepen, de Ingezetenen dezer Landen, of vreemde Natien toebehoorende, welke by particuliere na de voorschreve eige Meesters rekeninge derwaarts gezonden, met Granen, Houtwaren, Kaas en Vis, of aan Granen en Fruiten te halen, en herwaarts over te brengen, indien zodanige hare reize mede zonder Convoi komen te doen, zullen moeten wezen gemonteert en bemant, na proportie van der zelver groote; te weten, een Schip van 100. lasten, met 10. Gotelingen en 20. Eters. een Schip van 100. tot 150. lasten, met 12. Gotelingen ende 24. Eters, een Schip van 150. tot 200. lasten, met 14. Gotelingen en 32. Eters; de voorschreve Gotelingen ten minsten vier pond Yzer schietende, en verder alle Ammunitie na advenant, op de verbeurte van de vragten, en daarenboven van 1000. guldens, op het Schip en de Goederen te verhalen, dog zullen de Schepen, alleen derwaarts gaande om Zout te laden, ofte een ladinge Zout van daar hier te Lande inbrengende, onder dit Reglement niet wezen begrepen.

7. Welverstaande, dat geene van de voorsz Zout, of andere Schepen, in het voorgaande Articul vermeld, zullen vermogen eenige Stukgoederen in te laden, op verbeurte van 1000. guldens, te verhalen als vooren.

8. Alle de Schepen, dewelke uit deze Landen zullen varen na eenige andere Plaatzen of Havenen, en van daar na, en door de *Straat*, *Middelandsche Zee*, of *Archipel* zeilen: als mede, die uit de voorschreve Gewesten op eenige andere Havenen of Plaatzen haar reize zullen nemen, en haar van daar na deze Landen begeven, zullen gehouden wezen haar te reguleren na het geene hier voren is geordonneert, op de verbeurte en boetens, hier voren reeds gemeld, ende verders hier na volgende.

9. En zullen alle Schepen, welke bevonden werden minder bemant te zyn, als voren is geordonneert, verbeuren voor ieder Man 200. guldens.

10. Voor

10. Voor ieder pond bals dat het Geschut minder schiet (Geschut onder vier pond Yzer schietende te rekenen) 100. guldens. 1717. Septemb.

11. By manquement van behoorlyke Ammunitie, tot het Geschut behorende, eens 1000. guldens.

12. By faute van Handgeweer, eens 200. guldens, alles te verhalen op het Schip en deszelfs Toebehooren.

13. By aldien twee of meer Schepen met den anderen Admiraalschap gemaakt hebbende, buiten de uitterste noodzakelykheit met onderling goedvinden zig in Zee komen van den anderen af te scheiden, zullen de Schippers ieder verbeuren de bedongen vragten, en boven dien de zomme van 1000. ducatons, te verhalen op het Schip en deszelfs toebehooren, of op die geene, welke zig ter voorschreve zake als Borgen zullen hebben gestelt, ten keuse van de Directeuren van den Levantschen handel.

14. In geval twee of meer Schepen in Admiraalschap zynde verbonden, een van de Schippers van den ander, ofte anderen, tegens derzelver weerwil, in zee, buiten nood, afsteekt, ofte by attacque van Vyand, doorzeilt, zal den zelven verbeuren de boete, in het voorgaande Articul vermeld, en daar en boven Arbitralyk werden gestraft.

15. En indien eenig Schip of Schepen anders geequipeert, gemant ende gemonteert, als hier vooren is gestatueert, onderstaan na de *Straat*, *Middelandsche Zee*, ofte *Archipel* te varen, verstaan en ordonneren Wy, dat op het Casque van de zelve, nogte op de Goederen daar in geladen, geene assurantie ofte verzekering zal mogen werden gedaan, op poene van nulliteit; verbiedende derhalven op zodanige assurantie eenig regt te doen.

16. Het welke nogtans cesseeren zal, by aldien de Geassureerden by Acte van visitatie zullen doen blyken, dat het Schip by de visitatie na behoren geequipeert, gemant en gemonteert is bevonden.

17. Ende zal de voorschreve nulliteit ende verbeurte mede geen plaats hebben op de Schepen, die publicq op Stukgoederen aanslaan, alwaar het dat by de Schippers eenige faute of nalatigheit in de Equipagie van groote, manningen en monture werd gepleegt alzo de Kooplieden niet mogelyk is daar voor zorge te dragen, ende genoegzaam daar inne voorzien werd, dat volgens dit Placcaat geen Schepen op Stukgoederen mogen aanleggen, als die na behooren geequipeert, gemant en gemonteert zyn, en dat de Schipper daar van de visite moet verzoeken.

18 Ende op dat deze Ordonnantie te beter nagekoman, ende de Contraventeurs zouden werden ontdekt; ordonneren Wy, dat alle de Schippers, zonder Convoi willende varen na de *Straat*, *Middelandsche Zee*, of *Archipel*, bevorens eenige Goederen te laden, zullen moeten verzoeken de visitatie van den Visiteur van het Collegie van den Levantschen handel, zo als de zelve visitatie insgelyks de Schepen uit de voorschreve Gewesten, hier arriverende, bevorens eenig Stukgoed te lossen, in geval zodanige Schepen by het uitgaan niet zyn gevisiteert, en dat boven dien op het aanslaan der Schepen hier te Lande by de Reders, Cargadoors ofte Schippers, ten genoegen van meergemelde

1717. Septemb. melde Directeurs van den Levantschen handel, suffisante cautie zal werden gestelt, dat de Schepen dit Ons Reglement zullen voldoen en nakomen, op poene en boeten hier voren geëmaneert; ende in geval bevonden mogt werden, dat naar gedane visitatie der Schepen, by nader visitatie der zelver in de Zeehavens, of na het uitgaan by de Schippers eenige fraude of vermindering in de monture of manninge harer Schepen is gedaan, de zodanige zullen verbeuren der zelver bedongen vragten, en daar en boven een zomme van 1000. guldens, te verhalen op het Schip, en den voornoemden Cautionaris, ende zullen alle de voorschreve poenen verdeelt werden, een vierde part voor den Aanbrenger, een vierde part voor den Officier die de calange zal doen, een vierde part voor den Armen, en een vierde part tot profyt van de lastgelden; belastende wyders alle Schippers, Commisen, Stuurluiden, ende andere eenig bevel hebbende op de voorschreve Schepen, de voorgemelde visitatien van en in hare Schepen te gedogen, zonder eenig belet daar tegens te doen, ofte laten geschieden, op poene van arbitraire correctie, ende een boete van 1000. guldens, te verhalen op het Schip ende Toebehooren, ende zal den voorschreven Visitateur gehouden zyn behoorlyke Notulen te houden van zyn gedaane visitatie, de zelve van tyd tot tyd overleveren aan gemelde Directeuren, omme zig daar na te rigten, ende daar van aan een iegelyk des verzogt werdende, copie Acte te geven; voorts zullen alle Schippers uit deze Landen na de voorschreve Gewesten gedestineert, en aldaar gearriveert, gehouden zyn aan den Consul van de Plaatze te exhiberen de Acte van visitatie, door, ofte van wegens de voorschreve Directeuren, in de Zeehavens gedaan, waar by blykt, dat de zelve hier te Lande zyn gevisiteert, ende aan de vorenstaande Articulen voldaan hebben, ende bevonden werdende van zodanige Acte niet te zyn voorzien, ofte in eenigen deele tegens het voorsz. te hebben gepecceert, zullen dezelve, in de boete daar toe staande, werden beslagen, en zal daar van by den Consul aan de gemelde Directeuren advertentie werden gegeven, omme de Contraventeurs ofte der zelver Cautionarissen tot betalinge te noodzaken.

19. Alle Schepen, welke hare reize na de hier voorgemelde Gewesten onder het Convoi van een ofte meer van Onze Schepen van oorlog zullen komen te doen, zullen aan dit Reglement, van groote, manninge ende monture, niet onderhevig, veel min by non-observantie van dien eenige calange onderworpen zyn, en alleen maar hebben te voldoen de ordinaire visitatien en lastgelden, op de Schepen na de *Straat* varende, geëmaneert.

20. En zal het jegenwoordige Reglement mede plaats hebben, op de Schepen, jegenwoordig buiten 's Lands zynde, na expiratie van zes maanden na de publicatie dezes, ofte zo veel eer, als de zelve van hare reize zullen wezen geretourneert.

21. Dit Reglement zal by provisie stand hebben voor den tyd van tien jaren, blyvende voorts in het geheel stand houden, alle Onze voorgaande Placaten op het stuk van de groote, manninge en monture van Schepen geëmaneert, by zo verre de zelve by dezen niet zyn gealtereert ofte verandert.

22. En

22. En op dat niemant hier van eenige ignorantie hebbe te pretendeeren, ontbieden en verzoeken Wy de Heeren Staten, Gecommitteerde Raden, en de Gedeputeerde Staten van de respective Provintien, ende allen anderen Officieren en Justicieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Ordonnantie en Reglement van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceren en affigeren ter Plaatze daar men gewoon is zodanige verkondinge, publicatie en affixie te doen; lasten en bevelen voorts de Raden ter Admiraliteit, den Advocaten Fiscaals, mitsgaders Admiralen, Vice-Admiralen, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, deze Onze Ordonnantie en Reglement te agtervolgen; procederende en doende procederen tegen de Contraventeurs en Overgreders van dien, zonder gratie, oogluikinge, faveur, dissimulatie of verdrag, want Wy zulks ten dienste van den Lande bevonden hebben te behooren. 1717. Septemb.

Aldus gedaan en gearresteert ter Vergaderinge van de hooggemelde Heeren Staten Generaal, in den Hage *den* 28. *September* 1717.

Was geparapheert,

J. v. Welderen, *vt.*

Onder stond, ter Ordonnantie van de zelve.

Getekent,

F. Fagel,

Zynde op het Spatium gedrukt het Cachet van haar Hoog Mogende, op een rooden Ouwel, overdekt met een papieren Ruite.

De *Mallabaren*, in *Oost-Indien*, de wapenen tegens de *Nederlandze* bezettelingen aldaar opgevat, en veel moordadige vyandlykheden gepleegt hebbende, zo resolveerde de Maatschappy die beginzelen naar vermogen te stuiten; aannemende ten dien einde, om derwaards te zenden, een Majoor, negen Kapiteinen, en nog verscheide minder Officieren, welke reeds in den jongsten Oorlog preuven van dapperheit gegeven hadden; maar of zy het krygskunstje der rudde *Mallabaren* wel afzien zullen, moet men door den tyd vernemen.

OCTOBER

1717.
October.

OCTOBER.

ITALIEN. OVER den voorſpoed der Keizerlyke Wapenen, tegens de *Turken*, had den Paus aan de gezamentlyke Kardinalen, den eerſten dezer Maand, de volgende aanſpraak gedaan.

Eerwaardige Broeders.

OP 't wederkeeren der Feeſtdagen, aan de zeer roemrugtige Koninginne des Hemels toegewyd, onder welker gelukkig beſtier de Chriſtelyke Godsdienſt verleeden jaar zo veele voortreffelyk triumphen op den *Turkſen* Tyran heeft behaald, ons dit jaar een ruimer ſtoffe van blydſchap gegeven, en een nieuwen voorſpoed verleend. Dus keert de verjaring weder van dezen plegtigen dag, toegewyd aan die groote Lieve Vrouw, om ter zelfder tyd aan de H. Kerk jaarlykse overwinningen te verleenen, op dat wy na 't verloop van een jaar nieuwe palmtakken van dien zelfden gruwelyken vyand zouden plukken; als tydige vrugten van den Maagdelyken byſtand. Deze aangename gedagtenis had ons gemoed met een onuitſprekelyke blydſchap vervult, wanneer wy op 't einde van de maand Auguſtus laatſtleeden de zeer aangename tyding ontfingen van de volkome nederlage der Turken by *Belgrado*, dewelke aanſtonds gevolgt wiert van die van het bemagtigen der plaatze zelve door de Keizerlyke wapenen. Maar toen onze zeer geliefde zoon in Chriſtus, Karel, Rooms Koning en verkoren Keizer, ons zelf berigt gaf van den gelukkigen uitſlag zyner wapenen, door onzen zeer beminden zoon den Eedelen Johan Wenciſlaus, Grave van *Gallas*, zynen Ambaſſadeur by ons en dezen H. Stoel, zo vonden wy 't goed, onze blydſchap aan ulieden bekent te maken op deze zelfde plaats; op dat wy onze beweegingen van blydſchap t'zamen voegende, en den lof des Heeren verkondigende, zyne wonderen, zyne wondertekenen, en de oordeelen zyns monds zouden groot maken.

Zekerlyk iemant die alle deeze gevallen eens wel nadenkt, die zal genoodzaakt zyn, deeze gelukkige overwinning, laatſt behaald, onder het getal der groote daden van de regterhand des Allerhoogſten te ſtellen. Daar is niemant van ulieden die niet weet voor wat een gevaar wy bloot ſtonden, en hoe wankelbaar het lot des oorlogs was. De Chriſtenen hadden *Belgrado*, een van de ſterkſte plaatzen, zo door haren ſtand, als door hare werken, zynde verſterkt niet zo zeer door een talryke bezettinge, als wel door een magtig heir, zodanig

nig belegert, dat zy zelve door de ontelbare troupen der Barbaren belegert waren. Deeze ongeloovigen, hoogmoedig op hun groot getal, en meerder verwoed dan neerslagtig door 't herdenken van hunne voorgaande nederlagen, agteden volgens 't berigt van veele brieven de krygsmagt der Christenen, door eene ongehoorde roekeloosheit, voor zeer gering in vergelykinge van de hunne. Hierom was ons gemoed door geene geringe vreeze bevangen, dat wy door eenig ongelukkig toeval de vrugt der vorige overwinningen mogten verliezen, en de wapenen, en landen der Christenen alzo een zeer zwaar gevaar mogt overkomen. Maar deeze kommerlyke toestand van zaken duurde niet langer dan tot den dag, aan de ontfangenis der gelukzaligste Maagd, in den Hemel, toegewyd, wanneer het gevaar eene wonderbaren keer nam, en een nieuw gelaat van zaken zig vertoonde. Want op dien zeer gelukkigen dag, toen wy door 't aanstellen van opentlyke gebeeden tot den Berg des Heeren opgingen, en met vuurige gebeden nevens ulieden in de Liberiaanse Domkerk om de bescherminge dier ongeschondene Moeder smeekten, hebbende daarenboven ook Aflaat van zonden verleent aan de geenen, die gedurende de agt volgende dagen tot die kerk zouden komen, om den Vader der Barmhertigheden door de voorspraak der onbevlekte Maagd te bidden; op dien dag was het dat onze geliefde zoon de Edele Prins Eugenius van *Savoyen*, Veldheer van 't Keizerlyk heir, aangedaan met eene nieuwe dapperheit uit de hoogte, en de wakkerheit van zyn krygsvolk bespeurd hebbende, verdrietig om langer te wagten, en niet konnende de verwaandheit der Barbaren langer dulden, besloot zyne troupen in stilte uit de verschansingen te leiden, om alzo op den woedenden vyand binnen zyne wallen en gragten aan te vallen. Dit dapper besluit, hem van God ingegeven, wierd daar na door Goddelyke weldaden begunstigd: want het heir der aannaderende Christenen wierd zo regt van pas door eenen nevel gedekt, dat de Babaren het bestryden van hun Leger eerder gewaar wierden, dan zy wisten dat de vyand op hen aankwam. So dat, even als of de tekenen der Israelitische tyden vernieuwd waren ('t welk wy zonder traanen van blydschap te storten niet konnen melden) de gelukzaligste Maagd, die in 't oude verbond door het teeken van eene wolke afgeschaduwd wierd, door een duidelyk blyk hulpe verleenende, betuigde dat zy haare krygsknegten beschermde, op dat ze onder haar geleide zig niet zo zeer tot een gevegt, als wel tot eene zekere overwinning, spoeden mogten. Niettemin boden de Barbaaren eenige uuren lang wakkeren wederstand, tot dat zy, na dat 'er over de 25000. man verslagen waren, en 't leger ingenomen was, zeer schielyk de vlugt namen, en een zeer groote krygstoerustinge, met groote moeite uit vele Provincien byeen gebragt, over de 140. stukken geschut, zeer veele vaandels, voorraad van leeftogt, en byna alle hunne schatten, den Keizerlyke troupen tot buit lieten. Den volgenden dag wiert *Belgrado*, na dat het een vaandel opgesteeken, en om de trouw des overwinnaars gesmeekt had, door de Christenen bemagtigt.

1717. October.

Wie zal derhalven, Eerwaardige Broeders, met een gelyk gevoel eens dankbaren gemoeds, in zulk een groten voorspoed van zaken, het vermogen des

1717. Heeren niet melden, en zynen lof doen klinken? want terwyl de trouwlooze volken op hunne woestheit vertrouwden, en de rampen en schade, die zy tot hier toe ontfangen en geleeden hadden, poogden te herstellen, wiert hun verderf vermeenigvuldigt; en terwyl wy de godlyke hulpe, door de gelukzalige Maagt, der Christenen toeverlaat, aanriepen; wiert onze blydschap verdubbelt, en wy verstonden byna op eene en dezelfde tyd, dat het overgroot Heir der Turken, of verslagen, of op de vlugt gedreeven, en de zeer sterke Vesting ingenomen was, en dat niet met zo groot een verlies van Christen krygsvolk, als wy ons, alleen tot het veroveren van de Stad, wel toegelegt hadden. Laat ons derhalven den Almagtigen God zo grooten dank toebrengen als wy konnen; en laat het ons niet genoeg wezen, dat wy dit in 't byzonder doen, maar laten wy dit in 't openbaar vertigten. Op den naastkomenden Sondag dan, die de eerste in de maand October valt; op welke men 't feest van 't Roozekransje, of van 't Psalmboek der allerheiligste Maagd, gewoon is te vieren, en welke daarom ons voorstelt de triomfale gedagtenis der vorige tyden, en de uitmuntende overwinning der Christenen, eertyds onder 't zelfde gelukkig bestier by de *Echinadische* Eilanden op de *Turken* behaald, zo laat ons t'zamen komen in de kerk van Sante *Maria* op *Minerva*, om op een plegtige wyze den Allerhoogsten dankzegging toe te brengen; dewyl hy, om zyne kerk te beschermen, en de glorie zyner Moeder verder uit te breiden, ons barmhertigheit bewezen heeft.

October.

Laat ons het hem dan dank wyten, dat de Christen Vloot ter Zee dit jaar de Turkze ook zo dapper ontfangen heeft, zo dat 'er in 't Christen krygsvolk geen wakkerheit om te stryden, of dapperheit om te wederstaan, gemangelt heeft; invoege dat door hunne dapperheit de overgroote aanslagen der vyanden, die de eilanden en landen der Christenen poogden te vernielen, afgeweerd zyn. Laat ons dan op den derden dag der toekomende weeke in onze Pauzelyke kapelle de regtmatige pligten der Christelyke Godsdienst afleggen aan de Voorvegteren van Christus, die dapper strydende, zo in het *Hongarize* Heir, als in de Scheepgevegten in de *Levant*, roemrugtig voor Gods zake gesneuvelt zyn. Dewyl nu de Heere de magt van zynen arm betoont heeft, op dat wy hem zouden dienen zonder vreeze, zo laat ons tragten, Eerwaarde Broeders, in heiligheit en geregtigheit, de vrugt der Godlyke weldaden te vermeerderen, en laat ons de kampvegters der Religie door eenen nieuwen bystand onzer gebeden versterken; op dat zy niet wakkerder mogen schynen om den dood te veragten, en hun bloed voor de Christenheit te vergieten, dan wy om onze gebeeden uit te storten, en om de hulpe des Hemels voor de strydende te smeeken; en dat wy, door zulke blykbaare uitkomsten geleerd, inzonderheit mogen tragten de zeer goede bescherming der gelukzalige *Maagd*, door Godvrugtige oeffeningen, vlyt, en gebeeden, dagelyks te verwerven; en dat wy haar geduuriglyk bidden, dat zy alle beletzelen van dit krygsgeluk afweere, en geen ongeval toelate, waar door de voorspoedige loop der Christen wapenen tegen de Turken, gestuit of vertraagt zoude mogen werden. Tot welken einde, gelyk wy tot hier toe niet nagelaten hebben, alle onze

zorge

zorge en vlyt aan te wenden, en zulks in 't toekomende ook niet verzuimen zullen, zo behooren onze pogingen ook door uwe gemeene gebeeden by God geholpen te werden; op dat die eertyds zeer bloeyende Provincien, van de oude Religie, en Christen Godsdienst afgescheurd, de tiranny der Barbaaren eindelyk gedempt, zy aan Christus weder gegeven, en tot de vorige Evangelische vryheit herroepen zynde, wy Gode, den Autheur daar van, nevens u lieden t'eeniger tyd daar voor mogen dank toebrengen. 1717. October.

Zyn H. benoemde ook in een geheime Consistorie den Heer Emericus Csaki, Aardsbisschop van *Colócza* in *Hongaryen*, tot Kardinaal, zeggende.

Eerwaardige Broeders.

OP dat 'er dezen dag een volkomener blydschap by de *Hongarische* overwinninge gevoegt werde, tot heerlykheit des Almagtigen Gods, en tot nut en eere van de H. Roomsche Kerke, is ons voornemen heeden opentlyk te verkondigen en te verklaren tot Kardinaal den geenen, dien wy in de geheime Consistorie, op den 12. der verleeden maand July gehouden, daar toe aanstelden, en *in petto* bewaart hebben, namentlyk den eerwaarden broeder Emerikus Csaky, Aartsbisschop van *Colocza*. Want wy agten het gevoeglyk en zeer wel te passe komende, te dezer tyd eene *Hongarischen* Kerkvoogt, niet zo zeer door zyn vermaart geslagt, als wel door zyne deugden uitmuntende, aan uwe zeer aanzienlyke Orden toe te voegen; op dat zo wel hy zelf, als andere Bisschoppen van dat Apostolisch Koningryk, nu ten hoogsten wakker en vlytig gemaakt worden, om den akker hun toebetrouwt te bebouwen; naardien een ruimer oogst ook een groter vlyt van arbeiders vereischt; en dat Ryk zelf, door een byzonder regt aan dezen H. Stoel toegedaan, als zynde al over lang van den H. Koning Stephanus aan 't zelve aangeboden, zig door dit nieuw en voortreffelyk blyk der Pauzelyke mildheit verblyden mooge.

Wat dunkt ulieden?

Door het gezag des Almagtigen Gods, der H. Apostelen Petrus en Paulus; en het onze, verklaren wy tot Priester der H. Roomze Kerke en Kardinaal, Emerikus Csaki, Aartsbisschop van *Calocza*, met de nodige en vereischte derogatien en clausulen. In den naam des Vaders, des Zoons, en des H. Geests. Amen.

Ondertusschen zagmen te *Roomen* aangeplakt dit Latyns vaarsje.

Promittis, Promissa negat, dessasque negata;
Te tribus his junctum, quis neget esse Petrum?

1717. Oćtober.

Dat is

Gy beloofst; gy ontkent het beloofde, en beschreit
Het ontkenne: wie zou loochenen dat gy,
Deze drie dingen zamen gevoegt, Petrus zyt?

Anders.

Gy gaf en brak uw Woord, en schreyt 'er om uit spyt;
Wie durft ontkennen, dat gy dan de Peter zyt.

Zeker Liefhebber van de Poëzy geliefde zulks uit te breiden, in dit volgende Klinkdigt.

SInt Peter heeft beloofd zyn Heer getrouw te blyven;
Die eed heeft ook de Paus den *Spaanschen* Vorst gedaan,
En hitst den Keizer tot den Turkschen oorlog aan,
Om midlerwyl hem uit *Italië* te dryven.

Sint Peter, zynde ontdekt aan 't vuur door een der wyven,
Verzaakt drywerf zyn' Heer voor 't kraaijen van den haan:
Zo doet de Kerkprins ook op 't heilig Vatikaan;
Hy kent Filip niet meer, en durft zyn onschuld schryven.

Sint Peter, overtuigd, betoont boetvaardigheid:
Dus doet gy, Klemens, ook, gy zucht, gy treurt, ja schreit;
Hy scheen des Hemels straf, gy 's Keizers straf te vreezen.

Dus volgt gy Peter, in beloften, vrees, en rouw:
Wie leeft 'er dan zo dwaas, die nog ontkennen zou,
Dat gy min feilbaar, dan die Heilig zelf, kunt weezen?

VRANK-RYK. DEN jongen Koning, of liever den Hertog van *Orleans*, als Prins Regent van dit Koningryk, gezien hebbende de buitensporige drift der Geestelyken tegens malkander, aangaande de Constitutie Unigenitus, liet deswegens te voorschyn komen deze kragtige Declaratie.

LOUIS, door Gods genade Koning van *Vrankryk* en van *Navarre*, aan alle de geene die deze tegenwoordige zullen zien, heyl.

Wylen de Koning, onze zeer geëerde Heer en Over-Grootvader, dit koningryk aan ons, in eene gelukkige vreede met alle de Mogentheden van *Europa*,

ropa, nagelaten hebbende, zo hebben wy niets anders te doen gehad, als dit laatste werk van zyne diepe wysheit te volgen en te bevestigen. Wy zouden de pligten van 't Koningdom maar onvolmaaktelyk vervullen, indien wy niet met zo veel oplettenheit arbeiden aan 't herstellen van een andere zoort van vreede, niet min van gewigt voor 't geluk en de rust des volks, 't welk aan onze heerschappy onderworpen is; door 't bevreedigen van die inwendige onrusten waar door de Geestelykheit van dit Koningryk geslingert is, ter oorzaak van de Bulle, door onzen H. Vader den Paus uitgegeven, tegens 't boek, genaamt, *Zeedelyke Aanmerkingen op 't Nieuwe Testament.* 1717. October.

De twisten, by gelegenheit van deeze Bulle gereezen, waren gekomen voor onze komst tot de Kroon; en, zedert wy tot dezelve gekomen zyn, hebben wy niet opgehouden verscheide middelen aan te wenden, omze op den raad, en door de onvermoeide zorgen van onzen wel geliefden en zeer beminden Oom, den Hertog van *Orleans*; Regent van ons Koningryk, ten einde te brengen. Maar de ervarentheit toont ons, dat de grootste hinderpaal, in den goeden uitslag dezer middelen, is, aan de eene kant den voortgang der disputen, en aan de andere kant de vryheit van die geschriften en blauwe boekjens zonder getal, dewelke zo 't schynt de geest van tweedragt gedicteert heeft, waar in men gepassioneerde schryvers, zig door verscheide beweegreden ziet uitgeven voor berispers van 't gedrag der Bisschoppen, de onschenbaarste grondreegelen van dit Koningryk aantasten, of hunne stoutheit zo ver laten gaan, van streeken, die den H. Stoel en O. H. V. den Paus honen, te verspreiden.

De gemoederen, vooringenome door deeze twistzugtige schriften, verdeelen zig na de verscheidenheit van hunne caracters, of van hunne vooroordeelen, en zodanig is de gewoone uitwerking dezer zoort van krakkeelen, dat de Kerk niet anders als verliezen kan, in een gevegt, 't welk tusschen hare kinderen geschied, terwyl hare vyanden zeegepralen, en voordeel trekken uit de verdeeltheit der regtzinnige.

De Proceduren zelf, en de geregtelyke middelen, hebben tot nu toe byna nergens anders toe gedient, als om de wonde te ontsteeken, in plaats van ze te geneezen; om dat de Bisschoppen, afzonderlyke weegen in deze zaak ingeslagen hebbende, yder particulier gemeent heeft, dat hy dien weg kon volgen, dewelke met zyne gevoelens meest overeenquam, tot dat een hoger gezag de gemoederen vereenigt zoud hebben, in een onderwerp, waar by de gantsche Kerk belang heeft.

Wy kunnen dan geen waardiger gebruik maken van de magt, waar mede 't Gode behaagt heeft ons te bekleeden, als met 't zelve te besteeden, tot 't stremmen van den voortgang van zulk eene gevaarlyke verdeeltheit, door de middelen, die hy ons in handen gestelt heeft, toen hy ons met de verdeediging en bescherming van zyne kerk belastede. Meer onderdanig, als de minste van onze Onderdanen aan hare decisien, zyn wy overtuigt, dat de Koningen en 't volk, zonder onderscheit, de nodige waarheden ter zaligheit door haar leeren moeten; en wy zullen ons wel wagten, van onze magt te willen

1717. Octob. uitstrekken over 't geen de Leere raakt, welkers geheiligde bewaring aan een andere magt toevertrouwt is. Wy weten dat het aan haar alleen toekomt, daar van kennis te nemen, en wy zouden daar in niet treeden kunnen, zonder ons bloot te stellen voor 't regtvaardig verwyt, dat wy de waarheit niet hebben onderstennt, als door een openbaren toeleg op de geestelyke magt, en dat wy een groot quaad hebben gedaan, onder voorwendzel van een groter goed te bezorgen.

Wy moeten dan, en wy zullen in deeze gelegenheit onze magt niet anders gebruiken, als beschermer van de kerk, om ze in staat te stellen van hare magt te oeffenen in een geruster en bequamer geleegenheit, om den uitslag en de vrugt daar van te verzekeren. Het is met dat inzigt, dat wy, om de beweeging der gemoederen te bedaaren, besloten hebben, een stilzwygen, zo nuttig als nodig, te beveelen; en, door deeze zoort van wapenschorsing, den weg tot eene ware vreede te bauen. Wy zyn des te williger gereed om deeze party te kiezen, dewelke ons door verscheide Prelaten van ons koningryk ingeboezemt is, om dat wy weten, dat die geene zelfs, dewelke de een tegens den ander 't meest gekant scheenen in hun gedrag, verscheide malen in de tegenwoordigheit van onzen welgeliefden en zeer beminden Oom, *den Hertog van Orleans*, verklaart hebben, dat 'er onder hen geen verscheidenheit van gevoelens, over 't geen het Geloof raakt, was: En deze vertroosting, die God ons in 't midden van een onrust, dewelke ons bedroeft, geeft, word eene nieuwe beweegreede, om ons gezag tusschen beide te doen komen, na eene verklaring, die ons doet zien, dat het Geloof in veiligheit, en gevolgelyk alzo onnodig als gevaarlyk is, de kerk door disputen te ontrusten, in een tyd, wanneer men hopen moet, dat de Bisschoppen, eensgezind over het leerstuk, de middelen haast zullen vinden, om zig ook zo volmaaktelyk te vereenigen over de zwarigheden die 'er nog te vereffenen overblyven.

Wy zien deeze ophouding van al 't geen de tegenwoordige onrust kan gaande houden, zelfs niet aan als een middel 't welk lang duren moet; en wy zyn zeer verre van 't zelve in te voeren op een onbepaalde wys, die te gelyk van weerkanten verdagt kan zyn, en die de palen van onze magt zoud schynen te buiten te gaan. Wy hebben niet voor, de zaken langer in dezen staat te houden, als tot dat O. H. V. de Paus, geraakt over de qualen der kerk van *Vrankryk*, dewelke den H. Stoel altyd zo getrouwelyk aankleefde, de middelen gevonden heeft, om daar in eene vaste vreede te herstellen; en wy twyfelen niet, of zyn H. vol van gevoelens, die met zyne hoedanigheit van algemeene Vader overeenkomen, zal doen zien, dat zyne wysheit en zyne verligtingen te boven gaan, de oogmerken van de geene, die gemeent hebben, dat men toevlugt moest nemen tot de algemeene Kerk, om de verdeeltheit, waar van een gedeelte van haar ligchaam bewogen word, te doen ophouden.

Het is dan in verwagting van een hulp, zo waardig de Religie, en de liefdadigheit van een Opper-Priester; en, gedurende de instantien die van onze kant aan hem gedaan zullen worden, om die hulp te verkrygen, dat wy alle zaken opgeschort zullen houden, en dat wy zelfs voorzigtige en nutsige strafheit

heit zullen gebruiken tegens alle de geene, die door oproerige geschriften, of door andere indiscreete of voorbarige middelen, den oorlog zouden willen gaande houden, terwyl wy alleenlyk bemoeit zyn met de zorg, om tot de vreede te geraken. Wy zullen eindelyk, deeze party kiezende, het genoege hebben van 't voorbeeld te volgen, 't welk wylen de Koning, onze zeer geëerde Heer en Over-Grootvader ons gegeven heeft, door zyne Arresten van den 23. October 1668. en 5. Maart 1703; en wy hopen, dat God de opregtheit van onze meeningen zegenende, wy wel h[illegible] den troost zullen hebben, van alle de Herders van ons koningryk, volkomentlyk eensgezind zynde, even naarstig te zien, om de kudde, die hen toevertrouwt is, te onderwyzen en te bevreedigen, en om aan 't Hoofd der Herders tekenen te geven van hunne aankleving, hun ontzag, en van hunne onderwerping. 1717. October.

OM DEEZE REDENEN, &c. &c. willen wy, dat alle disputen, contestatien en verschillen, die 'er in ons koningryk ontstaan zyn, ter gelegenheit van de Constitutie van O. H. V. den Paus, tegens het boek der *Zeedelyke Aanmerkingen op 't Nieuwe Testament*, gesuspendeerd zyn en blyven, gelyk wy dezelve mitsdezen suspendeeren; beveelende by provisie een algemeen en abzolut stilzwygen over deeze stoffe, en dat, gedurende de instantien die wy zullen blyven doen by O. H. V. den Paus, om van zyne wysheit en van zyn gezag hulpe te verkrygen, bequaam om de tegenwoordige verdeeltheden uit te bluschen en geheel ten einde te brengen.

Wy verbieden insgelyks aan alle onze Onderdahen, van wat staat of conditie zy mogen wezen, op de hier na genoemde straffe, te schryven, drukken, verkopen, of anderzints uit te geven, eenige tractaten, libellen of memorien, van wat naam het ook zy, of eenige actens of verklaringen, van wat aard zy ook zouden mogen wezen, te maken over 't zelve onderwerp, en ter oorzaak van de tegenwoordige disputen, directelyk of indirectelyk; en in 't byzonder niets te zeggen, te schryven, te drukken, of te verspreiden tegens de eerbiedigheit, die men aan den H. Stoel, en aan O. H. V. den Paus verschuldigt is.

Daarenboven zullen de Arresten, door wylen den Koning, onzen Over-Grootvader, den 23. October 1668. en den 5. Maart 1703. uitgegeven, in alle deelen uitgevoert worden; en dienvolgens verbieden wy wel uitdrukkelyk aan alle onze Onderdahen, van allerlei staat, den een den ander aan te tasten of uit te tarten, door smadelyke woorden van Nieuwgezinde Jansenisten, halve Pelagianen, scheurzieke, ketters, en andere partydige namen; alles by pœne, tegens de overtreeders, van gehandeld te zullen worden als rebellen, ongehoorzame aan onze ordonnantien, oproerige, en verstoorders van de gemeene rust.

Wy vermanen en beveelen egter ook alle Aarts-Bisschoppen en Bisschoppen onzes koningryks, dat yder in zyn Bisdom agt geeve, dat de rust, die wy door deeze Declaratie daar in willen herstellen, liefdadelyk en onschenbaar bewaart werde, &c. &c.

Gegeven te Paris *den 7. October 1717. en geregistreert in 't Parlement den 8. dito.*

De

1717. October. De Geestelykheit van *Portugal*, als eenvoudige Schapen, zagmen daar tegens haren Herder volgen, gelovende alles wat hy sprak, zonder eens te onderzoeken, of hy hen wel op den regten weg leyde; liever vast stellende des Paus onfeilbaarheit, als na te speuren zyne magt. De Universiteit van *Coimbre*, zeer geagt in dat Ryk, gaf deswegens een omstandige verklaring in 't ligt, bestaande in drie merkwaardige Artykelen, welke, vergeleken met die der geestelykheit van *Vrankryk*, eene eindeloze verwarring insluiten; ziet hier dezelve.

1. DAt de Paus, zelfs buiten het Concilie, boven het welke hy is, onderwyzende van zynen leerstoel de gelovigen van de Algemeene Kerk, in de leerstukken, die het geloof en de zeeden betreffen, de onfeilbaren bystand des H. Geestes heeft, en derhalven niet kan bedrogen worden, nog bedriegen.

2. Dat de Constitutien van den Paus, betreffende eenige leerstukken, om stand te grypen en van kragt te zyn, niet van noden hebben eenige aanneming of toestemming der gelovige volkeren; en dat derhalven zodanig een aanneming of toestemming op geenerlei wyze dienen kan, om die te authorizeeren.

3. Dat alle de Doctoren van gevoelen zyn, dat om een Pauzelyke Bulle, aangaande eenige leerstukken, van kragt te doen zyn, de aanneming of toestemming van eenige byzondere Kerk, nog veel minder vereischt word; maar dat het genoeg is, dat de Paus van zynen leerstoel gesproken heeft, onderwyzende de Algemeene Kerk.

Alle de Doctoren der bovengemelde Universiteit van *Coimbre* betuigden, by het opstellen dezer Artykelen, eenparig, van niet by malkanderen gekomen te zyn, om de Pausselyke Constitutie aan te nemen, als of die, zonder zodanige aanneming, geen stand konde grypen, maar alleenlyk, om te bewyzen de pligt van eer en gehoorzaamheit; invoegen zy, willende hunne eerbiedigheit en onderwerping aan den H. Stoel des te beter doen blyken, van advys waren, hoe het nodig was, dat niet alleen de Doctoren van de faculteit der H. Theologie, maar zelfs ook die van alle andere Faculteiten, zig met eede verbonden, om hunne gevoelens, zo lange zy leefden, met des *Paus* Bulle te Conformeeren, ja dezelve staande te houden in zodanigen zin, als door den Ouden Vader was uitgesproken.

De Edicten, in dewelke het Parlement van *Vrankryk* zwarigheit maakte, om die te registreeren, waren zedert afgekondigt; behelzende

zende het eerste eene vernietiging van den tienden Penning der Inkomsten van de Goederen, en een Reglement aangaande de Briefjens van Staat, mitsgaders die der generale Ontfangers, en de Pensioenen &c. Het tweede, de verkooping en 't verband der kleine Domeinen; en het derde, de belegging van 1200000. livres Lyfrenten, tegens den Penning 16. om uit de Waerelt te helpen de Briefjens van Staat, en die der generale ontfangsten. Voorts nog eene Declaratie tot aanstelling van een *Westerse Compagnie*, en een arrest betreffende de renten der Geestelykheit, gemeenschappen en andere, door de Getaxeerdens van 't Geregtshof in betaling gegeven. Zedert kwam nog een Arrest van 's Konings Raad van State te voorschyn, aanstellende tot Commissarissen de Heeren Amelot, de la Houssaye, Fagon, en d'Ormisson, om de Obligatien van de nieuwe *West-Indische* Compagnie te passeeren, agtervolgens het 38. Artykel van der zelver opregting; meldende het eerste Artykel, *dat men daar in toe laten zoude alle zoorten van menschen, en zelf edelen, zonder zig ten opzigte van haren Adel te benadeelen.* Het tweede, *dat het Octroy, beginnende van den dag der registratie, duuren zoude tot den laatsten December* 1742. Het vyfde, *dat den Koning aan deze Compagnie schonk alle de Landen, Kusten en Havenen van* Louisiania, *behoudens dat dezelve aan zyne Majesteit en die hem kwamen op te volgen, t'elkens moesten schenken, tot erkentenis van onderdanigheit en trouwe, een goude kroone* 30. *marken zwaar.* Het zevende, *dat alle Goud en Zilver Mynen, welke ontdekt mogten werden, zouden toebehooren aan deze Compagnie, zonder daar van eenige recognitie aan den Koning te moeten geven.* Het 32. *dat de Actien in deze Compagnie ieder van* 500. *Livres in Staatbriefjens moesten zyn, mits genietende, van den eersten dag dezes Jaars, vier ten hondert intrest; zullende de Boeken van inteekening werden gesloten, zo dra men den Inleg tot het Fonds groot genoeg bevond.* Het 37. *dat yder, hebbende vyftig Actien, eene deliberative stem, en die van hondert Actien twee stemmen konde geven enz.* Het 41. *dat het Hof nu drie Bewinthebbers zoude aanstellen, dog dat de Compagnie zelve, na verloop van twee jaren, andere drie, mits Fransche Inboorlingen zynde, vermogt te verkiezen.* Het 50. en 51. *schenkt aan deze Compagnie alle de Forten, Magazynen, Huizen, Schepen, Vaartuigen, mitsgaders de Artillery en Ammonitie, den Koning in* Louisiania *toebehoorende, als mede de Koopmanschappen door Mons. Crozat aan zyn Majesteit overgedaan; mits dat de Compagnie derwaards had te brengen ten minsten*

1717. Octob.

1717. October. ſten 6000. *Blanken en* 3000. *Zwarten.* Het 52. *Dat, indien niet wierd verlengt het Octroy, na deszelfs expiratie, de Landen in vollen eigendom zoude verblyven aan de particuliere Bezitters, mits dat de Compagnie die aan niemand anders, als aan* Vrankryks *Onderdanen, zoude hebben te verkoopen.* Het 53. *Dat de Compagnie Kerken bouwen, en de Roomsche Katholyken dezelve onderhouden moeste.* En eindelyk het 54. *Dat ze zeker beschreven Wapen voortaan zoude mogen voeren.*

Weinig aanzoek kreeg deze Compagnie, alhoewel in den beginne was verbreid, dat de inteekening het voorgeſtelde Kapitaal voltallig beloofde; dog men bevond, by nader overziening, het tegendeel; zynde dezen aangaande, wel de voornaamſte oorzake de verdeeltheden onder de Opper-Bewindhebbers, en het verlies op de Briefjens van Staat, zedert de laatſte Edicten; wyl dezelve niet meer als 39. à 40. ten hondert rendeerden. Ondertusſchen waren de berugte Heeren Le Normand en Gruet, onlangs door het *Geregtshof ter Galey* gedoemt, op voorſpraak van den Heer d'Argenson vergunt, om hare levenstyd gevangen te blyven; en ook de verdere Proceduuren tegens hare Confraters, de Heeren Millet, Champi, en le Roy tot *St. Marten* uitgeſtelt. Den 20. September verſcheen den Prins van Dombes, uit *Hongarien*, weder te *Parys*, en wierd, na een weinig uitgeruſt te hebben, door zyn vader, den Hertog du Maine, by den Koning gebragt; die hem aanſtonds vraagde, wat hy uit het Land, van waar hy kwam, had mede gebragt? hier op deed den zelven aan zyn Majeſteit geven de afteekening van *Belgrado* en van wederzyds Legers; mitsgaders een *Turkze* Pylkoker, boog, en andere ſnuiſtery, voorbedagtelyk gekoft, om dezen jongen Monarch daar mede vermaak aan te doen; welke zedert eenigen tyd ook veel genoegen geſchept had, met aan de by hem zynde gemeenzaamſte Grooten, als een soort van zekere Ridder ordre, te vereeren een Papiere Kruis, hangende aan een wit Lint met blauwe ſtreepen. Dit Kruis, als gezegt, eerſt van papier zynde, maakte men naderhand van kaarte bladen, en vervolgens van goud; genietende den Maarſchalk de Villars het geluk, van aldereerſt met deze Papiere of Kaarte Ridders ordre, door den Koning zelve, opgeſchikt te werden, dragende hy dat boven alle andere gewone Ridderteekens.

GEHEEL

1717. October. SPANJEN.

GEHEEL *Europa* had in deze tyd het oog geslagen op de Oorlogs-toerustingen, en de ondernemingen van het *Spaansche* Hof tegens de Statendommen des Keizers in *Italiën*; immers de voornaamste Hoven, met dit werk belemmert, scheenen hunne pogingen te willen toebrengen, om dit verschil, zonder meerder verwydering, te effenen. De voorgewende Ligue, door sommige Mogentheden gesmeet, bleek thans van die omstandigheit niet te wezen, als in den beginne was verbreid; want meer dan een Potentaat, zedert den gelukkigen uitslag der Keizerlyke Wapenen tegens de Turken, ontkende deelgenoot daar aan te zyn; inzonderheit den Paus van *Romen*, die veele nogtans als de grootste Acteur van dit spel considereerden; gemerkt hy niemand bekwamer daar toe had uitgedagt, als den berugten Kardinaal Alberoni; een man doorslepen in Staatkunde, van een trotzen aard, en stoutmoedig om zyn voornemen ter uitvoering te stellen. Dezen Prelaat vond weinig moeiten, om 't Hof van *Madrid* tot zyne belangen over te halen, opdragende de uitvoering voor een groot gedeelte aan zyn voorzigtig beleid.

Wy hebben in de (a) voorgaande maand aan den Leser wel berigt gedaan, dat de *Spanjaarden* op 't eiland *Sardaigne* geland waren, dog niet wanneer en hoe; dus zal het vereisschen een omstandiger verhaal deswegens te vertoonen.

(a) zie pag. 163.

DE *Spaansche* Schepen, Galleyen en Barken, onder gezag van den Marquis Mari, en Balthazar de Guevara, den 20. en 21. Augusty op de hoogte van *Sardaigne* genadert, kwamen des avonds zo na by Land, als 't hen tot ontscheping der troupen doenlyk was.

Des morgens, den 22. zeer vroeg, wiert de landing omtrent de *Zoutpannen* ondernomen; en wyl 'er alleenlyk maar 4. a 500. Keizerlyke Ruiters langs 't strant kwamen, welke uit 't geschut der *Spaansche* Schepen beschoten wierden, zo konden deze niets uitvoeren, dat tot hindering der Landing konde strekken. Dus bragten de *Spanjaarden* hun volk, ruim 7000. man, gerust aan Land, marcherende nog dien zelven dag na de kant van *Cagliari*, legerende zig in 't plein van *Lazaretta*: de Schepen verplaatsten zich ter zelver tyd, en kwamen voor de gemelte Stadt ten Anker.

Den volgenden dag deden de *Spanjaards* het Klooster *Bonaire* met eenig Voetvolk bezetten, en wyl deze plaats na by de Stadt was, trok het Keizerlyk Voetvolk in de Stad; hebbende de Ruitery zig landwaards in begeven, om de *Spanjaarden* den toevoer van levens-middelen te verhinderen.

1717. October.

Des nagts, tusschen den 23. en 24. kwamen de Bombardeerschepen zo na aan de Stadt, datze die konde bereiken, werpende 80. Bomben in dezelve, welke op verscheide plaatzen brand veroorzaakten. De Generaal Leede, welke over de *Spaansche* Troupen te Land mede het gezag voerde, trok den 24 met een Detachement uit het Leger om eenig Vee te ligten, keerende tegen den avond met eenige Ossen en Schapen weder te rug. In deze togt had hy een party Keizerlyke ruiters ontmoet, daar hy 'er twaalf van geslagen had; hebbende van zyn kant alleen twee Dragonders verloren.

Den 25. begondenze de Artillery te ontschepen, waar mede, als met het voeren derzelver op de Batteryen, verscheide dagen wierd doorgebragt. Onderwylen toonden den Marquis Rubi, welke als Onderkoning het Eiland gebied, een *Catalaan* van geboorte zynde, een goed wezen om de Stadt en 't Eiland hem aan vertrouwt wel te verdedigen. En waarlyk de *Spanjaarden* hebben ondervonden, dat hen deze Belegering lastiger geworden is, datze verwagt hebben.

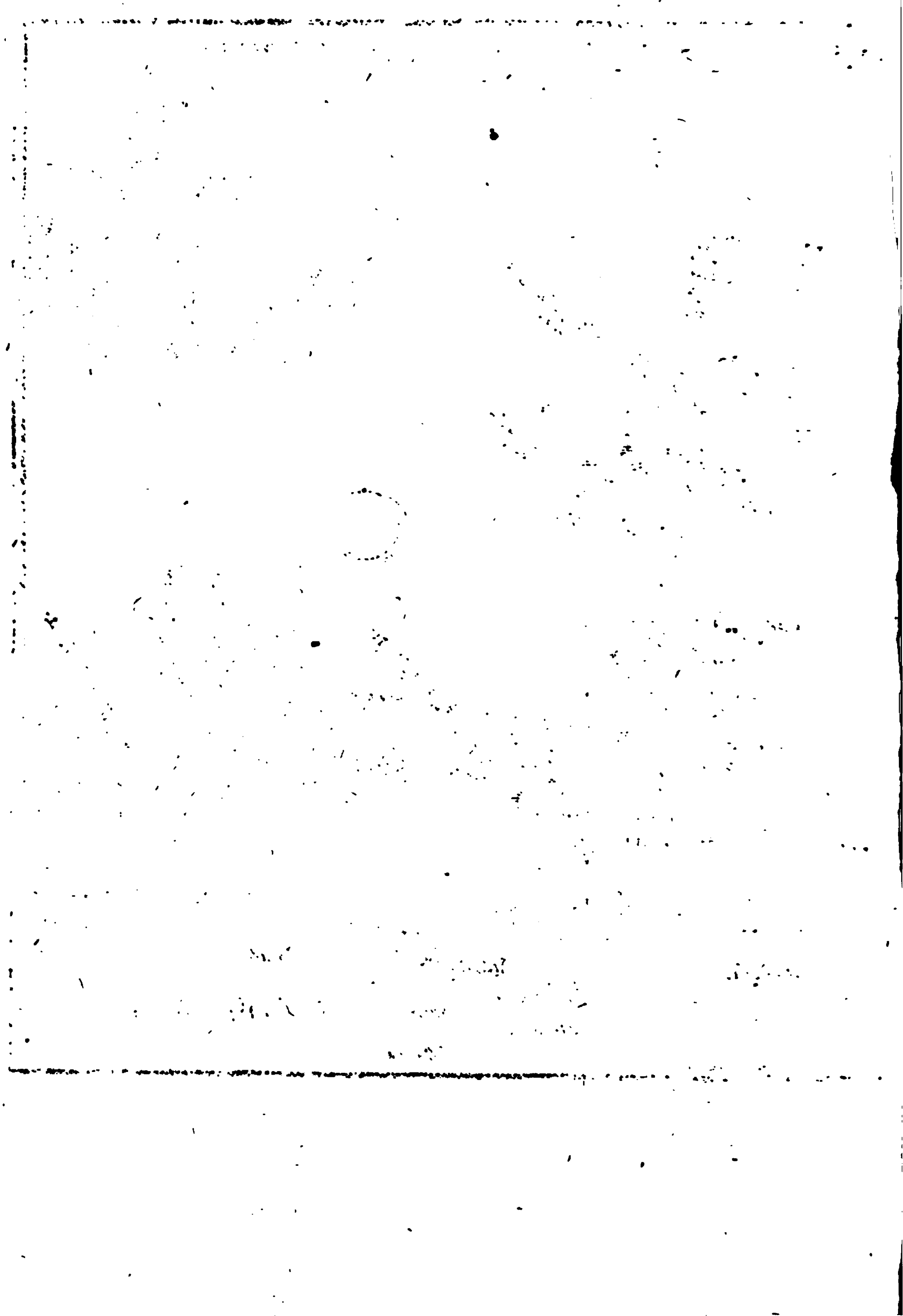
De troupen der *Spanjaarden* zo dra niet aan Land zynde, of den Opperbevelhebber deed den Onderkoning sommeren, om de Stadt en 't gehele Eiland aan den Koning van *Spanjen* over te geven: dog dezen antwoorde, verwondert te zyn, dat men zulks van hem eischte, in een tyd als de stilstant der Wapenen aan geheel *Italien* (waar toe dit Eiland behoort) stand greep; en dat, ingevalle men die breken wilde, met het Vyandlyk aan te tasten, hy zig ten uittersten zoude defendeeren. Hier op zyn de Vyantlykheden begonnen, de Stadt *Cagliari* ingesloten, en de Belegering derzelve werkstellig gemaakt.

Wat dit *Sardaigne* voor een Eiland is, zalmen hier kortelyk aan den onkundigen Lezer vertoonen. Men mag het noemen eene der grootste Eilanden van de *Middelandsche Zee*, begrypende in zijn omtrek 150. Mylen, leggende neffens *Corsica*, en is daar van afgescheiden, door het Kanaal van Bonofatio, ten Noorden agt a tien Mylen wyd. De lugt vind men zeer zwaar en ongezond, dog het Land, al schoon berggagtig, vrugtbaar van Koorn, Wyn, Oly, en andere Levensmiddelen. Men vind 'er ook Zilver, Swavel, en Alluin-Mynen, mitsgaders een tamelyke aanfokking van Zout en alderhande levendig Vee, inzonderheit Honden, die de *Engelsche* Doggen in sterkheit verre overtreffen. Twee tot malkander vloeyende Rivieren, de *Tyrzo* en *Cedra*, deelen het Eiland in twee groote Landschappen, waar van men het Zuidelyke, zynde zeer bergagtig, *Capo de Claris*, en 't Noordelyke, door deszelfs Moerassen, *Capi de Legudori* noemt. Van 42 Steeden, welke in oude Historien gemeld worden, vintmen thans maar zeven, die dezen naam mogen dragen; zynde *Cagliari* de Hoofdstad, leg-

Gelegenheydt van CAGLIARI, op het Eylandt SARDINIA.

Cap di St. Pedro
I. Sanguinane of Beleridas Eyl.
Cap Carbonera of Cap Ferrato
I. Serpentera of Ficaria I.
I. Cortellazza of Colodes I.
S. Pedro
Carbonera
Colango
I. Cauli
Bregirotto
Li cinque fratelli
Cap Quarto
Mara
Quarto
Zout Pannen
Salargio
Lac
Sinaia
S. Michele
Baronia
C. Baratero
Orsana
Cesto
Sepro
Monestil
St. Pantaleo
Samasai
C. Zuart
Pietra Laida
Pte. de Cagliari
CAGLIARI
Golfo de Cagliari
La Scaffa
Zout Pannen
Arsemini
Nura
S. Maria
C. Saroch
I. Pollo
Clip Serpentara
Cortellazzo of Cunicularia I.
Cunicularium Prom.
Cap de Spart. Mongo
C. Pulo
Cap Pollo of Pulla
Feronia
Castello
Zout Pannen
Chia
S. MICHELE
Saroco
C. Terra
Monte Santo
Galiari
S. Barbara
Siculensii Populi

leggende op een bergagtigen grond, naby de Zee, zig uitstrekkende tot aan een grooten boezem, aan dewelke het zyn naam geeft, en daar door een goede Haven ontfangt. In vier deelen vintmen de Stad onderscheiden, waar van het middelste, eigentlyk *Cagliari* geheeten, met een zware muur omringt is, en beschermt werd door een sterk Kasteel, in 't welke den Onderkoning gemeenlyk rezidentie komt te nemen; zynde de Zitplaats van een Aartsbisdom, en hebbende ook een Academie. 1717. October.

De Stad *Oristan* legt 45. mylen ten Noordwesten van *Cagliari*, aan eene Zee baai, en is mede een Aartsbisdom, onder de naam van Marquizaat. Nu volgt aan een inham op de Zuidwesthoek *Villa Iglezia*, leggende 28. mylen van *Cagliari*, en hebbende een Kasteel en Bisdom. *Saßari*, een ruime en nette Stad, mede door een Kasteel beschermt, legt in een vermakelykevlakte niet verre van de Noordwesthoek; en het Steedje *Casto Arragonneze* 40. mylen ten Noordoosten van gemelde *Sassari*.

De *Karthagenienſers*, na hun de *Romeinen*, en wyders de *Sarazenen*, waren voortyds bezitters van dit Eiland *Sardaigne*, tot dat de *Genuezen* en *Pizanen* kwamen, en al de boven gemelde Volkeren weg dreven; dog onderling zelve twistende, zo mostenze zien en gedogen, dat de Paus Bonifatius VIII. het Eiland aan den Koning van *Arragon* gaf. In de 13. Eeuw verhief Keizer Fredrik II. het tot een Koningryk: en zedert de verandering der Regeering, dat men *Arragon* aan de *Spaansche* Kroon hegte, had men dit *Sardaigne* altoos door een onder Koning doen regeeren. Koning Philippus V. tot de *Spaansche* Kroon gerakende, deed het aanstonds met de nodige manschap en andere behoeftens wel verzorgen; dog Koning Karel III. thans Keizer, bragt het, als Koning van *Spanjen*, in 't jaar 1708. onder zyn geweld, en waar in 't zelve bestendig was gebleven.

Dit tusschen beiden aangeteekent hebbende, zo zalmen nu weer voortgaan met de Belegering van *Cagliari*. De *Spanjaarden* vonden meer tegenstand, dan zy wel gedagt hadden; en wyl hunne Troupen, door ziekte als andere ongemakken, zeer veel mosten lyden, zo zagmen in alle de Havens van de *Spaansche* Monarchy ongemeene toerustingen, tot het zenden van Secoursen, schynende niet anders in til te wezen, als het bemagtigen van dit Eiland *Sardaigne*. Te *Alikanten* wierden, geduurende de maand September, klaar gemaakt veel Vaartuigen, om, onder geleide van zeven Oorlogschepen, drie Bran-

1717. ders, en twee bombardeer Galjoots, een groot getal Paarden over te
October. brengen; by de welke men van *Carthagena* nog twee Fregats en 40 Transportschepen verwagtede, terwyl men van wyd en zyds zo veel koorn en haver aanvoerde, dat de Kloosters en particuliere Huizen moesten dienen, om de kwantiteit te kunnen bergen. Ook waren reeds vier Battaillons voetvolk daar verschenen, mitsgaders twee andere, nevens twee Regimenten Ruiters en twee Regimenten Dragonders op weg, om zig by dezelve te voegen, en ingescheept te werden; blyvende deze, en nog verscheide secoursen, van Krygsvolk, Ammunitie en Mondbehoeften, alleen wagten na de laatste ordre van 't Hof van *Madrid*, om naar *Barcelona* te zeilen; uit welke Haven men reeds den 6. September naar *Sardaigne* voor af had zien zeil gaan twee *Spaansche* Oorlogschepen, en 18. Vaartuigen met Volk, Paarden, en Oorlogs tuig.

Van deze onderneming der *Spanjaarden* kreeg men aan 't Hof van *Weenen* wel haast de gewisse tyding, en inzonderheit kwam het zelve zeer vreemt te voren, dat den Paus daar in de hand had; dus zyn Keizerlyke Majesteit deswegens den Nuntius, by hem rezideerende, zeer gevoelig aansprak; maar dezen, moogelyk van dit geval onkundig, ontschuldigde den H. Vader zo hy best konde. Den Keizer, met dit zeggen gantsch niet voldaan, zond ten eersten aan deszelfs Minister te *Roomen* eene ordre, welke meerder uitwerking deed; eisschende daar in de volgende vier zaken.

1. DAt den Nuntius Aldrovandi van *Madrid* moest te rug geroepen werden, alzo hy verdagt was van medepligtig aan de *Spaansche* krygsrusting te zyn.

2. Dat den Heer Bartelli van zyn Ampt gezet werde, en het Hof ontzegt.

3. Dat de Bulle der tienden, aan *Spanjen* toegestaan, vernietigt werde, om dat die penningen gedient hebben om den Keizer te beoorlogen.

4. Datmen onderhout bezorge voor 6000. Man, om naar *Napels* gezonden te werden: waar by den Keizer winterkwartieren in 't *Ferrareesche* en 't *Bolognese* voor 10000. *Pruissische*, en voor een gelyk getal *Saxische*, in den staat van *Parma* begeert.

Het laatste Artykel van dezen eisch was aan den Paus zo gevoelig, dat hy bevelen gaf, niet alleen om de inzameling der tiende van de geestelyke goederen, door hem aan Koning Philippus toegestaan, te

staken,

Zaken, maar ook om den aan 't Keizerlyke Hof rezideerenden Nuntius, en zelf den Kardinaal Alberoni uit *Spanjen*, thuis te roepen. Men beweerde, dat den ouden Vader zig tot deze stap genoodzaakt vond, om zyn eer te redden, en aan de geheele waereld een geloof in te prenten, van onschuldig te zyn aan 't gene waar mede men hem betigte. Wyders begeerde den Minister des Keizers twee gefortificeerde Plaatzen in den Kerkelyken Staat, om die met Duitsch Krygsvolk te doen bezetten, ja dat den Paus eene defensive Alliantie met zyne Keizerlyke Majesteit zoude hebben aan te gaan, tegens alle die de rust van *Italien* mogte komen te storen. De toegift van dien eisch bestond in twee Kardinaals Hoeden, voor zodanige Perzoonen, welke den Keizer waardig oordeelde daar mede te begunstigen. Op de ernstige en harde taal, door den voormelden Gezant by deze gelegentheit gebruikt, begon den Paus bitterlyk te weenen, en kwam daar op aan den dag het Latyns vaars, (*a*) voorwaards geinsereert. Zedert toonde zig den ouden Vader by uitnementheit genegen tot des Keizers belangen, doende publyk het *Te Deum* zingen over de nederlaag der *Turken*, en schryvende een omstandigen brief aan Koning Philippus van *Spanjen*, welke (*b*) beide Stukken wy vertoont hebben.

1717. October.

(a) ziet pag. 217.

(b) ziet pag. 180, en 218.

Den Paus kreeg in dezen tyd niet alleen het ongenoegen des Keizers, maar ook dat des Konings van *Groot-Brittannien* op den hals; het laatste ontstond door het (*c*) arresteeren des Grave van Peterbourg, met eene commissie van zyn Heer en Meester naar *Italien* gereist, en nogtans, op bevel van den Paus, te *Boulogne* gevangen genomen: hebbende den Ridder van *St. Joris*, zig onthoudende te *Urbino*, aan den Kardinaal Gualtierri een Officier geschikt, met berigt en klagten, dat zommige vreemdelingen op zyn Leven snoode toeleggingen maakten; invoegen het Pausselyke Hof eene rezolutie nam, om de Lyfwagt te *Urbino*, door eenige Soldaten uit *Roomen*, te versterken. Deze valsheit was gesmeed aan het Hof van *St. Germain*, en door de Koninginne weduwe van *Engeland*, met een expresse, aan den Ridder van *St. Joris* afgezonden. Den Paus, willende den gemelden Ridder verpligten, had hem niet alleen de bovenstaande versterking tot zyn Lyfwagt toegestaan, maar zelfs aan de Legaten en Gouverneurs in den Kerkelyken Staat wel expresselyk bevolen, datze alle vreemdelingen, in hun district komende, zoude hebben aan te houden

(c) ziet pag. 179.

den

1717. October. den en te ondervragen. Den Grave van Peterbourg, kort daar na door de Stad *Boulogne* denkende te reizen, wierd, volgens voormelde Paussélyke ordre, niet alleen ondervraagt, maar zelf gevankelyk naar 't Fort *Urbino* gevoert. Men beschuldigde hem aanstonds, dat hy herwaards met een kwaad oogmerk tegens den Ridder van *St. Joris* gekomen was, ja men ontpakte zyne Koffers, en onderzogt alle deszelfs Papieren; dog niets vindende, dat eenige schyn van waarheit aan den laster konde geven, zo zond men deswegens berigt aan den Paus, die wel haast den voorbarigen misslag, in deze zaak begaan, bemerkte; wyl uit de Papieren niet anders kwam te blyken, als dat den Koning van *Groot-Brittannien*, zyn Meester, hem had afgezonden, om de Prinsen van *Italien*, des mogelyk, te bewegen, van zig in deze troubelen, door Koning Philippus begonnen, neutraal te willen houden. Dit geval des Grave van Peterbourg bragt het Hof van *Romen* in nog meerder argwaan, aangezien zyn gevangeneming het Salutaire oogmerk van Koning George scheen te dwarsboomen, stremmende de voortgangen, om met de *Italiaansche* Vorsten te handelen.

(a) ziet pag. 176. Den Brief of het Manifest, door den Minister van *Spanjen* (*a*) onlangs aan het *Fransche* Hof mede gedeelt, had hier, gelyk mede aan veel andere Hoven, weinig genoegen gegeven, als behelzende zeer veel omstandigheden, welke al te flauw voorkwamen, om daar over een Oorlog te beginnen.

GROOT-BRITTANNIEN. IN 't begin dezer maand wierd uit een Schip, komende van *Vrankryk*, geligt wel 40000. gedrukte Roomse Kerkboeken, een groote kwantiteit Paternosters, Krucifixen, en andere Papiste kramery. Den Schipper, die al dit tuig overbragt, nam de vlugt, en de Matrozen betuigden, dat het geaddresseert was aan eenen Tobias Boles, koopman te *Deale*; dog dezen verklaarde daar van niet het minste te weten. Men bragt dan den geheelen bras in het Tolhuis van *Londen*, om, volgens de Wet, verbrand, en den inbrenger gecondemneert te werden in een boete van 40 Schell. voor yder boek. Voegt by dit zoort van halstarrige menschen de eedweigerende Geestelyken, doorgaans niet nalatende om de Gemeente tegens hare wettige Regeerders aan te hitzen. De geheime byeenkomst van zekeren Dr. Whelton, houdende zyn Conventicul in *Goodsmansfield*, trok veel toeloop na

na zig uit de Parochy van *Withechapel*, daar hy te voren Predikant was geweest. Dezen valschen Broeder, zullende iemand onder zyne bende aannemen, deed den zelven de volgende vyf Artykelen alleen met JA beantwoorden. 1717. October.

1. Gelooft gy dat Koning Jacob de III. een wettig en erflyk Regt tot de heerschappy van deze Koningryken heeft?

2. Gelooft gy dat de tegenwoordige Regeering onwettig en geuzurpeert is?

3. Gelooft gy dat de eedweigerende Kerk de eenige ware Kerk van *Engeland* is?

4. Gelooft gy dat de zo genaamde Kerk van *Engeland* een scheurzieke Kerk is, en dat by gevolg alle hare Diensten, Gebeeden, Predikingen, Doop en Nagtmaal houding onnut en vrugteloos zyn?

5. Belooft gy, dat gy in het toekomende nooit zult Communiceren met de gemelde scheurzieke Kerk, of eenige van hare ordonnantien in agt nemen?

's Nagts, tusschen den 9. en 10. October, wierden een menigte verraderlyke Schriften langs de straten van *Londen* gestroit, en onder de deuren van den voornaamsten Adel gestoken. Het eene, ondertekent William Thomas, gewezen Secretaris des Grave van Oxfort, voerde ten opschrift, *Brief, aan Sr. Robert Walpole*; en 't ander, *Brief aan 't Leger en 't Volk van Engeland.* Zekeren Mr. Spieleman, een Goudsmit, 's morgens vroeg twee exemplaren oprapende, en ziende dat het Libellen waren, bragt ze ter hand van twee Vrede-Regters, die daar mede naar *Hamptoncourt* vertrokken, om ze den Koning aan te bieden. Weinig tyds daar na zag men den Grave van Bothmar ook eene dezer Libellen aan zyne Majesteit vertoonen; waar op wierd goed gevonden, Bodens van Staat uit te zenden, om te mogen ontdekken den Autheur, Drukker, en de Verspreiders dezer fameuze geschriften. Den Schryver van den Brief aan den Heer Robert Walpole, zig beroepende op eene met hem gehouden Conversatie in zekere Herberg, zeide te willen blyven volharden by zyn gevoelen, dat alle vryheden van *Engeland* moesten te gronde gaan, by aldien de zodanige, welke deze vryheden genoten, geen zorge droegen om die te beschermen; dat men zig door de Revolutie een veel grooter geluk voorstelde, als men verkregen had; dat den Prins van *Oranje*, hebbende geene kinderen, wierd ingeroepen en verkoren tot Regent van de Kroon, tot'er tyd den Hertog van *Glocester* de vereiste Jaren

1717 October. zoude hebben, om dezelve te dragen; dat de ontydige dood van den Hertog het verlies herstelde, door de Kroons Acte te geven aan een Protestantsch Prins, die reeds kinderen had, en van wien men hoopte, dat zyne Statendommen in *Duitschland* de Rykdommen van *Groot-Brittannien* vermeerderen, en hy tot een waarborg van de Protestantsche Godsdienst verstrekken zoude. Wyders, dat deze Acte van Successie de Monarchie bevryde van ongerustheden, ten opzigte de magt van de Kroon, inhoudende, onder andere zaken, dat, zonder toestemming van het Parlement, geen Geld, Manschap, of Oorlogschepen, tot bescherming van buitenlandze Staten, mogte werden gegeven, en dat men, zo doende, zig beloofde de *Groot-Brittannische* Natie, na't overlyden van de Koningionne, goude Appelen te doen plukken. Dit stukje, opgevult van goddeloze Lasteringen, laten wy ten besten aan de handgift van den nieusgierigen Lezer; verkrygende 't zelve geenzints de uitwerking, welke de kwaadmeenende daar van hadden verwagt. In tegendeel opende het de oogen der Thorys, die daar uit klaarlyk bespeurden, waarom het de *Jacobiten* te doen was.

Den Koning, willende te *Nieuwmarket* de beroegte Paardeloopen gaan bywonen, vertrok den 13. October 's morgens van *Hamptoncourt* derwaards, rydende ten tien uuren door *Londen* over de groote Brug, en kwam 's avonds ten zeven uuren op de eerstgemelde plaats; hebbende zyn Majesteit aldus in negen uuren tyd 72. *Engelsche* mylen, van vier in een uur, afgelegt. Ontelbare menschen, nieusgierig om hem te zien, bevonden zig over al op de wegen; de klokken van yder Parochie te *Londen*, gelyk ook die in alle de Steeden, en op de Dorpen ten platten Lande, alwaar hy passeerde, hoorde men luyen, en doorgaans een geroep *Lang leve den Koning George*. By zyne verschyning te *Nieuwmarket*, vond hy aldaar een groot getal der voornaamste Hovelingen, die hem op een plegtige wyze ontfingen. Ook was de Prins en Princesse van *Walles* in goede gezontheit, van *Hamptoncourt*, den 14. te *St. James* gekomen, en zedert door de aanwezende Grooten, zo Lords als Dames, verwellekomt.

De Liefhebbery van 't Loopen der Paarden te *Nieuwmarket*, wierd deznamiddags den 14. gehouden; geschiedende de eerste Loop, door die des Hertogs van Devonshire, en die van den Lord Godolfin, om 200. Guines; met welken prys den eerstgemelden ging stryken. De

Merry

Merry van Mr. Pelham won de premie van 100. Guinea, door den Koning gewoon daar toe te geven; zittende zyn Majesteit den gantschen namiddag, niet tegenstaande het sterk regende, te paard, en keerde eerst 's avonds ten vyf uuren naar *Nieumarket*. Op deze plaats maar vier mylen van *Cambridge* leggende, zag men des morgens een afgezondene der berugte Academie den Koning komen vragen, wanneer het hem mogt behagen, om door alle de Leden en Corps opgewagt te werden? waar op zyn Majesteit haar tyd stelde ten een uur 's middags. Vervolgens kwam dit geleerd gezelschap, 30. in getal, zyne Majesteit opwagten, werdende ingeleid door den Grave van Sunderland. Haren Vice-kantzelier deed een cierlyke aanspraak, *bedankende zyne Majesteit, onder andere zaken, voor de door hem aan de Universiteit verzorgde schoone Bibliotheek, en gevende verzekering van hun hartelyken yver en genegentheit tot zyn Koninglyk Persoon en Regeering; belovende standvastelyk hun werk te zullen maken, om de jeugt, aan hare zorge toevertrouwt, dezelve beginzelen in te boezemen enz.* Het antwoord des Koninge was kort en bondig, zeggende, *Heer Vice-kantzelier ik bedank u voor de verzekering, die gy my van uwe pligt en genegentheit geeft; de Universiteit kan zig altoos op myne gunst en aanmoediging verlaten.* Alle de Leden genoten de eer van 's Konings hand te kussen, en treffelyk ter maalryd onthaalt te werden.

1717. Octaber.

Den geheimen Raad was den 19. op 's Konings bevel, te *Hampton-court* vergadert, alleen om de Zittingdag van het Parlement vast te stellen; dus men de Proclamatie daar van zag in 't ligt komen, luidende.

GEORGIUS REX.

ALzo ons Parlement tot den 20. van deze maand October geprorogueert is, hebben wy met advys van onzen Geheimen Raad goedgevonden, van te verklaren, dat het gemelde Parlement op den 20. dag van deze maand October tot Donderdag den 2. December zal geprorogueert werden; en wy hebben een ordre aan onzen Cancelier van *Groot-Brittannien* gegeven, om een Commissie op te stellen, en het zelve tot die tyd te prorogueren. Wy verklaren hier mede verders ons welbehagen, dat het gemelde Parlement op den gemelden 2. December zal gehouden werden, en zitten om verscheide zaken van groot gewigt en belang af te doen; en de Geestelyke en Waereldlyke Lords, en de Ridders, Burgers en Commissarissen van de Borgten van het Huis der Gemeentens, werden hier meede gelast en bevoolen, om inge-

Gg 2 volge

1717. October. volge van dien op den gemelden 2. December aanstaande te *Westmunster* te vergaderen.

Gegeven in ons Hof tot Hamptoncourt, *den* 19. *October* 1717. *in het vierde jaar van onze Regeering.*

God beware den Koning.

Den Ridder Eon, laatst uit *Spanjen* overgekomen, om alhier met de Bewindhebbers van de *Zuidzee* Compagnie eenige zaken, in gevolge het Tractaat van *Assiento*, te reguleeren, had aan de gemelde Compagnie deze aanspraak gedaan.

Edellieden van deeze loffelyke Compagnie.

IK kom in den naam van den Koning myn Meester, met goedvinden van zyne *Brittannische* Majesteit, en met goedvinden van zyne Koninglyke Hoogheit, de Prins van *Walles*, Gouverneur van deeze Koninglyke Compagnie, deeze doorlugtige vergadering bywoonen: een zodanige Koninglyke bescherming moedigt my aan, om te hopen, dat ik gunstig door de Leeden zal ontfangen werden, uit dewelke dezelve bestaat; alzo ik geen ander inzigt heb, dan om myne opregte pogingen tot voordeel van deeze Koninglyke Compagnie te vereenigen, met de volbrenging van myn pligt, in ieder gedeelte 't welk het belang van dezelve zoude konnen bevorderen; en gelyk ik vertrouw, van door de bekende ervarenheit en groote bekwaamheden van deeze Doorlugtige vergaderinge te zullen geholpen werden, zo verzeekere ik dezelve van myne standvastige zorg en iever, tot bereiking van deeze oogmerken; indien ik in deeze dispositie het vertrouwen en de agting van de Koninglyke Compagnie mag verdienen, zal ik my gelukkig agten, om de tyd van deeze residentie onder dezelve alhier in dienste van myn Koning door te brengen.

Zeker gezelschap der Kooplieden formeerde in dezen tyd een ontwerp, tot het opregten van een nieuwe Bank van Assurantie; dog wyl gemeenlyk, in zulke zaaken, in den eersten opslag, veel duistere en inpracticable dingen voorkomen, zo vondenze zig verpligt, om door het doen drukken van een wydluftig stuk, hare meiningen voor de waerelt bloot te leggen. Ziet hier den voornaamsten inhoud van dat stuk; dog eerst de Voorreden.

DAt het bekent is, dat veele de reputatie van ryk te zyn verkregen hebben, daar het inderdaad niet zoo is, en ondernomen, om tot groote schade van degeenen, die hen komen te vertrouwen, goederen en scheepen te verzeekeren.

ren. Dat zelfs veele van onze vermogende Assuradeurs zoo veel wagen, dat zy dikwils buiten staat geraken, om hunne verbintenissen na te komen, en de schade te vergoeden, aan de gene, die zig heeft laten verzekeren. Dat 'er ook voorbeelden zyn, dat veele particulieren met het premie geld zyn doorgegaan Dat de geassureerde, als hem in 't geval van schade de betaling betwist werd, dikwils tegen tien, vyftien, en meer perzoonen moet procederen, die op eene Polis geteekend hebben, zoo dat de verliezers, de remedie slimmer dan de kwaal zelver bevindende, eerder verkiezen zig de eerst gledene schade te vergenoegen, dan die weg in te slaan; daar in tegendeel het altoos het interest van een Compagnie moet zyn, welke een fonds heeft, die niet kan vervreemd werden, om deszelfs agting op te houden, door promte betaling te doen. Dat ieder Lid van deze Compagnie vryheit zal hebben, om by transport zyne portie in deze Bank te verkopen; en dat men niet anders kan onderstellen, of daar zullen altoos meer kopers dan verkopers gevonden werden, tot een zaak die zo voordeelig is. 1717. October.

Dat de Compagnie niet alleen een zodanige zeekerheit voor de geassureerdens zyn zal, als zy nog nooit gehad hebben, maar ook van groot gerief voor de Assuradeurs; alzo ieder Lid, die hun portie verkoopt, ontslagen werd van alle verbintenis, zo ten opzigte van de Compagnie, als van de geene, die zig door dezelve hebben laten verzeekeren; nademaal de geen, die in zyn plaats komt, het fonds niet kan verminderen, maar zig dezelfde verbintenissen, als zyn voorganger, onderwerpt.

Dat veele Familien zyn geruineerd geworden, om dat zy voor meer dan vystig maal meer gereekend hadden, als zy ryk waren; daar deze Compagnie, in welke de een den last van den anderen helpt dragen, altoos in staat zyn zal, om zodanige zommen te betalen, als niemand zoude konnen doen, die op zig zelfs handeld.

Dat veele Assuradeurs in de buitenste havens van *Engeland* en in vreemde landen, zullen bewoogen werden, om aan dit kantoor te komen, als aldaar in veel beter zekerheit hebbende; alzo het onwederleggelyk is, dat een zodanige vereeniging van wel gegoede Assuradeurs, alzo wel voor particuliere Assurantien gepresereert werden, als de Bank van *Engeland* voor particuliere Banquiers; welkers Leeden zo wel als het publik zeer wel hunne reekening by deze vereeniging gevonden hebben, al schoon zy niemand beletten te banquieren; gelyk deze Compagnie ook niet voor heeft, om iemand in het doen van assurantie te verhinderen.

Om de voornaamste tegenwerping te beantwoorden, dewelke is, dat'er geld moet geavanceerd werden tot een gewigtig fonds, 't welk tot zeekerheit voor de geasseureerdens kan verstrekken; daar men tegenwoordig kan verzeekeren zonder een penning te verschieten, en met zyn geld voordeel doen, werd toe gestaan, dat zy 10 per cent moeten avanceeren; maar dat, al schoon zy hun geld niet uit de Bank konnen neemen, dan by transport, zy echter over het zelve altyd zullen konnen disponeeren, met hunne portie te verkopen, waar toe altoos gelegentheit genoeg zal zyn; zullende ondertusschen dit gedeelte van

1717. October. hun geld aangelegt werden in zodanige fondzen, die men het voordeeligsten en het zeekerste zal oordeelen, om weder gereed geld te bekomen, tot betaaling van de regtvaardige schulden.

Dat het gebeurd, dat een Koopman bewust zynde, dat hem, in geval van verlies, 10 per cent zal afgetrokken, hoewel in de Polis maar 6 per cent uitgedrukt staat, voor prompte betaling en andere onkosten, zomtyds zo veel zig boven de wezentlyke waarde, van het geen hy op zee heeft, doed verzekeren, als zyn geheele verlies komt te beloopen, en dat in dit geval particuliere Assuradeurs, als hy geen grooter schade kan bewyzen, dan het geene hy wezentlyk op zee heeft, aan hem niet meer willen goed doen, dan het geen in het Schip verlooren is; al schoon zy voor meerder getekent hebben, en om die oorzaak hem 16. per cent en een half aftrekken, en dat daarenboven nog gemeenlyk wel een vierde of een vyfde gedeelte van zyne verzekeraars door gaan; daar deeze Compagnie altoos een wezentlyk fonds zal hebben, om het geheele verlies van ieder Koopman te voldoen.

Dat dit ook niemant kan aanmoedigen om onagtzaam te zyn, en met voordagt hunne schepen te verliezen; want geen Koopman zyn reputatie, en het voordeel het welk hy zig zelven by zyn schip of goederen voorstelt, zal in de waagschaal stellen, om op deeze wyze gereed geld van de Compagnie te trekken. Dat de Kooplieden niet konnen twyfelen, of deeze Compagnie zal altoos in staat en bereid zyn, om op veel minder en voordeeliger voorwaarden, dan particuliere, te verzekeren, die niet in vermogen zyn, om het honderste gedeelte van de schade goet te doen, die gemakkelyk door een Compagnie zal gedragen werden; over welke niet dan mannen van rykdom, reputatie en verstand het bestier zullen hebben.

Dat de onkosten van deeze bestiering ook zo veel niet zullen beloopen, als tegenwoordig aan particulieren gegeven werd; te weten, twee en een half per cent van premien, en een half per cent van schaden. Dat een ieder inteekenaar uit deeze Compagnie voordeel zal trekken, na proportie van zyne inleg, tyd en moeite; en dat het niet in de magt van een Secretaris of Klerk zal zyn, om een Polis voor een gedeelte onderschreven te houden, en plaats voor zig zelf te laten, om het overige daar by te schryven, als hy hoord, dat het schip behouden is, of om zommige van zyn Meesters te misleiden, om onderteekeningen te doen, indien het verlooren is; en ten laatsten dat onnoemelyke ongemakken, bedriegeryen en misbruiken, door particuliere Assuradeurs uitgevonden, door deze Compagnie zullen voorgekomen worden; welkers Directeurs zullen zweeren om geregtigheit te doen, aan Assuradeurs en aan de Geassureerdens.

Het vervolg bestaat in 24. Artykelen, welkers korte substantie wy alleen hier plaats zullen geven, luidende als volgt:

1. Dat

1717. October.

1. DAt, tot zekerheit voor de Geassureerdens, een of twee Millioenen zullen ingeschreven en opgenomen werden, tot een Fonds, om alle de verliezen goed te maken, die de Geassureerdens zullen komen te lyden.

2. Dat alle zyne Majesteits Onderdanen, mannen van ondervinding en achting, in dezelve zullen ontfangen werden, en dat niemand minder dan 1000 ponden, nog meerder dan 30000 ponden sterlings in dat Fonds zal mogen inleggen. En, indien de som van 1000000 pond. voor den 25. Maart 1718. ingeschreven werd, zullen echter de boeken open gehouden werden tot dien dag inclusis toe, en niet langer, of tot dat twee Millioenen ingetekent zyn: Maar, indien meer dan een Millioen en minder dan twee Millioenen op den 25. van de gemelde Maart ingeschreven zal zyn, zullen de boeken dien zelfden dag's avonds ten langsten gesloten werden; en al het geen als dan zal bevonden werden ingetekent te zyn, zal voor een Fonds van de Compagnie dienen, 't welk nooit boven de som van twee Millioenen, door eenige navolgende inschryving of inschryvingen, zal mogen vermeerdert werden.

3. Dat de Compagnie in de gewoonelyke Termen, als in particuliere Assurantien gebruikelyk is, in 't begin als Medestanders, en daar na als eene Corporatie, door eigene Polissen, zig zelven gezamentlyk zullen verpligten, om alle verliezen goed te doen, die de geenen zullen overkomen, welke zig door hen hebben laten verzekeren.

4. Zal geen Intekenaar onder de 2000. ponden tot Bewindhebber of Thresorier mogen verkooren werden; de geen die voor 1000. ponden, en onder de 5000. ponden intekent, zal een stem hebben: voor 5000. en onder de 10000. ponden twee stemmen: voor 10000. ponden en onder de 20000. ponden drie stemmen: en voor 20000. ponden of meer, vier stemmen, en niet meer, in alle zaken, die in de algemeene vergaderingen zullen besloten werden. Maar geenen zullen voor algemeene vergaderingen gehouden werden, in welken niet een derde gedeelte van de Leeden in persoon tegenwoordig zyn, na dat men 14 dagen te voren, zulks door de Courant zal bekent gemaakt hebben; zullende in de eerste van de zelve 12, 24, 36, 48, of 60. Bewindhebbers verkooren werden, die zig na den inhoud van deeze Artikelen zullen hebben te reguleeren, of na zodanige andere Wetten, Regels en orders, als namaals zullen gemaakt werden met het getal, waar over men zal overeengekomen zyn; zullende drie Thresoriers verkooren werden, en een van de Bewindhebbers zal President zyn. De Thresoriers zullen de Kas met het kasboek bewaren, in sterke en kragtige yzere kisten, die in de grond van het Comptoir zullen vastgeschroeft zyn, hebbende ieder drie verscheide slooten. De Sleutels zullen door de drie Thresoriers bewaart werden, die altyd tegenwoordig zyn zullen, als het geld in dezelve gebragt of uitgenomen werd, of aansprakelyk zyn, voor de genen, aan welken zy de sleutels toevertrouwen. Zy zullen alle drie de Rekening ondertekenen van ieder groote som, die ontfangen of uitgegeven zal werden, en in 't breede daar by voegen den tyd en plaats van dien; ook zal een Duplicaat van het Kasboek in handen der Bewindhebbers blyven.

1717 Oftober. blyven. De Leden zullen anderzints ook maar een Thresorier konnen verkiezen, die, behalven den Eed, aan dezelven zodanige zekerheit zal geven, als zy zullen goedkeuren. Zy zullen ook ter zelver tyd verkiezen zeven Gemagtigden (in welkers namen zy hunne zekerheden zullen nemen; wanneer die tot drie gereduceert werden zullen zy hunne volmagt aan zeven anderen van de Compagnie overleveren) en drie Auditeurs van de Rekeningen, twee staande Raaden, twee Procureurs, een Secretaris en onder Secretaris. Maar de Klerken en andere dienaars zullen door de Bewindhebbers aangestelt werden. De Thresorier, of Thresoriers, zullen ook hunne eige Klerken verkiezen, maar voor dezelve moeten instaan.

5. Alle verkiezingen zullen door looten geschieden; de Bewindhebbers, Thresorier of Thresoriers, Gevolmagtigden en Auditeurs van de Rekeningen, zullen voor den Kancelier zweeren, om altoos gelyk regt aan de Compagnie en de Geassureerdens te doen, na hun beste oordeel en vermogen. De Secretaris, onder Secretaris, en Klerken zullen insgelyks zweeren, dat zy nooit eenige ongeregtigheit zullen doen, of heimelyk houden, dat die gedaan werd aan de Compagnie, aan eenig lid van dezelve, of aan iemand die zig door hen heeft laten verzekeren, maar zulks aanstonts aan de geassureerde perzoon ontdekken, door brieven of verklaring, indien zy niet by hem konnen komen, of om hem zenden.

6. Dat ieder jaar op St. Michiels dag, een derde van de Bewindhebbers zoude verkooren werden, zo dat geenen van hen langer dan drie jaren gelyk zullen regeeren, (ten waren dat zy weder verkooren wierden (en, als iemand komt te sterven, of onbekwaam werd om dienst te doen, zal een nieuwe Bewindhebber of Thresorier binnen drie weeken in deszelfs plaats verkoren werden; na dat veertien dagen te voren van zoodanige verkiezing door de Courant bekentmaking zal gedaan zyn.

7. Dat binnen veertien dagen na de eerste algemeene inschryving besloten is, dat de intekenaars op zodanige plaats en tyd zullen by een komen, als tien dagen te voren aan dezelve door de Courant zal werden bekent gemaakt, om hunne Bewindhebbers enz. te verkiezen, Committées te benoemen, en de dagen van hunne algemeene vergaderingen vast te stellen; en zo haast de yzere kisten zullen gereed zyn, zal ieder teekenaar aanstonds, of ten langsten binnen 28. dagen (op verbeurte van het voordeel van zyne inschryving, en dat in dit geval een ander Lid in zyn plaats zal aangenomen werden) aan den Thresorier of Thresoriers 10. per cent. betalen, van de zom voor welke hy heeft ingetekent, en nog daarenboven verbonden zyn, om, in geval van verlies, zo veel geld te geven, als door de Bewindhebbers met meerderheit van stemmen zal geeischt werden, dog niet meerder dan het geen hy ingetekent heeft. De zommen, die gevordert zullen werden, zullen geproportioneert zyn, na het verlies, de inschryving van ieder Lid, de zom die 'er by kas is; en de onkosten van het Comptoir. Alle de Boeken van de Bewindhebbers zullen door een iegelyk van de Leden mogen doorzien werden, alle dagen van 's morgens ten negen tot 's avonds ten zeven ure, uitgezondert op Zondagen.

8. Geen

8 Geen Intekenaar zal iets behoeven te betalen, voor dat de Thresorier, 1717.
of Thresoriers, de Bewindhebbers enz. zullen verkooren zyn, Committées October.
aangesteld, en een Comptoir omtrent de Koninglyke Beurs in *Londen* opgeregt, in 't welk men als boven gemeld is, een sterke en magtige yzere kist zal vast maken, en wel verzekeren. Maar indien iemant, na dat hy zyne 10. per Cent betaalt heeft, of (door Assignatie of Transport een Lid geworden is,) het geen dat geeischt werd, zal weigeren of verzuimen te betalen, binnen 60. dagen, na dat daar van openbaare kennis door de Courant gegeven is, en schriftelyke verzoeken aan het Huis of Huizen van ieder Lid door een dienaar van de Bewindhebbers gezonden zyn, zodanige perzoon zal niet alleen verliezen al het geen hy betaalt heeft, maar ook allen toekomende voordeelen, en niet langer voor een Lid gehouden werden, en onbekwaam van weder aangenomen, of toegelaten te werden, buiten de toestemming van de meeste stemmen in een algemeene vergadering, onder welk voorwendzel, voorregt, of bescherming zulks ook zoude mogen zyn; en al het geen hy verbeurd, zal gevoegt werden, by het algemeene Fonds, tot voordeel van de Eigenaars.

9. Zal de Geasseureerde alleen betalen de premie, over welke men is overeengekomen, en vier schellingen zes d. voor de Polis, ten ware dat door het Parlement een groter belasting hier op gestelt wierd. En wanneer hy zyn gelt ontfangt voor eenige schade, zal hem niets meer afgetrokken werden, dan het geen in de Polis uitgedrukt staat. Indien in geval van schade goedgevonden werd, om goede mannen te verkiezen, zal de Compagnie de eene helft, en de Geasseureerde de andere helft van de onkosten betalen.

10. Dat ten minsten ieder dag, uitgezondert de Zondagen, vyf van de Bewindhebbers zullen byeenkomen, en eens in de week zeven, om met de geenen die zig willen laten verzekeren over de voorwaarden te accordeeren, buiten Lands te correspondeeren, en het Character, waarde en zekerheit van de Kooplieden, Kapiteins, Reeders, Reizen, Schepen en Vaartuigen te onderzoeken, de Polissen te teekenen, de Premien te ontfangen, de schade te betalen, de Reekeningen na te zien, en alle de zaken van het Comptoir te bestieren, van een uuren na de middag, tot 's avonds ten zevenen; en dat op ieder dag alle uuren, uitgezondert de Zondagen, door de Secretaris of Onder-Secretaris, en twee van de eerste Klerken op hunne beurt zal opgepast werden; die om hun werk schielyker te verrigten, en tot zekerheit van het Comptoir, in het zelve, of in een huis daar omtrent zullen mogen woonen.

11. Zal geen geld uit de Bank mogen genomen werden, onder welk voorwendzel het ook zoude mogen zyn, voor dat het geld door de Leden ingelegt, en de voordeelen daar van gekomen, een vierde gedeelte meer belopen, dan de intekening van het Capitale Fonds; van 't welk een gedeelte zal besteed werden, om Landeryen te kopen, tot een zekerheit voor de Geassureerdens, en het overige in handen van den Thresorier blyven, om alle regtmatige eischen te voldoen: maar dit gedeelte zal door de Bewindhebbers van tyd tot tyd aan zyne Majesteit mogen geleent werden, op zodanige Fondsen, als vastgestelt zyn of zullen werden; en voor welke door het Parlement voor-

 zorg

1719. October. zorg is gedragen, om geld van den onderdaan op te nemen; en indien daar toe geen gelegenheit is, zal het geld op Parlementaire zekerheden uitgezet werden, om de eer en het Crediet van de Regeering te ondersteunen: dog op geene andere zekerheden, als zodanigen, die door de Compagnie in een algemeene vergadering goedgekeurt werden, om het Crediet van het Comptoir te vermeerderen; welke zekerheden ook weder door de Bewindhebbers tot geld gemaakt zullen werden, als zulks nodig is, om de verliezen te betalen, die zouden mogen voorvallen. En alle de voordeelen van zodanige zekerheden, met de premien die ontfangen zyn, zullen onder de Leden verdeelt werden, na proportie van hun kapitaal: 't welk zy in de Bank gelegt hebben.

12. Zal twee maalen in een jaar, binnen drie weeken na Vrouwen- en St. Michiels-dag, een uitdeeling gedaan werden; dog zodanig dat altoos in Parlementaire zekerheden, Landeryen, enz. als boven gemeld is, en in de Kas of Bankbrieven in de Thresoriers handen (na dat deze uitdeeling gedaan is) ten minsten een vierde gedeelte van het ingeschrevene Capitaale Fonds zal blyven; zullende het overblyfzel van de Bank in zodanige ondertekeningen bestaan, als de Bewindhebbers zullen oordeelen goed te zyn. Deze proportie zal ook in agt genomen werden, ingeval van eenige volgende vermeerdering van het Fonds, by aldien voor de som van twee Millioenen Sterlings niet voor den 25. Maart aanstaande mogt ingetekent zyn; ook zal het gedeelte van winst of verlies van ieder intekenaar gerekent werden na de tyd van zyne inschryving, of hy in 't geheel betaalt heeft of niet, behoudens dat hy zal voldaan hebben het geen regulierlyk van hem is gevordert, onder aftrekking van de principale en aanwasschende winsten van het gedeelte, 't welk hy aan een ander persoon zal geassigneert of overgedaan hebben.

13. De algemeene Vergadering (van welke veertien dagen te voren in de Courant bekentmaking zal geschieden) zal magt hebben, om van tyd tot tyd, te maken, te verbeteren, veranderen, of vernietigen zodanige Regels, Orders, of Ordinantien, als zy voor het toekomende welzyn zullen goed vinden; welke door de Compagnie zullen aangenomen werden, na dat zy gemaakt zynde, door twee algemeene Vergaderingen zullen goedgekeurt zyn, en niet stryden tegens de Wetten van het Land, nog tegens eenige overeenkomsten, door de Compagnie voor die tyd gemaakt, de welke men toestaat, dat niet vernietigt zullen mogen werden.

14. Dat ieder Polis of Contract van Scheidsmanschap zal van waarde zyn; en de geheele Compagnie gezamentlyk verbinden, voor dat zy ingelyft zyn, 't welk getekent en gezegelt is door een Thresorier, en een of twee van de Bewindhebbers, in tegenwoordigheit van den Secretaris, of onder Secretaris. En na dat zy door een Patent, of Acte van het Parlement ingelyft zyn, of beide getekent, als voorgemelt is, en gezegelt met het gemeene Zegel van de Compagnie, tot dat alle de conditien en voorwaarden van zodanige Polis, of Contract in 't geheel zullen nagekomen zyn. Maar zodanige Bewindhebbers zullen voor dat zy ingelyft zyn, kost en schadeloos gehouden werden in alles 't welk zy zullen doen, om behoorlyk en wettig het geen hen is toevertrouwt uit te voeren.

15. Na

15. Na dat de eerste algemeene inschryving zal gedaan zyn, en by aldien de zelve geen twee Millioenen beloopt, en zulks in drie algemeene Vergaderingen goedgevonden werd (van welken veertien dagen te voren door de Courant notificatie zal gegeven werden,) zal het Capitale Fonds mogen vermeerdert werden, tot zodanige zom, als men tot bestiering van deeze zaken zal nodig hebben, niet meerder dan 2000000. pond sterlings belopende, door een of meer algemeene vrywillige inschryvingen, het zy door hen zelfs, of door een groter getal van intekenaars aan te nemen, of beiden, zo als door meerderheit van stemmen zal beslooten werden. 1717. October.

16. Zal het geheel, of eenig gedeelte van het Capitaal van den intekenaar, (dog niet minder dan 1000. pond sterling) mogen geassigneert, of overgedragen werden in de boeken van dit nieuwe Comptoir van Asseurantie, en niet anders, als op een iegelyk van zyne Majesteits onderdanen, die mannen van agting en reputatie zyn, zonder eenige onkosten; uitgezondert het zegt van den Koning te betalen; dog zulks zal binnen 21. dagen moeten geschieden, na dat onder de hand door beide partyen, een schriftelyke overeenkomst tot zodanig transport of opdragt zal gemaakt zyn; ook zullen geene Assignatien of Transporten aangenomen werden in de eerste 21. dagen na Vrouwen- en St. Michiels-dag: hoewel dat een minder zom dan van 1000 ponden sterling mag geassigneert of getransporteert werden aan zodanigen, die toen en voor die tyd Leden van deeze Compagnie zullen zyn: en de geassigneerde of getransporteerde, zal altoos dezelfde voordeelen en voorregten hebben, en ook onder dezelfde verbintenissen vervallen, onder welke de intekenaar ten opzigte van de Compagnie na proportie van zyn Capitaal was.

17. Zal het kapitaal van geen Lid, het zy dat hy het is door Inschryving, Assignatie, Transport, of anderzints, of een van allen ooit meerder mogen belopen dan 30000. ponden sterling, buiten en behalven het geen men aan dezelve zal schuldig zyn, en zy te eisschen hebben van de voordeelen van het Comptoir: ook zal niemant vermogen om een gedeelte van zyn kapitaal te assigneren of over te dragen, en een overblyfzel onder de 1000. ponden in de Bank te laten: maar een iegelyk zal, als het hem wel gevalt, zyn geheel kapitaal konnen assigneren, of overdragen. En indien hier namaals goed gevonden werd, om een tweede, derde, of vierde algemeene inschryving te laten doen, om de zom van twee Millioenen vol te maken, zullen de oude Leden voor zo veel als het hen gelieft in de nieuwe mogen intekenen, behoudens dat geen Lid meer dan een vierendertigste gedeelte mag nemen, nog minder dan voor een duizendste gedeelte intekenen van de geheele zom, die door eenige volgende inschryving by het Fonds zal gevoegt werden, nog zyn bezonder kapitaal meerder dan 30000. Ponden maken. En indien hy een nieuw Lid is, zal hy niet minder dan voor 1000. Ponden mogen inschryven; waar van ieder Inlegger insgelyks betalen zal zodanig gedeelte van zyne intekening, als in een algemeene vergadering zal vastgestelt werden. En de nieuwe intekenaars zullen voor het overige, op de zelfde voorwaarden aangenomen werden.

1717. Ostober.

18. Dat wanneer over een zaak komt gestemt te worden, het zy in een algemeene vergadering, of tusschen de Bewindhebbers en derzelver vergaderingen en Committées, en het gebeurd, dat 'er een gelykheit van stemmen is, zal de Thresorier, of een ander Bewindhebber, die tot President verkooren is, als dan en alleen in dit geval een concluderende stem hebben. Maar in de afwezentheit van den President, zal de eerste intekenaar in kapitaal en tyd onder de Bewindhebbers, als boven gemeld is een definitive stem hebben: maar niemant zal anders meer dan een stem hebben, uitgezondert in een algemeene vergadering, of in geval van gelykheit van stemmen als boven gemeld is. En indien over eenige zaak die een Lid in 't bezonder betreft, verschil ontstaat, zal zodanig Lid zo lang buiten de vergadering moeten gaan, tot dat alles afgedaan is.

19. Zal een zodanig zalaris aan de Bewindhebbers, Thresoriers, Auditeurs, Raden en Procureurs voor hunne moeiten en arbeid, en zodanige Tractamenten en Jaargelden aan den Secretaris, onder Secretaris, Klerken en Bedienden gegeven werden, als met hunne diensten over een komen, en in een algemeene vergadering zal goed geoordeeld werden. De huur en alle andere onkosten zullen insgelyks door dezelve vast gestelt werden, en het geene men aan hen zal toeleggen, zal betaalt werden door den Thresorier of Thresoriers, op het vertonen van eige handschriften en recipissen, aan zodanige perzoon of perzoonen, als in de algemeene vergadering met meerderheit van de intekenaars zullen aangestelt werden, welke men houden zal, op Vrouwen- en St. Michiels-dag, (waar van veertien dagen te voren door de Courant bekentmaking zal geschieden) om de reekeningen te onderzoeken, en de kas, het Fonds en de Inschryvingen na te zien; welkers raport onder eede gedaan, ieder half jaar als men een uitdeeling doen zal, naauwkeuriglyk in een boek zal aangetekent werden, 't welk men ten dien einde op het kantoor zal houden.

20. Ieder intekenaar zal als hy zyne eerste betaling op eenige inschryving doed, een half per cent betalen, van ieder 100. ponden, die hy in deze Bank heeft ingeschreven, aan Mr. James Bradly, koopman te *Londen*, en Case Billingsly, of aan der zelver Executeurs, Administrateurs, of Gevolmagtigden, voor hunne moeite, tyd en onkosten, die zy besteed hebben, met deze Compagnie op te regten, met uitsluiting van eenige andere Compagnie, die in navolging of tegenstelling van deze zoude mogen gemaakt werden; maar deze betaling zal geen plaats hebben in eenige Assignatien of Transporten. De gemelde James Bradly en Case Billingsly hunne Executeurs, Administrateurs, of Gevolmagtigden zullen alle onkosten dragen, die reeds gemaakt zyn, of nog gemaakt zullen werden; en alle andere toevallige lasten in het opregten van deze Compagnie of Corporatie, die zullen voorvallen, voor de eerste byeenkomst van de Onderteekenaar, na dat de eerste algemeene inschryving vol zal zyn.

21. Als een Lid zyn geheel Capitaal zal assigneeren, of overdragen, zullen alle zyne eischen en obligatien van en aan de Compagnie, en aan een iegelyk ge-

geassureerd perzoon, van nul en geener waarde zyn; tot dat hy door een andere algemeene inschryving, of door een reguliere assignatie of overdragt van Capitaal, weder een Lid werd; en in beide gevallen, zal hy weder deze Artikelen onderteekenen, en zodanige andere regels, ordres of wetten, als door de Compagnie zullen gemaakt zyn, met uitdrukking van de tyd zyner onderteekening, zyn gedeelte in het capitale Fonds, en of het is door een algemeene inschryving, Assignatie of Transport; niet tegenstaande hy de zelve voor dezen reeds onderteekend heeft. 1717. October.

22. Zullen deze Artikelen en de onderteekening van de zelven, gehouden werden voor Verbonden van Maatschappy, in welke ieder Lid aansprakelyk zyn zal, voor zyn eigen byzonder gedeelte van het capitale Fonds en niet meer; en wanneer voor de zom van een of twee Millioenen ponden Sterlings zal ingeschreven zyn, zullen de Inteekenaars en hunne Executeurs, Administrateurs of Gevolmagtigden, beginnen met het verzeekeren van Scheepen, Vaartuigen en Koopmanschappen, als een Compagnie, op de voet van dit plan, en daar van actens geven; en indien zy het nodig oordeelen ook contracten passeeren, die in de Kancelery zullen geregistreert werden, tot dat men een patent of acte van het Parlement, of een van beiden zal verkregen hebben, om hen zamen te lyven. Als een van beiden verleent is, (met een volmagt om bywetten te maken) zal de Compagnie dezen mogen veranderen, en zoodanige andere Artikelen maken, als zy zullen nodig vinden, voor hunne zeekerheid en welstand te zyn; en dan zullen de verbonden, en alle contracten, geregistreert in de Kancelery (indien 'er eenige zodanigen zullen gemaakt werden) van geen waarde zyn, maar tot die tyd toe echter in volle kragt en waarde blyven.

23. Zo haast als de eerste betalingen van de inschryvingen zullen gedaan zyn, zal een rol van de intekenaars, en een Transport-boek aan de Bewindhebbers overgelevert, of in handen van hunnen Secretaris gestelt werden.

24. Op dat de Geassureerdens zig altoos mogen vertrouwen op een zigtbaar Fonds, om de schade te vergoeden, die hen over komt; en dat de Compagnie mag verpligt zyn, om hun Fonds en reputatie in goede staat te houden, zullen alle de geenen, die begeeren door dit kantoor verzekert te werden, op ieder dag op de vast gestelde uuren de reekening van de Bank in Thresauriers handen konnen zien, en de geheele zom, die men door onderteekeningen schuldig is, zo als die onder eeden, ieder half jaar door de Commissarissen van de rekeningen zullen opgegeven werden; zy zullen insgelyks de namen van de Leeden, Bewindhebbers enz. mogen zien, en vryheit hebben, om alle de regels, ordres, contracten of bywetten van het kantoor te lezen, ook zal een uittrekzel van dezelve aan een ieder vereerd werden, zo haast als hy zig voor de eerste maal door de Compagnie zal laten verzeekeren, en wanneer eenige veranderingen of byvoegingen gemaakt werden, zullen de Verzekeraars, als hy zig weder laat verzeekeren, aan hem een nieuw uittrekzel van het geheel geven, of ten minsten, een gedrukt berigt van ieder hunner byvoeging

1717. October. ging en verandering; in welke de tyd zal uitgedrukt staan, wanneer zodanige verandering een begin zal neemen.

Den Marquis de Rochegude, (van wien in een onzer vorige Stukken gesproken is) hebbende zig tot nu toe aan het Hof van *Groot-Brittannien* opgehouden, om ten voordelen der in *Vrankryk* in gevangen Huizen, of op de Galeyen zugtende Protestanten te spreeken, verreisde onlangs uit dit Ryk naar *Holland*, om verder naar *Zwitzerland* te gaan, en aldaar zyne overige levens tyd te slyten; na dat hy nogtans, alvorens zyn vertrek uit *Londen*, aan den Koning had geprezenteert dit ondervolgende smeekschrift.

Sire,

EEn overblyfzel van die getrouwe lyders op de galeyen, verzoekt nog heden uwe Koninglyke ontfermingen: zy zyn ze niet minder waardig als de andere, dewelke door het magtig gezag van uwe Majesteit, en van uwe doorlugtige Voorzaten, verlost zyn. Men begroet, men loofd, en men verheft uwe Majesteit met reede over uwe roemrugtige komst tot de kroon; maar ik durf zeggen, dat het fraaiste loofwerk om uwe kroon is, die te hebben ontfangen van God zelf, dewelke uw Regt ondersteunt heeft; aan hem daar van de eere te geven; en ze, gelyk als gy doet, tot zyne eere te gebruiken. Een woord van wegens uwe Majesteit aan zynen Ambassadeur aan 't Hof van *Vrankryk*, ten voordeele van deze goede Christenen, zoud hen tot eene grote vertroosting zyn, zoud dien Prins van 't Koninglyk bloed, die het Koningryk zo wyslyk regeerd, bewegen, en zoud hem voorts brengen tot dat goede werk; voornamentlyk zedert het grote voorbeeld van goedertierenheit, 't welk uwe Majesteit onlangs gegeven heeft.

Dit is de genade die zy zeer ootmoedelyk van uwe Majesteit verzoeken, door den geene die het geluk heeft gehad, hoewel zwak zynde, van de Zee en een groot Land over te reizen, om hen, zo het mogelyk was, eenigen dienst te doen. Zy houden niet op van Gode vierig te bidden om de volkome voorspoed van uwe Majesteit.

Was getekent,

Rochegude.

DUITSLAND. IN 't begin dezer Maand was een Turksen Aga, met een groot gevolg, te *Belgrado* verschenen, om, zo men verzekerde, eenige voorslagen van Vrede te doen. Den Prins Eugenius, reeds van daar vertrokken, had aan iemand van naam volmagt gelaten, slegs aan te horen, wat dezen *Turkzen* Aga zoude zeggen. Wyl nu dien Aga eenige opening deed, zo zagmen daar op den Generaal Grave van Hamilton,

ton, verzelt van de twee Ryks Hofraden, Dalman en Fleischman, a's Keizerlyke Commissarissen, den 14. October van *Weenen* naar *belgrado* zig vervoegen, om te ondertasten, tot hoe verre de volmagt van meergemelden *Turkzen* Aga zig kwam te strekken. Hy bragt mede de ondervolgende Uitschryving van een Vastendag en Processie, door den Sultan bevolen drie malen, na de nieuwe Maan, in de maanden January, February en Maart, in het geheele *Ottomannische* gebied te houden; ziet hier dezelve. 1717. October.

AMeth Selim Sultan, Keizer des opgangs en ondergangs, Heer der Heeren; ware navolger van den grooten Propheet Mahomet. De groote Heer der Turken erkennende, dat de hand des grooten Gods over zyn gebied, onderdanen, en Ryk vertoornt is, alzo hy toelaat, dat zy door hunne vyanden de Christenen geplaagt en afgemat worden, die hen meermalen te land en te water overwonnen, en veel gebied afgenomen hebben, en dit alles uit oorzaak (zo hy gevoeld) dat de Turken zig verkeerdelyk op hunne sterkte verlaten hebben; hier omme, den toorn van God en zyn Propheet Mahomet willende verzagten, ordineerd en beveeld hy nadrukkelyk, dat op toekomende vrydag na de nieuwe Maan, in de vyfde maand, als ook in de zesde en zevende, een iegelyk dien geheelen dag streng zal vasten, zonder eenig eeten of drinken tot aan starrenschyn toe. De Mufti en andere kerkdienaars zullen op de gemelde dagen in boetkleederen, met strikken omgord, met neergeslagen oogen, ongekamde baart, al weenende vooraf gaan, eerst door de openbare plaatzen, en daar na in de Mosquées uitroepen: ja Mosfateh jlabuab Eftah: dat is, opent de poorten uwer genade. In het eiland *Mecca* zal de kist van den Propheet opentlyk op zilvere schragen gezet, gewierookt en aangevult werden, met beenderen van doode Dienaars en Spahis die in de slag zyn vermoord geworden, op dat de gemelde Propheet, uit overweeging van dit grote doodelyk verlies, bewoogen werd, om den toorn van den grootsten God te stillen. Dit zal alle drie de vrydagen geschieden, en de kist zal in de openbare straat en op het veld gestelt werden; om welke alle de Pelgrims en burgers van de Mosquées, met alle de Hoofden der handwerken zeven maal zullen rond loopen, zingende met een weenende stem het klaaglied van dit ongeluk; geen Musicale instrumenten, nog pypen, of eenig ander werktuig zal men hooren laten, maar alles zal in een beklaaglyk geschrei, en een sterk gebrul bestaan. Op den laatsten vast-dag zal een plegtige omgang gehouden werden, die tien mylen ver op de volgende wyze zal voort gaan:

1. Een kist vol doodsbeenderen, gebrooke zabels, vermorzelde musquetten, verpletterde harnassen, verbrokene bogen en bedurvene pylen. Deze zaken zullen door 600. perzonen gedragen werden, gekleed in boergewaad, barrevoets, met strikken omgord, en zonder Tulband, dat is met bloote hoofden.

2. Zullen

1717. October.

2. Zullen nog 300. Muzulmannen volgen, met kleederen in bloed geverft en met asch bestrooit, slaande hunne geleederen onder een gehuil en gebrul.

3. Nog 6000. menschen ontbloot van boven tot aan het halve lyf, en slaande hunne borsten en schouders met doornen, dat het bloed op der aarde zal vallen, en zy zullen zig niet mogen afdrogen.

4. De kist van den Propheet, onderstut door 30. Spahis zonder Tulbanden, die omringt zullen zyn van 400. Bassaas met bloote zabels, dewelke alle de gene die de kist oneerbiedig aanzien, zullen neerzabelen en tot spyt voor de honden werpen.

5. Op ieder quartier van een myl, zal een Ezel en een Jood nedergemaakt werden, en in hun eigen bloed op de aarde blyven leggen.

6. Zullen 30. land Bassaas volgen, zonder purper, met slegte Tulbanden, gemaakt van zwart linnen, gedoopt in het Ezels en Jooden bloed, dragende de eene hand aan de schouders gebonden op den rug, zonder zabel, maar in plaats van dezelve een paardestaart, die langs de aarde sleept, om het stof te roeren.

7. Deze zullen geleid werden door 3000. Janitzaren, zonder yzer geweer, met stokken in de hand, die op de aarde sleepen, dewelke roepen zullen: *Alla Hasbi Pagavuri*: dat is, God myn beschutter en myn vergever.

8. De groot Vizier op een hinkende Ezel met een blaauwe en bebloede Tulband; slaande zyn hoofd met een rotting, en beweenende den laatsten ongelukkigen stryd aldus; *Estab ja Maulai an Giafai*; dat is, vergeeft my Heer myne ondankbaarheit.

9. Een kist met geld 't welk voor de armen op de aarde zal gestrooit, dog niet eerder mogen opgeraapt werden, dan na het eindigen van dezen omgang, op straffe van levendig geëmpaleert te werden.

10. Deze Processie zal door een onnoemelyk getal volks gesloten werden, in het midden van het welk zig 100. boetvaardige Turken zullen bevinden, die zig met mesten het vleesch van de armen, borst en aangezigt zullen affnyden, om te meerder den toorn van den groten God en den Propheet Mahomet te stillen; ook zullen zy alle op ieder vyfde gedeelte van een myl hunne regter hand opheffen, en roepen; *Allah Sifai Çededni Abday*: dat is. Ik roep God aan met myn mond, op dat hy my versterkt tegens myne vyanden.

Onder de voornaamste Volontairen, die de Veldtogt van het Keizerlyke Leger hadden bygewoont, en reeds uit *Hongaryen*, aan 't Hof te rug gekeert waren, teldemen inzonderheit de twee Prinsen van *Beyeren*; zynde dezelve den 15. September te *Weenen*, en nog dien avond ter audientie van den Keizer, de Keizerin, en de Aartshertoginne verschenen; genietende wyders daaglyks de tegenwoordigheit van hare Keizerlyke Majesteiten, tot dat ze, zeer wel voldaan over de goede bejegeningen aan dit Hof, den 4 October naar *Munchen* ver-

verreisden. Vier dagen daar na kwam den Keurprins van *Saxen* ook te *Weenen*, dog dezen bleef zig incognito, onder de naam van Grave van Lausnitz, om 't verschil van 't Ceremonieel te myden, ophouden. Wyl nu in deszelfs Kamer, door den Pauslelyken Nuntius, de Mis gedaan wierd, zo maakte 't Hof openbaar, dat dezen Keurprins al in 't Jaar 1712. den 27. November te *Bologne*, in handen van den Jezuit Pater Battista Salerni, en ten bywezen van den Kardinaal Casoni, belydenisse van de Roomsche Religie gedaan, dog dat men zulks tot nu toe, om reden, zeer geheim gehouden had. Den Prins van *Portugal*, mede aan 't Hof gekomen, gaf men voor, dat eerlang weder naar *Portugal* zoude keeren, 't welk ons in 't vervolg zal te bezien staan. 1717. October.

HET verschil tusschen zyn Czaarse Majesteit en de Stad *Dantzig*, (a) voorwaards van gesproken, was eindelyk den 30. September tot besluit gebragt, en kort daar na de Artykelen wederzyds geratificeert en uitgewisselt, zynde van den volgenden inhoud. NOORDER KROONEN.

(a) ziet pag. 92.

NA dat uit den naam van zyn Groot-Czaarsche Majesteit door deszelfs Plenipotentiaris den Doorlugtigen Vorst en Heer, den Heer Basilius van Dolhorucky, Lieutenant Generaal van zyn Groot-Czaarsche Majesteit, en Lieutenant Kolonel over deszelfs Lyfwagt, als mede Ridder van de Ordres van den Olifant en den Witten Arend, eenige punten van de Stad *Dantzig* geëischt waren, en na dat tot wegneeming van dezelve, in den naam der gezamentlyke Regeering der Stad *Dantzig*, door de hier toe Gedeputeerde, de Wel-edele, Erentveste en Hoogwyze Heeren Johan Hendrik Smith en Salomon Gabriël Schoenmann, Schepenen van de gemelde Stad, vlytige vertoogen waren gedaan, zo wel van de onschuld der Stad, als van het onvermogen van dezelve, en van hare landen, door andere gewigtige consideratien aangedrongen; zo is eindelyk tusschen zyn Hoogvorstelyke Doorlugtigheit den Heer Plenipotentiaris van hoogstgemelde zyn Groot-Czaarsche Majesteit, ter eenre, en de voornoemde Gedeputeerden der Stad *Dantzik* ter andere zyde, het volgende Vergelyk getroffen en vastgestelt geworden.

1. Belooft de Stad *Dantzik* alle Correspondentie, Commercie en Traficq met *Zweden*, tot het einde van den oorlog, gantschelyk na te laten, en zulks aan hare onderhorige ernstig te verbieden: en zo iemand harer burgeren en inwoonderen, van wat natie of staat hy ook zy, daar tegens mogt komen te doen, dezelve gestraft zal worden. Indien het zyn Groot-Czaarse Majesteit ook geliefde een Agent of Commissaris in de Stad *Dantzik* aan te stellen, zal 't aan hem vrystaan daar te wonen, en hy zal alle eerbewyzingen die ontrent andere vreemde Commissarissen en Agenten binnen *Dantzik* residerende, ge-

 bruikelyk

1717 Octobre.
bruikelyk zyn, genieten. Daar beneevens zal hy de hoge belangen van zyn Groot-Czaarse Majesteit waarnemen, en agt geven, dat ingevolge van het tegenwoordig Verdrag, de voorsz. correspondentie en handel met *Zweden* ophoude; En by aldien hy iets quam te ontdekken, 't geen tegens deeze overeenkomst aanliep, zal hy het zelve aan de Magistraat bekent maken, wanneer daar ontrent behoorlyke voldoening aan hem zal worden gegeven.

2. De Stad *Dantzik* zal de drie Fregatten, die zy op hare kosten reeds gebouwt heeft, mede op hare kosten, en met goedkeuring van zyn Koninglyke Majesteit van *Polen*, tegens *Zweden* uitrusten. Dezelve zullen de vlaggen van zyn Koninglyke Majesteit van *Polen* voeren, en onder deszelfs commissie staan, en tegens de vyandlyke schepen ageren. Aan de gemelde kapers zal vergunt zyn, in alle havens van zyn Czaarse Majesteit in te lopen. Dog ten einde de overige hoge Geallieerden, mede vryheit geven, om, des noods zynde, in hunne havens te lopen, en daar eene veilige toevlugt te mogen hebben, zal men dien aangaande, van de zyde van zyn Koninglyke Majesteit van *Polen*, daarom aanhouden, werdende van de kant van zyn Groot-Czaarse Majesteit beloofd het zelve te ondersteunen. Ondertusschen zullen dezelve kapers van hoogstgedagte zyn Koninglyke Majesteit met een stipte ordre, op den voet als andere welgeschikte kaper-reglementen, voorzien werden, by dewelke aan hen voornamentlyk op 't allerscherpste verboden zal worden, eenige schepen, toebehorende aan onderdanen van de Stad *Dantzik* of van andere hoge *Noordse* Geallieerden, en aan neutrale Natien, wanneer zy hare goede passen, certificatien en documenten hebben en vertonen, verder te visiteren, of dezelve in hare reis op te houden, van hen onder eenigerlei voorwendzel, iets te eischen of af te nemen, of op eenige wyze lastig te vallen.

3. De eene helft van de equipage der kapers zal bestaan uit luiden van zyn Czaarse Majesteit, by aldien zyn Koninglyke Majesteit van *Polen* daar in consenteert; dog dit volk zal in koninglyke *Poolze* eed en pligt staan, en dadelyk voor koninglyke *Poolze* luiden erkent werden.

4. Om zyne Czaarse Majesteits hoogste genade meer te verdienen, en om de conditien dien aangaande afgesproken, te verkrygen, zal de Stad *Dantzik* betalen een zomme van 140000. specie-daalders, yder specie-daalder op zes tymfen gereekent; welke zomme in drie gelyke termynen zal werden verdeeld, waar van de eerste van 46666. en twee derde specie-daalders, tot zes tymfen 't stuk, zal verschynen over drie maanden na de ratificatie van zyn Czaarse Majesteit, de tweede ook van 46666. en twee derde specie-daalders tot zes tymfen, zes maanden na het verloop van den eersten termyn, en de derde mede van 46666. en twee derde specie-daalders tot zes tymfen, zes maanden na verloop van den tweeden termyn.

5. Indien het de nood vereischte, dat eenige krygs-fregatten, kapers of galeyen van zyn Czaarse Majesteit, in de haven der Stad *Dantzik* moesten lopen, werd zulks aan hen toegelaten; en, wat de veiligheit aanbelangt, zal met dezelve worden gehandelt op die wyze, als by de steeden en vestingen van geallieerde Zeemagten gebruikelyk is. Ondertusschen zullen die krygs-fregatten,

fregatten, kapers of galeyen zig gedragen, als de schepen van andere Natien die in vrindschap zyn; zy zullen niet het minste eischen, maar al het geen zy en hare luiden nodig hebben, voor haar eigen geld kopen, en zig geene visitatie of belemmering van den in- en uit-vaart van eenige scheepen aanmatigen. 1717. October.

6. Zo dra het tegenwoordig Vergelyk zal gesloten en van wederzyds Gevolmagtigden ondertekent zyn, zullen de troupen van zyn Czaarse Majesteit, die tegenwoordig in de landen der Stad *Dantzik* leggen, spoedig en zonder iets verders te eischen, ten eenemaal te rug getrokken worden; en zullen de gemelde landen, ten opzigt van deeze en alle andere troupen van den Czaar, bevryd blyven van quartieren, en alle andere bewaringen, hoe die ook mogen genaamt zyn.

7. De Stad *Dantzik* word voor deeze en alle toekomende tyden, volkomentlyk ontlast en bevryd van alle en iegelyke pretenzien, dewelke uit name van zyn Czaarse Majesteit, zo by gelegenheit van deeze, als van vorige tyden, gedaan zyn, en die onder eenig voorwendzel als nog zouden kunnen worden vertoonnen en ingebragt.

8. By aldien iemand, ter oorzaak van dit Vergelyk, de Stad *Dantzik* op eenigerlei wyze mogt komen aan te doen of lastig te vallen, zal zyn Czaarse Majesteit dezelve op 't kragtigste verdedigen en beschermen.

9. Aan de *Dantziker* koopluiden, die op *St. Petersburg* of op andere havens of landen van zyn Czaarse Majesteit handelen, zullen alle de vryheden, baten en privilegien werden gegund, die andere volkeren, met zyn Majesteit in de naauwste vrindschap zynde, genieten, of in 't toekomende deelagtig mogten werden.

10. Zyn Czaarsche Majesteit zal nevens andere hoge Mogentheden, voor de Stad *Dantzik* de genadigste zorg dragen, dat zy in de toekomende *Noordze* vreede (den welken de barmhertige God spoedig verleene) mede gesloten, en niet alleenlyk by alle hare geregtigheden, vryheden en privilegien, maar ook in 't byzonder by de vrye oeffening der Evangelische Religie, zo als ze die voor den tegenwoordigen oorlog heeft gebruikt en genoten, gehandhaaft moge werden.

11. Op dit Vergelyk, en op alle en iegelyke deszelfs puncten en clauzulen, zal de volkome ratificatie van zyn Czaarse Majesteit onder deszelfs hoogste hand en zegel, ten spoedigste aan de Stad *Dantzik* gelevert, en dan tegens de ratificatie van de gemelde Stad onder haar zegel, uitgewisselt werden.

Tot meerder geloof van al het bovenstaande, zyn van dit Vergelyk twee eens luidende exemplaren gemaakt, en met de ondertekening en 't zegel, zo van gemelde zyn Vorstelyke Doorlugtigheit als de voornaamste *Dantziker* Heeren Gedeputeerdens, bekragtigt.

Aldus gedaan in Dantzik *den* 30. *September* 1717.

1717. October. Zyn Czaarse Majesteit, in 't begin van de (a) voorlede maand September uit *Holland* vertrokken, had de reize over *Berlyn*, door *Lyfland* enz. voortgezet. Hy kwam den 21. October, 's namiddags ten drie uuren, met een vaartuig van *Kroonslot* te *Peterburg*; alwaar alle de Grooten en aanwezende uitheemze Ministers hem aan de Brug zeer plegtig verwellekomde; begevende zig daar op naar de woning van zyn Lyf-Medicus den Heer Ereskin, en toen naar het Paleis, in 't welke de twee Princessen zyne Dogters hem aan de trappen met groote blydschap ontfingen. Een weinig tyds hier uitgerust hebbende, zo ging hy naar de Werf, om te bezigtigen de nieuwe Werken en de nog op stapel staande Schepen. 's Avonds ten zeven uuren arriveerde mede te *Peterburg*, onder 't losbranden van 't Kanon, de Czarinne; invoegen de ongemeene zwier der Hovelingen van beide hare Majesteiten veel bewegingen, en een grooten toevloed van Menschen in de Stad veroorzaakte.

(a) zie pag. 200.

De zware Oorlogs-toerustingen der *Deenen*, waren gantsch geen teekenen van Vrede; doende, behalven hunne voorzorge tot aanvulling der Magazynen in de Frontierplaatzen, en inzonderheit die in *Noorwegen*, zes Regimenten Dragonders opregten, welke tegens zekere bepaalden tyd moesten voltallig zyn. Hier tegens deed den Koning van *Zweeden*, die zig in 't begin van September te *Kroonstad* bevond, en zedert te *Lund* gekomen was, zeer sterk arbeiden aan de Vestingwerken van de *Zwinezund*, als of hy de *Deenen*, by 't eerste vriezent winter weer, eene onsmakelyke vizite wilde schenken; bestaande deszelfs troupen aldaar uit 6000. koppen, zo te voet als te paard, en welke maandelyks moesten afgelost werden. Gemelde zyn *Zweedze* Majesteit, terwyl hy zig te *Lund* ophield, geliefde te doen gemeen maken een nader Reglement voor zyne Kapers, luidende.

ZYne Majesteit, door een Edict van den 14. May 1716. verklaart hebbende, dat het geene ten opzigte van de Kapers gereguleert was, alleenlyk de Scheepen betrefte, die gaan of komen van des vyands havenen in de *Oostzee*, en zodanigen als in de *Westzee* gelegen zyn, maar niet eenige neutrale Schepen, die gaan of komen van neutrale Havens in de *Westzee*; en, gelyk het nodig is te weten, hoe men de neutrale Schepen, en zodanige, die niet na des vyands Havens afgezonden zyn, zal onderscheiden, zo moet hier omme in agt genomen werden, dat alle Schepen, die gaan of komen van Havens aan deze zyde van het *Dogger-zand* (zoo na by des vyands Havens zynde) voorzien

zien zullen moeten zyn met zodanige Documenten, als in het Reglement van de Kapers gemelt werd; maar neutrale Schepen, gaande of komende van de andere zyde van het *Dogger-zand* (zo na aan de *Westzee*, en niet verdagt van met een van des Vyands Havens te handelen) zullen niet nodig hebben, van met zodanige Documenten voorzien te zyn, als door het gemelde Reglement, ten opzigte van de Kapers, voorgeschreven werden; hoewel zy egter (om van de vyanden onderscheiden en gekent te werden) een authentike zeepas voor ieder reize, met een certificatie daar by, zullen moeten hebben, en dat het uit hunne Connossementen klaar zal moeten blyken, dat de Schepen en Goederen niet aan den vyand behooren. 1717. October.

Van wegens den Koning.

Met zyn Majesteits Zegel daar onder:

Getekent,

KAROLUS.

HIER staat ons nu een vuil Schelmstuk, en de daar op gevolgde zware straffe te melden. Zeker Schip, genaamt de *Jonge Lodewyk*, gedestineert naar *Archangel*, geraakte den 11 May laatstleden by *Kuxhaven* in brand. De Regeering van *Hamburg* vermoede, uit eenige blyken, dat dien brand met voordagt was ontstaan, en dus namenze den Schipper en Hoog-bootsman, yder afzonderlyk, gevangen; welke twee Delinquanten, d'eerste genaamt Jan Nobel, en d'ander Klaas Hey, hun godloos feit voor 't Geregt beleden, en waar op het Vonnis viel, om beide, aan palen gebonden, gewurgt en verbrand te werden; mitsgaders, tot gedagtenisse van deze daad, twee steene platen of tafelen aan 't strant omtrent *Koxhaven* op te regten, beschreven met de namen dezer misdadigers en hare straffen. Dit Vonnis aldus gevelt, zo geschiede de executie den 18 October, werdende beide op een stapel hout, gevult met duigen van Piktonnen, Stroo en andere ligtbrandende Stoffe, aan Palen gebonden: zy toonden groot berouw over hun schelms bedryf, en den Schipper deed op 't Schavot eene aanspraak tot de omstanders. Den Hoog-bootsman leed de bitterste dood, wyl het touw, waar mede den Scherpregter hem wurgde, door de Vuurvlammen, alvorens hy de Geest konde geven, aan stukken knapte; zo dat het bovenlyf zig langen tyd verroerde, en zyn jammerlyk geluid de aanschouwers tot deernis beweegde. HAMBURG.

1717. October.

NEDERLANDEN.

DEN 11. October wierd eindelyk volbragt de toegestemde rezolutie, tot de huldiging des Keizers in de *Oostenrykze Nederlanden*. Om deze Seremonie op 't alderheerlykst uit te voeren, waren zeer groote toebereidzelen, inzonderheit te *Brussel*, *Gent*, *Mechgelen* en *Namen*, gemaakt; van welke de eerstgemelde in pragt uitmuntede. Men zag aldaar een groot Theater van twee verdiepingen opgeregt, en het gebouw rykelyk vergult van schilderwerk, en vol zinnebeelden, passende op des Keizers krooning, en deszelfs overwinningen. De Burgery, cierlyk opgeschikt, nevens meer dan 3000. Militairen in de wapenen, stonden gepostеert op de hoeken der Straten, op de Markten, en voorts door de geheele Stad, maar inzonderheit voor 't Hof en het Theater. De Prelaten, Edelen en Gedeputeerden van de drie *Brabandsche* Hoofdsteden, uitmakende gezamentlyk de Staten van *Braban*, kwamen 's morgens in het Paleis des Vicomte van *Oudenaarde* tydig by een, en reden omtrent de klok tien uuren in Cavalcade naar het Paleis, om den Marquis de Prié af te halen, en naar de Kerk van *St. Michiel* en *St. Guidele* te begeleiden. Den marsch begon door het Regiment van Westerloo, hebbende aan 't hoofd alle deszelfs Officieren, yder op 't pragtigste uitgedoscht: wyders kwamen de Gedeputeerden der Staten van het Hertogdom *Limburg*, voorgegaan van de Trompetters en Timbalslagers, en waar agter den Marquis d'Assche, als erflyk Standaart drager van 't Hertogdom *Brabant*, met den grooten Standaar volgde; voor zig hebbende twee Staten Deurwaarders, neffens de drie Ontfangers en den Griffier der gemelde Provintie. Voorts verschenen in rang de Gedeputeerden van *Antwerpen*, *Brussel* en *Leuven*, hebbende aan haar hoofd, als eerste Edele, den Abt en Grave van *Gemblours*, toen volgde den Bisschop van *Antwerpen*, en den Aardsbisschop van *Mechgelen*. Den Grave van Urzel, reprezenteerende den Grave van Grobbendonk, als erflyk Maarschalk van *Brabant*, droeg het Zwaard; gaande voor hem drie Herauten van Wapenen, met de tytels van *Brabant*, *Limburg*, en 't Marquizaat van 't H. *Roomsche* Ryk, en aan zyn regterhand den Heraut der Wapenen van 't Gulde Vlies, en ter linker die van *Lotteringen*, alle in hunne Seremonie rokken gekleed.

Den Marquis de Prié, zittende op een zeer schoon *Spaansch* Paard, omringt van de Guarde Edellieden, en verdere kostelyken Stoet, zagmen

men daar op volgen; sluitende het Regiment Dragonders des Prins van *Holstein* dezen marsch. Men nam den weg over de *Zavel*, door de *Rollebrekstraat*, langs *Kantersteen*, en van daar over de oude Houtmarkt na de Hooftkerk. Zo dra zyn Exellentie in die Kerk zig bevond, wierd opgeheven de *Mis* der H. Drievuldigheit, bediend door den Aartsbisschop van *Megchelen*, als primaat der *Oostenrykze Nederlanden*; hebbende tot assistent den Abt van Park, Aards kappellaan der Hertogen van *Brabant*, en tot Diaken en onder Diaken de Abten van Villers en van St. Bernard. Na 't eindigen der Misse, prezenteerde men aan den Marquis de Prié het Missiaal, daar hy de hand op leide, en ter zelver tyd aan gemelte Aardsbisschop den gewoonlyken eed deed, belovende te onderhouden de Regten en Previlegien, de Kerken van *Brabant* toebehoorende. Kort daar aan volgde den Deeken der genoemde Kerken, verzelt van de Kanunneken, welke aan zyn Exellentie nog een byzonderen eed, belangende de Regten en Previlegien der Kerke van *St. Michiel* en *St. Gudula*, voorlazen.

1717. October.

Na het verrigten dezer Functie, begaf zig de geheele Hofstoet weder uit de Kerk, trekkende door de *Oude Kleerkoopers Straat* voorby de Paters Predikheeren, over de groote plaats, alwaar een triomfboog gemaakt was, en de vyf Burger Gilden, opgeschikt in hunne Statie rokken, gerangeert stonden. Alle de Grooten, Gecommitteerden en Staten, welke de huldiging moesten helpen verrigten, vervoegden zig naar rang en order op het Theater, nemende den Marquis de Prié zyn Zitplaats in een Armstoel, onder een kostelyk verhemeltzel. Boven hem zag men het afbeeldzel van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en ter weerkanten plaatsten zig den Aartsbisschop van *Megchelen*, den Bisschop van *Antwerpen*, en voorts de Abten, Edelen en verdere Gedeputeerden. Aldus een yder zyn aangewezene plaats genomen hebbende, zo verscheen op het Theater den eersten Heraut, roepende overluit, *stil Heeren stil*; na 't welke den Marquis de Prié verklaarde de oorzaak dezer Doorlugtige byeenkomst, en den Griffier van *Brabant* hem in gelyke termen antwoorde. Vervolgens las men overluid de Volmagt brieven van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, als mede de brieven der blyde inkomst van Philips de goede met hare byvoegzels, en eindelyk de twee gewoonlyke eeden, in de *Brabantsche* en *Borgondische* taal. Als toen prezenteerde den Aartsbisschop van *Megchelen* het Missiaal, waar op den Mar-

1717. October. Marquis de Prié de hand leide; en uit naam des Keizers, als Hertog van *Brabant*, den eed presteerde; werdende voorts opgelezen den eed van gehoorzaamheit en trouwe, door de Staten verschuldigt aan den Souverain; en welke den Aartsbisschop, de Bisschop, de Abten, de Edelen, en de Gedeputeerden der Hooftsteden, aan zyn Exellentie deeden. Deze en meer andere Seremonien volbragt zynde, zo hoorde men den eersten Heraut driemalen uitroepen, *Lang leve den Keizer, en Koning, Hertog van Lotharingen, van Brabant, van Limburg, en Marquis van 't H. R. Ryk.* De Trompetten, Keteltrommen, Triomfklok, het Kanon van alle de Batteryen en langs de Vesten, hoorde men aanstonds schateren; en wierden Gedenkpenningen, zo goude als zilvere, onder 't volk gestroyt, gegraveert met het afbeeldzel van zyn Keizerlyke Majesteit, en ter gedagtenis van deze huldiging.

De maaltyd aan 't Hof voortreffelyk opgedischt zynde, zo verschenen aldaar de meeste Grooten, die de huldiging hadden bygewoont; dus des avonts het groot Vuurwerk in 't Park wierd aangestoken, en 't welk in alles zyn volkomen uitwerking deed. Des anderen daags tracteerde de Staten van *Brabant* op de groote Zaal van het Stadhuis, aan een tafel, gemaakt by forme van een Hoefyzer, zyn Exellentie, en veel voorname Heeren, zittende de Geestelyken hier ter regter- en de Edelen en Gedeputeerden ter linker-hand; werdende de Tafel-geregten, na de maaltyd, aan 't volk ter plundering gegeven, en daar op het Vuurwerk aangestoken. Men had, om 't dagelyks regenagtig weer, de overige vreugdeteekenen, inzonderheit het afschieten van de Vogel, waar op een premie van 300. Rykxdaalders stond, uitgestelt tot in het begin van November.

Deze Huldiging geschiede den 18. mede te *Gent*, *Namen*, *Megchelen*, en in *Henegouwen*. Men zag den Marquis de Prié in perzoon dezelve te *Gent* bywonen, alwaar de grootsheit en pragt der *Vlamingen*, voor die der *Brabanders*, in 't minste niet behoefde te wyken. Zulks verrigte men in de andere Steden door Gevolmagtigden, en had den Grave van Hompesch, by deze gelegentheit een treffelyk Vuurwerk aan den Oever van de *Maas* doen branden, eenige vaten Wyn laten loopen, en den volgenden dag de Grave en Gravinne van Lanoy, neffens veel andere Grooten, heerlyk ter maaltyd getracteert. Voorts was den toevloey van menschen uit de omleggende Steden, en van het platte Land zo talryk, datze ter nauwer nood altemaal te

Brussel

Brussel onder 't dak konde geraken, vermits de Burgers gehouden waren de Militie te huisvesten; invoegen veel geld voor Kamers, Zolders, en andere verblyfplaatzen betaalt wierde. Overheerlyk zag men de pragt der Officieren en Grooten doorsteeken, gelyk ook de Schilderyen, Zinnebeelden, Vaarssen, en Inscriptien by uitnementheit zinryk waren; met een woord, alles vertoonde zig zo kostelyk, als men nog noit by diergelyken geval gezien had. 1717. Octob.

NOVEMBER.

IN een gestadige beweging wierd het Hof van *Vrankryk* gehouden, door de voortgangen der wapenen van *Spanjen*, tegens het Eiland *Sardaigne*. Het Hof van *Madrid*, deze onderneeming zeer breed uitmetende, wierp alle de schuld op den Keizer, zodanig in de voorgaande maand getoond zy, en dus moet hier plaats vinden den Brief des Prins Cellemare, Ambassadeur van Koning Philippus aan dit Hof, dienende tot geleide der (a) Declaratie, door den Marquis Grimaldi, aan den Maarschalk d'Huxelles, Prezident van den Raad der Buitenlandse Zaken, gedaan ter hand stellen. VRANKRYK.

(a) Ziet pag. 201.

Myn Heer,

DE verwarde gerugten en onverwagte tydingen, die, gedurende eenige tyd, zo wel in dit Hof als in alle andere Hoven van *Europa* gelopen hebben; dat de Koning myn Meester zyne magten ter Zee en te Land, die hy te *Barcelona* by een verzamelt had, tot eenige heimelyke onderneming schikte, gevoegt by de instanten, de gedurige reprezentatien, en de buitengewoone bewegingen, die ik geweeten heb, dat zo te *Parys* als te *Londen* gedaan zyn, door de Duitsche Ministers en door hunne Creaturen, die op de eerste tyding van een zodanige onderneming door de knagingen van hun eigen gewissen zyn ontroert geworden, hebben my tot nu toe in deze ongerustheit gehouden. U

 Exce-

1717. Novemb. Excellentie, aan welke genoegzaam myn yver voor de glorie van den Koning myn Meester, en myne naarstigheit in al het geene den dienst van zyne Majesteit betreft, bekent is, kan wel oordeelen, welke uiterste ontsteltenis deze geruchten aan my veroorzaakt hebben. Maar deze ongerustheit wierd aanstonds gestuit, zo haast ik de brief van myn Heer de Marquis Grimaldo kwam te ontfangen, van welke ik de eer heb, om aan U Excellentie een afschrift over te leveren.

Ik heb de voldoening van in dezelve de redenen verklaart te zien, die de Koning myn Meester heeft, om de herwinning van *Sardinien* gewapender hand te ondernemen, op zodanige wyze, dat de geheele waereld van de regtvaardigheit van deze expeditie moet overtuigt zyn. Myne gedagten, hoewel genoeg bepaalt, lieten niet na, van reets de gewigtigheit van deze redenen in te zien, die bestaan in verbreekingen, welke het Hof van *Weenen* gedaan heeft aan plegtige Tractaten, gesloten om *Catalonien* en *Majorka* in te ruimen, en in het niet nakomen van voorwaarden, over welke men in den stilstand van wapenen in *Italien* was overeen gekomen. Men zal nooit diergelyke overtreedinge konnen vergeeten.

Ik leever dan in handen van U Excellentie over een Copy van den Brief van myn Heer de Marquis de Grimaldo, op dat dezelve in 't geheel en volkomen overtuigt blyve van de regtvaardigheit der Wapenen van zyne Katholyke Majesteit, en het Regentschap dien aangaande naauwkeuriger kan onderrigten: ik kan niets tot den inhoud van deze brief byvoegen, dan eene aanmerking, welke is, dat de Koning myn Meester, tot nu toe door twee beweegredenen, die te gelyk verstandig en gewigtig zyn, wederhouden is geworden, om den Aartshertog aan te tasten, in de Staten die hy van hem geusurpeert heeft. Zie daar, waaromme hy het niet doet, dan in het uiterste, en na dat de Aartshertog alle pligten die men aan gekroonde Hoofden verschuldigt is, geschonden, en hem het affront aangedaan heeft, van op een geweldige wyze den Grooten Inquisiteur van *Spanjen* te arresteeren.

De eerste beweegreden is, dat de Koning myn Meester, wiens dapperheit en grootheit van Ziel met zyne geboorte en Throon overeenkomstig zyn, veel levendiger geraakt werd door verzuimen, die zyne waardigheit kwetzen, dan door ondernemingen die voornamelyk tegens zyne belangen gedaan werden. Het is hier in, dat ik my als een onberispelyke getuige voorstel, die gezien heeft, hoe zeer zyne edelmoedige dapperheit is vertoornt geworden, als hy het verhaal hoorde, van de onregtvaardige geweldigheden, en hatelyke handelingen, die de Duitsers na het verlies van het Koningryk van *Napels* den Viceroi de Marquis de Villena, en de Generaals perzoonen, die onder hem gedient hebben, in de gevangenis van *Milanen* hebben aangedaan, onder welke ik de onwaardeerbare glorie gehad heb, van door een byzondere opmerkenheit van de Vyanden des Konings onderscheiden te werden, met my kwalyk te handelen.

U Excellentie zal aanstonds de verdienste van de tweede beweegreden zien. De laatste hoon, die de Aartshertog den Koning myn Meester aangedaan heeft,

heeft, in een tyd, wanneer hy niet dagt, om een nieuwe te ontfangen, heeft de kragt van het uiterste gewigt gehad, waar mede men een balans, die reets vol was, belast, en aanstonds de schaal heeft doen overslaan, op welke men dit gewigt gezet heeft. Het arresteeren van den grooten Inquisiteur heeft dan zyn gevoelen overstolpt. Zyne Katholyke Majesteit zoude egter dit gevoelen opgeoffert hebben aan de heilige maximen, die de regel van zyn gedrag zyn, en zelfs voor het welzyn van het Christendom, een andere onbevlekte offerhande daar van gemaakt hebben; indien dezelve de Zeemagten der *Venetianen*, en van Princen hunne Bondgenoten niet gezien had, Meesteressen van de *Levantsche Zee* te zyn; en indien dezelve ten laatsten niet volkomen was overtuigt geworden, van de noodzakelykheit, in welke hy zig bevond, om een berugte onderneming te doen, ten einde om nieuwe hoonen voor te komen, en de hovaardy van zyne vyanden om ver te werpen, die om hunne haat den vollen toom te geven, en hen door hunne kwaadaardigheit verschrikkelyk te maken, zig aan een Geestelyke vergreepen hebben, wiens ouderdom en zwakheden tot een voorwerp van medelyden moesten dienen, vertreedende door het gevangen nemen van zyn perzoon, het regt der volkeren en de Tractaten onder de voeten, die hem voor alle aanhouding moesten beschermen; te meer, om dat het met nadruklyke toestemming van den Minister des Aartshertogs te *Romen* was, dat hy met een Paspoort, die de Paus hem gegeven had, door den Staat van *Milanen* passeerde. De Aartshertog heeft met dezelve te schenden, een slegte eerbiedigheit bewezen aan het opperste Hooft van de Kerk, tegens de vyanden van welke hy zig zo zeer beroemt tegenwoordig te stryden. 1717. November.

Ik bidde God, myn Heer, dat hy U Excellentie beware, zo langen tyd als ik wensche.

Uit dezen Brief, en uit het (a) voorwaards reeds vertoonde Manifest, was genoegzaam den geest te zien, door welke Koning Philippus gedreven wierd, en dat zyne ondernemingen nog een verre uitzigt hadde. Immers den *Spaanschen* Ambassadeur aan 't Hof van *Vrankryk* kreeg zo dra geen kennisse, wegens de voortgangen der Wapenen van zyn Meester, of hy betoonde daar over aan zyn Palais, door 't houden van maaltyden als anderfints, veel vreugde blyken; ontkennende egter eenige wetenschap te hebben, van 't gene nog verder stond te geschieden; ja alschoon men hem aantoonde, dat zommige Ministers reeds advyzen hadde, dat de *Spaansche* Troupen aan de kust van *Toskanen* stonde te landen, om zig van alle de Staten dezes Groot Hertogdoms meester te maken, zo betuigde hy nogtans van dit alles niets te weten; stiptelyk daar in op volgende 't gedrag van 't Hof te *Madrid*, dat zeer weinig reflexie nam

(c) *zie pag.* 176.

1717. Novemb. op het voorgestelde door *Vrankryk* en andere Mogentheden, om de rust in *Italien* te mogen bewaren. Zedert kreegmen meerder opening, hier in bestaande, dat den Ambassadeur van *Spanjen*, by den Hertog Regent den 14. ter gehoor geweest, zoude verklaart hebben; eerstelyk, *dat Koning Philippus deszelfs Wapenrustingen wel voortzettede, dog met geen ander oogmerk, als om den Keizer te noodzaken, van hem als Koning der* Spaansche *Monarchie te erkennen.* Ten tweeden, *dat zyn Katholyke Majesteit het Eiland* Sardaigne, *genoegzaam door deszelfs Wapenen nu bemagtigt, behouden, en van verdere Conquesten te maken afstaan wilde, indien de Keizer hem als wettig Koning van* Spanjen *zoude gelieve te erkennen. Voorts datmen het hem niet kwalyk most nemen, indien hy zyn Vyand, die hem, zo hy konde, zeekerlyk uit geheel* Italien *zoude dryven, nu aantaste en afbreuk deed.* Den Hertog Regent antwoorde op deze mondelinge Verklaaring van den *Spaanschen* Ambassadeur niet anders, als dat hy die wel schriftelyk begeerde, om in den Raad der Regeering overwogen te kunnen werden, en 't welk dien Minister beloofde te zullen doen.

(a) zie pag. 227. Nu weer tot de (a) Belegering van *Cagliari*, op het Eiland *Sardaigne*. De Spanjaarden fluwde de zelve dapper voort, navolgens het onderstaande Dag-verhaal.

NA dat de Marquis de Leede het beleg geformeert had, waren de troupen genoodzaakt om zig twaalf dagen lang in de linien stil te houden, vanwegens het gebrek aan takkebosschen, die de matrozen van de vloot in de nabuurschap van *Palatino* moesten hakken en maken, en die men nodig had om het kasteel en de beneede stad formeel aan te tasten, in dewelke waren de Marquis de Ruby, de Marquis della Guardia, de Graaf van St. Antonio, de Marquis van Pez, de Graaf van St. Martino, en andere aanhangers van 't Huis van *Oostenryk*, met 400. ruiters van 't regiment van Carreras, en het gewoonlyk guarnizoen van 300 voetknegten, benessens eene compagnie van Miquelets, Katalanen, Majorkers en Valencianers, en eenige weinige land-militie, die geresolveert scheenen om zig tot het uiterste te verdeedigen In de gemelde tusschen-tyd van twaalf dagen, deed men niet anders als eenige bomben te werpen; maar

Den 12. September, wanneer 200000. takkebosschen in 't leeger quamen, deed men 't scheepsvolk een battery voor vier stukken opwerpen tegens het bolwerk van *Dorsine*, en onze linie wierd voortgezet na 't kasteel *Della Contessa*, met oogmerk om de loopgraven aan die kant te openen; maar de granadiers, die men daar toe gebruikte, wierden door het sterk vuur van vier stukken

ken kanon met schroot geladen, te rug gehouden, agterlatende vyf doden, daar onder een kapitein, en vyf gequetsten. 1717. Novemb.

Den 13 onderwierpen zig verscheide dorpen aan de gehoorzaamheit des Konings van *Spanjen*, mitsgaders de Aartsbisschop van *Cagliari*, de Marquis van Villarios, de familie van Massony, en andere. Dien zelven dag arriveerde een schip van *Genua*, met den Marquis van St. Filippo, die zyn quartier nam aan 't logement van den Marquis de Leede, in 't midden van onze linie. Dien avond wierden de loopgraven geopend tegens een gordyn van de bolwerken na de Oostzyde, door den Lieutenant Generaal Almendara en den Generaal Major de Leede, zonder eenig verlies.

Den 14 wierden de loopgraven voortgezet. Dien dag kreeg men kondschap, dat de Marquizen van Montenegre en Solenimy, de Baronnen van Sorzo en Ossy, en eenige andere Heeren eene zamenzweering gemaakt hadden, om den Heer Benites, Gouverneur van *Sassari*, te overvallen en te doden, en den Koning Philippus aldaar uit te roepen; maar dat hunnen aanslag door Don Gravino de Lipari (een der medepligtigen van dat werk) ontdekt zynde, de Gouverneur zyne bezetting onder de wapenen had doen komen en eenige gevangen nemen; dog dat de voornaamste waren gevlugt. Men verstond ter zelver tyd, dat het volk in verscheide plaatzen van *Opper-Sardeigne* zig voor onzen Koning hadden verklaart; om welken opstand aan te moedigen, de Marquis van *St. Philippo* eenen Don Nicolas Fondini afvaardigde met de brieven, dewelke men meende dat van die kragt zouden zyn, om 't grootste gedeelte der Ingezeetenen van het eiland over te halen; en tot ondersteuning van de geene die aan onze zyde mogten komen, zond men vier galeyen en twee oorlogschepen na *Porto-Torre*. Dien avond wierden de loopgraven afgelost door den Generaal Major den Marquis van St. Vincenzo.

Den 15 wierden dezelve reedelyk wel voortgezet, met verlies van een Officier en drie gequetsten. Onze bomben deeden veel schade aan de huizen in de Stad, en de Generaal-Major de Graaf van Montmar ging dien avond in de loopgraven.

Den 16. arriveerden van *Barcelona* 16. tartanen en twee oorlogschepen met het regiment te paard van den Marquis van Villa-Allegre, en 't regiment te voet van Bassilicara, waar mede ons Leger versterkt wierd tot 8000. voetknegten en 800. ruiters, zonder te reekenen het scheepsvolk; 't welk onder 't gebied van den Marquis Mari veel dienst op 't strand deed, en door de werkzaamheit van dien Marquis, nam men verscheide pryzen. Dien avond ging de Generaal Major de Lede in de loopgraven.

Den 17. deed de Marquis Rubi de voorsteeden van *Villa Nova* met 't *Minnebroeders Klooster* aldaar in brand steeken, om alles voor de wallen open te hebben; maar toen bespeurende, dat wy maar een pistoolschoot van de plaats genaderd waren, retireerde hy zig uit dezelve met 150. ruiters en eenige Edellieden, en hy liet het commando aan den Marquis della Guardia, en aan den Kolonel Carreras; kort daar na namen de meeste van de overige ruitery ook de vlugt.

1719. Novemb. Zo haast men den 18. hier van berigt gekregen had, wierd de Graaf van Pezuela met 300. dragonders den Marquis Rubi nagezonden, hoewel men niet wist of hy den weg ingeslagen had na *Porto Scuso*, om daar scheep te gaan, of na *Alguero*, om die Plaats te verweeren. De Graaf Pezuela nam op den weg na *Porto Scuso* eenige Ruiters gevangen, en van dezelve verstaan hebbende; dat de Marquis na *Alguero* was gereden, begaf hy zig ook spoedig derwaards. Dien dag arriveerde een schip van *Barcelona* met voorraad en eene goede somme gelds. De Graaf van *Montmar* ging 's avonds in de loopgraven; en de belegerden verlieten toen het Fort *della Contessa*.

Den 19. kreeg men kondschap, dat de Magistraat van de stad de plaats wilden overgeven, maar dat de Marquis della Guardia, en de Kolonel Carreras dat tegen hielden. De beddens voor onze Artillery wierden voltooid, en eene grote Battery van 30. stukken, schietende 24. pond yzer.

Den 20. bragt de Adjudant van den Graaf van Pezuela berigt, dat dezelve den Marquis Rubi met 140. Paarden in het Dorp *Sciamanna* omtrent *Orestan* had agterhaald en aangetast; dat de Marquis, in een arm gequest zynde, over een dyk in 't dorp was gevlugt; dat zyne equipage, mitsgaders verscheide Heeren van zyn gevolg, daar onder zyn Secretaris en de Graaf van St. Antonio met omtrent 100. ruiters, genomen, en de overige gedood of verstrooit waren, en dat men het dorp had doen omringen, maar dat men den Marquis Rubi niet had gevonden. Den zelven dag quamen de Graven van St. Lorenzo en St. Giorgio zig aan den Koning onderwerpen.

Den 21. arriveerde de Graaf van *Puzuela* wederom in 't leeger met 92. gevange ruiters, 17. officieren of bedienden van den Marquis Rubi, zyn Secretaris, en den Graaf van St. Antonio, Generaal der galeyen van *Sardinien*, welke laatste terstond aan boord wierd gebragt van een *Spaans* schip, gecommandeert door kapitein Riggio: de Marquis Rubi was maar met een officier en vier gemeenen gevlugt, en men meende dat de Graaf van St. Martino gesneuvelt zoud zyn.

Tusschen den 22. en den 30. schoot men onophoudelyk bres in 't kasteel van *Cagliari*, en men wierp een groot getal bomben in de plaats. Die van binnen bleven ons niet schuldig, en deden veel schade; maar ziende dat de bres wyd genoeg was, om te stormen, sloegen zy den 30. de chamade; en zonden den Lieutenant Kolonel Stopina uit, om te Capituleren: hier mede was men twee dagen bezig, om dat wy 't Guarnizoen Krygsgevange wilden houden; en de belegerden daarentegen, dat het na *Alguero* of na *Napels* zoud worden gevoerd. Den 31. kwam men eindelyk over een, dat de bezetting na *Genua* zoud worden gebragt, en dat die van *Cagliari*, en van 't platte Land zig aan de genade van den Overwinnaar zouden onderwerpen; 180. gemeene Soldaten namen, by den uittogt dienst onder onze Troupen, en in de Stad wierden 40. zieken of gekwetsten agter gelaten. Men vond in dezelve 200. vaten buskruit, en een goed getal kogels, maar geene daar van bekwaam voor 't Kanon, 't welk nog niet gedemonteert was, zynde de meeste stukken geduurende 't beleg onbruikbaar geworden. De Marquis de Lede

1500.

2500 Man binnen *Cagliari* gelegt hebbende, zond den 4 October alle de Granadiers voor uit na *Alguero*, en zond met 5000. Man volgen, om die plaats aan te tasten; in welk Kasteel de Maquis Rubi maar 180. Soldaten, en 25. Ruiters met 36. stukken Kanon had. 1717. Novemb.

Naar twee dagen onderhandelinge, wierd *Cagliari* aan de Spanjaarden overgegeven, ziet hier de Capitulatie.

I. DAt de bezetting zal uittrekken na *Alguer*, met alle eerteekenen, geweer, bagagie, de ruitery te paard, ieder voetknegt met 15. schooten; tot welke plaats men de bezetting zal moeten geleiden, en met logementen en levensmiddelen voorzien.

Afgeslagen.

II. Dat de bezetting met zig zal voeren vyf metale stukken, schietende van twaalf tot zes pond, met deszelfs affuiten en verder toebehooren, en 25. schooten voor ieder stuk.

Afgeslagen.

III. Dat de Officieren hare equipagie, paarden en wapenen met zig zullen mogen nemen of verkopen; en dat men, om dezelve en d'artillery over te voeren, de nodige wagens en schepen aan haar zal doen hebben.

Wat de equipagie der Officieren belangt, toegestaan, maar het overige van dit articul afgeslagen.

IV. Dat de zieke en gequetste Officieren en Soldaten, die de bezetting niet zullen konnen volgen, zullen genieten alle hulpmiddelen; en dat men aan haar, genezen zynde, zal geven paspoorten, en wagens tot aan de plaatzen daar haar regiment of compagnie zal leggen.

Ten opzigte van zieke en gequetste Officieren en Soldaten werd toegestaan, dat men haar zal doen hebben Chirurgyns en Medicyns, om haar te genezen op hare kosten: werdende het overige afgeslagen, uitgenomen aan de Chirurgyns en Medicyns, aan dewelke men paspoorten zal geven om te gaan waar zy willen.

V. Dat alle de gevangenen, die van de familie van zyn Excellentie de Marquis Rubi, en den Collonel Don Blas Ferrer, en andere Officieren daar onder begreepen, en de artillery-bedienden die in de *Engelse* Pink zyn genomen, zullen werden weder gegeven met hare bagagien goederen die in de pink waren.

Afgeslagen; en wat aanbelangt de dienaren van den Marquis Ruby, indien 't 'er gezont is van waar zy komen en werwaards gezonden werden, zo zal men 't op haar minste insinuatie doen.

VI. Dat men de overlopers wederzyds niet zal mogen weder eisschen, nog agterhouden als het Garnisoen uittrekt.

Afgeslagen.

VII. Dat de Inboorlingen van dit *Land*, zo wel als de vreemdelingen die daar woonen, van wat staat of qualiteit die zyn, zullen mogen vertrekken met

1717. Novemb. met het garnizoen, en met zig nemen hare goederen en meubilen; en wat belangt hare koopmanschappen, dat zy die zullen mogen verkoopen, of zelf, of door iemant anders, wel verstaande dat die geene, die niet met het garnizoen vertrekken, daar toe zullen hebben drie maanden tyds, en dan hare paspoorten, als zy die eisschen.

Toegestaan wat de paspoorten, om uit het Ryk te vertrekken, belangt: het overige afgeslagen.

VIII. Dat 'er binnen zes dagen, na 't sluiten van deze capitulatie, een poort zal werden ingeruimt, en dat het garnizoen den volgenden dag zal uittrekken.

Afgeslagen.

IX. Dat op den dag van 't uittrekken van 't garnizoen, dewelke zal zyn dezelve als de poort zal werden ingeruimt, de Commissarissen zullen in de stad komen, om de artillery en de magazynen op te nemen. Dat alles wat in de gemelde articulen is vervat, ter goeder trouwe na den letter, en zonder eenige uitlegging zal werden verstaan.

De inhoud van dit articul zal moeten werden geëxecuteert als de overlevering geschied, zullende de Magazynen, zo ammunitie van oorlog, artillerye, en levensmiddelen, ter goeder trouwe werden aangewezen.

Toegestaan.

X. Van wegens de Burgery zullen Gedeputeerden gaan na 't leger, om over hare dependentien en belangen te handelen.

Als de Gedeputeerden van de stad en burgery komen, om over hare aangelegentheden te handelen, zal men ze hooren.

Articulen van de Capitulatie aan 't Garnizoen van Cagliari *toegestaan.*

I. MEn staat aan 't Garnizoen van *Cagliari* toe, dat het zal vertrekken na *Genua*, op voorwaarde, dat het binnen zes maanden de wapenen niet zal mogen dragen, te reekenen van 't sluiten van deze Capitulatie.

II. Dat het garnizoen zal uit trekken door de poort van St Brancasio, om te gaan na 't *Lazaret*, en van daar aan boord, zonder wapenen, vaandels nog standaarden; de ruitery gedemonteert, uitgenomen de Officieren, aan dewelke werd toegestaan, om met haar geweer en equipagie uit te trekken.

III. Men zal aan 't zelve toestaan vaartuigen tot deszelfs transport na *Genua*, met genoegzaam convoy, en de nodige levensmiddelen, die zy uit de Magazynen van *Cagliari* met zig zullen mogen nemen.

IV. Dat zy de poort van St. Brancasio morgen zullen hebben in te ruimen, als mede het geweer van 't gantsche garnizoen, de vaandels, standaarden, keteltrommen, alle de paarden van de ruitery met deszelfs equipagie, om overmorgen door de gemelde poort uit te trekken.

V. Dat alle de Soldaten zullen hebben de vryheit, om te volgen hare compagnien, of in dit Ryk te blyven, van wat Natie dezelve ook zouden mogen zyn.

VI. Dat

VI. Dat zy een Officier en Ostagiers hier zullen laten, tot zekerheit dat zy de vaartuigen, die haar na *Genua* zullen voeren, zullen laten wederkeeren; welke vaartuigen vryheit zullen hebben om weder te keeren na deeze haven, of eenige andere van dit Ryk. 1717. Novemb.

Den Marquis de Lede, *Spaanschen* Veldheer, deed zyne intrede in *Cagliari* als Onder-koning van *Sardaigne*; zendende aanstonds ordre, om de twee voornaamste defenzive Plaatzen, *Alguer* en *Largero* te belegeren; welke, ziende genoegzaam alle hope van ontzet voorby, zig genoodzaakt vonden, nevens het Kasteel *Arragonneeze*, en by gevolge het geheele Eiland van *Sardinien*, aan de Spanjaarden ten besten te geven; terwyl den kloekmoedigen Marquis de Rubi, nevens zyne braafste Officieren, zig naar *Corsica* hadden geretireert.

Zedert het begin dezer onlusten, was men in den Raad gedurig bezig, de Troupen van *Vrankryk* te recruteeren; dog willende aan de omleggende Potentaten geen redenen van ombragie geven, zo wierd alleen besloten, om voltallig te maken de Kompagnien, welke door sterfte, dezertie als anderzints verzwakt waren geworden.

De (*a*) Medailles, door den Koning aan zommige grooten, als een zoort van Ridder-order verleent, hadmen zedert verandert en als een Ridder-teeken aangemerkt; verbeeldende aan de eene zyde een enkel Kruis, gelyk dat van *Maltha*, en aan de andere zyde ook zodanig een Kruis, en daar boven een Pavillon, zynde het Lint, waar aan deze Penning hing, wit en blaauw, en wierden alle, die den Koning dezelve gaf om te dragen, genaamt Ridders van het Pavillon, gestigt in de *Louvre*, op de hooge Wandel-plaats van 's Konings plaizieren. Ondertusschen zagmen doopen den jongen Grave van Clermont, Prins van den Bloede, derde Zoon van Lodewyk III. Hertog van *Bourbon*, en broeder van den Hertog en Hertoginne van *Charolois*. Over dit Kind, reeds zes en een half jaar oud, stond den Koning als Gevader, en de Hertoginne van Berry als Gemoeder, gevende 't zelve de Naam van LOUYS.

(a) ziet pag. 226.

Den (*b*) Grave van Peterbourg, *Groot-Brittannischen* Minister, op Pausselyke ordre uit arrest te *Urbano* ontslagen, was met veel teekenen van agting naar *Bologne* gebragt, en door den Kardinaal Legaat dezer Stad, verzoekende verschooning, pragtig ter maaltyd onthaald. Hy Grave had aan den Heer Bussi, Commandant van 't Fort *Urbano*, geschonken een fraay Horlogie, met Diamanten omzet; doende voorts

(b) ziet pag. 252.

1717 Novemb. zyne bedienden veemeerderen, en bleef wagten na de ordre van zyn meester, werwaards hy zig zoude hebben te begeven. Eenige menschen het gedrag van dezen Grave niet goedkeurende, zo zagmen te *Bologne* met den druk gemeen maken, en door de vrienden des Grave van Peterbourg alom verzenden een Brief in de *Italiaansche* taal, welkers overzetting aldus luide.

MYN HEER.

ALzo gy begeerig schynt te zyn, om de redenen te weten, die den Heer Kardinaal Orighi bewogen hebben, van zodanigen stap te doen, als den perzoon van den Doorlugtigen Graaf van Peterboroug in verzeekering te nemen; zo geef ik my zelve de eer van uwe nieuwsgierigheit te voldoen, met U niet alleen de redenen bekend te maken, om welke zyne Eminentie geoordeelt heeft, tot het doen van zodanigen stap verpligt te zyn, maar ook de verdediging van den Graaf, en zodanige andere omstandigheden, als best met de zaak over een komen.

Weet dan, dat 'er een zeer waarschynlyke reeden voor dit arrest was, 't welk op den 11. van de voorledene Maand, door twee *Iersche* Officieren van het Hof van den Ridder van *St. Joris*, wierd uitgevoert, welke vergezelschapt waren van verscheide gewapende mannen, die de Regeering hen had medegegeven, op hunne plegtige verklaring, dat zy order van hunne Prins hadden, om dus te doen; die door zekere tydingen uit *Vrankryk* en *Engeland* een agterdogt had opgevat, dat de Graaf laatst in *Italien* gekomen was, om een kwade aanslag tegens zyn perzoon uit te voeren.

Het geene zy voorgaven, om deze agterdogt te bevestigen, was:

Eerstelyk, dat de gemelde Lord in zyn laatste te rugkomst in *Italien*, de gewoone weg gemyd had, komende met verscheide gewapende mannen door het gebergte, in de Landen van *Genua* en *Parma*.

Ten tweeden, dat hy een considerable zomme gelds na *Venetien* geremitteert had.

Ten derden, dat hy voor zyn vertrek van *Londen* na *Italien* ongemeene blyken van vertrouwen en gunst van zyne Majesteit de Koning George ontfangen had, en dat de gemelde Lord, niettegenstaande de koelheit, die tusschen hem en den Hertog van Marlboroug geweest is, ter dier tyd in een groot vertrouwen en vriendschap met die Generaal geleeft heeft.

Ten vierden en ten laatsten, dat de Koninginne Moeder uit *Vrankryk* geschreven had, om den gemelde Graaf in verzekering te nemen.

Alvorens wy de ongegrondheit van deze redenen aantonen; zo is het niet ongerymt, van vooraf te zeggen, dat zommigen van de Domestiquen van den Graaf, die by die gelegenheit gevangen genomen wierden, en anderen van welken men zig in deszelfs huis verzekerde, na het allerscherpste onderzoek, niets openbaarden, dat de allergeringste waarschynlykheit aan de beschul-

schuldiging geven konde, nog dat men niets in zyn Lordschaps papieren gevonden heeft, 't welk eenige agterdogt konde begunstigen, niettegenstaande de gemelde papieren, te gelyk met zyn perzoon onverwagt en by verrassing in verzekering zyn genomen geworden. 1717. Novemb.

Daarenboven is het zeker, dat na het naarstigste onderzoek, 't welk in de Kerkelyke Staat en in 't bezonder hier in *Bologne* en *Urbano* gedaan is, men geene medepligtigen in de veronderstelde aanslag van den gemelden Graaf gevonden heeft, die alleenig en in een vreemd land zynde, na alle schyn dezelve niet zoude hebben konnen uitvoeren, zonder de bystand van de Inboorlingen, in 't byzonder tegen een perzoon, die zo wel bewaart werd, als de Ridder van St Joris.

Behalven dit alles, zyn 'er sterke vermoedingen tot voordeel van dien Graaf, die door geheel *Europa* en aan alle Hoven bekend is, voor een Perzoon van een zeer edelmoedige geest, onvergelyke bekwaamheit, onbesmette eer, en deugden en hoedanigheden, die in de geheele loop van zyn leven en heldendaden uitgeblonken hebben, en geen plaats laten voor de verdigte aanslag, met welke hy betigt werd.

Dit vooraf gezegt zynde, moet gy in de eerste plaats weten, dat zyn Lordschap in deszelfs reize na *Italien* goed vond, om de Keizerlyke Heerschappyen te myden, uit oorzaak van sommige vertogen en klagten, die hy onderregt was, dat door de Oostenrykscche Ministers, ten opzigte van zyn laatste gedrag en bestiering, in *Engeland* gedaan waren; en hierom was het een voorzigtigheit in hem, van wel op zyn hoede te zyn, en wanneer hy om deze oorzaak, door moeijelyke en gevaarlyke Bergen passeerde, nam hy alleen drie gewapende mannen tot zyn zekerheit mede, te weten den Postmeester van Sestri, met twee van zyne Dienaren, en maakte overal daar hy kwam, zyn naam en qualiteit bekent, om in particuliere huizen ontfangen te werden.

Ten tweden, wat aangaat het geld, 't welk zyn Lordschap na *Italien* geremitteerd heeft, het zelve behoort niet de minste argwaan te geven; alzo het maar alleen voor zyn gewoonlyk onderhoud geschikt is, en niet meer dan 600 Pistoolen bedraagt, en zyn Lordschap al zyn gereed geld in *Vrankryk* gelaten heeft.

Wat aangaat de genade en gunst door de Koning George laatst aan Milord Peterboroug bewezen, als hy in *Engeland* was, zo moet in agt genomen werden, dat in deze gesteltenis alle perzonen van qualiteit en distinctie, met grote beleefdheit en tederheit gehandeld werden, al schoon zy zelfs van het getal, of van de party van zodanigen zyn, die alleen door het neerleggen van hunne Ampten het Hof verlaten hebben.

Van de laatste aanmerkings waardige Correspondentie tusschen den Hertog van Marlboroug en den Graaf van Petersboroug, na een langdurige koelheit kan gemakkelyk reden gegeven werden: de Marquis van Huntley, tegenwoordig Hertog van *Gordon*, een van de eerste Pairs van *Schotland*, en een van de allerdoorlugtigste Familien in *Europa*, die ten voordeele van den Ridder van St. Joris de wapenen opgenomen had, is getrouwt aan de dogter van

1717. Novemb. den Graaf van Peterboroug, by welke hy veele kinderen heeft. De Koning George schonk op het verzoek van den Hertog van Marlboroug, die in perzoon aan Milord Peterboroug deze gunstige tyding kwam brengen, niet alleen aan den Hertog van *Gordon* het leven, maar herstelde hem insgelyks in zyne staat. Wie kan dan een zodanige edelmoedige handeling vreemd vinden, dat de Graaf uit dankbaarheit zyne byzondere misnoegens opgeoffert heeft, voor de behoudenis van het leeven van een schoonzoon, die 500. Edellieden in dienst van den Ridder gebragt had, welke met andere Soldaten een derde gedeelte van zyn Leger in *Schotland* uitmaakten.

Indien de Koninginne Moeder ooit van eenige vreeze voor kwade aanslagen van den Lord Peterboroug tegens den Prins haar Zoon behoort vry te gaan, zo moet zy het zekerlyk in deze gesteltenis zyn; nademaal de Graaf op zyn vertrek uit *Engeland*, met hem zyn geheele Familie en beide zyne eenige Kleinzoonen mede nam, om hen, als hy te *Parys* gedaan heeft, in een Katholyk Land neer te zetten, en zo als men zeggen mag, onder de oogen en magt van de gemelde Koninginne; kan iemand van een gemeen oordeel wel denken, dat de Graaf van Peterboroug iets tegen het leven van den Ridder zoude konnen ondernemen, na twee zodanige dierbare panden in de handen van zyn Moeder gelaten te hebben?

De voorwendzels, op welken de agterdogt gegrond is, die het Hof van *Urbino* bewogen hebben, om de Perzoon van zyn Lordschap in verzekering te nemen, en hem in het Fort van *Urbano* gevangen te zetten; te weten, om dat hy een gewigtige remisse na *Venetien* gedaan heeft, zyn te gelyk beuzelagtig en versiert: want indien zyne Lordschap eenige kwade toeleg in zyne gedagten had, zo wist hy zeer wel, dat hy nergens zeker konde zyn dan in *Engeland*; en dan zoude hy zyn geld en goed daar gelaten hebben. Hierom heeft zyn Lordschap, welke laatst een groot gedeelte van zyne goederen verkoft heeft, zeer wel een gedeelte van dat geld na *Venetien* konnen overmaken, zonder eenige agterdogt te geven: want indien hy met een zodanige snoode Commissie was gelast geweest, zo zoude hy, hebbende de gunst en bescherming van den Koning George, geen gelegenheit gehad hebben, om zyn eigen goed te verkopen, als hy gedaan heeft, en daar voor meer dan 5000. Pistolen te ontfangen,

Om de ongegrondheit en klaarblykelyke valsheit van deze schandelyke bedriegery te bevestigen, die zonder twyfel, of door zekere geheime vyand van den Lord, of door zodanigen, die tegens het belang van den Ridder van St. Joris zyn; en door kwade konstenaryen en linkse streeken, onrust, en verdeelingen tragten te verwekken, zyn ingeblazen; om deze gemelde valsheit te bevestigen, zeg ik, zal het genoegzaam zyn, te overwegen, hoe misselyk en vreemt het voor dezelve Perzoon zoude zyn, van op een tyd agterdogt en jaloezy te geven, aan twee belangen, die regelregt tegens malkanderen stryden. Het is nog niet lang geleden, dat de Lord met zekere tekenen van ongenade van alle zyne bedieningen in *Engeland* ontbloot wierd, en dat op geen andere grond, dan dat hy in *Vrankryk* nadeelig van Koning George, en een-

zydig

zydig van den Prins, zyn mededinger gesproken had, door welke vreemde herschepping, en tegen alle waarschynlykheit, kan dan nu voorgegeven werden, dat dezelfde Lord bekwaam zoude zyn, tot een zo gruwzame, vervloekte, en gevaarlyke daad, om het interest van de geene te bevorderen, die hem zo onbeleeft gehandelt hebben tegens een jonge Prins, voor wien men hem oordeelde onzydig te zyn, en die hem in der daad nooit eenig nadeel gedaan heeft? 1717. Novemb.

De ongegrondheit en onbestaanlykheit van de suspicie, die zyn Lordschap te last werd gelegt, blykt verder, als men overweegt, dat hy na de dood van Koninginne Anna vier malen in *Italien* geweest is, voor dat de Ridder van St. Joris daar was, en voor dat men denke konde, dat die ooit uit *Vrankryk* zoude vertrekken: waarom kan 'er dan eenige ombragie genomen worden, uit de komste van dien Lord, voor de vyfde maal in *Italien* op de zelfde wyze als hy te voren dede, dat is te post, en met alle mogelyke haast? waarom is hy in deze gesteltenis des tyds alleen verdagt geworden?

Zyn Lordschap heeft zedert zes jaren een *Italiaansche* Secretaris in zyn dienst gehad, die hem in andere tyden in *Italien* vergezelschapt heeft; maar door hem in deze laatste reize met zyn twee Kleinzoenen te *Parys* gelaten is, 't welk hy zonder twyfel niet zoude gedaan hebben, indien hy de kwade aanslag in zyne gedagten gehad had, waar over hy verdagt gehouden werd, en om welke uit te voeren, het geheel oneigen voor hem was, van alleen te zyn, zonder gezelschap, Domestik, of vertrouweling, en alleen met zes gemeene knegten, alle vreemdelingen zynde, vyf van hen Roomsch Katholyk, op welke hy hieromme zig zo zeer niet konde verlaten, dan of zy Protestantsch geweest waren.

Eindelyk, zo is tusschen deze laatste en de voorgaande reizen van zyn Lordschap in *Italien* een groot onderscheit, het welk zyne natuurlyke gesteltheit te kennen geeft. Als hy voor dezen van *Londen* in deze gewesten kwam, waren zyne bewegingen schielyk en onverhoed aan niemant bekent, en zyne aankomst hierom onverwagt: maar in deze laatste reize, is hy in het openbaar door het Hof van *Turin* gepasseert; en zyne wederkeering in *Italien* is niet alleen aan velen in *Vrankryk* bekent geweest, maar ook aan verscheiden groote Mannen in *Italien*, en zelf aan het Hof van *Romen*, en te *Venetien*, *Genua*, *Parma*, *Modena* en *Bologne*: zyne Banquiers op alle plaatzen wisten zulks; die zeker narigt hadden, dat hy op zodanige tyd stont te komen, en dat zelfs te voren eer dat zyn Lordschap weten konde, op welke wyze hy door Koning George zoude ontfangen ende gehandelt werden; al het welke overvloedig klaar en kragtig genoeg is, om te bewyzen, dat zyn gedrag niet verborgen was, maar in tegendeel klaar, openbaar, en vry van alle konstenaryen en aanslagen, die behendigheit en geheimhouding vereischte om uitgevoert te werden. Maar de voorzienigheit heeft het in deze gelegenheit zodanig geschikt, dat drie weken voor het vertrek van zyn Lordschap uit *Londen*, aan dat Hof en in andere Plaatzen opentlyk van zyne reize gesproken wierd; en gelyk alle de buitenlandsche Ministers in *Engeland* zeer wel de oorzaak van

1717. Novemb. zyn vertrek wisten, zo zullen na alle waarschynlykheit alle de Princen van *Italien* ook tydig hier van door hunne Ministers zyn onderrigt geworden.

Zodanige sterke redenen en gewigtige bewysstukken, vry van alle versiering en opgepronkte redeneering, behoorden niet alleen U, maar de geheele waereld te overtuigen, hoe zeer die Lord en deszelfs karacter zyn verongelykt geworden, met hem verdagt te houden van een zodanige laffe en onbetamelyke onderneming, nademaal het van een iegelyk bekent is, dat hy in zyn geheele levensloop, en in alle zyne vorige daden geen ander voorwerp en beschouwing gehad heeft, dan ware eer en glorie; en hieromme is geen plaats van te twyffelen, of gy en alle luiden van oordeel en vroomheit, zullen de Autheurs van een zodanige vuile en verfoejelyke lastering, met schrik en veragting aanzien; welke zelfs aan het Hof van *Urbino* maar zeer weinig geloof heeft gevonden: hebbende de Ridder verklaart, dat hy bezwaarlyk een zaak konde geloven, die zo nadeelig voor de agting van dien Lord was, maar dat herhaalde tydingen, die hy ontfangen had, hem verpligt hadden, van op zyn hoede te zyn, en zodanige voorzorge voor zyne eige zekerheit te dragen.

Nu weer tot de zaken van *Spanjen*. De berigten van daar gaven aan de Hovelingen van 't *Fransche* Hof een algemeen genoegen, meldende de herstelling tot gezondheit van Koning Philippus; wiens ziekte geen de minste vertraging had veroorzaakt aan de gemaake ontwerpen, wyl den drift en wakkerheit des Kardinaals Alberoni die Monarchie in een gevreesden staat scheen te willen stellen, om eerlang, zo wel als eenige andere Zee-mogentheden van *Europa*, een kapitale Oorlogs-vloot, van 50. of meer Schepen, in Zee te brengen; behalven een talryk Leger in 't Veld, vry beter als deze Monarchie in veele jaren gezien had. Geen kleine opgeblazentheeit, onder den *Spaanschen* Landaart, verwekte deze stoutmoedige onderneeming, wanende nergens tegenstand te zullen vinden, en dat alle hare ondernemingen even zodanigen uitslag hebben zoude, als die van *Sardaigne*; invoegen men weinig agt sloeg op het verbod van den Paus, om in te vorderen de toegestane Tiendens der geestelyken, alleen geschikt tot den *Turksen* Oorlog; werdende 't gebod van 't Hof deswegens gepreferceert, en waar tegens den Nuntius zig niet hard durfde kanten; als wetende, dat de gevangenis of ballingschap der geestelyken, 't zy overften of andere, daar van af hing. Tot nog grooter aanzien was den Kardinaal Alberoni gekomen, door het afsterven des Kardinaals Don Manuel d'Arias, Aardsbisschop van *Sivilien*, ziende zig door Koning Philippus vereert met dit Aardsbisdom, jaarlyks opbrengende ruim 100000

stukken

ftukken van agten, en welke vette brok hy verkoot voor het aan hem onlangs geschonke Bisdom van *Mallaga*. 1717. *Novemb.*

Dezen Kardinaal Alberoni te *Madrid* met de Ministers van den Paus, *Sicilien*, *Parma*, en *Toscanen*, zeer dikwils in Conferentie geweest, en de gerugten, om deze winter de Vrede, tusschen het Hof van *Weenen*, en de *Ottomannische Porte* gesloten te zien, niet sterk vermeerdert zynde, zo schenen de meeste *Italiaansche* Mogentheden een weinig bedaart van hunne eerste ontsteltenisse, als of ze de geheele Keizerlyke magt reeds op den hals hadden; dus zy, door 't Hof van *Spanjen* een hart onder de riem gestoken, zig genegen toonden om het belang van Koning Philippus te begunstigen, mitsgaders de *Spaansche* Krygsmagt, op de een of andere wyze, in hare Landen te omfangen.

De Republyk van *Genua* vond zig wel byzonder verlegen over het verzoek van 't Hof te *Madrid*, om de *Spaansche* Troupen door de Landen van die Republyk te laten trekken; wyl ter zelver tyd den Keizerlyken Minister een omstandige Memorie aan den Raad prezenteerde, vernieuwende verscheide al vóor eenigen tyd gedane eisschen, geheel strydig met die van 't *Spaansche* Hof. Hier over bespeurdemen onder de Raadsheeren een groote verslagentheit, tragtende hare Republyk liefst buiten verbintenisse van eenig Potentaat, en by gevolge een opregte neutraliteit te houden. Dit gatmen voor, dat den Groot Hertog van *Toscanen* mede zoude gezint wezen te doen, als hebbende geweigert, om in zyne Haven van *Livorno* de Oorlogschepen en Galeyen der Spanjaarden te laten overwinteren.

Zedert kreeg men aan 't *Fransche* Hof berigt, dat alle weerbare Plaatzen op het Eiland *Sardaigne* zig aan Koning Philippus onderworpen hadden; hebbende die van de Stad en Sterkte *Alguer* deze volgende Capitulatie, gedagteekent 8. October 1717. bedongen.

1 HEt guarnizoen van *Alguer* zal met geweer uittrekken, dog het buiten de poort afleggen, zullende het voetvolk en de dragonders maar een degen of vuur-roer, t'hunner keure, houden. De Officiers zullen hunne equipagie, zo voor hun zelven, als voor die, welke in hunnen dienst zyn, behouden

2. Het guarnizoen zal na *Genua* gevoert worden op vaartuigen, welke men haar daar toe geven zal onder 't geleide van een oorlogschip; en zy zullen met leeftogt voorzien worden uit het Magazyn der plaatze.

3. 's Daags na het teekenen der Capitulatie, met het opgaan der zonne, zal

1719. Novemb. zal het guarnizoen een poort aan de belegeraars inruimen, en daarop te scheep gaan, 't welk zo het in die haven niet geschieden kan, zal het zig te *Puerto Conde* inscheepen.

4. De scheepen om geld gehuurt, die in de haven leggen, zullen van daar mogen gaan na dat zy bezigtigt zullen zyn.

5. Men zal met de Stad *Alguer* even eens handelen, als men met de Stad *Cagliari* gedaan heeft, staande aan haar toe Gedeputeerden in het Leger te zenden, om daar over in gesprek te treeden.

6. Men zal Paspoorten verleenen aan de Inwoonders, die het guarnizoen zullen willen volgen; en men zal de geene, die zullen willen blyven, geen verhindering aandoen, maar haar in volkomene vryheit laten, 't zy om te vertrekken, of te blyven.

De Marquis de Lede eischt, dat de Paarden van 't krygsvolk in de Stad zullen overgegeven werden aan de Commissarissen of Officieren, welke daar toe benoemt zullen werden na het teekenen der Capitulatie: ook zal men de artillery en ammunitie moeten overleveren, nevens de Officiers en Soldaten die in de plaats gevangen zyn, als mede de gevangenen van Staat die daar zitten. Een Artykel waar by de Commandant der plaatze, een stuk kanon eischte met kruid en lood voor twaalf schooten, en een ander, waar by hy begeerde, dat de gevangenen van wederzyde zouden weder gegeven werden, zyn afgeslagen.

De Sorbonne van *Vrankryk* deed in dezen tyd aan den Grave van Stairs *Groot-Brittannischen* Ambassadeur aan dit Hof, vereeren een van hunne nieuwe boeken; behelzende, *Verzameling van Aanmerkingen der H. Godgeleerde Faculteit over de Souvereiniteit der Koningen*. Een Docter, geboortig uit *Groot-Brittannien*, en Gecommitteert om dit Prezent aan te bieden, deed daar nevens de volgende merkenswaardige Aanspraak.

MYLORD,

HEt heeft aan de Faculteit van de Theologie behaagt, van my te verkiezen, om aan Uw Excellentie dit Boek aan te bieden; 't welk de Censuuren behelst, die zy ten allen tyden uitgedonderd hebben, tegens de dwalingen en verderffelyke Leeringen van de geenen, die onderwyzen, dat de Paus over Koningen mag disponeeren, dispositien over hunne Kroonen maken, en derzelver onderdaanen niet alleen tot ongehoorzaamheit en Rebellie opwekken, maar insgelyks om hunne moordadige Handen in het Bloed van hunne Souvereinen te wasschen, en een Vadermoord te plegen, 't welk zoo nadrukkelyk door de H. Schrifttuur, de oude Regels van de Kerk, en de practyk van de zuiverste Tyden van het Christendom verboden is. Dit werk, Mylord, inhou-

inhoudende, dat de Zoon Gods alleen in de Waereld gekomen is, om het Koningryk des Hemels te geven, en niet de Princen der Aarde te ontrusten; dat de magt van de Kerk in 't geheel Geestelyk is, en op geenerlei wyze over het Waereldlyke van Koningen behoord uitgebreid te werden: dat St. Pieter alleen aan de Kerk als een Dienaar, en niet als een Meester gegeven is; dit werk, zeg ik, 't welk aantoond, hoedanig ten allen tyden de waare gevoelens van de Godgeleerden van *Parys* geweest zyn, zal de oogen van een gedeelte van *Europa* verligten, en het kwaad denkbeeld wegneemen, 't welk men gehad heeft ten opzigte van onze aankleving en getrouwheit voor onze Souvereinen. Zy zullen hier uit zien, dat eerzugt en belang ons nooit de pligt van onze Bediening hebben doen vergeeten, en dat wy nooit het voorbeeld van die laffe en verdwaalde vleyers hebben nagevolgt, die door een toegeventheit, dewelke Crimineel en loontrekkend is, deze gevoelens omtrent de feilbaarheit, en deze *Italiaansche* Fabelen en herssendroomen, tot geen ander einde hebben staande gehouden, en verdigt, dan om met den Paus over allen Natien, en zelfs over Koningen te regeeren. 1717. *Novemb.*

Gy zult zonder twyfel Mylord, een Boek goedkeuren, welkers leering overeenkomstig is, met die gezonde reden en doordringentheit, die in Uw uitblinkt; met dat edele en verhevene verstand, met die groote, klaare, en onderscheidende gedagten; en die diepe en uitgebreide weetenschap, die gy onophoudelyk voor den dienst van den Koning van *Engeland*, en de welstand en voorspoed van alle de Onderdaanen van *Groot-Brittannien* gebruikt. Ik agt my zelven gelukkig, Mylord, van mede een van deze Onderdaanen te zyn, ziende dat het aan die hoedanigheit is, aan welke ik voor een gedeelte de Eer verschuldigt ben, die de Faculteit my heeft aangedaan, door dit teeken van hunne agting en Eerbied voor Uwe Excellentie, aan my te vertrouwen, waar door my een gunstige gelegenheit verschaft werd, om Uw deze geringe proef van myne opregte agting, en volmaakt respect te geven.

Zeer aanmerkelyk vondmen in dezen tyd ook het vertoog van den Procureur Generaal des Konings aan 't Parlement van *Rennes*; hebbende dit Parlement daar op den 12. October een Arrest uitgegeven, en daar in, onder andere, gezegt.

Myne Heeren,

HEt is met eene waaragtige smerte, dat ik heden voor de tweedemaal aan u myne klagten kome brengen, en uw gezag weder begeere tegens de stoutheit van eenige oproerige schryvers, dewelke voortgaan met libellen, zonder naam van den autheur of van den drukker, te verspreiden.

Zullen de gevaarlyke twiststokers nooit gevoelen, dat het vuur der liefde, waar van zy aangemoedigt willen schynen, niets anders is als de rampzalige fakkel der verdeeldheit? zullen zy zig altyd vleyen; dat zy het gemeen door

1717 Novemb. hunnen onverstandigen yver om den tuin zullen leiden? De verwelkingen eerdelyk, door zo veele Arresten van Souveraine Hoven toegebragt, en de vernedering, door de voorzienigheit beschikt, om een hoogmoed neer te vellen, welkers wortelen, og jammer! maar al te oud zyn, zullen die hen nooit wysheit en ingetogenheit inboezemen?

Wie had het niet gehoopt, vooral na het Arrest, 't welk gy, myne Heeren den 13. November 1716, op myn vertoog, uitgaaft? Den geest van partyschap heeft egter wederom de overhand gehad, en de onderwerping, die men aan zulk een wys Reglement schuldig was, heeft geweeken voor de drift en de koppigheit.

Twee nieuwe Libellen komen deeze Provintie ergeren: zy zyn niet alleenlyk van den aard der geene, waar van gy de demping hebt bevolen, dat is te zeggen, dat zy zyn gedrukt zonder vergunning en zonder naam van den Autheur of Drukker, maar zy vervatten daarenboven al 't geene myne functie moet inwikkelen, en uwe bestraffing verwekken.

Een van deze Libellen is in driën verdeeld. Het eerste word genaamt, *Aanmerking op de Geloofs-belydenis van Mr. Ravechet Syndic der Theologize Faculteit van Parys, geadresseerd aan de Eerw. Vaders Benedictyners der Broederschap van St. Maur.*

De schryver draald niet met 't ontdekken van 't fenyn 't welk hy in zyn werk moet zaaijen; zyne boosaardigheit blykt aanstonds in den brief, dien hy aan 't hoofd heeft gestelt; het schynt dat hy 't den Geestelyken van de Abdy van *St. Meleine* voor een misdaad reekend, de zorg die zy voor dezen Syndic hebben gehad, en de agting die zy voor zyne gedagtenis hebben bewaard.

Hoedanig kan de zoort van liefde, waar mede deze wilde Schryver zig zal durven blanketten, zyn? Het gemeen 't welk met die heilige Geestelyken hare droefheit gedeeld heeft, heeft ook door de gevoelens van de grootste erkentenis geregtvaardigt de zorg, die zy voor dezen kranken gedragen hebben.

Het werk komt volkomentlyk over een met den styl van dezen voorafgaanden brief &c. Opend myne Heeren dit schaamteloos Pasquil, en gy zult u aanstonds aangedaan vinden van eene regtmatige verontwaardiging; gy zult byna in yder regel, een Syndic van de *Sorbonne*, zonder de minste verschooning, zien uitkryten voor een scheurzieke en een ketter. Gy zult dien onbezonnen Autheur uitspraak hooren doen, over de eeuwige zaligheit van den Heer Ravechet. Kon men streng genoeg te werk gaan tegens dezen Schryver, indien hy bekend was, en behoord men wel iets te verzuimen, om hem te ontdekken?

De vier Bisschoppen die zig verpligt gevonden hebben, om toevlugt te nemen tot 't hulpmiddel, 't welk 't regt aan de hand geeft tegens alle uitspraak die niet gedaan is met eene onfeilbaar en souverein gezag, zyn in 't tweede gedeelte van 't Werk 't voorwerp der gramschap van den Autheur. Den titul alleen verkondigt alle de bitsvinnigheit die in dit Pasquil verspreid is; het is eene vergelyking van de Acte van Appel der vier Bisschoppen met 't Appel van Luther, en dat der 19. Pelagiaanze Bisschoppen; is het moeijelyk te voorzien

op

op wat wys de Schryver voor heeft hen te handelen? hy geeftze geenen anderen naam als die van *Quenellistize Bisschoppen*; het spyt hem, dat de Paus zig nog niet heeft bediend van de magt, dien hy hem toeschryft, omze af te zetten of te excommuniceren. De onwetende Schryver, schynt in deze buitensporigheden vervallen te zyn, door de dwaling waar in hy is, dat den weg van Appel aan een toekomend Concilie alleenlyk open is voor de waereldlyke regten, en niet voor uitspraken over de leerstukken, even als of de Paus niet moest afhangen, en in der daad ook niet meer afhong van 't Concilie. 1717. Novemb.

Het derde deel van dit Libel is genaamt, *Bedrog van 't antwoord op de memorie door verscheide Prelaten aan den Regent geprezenteert.* Hier in heerscht eene hoogmoedige veragting van een werk, 't welk de goedkeuring van geheel *Vrankryk* ontfangen heeft. Zyt daar over niet verwonderd, myne Heeren; de inbeelding van den Autheur is, dat de Constitutie Unigenitus bekleed is met de algemeene aanneming van de kerk. Ik zal my niet ophouden met de verkeertheit van eene stelling, die zo ver getrokken word, te vertonen; gy hebt de dwaling daar van reeds veroordeeld, en de ligtvaardige Schryver toond maar al te veel de weinige eerbied die hy heeft voor eene censure, welke verscheide Parlementen van het Koningryk met U uitgesproken hebben.

Het is tyd, myne Heeren, dat ik u aanbiede een ander pasquil, zedert eenige dagen bekend onder den titul van *Theologize Redevoering over 't Apel aan 't toekomend Concilie;* Indien 't minder gevaarlyk kan schynen dan het eerste, heeft men dat alleen dank te weten aan de zwakheit en de onkunde van den Autheur; den zelven inborst word daarenboven bespeurd in 't een en 't ander werk. Alle die de Constitutie Unigenitus niet aannemen, of die daar van aan een toekomend Concilie appelleeren, zyn (volgens de taal van den Schryver) ketters en geëxcommuniceerde: hy vergelyktze by de Lutherianen en Kalvinisten.

De algemeene grondregel, die men gedwongen is in zyn begryp te vooronderstellen, is *de onfeilbaarheit van den Paus;* ter naauwer nood laat hy toe te twyfelen, dat het Concilie boven hem is. Is het een Fransman of een Italiaan, geheel overgegeven aan de pretenzien van *Romen*, die dus spreekt? Is 't geoorloft in *Vrankryk* te vergeeten de decisien der Concilien van *Constans* en van *Bazel?* zullen onze zekerste grondregelen ongestraft den spot zyn van een waaghals, die 't hart niet heeft van zig bekend te maken?

't Apel door de vier Bisschoppen, en alle de geene die hen gevolgt zyn, voor hoger Regtbank betrokken, verschaft aan den Autheur eene ruime stof om zyne galle uit te braken, of schoon 't zelks gegrond is op 't zevende articul van onze vrydommen: men kan zig (volgens zyn zeggen) daar van niet bedienen, zonder van eene verdagte religie te zyn: daar is geen onderscheid te maken tusschen den Paus en de H. Stoel; een onderscheid nogtans door onze beste Schryvers vastgesteld, en uitdrukkelyk vervat in de instelling der kerke, die onze blinde Autheur in de eerste regel van de derde bladzyde aanhaald &c.

1717.
Novemb.

GROOT BRITTANNIEN.

DAAGLYKS waren de Ministers van Staat aan dit Hof bezig, om te reguleeren de zaken, betrekkelyk zo wel binnen als buiten de *Groot-Brittannische* Monarchie. Men had den 27. October een expresse naar *Weenen* afgevaardigt, met ordres en nader instructien aan de Heeren Sutton en Stanian, om zig naar 't Hof van *Konstantinopolen* te begeven, en aldaar gezamentlyk te arbeiden aan eene Vrede met het Huis van *Oostenryk*. Den eersten dezer maand kwam den Baron van Bentenrieder te *Londen*, wiens bezending men meende meest te reflecteeren op de zaken van *Italien*; en om welkers goed oogmerk te bereiken, tusschen de Ministers van den Keizer, van *Vrankryk*, en van *Groot-Brittannien* eerlang conferentien stonde begonnen te werden.

(a) ziet pag. 181.

Het Voorval des (*a*) Grave van Peterbourg te *Bologne*, had aan 't *Fransche* Hof groote bezigheden verschaft; betoonende zig daar over zeer gevoelig, om den Keizer te verzoeken, desselfs Ambassadeur te *Roomen* aan den Paus te laten voordragen de Conditien der satisfactie; welke zyn Majesteit van *Groot-Brittannien* pretendeerde; hier in bestaande, eerstelyk, *dat den Secretaris van Staat Paulucci eene verklaring van zyn eigen hand en zegel most geven, dat het Arrest des Grave van Peterbourg buiten kennis van den Paus geschied was:* ten tweeden, *dat den Kardinaal Legaat van Bologne behoorlyk diende gestraft*; ten derden, *dat den Paus niet most dulden, dat iemand van de Onderdanen des Konings van* Groot-Brittannien, *ter zake van den Pretendent, eenige de minste moeylykheden wierde aangedaan*; en ten vierden, *dat de Paus zig voortaan in geenerley manieren, direct of indirect, zoude hebben te bemoeyen, om den Pretendent, genegen zynde eenige Onlusten in* Groot-Brittannien *te verwekken, te begunstigen.*

Veel Paskwillen en lasterschriften waren wederom op nieuws in *Londen* gestrooit, en onder de deuren doorgestoken; behelzende altemaal zeer aanstootelyke Lasteringen, tegens de Regeering der Kerk of die der Waereldlyke. Men heeft deswegens in de (*b*) voorgaande Maand wel een staaltje getoond van het Pasquil, genaamt, *Brief aan Sr. R. Walpole*; maar ziet hier nu ook een kort begryp van het Schendschrift, getituleert *Brief aan 't Leger en 't Volk van Engeland*; waar in den Autheur tot zyne Compatriotten zegt.

(b) ziet pag. 233.

Dat

DAt *Groot-Brittannien* voormaals de verwondering van de geheele waereld was, als het door deszelfs eige Koningen geregeert wiert, die de getrouwe bewaarders en uitvoerders van de wetten waren; dat de Koningen zig aan bepalingen onderworpen vonden, die de goederen en perzoonen, zelfs van den minsten onderdaan, in volkome zekerheit stelden; en egter een genoegzame magt hadden, om de regten en eer van de kroon te beschermen, en de handen te binden van de geenen, die de onnozelen wilden onderdrukken. 1717. *Novemb.*

Dat de Koningen zig zelven zodanig aan de wetten onderwierpen, dat de onderdanen dikwils tegens de Kroon procedeerden; wanneer zy zig door bedrog, of door onkunde der Officieren, van dezelve beleedigt vonden.

Dat toenmaals de Koophandel bloeide, ieder particulier de vrugten van de vreede plukte, alle onderdanen zo goed als Koningen waren, en de Koning van *Engeland* een Koning der Koningen; maar dat het Toneel tegenwoordig geheel veranderd is.

Dat de beste form van regeering van de geheele waereld het onderste boven is gekeerd, de wetten met voeten getrapt, de Koning in ballingschap gezonden, en de kudde, zonder harder, voor de wreedheden van een verslindende wolf bloot gestelt.

Dat men met groote verwondering de landsgenooten gewapend ziet, tot verdelging van de vryheit en wetten, in welke de Officieren en Soldaten geen minder belang dan de andere onderdanen hebben, die mede ten laatsten tot een prooi van de onderdrukking zullen strekken.

Dat zy niet gehouden zyn om den eed te houden, die zy gezwooren hebben, alzo die strydig is tegens Gods woord, de wetten van het Land, en kerken order; en dat by gevolg deze verbintenis, van geen waardy is.

Hy onderzoekt verder op een schandelyke wyze het gedrag van de tegenwoordige Regeering, en zegt, dat *Groot-Brittannien* nooit rust zal hebben, voor dat de Doorlugtige Prins, die God tot Koning geschapen heeft, over het zelve zal regeeren, wiens hoedanigheden hy tot den Hemel toe verheft.

Hier diend nog ingelast een brief, betreffende den Grave van Peterbourg, te *Bologne* in de *Italiaansche* tale gedrukt; en welke desselfs Vrienden, om hem te verdedigen, alomme deden verspreiden.

MYN HEER,

ALzo gy begeerig schynt te zyn, om de redenen te weten, die den Heer Kardinaal Origni bewogen hebben, van zodanigen stap te doen, als den perzoon van den Doorlugtigen Graaf van Peterborough in verzeekering te nemen; zo geef ik my zelve de eer, van uwe nieuwsgierigheit te voldoen, met U niet alleen de redenen bekend te maken, om welke zyne Emi-

1717. Novemb. nentie geoordeelt heeft, tot het doen van zodanigen stap verpligt te zyn, maar ook de verdediging van den Graaf, en zodanige andere omstandigheden, als best met de zaak over een komen.

Weet dan, dat 'er een zeer waarschynlyke reden voor dit arrest was, 't welk op den 11. van de voorledene Maand, door twee *Ierfche* Officieren van het Hof van den Ridder van St. Joris, wierd uitgevoert; welke vergezelschapt waren van verscheiden gewapende mannen, die de Regeering hen had mede gegeven, op hunne plegtige verklaaring, dat zy order van hunne Prins hadden, om dus te doen; die door zeekere tydingen uit *Vrankryk* en *Engeland* een agterdogt had opgevat, dat de Graaf laatst in *Italien* gekomen was, om een kwade aanslag tegens zyn Perzoon uit te voeren.

Het geene zy voorgaven, om deze agterdogt te bevestigen, was:

Eerstelyk, dat de gemelde Lord, in zyn laatste te rug komst in *Italien*, de gewoone weg gemyd had, komende met verscheiden gewapende mannen door het gebergte, in de Landen van *Genua* en *Parma*.

Ten tweeden, dat hy een considerabele zomme gelds na *Venetien* geremitteert had.

Ten derden, dat hy, voor zyn vertrek van *Londen* na *Italien*, ongemeene blyken van vertrouwen en gunst van zyne Majesteit de Koning George ontfangen had, en dat de gemelde Lord, niet tegenstaande de koelheid, die tusschen hem en den Hertog van Marlboroug geweest is, ter dier tyd in een groot vertrouwen en vriendschap met die Generaal geleeft heeft.

Ten vierden en ten laatsten, dat de Koninginne Moeder uit *Vrankryk* geschreven had, om den gemelden Graaf in verzekering te nemen.

Alvorens wy de ongegrondheit van deze redenen aantoonen, zo is het niet ongerymt, van voor af te zeggen, dat zommige van de Domestiquen van den Graaf, die by die gelegenheit gevangen genomen wierden, en anderen van welken men zig in deszelfs huis verzekerde, na het allerscherpste onderzoek, niets openbaarden, dat de allergeringste waarschynlykheit aan de beschuldiging geven konde, nog dat men niets in zyn Lordschaps papieren gevonden heeft, 't welk eenige agterdogt konde begunstigen, niettegenstaande de gemelde papieren, te gelyk met zyn perzoon, onverwagt en by verrassing in verzekering zyn genomen geworden.

Daarenboven is het zeker, dat, na het aller naarstigste onderzoek, 't welk in de Kerkelyke Staat, en in 't byzonder hier in *Bologne* en *Urbano* gedaan is, men geene medepligtigen in de veronderstelde aanslag van den gemelden Graaf gevonden heeft, die alleenig en in een vreemd land zynde, na alle schyn dezelve niet zoude hebben konnen uitvoeren, zonder de bystand van de Inboorlingen, in 't byzonder tegen een perzoon, die zo wel bewaart werd, als de Ridder van St. Joris.

Behalven dit alles, zyn 'er sterke vermoedingen tot voordeel van dien Graaf, die door geheel *Europa* en aan alle Hoven bekend is, voor een Perzoon van een zeer edelmoedige geest, onvergelykelyke bekwaamheit, onbesmette eer, en deugden en hoedanigheden, die in de geheele loop van zyn leven en beden-

dendaden uitgeblonken hebben, en geen plaats laten voor de verdigte aanslag, met welke hy betigt werd. 1717. Novemb.

Dit vooraf gezegt zynde, moet gy in de eerste plaats weten, dat zyn Lordschap in deszelfs reize na *Italien* goed vond, om de Keizerlyke Heerschappyen te myden, uit oorzaak van sommige vertoogen en klagten, die hy onderregt was, dat door de *Oostenryksche* Ministers, ten opzigte van zyn laatste gedrag en bestiering in *Engeland* gedaan waren; en hierom was het een voorzigtigheit in hem, van wel op zyn hoede te zyn; en wanneer hy om deze oorzaak, door moeijelyke en gevaarlyke Bergen passeerde, nam hy alleen drie gewapende mannen tot zyn zekerheit mede, te weten den Postmeester van *Sestri*, met twee van zyne Dienaren, en maakte overal daar hy kwam, zyn naam en qualiteit bekend, om in particuliere huizen ontfangen te werden.

Ten tweeden, wat aangaat het geld, 't welk zyn Lordschap na *Italien* geremitteert heeft, het zelve behoort niet de minste argwaan te geven; alzo het maar alleen voor zyn gewoonlyk onderhoud geschikt is, en niet meer dan 600. Pistolen bedraagt, en zyn Lordschap al zyn gereed geld in *Vrankryk* gelaten heeft.

Wat aangaat de genade en gunst door den Koning George laatst aan Milord Peterboroug bewezen, als hy in *Engeland* was, zo moet in agt genomen werden, dat in deze gesteltenis alle perzoonen van qualiteit en distinctie met grote beleefdheit en teederheit gehandelt werden, al schoon zy zelfs van het getal of van de party van zodanigen zyn, die alleen door het neerleggen van hunne ampten het Hof verlaten hebben.

Van de laatste aanmerkingswaardige Correspondentie, tusschen den Hertog van Marlboroug en den Graaf van Peterboroug, na een langdurige koelheit, kan gemakkelyk reden gegeven werden: de Marquis van Huntley, tegenwoordig Hertog van *Gordon*, een van de eerste Pairs van *Schotland*, en een van de allerdoorlugtigste Familien in *Europa*, die, ten voordeele van den Ridder van St. Joris, de wapenen opgenomen had, is getrouwt aan de dogter van den Graaf van Peterboroug, by welke hy veele kinderen heeft. De Koning George schonk, op het verzoek van den Hertog van Marlboroug, die in perzoon aan Milord Peterboroug deze gunstige tyding kwam brengen, niet alleen aan den Hertog van *Gordon* het leven, maar herstelde hem insgelyks in zyne staat. Wie kan dan een zodanige edelmoedige handeling vreemt vinden, dat de Graaf uit dankbaarheit zyne byzondere misnoegens opgeoffert heeft, voor de behoudenis van het leven van een schoonzoon, die 500. Edellieden in dienst van den Ridder gebragt had, welke met andere Soldaten een derde gedeelte van zyn Leger in *Schotland* uitmaakten?

Indien de Koninginne Moeder ooit van eenige vreeze voor kwade aanslagen van den Lord Peterboroug tegens den Prins haar Zoon behoort vry te gaan, zo moet zy het zekerlyk in deze gesteltenis zyn; nademaal de Graaf op zyn vertrek uit *Engeland*, met hem zyn geheele Familie en beide zyne eenige Kleinzoonen mede nam, om hen, als hy te *Parys* gedaan heeft, in een Katholyk Land neer te zetten, en zo als men zeggen mag, onder de oogen en

magt

1717. Novemb. magt van de gemelde Koninginne. Kan iemand van een gemeen oordeel, wel denken, dat de Graaf van Peterboroug iets tegen het leven van den Ridder zoude durven ondernemen, na twee zodanige dierbare panden in de handen van zyn Moeder gelaten te hebben?

De voorwendzels, op welken de agterdogt gegrond is, die het Hof van *Urbano* bewogen hebben, om de Perzoon van zyn Lordschap in verzekering te nemen, en hem in het Fort van *Urbano* gevangen te zetten; te weten, om dat hy een gewigtige remise na *Venetien* gedaan heeft, zyn te gelyk beuzelagtig en verciert: want indien zyne Lordschap eenige kwade toeleg in zyne gedagten had, zo wist hy zeer wel, dat hy nergens zeker konde zyn, dan in *Engeland*; en dan zoude hy zyn geld en goed daar gelaten hebben. Hierom me heeft zyn Lordschap, welke laatst een groot gedeelte van zyne goederen verkoft heeft, zeer wel een gedeelte van dat geld na *Venetien* konnen overmaken, zonder eenige agterdogt te geven; want indien hy met een zodanige snoode Commissie was gelast geweest, zo zoude hy, hebbende de gunst en bescherming van den Koning George, geen gelegenheit gehad hebben, om zyn eigen goed te verkopen, als hy gedaan heeft, en daar voor meer dan 5000 Pistolen te ontfangen.

Om de ongegrondheit en klaarblykelyke valsheit van deze schandelyke bedriegery te bevestigen, die zonder twyffel, of door zekere geheime vyand van den Lord, of door zodanigen, die tegens het belang van den Ridder van St. Joris zyn, en door kwade konstenaryen en slingsche streeken, onrust, en verdeelingen tragten te verwekken, zyn ingeblaazen; om deze gemelde valsheit te bevestigen, zeg ik, zal het genoegzaam zyn, te overwegen, hoe misselyk en vreemt het voor dezelve Perzoon zoude zyn, van op een tyd agterdogt en jalouzy te geven aan twee belangen, die regelregt tegens malkanderen stryden. Het is nog niet lang geleeden, dat de Lord met zekere tekenen van ongenade van alle zyne bedieningen in *Engeland* ontbloot wierd, dog op geene andere grond, dan dat hy in *Vrankryk* nadeelig van den Koning George, en eenzydig van den Prins, zyn meededinger, gesproken had; door welke vreemde herschepping en tegen alle waarschynlykheit kan dan nu voorgegeven werden, dat dezelfde Lord bekwaam zoude zyn, tot een zodanige gruwzame, vervloekte, en gevaarlyke daad, om het interest van de geenen te bevorderen, die hem zo onbeleeft gehandelt hebben, tegens een jonge Prins, voor wien men hem oordeelde eenzydig te zyn, en die hem in der daad nooit eenig nadeel gedaan heeft?

De ongegrondheit en onbestaanlykheit van de suspicie, die zyn Lordschap te last werd gelegt, blykt verder, als men overweegt, dat hy na de dood van de Koninginne Anna vier malen in *Italien* geweest is, voor dat de Ridder van St. Joris daar was, en voor dat men denken konde, dat die ooit uit *Vrankryk* zoude vertrekken: waarom kan 'er dan eenige ombragie genomen werden, uit de komste van dien Lord, voor de vyfde maal in *Italien* op de zelfde wyze, als hy te voren deede, dat is, te post, en met alle mogelyke haast? waarom is hy in deze gestelteniss des tyds alleen verdagt geworden?

Zyn

Zyn Lordschap heeft zedert zes jaaren een *Italiaansche* Secretaris in zyn dienst gehad, die hem in andere tyden in *Italien* vergezelschapt heeft; maar door hem in deze laatste reize met zyne twee Kleinzoonen te *Parys* gelaten is, 't welk hy zonder twyffel niet zoude gedaan hebben, indien hy de kwade aanslag in zyne gedagten gehad had, waar over hy verdagt gehouden werd, en om welke uit te voeren, het geheel oneigen voor hem was, van alleen te zyn, zonder gezelschap, Domestiek, of vertrouweling, en alleen met zes gemeene knegten, alle vreemdelingen, zynde vyf van hen Roomsch Catholyk, op welke hy hieromme zig zoo zeer niet konde verlaten, dan of zy Protestantsch geweest waren. 1717. Novemb.

Eindelyk, zo is tusschen deze laatste en de voorgaande reizen van zyn Lordschap in *Italien* een groot onderscheit, het welk zyne natuurlyke gesteldheit te kennen geeft. Als hy voor dezen van *Londen* in deze gewesten kwam, waren zyne bewegingen schielyk en onverhoeds aan niemand bekend, en zyne aankomst hierom onverwagt: maar in deze laatste reize, is hy in het openbaar door het Hof van *Turin* gepasseert; en zyne wederkeering in *Italien* is niet alleen aan veelen in *Vrankryk* bekend geweest, maar ook aan verscheiden groote Mannen in *Italien*, en zelf aan het Hof van *Romen*, en te *Venetien*, *Genua*, *Parma*, *Modena* en *Bologne*: zyne Banquiers op alle plaatzen wisten zulks; die zeker narigt hadden, dat hy op zodanige tyd stond te komen, en dat zelfs te voren eer dat zyn Lordschap weten konde, op welke wyze hy door den Koning George zoude ontfangen ende gehandelt werden; al het welke overvloedig klaar en kragtig genoeg is, om te bewyzen, dat zyn gedrag niet verborgen was, maar in tegendeel klaar, openbaar, en vry van alle konstenaryen en aanslagen, die behendigheit en geheimhouding vereischten om uitgevoert te werden. Maar de voorzienigheit heeft het in deze gelegenheit zodanig geschikt, dat drie weeken voor het vertrek van zyn Lordschap uit *Londen*, aan dat Hof en in andere plaatzen opentlyk van zyne reize gesprooken wierd; en gelyk alle de buitenlandsche Ministers in *Engeland* zeer wel de oorzaak van zyn vertrek wisten, zo zullen na alle waarschynlykheit alle de Princen van *Italien* ook tydig hier van door hunne Ministers zyn onderrigt geworden.

Zodanige sterke redenen en gewigtige bewysstukken, vry van alle vercieringen en opgepronkte redeneering, behoorden niet alleen U, maar de geheele waereld te overtuigen, hoe zeer die Lord en deszelfs karacter zyn verongeleeken geworden, met hem verdagt te houden van een zodanige laffe en onbetamelyke onderneming, nademaal het van een iegelyk bekend is, dat hy in zyn geheele levensloop, en in alle zyne vorige daden geen ander voorwerp in beschouwing gehad heeft, dan ware eer en glorie; en hieromme is geen plaats van te twyffelen, of gy en alle luiden van oordeel en vroomheit, zullen de Autheurs van een zodanige vuile en verfoejelyke lastering, met schrik en veragting aanzien; welke zelfs aan het Hof van *Urbano* maar zeer weinig geloof heeft gevonden: hebbende de Ridder verklaart, dat hy bezwaarlyk een zaak konde geloven, die zo nadeelig voor de agting van dien Lord was, maar dat herhaalde tydingen, die hy ontfangen had, hem verpligt hadden, van op zyn

 hoede

1717. Novemb. hoede te zyn, en zommige voorzorge voor zyne eige zeekerheit te dragen.

NOORDER KROONEN.

ZYNE Czaarse Majesteit, hebbende nog onlangs aan deszelfs Geallieerden verklaart, datze geen argwaan mosten opvatten, wegens het passeeren van den *Zweedsen* Minister de Baron Gortz door zyne Landen, was egter zo verre gekomen, om de volgende Pointen van den Koning van *Zweeden*, als een Preliminair, te eisschen. Eerstelyk, *dat de beyde Zeehavens*, Peterburg *en* Revel, *aan hem zoude blyven*; ten tweeden, *dat de verdere Conquesten aan den Koning van* Zweden *zoude werden weder gegeven*; ten derden, *dat de Koning van* Zweden *zig niet meer zoude hebben te bemoeijen met de zaken van* Polen, *maar aan die Natie vry te laten het gene zy voor hunne Republyk raadzaamst mogte bevinden*; ten vierden, *dat aan Stanislaus de inkomsten zyner goederen zoude werden gegeven*; ten vyfden, *dat het Territorium van* Polen *op geenerley wyze ontrust, en, tegens die het mogte komen te doen, vyandlyk aangegaan werden zoude*; en ten zesden, *dat de Tractaten, tot hier toe gemaakt, in haar volle kragt blyven, en het onlangs gesloten Tractaat met de Stad* Dantzig *mede aangenomen werden zoude, als wanneer gemelde Stad met de voor den Czaar gebouwde Fregatten, geene Vyandlykheden moste plegen.* De Waarheit, en de uitwerking dozer Preliminaire Pointen, laten wy aan den tyd bevolen.

De Stad *Hamburg*, meermalen het voorwerp van de vergramde *Noordze* Potentaten, viel zedert in ongenade des Konings van *Deenmarken*, die hunne Schepen, moetende passeeren *Gelukstad* op de *Elve*, deed belemmeren en aanhouden; invoegen de Magistraat van *Hamburg*, zig niets kunnende ten laste duiden, haar klagten over deze geweldadigheit aan 't Keizerlyke Hof vertoonde; 't welk hier op, door een brief, de redenen, van Zyn *Deensche* Majesteit, wegens zulke Inzultes, afvorderde; dog den zelven had geantwoord, de *Hamburger* en andere Schepen niet te willen ontslaan, alvorens hem billyke satisfactie zoude zyn gegeven.

(a) Ziet pag. 199.

Met zeer veel spoet wierd agtervolgt het omver werpen der (a) Vesting-werken van *Wismar*, welkers grootste gedeelte voor het nieuw jaar stond gesloopt te zyn. Ook was reeds begonnen, om 't Fort de *Walvis*, en den daar op staande grooten Tooren te ondermynen; zo dat men van alle de buitenwerken, alleen de *Spaanpot* tot het laatste,

ste, om geruineert te werden, bespaarde. De geheele Artillery en veelerhande materialen zagmen inschepen, om ten deele, naar *Koppenhagen*, en ten deele naar *Berlyn* gebragt te werden; invoegen dit *Wismar*, nog onlangs berugt voor een der sterkste Vestingen in 't *Noorden*, thans een puinhoop geleek.

De stigting der hervormde Godsdienst, door Dr. Martinus Luther, was den 31. October 200. jaren oud, en dus een tweede Jubilee, dat den zelven te *Wittemberg* zyne wederlegging tegens het Papendom opentlyk durfde aanplakken. Dit Jubilee had men nergens beter gevierd als in *Deenmarken*, hebbende den Koning bevolen zeven agtereen volgende dagen Feest te houden, na luid de onderstaande uitschryving.

1. DAt op Zondag den 24. October des voormiddags dit Jubelfeest over al van de Predikstoelen zal bekent gemaakt, als mede door de Herauten in Plegtgewaden onder het geschal van Keteltrommen en Trompetten afgekondigt en uitgeroepen werden.

2. Zal den 30. October in de Koopsteden op den vollen dag en op het Land, van 's morgens ten zes uuren tot des avonds toe, de klokken geluid werden.

3. Zal op den eersten dag van het Jubelfeest, welke op den 31. October valt, hooge Misse en Vesper in Muzyk gedaan, de Klokken als op andere Feestdagen geluid, wanneer in de Slotkerk de Predikatie (tot de hooge Misse behorende) geeindigt is, het eerste Gezang *O God! wy loven U* &c. onder geschal van Pauken en Trompetten gezongen, en ter wylen dat zulks geschied, het Geschut van de Stads Wallen gelost werden; insgelyks op het Slot *Aggerhuis* en in *Rensburg* geschieden: de Slotkerk als dan, zo veel als doenlyk is, met Tapyten en andere Behangsels verfierd zyn: de Koning en verdere Koninglyke Perzonagien zullen uit het Gemak van de Koninginne over de zo genaamde Leungang, onder begeleiding van alle aanwezende Ministers en Hof-Bedienten, mitsgaders alle in *Deenmarken* en het Vorstendom *Holstein* zig ophoudende Geheime Raaden, Ridders der beide Ordens, Graven en Vryheeren in Plegtgewaaden, na de Kerk gaan, en op de zelve wyze daar uit te rug keeren.

4. Op den tweede Feestdag, als zynde die van Allerheiligen, zal de Koning nevens het gantsche Koninglyke Huis, des morgens ten negen uuren de hooge-Misse in de Vrouwe Kerk bywoonen, en van de voorgemelte Ministers en Hof Bedienden gevolgt werden, zodanig dat die van den geringste Rang eerst, en die van een hoger daar na, alle in Karossen met zes Paarden komen, dog egter zo, dat de Koets van den Hof-Maarschal voor die des Konings kome, en naast de Karos van zyn Majesteit, moetende als dan de Kamerheeren, en voor

1717. Novemb. dezelve de Stalmeester, nevens de Kamerjonkers ryden, en ten wederzyde van des Konings Karos de gezamentlyke Pagien en Lakeyen. Agter zyn Majesteit zullen volgen de Koninginne en de Koninglyke Princesse Sophia Helwig, beide in eene Koets; en aan de zyde van haar Karos twee Kamerheeren te Paard, voor dezelve de Stalmeester met hare Kamerjonkers, en ter zyde de Pagien en Lakyen te voet; na deze zal volgen zyn Koninglyke Hoogheit Prins Christiaan met zyn koets, kamerjonkers, en ter zyde de Pagien en Lakyen, agter deze op gelyke wyze Prins Karel; en dan een Kompagnie Garde te Paard volgen, en na deze de Hofmeesterinne van de Koninginne en de Princessen, nevens de overige Hofdames en Jonkers; dog als het koninglyk Huis uit de kerk te rug komt, zal des Konings karos de eerste wezen, maar evenwel de karos van den opper-Maarschal voor aan komen, en deze van die der Koninginne en der Princen met gelyke Pompe als in 't heen ryden gevolgt werden, en deze van die der Ministers en Bedienten, volgens den rang die haar toekomt. De Koning zal by zyne aankomste in de kerkdeur worden ontfangen door den Bisschop Worm, de Proost Lordberg en twee Kapellanen in hunne witte Mishemden; welke eere ook aan de Koninginne en die van het Koninglyk Huis zal moeten geschieden. Wanneer de Koning in de Kerk is getreden, zullen de beide kapellanen voor gaan, en deze van de Bisschop Worm en de Proost Lordberg gevolgt werden, tot dat de Koning en die van 't Koninglyke Huis in hun Gestoelte treden, welk Gestoelte, als mede dat in de beide gangen van de kerk, door een Ceremony-meester zullen moeten verzorgt wezen, en aangewezen werden. De Trawanten zullen hen by de Pilaaren, die men hen in de kerk zal aanwyzen, moeten vervoegen; de Predikatie door den Bisschop Worm gedaan; door de Stads Musikanten in Muzyk gezongen; en wanneer den Koning by de Kerk komt, of daar uit gaat, de Pauken en Trompetten gehoord werden.

5. Op den tweden Feestdag zal den Bisschop en super-Intendant in de Hoofd- of Dom kerk prediken.

6. Als dan de Professooren te *Kiel* en *Grypswalde* Oratien doen, als mede te *Ottenzee* in de Illustre Schoole zal gedaan worden.

7. Zullen op de derde Feestdag in het *Auditorium*, als mede in de Collegien, door de Professooren te *Kiel* en *Grypswalde*, mitsgaders te *Ottenzee* Oratien gedaan werden.

8. Woensdag den vierden Feestdag, zal den Koning een Latynse Oratie van den Bisschop Worm in het *Auditorium* komen hooren, en zyn Majesteit nevens het Koninglyke Huis (op gelyke wyze en ordre als Artikel 4. vermeld is) zig omtrent elf uuren derwaards begeven; en zal den Bisschop Worm, nevens den Rector Magnificus en de Professooren, hen voor het *Auditorium* ontmoeten, ontfangen, en daar binnen geleiden; 't zelve zal met Tapyten ten besten doenlyk moeten vercierd zyn, en zo voor als na de Oratie van des Konings Musikanten gezongen, en wyders als in het vierde Artikel is vermeld gehandeld werden.

9. Don-

9. Donderdag de vyfde Feestdag, zal, als in het zevende Artikel is gemelt, gedaan werden; als mede op Zaturdag de zevende Feestdag. 1717. Novemb.

10. Maar Vrydag de zesde Feestdag, zal over al in de beide Ryken, in *Ysland*; en in de *Ferroze Eilanden*, een algemeene Dank- en Beede-dag gehouden, en zo voor als na de Predikatie gemusiceert werden.

11 Zondag zal het Feest, met Muzyk, aansteeken van Vreugdevuuren, en luyen der klokken besloten: de gewoonlyke Text verklaart, en na de Predicatie het *Te Deum* gezongen werden.

12. Zal den Bisschop Worm het Gebed, datmen zal gebruiken, ontwerpen; als mede de Texten, die op de Feestdagen zullen verklaart werden, by tyds opgeven: ook zullen de Ridders van den Olifant, op de Ceremonie-dagen, hen aan het Hof in roode fluweele Rokken met Zilver geboord moeten laten vinden; en de Ridders van *Danneburg* in zodanige fluweele kleederen, als hen de Hof Maarschal zal bekent maken.

Den Koning van *Deenmarken* deed, ter gedagtenis van dit Jubel-feest, 's Woensdags alle zyne Ridders aan 't Hof tracteeren, welke op hare Borden vonden groote Medailles van goud en zilver; verbeeldende aan de eene kant 's Konings Beeltenis, en daar onder de woorden, *My gaf God dit Jubiljaar, de Jubel eer hem zelfs bewaar*; en op de rant Fred. IV. D. G. Rex D. N. W. G. Op de andere zyde las men deze woorden; *Geloof zy de hoogste, twee hondert zyn voorby, het reine geloof werde vry, van des Paus Tiranny, den* 31. *October*; en op de rant, *in 't Noord triumfeert Godes ware Kerk en reine Woord.*

De Luterschen, met dit Jubel-feest grootlyks verheugt, ontfingen kort daar na de tyding, dat de Keurprins van *Saxen* de *Roomsche* Religie had aangenomen. In der daad een beklaaglyk geval, om dat de Voorvaders van dit oude *Saxis* Stamhuis, wanneer de Reformatie doorbrak, met gevaar van hun goederen en levens, dit goede werk voortzettede; welke nu, om 't genot van een lastige en ongeruste Kroon, de glorie harer Voor-ouderen als met de voet traden, en het bloed van zo veel duizenden noodeloos gestort agtede. By ondervinding zagmen, tot hoe verre de beloften der Koningen gingen, van niemand, ter oorzake van Godsdienst, in zyne Conscientie te ontrusten. Ziet hier de bekentmaking en beloften van Koning Augustus aan de Standen van het *Zaxische* Keurvorstendom.

MESSIEURS,

IK twyffel niet, of gy zult reeds door het gerugt de oorzaak verstaan hebben, die my bewogen heeft, U Lieden herwaarts te roepen: Het is om U Lie-

 den

1717. Novemb. den bekend te maken, dat de Prins myn Zoon, op den 11. dezer tot Weenen het Katholyke Geloof heeft aangenomen, alzo hy oordeelde, dat het aan een Prins van zyn geboorte niet betaamde, om een Godsdienst, van welke hy reeds voor vyf jaren belydenis gedaan had, verhoolen te houden. Ik heb hem als billyk was, van jongs af hier in volle vryheit gelaten. Hy schryft my, dat God zyn hart geroert had, en dat hy geneegen was om Katholyk te werden. De Godsdienst die Ik zelfs belyde, vereischte, dat Ik my hier in niet konde opponeeren, nog my tegens zyn besluit aankanten. Maar ter zelver tyd, als Ik U dit kom bekent te maken, moet Ik U Lieden ook berigten, dat gy U over deeze verandering van den Prins niet moet ontrusten. Ik heb zelfs nooit iemand in het point van Godsdienst gedwongen, en weet wel, dat het Geloof een gaave Gods is. Neemt derhalven Uwe ampten en bedieningen met de zelve trouw waar, als gy tot nog toe gedaan hebt; en gelooft, dat Ik zo wel als de Prins myn Zoon, altyd voor U Lieden de zelve agting zal hebben, als Uwe zorg en yver voor Onzen dienst verdienen.

Gedaan te Dresden *den* 23. *October* 1717.

Men kan niet overslaan hier by te vertoonen de klugtige Memorie, door de Boeren van *Myzike*, aan zyne *Poolsche* Majesteit, geduurende desselfs verblyf te *Dresden*, geprezenteert.

WY hebben ons tot 'er dood toe verwonderd, dat gy u zo lang in *Polen* hebt opgehouden, maar wy hebben ons wel ingebeeld, dat gy niet eerder van de *Poolsche* Scheerery hebt kommen weg komen, hierom hebben wy zo lang gewagt; gy kont egter allergenadigste Koning gelooven, dat wy ten hoogsten verheugt zyn, van U wederom onzen Aardbodem te zien betreeden: want het Wild heeft ons ondertusschen niet weinig geplaagt, 't welk wy meer als een jaar lang zyn gewaar geworden: Stroo hebben wy gekreegen, maar dat is het ook al, want het Wild heeft al het koorn op gevreeten. Daarom denken wy, dat gy eens om ons zult denken, om onze viervoetige vyanden uit het Veld te jagen, wy willen gaarn daar toe helpen, al kreegen wy 'er ook niets van, en wy bidden U derhalven genadigste Lands Vader, schier dog altyd als gy kond, alzo het Wild in 't geheel met ons de gek scheert, en met geheele troupen by malkanderen loopt. Indien gy genadigste Heer Koning geen tyd hebt, zo laat uw Bosmeester zyn gang gaan; wy vertrouwen dat gy het doen zult, want gy zyt tot onzen genadigste Heer Koning alle-genadigst beroepen geworden; en zo gy het doed, zullen wy vlytig voor uw bidden. Zyt hier mede God bevolen.

Uwe lieve Landskinderen.

DEN

1717. Novemb.

DUITSLAND.

DEN 19. October, tegens den avond, arriveerde den Prins Eugenius van Savoyen uit *Hongaryen* te *Weenen*; gaande aanstonds naar de Favorita, alwaar den Keizer, nevens het verder Hofgezin, dien dapperen Krygsvoogd zeer minzaam, met teekenen van groote agting, ontfing; vereerende aan hem, tot gedagtenisse zyner beroemde daden, een Degen geschat op 100000. Floryen. Het Keizerlyke Hof, alschoon zig in dezen tyd zig wel eenige hope op deed, om tot een vergelyk met de *Turken* te geraken, zagmen nogtans het recruteeren van haare Troupen met zoo veel ernst en drift voort zetten, als of nog een onvermydelyke scherpe Campagne voor de deur stond; terwyl ondertusschen de voortgangen der Wapenen van Koning Philippus, aan de Keizerlyke Ministers een volstandig werk beschikte; inzonderheit zedert de ontfange tyding, dat het groot Eiland *Sardaigne* genoegzaam verloren was. Hier tegens bespeurde men het Keizerlyke Hof vol vreugde, over het weder Zwanger zyn der Keizerinne.

Koning Augustus van *Polen* had, by een Declaratie, niet alleenlyk de Standen van zyn *Zaxisch* Keurvorstendom, maar ook alle byzondere Protestantse Vorsten en Mogentheden, kennisse gegeven, wegens de verandering der Religie van de Prins zyn Zoon; navolgens dezen Circulairen Brief.

WY Frederik Augustus, door Godes genade Koning van *Polen*, Groot Hertog van *Littauwen*, *Russen*, *Pruissen*, *Masovien*, *Samogitien*, *Kiow*, *Volhinien*, *Podolien*, *Podlachien*, *Lyfland*, *Smolensko*, *Severien*, en *Czernicbow* &c. Hertog van *Saxen*, *Gulick*, *Kleef* en *Berg*, *Engern* en *Westphalen*, des *H. Roomschen Ryks*, Aarts-Maarschalk en Keurvorst, Landgraaf van *Turingen*, Markgrave van *Meissen*, ook in de *Opper-* en *Neder-Lausnits*, Burggrave van *Maagdenburg*, Grave tot *Henneberg*, tot *der Mark*, *Ravensberg* en *Barbey*, Heer tot *Ravenstein*, &c. &c.

Nademaal onze zeer beminde Zoon Fredrik Augustus, uit eene vrye ongedwonge beweeging, reets voor vyf jaren in *Italien* gerezolveert heeft zig tot de Rooms Katholyke Religie te begeven, en nu voor weinige dagen daar van opentlyke verklaring tot *Weenen* heeft gedaan; zo hebben wy niet willen nalaten aan u daar van by dezen kennis te geven, en u daar benevens te verzekeren, dat deze ondernome verandering van Religie, door onzen zeer geliefden Zoon, als zynde een daad die deszelfs Perzoon alleen aangaat, in 't minste tot geen nadeel of verandering zal gedyen aan de tot nu toe in onze Protestantze Landen overal vastgestelde Constitutien, zo wel in zaken van de Religie, als in de civile en politike Regeeringen, alzo min als aan de goede verstandhouding

1717. Novemb. ding en vertrouwelykheit, berustende op de gronden van 't gemeene en wre belang des Ryks en der Landen, zonder eenig ander inzigt omtrent de religie, als mede op de naburige vrindschap, waar in wy met de Protestantze Mogentheden en Vorsten, en onder anderen inzonderheit met U zyn. En gelyk als wy, (niettegenstaande het verschil van religie 't welk 'er tusschen ons is) nogtans tot nu toe in genen deele gemanqueert hebben aan de opregte aankweeking van alle vrindelyke en naburige vertrouwelykheit, zo kunt Gy U ook voor gewis verzekert houden, dat de boven genoemde onze zeer geliefde Zoon, (die, volgens de gevoelens die wy hem dien aangaande hebben ingeboezemt, met ons een en dezelve grondregelen heeft omtrent al 't geen dat tot onderhouding van getrouwe en naburige vrindschap, en tot bevordering van 't gemeene belang, strekken kan) alzo weinig dien aangaande in gebreke blyven zal. Wy hopen daarentegen het zelve van U in 't vrindelyk vertrouwen, dat door de bovengemelde verandering van religie in den perzoon van onzen zeer geliefden Zoon, ook aan de zyde van U, de tot nu toe en in alle voorvallen onderhoude vrindschap en vertrouwde verstandhouding, geene de minste verandering zal komen te lyden. Waar mede &c.

Gegeven tot Dresden *den* 25 *October* 1717.

Was geteekend,
AUGUSTUS REX.

Lager stond,
J. B. Fleming.

NEDERLANDEN. TWEE na-Scheepen, Wirtsburgen en Meerhuizen uit *Oost-Indiën*, beide voor de Kamer *Amsterdam*, den 24. Maart 1717. van *Batavia* vertrokken, arriveerde den 9 en 10. dezer maand November behouden in *Texel*, welkers Lading bestond in de volgende Koopmanschappen.

Pond-Goederen.

289588 ℔	Bruyne Peper.	910 ℔	Javaans Indigo.
4270 --	Witte Peper.	1762 --	Staart Peper.
569261 --	Poeyer Suiker.	1875 --	Katoene Garen.
188500 --	Salpeter.	100978 --	Thee.
142916 --	Sappanhout.		

Zyde Stoffen.

167 Ps. Nekjes of Golmandels.

Katoene Lywaaten.

100 Ps.	Geblomd Doureassen.	150 Ps.	Malmolens.
150 --	Therindains.	140 --	Casse Bengale.
200 --	Tansjeeps.		

En DECEMBER.

DECEMBER.

DEN 29. November wierden op de Zaal van het Stadhuis te *Parys* 1772. en den 7. December nog 1089. Staat-briefjens, bedragende te zamen 665000. Livres, verbrand; en nogtans bleef het verlies der zelve even groot. VRANKRYK.

Den drift der gene, welke zig tegens de bewuste Pausselyke Constitutie kantede, was eindelyk zo verre gegaan, datze het Apel van den Kardinaal de Noailles, door den zelven den 3. April dezes jaars, heimelyk overgegeven, nu publyk maakten. Veel gerugten veroorzaakte dit bedryf; ja men zag deswegens den eersten December uitkomen een Arrest van 't Parlement te *Parys*, verbiedende het koopen en verkopen dezer Acte van Apel. Men gaf voor, dat het Origineele geschrift, onder de Papieren van den overleden Bisschop de la Tour gevonden, mitsgaders door den zelven en nog elf andere Prelaten geteekent zoude zyn; ja dat die van 't Kapittel *Notre Dame*, zonder weten des Kardinaals de Noailles, die uitterlyk nog scheen ontzag voor den H. Vader te hebben, dat aanmerkelyk Geschrift te voorschyn deden komen; ziet hier het zelve.

LOUIS ANTONI, Kardinaal van *Noailles*, Aardsbisschop van *Parys*, &c. Aan den Stoel van den H. Petrus, als aan het middelpunt van de Katholyke eenigheit verknogt zynde, van welke het nooit toegelaten is, zig af te zonderen, aangemoedigt door de allerdiepste eerbied voor de Roomsche Kerk, van welke wy de eer hebben, op een byzondere wyze een Lid te zyn, door de waardigheit welke wy bekleeden, en uit een byzondere agting voor degeen, die de Goddelyke voorzienigheit op den Apostolischen Stoel geplaatst heeft, die wy moeten aanmerken, als een opvolger van den Prins der Apostelen, aan wien de Opperhoofdigheit van het Goddelyk regt in de geheele Kerk toebehoort, hebben wy ten uitersten bedroeft geweest, wegens alle de onrusten, die de Constitutie Unigenitus in de Kerk, en voornamentlyk in ons Bisdom, veroorzaakt.

Niemant is onkundig, dat zo haast deze Constitutie voor den dag kwam, de getrouwen verzet stonden, over een bestraffing, die hen scheen zeer veele

1717. Decemb. waarheeden van de Kerk, en de gewoonlyke taal van de Godvrugtigheit te veroordeelen; dat de Nieuwbekeerden geergert wierden, over een verdoeming, die hunne oude vooroordeelen, tegens het Geloof van de Roomsche Kerk deed herleeven, die zy getragt hadden uit te witschen, zedert dat zy tot de Kerk weder gekeert waren; dat de Magistraaten, bekommert over de gevolgen die men uit de Bul zoude konnen trekken, tegens de wetten van den Staat, en de zekerheit van de geheiligde Perzoon der Koningen, de voorregten der Faculteiten, de regten van het Bisdom, de vryheden van de Fransche Kerk zig verpligt geloofden te zyn, om het gevaar hier van voor te komen, door bepalingen die te gelyk verstandig en noodzakelyk waren; dat een groot getal Herders, vol van iever en ligt, Godsgeleerden onderscheiden door hunne wetenschap en aankleving aan de gezonde Leer, en verscheiden Prelaten voor uit zagen het misbruik, 't welk men van de Constitutie zoude maken, het zy om de zekere leeringen en gewigtige regels van het zeedelyke en de Kerktugt aan te tasten, het zy om de vreede en vryheit der Schoolen te verstooren; en de uitkomst heeft niet dan te veel geregtvaardigt, dat hunne vreeze en ongerustheden niet ydel geweest zyn.

Wy hebben in der daad bewyzen, door publicke stellingen en door gedrukte schriften, dat de verdeedigers van de ongebondene zedekunde zig opentlyk van de 101. Stellingen bedienen, om hunne nieuwe meeningen over de genade als een Leerstuk van het geloof op te regten; als of onze H. Vader de Paus Clemens de zelfde Leere van den H. Augustinus en den H. Thomas verbannen hadde, die zo plegtiglyk door verscheiden van zyne Voorgangers, en door hem zelfs zyn goedgekeurt, en dat zy zig niet ontzien van te verzekeren, dat de Roomsche Kerk misslagen en ongebondenheden authoriseert, die dezelve verscheiden maalen heeft verdoemt, en zekerlyk nooit door haar zullen goedgekeurt werden.

De Ketters door deze voorbeelden aangemoedigt en altoos opmerkent, om de gelegenheden waar te nemen, om den H. Stoel te bespringen, hebben door verscheide schriften verkondigt, dat de Kerk ten opzigte van de wezentlyke Leerstukken verschilt, en dat Clemens de XI. de Leere over de genade veroordeelt heeft, die de oude Pauzen geauthorizeert hebben, en dat de laatste Constitutie de Fondementeele waarheden van de Christelyke zeedekunde omver werpt; zo dat deze bestraffing geworden is een van de sterkste bewysredenen, om de authoriteit van de Traditie te bevegten, die wy tegens hunne dwalingen staande houden, en om in de scheuring de geenen te bevestigen, die door het ongeluk van hunne geboorte in dezelve gebragt zyn.

Op het gezigt van zo veele klagten, die van alle kanten inkwamen, zyn de Bisschoppen, die zig tot *Parys* bevonden, en op order van den gewezenen Koning vergaderd waren, om over de aanneeming van de Constitutie Unigenitus raad te pleegen, over een gekomen, dat zodanige kwaalen een vaardig hulpmiddel vereischten. 40. Van deze Prelaten geloofden zig verligt genoeg te zyn van de meeningen van zyn H. om door een herderlyke instructie te konnen vaststellen den zin, in welke zy geloofden dat de Constitutie behoorde

de verstaan te werden, en dit middel scheen hen genoegzaam, om alle misslagen voor te komen, voor welke zy vreesden; en ten laatsten, hoewel, gelyk als onze medebroeders, van de goede meeningen van zyn H. overtuigt zynde, scheen het ons noodzakelyk, en ter zelver tyd veel zekerder voor ons zelven, veel eerbiediger voor de H. Stoel, en veel nuttiger voor de Kerk te zyn, om ons te addresseren, aan den Autheur van de Constitutie zelfs, om hem de zwarigheden bekent te maken, die ons alle dagen voorgestelt wierden, en hem te bidden, van zelfs de ware zin van de Bul te verklaren, en aan alle getrouwen een onderscheit te leeren maken in waarheden, die geen aanstoot konnen lyden, en in misslagen die verworpen moeten werden, en door dit middel het onderpand van de leer in zuiverheit te behouden, alle onrusten te bevreedigen, de ontroerde Conscientien te stillen, en de rust van de Kerk en de vryheit der Schoolen te onderhouden. 1717. Decemb.

Wy hebben zedert meer dan drie jaaren niet opgehouden, van alle middelen te gebruiken, die van ons afgehangen hebben, om onzen H. Vader, de Paus te beweegen, van verklaringen te geven, die van dag tot dag meer noodzakelyk werden: zelfs met inzigt, om de uitwerking van een hulpmiddel te begunstigen, van het welke wy alle voordeelen kennen. Wy hebben zelfs een ontwerp van uitleggingen opgestelt, over alle stoffen die in de Constitutie uitgedrukt staan, in het welk wy getragt hebben, om naauwkeuriglyk te onderscheiden de waarheden die men geloven moet, de misslagen die men moet verbannen, en de meningen van de School; en na geraadpleegt te hebben met een groot getal Prelaten, van verdienste en erkende deugd, en zeer veele verstandige Godgeleerden, hebben wy dit werk aan zyne H. geprezenteert, dezelve bezweerende, om zelfs zyne Constitutie uit te leggen, of door zyn Apostolisch gezag de verklaring te bevestigen, die wy gemaakt hebben, door dit middel de waarheit te beschermen, en een vaste en bestendige Vreede aan de Kerk te geven.

Maar hoewel deeze Stap overeenkomstig is, met het geene door de allerheiligste Bisschoppen van de oudheit gepractizeert, en zelfs door de allergrootste Pauzen voorgeschreven is, die aanbevolen hebben, om, indien 'er eenige twyffelingen of zwarigheden over hunne Decreeten ontstonden, daar van de uitvoering op te houden, tot dat zy zig zelven verklaart hebben: hoewel nu een zodanige regtvaardige eisch ondersteunt wierd, door de bescherming van een Prins, die ons met zo veel bekwaamheit en verligting regeert, en alles wat mogelyk is in het werk stelt, om middelen uit te vinden, tot herstelling van de vreede in de Kerk, zo zyn tot nog toe onze aanhoudingen vrugteloos geweest; en wy hebben in plaats van verklaringen, die de welstand van de Kerk vereischten, Decreeten van Inquisitie voor den dag zien komen, door welke zeer veele beveelen van de Bisschoppen van *Vrankryk*, op een vergaterlyke wyze aan het Bisdom, zyn onteert geworden, verscheide Brevetten, in welke men verklaart, dat de Constitutie zo klaar is, dat die geen uitlegging nodig heeft, en aan de Bisschoppen het regt betwist, om met de Paus over verschillen van het Geloof te oordeelen, hoewel zulks door de Godde-

1717. Decemb. lyke instellingen aan hun karacter eigen is, om hen te stellen in de eenvoudige hoedanigheit van uitvoerders der Decreeten van Souvereine Pauzen, aan welke zy zouden verpligt zyn, zig met een blinde gehoorzaamheit te onderwerpen. Men verbied hen van den zin van de Constitutie af te wyken, en men verklaart, dat uitleggingen te eischen, is, *tot een strafbare nieuwsgierigheit te vervallen, en zo veel als vrugten van de verboode Boom te willen eeten.*

Alle de stappen van het Hof van *Romen* aangemerkt zynde, als een veroordeeling van verscheide verklaringen van de Constitutie die de Bisschoppen tot nu toe gegeven hebben, zo besluiten de Discipelen van den H. Augustinus en den H. Thomas van de eene zyde, en die van Molina van de andere, dat de meening van den Paus geweest is, om de 101. Stellingen in hunne eige en natuurlyke zin te veroordeelen, die zig aanstonds aan het verstand vertoont, en alle Godgeleerden in dit beginzel vereenigt, besluiten eenparig, hoewel door verscheiden wegen, dat door de Bul van Unigenitus verscheide leerstukken en veele redenen van het zeedelyke en de tugt veroordeeld zyn; het welk droefheit aan de eene, en Triomph aan de anderen veroorzaakt.

Men bedient zig dan van de Constitutie, en van de weigering van dezelve te verklaren, in welke de Paus zedert drie Jaaren volhard heeft, om een zodanig wezentlyk Leerstuk van de noodzakelykheit van het Geloof in Jesus Christus te verbreeken, zonder het welk de zondigende mensch nooit tot geregtigheit nog zaligheit kan komen, om staande te houden, dat het Oude Verbond, van het welk Mozes de Bedienaar geweest is, de Genade heeft kunnen uitwerken, en kinderen aan God geven, door de vreeze, met welke het zelve was aangemoedigt, om het geene te betwisten, het welk ons de Heilige Paulus leerd, ten opzigte van de zwakheit en het onvermogen van de Wet in zig zelfs aangemerkt, en over de onderscheidingen, die men tusschen het Oude en Nieuwe Testament moet erkennen.

Zodanig zyn de gevolgen, die men trekt uit de bestraffing der voorstellingen, welke de beide Verbonden raken, en uit de veroordeeling van deze propositien: *Wat kan men anders zyn dan duisternis, dooling, en zonde, zonder het ligt van het Geloof, zonder Jesus Christus, en zonder de liefde?* een voorstelling, waar van de bestraffing des te meer verwonderingswaardig is, om dat dezelve niets schynt in te houden, dan het geene Jesus Christus zelfs zegt, die het ligt, de weg, de waarheit, en het leven is; en het denkbeeld, 't welk de H. Paulus aan de Heidenen van hunnen Staat geeft, voor dat zy door het gelove verligt waren, en aan Jesus Christus toebehoorden; *dat zy dood waren door de zonde, dat zy in de duisternis lagen, en dat zy een ligt in den Heere geworden zyn.* Men bediend zig ook van de 10, 12 en 13 voorstellingen, om het leerstuk van de Almogentheit en Wille Gods op het herte der menschen aan te tasten, aan welke geen menschelyke wil wederstaat, of wederstaan kan; hoewel dezelve altoos de allersterkste en kragtigste werking van de Genade kan wederstreeven. Dit leerstuk dikwils in de Heilige Boeken uitgedrukt, en bevestigt door een standvastige overlevering van de Oostersche en Westersche

Kerken,

Kerken, en het welke de Heilige Augustinus zegt, dat niet ontkent kan worden, zonder het eerste Artikel van het Apostolisch Geloof omver te stooten, schynt zonder verandering de twaalfde voorstelling verklaart te zyn. *Wanneer God een Ziel wil behouden, zo volgt op alle tyden en op alle plaatzen de ontwyfelbaare uitwerking van de Wil van God.* En deze voorstelling schynt des te meer voor alle bestraffing gedekt te zyn, om dat dezelve nadrukkelyk van woord tot woord getrokken is uit den H. Prosper, volgens de overzetting in Fransche veersen uit het Latynsche gedigt, van deze H. Leeraar gedaan, wiens naam aangehaalt werd, en zelfs de plaats van het boek, uit welke men dit getrokken heeft. 1717. Decemb.

De 32. voorstelling, *Jezus Christus heeft zig aan de dood overgelevert, om door zyn bloed de oudsten te verlossen*; dat is te zeggen, *de verkoorenen uit de hand van den kwade Engel.* De bestraffing van deze voorstelling, is ook een van de voornaamste voorwerpen van klagten van een groot getal Godgeleerden, die staande houden, dat dezelve in zyne eige en natuurlyke zin behelst het leerstuk van de byzondere wil van Jezus Christus, voor de eeuwige zaligheit der uitverkorenen, zo nadrukkelyk verklaart in de Schriftuur, in alle overleveringen, en besluiten van Concilien.

De verdedigers van de nieuwe Leere, ten opzigte van de genade, bevestigen zig op de veroordeeling, van veele voorstellingen, om deze sterke en zegepralende genade, die ons het geloof leerd, als een misslag te verwerpen, en om in 't byzonder het gevoelen van den Heiligen Augustinus en den Heiligen Thomas aan te tasten, het welk door een groot getal Godgeleerden bevestigt is, die zeggen, dat deze genade uit zig zelfs kragtig is, en noodzakelyk voor alle Godvrugtige werken.

Maar wy konnen niet ontveinzen, hoe zeer de Christelyke ooren gekwetst zyn geworden, met in verscheide voorstellingen een gebruik te zien veroordeelen, het welk door de Heilige Geest, de overlevering, en de gewoone taal der Godvrugtigheit geheiligt is, volgens het welk de vergelykingen, getrokken uit de magt, die God heeft laten blyken in de Schepping, in de Opstanding der Dooden, in de wonderbare geneezing der Zieken, en in het geheim van de Menschwording, dikwils gebruikt werden, om de genade van onze voorschikking, en de almogende kragt en deugd van de genade, op het herte der menschen uit te drukken.

De bestraffing van verscheide voorstellingen, wegens het Geloof, leid de minste zwarigheden niet, en stelt het zelve voor geen mindere ongemakken bloot. De Constitutie verdoemt deze Stelling; *Het Geloof is de eerste Genade en de bron van alle anderen.* Die zo overeenkomstig is met deze woorden van het Concilie van Trenten; *Het Geloof is het begin van de Zaligheit der menschen, het fondament en de wortel van alle regtvaardiging*; en met het geene de H. Augustinus op verscheide plaatzen zegt, *Welke in de Genade, die wy het eerst ontfangen, dezelve is het Geloof*; en met het geen wy leezen in den brief van den Paus Bonifacius de tweede; *Het is een zekere en algemeene waarheid, dat de Goddelyke Barmhertigheit, als wy dezelve niet begeeren, ons voorkomt in*

1717. Decemb. *alle weldaden, van welke het Geloof de oorsprong is.* Worden door de bestraffing van de verdoemde propositie, niet gelyk alle zodanige authentike decisien aangetast? En zoude men hier uit niet konnen besluiten, dat geheele Volkeren, zonder het Geloof en de kennis van de Middelaar, de natuurlyke Wet hebben konnen vervullen, en genade ontfangen, die de zelve tot de ware Geregtigheit en Zaligheit zouden gebragt hebben?

De getrouwen zyn nog meerder ontrust over de verdoeming van de 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 en 57. Stellingen, die de Liefde betreffen, om dat in deze Stellingen de spreekwys van Liefde in de zelfde zin genomen werd, als die gebruikt werd in de H. Schriftuur, in de Schriften der Oudvaders, in de werken van een groot getal Godgeleerden, en in de Boeken van Godvrugtigheit, dat is te zeggen, voor alle liefde van God, zelfs voor de geenen, die niet anders dan dadelyk en begonnen is. De verdervers der Zedeleer bedienen zig van deze bestraffing, om de gronden van de Christelyke zedekonst te ondermynen, en om de noodzakelykheit en uitgestrektheit van Gods Liefde te vernietigen, die het eerste en grootste Gebod van de Wet is; zy geven voor, dat de Constitutie hunne buitenspoorigheit begunstigt, om dat door de zelve in de 47. en 53. voorstellingen de uitdrukkingen veroordeelt werden, die de noodzakelykheit van deze liefde betekenen, om de Wet te vervullen; en om onze werken Christelyk te doen, de zelve tot God, als ons uiterste einde betrekkende. Zy schynen des te meer geauthorizeert, om de verwerping van de 44. voorstelling te gebruiken, om de leere der Oudvaders te bestryden, om dat de gemelde voorstelling in uitdrukkingen geschreven is, welke met die van den H. Leo en zeer veele andere Vaders overeenkomen.

Dezelfde verdedigers van de verdorvene Zedekunde bevestigen zig op de veroordeeling der voorstellingen, die de vreeze der straffen betreffen, om staande te houden, dat de liefde Gods niet noodzakelyk tot bekeering van het hert is, en dat de boven natuurlyke vreeze voor de straffe der Helle alleen genoeg is, om dit uitwerkzel voort te brengen, en om ons met God in het Sacrament van boetvaardigheit te vereenigen. Onder de begunstiging van deze bestraffing kant men zig openbaarlyk, tegens die gezonde Leer, welke zo overeenkomstig is met de Schriftuur, en met de overlevering, die de Geestelykheit van *Vrankryk*, in 't jaar 1700. vergaderd, voorsteld, als de eenigste welke zeker is: *Dat de liefde van God als de Bron van alle Geregtigheit, ten minsten begonnen, nodig is, om Geregtvaardigt te werden in de Sacramenten van den Doop en de Boetvaardigheit.*

Wy moeten ook niet verzwygen, hoe zeer de getrouwen over de bestraffing van de 66. voorstelling zyn geergert geworden, welke niets schynt uit te drukken, dan een gevoelen, die het ligt van het Geloof en de Godvrugtigheit aan alle Christenen inboezemen: *Die tot God wil naderen, moet niet met onredelyke lydingen tot Hem komen, nog een natuurlyke drift opvolgen; nog met vreeze, als de beesten, maar door het geloove, en door liefde, als de kinderen.*

Maar het vaderlyke hert van een Bisschop kan geen getuige zyn, van de smert,

smert, die de bestraffing der propositien, betreffende de leezing der Heilige Schriftuur en de oeffening der Goddelyke pligt, aan de ware kinderen der Kerk veroorzaken, van de tegenstreeving die deze zelfde veroordeeling aan de nieuw bekeerden inblaast, en van de byna onoverwinnelyke hinderpaal, die dezelve aan de bekeering der Kettere toebrengt, zonder daar over levendig geraakt te zyn. De eenvoudige gelovigen hebben gemeent, dat de Paus, deze propositien verwerpende; hen het leezen van de Heilige Boeken wilde verbieden, die geschreven zyn, om de Christenen te onderrigten en te vertroosten, en hen ter zelver tyd van de vertroosting te beroven, van hunne stem met die van de Kerk in de Lofzangen van God te vereenigen: en zyn H. is niet onkundig, welke ergernis in 't byzonder de bestraffing van de 82. voorstelling veroorzaakt heeft: *De zondag moet geheiligd zyn door godvrugtige leezingen, en boven al van de H. Schriftuur.* 1717. Decemb.

De Aanhangers van de verborgene zedekunde, trekken nog grote voordeelen uit de bestraffing van de 87. en 88. Voorstellingen, en de allerieverigste Herders beklagen zig, dat deze veroordeeling aan de Zondaren een geest van wederspannigheit, en onleerzaamheit tegens de Heilige Wetten van boetvaardigheit inblaast.

De 87. Voorstelling. *Het is een beleit vol van wysheit, van ligt, en van liefde, om aan de Zielen tyd te geven, van met vernederiging den staat van zonden te dragen en te gevoelen, om den Geest van berouw en neerslagtigheit te verzoeken, en ten minsten te beginnen, van aan de Geregtigheit Gods te voldoen, voor zig met dezelve weder te vereenigen.*

De 88. Voorstelling. *Men weet niet, wat de zonde of het ware berouw is, als men aanstonds wil in het bezit van 't geene hersteld zyn, van 't welk ons de zonde berooft heeft, en men niet de schande van deze afzondering wil lyden.*

De gevolgen die de zondaars, en de geene, die hen door een valsche en verderffelyke toelatenheit begunstigen, uit deze bestraffing trekken, zyn des te meer gevaarlyker, om dat deze twee voorstellingen schynen den Geest van de H. Canons over de Boetvaardigheit uit te drukken, en by gevolge regelen zyn, die men in agt moet nemen in de Sacramenten, die door het gezag van de Pauzen en de Geestelykheit van *Vrankryk* zyn bevestigt geworden, volgens welke men de Abzolutie moet weigeren aan zondaars die nog den Geest van berouw en verslagentheit niet hebben, en die zig niet onderdanig gedragen, nog den staat van hunne zonden gevoelen.

Verders zo blykt uit de bemiddelingen, die de Overigheden op het 91. voorstel, betreffende de excommunicatie genomen hebben, en de voorzorge door de Bisschoppen in dit stuk gedragen, dat de Kerk en Staat een gelyk belang hebben, om de misbruiken voor te komen, die men te vrezen heeft dat uit deze bestraffing zullen volgen.

De 90. Voorstelling. *Het is de Kerk die het gezag geeft om te excommuniceren, en het te oeffenen door de eerste Herders, met toestemming ten minsten van het geheele Ligbaam.*

De Vyanden van het Bisdom geloven, dat zy genoegzaam door de veroordeeling

1717. Decemb. deeling van deze stelling geauthoriseert zyn, om de Leere van de heilige Oudvaders te bespringen, welke zeggen, dat het de Kerk is, die de magt van de sleutels ontfangen heeft, *en dat het niet een mensch alleen is*, om my zelfs te bedienen van de uitdrukkingen van den H Augustinus, *waar dat de eenigheit van de Kerk deze sleutels ontfangen heeft*; dat de magt van te excommuniceren gegeven is aan de Kerk, en dat dit vermogen een gedeelte uitmaakt van de magt, die Jezus Christus onmiddelyk aan de Apostelen gaf, en in hunne perzoonen aan de Bisschoppen, die der zelver navolgers zyn.

Wy zouden niet zonder tegenzin de valsche en verderfelyke grondregelen konnen gedogen, die men uit de bestraffing over de 91. voorstelling komt te trekken. *De vreeze van een onregtvaardige excommunicatie moet ons nooit beletten, van onze pligt te doen; men gaat nooit uit de Kerk, schoon dat men schynt, door de kwaadaardigheit der menschen uit dezelve verbannen te zyn, zo lang als men betrouwen steld op God, op Jezus Christus, en op de Kerk zelfs, alleen uit liefde.*

De beste Godgeleerden hebben dikwils vertoond, dat het eerste gedeelte van deze voorstelling, *de vreeze van eene onregtvaardige excommunicatie moet ons nooit beletten, van onze pligt te doen*, nooit in de eigentlyke zin iets anders dan deze waarheit uitdrukt, *dat men eerder aan God dan aan de menschen moet gehoorzamen*, 't welk wy geleerd hebben van den H. Petrus, de Prins der Apostelen, die ten allerhoogsten verligt was in het stuk van het Geloof en Reeden, op welke de Pauzen dikwils hunne oordeelen en decisien gevestigd hebben, en in 't byzonder de H. Gregorius, die zegt; *dat de gehoorzaamheit ons nooit moet verpligten, om eenig kwaad te doen*; en Innocentius de derde getuigd, *dat de Vrouw, die verzeekerd is van de onwettigheit van haar Huwelyk, niet meer met haar Man moet zamen woonen, hoewel zulks geordineerd is op straffe van excommunicatie*, het geene wy aan de Godsdienst en aan de Staat verschuldigd zyn, verpligt ons dit niet gelykelyk, om de Volkeren, aan onze zorgen toevertrouwt, te onderwyzen, dat alle Excommunicatie, die dezelve van de getrouwheit welke men aan God verschuldigd is, en van hun Prins en van hun Vaderland aftrekt, een onregtvaardige Excommunicatie is? en dat de vreeze van een zodanige Excommunicatie hen nooit moet beletten, om te voldoen aan de pligten, voorgeschreven door de natuurlyke en Goddelyke Wetten, die onveranderlyk zyn?

Het tweede gedeelte van de 91. Voorstelling, schynt nog niet in het gezigt van deszelfs eige en natuurlyke zin te vertoonen, dat deze grondregel geleerd door de H. Augustinus: *dat de Geestelyke menschen niet uit de Kerk gaan, hoewel zy door de kwaadaardigheit der menschen uit dezelve verbannen schynen te zyn, dat zy in die staat veel meerder gezuiverd zyn, als of zy in de uiterlyke Communie van de Kerk leven; behoudens dat zy niet tegens de Kerk opstaan, en altoos onder de vaste steen van eenigheit vereenigd, en bevestigt blyven, en door de allersterkste verbintenis van liefde verbonden zyn*: Een waarheit, die de minste aanstoot niet kan lyden, om dat dezelve bevestigt is door de toestemming van alle de H. Doctoren.

De

De liefde tot de geregtigheit en tot de vreede verpligt ons, om aandagt te geven op de klagten, die alomme verspreid werden, over de ongetrouwigheit, met welke de voorstellingen, welkers bestraffingen geeischt werden, getrokken zyn uit het boek der Aanmerkingen, van het welk zeer veele zigtbare plaatzen zyn veranderd, andere zonder naauwkeurigheit overgezet, een groot getal tot vreemde uitleggingen overgebragt, welke zy in het boek zelfs niet verstaan hebben, en die door den Autheur zelfs in schriften en protestatien, welke in handen van de geheele Wereld zyn, ontkend zyn geworden. 1717. Decemb.

De Souvereine Paus is dan zigtbaar verrast geweest, door de valsche geruggten, gelyk als de allerheiligste Vaders zig dikwils beklaagt hebben, dat zy verleid zyn geweest, door de konstenaryen van de geenen, die zig van hun gezag bedienden; maar deze verrassing is des te gevaarlyker, om dat dezelve aan oproerige en ongeruste menschen gelegenheit geeft, om alles te doen, en alle onnutte en gevaarlyke questien voor den dag te brengen, over de natuurlyke en eige zin van de honderd en een Voorstellingen, in zig zelfs, en in het boek der Aanmerkingen overwogen.

Hebbende dan zedert drie jaaren gedaan, al wat in ons vermogen was, om aan onze H. Vader de Paus te vertoonen de gevolgen, die men uit de Constitutie van Unigenitus trok, om zeer veele dwalingen, verscheide misbruiken, en gevaarlyke toegevingen te begunstigen, al zo wel, als om de vreede van de Kerk te verstooren, en tot nog toe van zyn H niet konnende verkrygen een hulpmiddel voor zodanige groote kwaalen, vinden wy ons genoodzaakt, ons toevlugt te neemen, tot de Kanonike middelen, geauthoriseert door de Kerk, en dikwils door onze Vaders werkstellig gemaakt, om ons te kanten tegens de wanorder, veroorzaakt door de ongebondenheit van kwade uitleggingen, die van dag tot dag aangroejen.

Derhalven na voor af uitdrukkelyk geprotesteert te hebben, dat wy nooit niets gevoelen of denken tegens de leer van de H Katholyke Apostolische en Romeinsche Kerk, nog tegens het gezag van de Apostolische Stoel, aan welke wy door een onafscheidelyke vereeniging tot aan de laatste snik onzes levens aangehegt blyven, als ook aan de wettige gehoorzaamheit, die wy aan onzen H. Vader de Paus verschuldigt zyn, aan wien, volgens de Goddelyke instelling, alle Heerschappy in de Kerk toebehoord, en die, volgens het geene wy van God ontfangen hebben, alle gezag mag gebruiken, over de geenen, die de Goddelyke goedertierenheit aan zyne zorgen toevertrouwd heeft; met dit inzigt alleen, om hen te behouden, zonder te veranderen de Grondstukken van het Geloof, de regelen van de tugt en zedekunde, de Geheiligde regten van het Bisdom, de vryheden van de Fransche Kerk, alzo wel, als om de scheuring voor te komen, ingevolge de Decreeten van *Constance* en *Basle*, met welk de Kerk gedreigt werd, zo appelleeren wy, zo voor ons als voor onze Kerk, onze Oppersten, en de waereldlyke en reguliere Geestelykheit van Ons Bisdom, als voor allen de geenen, die Ons Appel aanhangen en aanhangen zullen, aan een beter beraden Paus, en aan een algemeen tockomend

1717. Decemb. mend Concilie, het welk vry en op een zekere plaats zal vergadert zyn, al alwaar wy, of onze gedeputeerden vry en met zekerheit zullen komen gaan tegens de Constitutie, welkers titel is, *Veroordeeling gedaan door O. H. V. Clemens de XI, over verscheide Voorstellingen, getrokken uit een gedrukt Boek in het Fransch, in veele stukken verdeeld, genaamt het Nieuwe Testament in't Fransch, met zedelyke aanmerkingen over ieder vers te Parys* 1699, en anders: *Korte Inhoud van het Zedelyke van het Evangelie, de Handelingen der Apostelen, de Brieven van Paulus en andere Kanonike Brieven, en de openbaring; of Christelyke gedagten over de Text van deze Geheiligde Boeken &c. Tot Parys* 1693 *en* 1694, *met verbod van dit Boek, als alle andere, die tot verdediging van het zelve reets in't ligt zyn, of nog te voorschyn zullen komen:* De gemelde Constitutie beginnende met deze woorden UNIGENITUS DEI FILIUS; *Gegeven tot Romen in Sancta Maria Maggiore in't Jaar onzes Heeren* 1713, *den* 8 *September, en in het* 13 *van het Pausschap van onzen zeer H. Vader, de Paus Clemens de XI.* En tegens de weigering in welke zyne H. zedert drie Jaren is hard, om uitleggingen te geven, door welke gedekt werden de waarheden van het Geloof, de regelen van het zedelyke, en de tugt, die aan de Godsgeleerden de vryheit bewaren, die de Kerk hen tot nu toe gelaten heeft, om de gevoelens te verdedigen, die op een algemeene wyze in de Katholyke Scholen geleerd werden, en een stilzwygenheit opleggen, aan de geenen die de rust van de Kerk willen verstooren, door disputen, veel meerder bekwaam, om onder de getrouwen verschillen te verwekken, dan dezelven te onderrigten: En te gelyk tegens de Brevetten, Decreeten en Bullen, die in deze gelegenheit gevolgt zyn, en tegens al het geen gedaan is, en nog namaals zoude mogen gedaan werden. En uit vreeze, dat onze H. Vader, de Paus Clemens de XI, aangezet door raadgevingen van kwaadaardigen, van eenige perzoonen, welkers kwade voornemens niet dan al te wel bekent zyn, niet voortgaat, of doed voortgaan, om door zyn gezag, of door het gezag van iemand anders, wie het ook zy, tegens Ons, onze Kerk, onze Opperslen, de Waereldlyke en reguliere Geestelykheit van ons Bisdom, en de Getrouwen die zig aan Ons onderworpen hebben, door Excommunicatien, Suspensien, Interdicten, Privatien, of door welk ander middel het zoude mogen zyn; en ten laatsten, op dat onze Staat en die van de geene, die Ons aanhangen, of Ons Appel zullen willen aanhangen, zeker en veilig in alle zaken mogen blyven, zo appelleeren Wy insgelyks aan een Paus, beter beraden, en aan een toekomend algemeen Concilie, over allen en een iegelyk van de voorgemelde bezwaarnissen, die reets zyn, of voortgebragt zullen werden, en Wy verzoeken, met ernst, de gewoonlyke brieven, genaamt *Apostolos*, Ons, Onze Kerk, Onze Oversten, de Waereldlyke en reguliere Geestelykheit van Ons Bisdom, de Getrouwen, die zig aan Ons onderworpen hebben, de aanhangers van dit Ons tegenwoordig Appel, en de geenen, die het zelve als nog zullen willen aanhangen, en hunne Perzonen en Regten, stellende onder de bescherming van God, van de algemeene Kerk, en van een algemeen toekomend Concilie. Reserveerende aan Ons, om deze tegenwoordige Acte van Appel

Appel te hernieuwen, en met bewysredenen nader te verklaren, voor of na, 1717.
zo als Ons zal goed dunken. Decemb.

Gedaan tot Parys *den* 3. *April* 1717.

LOUIS ANTONI,

Kardinaal de Noailles, Aards-Bisschop van Parys.

Wy zullen hier niet te boek slaan zeekere Verklaaring des Bisschops van *Leictoure*, wyl daar in geen byzonder kragt rezideert.

NADIEN wy veele jaren hebben mentie moeten maken van den onrustigen Abt van *St. Gal*, zo diend hier nu aangeteekent, dat hy, na een langduurige ziekte veel maalen ingestort, eindelyk den 28. November overleden was; hebbende dien woelgeest de Abdy van *St Gal* wel 22. jaren bezeten, en een ouderdom van omtrent 78 jaren bereikt. Hy, gesproten uit eene burgerlyke Familie van *Lucern*, dog daarom niet te minder hoogmoedig en onrustig, had, door 't onderdrukken der *Toggenburgers*, en het veroorzaken van den laatsten Binnenlandschen Oorlog in *Zwitzerland*, veel kwaads gedaan. Nogtans vreesde men meerder onheylen uit zyn dood als by zyn leven, wyl de Abdye van *St. Gal*, door intrigues van voorname Hoven, stond te vallen in handen van een Prins, wiens Huis magtig was zyne wil te helpen uitvoeren, en 't welk een particulier Abt niet kan doen. Het bleef nog onzeeker, of zy uit het midden van haar een nieuwen Abt van *St. Gal* verkiezen, dan zig daar toe een Prins op den hals dringen laten zoude. ZWITZERLAND.

DEN Koning, komende den 24. November van *Hamptoncourt* in zyn Paleis te *St. James*, ging aanstonds de Princesse van *Walles*, en den jong geboren Prins, (agterwaards breeder te melden) bezoeken. Aanmerkelyk was den toevloed der Hof-Ministers en verdere Grooten, altemaal verheugd schynende, van haren Monarch zo welvarende weder te mogen aanschouwen. Den volgenden dag wierd hy door den Aardsbisschop van Kantelberg, aan 't hoofd van verscheide andere Bisschoppen, daar onder die van *Londen* en *Salisbury*, geluk gewenscht; zo mede kort daar na door den Lord Major, de Aldermans, en an- GROOT-BRITTANNIEN.

1717. Desemb. dere Magistraats Perzonen der Stad *Londen*. Zyn Majesteit, zittende in de groote Zaal, ontfing deze bezendingen met veel agting, aanhoorende de Aanspraak, welke den Griffier van de Magistraat tot hem deed, hier in bestaande.

SIRE.

DE Lord Major en de Aldermans der Stad *Londen*, verzoeken verlof om uwe Majesteit te verwelkomen over deszelfs gelukkige wederkomst in deze Stad, en dezelve met harten vol van blydschap geluk te wenschen met de geboorte van eenen Prins. Elke byvoeging van takken aan uwe familie, dient tot vermeerderinge der blydschap van alle uwe onderdanen: ons tegenwoordig en toekomend geluk, en onze veiligheit hangt 'er gantschelyk van af. Wy wenschen dat uwe Majesteit mag zien, dat hy alle de doorlugtige voorbeelden van eere, deugd, en goedheit navolge, die hem van zyne voorouders dagelyks gegeven worden: dat hy mag wezen een troost voor uwe Majesteit, een eere voor uw Koninglyk Huis, en een gemeene weldoender voor 't menschelyk geslagt.

Na 't eindigen dezer korte aanspraak, zagmen den Koning uit zyn Stoel opstaan, bedankende de Regenten van *Londen* voor hunne nouwe toegenegentheit; en waar na zy alle de eer genoten van zyn Majesteits hand te kussen.

Het *Groot-Brittannisch* Parlement, volgens de laatste dagstelling, den 2. December by een gekomen, zo verscheen den Koning 's namiddags omtrent ten twee uuren in 't Hoogerhuis; wanneer den Groot-Kantzelier, na dat de Leden van 't Lagerhuis met hunnen Spreeker zig mede in 't zelve lieten vinden, uit de naam zyner Majesteit deze aanspraak deed.

My-Lords en Edellieden.

IK ben zeer blyde, dat ik in staat ben geweest om de zitting van 't Parlement in eene bequamer, en in de gewoonlyke tyd van 't jaar te brengen. Ik hoop dat zulk een vroege byeenkomst niet alleen een voordeel zal zyn aan 't gemeen, maar ook een gemak voor uwe eige zaken.

Gelyk als ik de veiligheit en de verligting van myn volk altoos ter herten heb genomen, zo heb ik nooit eenige troupen op de been gebragt dan voor deszelfs bescherminge, en ik heb elke gelegentheit waargenomen, om 'er zo veele af te danken, als ik oordeelde dat met hare veiligheit kon bestaan. Ik heb 't Leger byna tot de helft gereduceert, zedert 't begin der laatste zitting van

't Par-

't Parlement; en ik heb het tot zulk een getal verminderd, dat het nog tot een last zal zyn voor myne goede onderdanen, nog tot een aanmoediging voor onze vyanden, om hen te beschimpen. 1717. Decemb.

Gy kunt niet anders dan zeer gevoelig wezen van de veelvuldige aanslagen die 'er gesmeed zyn, om de vreede van *Europa* en van deze Koningryken te stooren: Die alleen waanen ze niet te zien; dewelke daar voor niet vreezen. Maar nadien 'er geene naarstigheit van myne kant verzuimt is, om de gemeene rust te bewaren, zo heb ik 't genoege van te ondervinden, dat myne goede diensten niet ten eenemaal onvrugtbaar zyn geweest, en ik heb reede om te hopen, dat zy eindelyk haren volkomen en gewensten uitslag hebben zullen.

Edelheden van 't Lagerhuis.

IK twyfel niet, of Gy zyt wel in u schik, dat Gy bevind, dat uwe pogingen, om de schulden van de Natie te verminderen, ter zelver tyd het gemeen er dit hebben doen ryzen; en dat al het geen ten dien einde voorgesteld was, dadelyk en volkomentlyk uitgevoerd is. Dit goed gevolg moet voornamentlyk toegeschreven worden aan die billyke en voorzigtige agting, die Gy voor Parlementaire verbintenissen getoond hebt.

Het was met inzigt, om een duurzame rust te bezorgen en vast te stellen, dat ik het extraordinaire onderstand, 't welk gy my in de vorige zitting gaaft, begeerde. Het credit, 't welk dit vertrouwen, in my gestelt, aan ons buiten 's lands gegeven heeft. is van zo veel uitwerking reeds geweest, dat ik u bekend maken kan, dat wy een veel beter vooruitzigt hebben, dan wy hadden. Ik heb bevolen aan u een rekening voor te leggen van 't zeer kleine gedeelte dier onderstanden, dewelke tot nog toe besteed zyn. De andere uitgaven, die men daar van doen mogt, zullen insgelyks aan u vertoond worden: En gy kunt verzekert zyn, dat yder deel daar van, of besteed zal worden voor uwen dienst, of gespaard voor het gemeen.

Ik heb geordonneerd voor U open te leggen een staat van 't geen 'er dit jaar te kort schiet; en van de byzondere begrootingen voor den dienst van 't aanstaande jaar, die Gy merkelyk verminderd zult vinden. Ik vertrouw dat Gy de nodige provisie daar voor zult bezorgen; niet twyfelende aan de duurzaamheit van dien yver, voor 't welzyn van U vaderland, dewelke in elke zitting van dit Parlement zo uitmuntend zigtbaar geweest is.

Ik kan, in geregtigheit, niet verby, om U in geheugenis te brengen, dat verscheide agterstallen van soldy en subsidie, voor myne komst tot de kroon verschuldigd, door uitheemse Princen en Staten geëist worden. Ik zal ze aan U doen voorleggen, ten einde Gy ze in staat moogt brengen, om nagezien en gereguleerd te worden, het geen grotelyks tot eer en credit van de Natie strekken zal.

1717. Decemb.

My-Lords en Edellieden.

IK wenste hertelyk, dat in een tyd, waar in de gemeene vyanden van onze religie, door allerhande listen toeleggen, om ze zo wel binnen als buiten dit ryk te ondermynen en te verzwakken; alle de zulke die vrinden van onze tegenwoordige gelukkige vastftelling zyn, eendragtelyk zekere bequame middelen mogten beramen tot meer versterking van 't Protestantendom; waar van de kerk van *Engeland*, als onwraakbaar 't voornaamste steunsel en bolwerk daar van zynde, het voornaamste genot van yder voordeel, 't welk door de eenigheit en onderlinge liefde van alle Protestanten aangroeid, trekken zal.

Gelyk als niemant zig zelven kragtiger in myne gunst en bescherming kan recommanderen, als door eenen opregten yver voor de regtmatige regten van de kroon, en de vryheden des volks; zo ben ik gezint, om alle de geene aan te moedigen, die, overeenkomende met de constitutie van deze myne Koningryken, en gevolgelyk met de grondregelen, waar op myne Regeering gevestigt is, te werk gaan.

De oogen van geheel *Europa* zyn in dit haggelyk gewrigt van zaken op u. Het is van uw belang, en daarom ook (zo ik meen) van het myne, dat myne pogingen, om de vreede en de rust van 't Christendom te bezorgen, van vrugt zyn. Niets kan tot dat gewenscht einde zo veel toebrengen, als de eensgezintheit, de vaardigheit en de wakkerheit van uwe besluiten, om myne Regeering te ondersteunen.

Op deze genadige aanspraak des Konings volgde wel haast de ondervolgende Dank-Adressen van beide de Huizen des Parlements, welke zy den 4. aan zyne Majesteit prezenteerden.

Adres van 't Hoogerhuis.

Zeer genadige Souverain.

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe onderdanen, de geestelyke en wereldlyke Lords in 't Parlement vergaderd, zeggen aan Uwe Majesteit ootmoedelyk dank voor Uwe genadige aanspraak van den Throon, en voor het in agt nemen van 't gerief van Uwe Onderdanen, met hen zo vroeg in 't Parlement te doen zamenkomen. En wy bidden verlof om aan Uwe Majesteit te vertonen het regtvaardig gevoelen 't welk wy hebben van Uwe groote zorg voor de verligting uwes volks door 't afdanken van zulk een merkelyk getal van uwe troupen, en van uwe toezigt, om ter zelver tyd met hare veiligheit te rade te gaan.

Wy bedanken U Majesteit ootmoedelyk, voor Uwe onvermoeide pogingen en

en vlyt, ontrent het bewaren en 't vastfiellen der vrede en rust van *Europa*, en van deze Uwe Koningryken, tegens de veelvuldige en verscheide ondernemingen, om die te verstoren, en wy kunnen niet genoeg ons vergenoege uitdrukken, dat 'er aparentie is van succes; en wy verzekeren uwe Majesteit, dat, gelykerwys het U belieft heeft, op eene zo genadige wyze te verklaren, dat Uwe belangen, en die van U volk onafscheidelyk zyn, aan onze kant, in dit hachlyk gewrigt, ook niets zal ontbreeken, ontrent 't ondersteunen van Uwe Majesteit, met de uiterste yver en wakkerheit, tot dat Uwe Majesteits pogingen voor de rust van 't Christendom, en voor 't welzyn van U volk, hare volkome en gewenschte uitwerking gehad hebben. 1717. Decemb.

Wy hebben een dankbaar gevoelen van Uwe Majesteits zorg, voor de Protestantze Religie en de Kerk van *Engeland*, zo als die volgens de Wetten is vastgesteld; dewelke, gelyk ze altoos het hoofd der Protestantse Kerken geweest is, ook nooit zo wel ondersteunt kan worden, als door het Protestants interest, zo veel als 't mogelyk is, te versterken en te vereenigen.

Den Koning antwoorde de Lords.

My-Lords.

IK bedank U voor dit schulpligtig en getrouw Adres. Den yver, dien Gy voor de ondersteuning van myne regeering uitdrukt, kan niet anders dan van een zeer goed effect zyn ontrent onze zaken, zo wel binnen als buiten 's lands.

Adres van 't Lagerhuis.

Zeer genadige Souverain.

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, de Gemeentens van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergaderd, bidden verlof, om onze dankbaarheit aan Uwe Majesteit uit te drukken, voor Uwe zeer genadige Aanspraak van den Throon.

Onze herten zyn vervult met de levendigste erkentenis van Uwe Majesteits agting voor Uw volk, door de zitting van 't Parlement tot een gevoeglyker en gewoonlyker sayzoen van 't jaar te brengen; en, gelykerwys het Uwe Majesteit genadelyk belieft heeft te letten, op het gemak van onze eige byzondere zaken, zo zullen wy Uwe Majesteits gunstige meeningen tragten te beantwoorden, door den tyd, zo veel als ons mogelyk is, ten beste van 't gemeen te besteeden.

Wy zyn ten hoogsten aangedaan, van de zorg, die Uwe Majesteit heeft getoont, voor 't welzyn van Uw volk, door de vermindering der troupen, die het U behaagt heeft, van tyd tot tyd te maken, zo haast als den toestand van

1717. Decemb. van zaken het aan de veiligheit van deze Uwe Koningryken toeliet. Het is ons byzonder geluk, dat wy ons zelven zien regeeren door een Souverain, die niet gezwaait word door een waan van grootheit, die onbestaanlyk is met den voorspoed van zyne Onderdanen, en die zig zelven de verligting van zyn volk voorstelt, als de grootste roem van zyne regeering.

Wy erkennen met herten vol van schuldpligtigheit en dankbaarheit Uwe Majesteits onvermoeide pogingen, om de veelvuldige aanslagen die 'er gesmeed zyn geweest, om de vreede van *Europa*, en de rust van deze Koningryken, te verstoren, te verhinderen, en wy hebben des te meer reede om de quade gevolgen van zodanige ondernemingen te dugten, zedert dat 'er zulke zyn, die, wanende dat ze daar in geen gevaar zien, oorzaak geven om te geloven, dat zy, door 't gelukken van dezelve, niet ontrust zouden zyn.

Wy zyn derhalven standvastelyk gerezolveert, om Uwe Majesteit op de dadelykste wys te ondersteunen in zodanige maatregels, als Uwe Majesteit in uwe grote wysheit nodig zal oordeelen, om de vaststelling van de rust van *Europa* te bezorgen.

Wy ontfangen met de grootste voldoening Uwe Majesteits genadigste uitdrukkingen, aangaande het buiten gewoon onderstand geld in 't vorige jaar toegestaan; en wy zullen aan U Majesteit blymoedelyk zodanige onderstanden geven, als met 's lands dienst dadelyk overeenkomen.

Het is met een onuitsprekelyke droefheit des herte, dat wy opmerken de veelvuldige listen die in 't werk zyn gesteld, door de gemeene vyanden van onze religie, om dezelve, zo wel binnen als buiten 's lands, te ondermynen en te krenken, en, gelykerwys wy 't dankbaarste gevoelen hebben van de tedere zorg, die Uwe Majesteit voor de Protestantze Religie, en byzonderlyk voor 't grootste steunzel daar van, de Kerk van *Engeland*, zo als die volgens de Wet vastgestelt is, geliefst heeft uit te drukken, zo zyn wy van onze kant gerezolveert, om de uitwerkelykelykste middelen te beramen tot versterking van het Protestants interest van deze koningryken.

Het is ons eene vreugde, dat de oogen van gantsch *Europa* in dit hachlyk gewrigt op ons geslagen zyn, om dat wy daar door gelegentheit hebben, om aan de wereld te tonen het regtmatig vertrouwen, dat wy in Uwe Majesteit stellen, en onze onwrikbare besluiten, om Uwe Regeering zodanig te ondersteunen, dat Uwe Majesteit in staat zal zyn, om de vreede van 't Christendom vast te stellen.

Hier op geliefde zyn Majesteit dit antwoord te geven.

Messieurs.

IK bedank U voor de herhaalde verzeekeringen, die Gy my in dit schulpligtig en getrouw Adres gegeeven hebt van Uwe toegeneege ondersteuning en bystand in 't tegenwoordig gewrigt van zaken. Ik verwagt niet minder van een Huys der Gemeentens, zo toegeneege voor myn Perzoon, en zo yverende voor 't gemeene wel zyn.

Den

1717. Decemb.

Den 3. wierd in 't Lagerhuis eenparig besloten, den Koning geluk te wenschen over de vermeerdering zyner Familie, als mede om hare Koninglyke Hoogheden, de Prins en Princesse van Wallis, door eene byzondere deputatie, deswegens te feliciteeren; welken Prins, deze gelukwensing ontfangende, daar op geliefde te antwoorden, *dat het hem zeer aangenaam was, deze nieuwe blyk van standvastigheit, yver, en toegenegentheit te zien, en dat hy die niet als met groot genoegen konde ontfangen.* Op dit voorbeeld rezolveerde het Hoogerhuis zulks mede te doen, en adjourneerden zig toen tot den 13.

Het was den 13. November omtrent ten zes uuren 's avonds, wanneer de Princesse van Wallis een wel geschapen Prins ter waereld bragt; zynde daar by tegenwoordig den Aartsbisschop van *Kanterbury*, de Hertoginnen van *St. Albans*, *Montagu*, en *Schrewsbury*; de Gravinne van *Dorseth*, de Ladys *Inchenbroke* en *Cowper*, Staatjuffers; wyders, de Hertoginne van *Monmoth*, de Gravinne van *Grantham* en de Gravinne *Picboroug*, Gouvernanten der jonge Prinsessen: ook de Doctors *Hamilton* en *Steigerdahl*, 's Konings Medicyns, mitsgaders eenige Dienaressen, tot de kamer van hare Hoogheit behoorende. Aanstonds wierd van deze gelukkige geboorte, door 't losbranden van het Kanon in den *Towr* en in 't *Park*, alomme kennisse gegeven; invoegen men wel haast de klokken van *Londen* hoorde luyen, en een algemeene vreugde, behalven onder de Jacobiten en haren aanhang, bespeurde. Den Lord Harvei, de functie van Kamerheer waarnemende, wierd naar *Hamtoncourt* geschikt, om deze tyding aldaar aan den Koning te brengen; waar op nog dien zelven nagt den Grave van Portland, uit de naam van zyne Majesteit, hare Koninglyke Hoogheden kwam geluk wenschen.

Den Schryver van de *Flying-post* te *Londen*, willende vergelyken de geboorte van dit kind, en die van den Pretendent, bragt aan 't geheugen der menschen drie fraaije stukken te binnen; waar van het laatste de meeste betrekking verdient omtrent het tegenwoordig geval, belangende de pretenze toezegging van onze lieve Vrouw te *Loretto*, aan de doemaals zynde Koninginne van *Engeland*, datze een Zoon ter waereld brengen zoude. De eerste Verhandeling behelst de Aanspraak, gedaan door den Rector van 't Jezuite Collegie te *Roomen*, aan den Grave Castelmain, Ambassadeur van Koning Jacobus by den Paus. De tweede, de Zinnebeelden, Opschriften, en Devyzen,

1717. Decemb. opgehangen in de Zaal, daar voormelden Rector zyne redenvoering dede; en het derde, een byzonder Verhaal, nopende de Miraculeuze ontfankenis van den Pretendent. De aanspraak van dien Rector Jezuit aan den *Engelschen* Grave Castlemain, kan hier, om desselfs wydloopigheit, geen plaats vinden; maar by 't Zinnebeeld van *Engeland*, onder het Afbeeldzel van Koning Jacobus, stond.

Restituit Veterem tibi Religionis honorum.
Anglia magnanimi Regis Aperta fides.

Dat is.

De openhertige Trouw des grootmoedigen Konings heeft u, ô Engeland, *de oude Godsdienst herstelt.*

Men zag ook een Lelie, van wiens bladeren eenige droppelen water nedervielen; welke droppelen, volgens 't zeggen der Natuurkundige, het zaad van nieuwe Lelien voortbragten; met dit Opschrift, *Lachrymor in Prolem*, *Ik schrey om een Kind*; en daar beneden.

Promatis Jacobe gemis, flos Candida Regum:
Hoc natura tibisi neget, Astra dabunt.

Dat is.

Gy zugt, ô Jacobus! gy zuivere bloem der Koningen, om kinderen: zo natuure u die weigert, de Hemel zalze u geven.

Nog een ander Opschrift in 't Latyn melde, *dat hy zynen broeder Karel had overreed, om een zalige Dood te sterven; en, weetende opvolger tot de Kroon te zyn, hem vleugelen gaf, die boodschap in den Hemel te brengen; wyl God niemand, dan een Koning, tot Ambassadeur ontfing.* Het derde, getrokken uit de geloofwaardige Beschryving van den Heer Misson, vervat een Brief, geschreven uit *Loretto* in 't jaar 1688. aan Charles Butler, broeder des Hertogs van Ormond; meldende onder anderen het geschenk, door de Koninginne, Egtgenoot van Koning Jacobus, aan onze Lieve Vrouw van Loretto, kwansuis eer zy Zwanger was, doen offeren; bestaande in een gouden Engel, hebbende in zyn hand een goud Hart, grooter als een Ey, met Diamanten omzet. De Pater, die hem geleide, zynde een *Engelsch* Jezuit, zeide, dat dit kostelyk geschenk stond op een plaats, die hy hem aanwees, regt over onze Lieve Vrouw; en verzeekerde met een, dat de Koninginne van *Engeland* buiten twyfel miraculeus Zwanger geworden was. Over

deze

deze stoffe waren ook Latynse Vaarsen gemaakt, van dewelke den Pater Jezuit Hem een Afschrift opdrong, behelzende de volgende Zamenspraak, tusschen den Engel en de Lieve Vrouw. 1717. Decemb.

Den Engel spreekt.

Salve, virgo Potns: en Supplex angelus adsum,
Regina Anglorum munera, Vota, fero.
Perpetuos edit gemitus mæstissima princeps
Sis pia, & afflicta quam geris affer opem.
Casta maria petit sobolem; petit anglia, summi;
Pontificis titubans Religioque perit,
Inculti miserere uteri: sitientia tandem
Viscera facundo fonte Rigare-Velis.

Dat is.

Weest gegroet magtige Maagt; ik kom hier als een smeekende Engel, brengende het geschenk en wensch der Engelsche *Koninginne. Deze zeer droevige Vorstinne kermt geduurig; zyt daarom medogent en komt haar te hulpe: zy bid om een Kind,* Engeland *verzoekt dit ook, en de wankelen-* Roomschen *Godsdienst smeekt 'er mede om. Ontferm u derhalven over den onbebouwden Akker, en laat het u believen den zelven te besproeyen.*

Onze Lieve Vrouw antwoord:

Nancie Cælestis, Regina Vota Secundo:
Accipit Socii pignora Chara tori.
Immo, Jacobus, Dum tales fundo loquelas
Dat, petit amplexus; Concipit illa. Vale.

Dat is;

Hemelsche Bode, ik begunstig den wensch der Koninginne; zy zal een dierbaar Pand van't Huwelyks-bedde ontfangen. Ja Jacobus, terwyl ik dit spreek, omhelst haar, en zy ontfangt, Vaar Wel.

De Engel Repliceert;

Sed natum, O Regina, marem Regina Peroptat.
Nam spem jam Regni filia nina forat.

1717. Decemb.

Bona virgo marem. Jam Condunt ilia natum,
Fulcramerit Imperii, Religionis Honos,
Reginam exaudit Regina Maria Mariam.
Alleluja! O felix, ter, quator, Alleluja.

Dat is;

Maar, O Koninginne, de Koningin verzoekt om eenen Zoon: Want daar zyn reeds twee Dogters, daar 't Ryk hope opstelt. Schenk dan, O Maagt, een Knegtje. *Zy draagt reeds al een* Kind; *'t welk de steun van 't Ryk, en de eere van de Godsdienst zyn zal. De Hemelsche* Koninginne *Maria verhoort de* Engelsche *Koningine Maria; O driemaal gelukkig Halleluja.*

Hier tegens hadden nu verscheide Geleerden, tot lof der geboorte van den jongen Prins, konstige Vaarzen voortgebragt; gevende ter gedagtenis een Goude Schotel ten Prys, om door Wedloopen van Paarden gewonnen te werden. De Inscriptie dezer Goude Schotel was aldus.

Octobris Dici 30. mo Celebrando dicatum.
Quem diem natalem Agnoscet
Georgiùs Cambriæ Principi
Scotiæ Seneschallus.
Domus Regiæ Brittannicæ,
Populique Brittanni
Spes, Decus & Columen.
Anno Æra Christi M.D.CCXVII.

Dezen jongen Prins wierd den 9. December, zonder eenige byzondere Ceremonien, in de Slaapkamer des Princesse van Wallis, zyne Moeder, gedoopt; en welken dienst den Aartsbisschop van Kantelberg verrigte. Den Koning geliefde zyne Popille zelf ten Doop te heffen, en de Naam van GEORGE WILLIAM te geven. De getuigen waren den Hertog van Newkastle en de Hertoginne van *St. Albans.*

Den 18. November gebeurde te *Londen* een zeldzaam geval, van vyf misdadigers, gevonnist om gehangen te werden. Men voerde drie van dezelve, op een Kar naar de Gerigts-plaats *Tyburn*, terwyl aan

aan de twee andere, ter gelegentheit van de Geboorte des jongen Prins, uitstel van Executie was vergunt. De Beul, komende op de Gerigt-plaats, wierd over schuld gearresteert; ja alschoon de Sherifs verzogten, dat hy eerst de Executie volbrengen, en dan in Arrest gaan mogt, nogtans sloeg het graauw de hand aan hem, en verhinderde alzo de Executie. Zelf geliefden de Sherifs aan de Omstanders geld te prezenteeren, zo ymand uit den hoop lustig was, om voor deze maand het Ampt van Scherpregter te willen bekleden; maar niemand zig daar toe latende vinden, zo zagman de gevangens weder naar *Newgate* brengen. 1717. Decemb.

De tydingen alhier van 't Hof te *Madrid*, maakte onlangs geen kleene beweging onder de Novellisten; en wel inzonderheit wegens de schielyke ziekte van Koning Philippus; mitsgaders zyne verdere ondernemingen tegens den Keizer. Het kort begryp dezer Brieven behelsde.

Dingsdag den 26. October 's avonds, kreeg de Koning in 't Escuriaal een schielyk en gevaarlyk overval. Na dat hy een weinig tot zig zelven gekomen was, verzogt hem de Koningin, dat hy wilde toestaan dat men hem herwaarts bragt (te weten naar *Madrid*;) waar op den 27. bevel kwam, om de Koninglyke koetzen en draagstoelen na het Escuriaal te zenden, en den 29. 's avonds, tusschen agt en negen uuren, kwamen hare Majesteiten in 't Paleis.

Alle de Grandes, die in de Stad waren, begaven zig terstond derwaards, om den Koning te begroeten, maar zy vonden hem in een zeer zwakken staat. Zedert dien tyd heeft men aan niemand toegelaten zyn Majesteit te zien, en hy word alleenlyk opgepast door de Koninginne zelf, met een Italiaansche knegt, den Kardinaal Alberoni, en een Medicyn.

De Hertog van Escalona, Opper-Hofmeester des Konings, den Kardinaal Alberoni wat beleedigt hebbende, zedert zyn Majesteits ziekte, is van 't Hof na een van zyne landgoederen in *Kastilien*, in ballingschap gezonden.

Daar is een ordre voor alle de militaire Officieren, die zig hier bevinden, afgekondigt, om zig binnen drie dagen na hunne respective regimenten te begeven, by pœne van 's Konings hoogste ongenade.

Daar is ook bevel afgegaan, om agt Oorlogschepen in de Havens van *Biskayen*, en zes andere tot *St. Felice* in *Katalonien*, te bouwen.

De Generaal Major Don Jozef de Amezaga, is tot Gouverneur van *Cagliari* aangestelt. De Kolonel Solis, zoon des Hertogs van Montellano, heeft hier uit *Sardinien* de tyding gebragt, van 't gevangen nemen van 400. Keizerlyke Soldaten, die tot hulp van den Marquis Ruby gezonden waren.

1717. Decemb. Uit een gedeelte des Briefs, gedagtekent 8. November, zedert gemeen gemaakt, las men dit volgende.

DE Koning houd zig nog geretireert in zyn eige kamer, zonder dat iemand by hem toegelaten word: egter zegt men dat hy zo ver is hersteld, dat, indien het wat beter weer was, hy zig buiten 't paleis zoud gaan verlugten. Aan de twee bataillons van de guardes, en aan eenige ruitery, was ondertusschen al ordre gezonden, om in deze stad te komen, en in alle toevallen by de hand te blyven.

Den 5. arriveerde hier van *Barcelona* de Intendant, Don Jozef Patino, door wiens directie drie nieuwe oorlogschepen te *St. Felice* reeds op stapel staan. Zedert dat hy hier geweest is, heeft hy verscheide conferentien gehad met den Admiraal Castanetta, over een ontwerp, om nog meer Oorlogschepen in de havens van *Catalonien* en *Biscayen* te bouwen, waar van de aanbesteeding ook al gedaan is.

Daar is ordre gestelt, om de nodige scheeps behoeftens en voorraad na de galeyen te zenden, op dat ze in *Sardinien* zouden kunnen overwinteren. Men weet nog niet zeker, hoe veel oorlogschepen daar by zullen blyven; maar de drie die onder 't bevel van Don Balthazar de Guevara na *Kadix* zouden gaan, zyn gecontramandeert, en blyven ook by de vloot.

De verslagentheit van het *Spaansche* Hof, zedert eenigen tyd, was genoegzaam herstelt, door dien Koning Philippus zyne vorige gezondheit verkregen, en de Staats-Zaaken weder by de hand genomen had.

De Zee-roveryen in de *West-Indiën* bleven nog duuren. Deze Rovers, by malkander gevoegt, hadden met 1500. Man eene Landing op 't Eiland *Cuba* ondernomen, en verscheide Plaatzen der *Spanjaarden* geplundert; dus, om de voortgangen harer piratetyen te stuiten, drie van de *Spaansche* Oorlogschepen, in de *Havana* leggende, waren uitgelopen; die op de kust van *Florida* een Roofschip deden stranden, en haar eigen volk noodzaakte, om den brand daar in te steeken. Dit konde egter zo spoedig niet geschieden, of het volk van 't Roofschip had niet alleen de provizie, maar zelf het zwaarste Kanon en 't kruyt aan land gebragt, en des nagts een Battery opgeworpen; invoegen men niet raadzaam oordeelde, om deze Roovers op 't kragtigste te vervolgen, wyl zy de gevangen Spanjaarden, als hare onverzoenlykste Vyanden, rug aan rug bonden, en in Zee wierpen; doende daar en boven aan dezelve wel stoutelyk weten, dat, indien ze mede zulke wreedheden pleegden, zy alle menschen zonder onder-

onderscheit zouden neermaken: te vreden-zynde, als zy geen *Spanjaarden* genoeg hadden om uit te wisselen, dat de overige van hare gevangen makkers in Zee wierde geworpen; en dat zy het zelve Lot van hare kant verwagtede. 1717. Decemb.

Het Parlement van *Ierland*, hare Zittingen vervolgende, rezolveerde een Adres van gelukwensing, over de geboorte van den jongen Prins, aan den Koning af te zenden; ook om te ontburgeren zommige kwade Regenten, die 't belang der Jacobiten gestadig voorstonden, en de Inkomsten der Stad zeer kwalyk besteede. In 't laatst van November exanimeerde het *Iers* Hoogerhuis de Bil, tot wegneeming van den kleinen Eed, welke door den Primaat, den Bisschop van *Kork*, en meer andere geestelyken, (protesteerende tegens desselfs voortgang) kragtig weerleid wierd. Den spreeker van het Hoogerhuis had den eersten December aan den Onder-koning deze aanspraak gedaan.

ZYne Majesteits schuldpligtige en getrouwe Onderdanen de Gemeentens, rezolverende, om een ruime voorraad voor zyn Majesteits regeering te maken. en bevindende, dat de nodige schikkingen, om te verhinderen dat de laatste onnatuurlyke rebellie zig in dit Koningryk uitbreidede, de Natie in een onvermydelyke schuld gebragt hadden, hebben eenpariglyk zodanige onderstandgelden toegestaan, die het eene eerlyk zullen konnen ondersteunen, en voor een groot gedeelte zullen genoeg zyn om het ander te ontlasten.

Dit hebben de Gemeentens gedaan met de grootste liefdadigheit, volkomentlyk overtuigt zynde, dat zy hunne dankbaarheit en getrouwheit nooit genoeg toonen kunnen aan zyne zeer geheiligde Majesteit, wiens teedere zorg voor de voorspoed van zyn volk, ten volle beantwoord de grote hoop, die zyne vorstelyke deugden in de herten van alle eerlyke luiden regtvaardelyk ontstoken had.

De Gemeentens, door zulk een groot en goed voorbeeld geleid, hebben hunne teedere agtgeving voor 't belang van haar vaderland getoond, met de onderstand gelden op de gemakkelykste en aangenaamste wys voor zyne Majesteits onderdanen, te ligten.

En ik moet, om aan de Gemeentens regt te doen, aanmerken, dat hare volkome overeenstemming en eensgezintheit, gedurende den gantsen loop van deze zitting, niet alleenlyk hunne onkreukbare trouw en toegenegenheit voor zyn Majesteit heeft doen zien; maar dat het ook een overtuigend blyk is van hare regtmatige agting voor U Excellenties perzoon en administratie.

De Protestanten van *Ierland* kunnen nooit vergeeten die brave en waardige Patriotten, dewelke hunne religie en de vryheden van haar land by de laatste gelukkige revolutie, zo roemrugtig verdedigt hebben. En gelykerwys U Excellentie,

1717. Decemb. cellentie, zig by die grote en gedenkwaardige gelegentheit zo uitmuntent heit gedistingueert, en zedert altoos dezelve grondregelen bestendig aangekleeft, zo zal U Excellentie altyd geagt en geëerd zyn, by die geene, dewelke het welzyn van 't Protestants belang in *Europa* wenschten.

DUITSLAND. OM den Oorlog tegens de *Ottomannische Porte* kragtig voort te zetten, en *Italiën* tegens de verdere dreigementen der *Spanjaarden* te beschermen, zo had zig den Keizer weder geaddresseert aan de getrouwe Onderdanen zyner Erflanden. Hier toe was den 18. November de Vergadering der *Neder-Oostenrykze* Standen, in het Paleis te *Weenen*, met de gewoonlyke plegtigheit geopend; gaande den Keizer, na het zingen der misse in de groote Zaal op zynen Throon zitten, en toen deed den Grave van Zinsendorf, Opper-Hof-Kantzelier, uit name zyner Keizerlyke Majesteit, aan de Standen een deftige Landdags Propozitie, toepasselyk op den tegenwoordigen tyd; ziet hier dezelve.

Zyne Keizerlyke en Koninglyke Majesteit van Spanjen, Ongaryen *en* Bohemen, *Aarts-Hertog van* Oostenryk, *onze allergenadigste Keizer, Koning, Landvorst en Heer; bied aan zyne zeer getrouwe en gehoorzame Standen dezes Aarts-Hertogdoms van* Oostenryk *beneden den* Ens, *den Prelaten, Heeren, Ridders, Steede- en Dorpe-lingen, zyne genade en alles goeds.*

OF schoon zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit niets zo zeer gewenscht had, dan in deze talryke vergadering zyner getrouwste en gehoorzaamste Standen, alleenlyk de gelukkige voordeelen te mogen ophalen, dewelke zyne zeegenryke wapenen dit jaar andermaal op den Erf-vyand des Christelyken naams, zo heldhaftig bevogten hebben; door dien zyn Krygsheyr, door de Godlyke Almagt ondersteund, Rivieren overgegaan is, eene byna tallooze vyandelyke Magt overwonnen, en de Sleutel van de Ottomannize Porte veroverd heeft, zodanig, dat de levendige in twyfel staan, hoe zy den lof van den dapperen en wyzen Veldheer, mitsgaders van zyne heldhaftige meedestryders, uitspreeken zullen, dewyl de nakomelingschap naauwlyks geloven zal, het geen wy nu met verwondering aangezien hebben: des niet tegenstaande moet men ter zelver tyd onvermydelyk aan de gehoorzaamste Standen vertoonen, hoe men zig met nodige toebereidzelen in staat moet stellen, om de vrugten der overwinninge te genieten, en 't quaad dat elders uitgebroken is, te stremmen.

Nadien nu deze groote zeegeningen voor een goed gedeelte ook toe te schryven zyn aan de spoedige en overeenkomende voorzieningen, door de gezamentlyke Erf-koningryken en Landen gedaan, zo moet de verdere nytzigt voornamentlyk daar heenen gaan, om het toekomende spoedig en zorgvuldig te

te gemoet te komen; en in 't byzonder, om het groot verlies zo wel van manschap als van paarden, door dezen moeijelyken veldtogt geleden, tydelyk te vergoeden; dewyl het niet genoeg is, dat men overwind, maar dat men het veroverde tragt te behouden. 1717. Decemb.

Men heeft te doen met eenen argliftigen, opgeblazen en magtigen vyand, die, hoewel hy eenige begeerte tot de vreede toond, zig op geenerlei wyze daar zal inlaten, indien onze gestadige toerustingen hem geene vrees aanjagen, van meerder te zullen verliezen.

Daar zyn ook benyders voor den dag gekomen; en de Hertog van *Anjou* heeft, tegens alle gegeeve woord en trouwe, de Erflanden van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit in *Italien* aangetast, en tot hulp van den Aards-vyand, op een nooit gehoorde wys, den inval daar van ondernomen.

Alle deze omstandigheden dwingen zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, om zyne zeer getrouwe en gehoorzame Standen op nieuw te verzoeken, om over al de onvermydelyke voorzieningen te doen, in diervoegen als zy uit de hier bygaande Petitie zien zullen; en hy vertrouwd, dat de zeer gehoorzame Standen, volgens hunne ingebore trouw en pryzelyken yver, dien zy zo dikwils getoond hebben, den tegenwoordigen toestand na behören ter herte nemen, daar over spoedig raadplegen, en, na 't reets gegeve pryslyk voorbeeld, de bewilliging in de onderstanden vervroegen zullen, ten einde de vreede tegens 't Oosten, hoe eer hoe liever, verkregen, en daar door de rust in 't Westen herstelt werde.

Om de bovenstaande propositie op 't kragtigste aan te dringen, zo deed den Keyzer zelf eene korte dog welsprekende genadige Aanspraak; en waar op den Grave van Harrach, als Provintiale Maarschalk, antwoorde aldus.

Doorlugtigste, Grootmagtigste en Onverwinnelyke Roomsch-Keizer, Koning van Spanjen, Ongaryen *en* Boheemen, *&c. &c.*

DE gestadige grote zorg van Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, tot bevordering van het gemeene best, en Uwe Vaderlyke Liefde, hebben deze algemeene Landsvergadering zo tydig samen geroepen: en nadien het Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit behaagt, dezelve met hare hoge tegenwoordigheit te vereeren, en zelfs zulk eene beweeglyke en goedgunstige aanspraak te doen, zo zeggen Uwe zeer getrouwe en gehoorzame Standen, van Prelaten, Heeren, Ridders, Steede en Dorpe lingen van dit Aards Hertogdom van *Oostenryk* beleden den *Ens*, aan Uwe Majesteit daar voor zeer ootmoedelyk dank.

De verpligting der gehoorzaamste Standen, en byzonder hare aangebore trouw en eerbied voor Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, nopen haar kragtig, om op het spoedigste raad te plegen over de gedane petitie van haren

Prins,

1717. Decemb. Prins, en om ter zelver tyd op het naauwste te onderzoeken, welke kragten aan hen nog overgebleven zyn.

De zeer getrouwe en gehoorzame Standen wenschen niets yveriger, als dat hunne middelen en kragten zo genoegdoenende en overeenkomende waren, als hare begeerte om den dienst van hunnen Vorst, en van de gemeene zaak te bevorderen wel groot is; wanneer Uwe zeer getrouwe en gehoorzame Standen aan Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit groter blyken van hunne onderwerping, en onderdanige vaardigheit van haren dienst, geven zouden.

Maar indien 't uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit gelieven mogt, eens genadelyk ter herte te neemen, de veelvuldige wisselvalligheden der zeer kostbaare en lastige Oorlogen, en de ongemeene groote onderstanden, die alle jaren bewilligd zyn, om de vereiste kosten goed te maken; als mede de byna algemeene schade die men dit jaar, haast in alle oorden van 't land, door de hagelbuyen geleeden heeft; zo leven uwe zeer getrouwe en gehoorzame Standen in dat volkome vertrouwen, dat uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit zal begeeren, dat 'er ten eersten op haren principalen eisch alleenlyk toegestaan werde, dat geene, 't welk hare weinige overgebleven kragten zullen toelaten.

Voorts kunnen de zeer getrouwe en gehoorzame Standen van hunne zyde niet verbergen, de overgroote vreugde die zy hebben, over de uitmuntende voordeelen en overwinningen, die door den Goddelyken bystand op 't nieuw in den Veldtogt van dit jaar op den gemeenen vyand, zo roemrugtig behaald zyn; als mede over de gelukkige verovering van *Belgrado*.

Weshalven de zeer getrouwe en gehoorzame Standen Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit geluk wenschen, met zodanig een heilzame en volkome zeegening zyner regtvaardigste wapenen, Uwe Majesteit verzekerende, dat de zeer gehoorzame Standen den Allerhoogsten onophoudelyk zullen bidden, dat door zynen genadigsten bystand, de Turkze magt nog meer gesnuykt en voor altoos zo ontzenuwd werde, dat ze van verscheide oorden van de Waereld niet weder kan worden verzameld.

Zy danken ook den Almagtigen God voor den zeegen aan Uwe Majesteit dit jaar verleend, en zy verwagten van zyne oneindige goedheit, dat deeze vreugde in 't kort verdubbelt werde. Waar mede de zeer getrouwe en gehoorzame Standen gezamentlyk en yder in 't byzonder met my, zig ootmoedelyk in Uwe gestadige gunst en Keizerlyke, Koninglyke en Vorstelyke toegenegentheit beveelen.

Vervolgens zagmen den Keizerlyken eisch overleveren, bestaande in een Millioen Floreinen Contante specie, 20340. Man tot Recruten, en 12000. Paarden. Midlerwyle verstondmen dat de *Venetianen* nog eenige sterke Plaatzen in *Epirus*, inzonderheit *Preveza* en *Venissa*, de Turken ontweldigt, en meer andere Progressen gemaakt hadden; maar

maar haren aanslag tegens *Amivari*, een Stad in *Dalmatien* aan de *Adriatische* Zee, tusschen de golf van *Cattaro* en die van *Drin*, was zo gelukkig niet uitgevallen. Den Heer Mocenigo, voor dezelve Vesting de Loopgraven doen openen, en zig na eenige dagen Meester van de Voorstad gemaakt hebbende, vond zo veel tegenstand, dat hy raadzaam oordeelde, na een tamelyk verlies, de Belegering op te breeken, en weer na *Cattaro* te rug te trekken. 1717. Decemb.

Het *Keur-Saxische* Huis, door dessels betoonden yver in den tyd der Reformatie, het Directorium van 't Corps der Protestanten, op de Ryks-vergadering te *Regensburg* verkregen, en de Successive *Saxische* Keurvorsten zig met veel ernst en lof daar in gedragen hebbende, zo maakten de *Protestantsche* Mogentheden thans eenige zwarigheit, om deze Directie langer aan dat Keurvorstelyke Huis te laten; vermits men voor eenige jaaren den Keurvorst zelve, en nu onlangs zyn Zoon de Keurprins, tot den *Roomschen* Godsdienst had zien overslaan. Eindelyk zagmen daar tegens door den druk gemeen maken de volgende redenen, waarom het voormelde Directorium onder de Euangelische, in de tegenwoordige staat behoorde gelaten te werden.

1. DAt de verandering van Religie door den Keurprins alleen een Perzoneel werk is, en des te minder in het Keurvorstendom *Saxen*, en by deszelfs Regeerings forme eenige verandering konde maken, alzo

2. Voor tegenwoordig en by 't leven van zyn Koninklyke Majesteit, zyn Hoogheit de Keurvorstelyke Regeering niet voert.

3. De Keur-Saxise Land dispositie, en inzonderheit de Euangelise Religie, op welke d'eerste zig grond, is door de Religions Vrede, door de *Pacta Domus* met de Vorstelyke Heeren Neven, door de Renversalen, en diergelyke banden meer, zodanig vast en zeker gemaakt, dat ook in toekomende tyden van een Rooms Landsheer geen nadeelige verandering te vreezen is.

4. Ondertusschen legt 't roemwaardigste exempel van zyn Koninklyke Majesteit voor oogen, dat Hy zyn Keur- en Erflanden in de vorige toestand gelaten, en nog tegenwoordig op nieuw de solemneele declaratie aan zyn getrouw Landschap gedaan heeft, dat alles in het toekomende in die staat, zo als 't nu is, zoude blyven.

5. Daar zig nu 't Keurvorstendom *Saxen*, aan en voor zig zelfs, nog in alles in den staat van 't Jaar 1624. bevind;

6. Zo is 't zelve niet anders als een Euangelische Ryks Stand aan te zien.

7. En wyl het regt van Sessie en Stem, met al 't geen daar aan dependeert, het Keurvorstendom, en niet den Perzoon aanhangt, zo is zulks haar ook niet t'ontrekken.

1717. Decemb. 8. Gelyk dan de Keur-Bronswykze Stem voor een Euangelis Lutherze als nog gehouden wert, niettegenstaande de Koning van *Groot-Brittannien*, voor zyn Perzoon, van de *Engelsche* Kerk is.

9 Insgelyks is by de *Bronswyk Wolfenbuttelze* Stem geen verandering geschied, als wylen de Hertog Anthony Ulrich de Roomze Religie aannam.

10 Dat nu 20 Jaren aan 't Euangelische wezen in 't H. Roomsche Ryk niet het minste nadeel is toegebragt, schoon de tegenwoordige Keurvorst voor zyn Perzoon de Roomze Religie heeft aangenomen.

11. Vervolgens geen prejuditie of verkorting in het toekomende te vrezen is.

12. Zo dat de Protestantze Standen zig zelven de grootste schade zullen toebrengen, wanneer zy 't Keurvorstendom *Saxen* willen abandonneren, en aan de Roomze zulk een gewigtige toekomst geven.

13. Aangezien aan de Roomze niet alleen een gewigtige Stem in 't Keurvorstelyke Collegie, maar ook meer aanzienelyke voordeelen by Ryks-Deputatien, Presentatien der Kamer Gerigts Assesseurs, en diergelyke zouden toekomen.

14. Dog aan de Euangelize, die buiten dien over de overmagt der Roomze klagen, dit alles ontgaan.

15. Derhalven zal 't Euangelize Corps tegen haar eige interest handelen, en zig een irreparable schade toebrengen, wanneer het niet op alle wyze zorg drage, *Keur-Saxen* in de tegenwoordige toestand en by 't Directorium te houden: dan wanneer 't Directorium aan een andere Magt geraakt, zo was *Keur-Saxen* gedwongen, geheel van 't Euangelise Corps af te gaan, also het niet betamelyk zoude zyn, zig nu by het Corps eene andere Directie t'onderwerpen, die het tot nu toe gehad heeft; waar door de Roomze Geestelyke des te meerder vryheit krygen, om 't *Simultaneum* van haar Religie in te voeren, en nog verder te gaan, daar dan de geene, die op de uitsluiting persisteren wilden, ook de verantwoording op zig halen zullen, van al wat bedroefts in het toekomende daar uit ontstaan mogt.

16. Dat zo wel d'Euangelize als Rooms Katholyke, met het *Keur-Saxis* Directorium, zelfs zyn Keizerlyke Majesteit, te vreden is geweest, en geen oorzaak voor handen is, om op een verandering te gedenken.

17. En dat, wanneer het mogelyk was, het Directorium van *Keur-Saxen* t'ontrekken, ook als dan zwaar zal vallen; wien het met zulke zekerheit en minder aanstoot, als tot nog toe by *Keur-Saxen* is gecontinueert, toe te vertrouwen is, alzo verscheide Competenten zig daar toe mogten opdoen.

NEDERLANDEN. OP de onlangs overgeleverde (a) Memorie van den Heer Beretti Landi, *Spaanschen* Ambassadeur, aan den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, hadden Haar Hoog Mog. aangaande de Onderneeming van Koning Philippus tegens de Keizerlyke Landen in *Italien*, geantwoord in substantie aldus.

(a) Ziet pag. 202.

Dat

1717. Decemb.

DAt haar Hoog Mogenden zyn Katholyke Majesteit bedanken, dat het dezelve behaagt heeft, de redenen mede te deelen, die hem bewogen hebben, om de Expeditie tegens *Sardinien* te ondernemen: dat de verzekering, die het zyne Majesteit gelieft heeft aan de zelven by die gelegenheit te geven, dat hy na deze Expeditie met alle anderen ophouden zoude, ten einde om tyd en gelegentheit aan de Potentaten van *Europa* te geven, om maatregels te nemen, en Expedienten uit te vinden, tot preservatie van de rust van *Italien*, en daar door van geheel *Europa*, niet anders dan aangenaam aan de zelven zyn kan: dat haar Hoog Mogende zyne Majesteit bedanken, voor de verpligtende uitdrukkingen in de brief aan dezelve begrepen, en in 't bezonder, dat hy goedgevonden heeft zyne pretentien aan hen over te geven: dat haar Hoog Mogenden dit aanmerken als een bewys van zyne goede genegenheit, vriendschap, en vertrouwen tot hen; en dat zy altoos alle pogingen zullen doen; om dezelve te beantwoorden, door blyken van haare agting en vriendschap voor deszelfs Koninglyke Perzoon te geven; dat haar Hoog Mogenden, wetende en altoos gedenkende aan de zeer zware onkosten en bloed, 't welk den laatsten Oorlog gekost, en de moeite die men gehad heeft, om van dezelve een einde te maken, niets zo zeer begeeren, dan om een nieuwe Oorlog voor te komen, en alle gelegentheden te myden, welke ten dien einde zouden mogen gegeven werden. Dat zy niet willen ondernemen, om in een onderzoek te treeden, van de redenen, die zyne Majesteit mogen bewogen hebben, om deze Expeditie tegens *Sardinien* te doen, maar dat zy zig niet konnen onthouden, om daar omtrent hun belang te uitten, als ook ten opzigte van de ongelukkige gevolgen, die uit dezelve staan te spruiten. Dat dezelve niettemin hopen, dat de Rezolutie die zyne Majesteit genomen heeft, van zyne ondernemingen niet verder dan tegens *Sardinien* uit te breiden, van een goed effect zal zyn, zo dat de geenen, die in de rust van *Europa* geinteresseert zyn, tyd en gelegenheit mogen hebben, om aan een minnelyk accommodement over de gerezene verschillen te arbeiden: dat haar Hoog Mogenden geneegen zyn, om dat goede werk, zo veel als in hun vermogen is, te helpen bevorderen: dat dezelve van dit voorstel aan zyne Keizerlyke Majesteit, als daar in het voornaamste belang hebbende, kennis gegeven hebben: dat dezelfde Notificatie ook aan de Koningen van *Vrankryk* en *Groot-Brittannien* is gedaan, van welke haar Hoog Mogenden het goed geluk hebben, Geallieerden te zyn, en die het aangaat, dat de rust en vreede van *Europa* geprezerveert werd. Dat zyne Keizerlyke Majesteit zig tot nu toe, op dit gewigtig ontwerp, niet verklaart heeft; noch *Vrankryk*, noch *Engeland*, en dat, haar Hoog Mogenden by gevolge van der zelver gedachten onkundig zynde, hy Minister van den Koning van *Spanjen* licht zal konnen oordeelen, dat zy niet in staat zyn, om zich over deze zaak te verklaren. Dat zy ter zelver tyd hopen, en zich verzekert houden, dat, gelyk zyne Katholyke Majesteit betuigt heeft, van hunne goede Intentien voor de prezervatie van de publique rust overtuigt te zyn, dezelve zich insgelyks zal verzekert houden, van hunne goede wil,

 om

1717. Decemb. om alles te contribueren wat zy konnen, dat de tegenwoordige uitgevoerde Expeditie geene ongelukkige gevolgen mag veroorzaken, maar dat de hier door gerezene verschillen, door een minnelyk Accommodement mogen geëindigt werden: en dat de gemelde Staten Generaal vertrouwen, dat Zyne gemelde Majesteit van deszelfs zyde met alle vereischte gemakkelykheit daar toe zal contribueren.

Hier zoude het nu de plaats zyn, om wydloopig te beschryven een schrikkelyke Watervloed, welke den 25. en 26 December de meeste dezer Provintien, en andere naast aangelegen Landschappen met een geheele overstrooming scheen te dreigen; dog nadien de pertinente verhalen, van wyd en zyd, eerst in de naastkomende maand January verwagt werden, zo moeten wy die bedroefde stoffe tot de volgende Mercurius gerezerveert houden, en ook des te meer, om dat ons bestek van dit Stuk is gekomen tot het

EYNDE.

BLADWYZER.

Memorie,